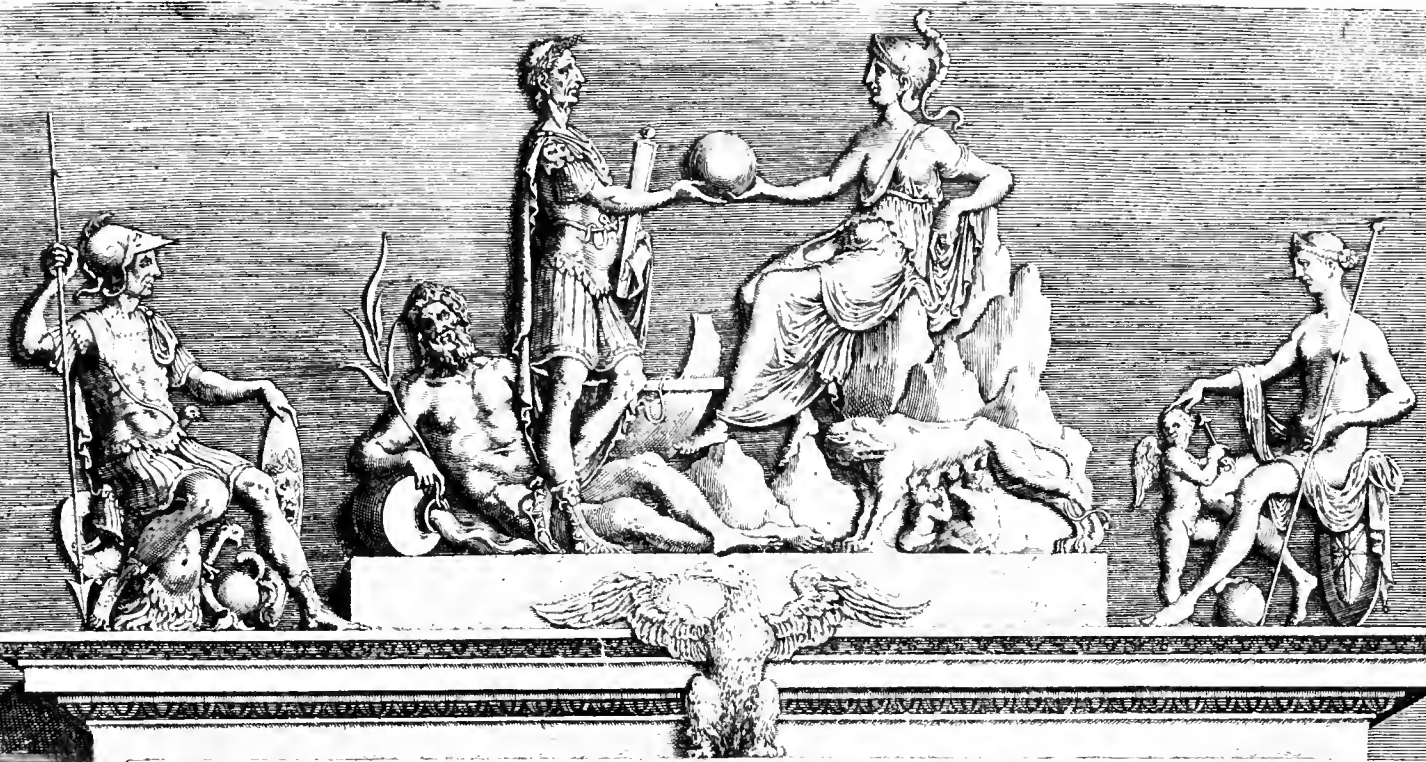

4
Theodore
Besterman

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

<http://www.archive.org/details/civlivscaesarsiv00golt>

C·IVLIVS CAESAR
SIVE HISTORIAE
IMPERATORVM CAESARVMQVE ROMANORVM
EX ANTIQVIS NVMISMATIBVS RESTITVTAE
LIBER PRIMVS

ACCESSIT C·IVLII CAESARIS VITA
ET RES GESTAE

HVBERTO GOLTZ·HERBIPOLITA VENLONIANO
AVCTORE ET SCVLPTORE

BRVGIS FLANDRORVM
ANN·M·D·LXIII

SERIES EORVM QVAE HOC LIBRO
CONTINENTVR.

- C. Iulij Cæsaris numismata.
Bruti, & Cassij, aliorumque Cæsaris percussorum, & coniuratorum numismata.
M. AEmilij Lepidi numismata.
M. Antonij numismata.
C. Iulij Cæsaris vita & res gestæ.
Compendiaria eorum quæ à cæde Iulij Cæsaris, vsque ad Triumviratum gesta sunt, narratio.
C. Iulij Cæsaris genealogia.
Fastorum, magistratum, & triumphorum Ro. pars, quæ ad tempora Iulij Cæsaris pertinet.
In aliquot eorundem Fastorum locos animaduersiones.
Notarum & litterarum singularium, aliorumque compendiosius scriptorum explicatio.
Dictionum Græcarum in numismatibus occurrentium interpretatio.
Tituli Cæsaris varij, qui pluribus in nummis diuisim leguntur.
Partes numismatum auersæ, suis quæque capitibus attributæ.
Index rerum memorabilium, & priorum nominum, quæ in ipsis numismatibus spectantur.
Index eorum, quæ in reliquo opere memoratu & obseruatione digna leguntur.
Epistola ad eos, quorum opera & studio auctor se adiutum agnoscit, cum eorundem nomenclatura & catalogo.

GVILIELMI PANTINI MEDICI

Brugensis, frontispicij operis explicatio, ad

HVBERTVM GOLTZIVM HERBIPOLITAM

Antiquarium auctorem.

ROMA potens septem subiectis collibus, Orbem
Donat potenti Iulio:
Cui flauus flauis Tyberis subterfluit vndis
Flauo superbus alueo.
Stat lupa cis colles nutrix, trahit vbera fratre
Cum Romulo frater Remus.
Subter & his ales, Mauortia signa Quiritum,
Rostro rapax, trux vnguibus:
Et tamen expansis eadem mitissima pennis,
Solis ferox rebellibus.
Hinc pater armipotens, hinc cum genitrice Cupido,
Sortem augurantur Iulio.
Horrida bella, feras gentes, fera praelia, fausta
Sed ominantur omnia.
Vrbs dabit imperium: virtutem Marsque, Venusque:
Fortuna contuebitur.
Sors, Iuli, & virtus tua te vocat: i pede fausto,
Perrumpe robur hosticum.
Iulius it: terror quacunque incedit, & acris
Aut obsecratio, aut fuga.
Germanas acies prostratas cernis, & Anglas,
Actasque prædas Gallicas.
Et proiecta iacet mœrens Hispania: solus
At Orbe regnat Iulius.
Iulius it, videt, ac vincit: solusque triumphos
Adornat: & ouat vnicus.
Flent, plorant alij, quorum ora superba recusant
Lupata ferre Cæsaris.
Luget & Oceanus, fluuijque dolore liquecunt,
Spoliati opibus amplissimis.
Sic quoque lugebunt non pauca numismata, HVBERTE,
Tua hæc vbi conspexerint.
Hactenus in vulgus studio, ingenti que labore
Malè sana quæ profugerint.
Scilicet hæc tua barbaries illa est, feritasque
Culti, vt vocant, si Dis placet.
Inclyta Belgarum, ac Flandrorum vrbs inclyta BRVGAE,
GOLTZII labores quæ foues,
GOLTZII Romanæ summa quæ stemmata gentis
Solertia & ope promouet.

Promo-

Promouet & densis tenebris illustra Regum,
 Ac Imperatorum domi
 Et foris acta: decus Romanis vnde petitum,
 Vt Orbis exstarent caput.
 Quò dubitem, G O L T Z I I superet laus, an'ne Quiritum,
 Quam luce donat mortuam.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ
 ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΝΑΝΣΙΟΥ ΙΣΕΜΒΕΡΓΕΩΣ
 ΦΛΑΝΔΡΟΥ.

ΡΩΜΗ λαμπροτάτη πολίων κόσμοιο άπασών,
 Και βασίλισσα μόνη, κράτεος μεγάλοιο τυχοῦσα,
 Θαυμασῆ βλαβερούς ἀλκῆ δαμάσατα τυράννοις,
 Ενθα καθεζομένη ἐπὶ οὐρεος ἑπτακορύμβου,
 Πausομένη καμάτου παύεσθς βούλεται ἀρχῆς.
 Εὖ δὲ καθισαμένη τὰ ἑαυτῆς, ἀνέρα ζητεῖ
 Οὕτως εὐνοίῃ ἀρετῆ τε πεφραγμένη εἶη,
 Μή τι φοβῆ ἔχθρους ἀσεβεῖς, κῆ ἀνδρας ὁμοίους
 Οἱ φιλέουσιν ἔριν τε κακὴν, πολέμους τε μάχας τέ,
 Καὶ κραδίηφιν εἴ ἀνεν κακὰ μηχανόωνται.
 Ως δ' οὐχ ἰεμένη χρονιώτερον ἡγεμονεύειν,
 Ασπασίως τε φιλῶς τε ἐὼν κράτος, ἡμὲν ἑαυτῆς
 Σιῆπτρον ὅλης ἀρχῆς βασιλείου διὰ προτέμνει
 Τῷ μεγάλῳ κύνῳ τῷ Ιουλίῳ ἐυμένεοντι
 Καίσαρι, ὡς ἡῶ πεισῶ χάριεντί τε πολλά:
 Ανδρασιν ὅς πολλοῖσι κῆ ἰφθίμοισιν ἀνάσων,
 Αἰὲν ἅπαντ' ἔχει ἀν βασιλείης ἔργα διοίκειν
 Θαρσαλέως τε σφῶς τε ἄτερ θορύβοιο κακοῖο,
 Καὶ φοβεροῖς ἐχθρούς ἐπιόντας ὅπλοισι δαμάζειν,
 Τῷ τ' ἀρτῆς πόλιος κοινῶ τὴν ἕβριν ἀμύνειν
 Δυσμενέων ἀνδρῶν φρεσὶν ἐν κακὰ λυγρὰ νοούντων,
 Τοῖς τ' ἄλλων σιῆπτροις παρεχόντων παράγματα πολλά.
 Ελλαβε τοῦτο πρόφρων ὁ Ιούλιος, ἐννοέων περ
 Αὐτοῦ τοῖς ἄμοις ἐπὶ φορτία δεινὰ τίθισθαι,
 Καὶ φθόνον ἀλλοδαπῶν μερόπων τάχ' ἀν αὐτῷ ὀπηδεῖν.
 Ηὔτε δὴ μήτηρ μέλεται ἀπαλοῖο γόνοιο,
 Τὸν παίδων ἄλλων πᾶν ἔξοχα ἀμφαγαπάζει:
 Ως Καῖσαρ Ρώμην ἀρήιον ἴφι σαώζει
 Δῖος ἀνῆρ, μὴ τίνδε κακῶν βλάψεί τις ἀνδρῶν.
 Η παραδ οὗσ' αὐτῷ πολυμερμέρου οἰακας ἀρχῆς,
 Καὶ οἱ ὑπεχομένη ἀντι σκληροῖο πόνοιο
 Λαμπροτάτην φήμην ᾧσα ἔσοσμένοισι βροτοῖσι,
 Εἰς ἀρετὴν προτρέπει κᾶν αὐτομάτως προτρέχοντα,
 Ἰεμένον τε τυχεῖν δόξης μάλα δητὰ μενύσης,
 Γνώριμον ἠδὲ βροτοῖς πᾶσ' ἔμμεναι ἀλλοδαποῖσι,
 Τούς θ' ὑπὸ χερσὶν ἑαῖς ἀπιθείας κρατερῆσι δαμάσσαι:

Καὶ μάλα ἐυχόμενον περὶ πάντων ἔμμεται ἄλλων,
 Πάντων τε κρατέειν μερόπων, πάντεσσι τ' ἀνάσειν
 Οσους ἡέλιος ἐπαυγάζουσι ὀπωπαί.
 Ταῦτ' οὖν σκῆπτρα λαβὼν ὁ Ιούλιος, ἦρχετο εὐθύς
 Ἡθεα παμπόλλου τοῦ πλήθεος φαῦλα διορθοῦν,
 Συγκαλέσας φρονίμους συμμήτορας, ἠδὲ γεραιούς·
 Ὦν ἐπικουροῦντων τεχέως εὖ ἤρμοσε πάντας.
 Ἡ δὲ λύκαινα γέρον διδύμω θηλάζει ἀδελφῶ,
 Ρώμυλον ἠδὲ Ρέμον, παρὰ Ρώμη· ἢ ἐκ τόσον ἦρε
 Τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς πόλυσιν μέγα ἕξοχος ἄλλαις,
 Οσον ὁ ἡέλιος νικᾷ τοὺς ἀστέρας ἄλλους.
 Παῖδε τὸ μὲν πρῶτον μάλα νηπίω, αὐτὰρ ἔπειτα
 Καρτίσω πόλιος θεῖος ἐπαμύντορε ἄμφω·
 Ἡ καὶ σφέων σπουδῇ παρώπσον ἀπασα τέτυκτο.
 Πὰρ δὲ τῆ' ἀγχι ρέει ποταμὸς πόλλ' ὕδατα φύων,
 Κύματά τ' ἐκχεύων ἀφρώδεα, ἠδὲ θυέλλας,
 Θύμβρις ἀπ' ὑψηλοῦ Ἀπεννίου ὄξυς αἰάσων,
 Θύμβρις ὁ σκηπτοῦχος, ποταμῶν βασιλεύτατος ἄλλων,
 Θύμβρις ὁ αἰπὺ ρέεθρον ἐπιπροίεις ἀλλ' ἰδία,
 Θύμβρις ὁ ὠκύπορος, ρείων ὡς ὠκύς οἴσδος·
 Ἐπτατο ἐκ χειρῶν ἀνθρώπου τοξοβόλοιο.
 Νηῦς δ' αὖ ποντοπόρος Κρόνον ἠμὲν ἀγήνορας ἀνδρας
 Ἐνθάδε ἐλθέμεναι δηλοῖσιν νηυσὶν ἐήσιν,
 Τῶν πολυευκτοτάτη Ρώμην μάλ' ἀέξεν ἀφιξίς
 Παντοδαποῖς λαοῖς, δυνάμει τε κλυτῇ ὑπὲρ ἄλλων
 Τῶν πολίων, δμήτειραν ὅλης γαίης τε ἀλός τε,
 Τὴν πάντες λαοὶ, παῖσά τε σέβουσι γένεθλα.
 Τῷ δ' ἐκάτερθεν ὄρας, Αφροδίτην ἠμὲν Ἀρηα,
 Δαίμονι ἐῖς αὐτῆς ἐπαμύντορε ἠδ' ἐπικούρου,
 Τὴν ἐπι συμμαχικοῖς αἰεὶ ὀφθαλμοῖσιν ὕρωντε,
 Μῆ τι κακὸν παρέχη αὐτῇ πολυτάϊπταλος ἐχθρός.
 Τοῖδ' ἐγε σώζοντοιν, χωρὶς λυπυροῦ φόβοιο
 Ἰσαται, οὐδέ τις ἀν' τολμήσαι βλαπτέμεν αὐτὴν,
 Οὐδέ κατ' ἄρ' σεμνῆς βουλῆν δολόεσαν ὑφαίνειν.
 Εἰωθὼς δὲ φέρειν μεγάλου σημήϊα Ζηνὸς,
 Ἐνθάδε Ρωμαίοισι διοτρεφέεσσι πάρεςιν
 Αἰετὸς ὑψέτης τανυσίπτερος, ἀγλαὰ νίκης
 Σύμβολα βασάζων μεγαθύμοις, ἠδὲ θειάμβου
 Παμμεθέθεος, ζῶειν τε ἄτερ συγεροῦ κελεύων
 Πένθεος, οὐδέ τρέειν μερόπων τινὰ ἐλλοχώντων,
 Οὐδέ γε τολμῆεν τε μένος καὶ ἀγήνορα θυμόν.
 Εἶτα κάτω ἐφορᾷ λαῶν φῦλ' ὅσασατε Καῖσαρ
 Αἰμαλέοις νίκησεν ὄπλοις, κρατερῆφί τε χειρί.
 Αχρῦμενοι κῆνται, καὶ σφέων φίλον ἦτορ ἔδοντες,
 Οὐνεκα τοῦ βαρέος πολέμου κακὰ μυρὶ ἔπασχον,
 Ὅς πολλοῖς αὐτῶν πολυπενθέα θῆκεν ὄλεθρον·

Κελτοὶ ὄπισθ' αἰμένοι πολυπόικιλον ἔργον Ἀριος,
 Ἡμὲν Βρεττανοὶ ναίοντες ἐπ' ἔσχατα γαίης,
 Εσπερίων τε γῆν, καίπερ μαχίμωτάτη οὔσα,
 Καὶ ἑτέροι πολλοὶ, τῷ δὴ κράτος ἔπλετο πολλόν,
 Στήθεος ἐκ συναχάς, ἐν δακρυα θερμὰ χέοντες
 Οφθαλμοῖσιν ἑοῖς, ἀτυχέες παλάμη τε βίη τε,
 Ἡδὲ μαχισσάμενοι Ἀρεῶς σφισιν ἀχθομένοις.
 Ωκεανόν τε μέγαν πολλὰ πείθεσθαι ἀνάγκη
 Ρωμαίων ἑοῖς μεγαθύμων ἀλκιμάχοισι.
 Ως δὲ ἀπαξ εἰπεῖν, ὅσσον πάνδωρος ἀρουρα
 Τίκτηι, ἐν ποταμοὶ πολυβενθέες, ἠδὲ θάλασσα
 Ατρύγητος, πείθει τῶν Ρωμαίων βασιλῆϊ
 Ἡγεμόνων ἄλλων φρονιμώτερα κοιρανέοντι.
 Ρωμαῖοι τόνω μὴ δῆϊος ἐχθρὸς ἀφαιρῆ
 Τμῖν τὸ σκῆπτρον μάλ' ὄρατε, θεοὺς δὲ σέβεσθε
 Τῶν διὰ τῶν μούνοι τῆς γαίης κοίρανοί ἐσε,
 Ἡδ' ὑμᾶς τιμᾶ παντοίων ἔθνη λαῶν.
 Δῆμοι δ' ὑμετέρῳ βασιλεῖ ὑπακούετε ἐκόντες,
 Μὴδὲ ποτ' ἀντιμάχεσθ' ἢ μὲν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ.
 Οὕτως ὑμείων ἀρχὴ διάπαντος ὑπάρξει
 Ολβιος ἀρχομένοις τε ἐν ἀρχόντεσσιν ὁμοίως.

IN IDEM,

IACOBI CRVQVII MESSINII
 PROFESSORIS BRVGENSIS.

CONSONA mens Diuūm calos moderatur & ignes
 AËthereos, elementaque mundi:
 Arbitrio quorum terrena humanaque cuncta
 Stant, nunc interitura vicissim.
 Et nihil æternum, nisi quod virtute paratum,
 Fortuna comitante labores.
 Sic tu Cæsar habe iussu patris altitonantis
 Imperium sine fine superbum:
 Quo te Roma potens, Romanæ gloria gentis,
 En tanto veneratur honore.
 Mars iubet esse ratum, probat hoc Cythereia, benigni
 Romulidum AËneadumq; parentes.
 Hoc duri casus meruere, hoc fortia facta,
 Hoc labor, indefessaque vita.
 Gallia mœsta gemit, falcatis corporibus, eheu,
 Incumbens lacrymosa fatiscit.
 Hoc germana dolet, deuicta quoque arma fatetur,
 Oceanus Tethysque Britanni.
 Ponte gemit Rhenus, Rhodanus tua iussa capessit,
 Belga refert tibi Scaldæ triumphos.

Certatim tua gesta canunt Galli, Itali, Iberi,
Certatim tibi lauream adornant.
Quare agè, mactè animi, tellus tibi cedit habenas,
Teque patremque Deumque salutat.
Te virtus, te LAVRVS amat, te GOLTZIVS VNUS
Miratur, laudat, veneratur:
Ingenio, arte, manu, contestans posteritati
Iulia corda, animosque perennes.

IN IDEM,

IOAN. CASIMBROTTI BRVGENSIS

O D E.

V T stetit excelso spectans è vertice montis
Septem distincto collibus,
Roma potens, populi dominantis more sinistro
Mores & crimen arguit.
Arguit inuicto genio, fusoque dolore
Tristis, luget rerum vices.
Quærit opem, & dubiæ quæ sit via certa salutis,
Alto versat consilio.
Interea rupis rugoso in margine prodit
Fortis bellator Iulius.
Euocat illustrem meritis, vt nobile captet
Orbisque Urbisque imperium.
Accipit imperium, testatur numina Diuum,
Fauso vt cedat suffragio.
Mars pater, alma Venus, spondent, gnatusque Cupido,
Felix vouent præsidium.
Cæsar abit, mox arma tonant, queis tendere in hostem
Consuerat dextra vindice.
Fit via vi, rumpitque aditus, omnisque recedit
Longè fæmineus timor.
Dirum carpit iter, rarisque habitata colonis
Sulcata inuadit littora:
Hesperiamque omnem, & gentes discrimine vasto, &
Toto distinctas spacio.
Cogere Romanum imperium, sceptrumque vereri,
Fascesque horrere Cæsaris.
Et mare contremuit, cælumque solumque subactum
Victori cedunt Iulio.
Sic voti compos, peregrinæ incommoda terræ
Expertus, retro properat.
Dij patrij, quorum auspicijs stat maxima Roma,
Victori applaudunt reduci.

Et pa-

Et patres, primiꝗue ducum, leſtiꝗue Senatus,
 Clariꝗue in roſtris proceres,
 Pontificis titulo, formidandiſꝗue thiaris,
 Illuſtrem ſignant Caſarem.
 Commotæ extemplò Parcæ, fallaxꝗue rotatu
 Fortuna, expers conſtantia,
 Conſpicuum populo, ſuprema in ſede locatum,
 Virtutem exoſæ, rapiunt.
 Cui nocuère nihil, viuít iam fama ſuperſtes,
 Et fortem, & mortem negligens.
 Viuit, ait, viuít, lauro redimitus & auro,
 LAVRINI & GOLTZI auxilio.
 Viuit, & æternos æui venientis honores
 Vobis defert auctoꝝibus.

ΕΙΣ ΤΟ ΛΥΤΟ
 ΑΔΟΛΦΟΥ ΜΗΚΕΡΧΟΥ ΒΡΟΥΤΙΕΩΣ
 Τ Μ Ν Ο Σ.

ΥΜνει Μοῦσα πόλιν Ρώμην τὴν παμβασιλείαν,
 Ἐπτάλοφόν τε, τυραννοτόνον τε, καὶ ὑψιμέδουσαν
 Ἡ ἀρχῶν ἐκ μικροτάτων ὑπὲρ οὐρανὸν ἦρε
 Τὴν κορυφὴν, χθονὸς εὐρείης κεφαλὴ κλιθεῖσα.
 Καὶ γὰρ ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν
 Ζεὺς ὑψιβρεμέτης τὰ ὀλύμπια δώματ' ἀναίων,
 Αἰνείας ζῆθεος, τὸν Δαρδανίῳ Ἀγχίση
 Χρυσείῃ κυθήρῃ Διὸς θυγάτηρ κρονίωνος
 Ἐν φιλότῃτι μεγάισα τέκεν Σιμόεντος ἐπ' ὄχθη,
 Σὺν τοῖς πατρώοισι θεοῖς μεγάλοισί τε, Τρῶας
 Λείψανα τῶν Δαναῶν εἰσήγε Λατινίδι γαίῃ
 Νηυσὶν ἤϊς, κατὰ κύμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
 Πολλὰ δ' ὄγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεια, πολλὰ δὲ γαίῃ
 Αἱματόεντος ἐν ὑσμίνῃ κρατερῇ πολέμοιο.
 Ἐνθα μετ' Ἀσκάνιοιο ἐοῦ κεχαρισμένου γοῦ
 (Τὸν μὲν ἐώθασ' Ἴλον μητέρες Ἰλίου ἐντὸς
 Ἰλιάδεις καλέσαι, νῦν δ' ὄνομα αὐτῷ Ἰούλος)
 Τῇ Πριάμου γενεῇ βασιλείαν ἤρξατ' ἐγείρειν
 Καινὴν, ἐν Λατίῳ ἐριβόλακι βωτιανείρῳ·
 Ἰφίθ' ὁμοῦ Τρῶων τε ἀνάσσειν τῶν τε Λατίνων,
 Μακρὴν σφιν πόλιν Ἀλβην οὐρεὸς ἄποδ' ἀ τεύξας,
 Οὐ δὲ Αἰνείας βίη, κλυτοῦ ἡμῶν Ἰούλου,
 Καὶ παῖδες παίδων, καὶ οἱ μετόπισθε γέγοντο,
 Ἠρξαντ' ἔθνεϊ τῶνδε τριηκοσίους ἐνιαυτούς·
 Ἰλία ἕως βασιλίας ἱέρεια παῖς Νυμίτωρος,
 Ἀρεῖ Ρώμυλον ἠδὲ Ρέμον διδυμάονε παῖδε

Ἐγχεος

Εγκυος ούσα τέκεν. Τῷ δ' ἀρπτόκῳ παῖξάδελφος
 Λυγρὸς Αμούλιος, οὐνεκ' ἐν μαλαῖ χυόμενος κῆρ,
 Θύμβριδος ἐς τὰ ῥέεθρα βρέφει καταδῦν' ἐκέλευσεν.
 Ἀλλ' Ἀπενίνιοιο καθ' ὑψηλοῦ καρηνῶν
 Βᾶσα λυκαῖν ὄρεσίφθορος ἀμφὼ θρέψατο μαζοῖς,
 Εασομένῳ σώσασα δ' ὕψιστ' ἔσπευε λαοῦ.
 Τοῖν δ' ἀποβησσιμένοι εἰς ἀνέρε, τείχε' Ἀρῆος
 Ρώμυλος ἐξάνειρεν, ἀπ' οὐνόματος σφετέρου,
 Ἡρώδῃ, ὡς φάσκουσί τινες, ῥώμην τε βίαν τε
 Τύουμα δούς. Τὰ δὲ Ζεὺς Κρονίδης, καὶ δαίμονες ἄλλοι,
 Ἡὺς δὲ μάλιτα φίλησεν Ἀρῆς, καὶ κήδετο Κύωρις
 Αἰδοίη, χρυσοσέφανος, καλὴ Ἀφροδίτη.
 Ἐξ δὲ μόνοι βασιλῆες ἔσαν μετὰ Ρώμυλον, ἀλλὰ
 Σύγκλιτος δῆμός τ' ἅμα, πράγματ' ἅπαντα, καὶ ἄστυ
 Εἰρήνη πολέμῳ τε διωκῆσσι: ὑπάτοι γὰρ
 Τὴν ὑπάτην μεγαλοφροσύνην, ῥάβδους, πελέκειάς τε
 Δῶκαν ἔχεν, κατ' ἔτος δὲ θέσαν τῷ ποιμένε λαοῦ.
 Τῆς δὲ πολιτείας δημοκρατικῆς κρείουσης,
 Ρωμυλιδῶν ἀρῆιφίλων μέγα κοιρανεόντων
 Ναλεμέως ἀπέραντον αἰὲ κῦδος τ', αἰετός τε,
 Καὶ νίκαι πεπότηντο διὰ κλυτὰ πείρατα γαίης,
 Ἡελίου Φαέθοντος ἀπ' ἀντολῆς ἐπὶ δυσμᾶς.
 Ἐν δ' ἄλλοις περὶ γόνους Τρώας κολάσαντες, ἔπερσαν
 Ἀστιά τ' Ἀργείων, Ἀγαμεμνονίας τε Μυκῆνας,
 Πύρρον τ' Αἰακίδην, κρατεροῦ γένος ὄντ' Ἀχιλλῆος.
 Ὡς δ' ἤδη γῆρα προβέβηκεν πότνια Ρώμη,
 Ἔργα τε νῦν πολέμου πολυαῖκος κατέπαυσε,
 Πολλῆς τ' ἡσυχίης ἔτυχεν, πολλῆς τε γαλήνης:
 Ὡς φιλοτεκνοτάτη μήτηρ παῖξάια πάντα,
 Βασιλικὸν μέγεθος, δύναμιν, σπῆσφόν τε, καὶ ἀρχὴν
 Καίσαρι δῶκεν ἔχεν τῷ Ιουλίῳ, ἠύτε τέκνῳ:
 Τραῖς ὅτ' ἔλω γένεσιν, πολλῶν τ' ἀντάξιός ἀνδρῶν,
 Ἀμφοτέρων, βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής.
 Ὅς γε τὸν Ωκεανὸν τε δάμασε τὸν ἐνοσσηαῖον,
 Ῥῆνον τὸν ποταμὸν, Σκάλδην, Τάμισίν τε, καὶ ἄλλους:
 Ουρεα Πυρρναϊά τε, καὶ βαθυάγκυας Ἀλπεις.
 Ἰππομάχων πυκνὰς Βρετανῶν κλονέουσε φάλαγγας,
 Ἀρματα Κελτάων δρεπανοειδέα, φάσγαν' Ἰβήρων,
 Τὴν πόλιν ἀντιβίων σέψας πλείσασι βοείαις.
 Ἐντεῦθεν δ' Αὐγουστος ἐμοιυάρχησε, καὶ ἄλλοι
 Καίσαρες οἱ μετὰ τόνδε, κακοῖσι μεμιγμένοι, ἐδδλοί.
 Οἷον γὰρ μερόπων, τοῖον γένος ἐσὶν ἀνάκτων.
 Οἱ δὲ ἐπεὶ Ρώμῃ ποτ' ἐπὶ ξυροῦ ἴσατο ἀκμῆς,
 Ἀψκατὸν ἡμᾶρ ἀμυμον μητέρι, τιμήσαντες
 Δεσποιναν κόσμου. Τῆ καὶ ΜΑΡΚΟΣ πολυΐστωρ,
 ΓΟΛΤΖΙΟΣ ἠδ' ἀνέθηκεν ὑπέρτατος εἰκόνα τήνδε.

I N I D E M,
IOAN. CASTELII CHELVI
FLANDRI.

ASPICE, Roma caput, vastique potentia mundi,
Collibus hinc septem corpore nixa sedet.
Illa quidem grauida imperijs, rerumque potita,
Qua nitet Eous, Hesperiusque dies.
Iam velut emerita, atque onere hoc cessura quiescit,
Confortemque sui deligit imperij.
Iulius ergo sacra praeclarus origine Caesar
Illius hinc astat cominus ante pedes,
Sacra triumphali redimitus tempora Lauro,
Romanique habitu cinctus ad arma Ducis.
Cui populi fasces iam tradit, & orbis habenas,
Et sua committit sceptrum tenenda manu.
Nostra capesse libens regna, inquit, & istius idem
Terminus Imperij, terminus Orbis erit.
Hoc etenim duce te mihi longe augustius, atque
Auspicijs surgent aurea sacra tuis.
Ergo age, maeste tua virtute, age maxime Caesar,
Aggredere hoc tanti numinis auspicio.
Aggredere, o, magnos inuicto corde labores
Imperij, & curas concipe mente graueis.
Sic te certa tuae celebris praeconia fama,
Aeternusque, mihi crede, manebit honos.
Officijque sui memor, & tibi grata rependet
Posteritas meritis praemia digna tuis.
Postmodum Diuus enim toto applaudente Senatu
Caelitibus superis annumerandus eris.
Idque olim Idalio caelum testabitur astro,
Supremo instabunt cum tibi fata die.
Ecce etiam pueros nutrit hinc lupa raua genellos,
Atque in quos patruus sauijt, illa fouet.
Hinc Remus, hinc manibus praegestit Romulus, alter
Lactantisque ferax pendet ab uberibus.
Nunc pueri, ast olim magni primordia Regni,
Et quorum auspicijs condita Roma fuit.
Haud procul inde caua Tiberinus valle recumbit,
Fultus arundifera membra supina manu.
Cuius, ut pleno thesauros copia cornu,
Diues inexhaustas vrna perennat aquas.
At vicina ratis classem notat amne receptam
Parrhasij iuuenis, falciferique senis.
Quorum euasit adhuc tenuis Roma auctior olim,
Et gemina tellus hospita creuit ope.

Prae-

Præteream prudens, extremo in margine quæ sunt
 Hic sita calicolûm numina bina Deûm?
 Hinc Mars, inde Venus, veluti Urbis vterque parentes,
 Et quorum semper numine tuta fuit:
 Mars pater infestis præformidabilis armis,
 Ipsaque cum puero præpete nuda Venus,
 Hanc procul obseruant oculis, curaque fideli,
 Præsentique augent, atque tuentur ope.
 Quæque etiam latè geminas Aquila explicat alas,
 Quæ solet arma Ioui, hinc Romula signa refert,
 Insignem veluti victrix super alta triumphum
 Nubila depulsis hostibus vndique, agat.
 Inde vides, bello Cæsar quos vicerit hostes,
 Quasque armis gentes fortibus exuerit.
 Debellata sedet, lachrymosaque bella perosa,
 Atque triumphato Gallia mœsta Duce.
 Illa etiam Orbe procul semota Britannia nostro
 Depresso capite hinc tristia fata gemit.
 Vtraque victa dolet, spoliisque exuta, suasque
 Ingemit, heu, duras sub iuga missa vices.
 Oceanumque patrem tergo hinc vehit horrida Pistrix,
 Dum suspensus aquis ocia remus agit.
 Et famulas submittit aquas, Aquilæque ministras,
 Ac se Romano subijcit imperio.
 Hinc Tagus aurifluus, Rhodanus, Rhenusque bicornes,
 Flexiuagoque piger tramite lapsus Arar,
 Schaldaque magnanimis Belgarum nobilis oris,
 Atque parum noto nomine turba minor,
 Victricique Aquilæ, & Tusci nunc Tybridis vndis
 Assurgunt, domitis & famulantur aquis.
 Singula quæ veterum, Lector, tibi schemate prima
 Fronte libri graphicè picta tabella dedit.

E I V S D E M.

Actis bisseis ter quinque ad sæcula lustris,
 Cumque secunda gelu nos grauis vrget hyems,
 Prodibat GOLTZI Brugis opera, atque labore,
 LAVRINI studio, ac sumptibus, istud opus.

IN C. IULIVM CAESAREM
studio atq; opera M. Laurini Domini de Wateruliet
ab Huberto Goltzio Herbipolita
restitutum.

ARNOLDI MOTORII BLANKEBERGANI
Flandri D. Donatiani Brugis Canonici.

ARCTOIS olim terna trieteride in oris
Auspicijs Martis tutus vbique sui,
Omnia præpetibus loca dum præteruolat alis,
Accepit famam Iulius, atque dedit:
Nam Diuûm ad sedes, ac magni templa tonantis
Hinc sibi strauit iter, Cæsaribusque suis.
Hinc facilem vinci totus se præbuit Orbis,
Tantum tunc instar Gallia victa fuit.
Fortibus & partum est nomen memorabile Gallis,
Quòd tali ad tempus vel restitère viro.
Omnia fors versat: mutantur tempora rerum:
Et vix stare valent maxima quæque diu.
Credere quis possit? consumpta est morsibus æui,
Totaque defecit cum duce Roma suo.
Iulius in tenebras, fama superæthera notus,
Abscessit: solùm nomen inane manet.
O faciles hostes, ò candida pectora. sola
Victorem illustrat Gallia victa suum.
Maiestas redijt, veteres redicere triumphij:
Notaque vix vlli reddita Roma tibi es.
Nunc omnes dominam credunt, rerumque potentem,
Eorū gentes, Hesperiaque simul.
Flandrica Laurus eat circum tua tempora Iuli,
Atque triumphatæ munera gentis habe.
Laudetur Daphnis: Belgarum gloria Brugæ
Laudentur, tantum quæ peperere decus.
Hoc Nympha Hydorrhoe dum se iactabit alumno
Perpetuò felix Oceanitis erit.

ARNOLDI BARZII I. C. BRUGENSIS.

In Laurum Daphnem versam cum fleret Apollo,
Hæc in prorupit carmina mæstus amans:
Qua mihi nulla frui per fara superstite fas est,
Hanc vel in obductam cortice depereo.
Æternùm te nostra chelys cantabit, & arbor
Viuentis specie munia obibis, ait.

Iure tuo Laurus monumenta perennia Regum,
 Iure tuo Laurus quæque trophæa feres.
 A te pendebunt Aquilæ, Mauortia signa,
 A te pendebunt arma micante cono.
 Te redimita gerens victricia tempora, Romam
 Curribus auratis ingredietur ouans.
 Delphica ut hæc credas oracula, præstat id vnum
 Eximium Daphnes posteritatis opus.
 Quod non ostentat laceras, fanicque fluentes,
 Sanguine nec tinctas exhibet exuias:
 Sed rediuiua tibi Romani Cæsaris ora,
 Spirantisque habitum reddit & effigiem.
 Aetati veteris quæcunque numismata census
 Restituit, tantum quo stetit imperium.
 Hoc in præsentem quasi rem tu tramite ductus,
 Te multis sæclis iam superesse putes.
 Quam nec olympiades multæ, nec lustra pararent,
 LAVRINI est opera tradita cognitio.
 Tradita cognitio, qua quid ne illustrius esset,
 Ingenij hubertas fecit HVBERTÆ tui.
 Hæc coniuncta manus cum dexteritate politæ,
 Tanta est, ut Belgis inuideat Latium.

IACOBI RAEVARDI I. C. BRUGENSIS.
 ad Cæsarem rediuiuum.

Viuere te video, verum est, nam viuuda virtus
 Te decus, & patriæ sustinet esse patrem.
 Sed (fateamur enim) cum te tua Roma reliquit,
 Viuus, & ut viuus, semi ita viuus eras.
 Ast simul ut vitam tibi GOLTZIVS arte perenni
 Integram, veras vertit in effigies:
 Cæsar iure modis superest tibi vita duobus,
 Nomine viuus enim, viuus & effigie.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΡΟΥΜΑΙΟΥ ΒΡΟΥΓΓΕΩΣ.

Φέρτερος ἀθανάτων, ἔσσημος τ' ἀργυρότοξος
 Ἔργον θαυμάζων ἔβλεπε ΓΟΛΖΕΙΟΝ.
 Ὅψι ποτε θαμβός καλλίσω γέγραφε δόλυμπος,
 Νῦν παλιν ἰφθυμὸς Καῖσαρ ἐς ἄστρα ἀνείδ'.

IDEM LATINE.

Calicolum Princeps acri spectabilis arcu
 GOLTZIACVM admirans aspiciebat opus.
 Tandem perplexus stellato scripsit Olympo:
 Nobilis eni rursum Iulius astra petit.

ADOL-

ADOLPHI MEKERCHI I. C. BRUGENSIS.

Aureus auratas voluit Pactolus arenas,
Argentum profert India, vt æra Cyprus:
Hubertas, HVBERT E, tua hæc huberrima, multò
Huberius certè fluminis huber habet:
Nam vehit argentum, vehit æs, aurum vehit alueo
Omne, quod Aeneadum prisca moneta tulit.
Protegit hoc flumen Laurus viridante sub umbra,
Vndifluas Laurus consira propter aquas.
Cui non vlla suos vis perturbabit honores,
Non Auster virides auferet imbre comas:
Sed patulis fulgur ramis, sed dira venena
Arcet, & à ripis noxia quæque fugat.
Naiades hoc, Satyri, Dryades, Pan, Phœbus, Athena,
Hoc Charites gaudent flumine, & Aonides.
Vos me, Pierides, quoque in hæc damnate metalla,
Has studio vt venas huberiore colam.

GEORGII CASSANDRI.

Nulla per Ausonias quod præstitit hætenus vrbes,
Hoc nunc, Roma, tibi Flandrica Bruga parat.
Digni perpetua redimiri tempora lauro,
LAVRINI per quos nobile surgit opus.
Nec minus HVBERTI doctissima dextra meretur,
AVREVS vt volitet docta per ora virùm.

MARTINI SMETII FLANDRI.

GOLTZIVS hæc plano sculpsit Germanus in ære,
Quæ paulò antè agili pinxerat ipse manu.
Prælum, operas, atque impensas suffecit opimas
LAVRINVS, Brugæ gloria magna suæ.
Barbara quæ quondam fuit, en Germania nunc est
Nobilis ingenijs, artibus, atque viris.
Quæque olim incultis fuit horrida Flandria siluis,
Tales nunc fructus edere culta valet.
Ne tamen inuideas nobis, docte Itale, nostras,
Quas nunc post alios fata dedere vices.
Græcia prima artes coluit doctissima cunctas:
Quæ post cesserunt, maxima Roma, tibi.
Tu deinde imperium nostras dum mittis in oras,
Huc etiam dotes fersque locasque tuas.
Linguam, inquam, moresque tuos, artesque politas,
Et cultus quicquid splendidioris habes.

Hæc vbi nos studio tandem percepimus acri,
Non nobis folis addidicisse far est:
Sed tua dona tibi ferimusque accepta, damusque
In lucem, vt constet pluribus esse tua.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΛΑΓΚΙΟΥ ΒΡΟΥΓΙΕΩΣ.

Φοῖβος ἰδὼν ὄυβε'ρτε σφέων λατρῖνε' τε σπεδῆν,
Φησὶ, τί λήφονται ἀντὶ πόνοιο βαροῦς;
Εἶπέ τις ἐκ χαρίτων, αὐτοῖς δώσωμεν ἄεθλον
Ἄξιον, ἀχρεῖοι μὴ δοκέωσι φίλοι.
Ευφημοῦσι θεοὶ πάντες πᾶσαι τε θέαιναι,
Ἄιδεῖσθαι τούτους ἀνέρας ὡς ἀγαθούς.
Ζητοῦσιν σπάνιον σπανίοις ᾧδρα δοῦναι ἄεθλον
Τοῖς ἐτάροις. πᾶς τις πάγκαλα δῶρα φέρει.
Οἱ μὲν τῆ' αὐτῶν κεφαλῇ περικαλλέα μύρτον,
Οἱ δ' αὖ τὴν δάφνην, ἄγλαα δῶρα θεῶν.
Ὡς μὲν ἅπαξ εἰπεῖν, φέρεται κειμήλια μουσῶν
Ἄξια, θυγατέρον αἰγιόχοιο Διός.
Ἰούλιος εἰσαχθεὶς Καῖσαρ διὰ φαίδιμα ἔργα
Οὐρανὸν εἰς εὐρύν, Φοῖβε' εἶπε πάτερ,
Ὅπως τις δώκεν τῶν ἔργων ἄξια καλῶν:
Αὐτοῖς δὲ μᾶλλον τῶνομα ἀθάνατον:
Ἡμιθέων κρατερῶν τ' ἀνδρῶν ὅτι παράγματ' ἔγραψαν,
Ἐν κλέος ἠδ' ἐθεοῖς γνώριμον, ἠδ' ἐβροτοῖς.
Φοῖβος ἔφη σὺν πᾶσι θεοῖσι, δοθήσεται αὐτοῖς
Αθάνατος σέφανος, τῶνομα ἠδ' ἐθεοῦ.

ALEXANDRI COLONAEI I. C. BRUGENSIS.

GOLTZIVS arte, manu, digitisque sequacibus usus,
Hoc tibi conscripsit, candide Lector, opus.
Gallia miratur, stupet Itala terra, suorum
Tot sibi signa ducum, tot simulachra dari.
Ecce reuiuiscunt veteres in imagine Reges,
Ni manibus tangas, viuere posse putes.
GOLTZIVS exsculpsit, dedit æs LAVRINVS: vterque
Nobilis ingenio, clarus vterque manu.
Ille manu summè pollet sculptrice: benigna
Hic (si animum spectes) explicitaque valet.
Ille opera, hic opibus opus hoc confecit: & amplas
Ingenij vires ambo dedere sui.

IN HISTORIAM IMPERATORVM

Cæsarumq;, & Fastos magistratuum Ro. ex anti-
quis numismatib. opera & studio M. Laurini

Domini de Wateruliet, ab Huberto

Goltzio Herbipolita restitutos.

ΑΔΟΛΦΟΥ ΜΗΚΕΡΧΟΥ ΒΡΟΥΤΓΙΕΩΣ.

Αἰ βίβλοι, τίνες ἐσὲ ; τί κεύθετε ; θυγατέρες μὲν
ΟΥΒΕΡΤΟΥ ΧΡΥΣΟΙΟΥ, τὸν Ερβίπολις τέκε δίδε:
Ἐν κόλποις δ' ἰδίοισι ξάφην Λαυρίνος ἀμύνων,
Δαφνίκομος ΛΑΥΡΙΝΟΣ ὁ δέσποτα τοῦ πτολίεθρου,
Ο φλάνδροι καλέουσιν ἀφ' ὕδατος ἀμφὶ ρέοντος.
Τὴν Ρώμην λέγομεν, Ρώμην τὴν κυδανείραν,
Τοὺς πολείους, νίκας τε, ξοπαϊὰ τε τῆς βασιλῆων
Αὐσονίδων, τὰ θεία πελώρια, τοὺς τε θριάμβους,
Ἀρχόντων ράβδους, τιμὰς τε, καὶ ἱερά λαοῦ,
Δαίμονας ἠδὲ θεοὺς ἰδίους, ἀναθήμαθ', ἑορτάς,
Τὰς πόλιος πανηγύρεας, κρατερῶν τε ἀγῶνας,
Αθλά' τε, χ' ἠρώων περικαλλέ' ἀγάλματ' ἀγαυῶν,
Καὶ πάντως Λατίου τὰ περίκλυτ' αἰείδομεν ἔργα:
Ὡς τοι σημαίνει τὰ νομίσματα μυρία ταῦτα,
Χρυσέα σὺν χαλκοῖσι, τὰ χάλκεά τ' ἀργυρέοισιν:
Ἀρχαίου ξύμπαντα χρόνου, ξύμπαντὰ γε γαίης
Ἐκ βάθερον ὀρυγέητ', ἀγαθῶν μνημεῖά τε ἀνδρῶν.
Ἡμᾶς Ρωμαῖοι γοῦν ἴλαθ' (ὄθ' ἴσσορες ὑμῶν
Ἐσμεν) σὺν Κρίσῳ, Λιβίῳ Τρώγῳ τε παλαίοις.

IOAN. GELRII RVSELLANI FLANDRI
ad Romam.

Debita quæ semper præconia reddere laudum,

Claraque pro meritis præmia Rōma soles:

Iam tua LAVRINOS rara manus alma corona

Exornet, sed ne frondea dona paret.

Non Iouis, aut Bacchi, Veneris, non Palladis arbor,

His poterit dignum conciliare decus.

Et si longæua circundes tempora lauro,

Non hoc apta fatis tempore laurus erit.

Phæbus enim teneris sibi notus semper ab annis

His pridem LAVRI nomen habere dedit.

Pōst ubi Phæbeas coluisset vterque Camænas,

Implicuit doctis laurea ferta comis.

Ergo ut nunc meritum capiant virtutis honorem,

Aurea laurigera munera fronte gerant:

Per quos tota vires, & per quos AUREVS ille

Exercet mira GOLTZIVS arte manum:

Qua nitor ille tibi, quem longa aboleuerat ætas,
 Rødditur & Latio Roma vetusta solo.
 Vt tua non tantũ veteris tibi gloria regni,
 Et ducibus redeat splendor honosq; tuis,
 Quorum iterum antiquos titulos, celebresq; triumphos
 Cernas, & varijs parta trophæa locis:
 Sed quoque nunc prisca ob cusa numismata formis,
 Nil sit Romana notius historia.
 Inunc, & cultos solos dic esse Latinos,
 Et Germana tibi barbara terra fiet.
 Qui fuit Herbipoli Germanis natus in oris,
 Vt modò sis tanto culta decore facit.
 Quo si non meruit statuam de marmore viuo,
 Quæ proftet medio conspicienda foro,
 Hoc saltem, G O L T Z I sis felix, dicito, qui me
 Erigis, & penitus nec cecidisse finis.

IACOBI RAEVARDI I. C. BRVGENSIS.

Quem mihi Musa virum memoras? est G O L T Z I V S. ille?
 Illène tam insignis qui facit artis opus?
 Ecquid agit? viuit? viuit. & imagine viua
 Expressit ynam Cæsaris effigiem:
 Occultis celebres (ò factum nobile) signis
 Fastos Roma tuos hac simul arte notans.
 Ille potestatum lauros, fascisque figuris
 Lustrat, & innumeris ornat imaginibus.
 Dixi, & te docui scrutari rudera Lector,
 Quæ doctam cernes restituisse manum.

IACOBI CRVQVII MESSINII FLANDRI
 bonarum litterarum publici apud Brugenses pro-
 fessoris, in Romam reuiuiscentem.

Sic fatum melius fauet
 Humanis studijs, atque laboribus,
 Vt nolit penitus mori,
 Quæ sunt mole sua visa minarier
 Casum, atque interitum grauem.
 Vt quondam imperitans gentibus omnibus,
 Et virtute potentior
 Roma & nobilior, quæ rettulit suum
 Acceptum superis genus:
 Hinc à Marte ferox Romulidum tribus,
 Hinc Iuli imperium ab Ioue.
 Verùm vt primus honos, atque potentia,

Nec

Nec non ambitio grauis,
 Valdè concutiunt Regia stemmata,
 Et magnum populi decus:
 Sic concussa diu Roma tumultibus,
 Ciuili fremitu ruit.
 Sic rerum domitrix, & metus hostium,
 Olim fascibus inclyta,
 Turpatis titulis, & genere attauo,
 Multo tempore sorduit,
 Nec planè ausa fuit tollere lumina,
 Seque ostendere publicè:
 Donec pulueribus turpibus eruta,
 Ornatum caput extulit.
 Quod munus meritò, L A V R E A nobilis,
 Immortale tibi refert:
 Cuius viuuda vis perpetuò viret,
 Computrescere nescia.
 Sic æterna iubet L A V R V S Apollinis,
 Sic vult A V R E A S A E C V L I
 H V B E R T A S decorans pristina marmora.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΑΝ.

Οὐ θαυμασὸν ἐστὶν ἢ Ρώμῃ ποτὶ ἀνίστη,
 Ἡ δὲ γέ πολλὰ ἔτη ἐν σποδία ἔλαθεν.
 Οὐνομα γὰρ ταύτῃ ἀπὸ τῆς Ρωμῆς τε βίασε
 Αἷς οὐδ' ἂν θάνατος βλάψειεν οὐδ' ἔμφορος.
 ΜΑΡΚΟΣ ἀθρήν γε ΤΑ ΛΑΥΡΙΝΟΣ κόνιν ἐκκατέσθη
 Πρῶτος, ἐλευθερώων ἐκ ρυπρόεντος ἄχους.
 Ἐντ' ΟΥΒΕΡΤΟΣ ἰὼν διαδάλλει ΧΡΥΣΕΟΣ εἶδος,
 Εἶδος κάλλιστον, σεμνοτάτον τε βέθος.
 Ἄττα ἴδεν κέραν πλήρει σὺν ΧΡΥΣΕ' ΑΙΩΝΟΣ
 ΕΥΦΟΡΙΑ πλήρει φίλτατε χεῖρὶ χεῖρ.

IDEM LATINE.

Nil admirandum si splendida Roma resurgat,
 Quæ latuit multo pulnere tecta prius.
 Huic etenim nomen virtus dedit atque potestas,
 Quæ nec mors vnquam fatæue obesse queant.
 Huic MARCVS cineres LAVRINVS dispulit atros
 Primus, & ereptam sordibus expolijt.
 Pòst formam accedens HVBERTVS GOLTZIVS ornat,
 Formam perpulchram, corpus & eximium.
 En pleno cornu quæ largiter AVREA SÆCLI
 HVBERTAS plena fundit amice manu.

ADOL.

ADOLPHI MEKERCHI I. C. BRUGENSIS.

Roma vetus quondam miseras perpeffa ruinas
Concidit, & Romæ diruta Roma iacet.
Colligit hanc, priscamque nouæ (mirabile) Romæ
Restituit Romam Flandrica Bruga suam.

MELCHIORIS BARLAEI ANTVERPIANI.

Conciderant fato, quoniam rapit omnia fatum,
Iulius, Hubertas, Romulidæq; duces.
Iuppiter indoluit, mœstusq; est ista locutus:
Omnia (quid faciam?) mors animata rapit.
Audiit hæc postquam diuinæ GOLTZIVS artis,
Quod mors non lædat nos faciamus, ait.
Inuidit fatum, tenso demissa sed arcu
Irrita sunt damno tela repulsa suo.
Despondensq; animum, cum cæla subisse papyrum
Viderat, in multos non abolenda libros,
Vincimur exclamat, vincens licet omnia, Tempus,
Nam modò concedent, dixerat, ara mihi.
Viuito Roma tuis igitur cum gentibus, in vos
Nunc aliquid tempus, mors neque iuris habent.

IMP. CAESARI FERDINANDO
AVSTRIO PIO FELICI PERPE-
TVO AVGVSTO
HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA
VENLONIANVS

S. P. D.

Etas quasdam nationes omni tempore ceteris omnibus longè ingenio atq; prudentia antestetisse, nō mihi dubium fit, quin Sacratissima Maiestas tua tantarū vfu rerum exercitata, pro sua incredibili quadam ingenij sagacitate facilè in animum inducere, sibiq; persuasum habere possit: in quibus primas tenuisse Chaldaeos & Ægyptios, inde Græcos, postea Romanos, omnium verò postremò Germanos, pro ordine & successione monarchiarum, veteres historiæ atque antiquitatū reliquiæ demonstrant. E quibus ipsis id etiam perspicere facilimè potest, prudentiam in hominibus ingenijque acumina, successu ipso temporum, maiora subinde rerum incrementa cepisse: vsque dum adulta paulatim, ad postremum quasi in arcem ipsam scientiæ Romani imperij viribus perducta fuerunt. Nec sanè eius rei, si quæras rationem aliam, quàm in prouidentia populi Ro. cōstituas: qua suam rempublicā prouinciasq; omnes, moribus, institutis, latisque legibus prudentissimè gubernarunt, inque pulcherrimum ordinem descripserunt: quantiscunq; tandem initiò rerum difficultatib. atque impendiis exhausti conflictatiq; fuerint, quoadusq; sibi tantum monarchiæ robur munire atque ornare potuerunt. Nullum enim magnum & memorabile imperium vlla in natione vnquã nisi è duris extitisse initiis meminimus. Eandem Roma quoq; fortunam habuit, priusquã

EPISTOLA

se illi tota daret: nam vti est à Marcellino memoriæ proditū, quum primū orbem vniuersum Roma nominis sui splendore percelleret, vt se perpetuæ pacis fœdere ic̄to in summū honoris culmen subuectam sisteret, quæ ferè disiunctæ aliàs, tum verò vtraque VIRTVS & FORTVNA conspirauêre. Quòd si id temporis alterutra abfuisset, nunquam profectò tanta imperij moles ad perfectū peruenisset. Cuius quidem veluti incunabula ad annos trecētos multis circa prælijs, ijsq; sub ipsis adeò vrbis mœnibus, debellata, infesta, atque implicata fuêre. Adultæ verò iam ætas firmior, post superata tot tamq; grauius bella, ad septentrionem Alpes transgressa, in occidentem fretum vltra Herculis prouecta est. At postquam inde iam in virili robore staret, tum verò ex omnibus planè orbis partibus laureas triumphosq; rettulit. Senectus verò quum id denique cōferret, vti hostes sola nominis fama perstrictos sepe numero profligaret, facillimè hinc euenit, vt in ea nominis auctoritate, velut imprimis securo atque oportuno felicitatis portu, conquiesceret. Quum itaque vrbs omnium præstantissima, gentes indomitas, moribus feras, natione barbaras planè subegisset, institutis & legibus ornasset, fundamenta simul æternæ pacis ita iecisset, vt conuelli q̄ difficilimè possent, tum verò demum in morem piæ sollicitæque matris in Cæsares tanquam optimos filios suos, omne sui patrimonij ius, rerumque summā transduxit. Quid enim intestinis bellis miserè per tot annos exagitata vexatâque totius corporis sanitate, ad quietem atque *ἑννοσίαν* quasi quandam oportuniùs sibi comparare aut comminisci poterat, quàm vt afflictâ exuctâque membra in posterum deinceps vni alicui è suorum numero liberorum vicissim curanda fouendaque traderet: qui superiorum temporum calamitatibus edoctus, id sedulò cauere, ne iterum partium contentione, vti antea, Reipub. veluti corporis compages miserrimè dissoluta fatisceret.

Quem

DEDICATORIA.

Quem verò alium C. Julio Cæsare præstantiorem, omnibusq; imperandi artibus ornatiorẽ, ac rerum gestarũ gloria clariorem reperisset, cui prima potissimũ gubernandi rudimenta tutiore præsidio cõmitti posse viderentur? Ille igitur maximo orbis bono à Deo ipso tantis rebus administrandis delectus, præclaras naturæ suæ dotes in eo ita explicuit, vt urbem imperiumq; Romanum cõstituerit sapientissimè, tempora, religiones, leges scitissimo ordine describendo, singulari prudentia atq; industria in omnem partem adhibita, suo denique atque solido robore ad nominis perpetuitatem fundauerit. Qua quidem virtute atque scientia gubernandi nihil inueniri posse præstantius & Aristoteles acutissimus rerum æstimator, & res per se ipsa satis declãrat: vt omittam illud de œconomico Xenophontis: *Imperare liberis & volentibus Dei ipsius numen attingere.* planè vt mihi optimo iure Rei pub. gubernatores saluberrimis quibusdam fontibus comparare posse videar, vnde in tot hominum milia fani consilij recteq; sapiendi riuuli manarint. Quæ res illis præclara ista nomina peperit, vt HEROES, PATRES PATRIAE, CONSERVATORES CIVIVM, VRBIVM, POPVLORVMVE audierint, marmoreisque honoribus consecratos titulos ad vltimam posteritatem transmiserint. Nempe hæc illa est horum effectrix *Sapientia*, quam Regum omnium excellentissimus Salomon à solio suo Regio nunquam abesse summis votis exoptabat, quamque suis in prouerbijis hũc in modum loquentem inducit: Meo afflatu aucti gubernant principes, & per me potentes iustitiæ patrociniũ obeunt. Quando-
cunque igitur in administratione rerum rationes omnes, & momenta consiliorum *Sapientiæ* regula metimur, continuò necesse est cõsequi pulcherrimam ac salutarem illam rerum omnium *ἐνταξίαν*, & tanquam è copiæcornu beatissimo rerum abundantiam latè diffundi. Per eos igitur qui hæc ipsa & fa-

puerunt, & re ipsa præstiterunt, principes viros, Dei Opt. Max. prouidentia atque benignitate, Romani imperij monarchia instituta, atque in hunc ipsum cuius modò speciem admiramur, perducta est ordinem, quæ priores omnes magnitudine atque diuturnitate imperij anteit. Quum itaque ab ineunte adolescentia per annos aliquot variarum lectione historiarum, quæ vel veterum memoriam, vel res nouas, siue externas siue domesticas celebrarent non infima fortassis industria atq; sagacitate vsus, rerū noticia animum excoluiffem: idq; me demum profectò affecutum esse ac deprehendisse profiteri possim, non aliunde certiora rerum gestarum documenta, atque inductiones secundum historias, quàm ex antiquitatum reliquijs, omniumq; præcipuè è numismatis antiquorum percipi atque hauriri posse, mirificatum verò in animum quoque meum incessit cupiditas illustrandæ antiquitatis amore accensa, vnà cum alijs aliquot, vtriusq; illis quidem tam illustribus quàm tenuioris conditionis hominibus nummis illis conquirendis vndique, noscendisq; pro mea virili incumbere. Quod cum facio sedulò, magis magisq; indies ea mihi de illis confirmatur opinio, vt non solùm existinem numismata monumentis historiarum esse plena, sed etiam perinde, vt rerum gestarum testimonem fidelissimam continerent, ita veterum errata atque indiligentiam scriptorum clarissimè cōuincere: planè vt ita in animum inducam, multoque id nunc etiam edicam certiùs, sicuti alijs olim in libris à me proditum memini, si se pleriq; commentatores, atque interpretes veterum auctorum seu Græcorum seu Latinorum, paulò accuratiùs in hac antiquitatis cognitione exercitassent, solidiorem profectò ad perpetuum honorem, frugemq; aliorum industriæ atque laboris sui fructum fuisse capturos, eademque effecturos opera, facillimè vt foedas auctorum dissensiones, veterum præcipuè

num

D E D I C A T O R I A .

nummorum testimonio optimè composuissent: quum præsertim nusquam illi sibiipsis repugnantes atque aduersi reperiantur : quosque constat singulari quadam attentione, summaque auctoritatis prærogatiua, Senatusconsulto in perennia rerum gestarum monimenta esse procos: vti hæc ipsa meritò veras atque expressas rerum figuras, mutosque testes appellare liceat, qui ad rerum memoriam multo quam charta atque atramentum, quâ ad longinquitatem temporum fidelius, quâ ad veritatis testificationem, non paulò tutius conseruandam nati factique fuerint . Quippe ea geniti natura omnes sumus, vt in scribendo sæpe nos affectus transuersos agant, multaque passim à plerisque tum dicantur tum silentio obducantur ad gratiam partium, quò eos animus videlicet vel inclinat, vel abduxerat potentiùs. Id quod verissimè Liuius, eò nimirum inclinari fermè scribentium animos, vt multa ex vano hauriant. Vt omittam interim quanta labes comparata sit historiæ tum incuria perfidiaque eorum, qui de antiquis exemplaribus noua negligenter descripserunt : quò factum est, vt dum frequenter hîc quiddam omissum, illic adsutum, sæpe glossema quodpiam de margine in ipsum historiæ quasi contextum transductum sit: magnæ demùm auctorum controuersia ex eo fonte extiterint: quas quidem si quis alio pacto rectiùs minui, certioremq; fidem aliunde se adserere, quàm ex lemmatis & argumentis vetustorum numismatum posse putet, mea quidem sententia vehementer erret . Historias enim ad fidem nummorum oportet, non è diuerso nummos ad illarum rationem accommodare: propterea quòd hi sint penè simul cum re ipsa nati, ipsisque historiis, vti vetustate, ita & fide potiores, vel ob id ipsum maximè, quia non temerè adulterari citra perspicua doli argumenta possunt. Nec mihi fit dubium, quin omnem planè rerum Romanarum seriem è solis per se numismatis

haurire atque percipere potuissemus, etiamsi, quod Deus nolit, scriptæ nos historiæ defecissent, si non & longinqui temporis labes, & barbarorū atrox atque Ro. nominis deletrix iniuria, magnam numismatum partem posteritati intercepissent. Quibus illud quoque postea accessit incommodum, ut in reliquias ipsas ignorantia simul & avaritia hominum miserum in modum sævierint: qui simul atque numisma aliquod siue aureum siue argenteum nacti essent, cum in rei signatæ non minùs quàm omnis antiquitatis crassa ignoratione vnum materiæ precium censerent, ad fabros statim argentarios videlicet ut conflarent, detulerunt. Quo factum est, ut memoria antiquitatis tam malè vndique accepta, manca penè ad nos peruenerit, quæ alioqui integra magno cum fructu ac voluptate spectari potuisset. Nam id feriendis nummis summo studio Romani perfecerant, ut quidquid dignum censerent, quod ad posteritatis memoriam transmitteretur, id in numismatis quamscitissimè deformatum darent. Quod ego hoc in libro perpetua quadam historiarum deducta serie, quòd ad Iulij Cæsaris res gestas attinet, sub aspectum ita subiecturum esse confido, ut omnibus iam perspicuum esse possit, non ociosas figuras, sed rerum gestarum monimenta, & ea quidem sæpe ab historiographis aliis intacta, his veterum nummis comprehendendi. Nam ut cetera præteream, apud quem auctorum legimus Cæsarem in Augurum collegium fuisse cooptatum: quod nummi non semel nobis inculcant. Vbi legimus L. Munacium Plancum Præfectum vrbis fuisse nisi in nummis nostris: Quumque vel Romani & antiqui scriptores Cæsaris nostri patrem Lucium appellent, in numismatis certè, uti & in antiquissimorum marmorū inscriptionibus non Lucius, sed disertè Caius vocatur. Qualia permulta planè & in aliorum Imperatorū historiis & ipsis Consulum aliorumque;

Ma-

D E D I C A T O R I A .

Magistratum Fastis arguentur, illis ex libris quos deinceps in animo habeo in publicum emittere . Nam illud S. tuæ M. studiosisque omnibus testatum esse cupio, nihil me antiquius ducere, quàm fidem meam summo studio atque diligentia semel liberare. Recepi autem iis in libris quos in nomine Illustrissimi Regis Romanorum Maximiliani filij tui his annis superioribus euulgavi, facturum me, vti isto ipso cuius nunc initia damus exprimendi modo, omnes passim antiquitatis amantes vetustorum numismatum exemplaribus circumfluerent. Idq; vt quamprolixissimè præstarem, priusquam me ad tam præclarum opus moliendum darem, nullis sumptibus, laboribus, vigiliis pepercì, quin relictis omnibus, quidquid alicubi esset, quod in celeberrimis Europæ regionibus nostro instituto oportunū haberetur, atque adseruaretur, per Germaniam, Italiam, Gallias, diligenter, ne dicam curiosè, prorsus exquirerem . Quumque per Germaniam iter facerem Italiam cogitans, per commodè accidit, vt tuam ibi S. M. in conuentu principum Germanorum, qui anno M. D. L I X. ineunte, Augustæ Vindellicorum indictus habebatur, à prima salutatione benignissimam aduersum me meaque studia experirer. Quum enim mihi instructissimos illos tuos antiquitatū thesauros recludi iuberet, meque singula quantum vellem, quantumq; opus haberem inspicere ac tractare patereris, magnas ea re mihi commoditates comparasti, in tam facili copia tot Græcorū ac Romanorum numismatum, tam Consularium, quàm à Cæsaribus cusorum, nihil vt instituto meo persequendo oportuniùs accidere potuerit . Cuius quidem benignitatis nomine, cum me tuæ S. M. vehementer obstrinxeris, aptissimū esse existimaui cuiuimodi gratiæ reponendæ loco, hæc quasi quasdam primitias operum meorum, quod ad Cæsarem attinet in S. M. tuæ nomine euulgare : quo se

EPIST. DEDICAT.

patrono certissimè tutissimeq; niti atq; tueri posse viderem. Quis enim ea Cæsaris monumenta quæ Cæsari placerent, cauillari auderet? Aut cui ea magis in oculis ferre consentaneum sit, eius inquam Cæsaris monumenta, qui Romanæ istius auctor genitorque monarchiæ fuit, cuiusque nomen omnes ab eo principes quasi hæreditario ac successorio iure sibi manciparunt, perinde ac si & ipsi quoque in familiam atque gentem Cæsaris, ipsis suscepti imperij auspicijs adoptati fuissent. Quum itaque Dei prouidentia clarissimum Cæsaris nomen, pulcherrimaque Monarchiæ successio ad S. tuam M. pertineat, eiusdemq; benignitate, præstanti prudentiæ laude, aliisque præclaris naturæ in tuas laudes profusæ dotibus, maximo Reipublicæ bono & commodo luculenter instructus atque ornatus sis, simulque historiarum atque antiquitatis cognitione, quæ sapientiæ omnis momenta continet, & abundes ipse, & præclarè in ea versatos præcipuo fauore complectaris, fit, vt magna me fiducia teneat, hunc meum laborem referendæ gratiæ vice S. M. tuæ non ingratum fore, quo me pignore ad paratissima tuæ M. obsequia quoad vixero dehinc totum lubens dico consecroque.

Brugis Flandrorum

Kal. Septemb.

M. D. LXIII.

IMPERATORI MAXIMO FERDINANDO
AVGVSTO, IOAN. SAMBVCVS PANNONIVS
TIRNAVIENSIS.

QVANTA sit monumentorum vetustatis vtilitas, atque etiam voluptas, non solum memoria litterarum, sed quoque antiqui operis numorum studium, & cum historijs contentio, satis ostendit. Quot enim historiae & praecleara exempla aut valde obscura essent, aut nili horum testimonio ac lumine accenderentur, prorsus laterent? ut merito ἀντίστροφος cognitio τῶν ἱστορίων esse videatur. Consulares historiae damno de Liuij libris accepto fuissent caecae, nisi Cassiodori quaedam diligentia, nunc verò etiam marmorum reliquiae nobis animum addidissent, atque in copulandis cum Annalibus numorum testimonijs spem ostendissent breui ut pauca lateant fore. Multas ego, & memoria reliqui temporis dignas historias vel de meis numis, ut Tua Maiestas optimè nouit, amore & tot peregrinationibus collegi, quae commoditate patriae, rerumque mearum aliquando, & cum tua celebritate legentur. Certè qui de ratione militari, & signis eius, de triumphis. &c. scripsere, ipsisque libris tantum, non etiam peruestigationi marmorum, & numismatum studuerunt, dum obeuntis Solis imperium cum Oriente miscent, nec consuetudini mutatae plus, quam vocum notionibus tribuunt, longè interdum à scopo aberrare cum intelligentium visu animaduerto: quod ipsi aliquando nec admoniti varia & pertinaci sua professione corrigent. Atque illud T. M. testatum firmumque habeat, nisi diuturna inspectione vniuersae antiquitatis, & ad lectionem recta & artificiose comparatione, laudem ab hoc nomine qui ferat iustam, fore neminem. Perpetuum enim à libris subsidium, illustrem & iucundam reddit cognitionem: sed inspectio, & tractatio monumentorum, adeoque iudicium dextrum & facile, nisi illa efferat, inque vitam probam reuocet, ut à fictoribus hodie avaris secura sit scriptio, aeternitatem labor non modò non intuebitur, sed ne diuturnitatem quidem assequetur ullam. Ea re T. M. in cogendis omnis generis numismatis, non leuem curam, maximos sumptus ponit, multosque suo exemplo ad has cogitationes indies excitat. Quos inter hic Hubertus Goltzius est, homo Germanus, sed voluntate ac industria media in Roma natus: qui ingenio, longinquis itineribus, singulari industria, manuum facilitate, usuque, plurimum est consecutus: idque non meo testimonio, quod in hac professione non omnino nullum est, sed omnium per Italiam, ubi ista praesertim vigent, Galliam, & Germaniam virorum celebri fama, atque literis autoritatem qui sibi constituere. Nam cum in Gallias rediissem, tertioque Italiam inuiserem, apud omnes

eius diligentiam gratam, & memoriam frequentem sentiebam : ac nihil quod ad illustrandam hanc pulcherrimam, totque annis desertam cognitionem pertinere ratus est, vspiam neglexit : ilicò ædibus nobilium peruestigatis, omnia inspicere, intima, & quæ pro foribus, & temerè locata sunt, voluit, annotavit, inque vsum atq; ordinem seuocavit. vt nullum in Europa locum sciam, quem sibi reliquum fecerit, & vbi præsens non fuerit, multò verò magis accurata eius, & multis extollenda nominibus inquisitio quò non pertinuerit. Offert T. M. specimen illustre, & (nisi me indulgens amor fallit) hoc in genere adhuc præcipuum, longèque maiora daturus est, si vita illi, tuæque M. gratia, ad quam hoc suo opere nititur, commodè suppetat. Varium est studium & amplissimum, sed quod à priuatis, nisi T. M. similes accedant, sustineri vix queat. Com-mendo igitur M. T. Goltzium, vtque patrociniò iusto comprehendat, supplico : ac spondeo, multis partibus rem ac inuestigationem antiquitatis Hubertum breui cumulaturum, cuius ego sensus & conatum indicia non pauca nuper Brugis apud nobilissimum & vetustatis amantissimum Marcum Laurinum Dn. à Watervliet, ipse vidi. Tuam M.

Deus nobis conferuet, vtque perpetuus sit erga τὰ μα-

λαιὰ καὶ ἀξιολογηθέντα fauor, Deum comprecor.

Datum Antuerpiæ .i x. Kal. Octob.

M. D. LXIII.

ERRATA QVÆDAM CORRIGENDA.

Pag 154. versu.8. lege Cæsare	ibidem, versu. 44. lege Græuenstain
Pag. 199. versu. 43. lege VII M. AIMILIVS
I. F. I. N. LEPIDVS	bb col. secunda, versu. 22. lege Kneurlinger
Pag. 217. versu. 29. lege Consulatu	bb ij col. prima, versu. 7. lege Robertellus
ibid. in col. prima, versu. 35. lege feriundo.	ibid. verso, col. prima, versu. 4. lege Dominica
Pag. 220. versu. 17. lege primæ	bb iij col. secunda, versu. 35. lege Antinous
Gg. colum. secunda, Bellona in bigis. lege. xi. r.	ibid. verso, col. secunda, versu. 11. lege Cætavius
ibid verso, colum. prima, Cæsar Id. Mart. occi-
sus, lege. xxi. r.	bb iij col. prima, versu. 7. lege Antoninus
Gg ij col. prima, versu. 27. lege Iligneæ.	ibid. versu. 46. lege Triffa
ibid col secun. Fulminis figura. lege. xxxiiij. 9.	ibid. col. secunda, versu 34. lege Franciscus
Valeriola, Medicinæ Doctör
aa iij col. prima, versu. 16. lege Mauderscher	ibid. verso, col. secunda, versu. 3. lege Vertranus
ibidem, versu. 21. lege Schorrzius	cc iij verso, versu. 2. lege Περιπλεκοντα
aa iij verso col. prim. versu. 18. lege Masselortanus	ibid. versu. 10. lege Οἶον
	dd iij versu 35. lege numismatis

IN HI-

HVBERTI GOLTZII HERBIPOLITAE VENLONIANI
 IN HISTORIAM IMPERATORVM CAESARVM Q. RO.
 EX ANTIQVIS NVMISMATIB. RESTITVTAM
 P R A E F A T I O .

I cui mortalium vel tantillum supra vulgus sapere cōtigit, hoc facile præstat cū ratio ipsa, tum iudicium à natura insitum, vt quanquā re ipsa quidem aliter in plerisq; & maiori forsan hominū parte euenire soleat, sentiat tamen & intelligat, animum melioremq; & interiorē sui partem corpori & sensibus exterioribus meritò præesse atq; impere debere: quod pars illa longè præstantior, & diuinæ particepsauræ, si commissio sibi totius hominis imperio, proq; suo quo in hoc microcosmo fungitur munere, nihil nisi adhibita in consilium fidissima cō-

fultrice ratione, qua sola prædita est, agat aut instituat, efficit, vt & pars illa inferior atq; ignobilior, quā corpus appellari diximus, in rebus prudenter & moderatè gerendis (in quo mira virtutis & sapientiæ vis & laus elucescit) nescio quid diuinū & supra hominem præ se ferat. Quæ alioqui ex elementis concreta & cōcinnata, vbi mentis & rationis imperio consilioq; destituta, ignaua cupiditate & ocio implicatur, nihil arduum, nihil præclarum, nihil laude dignum, sed ea quæ ventri tantū & gulæ, ac somno brutæq; voluptati inseruiunt, meditari, consecrari, & præstare animaduertitur. vt hoc ipso à pecudum ingenio & natura quāminimū abesse videamur: quos tamen Deus erecto vultu cælos, & res æternas intueri iusserat, non in humū pronos ventri & gulæ iucunda exquirere. Ita vt meritò cum pecudibus & brutis nihil cōmune, nisi quantum alendo & sustinendo corpori impendi necesse est, habere nos deceat: sed animū & mentem, cuius originē diuinitus nobis infusam intelligimus, ita in nobis præesse, omniaq; sic administrare & moderari, vt dum membra cuncta sensusq; exteriores vniuersi ipsi obtemperant & famulantur, honestis artibus & actionibus studiisq; præclaris incumbentes, ad virtutē ipsam, solidamq; & veram laudem cōtendamus: ne nulla nostri memoria post mortem relicta, quasi nunquā nati decedamus: quales Sallustius ac si nō fuissent, fuisse censet: sed potiùs re aliqua præclara vtiliq; ad posteros transmissa, non vixisse solū, sed nec nobis nec aliis inutiles vixisse testemur. Vt enim homo humanitate omni exuta, homini (quod dici solet) lupus est: ita vicissim dum mente ac ratione duce atq; imperatē humanitatis officia exequitur, homini, sibiq; quasi numen quoddam ac Deus. Et sicut præsens hæc vita caduca prorsus & breuis est, & rursum nihil magis fluxū quā valetudo, robur, forma, & decor, aliæq; corporis cum ipso mox corpore delapsuræ dotes, non minùs quā ipse in quo illæ insunt homo verè bullæ: ita animus, & quæ in animo præcipuè elucescit virtus, æterna & immortalis est. Quo maiori nobis studio elaborandum, nō tam vt robore aut aliis corporis dotibus excellamus, quā vt virtute & rectè factis (quæ nomē famamq; pariunt immortalem) ad verā laudem viam nobis sternamus. Quæ quidem iam olim à teneris vnguiculis accrescente intellectu, & iudicio simul cum ætate sensum maturescēte meū in animo reuoluens, frequēter votis anxii insignium huiusmodi virtutis ornamentorū me fieri quandoq; participem exoptauī. Et quia omnē operam, industriam, ac studium naturæ quadam inclinatione genijq; impulsu ad pingendi artem olim applicuerā, ad eamq; artem nō vtilē solū, sed & necessariam quoq; aliquam saltem Poëtices, historię, & partim ipsius Philosophię cognitionem esse satis intelligerē, nulla tunc profectò illius cognitionis adipiscendæ cōmodior mihi ratio videbatur, sedula & diligenti antiquitatis indagatione. Cui studio cū me totū tradidissem, eoq; nihil vberius, nihil suauius re ipsa cōperissem, illud tunc etiam præter voluptatē illam accessit emolumentum, vt excellentissimis præceptis & exemplis, tam Philosophicis quā historicis & Poëticis, rudis etiamnum intellectus mediocriter informaretur. Vnde tandem euenit, vt feruore quodā singulari propensior erga hoc studium mihi redderetur & accenderetur animus,

simul

AD LECTOREM

simul etiā iudiciū ipsū magis ac magis excoleretur, cōfirmareturq; . Quod studiū cū mihi cū plurimis nec parui nominis, nec mediocris fortunæ aut eruditionis viris cōmune esset, nō solum ad ipsorū noticiā viam mihi aperuit, sed & quotidiana ferè arctissimaq; cōsuetudine & necessitudine cū iisdē cōiunxit. Qui cū nō semel, nec ita nuper me rogarint, hortati sint, & pro suo in me iure flagitarint, vt quā ego hoc in studio cognitionē ipsis cōsecutus videbar, quamq; beneficio picturæ adiutus haud magno cum labōre pluribus & innumeris facilè communicare posse videbar, eam aliis non inuiderem: addentes, turpissimū, in iō iniustum fore, si quæ nec magna, nec egregia aliqua laude digna ducerē, ipsi verò permagna & rei antiquariæ studiosis non minūs grata quàm vtilia existimarent, mecum intermori sinerem, vel in lucem proferre recusarem. Maximè quū non pauci quidem passim reperientur, qui eruditione & antiquitatis cognitione excellerent, nulli tamen aut pauci admodum, qui ipsi ea cognitione instructi fideliter, & nitidè, graphiceq; penicillo aut calamo eandem antiquitatem ad vitium quasi oculis subiicere possent. Voluisse sanè complures aliquid tale præstare, absoluisse tamen aut præstitisse paucos, aut potiùs, quod illi affirmabant, nullos: propterea quòd ipsi grauioribus addicti studiis artem pingendi nō addidicissent, & proinde dum indoctorū ineptorumq; artificum, qui ipsi authorū suorum mentem non assequerentur, opera vt coguntur, factum est, vt quæ ab ipsis quanquam alioqui peritissimis hoc in genere hætenus tentata sunt, aut in lucem emissa, nec ipsis authoribus, nec aliis paulò exactioris iudicij hominib. satisfecerint. Horum itaq; ego tum autoritate tum ratione inductus, quicquid diuturno indefessoq; labore, peruigili studio, & assidua inuestigatione sum assecutus, præsertim in re nummaria, animū induxi meum in publicū producere, omnibusq; mecū huiusce studij cultorib. amatoribusq; cōmune facere: mercedem nullam maiore, aut laudem expectaturus, quàm vt hæc qualiacunq; tum amicis impulsorib. hortatoribusq; grata habeantur, tum rerū quoq; earundē studiosis nec iniucunda, nec verò inutilia censeantur.

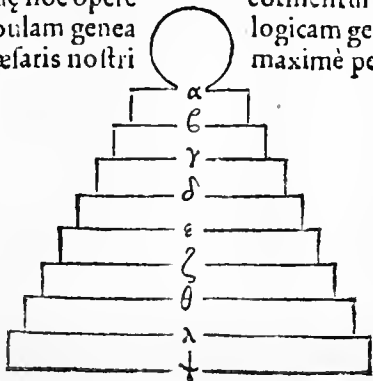
AD LECTOREM.

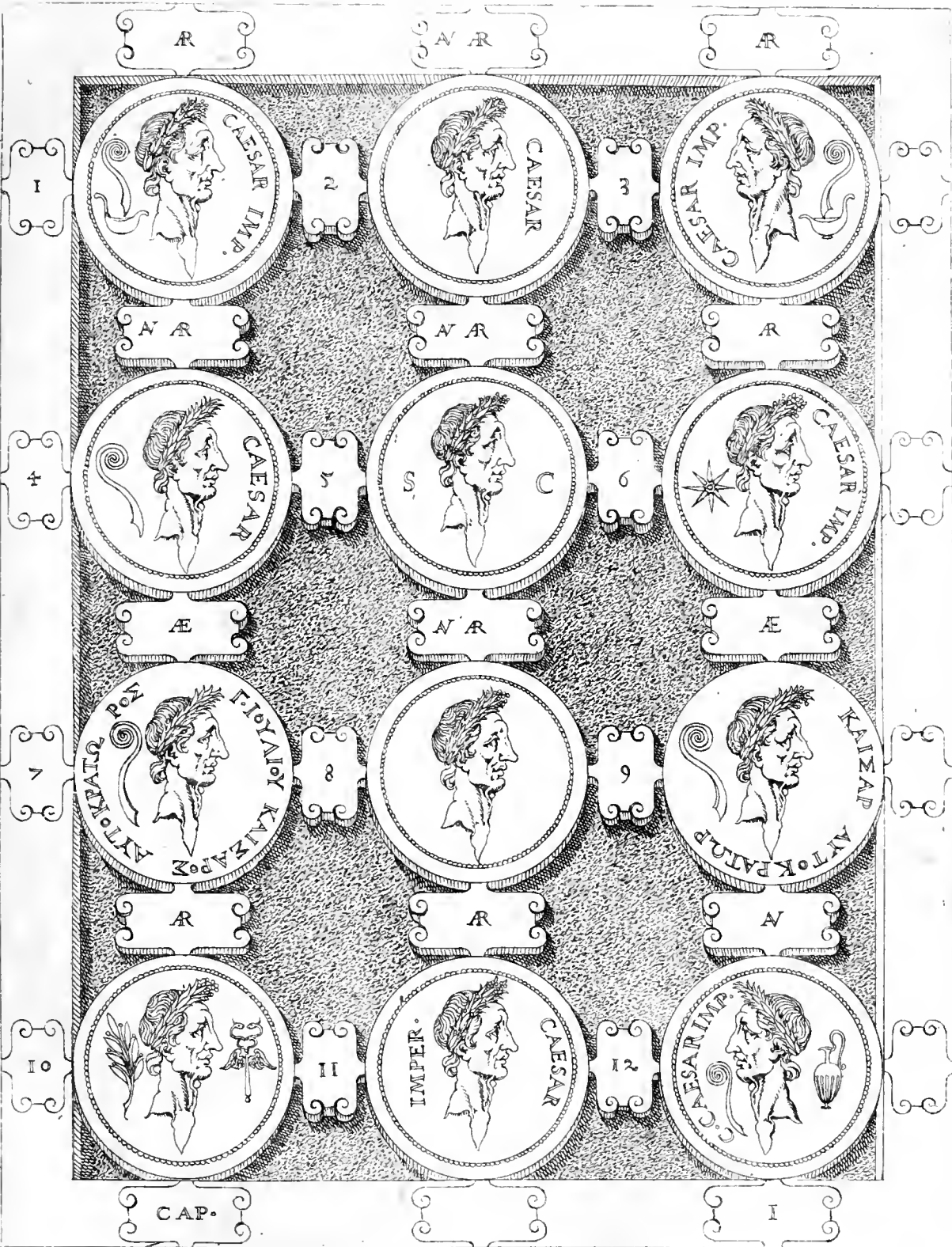
VÆCVNQVE toto hoc libro continentur numismata, in plura, vti vides Benigne Lector, distributa sunt Capita, secundum eos qui in infima cuiusq; tabulæ ora signati sunt, numeros: quæ quidem Capita nunc singulas, nunc plures etiam tabulas cōplectuntur, ita vt primum quodq; ex his capita ipsa & vultus tam Lepidi & Antonij q̄ Cæsaris tibi exhibeat: sequētia verò partes auersas siue diuersa rerum simulachra & symbola, quæ in posteriore numismatum parte spectantur, tibi proponant: in eum ordinem quæ eius fieri potuit à nobis digesta, quæ temporis & rei gestæ ordo, & ipsa argumentorū similitudo exigere videbatur. vt quæcunq; ad religionem siue res sacras spectarent, in vnum caput: quæ verò ad res profanas, rem militarem, res gestas, magistratus, aut aliud aliquod argumentum pertinerent, alia in alia capita congesta sint. Subiectaq; ipsi tabulis paucissimorū verborum sententia, quid potissimū vnaquæq; illarum contineret indicauimus, non inutili, nec tibi, vti spero, ingrato consilio. Quod superest litteræ illæ numerales, siue notæ arithmetice his tabellis, quæ in ipsa tabulæ ora siue margine dextris singulorū numismatū lateribus affixæ sunt, inscriptæ, significant quem quæq; in suo Capite ordinem teneant: ita vt semper cū nouo Capite numerus primarius reperatur. Characteres autē Græci α. β. γ. δ. & reliqui in eisdem tabellis numeris illis subiecti, amplitudinē siue exilitatem ipsius nummi demonstrant: vt scilicet intelligas, nummū cui talis aliquis character adscriptus est, ea esse magnitudine, quantum est interstitium inter primā siue supremā lineam puram scalæ istius quæ hīc inferiūs appicta est, vsq; ad illam lineam cui idem character inscriptus erit, quem ipsi nummo adscriptū videris. Ad quam mensurā exigenda erunt, quæcunq; & in sequentib. deinceps libris à nobis publicabuntur numismata. Alij verò characteres, tabellis quæ nummis incumbunt siue impositæ sunt inscripti, metallum indicāt, quo nummi sub ipsis repræsentati cusi sunt: ita vt *A*uro, *R* argento, *Æ* ære nummū percussū tibi significet. Et quibus plures huiusmodi characteres superscripti erunt, hos totidem metalli generibus signatos intellige: si duo, duobus: si plures, tribus. Notæ autē arithmetice in iisdem illis tabellis sub dictis characterib. metallicis adscriptæ in auersarū partium tabulis, indicant cui capiti siue faciei ex præcedentibus ea pars auersa respondeat, & attribuenda sit. Quæ quidem notæ numerales si plures erūt,

AD LECTOREM

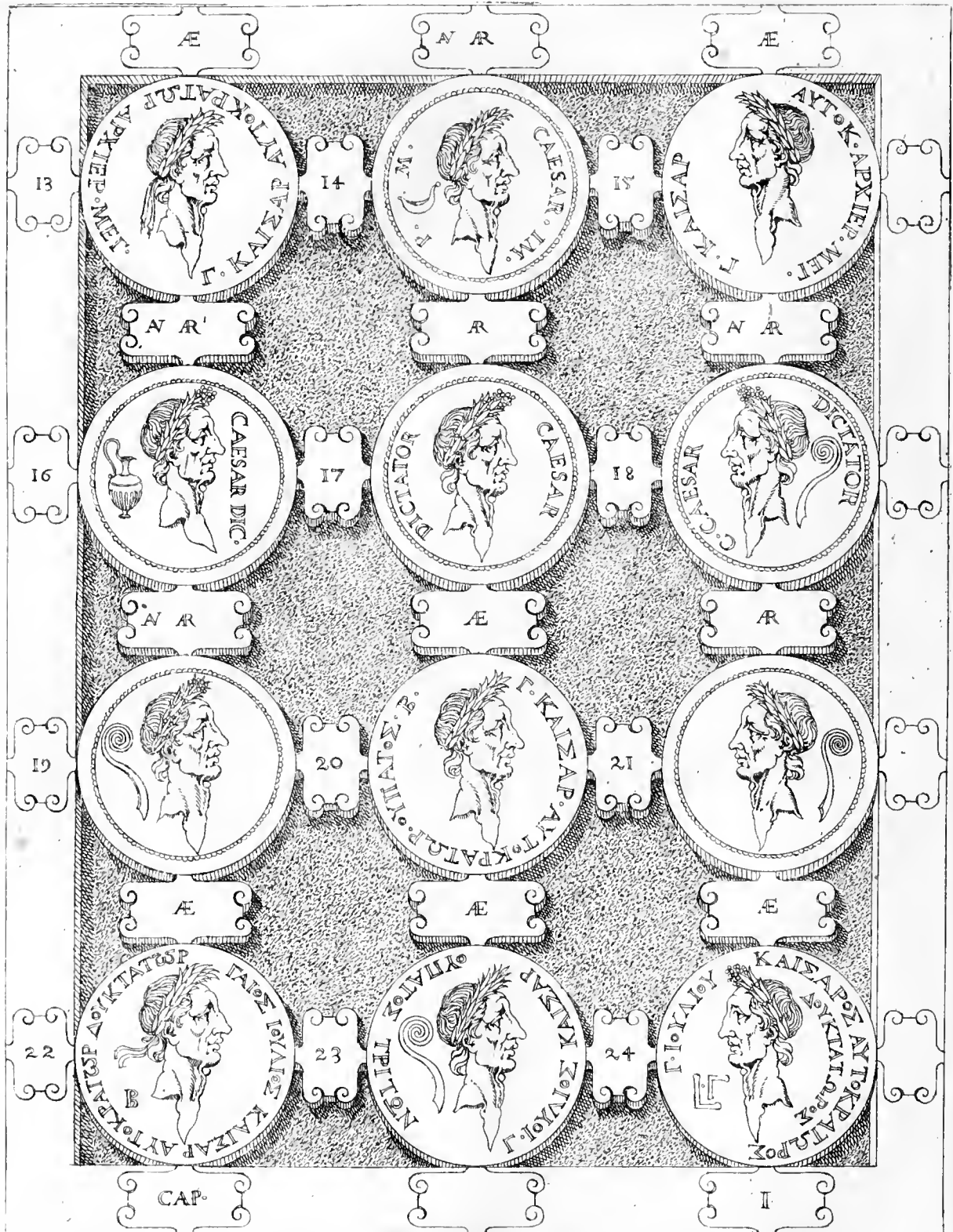
totidem etiam capitibus hoc symbolum cui inscriptæ erūt subijci credas. Exemplum tibi sit nummus tertius in prima tabula secundi capitis nummorū Iulij Cæsaris, qui habet Æneam Anchisen patrem hu- meris, & Palladium dextra gestantē cum litteris Græcis, cui inscriptum est Æ. 24. Hunc igitur nummū scias æreum esse, & caput habere, quod in secunda tabula primi Capitis nummorum Cæsarianorū vige- simum quartū in ordine inuenies. Item nummus octauus in eodem secundo Capite, qui habet Cæsarē ante Martis aram sedentem, cui inscriptum est A. 44. & R. 48. Hunc scias tam auro q̄ argento procu- sum, & duobus subijci capitib., scilicet quadragesimo quarto & quadagesimo octauo, q̄ sunt in quarta tabula primi illius Capitis. Quod ni à nobis ita factum fuisset, præmissis semel & in vnū Caput seorsim coniectis quotquot in nummis occurrebant capitibus, quæcunq; vel in aliquo à se inuicē differebant, singulis nummis sua fuissent iungenda capita siue vultus: nec sine maximo temporis dispendio nulloq; cū fructu, & summo cum fastidio, idem caput sæpius repræsentandum: quando sæpè, imò vt plurimūm vni capiti x. & plura subinde diuersa subijciuntur symbola: & vicissim vnū idemq; symbolum post plura nonnunq̄ spectatur capita: vt passim hoc ipso in libro videre est. Sicubi autē in his partium auersarum tabulis sub notis metallicis iam dictis, non quidem notas arithmeticas, sed litterā aliquam A. B. C. aut similem conspicias, tum quidem nummus subiectus nō ad aliquod capitum præcedentium referendus erit, sed ad vnū è symbolis in eadem tabula contentis eadem littera notatū, siue proximo illud loco sitū erit, siue remotiori: ita vt duæ illæ partes coniunctæ, vnum numisma constituant. Et vbi plures istius- modi litteras superscriptas videbis, intellige partē illam ad plura symbola similibus litteris notata re- ferri debere, quæ singula ad illam partē relata tibi numisma efficiunt. Exempli loco fuerit, primus num- mus in secunda illa numismatum Cæsarianorū tabula, cui A superscriptū est, in quo est Æneas patrem gestans, quæ altera pars est nummi proximè sequentis simili littera A notati, qui tibi Veneris caput ex- hibet. Item quintus nummus in eadem tabula, in quo sunt tres illæ figuræ, signatus B. qui est pars al- tera illius, quæ septima est in eadem tabula signata B D. in qua spectatur similiter caput Veneris cum litteris L. B V C A. Cui eidem capiti subijcitur & aliud symbolum in eadem tabula xj. loco represen- ratum, in quo est elephas, & litteræ D I C T. Q V A R T. cui littera D est inscripta, vt & huic capiti Veneris. Porrò si quibus in nummis characteres ipsos inscriptionū non omnino expressos aut perscri- ptos, sed vestigia tantūm litterarū minutissimis punctis leuiter annotata animaduertes, intellige arche- typum ipsum ex quo nummus ille primūm descriptus est, vetustate ipsa, temporisq; aut alia aliqua in- iuria vel intertrimento ita labefactatum fuisse vel erosum, aut æruginē alijsve sordibus tenaciū in hæ- rentibus obductum, vt litteras caducas fugientes aut latentes legere vel impossibile vel difficile admo- dum fuerit. Quod ipsum sic in exemplarib. istis numismatū exactè reddere fidei meæ esse credidi, po- tiū q̄ ex coniectura etiam probabili & verisimili id quod defecisse effluxisseq; videretur substituere. Hu- ius rei tibi exemplum erit, nummus ille Græcus qui Cap. iiii. locum. iij. obtinet, cui sic inscriptum est: ΠΟΥΒΛΙΟΣ ΣΟΥΛΠΙΚΙΟΣ, additis tantūm vestigijs dictionis illius ΠΟΥΦΟΣ, quæ in ar- chetypo apparebant, & ita perscriptum fuisse probabile est: Sulpicios enim Rufos fuisse cognominatos nouimus. Quæ ratio cū alijs in locis, tum & nummo. xj. Capitis quinti à nobis obseruata est, vt & in omnibus qui in posterū à nobis edentur libris obseruabitur. Ita vt rationem instituti mei planè ac dilucidè iam tibi cōstare putem, si tanē & hoc te priū monuero, in Capite. viii. numismatū M. Anto- nij omnes illas partes siue Legionū signa, quæ sunt in prima & secunda tabula, & itē parte tertiæ illius Capitis vsq; ad Legionem Trigesimalam, referri debere ad Triremim illam quæ est secundo loco in illo ipso Capite, quo loco Legionis Secundæ signa à nobis consultò prætermittā sunt, vt locū huic Triremi, ad quam omnes illæ partes referri debent, daremus. Et ne quid eorū quæ vel ad ipsorum numismatū intelligētiam aliquid conferre possunt, vel ad historiam Cæsaris quoquo modo pertinet, meritò à nobis desideres, benigne Lector, simul & quò temporis ratio tibi exactiū cōstaret, operæ precium me facturū credidi, si eā, quæ series eorum quæ hoc opere subiungerem: & inter cetera tabulam genea- logicam gentis Iulij, eamq; Fastorū Cōsularium partem quæ ad tempora Cæsaris nostri cōtinentur ipso libri initio præfixa tibi indicat, maximè pertinet. Vale Lector, & faue.

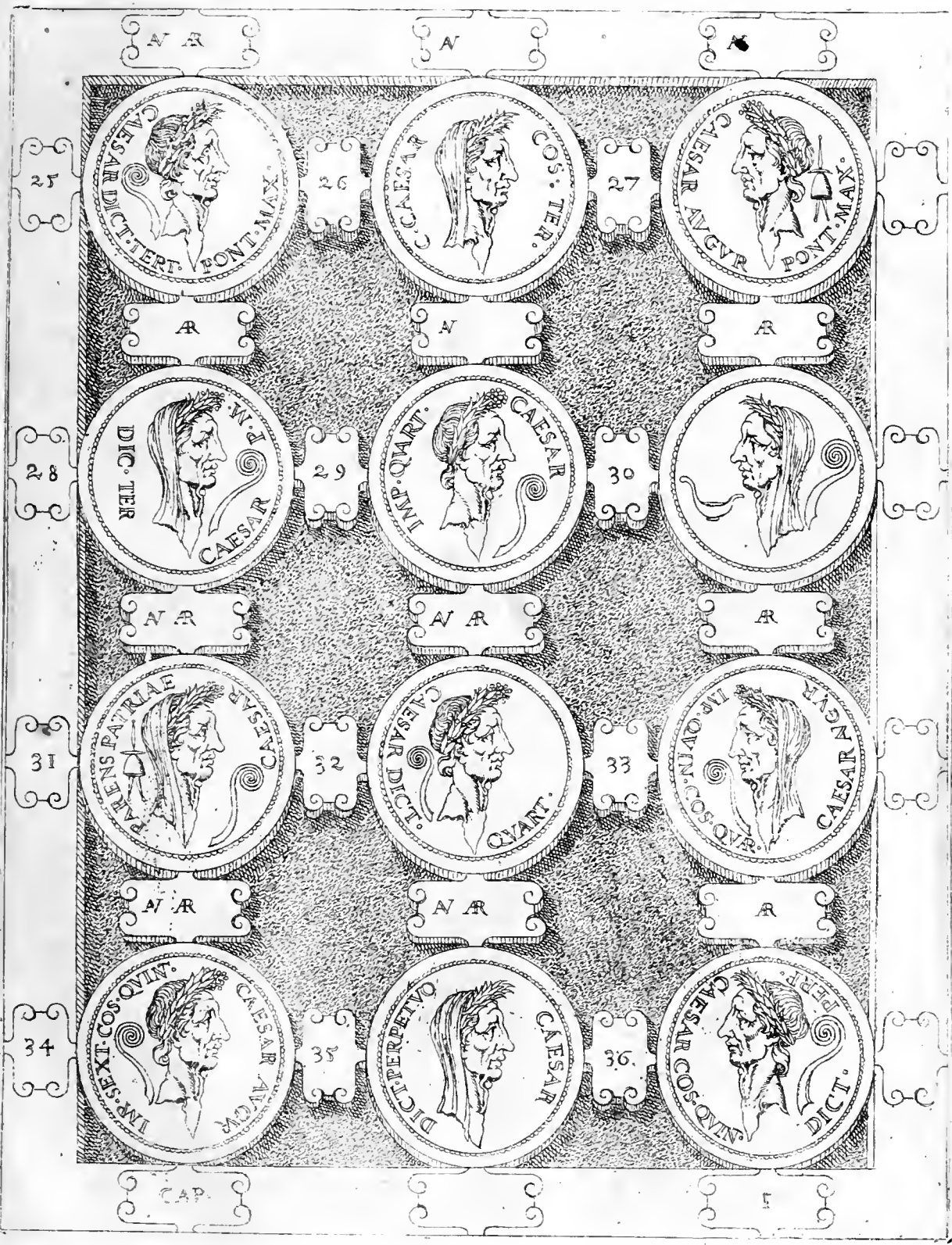
C. IVLII CAESARIS
NUMISMATA.

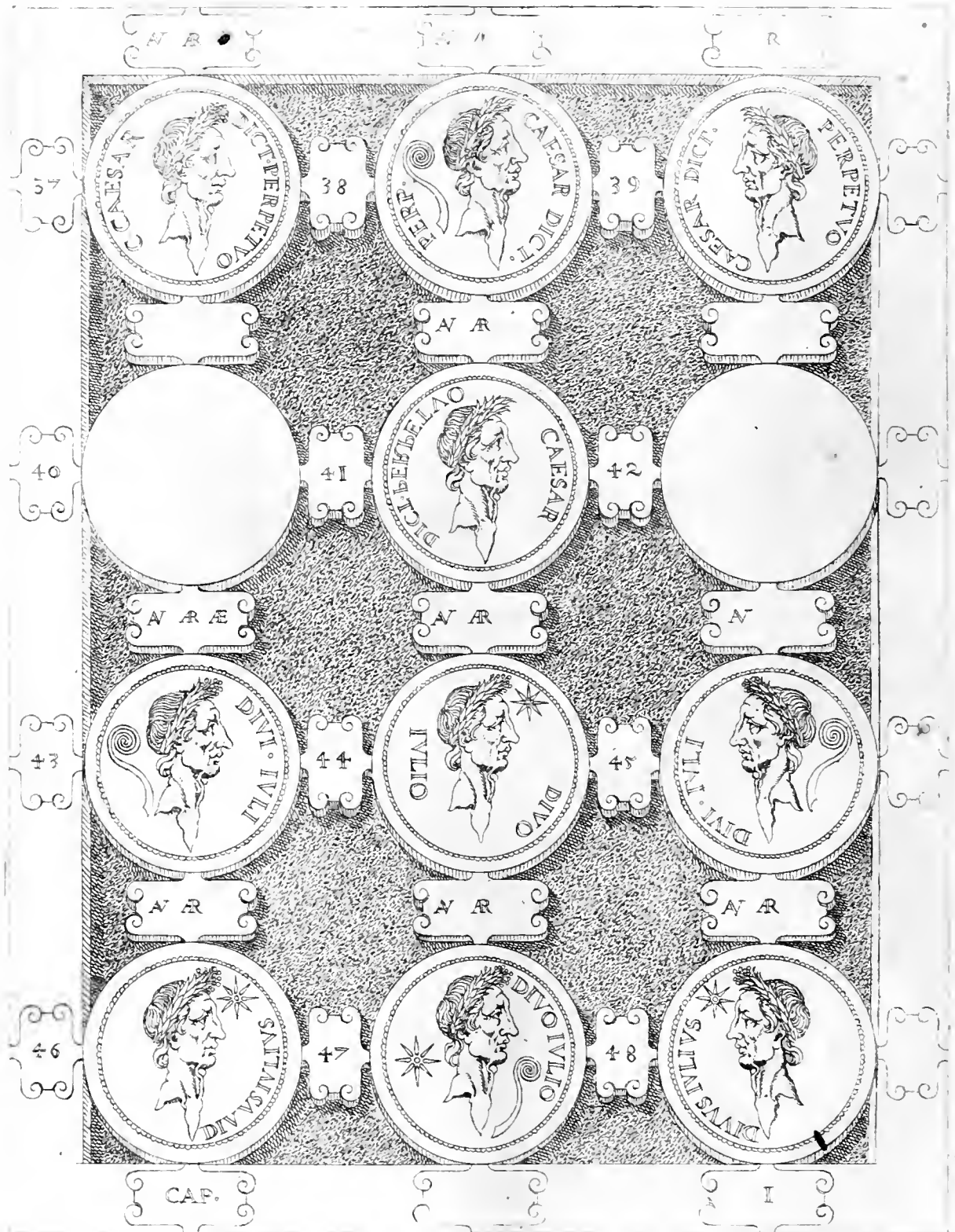
C. Iulius Caesar Imperator.

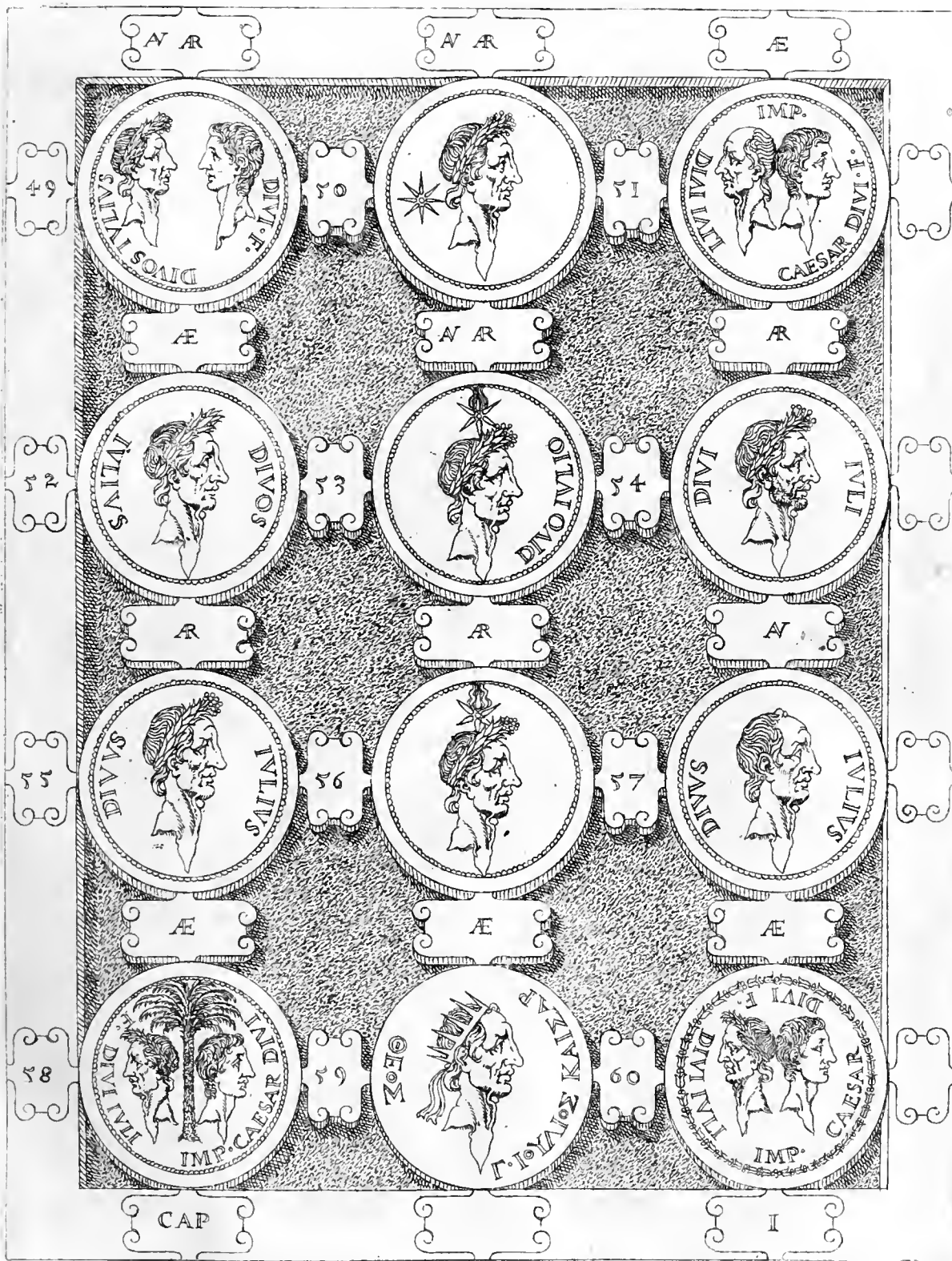
C. Iulius Caesar Imp. Pontifex Maximus, Consul iterum & tertium, Dictator primum & iterum.

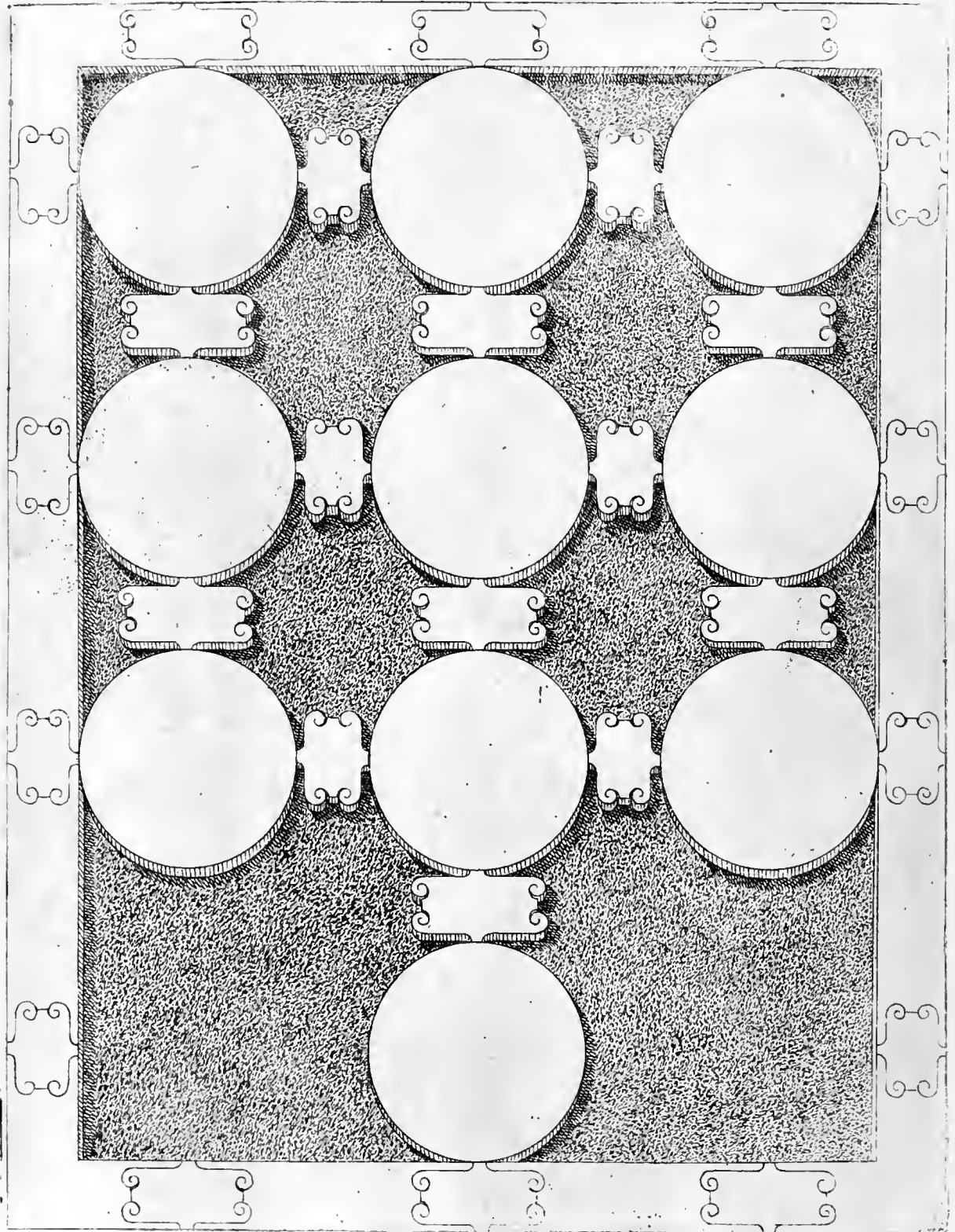
C. Caesar Augur Pont. Max. Imp. quartum, quintum & sextum.
 Cos. tert. quart. & quintum. Dict. tert. quart. & perpetuo.
 PAREN S PATRIAE.

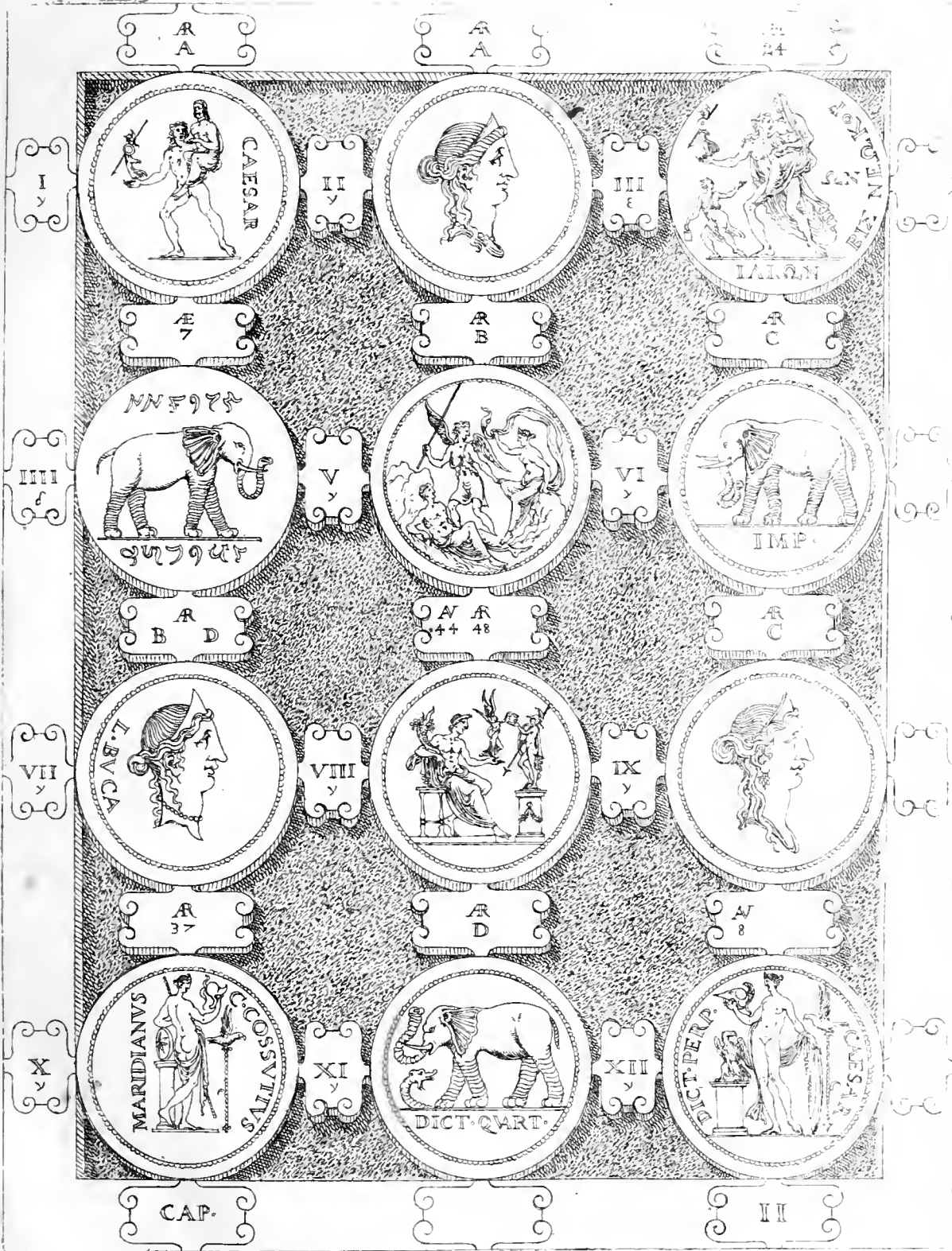

C. Caesar Dictator perpetuo. Post mortem in Deos relatus, DIVVS IVLIVS.

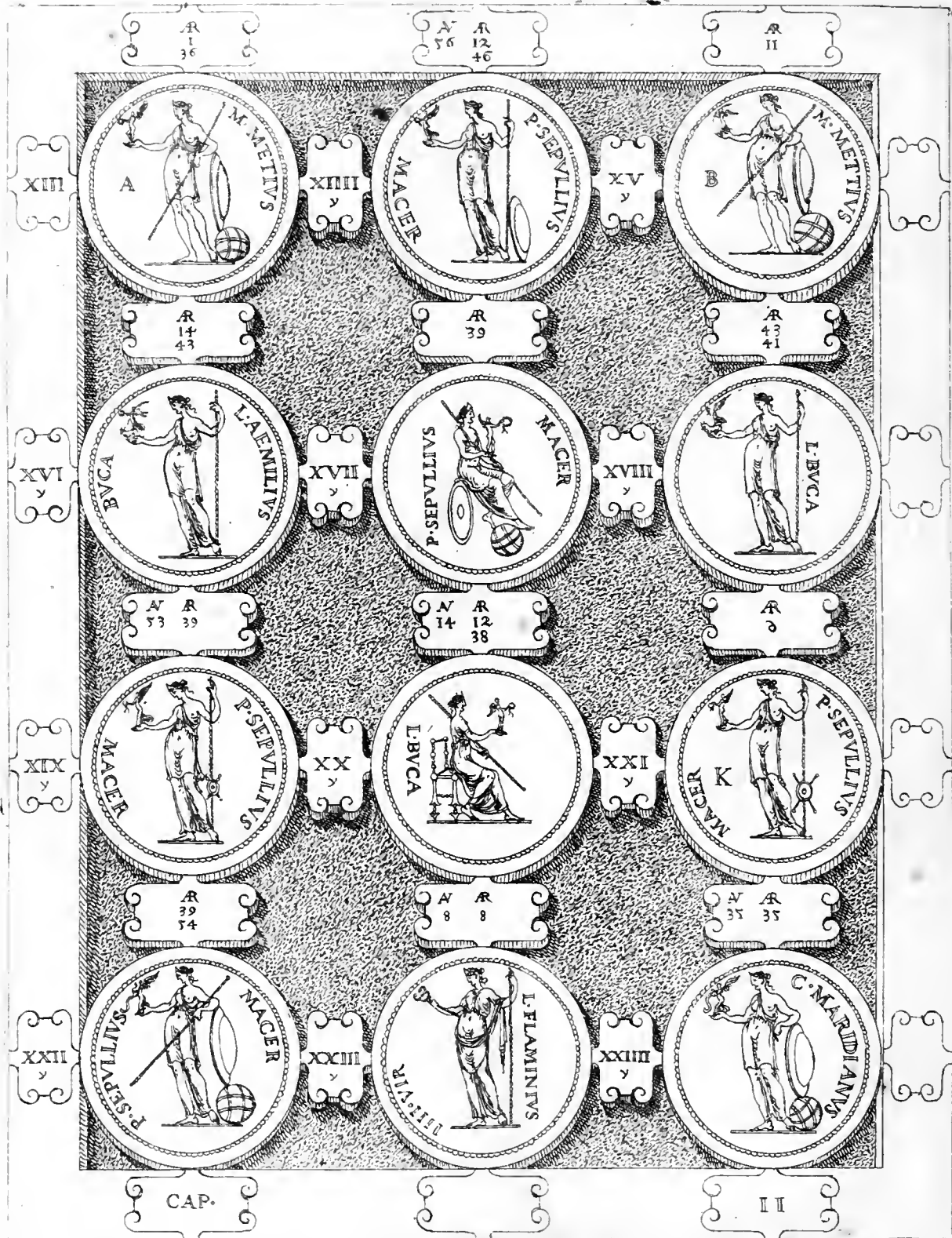

Diuus Iulius. Et Imp. Caesar Diui F.

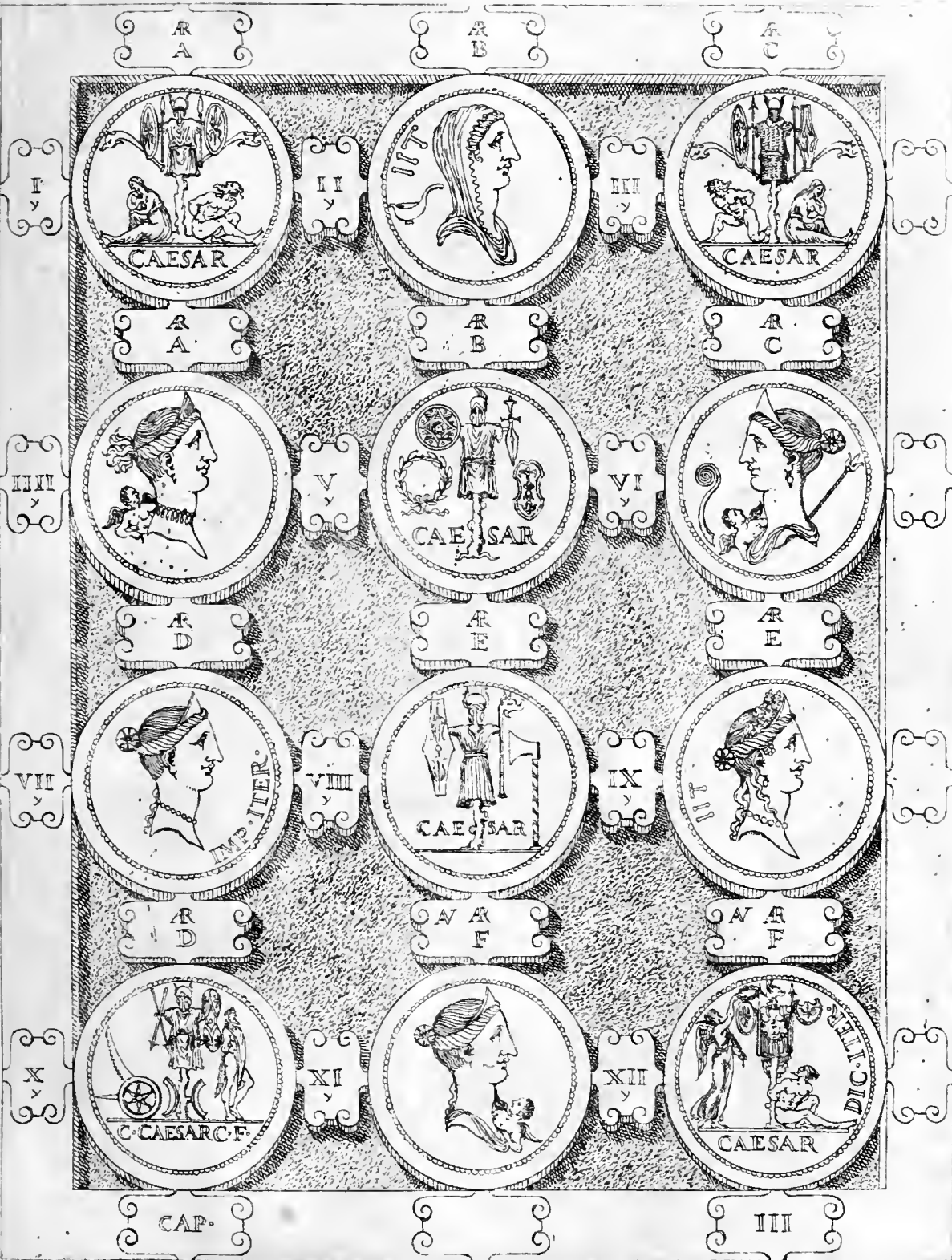

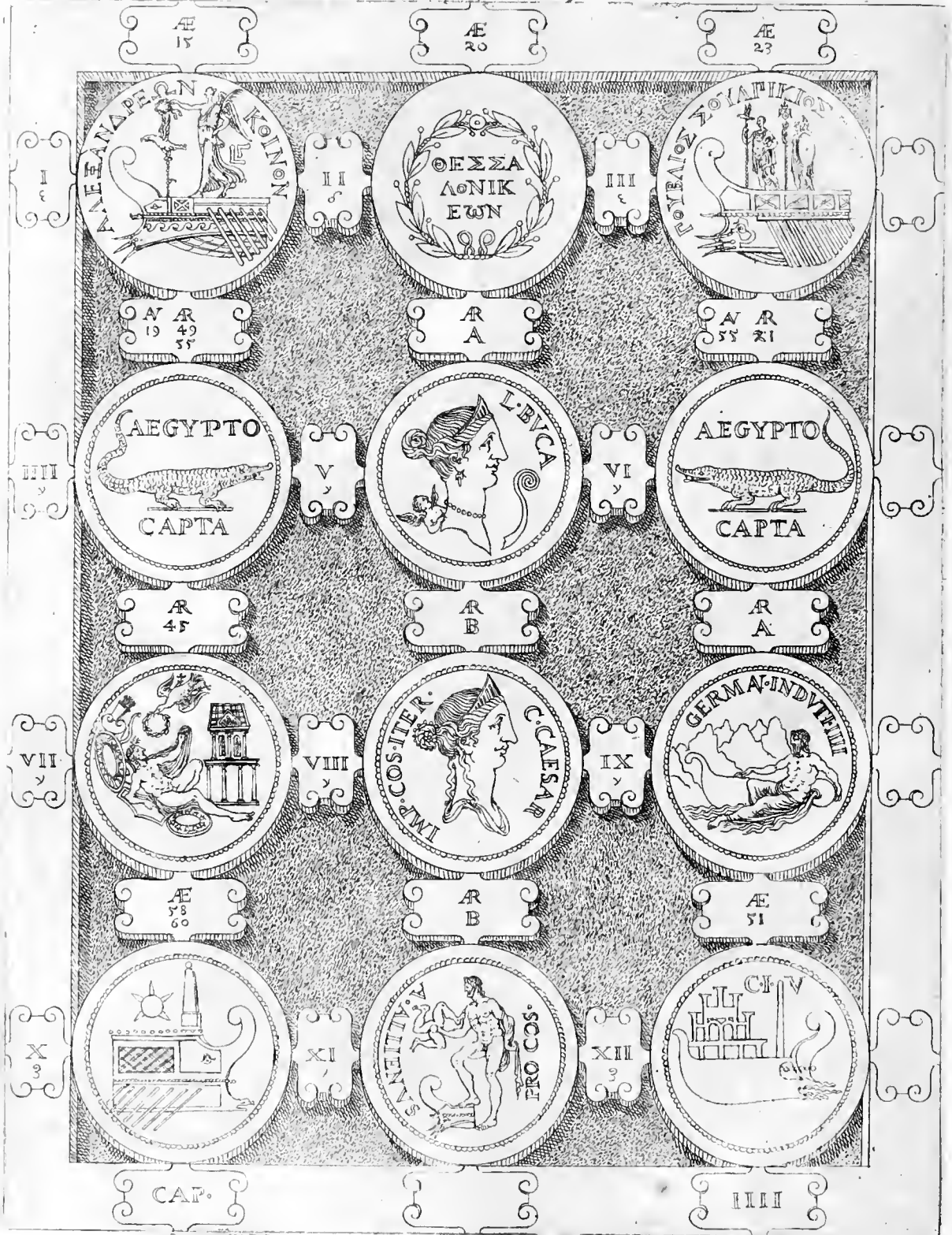
Origo profapia Iulij Caesaris à Venere per AEneam.
 Ratio nominis CAESARVM, ab Elephanto occiso,
 qui Punica lingua CAESAR dicitur.

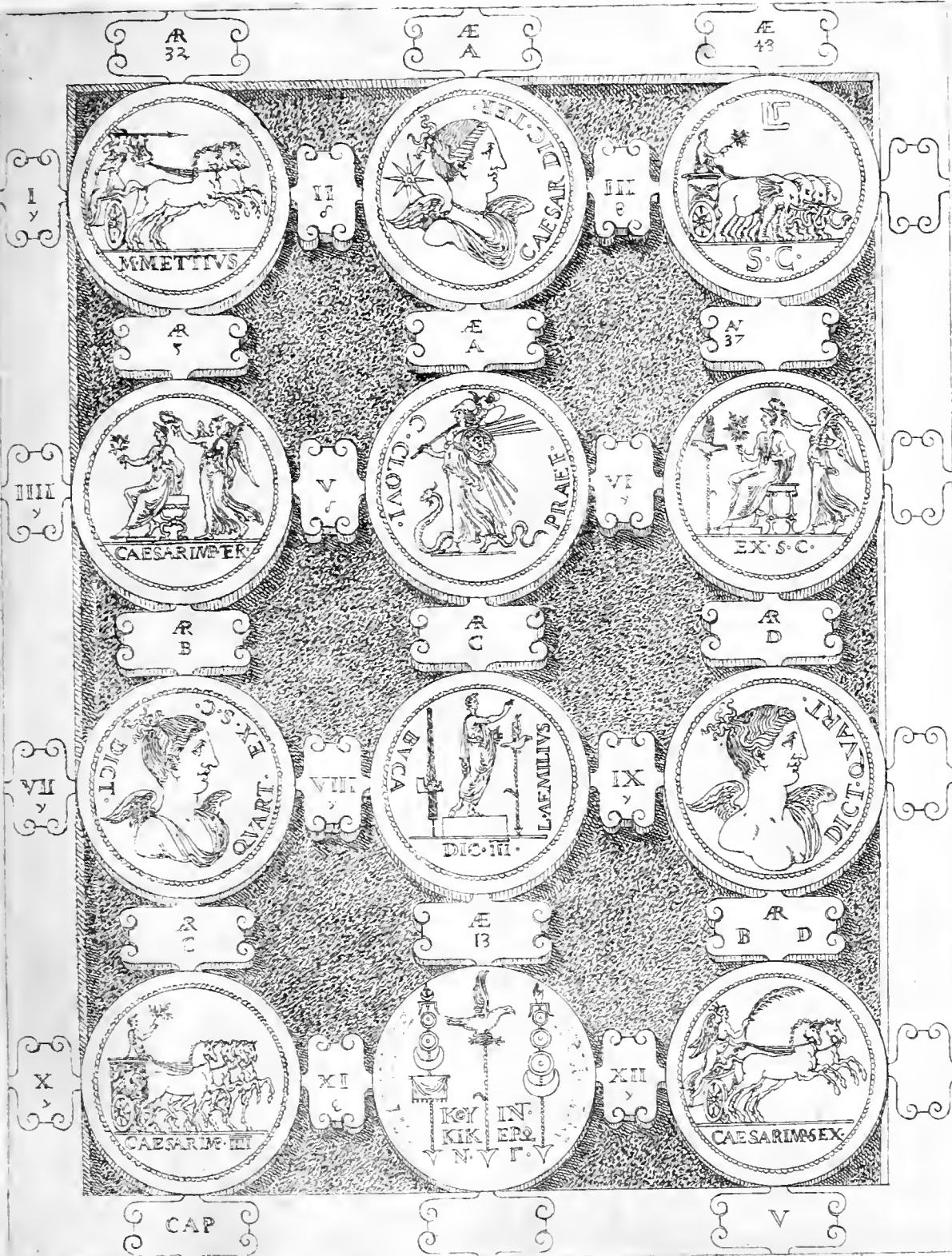
Statuae & simulachra Veneris Genertricis, Victricis, & Felicis.

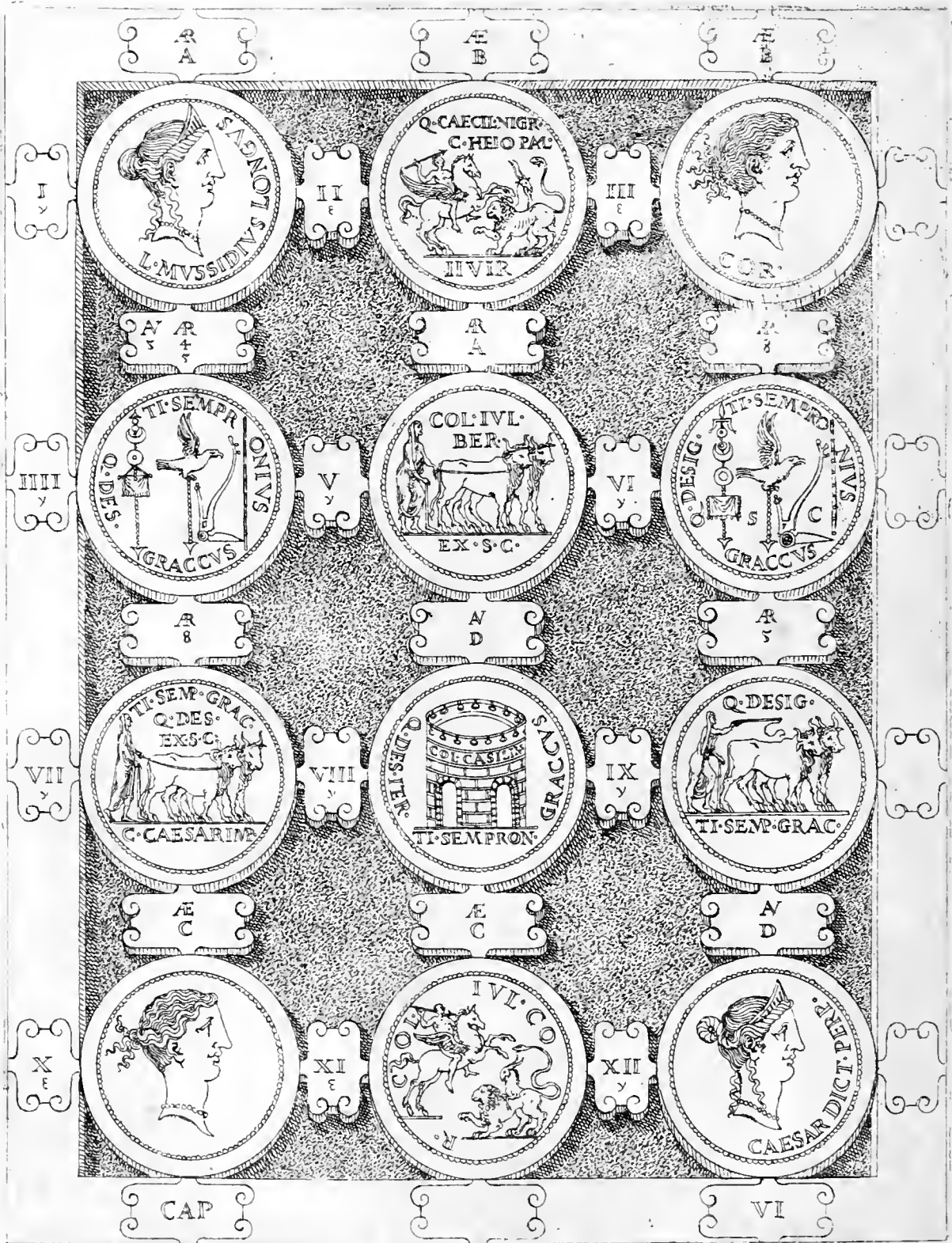
C. Iulij Caesaris Victoria ac Trophæa de Gallis, de Germanis, alijsque gentibus.

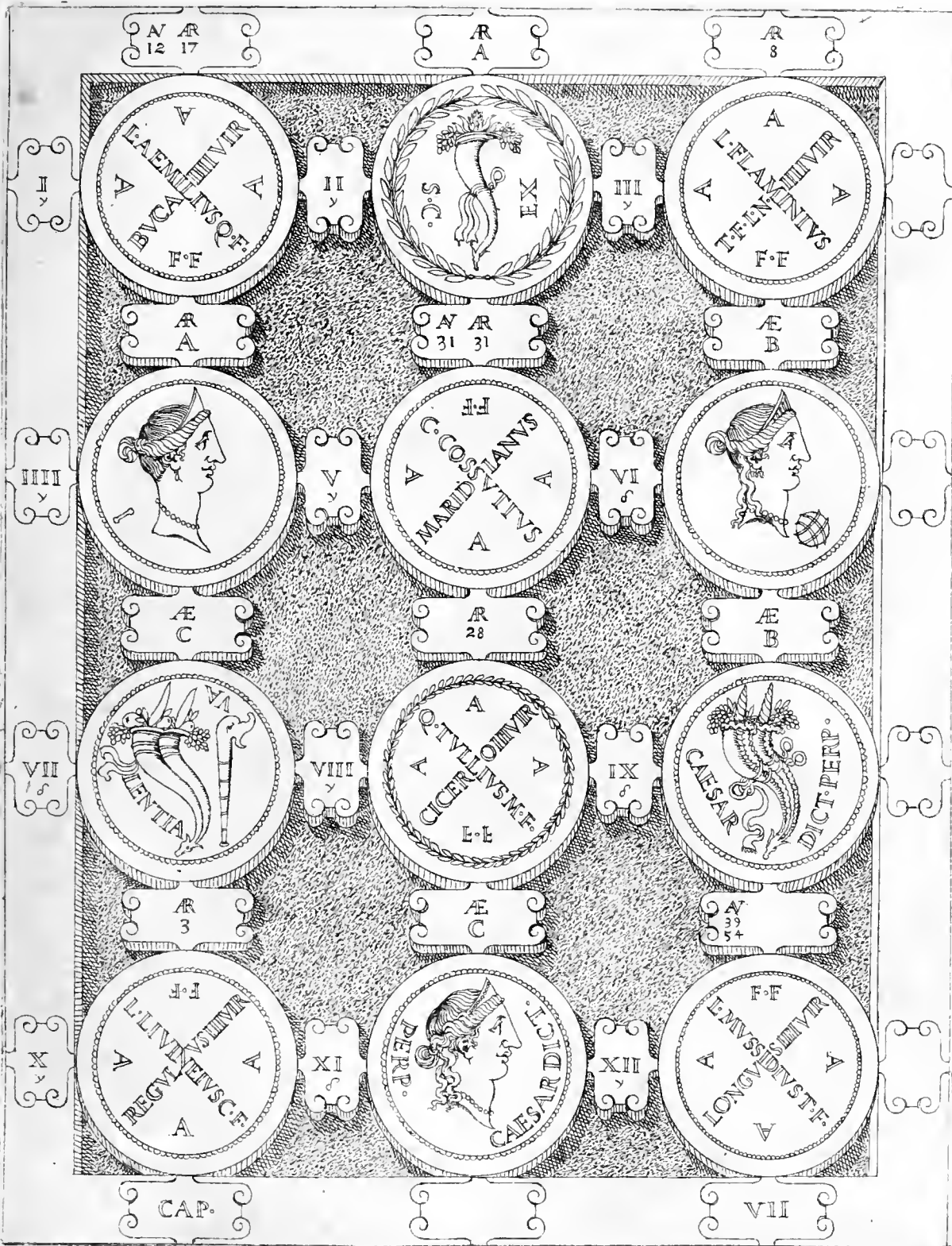
C. Iulij Caesaris Res gesta in AEGypto bello Alexandrino, & alibi.

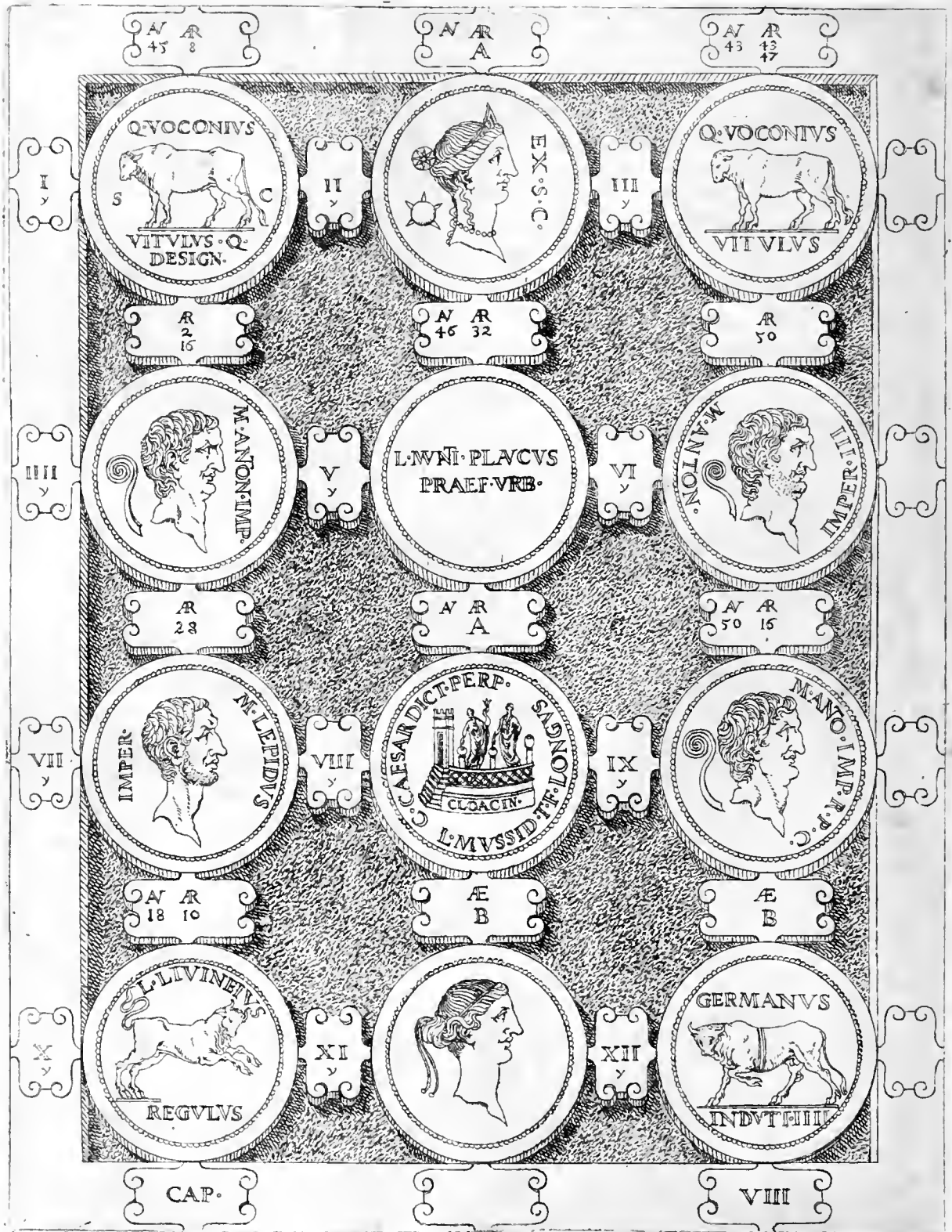
C. Iulij Caesaris Victoriae, Triumphi, & Quatio.

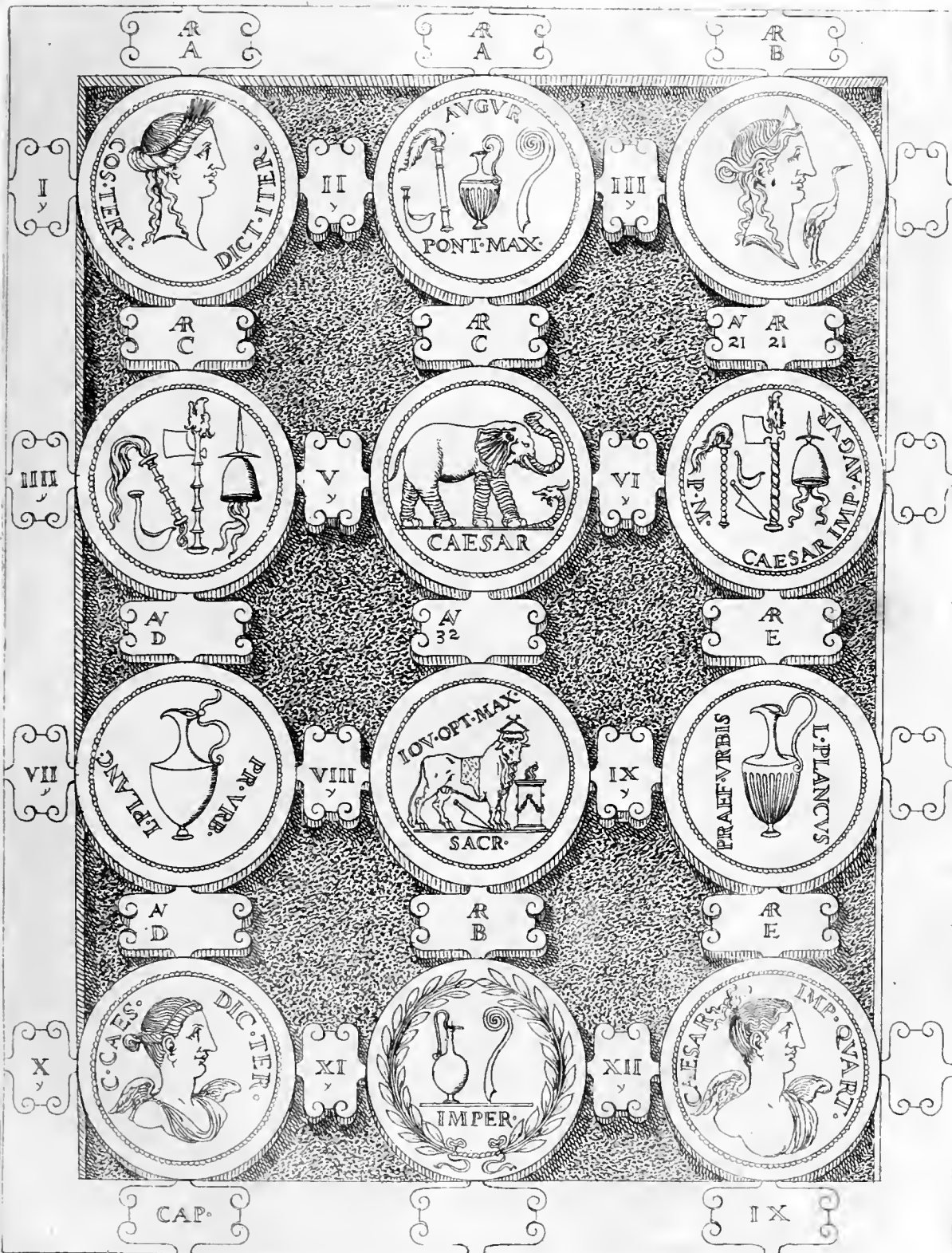
Colonia sub Iulio Caesare deducta. Agri Veteranis assignati.

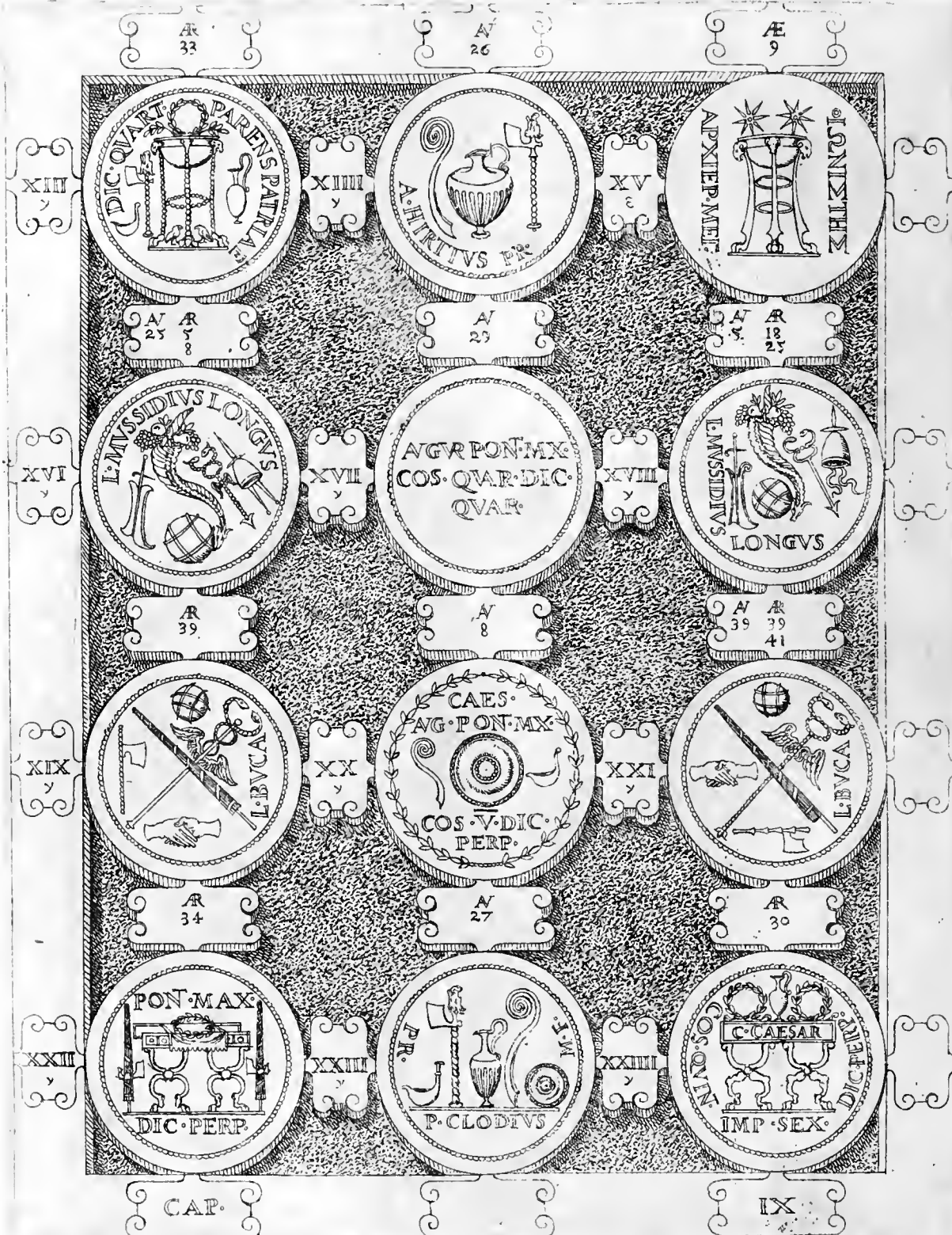
Triumviri & Quatuorviri Monetales sub Iulio Cesare, Auro, Argento, Aëre, flando, feriundo.

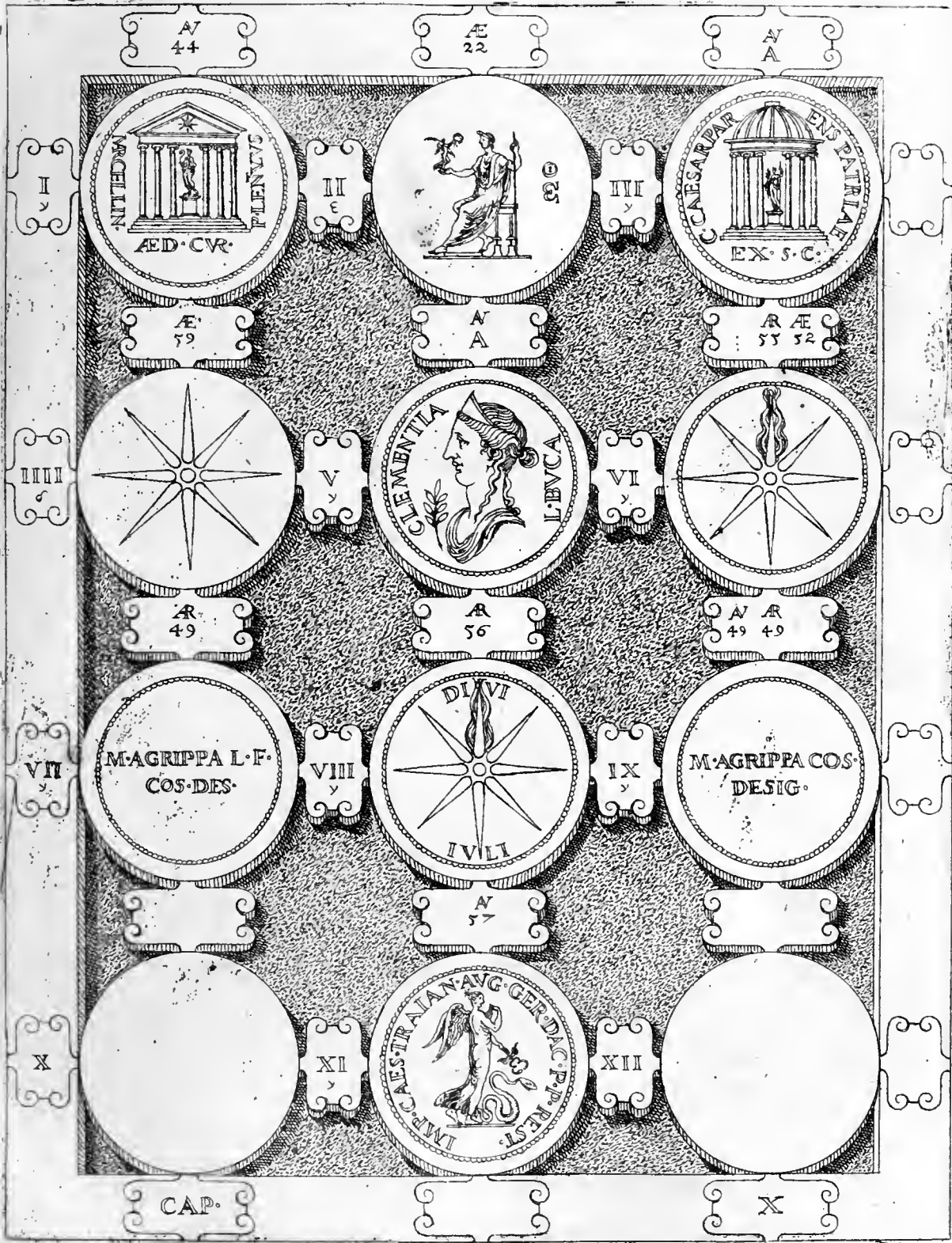
M. Antonij, Lepidi, aliorumque, sub Iulio Cesare
Magistratus, Dignitates, & Officia.

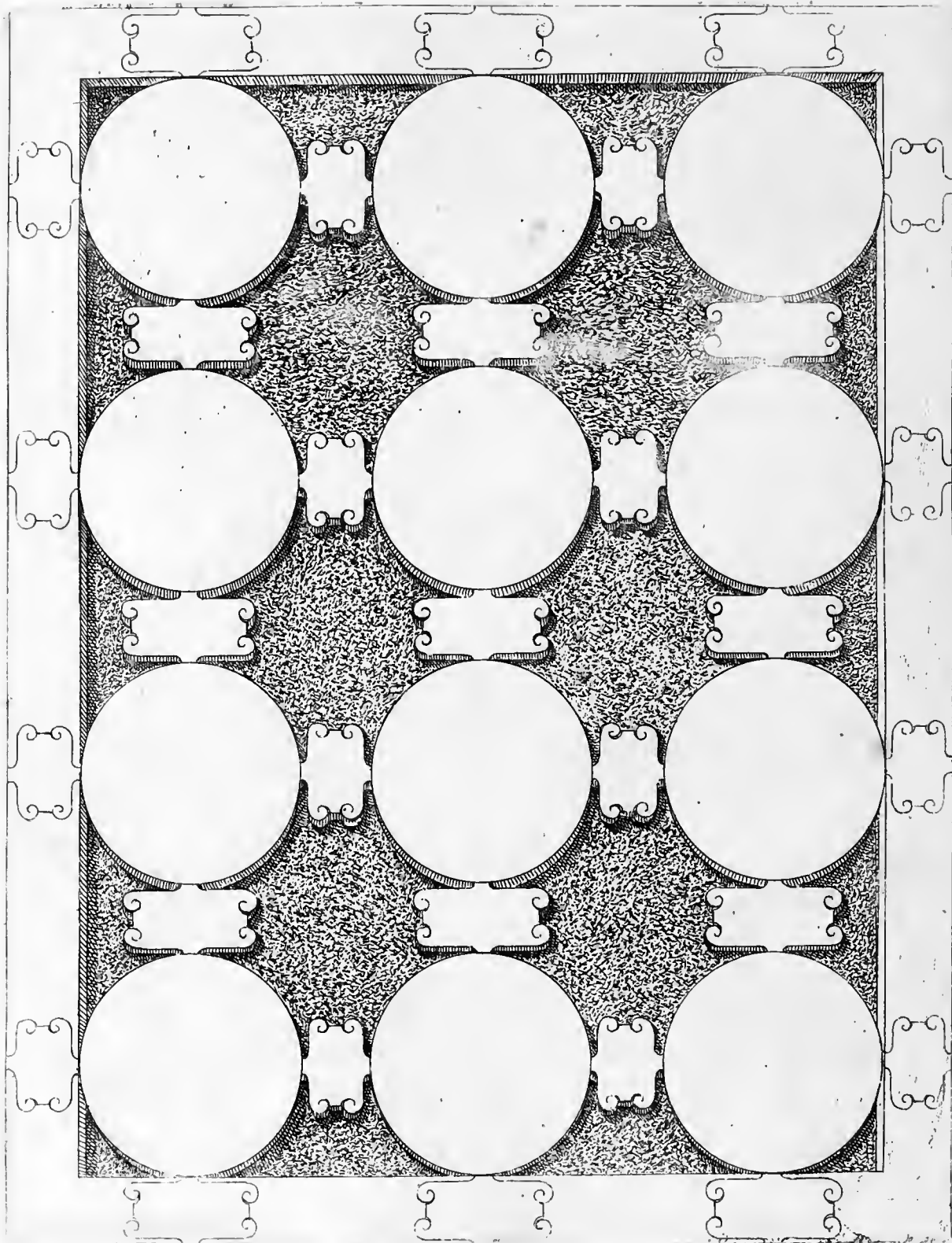
Varia Religionis Sacerdotiorumque insignia, atque instrumenta sacra.

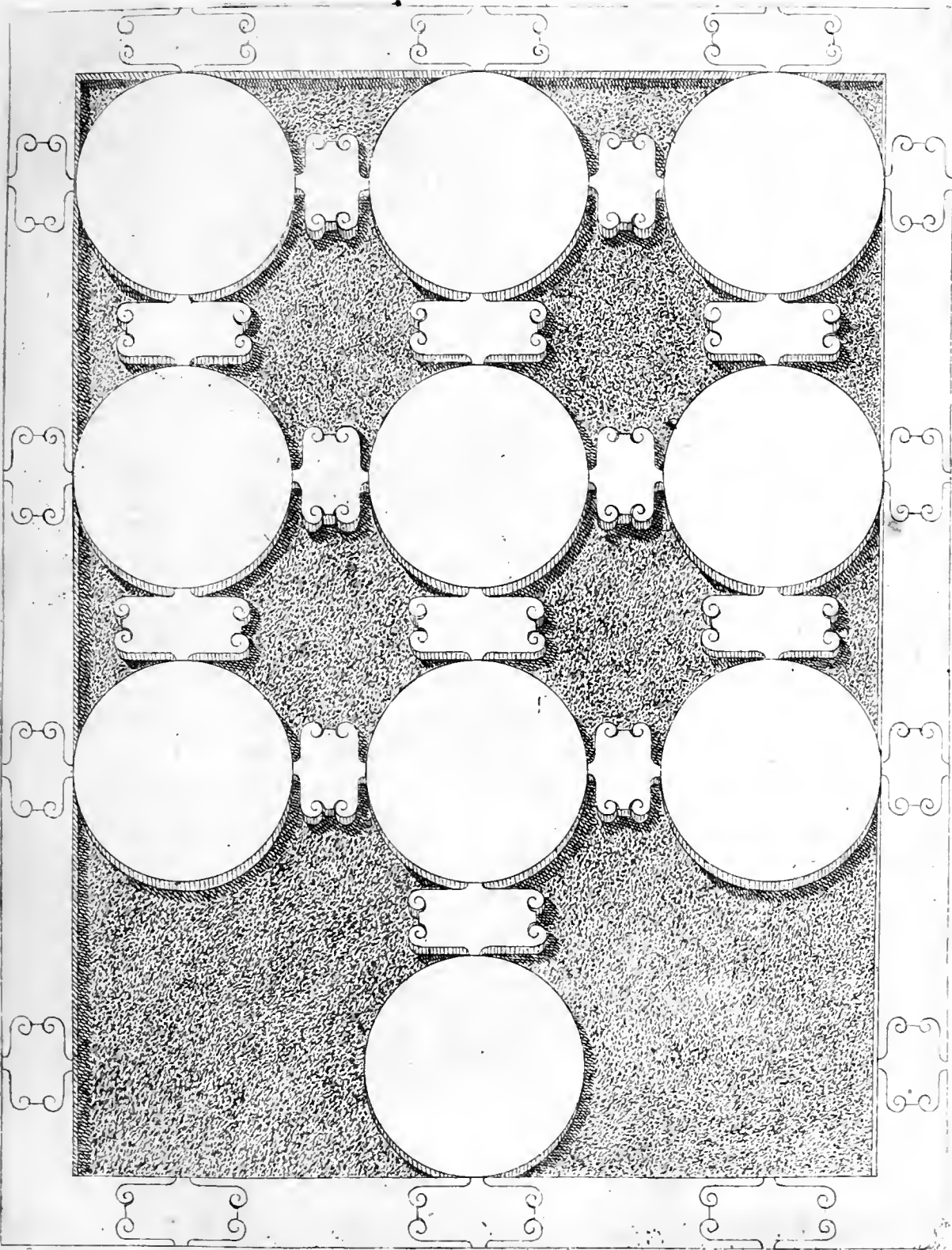

Tripodes, Sella, aliaque tam sacrorum quam ciuilium Magistratum, Dignitatumque insignia.

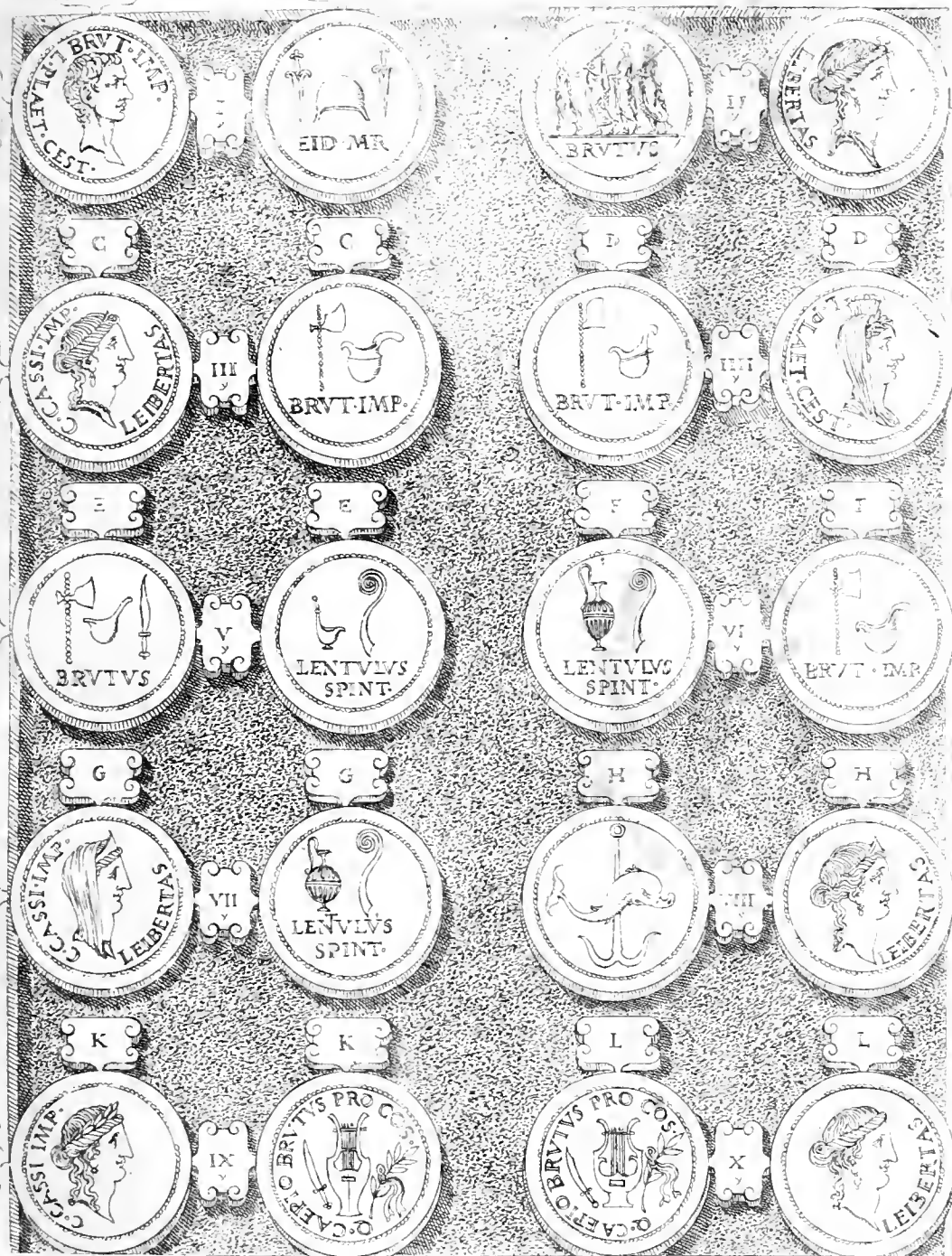

C. Iulij Caesaris Diuinitas, Templa, Aræ, & Statuæ sacræ.

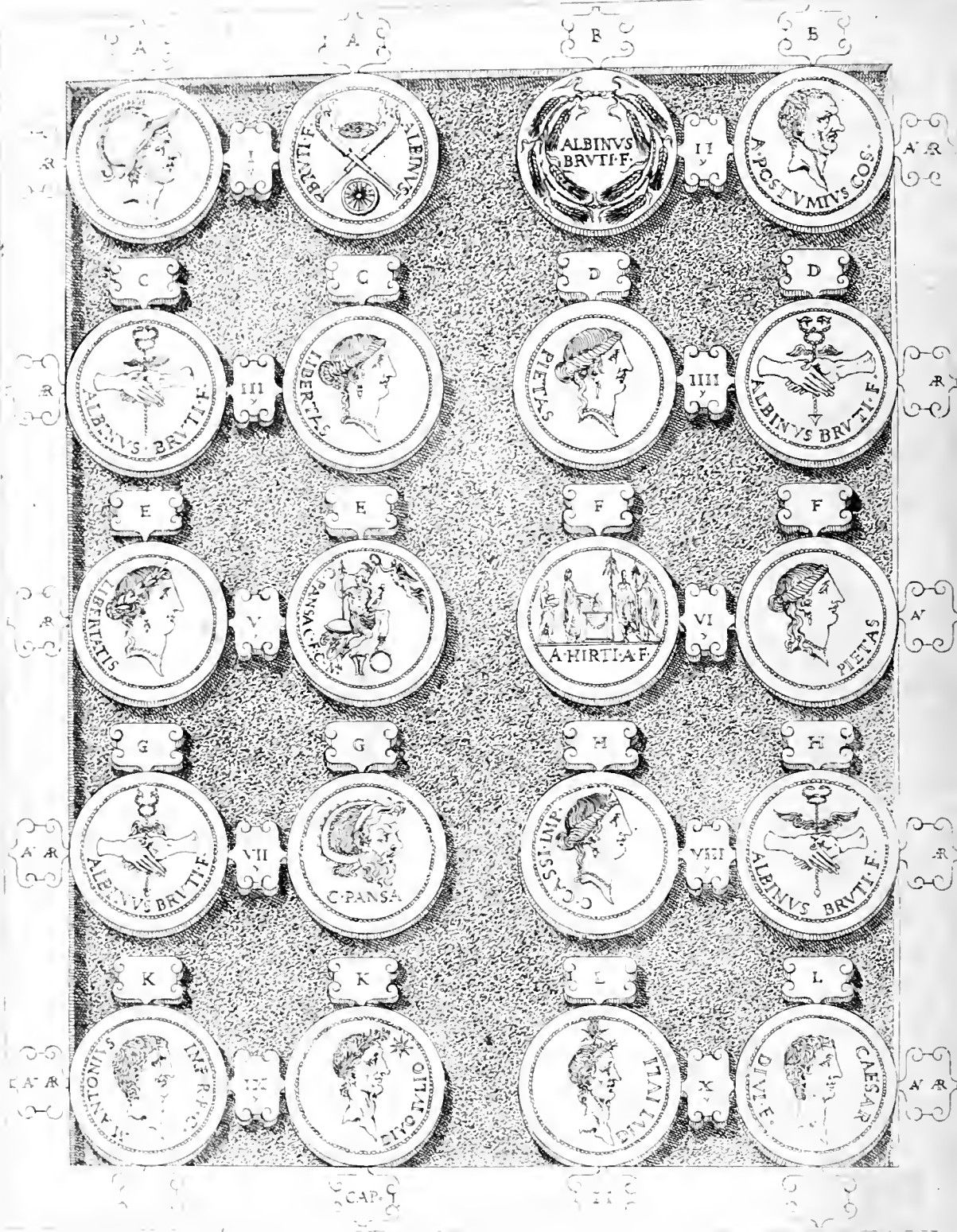

BRVTI ET CASSII ALIORVMQ. C. IVLII CAESARIS
PERCVSSORVM ET CONIVRATORVM
NVMISMATA.

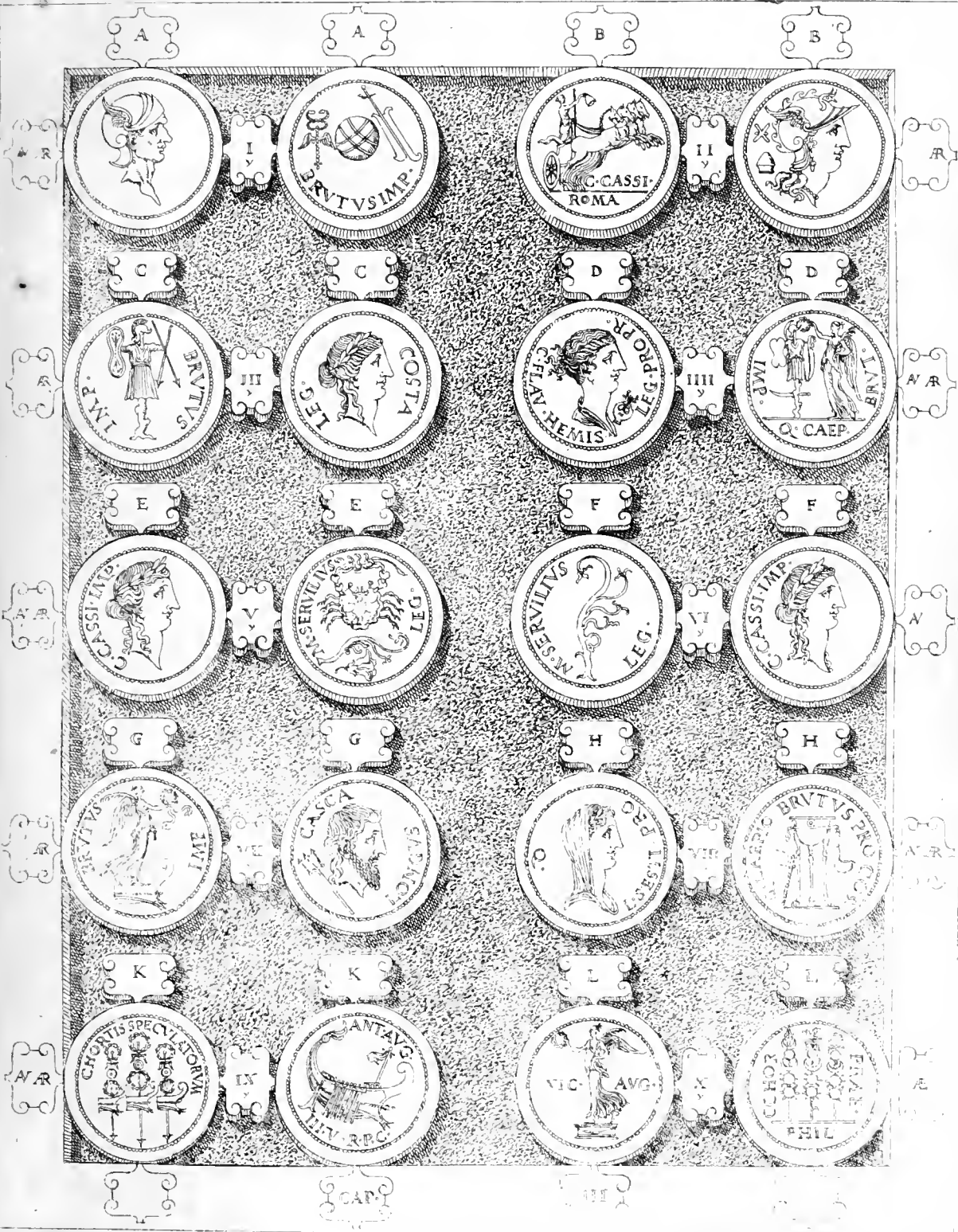

C. Iulio Caesare à Bruto & Cassio cum coniuratis interfecto
LIBERTAS REIPUBLICAE RESTITUTA.

D

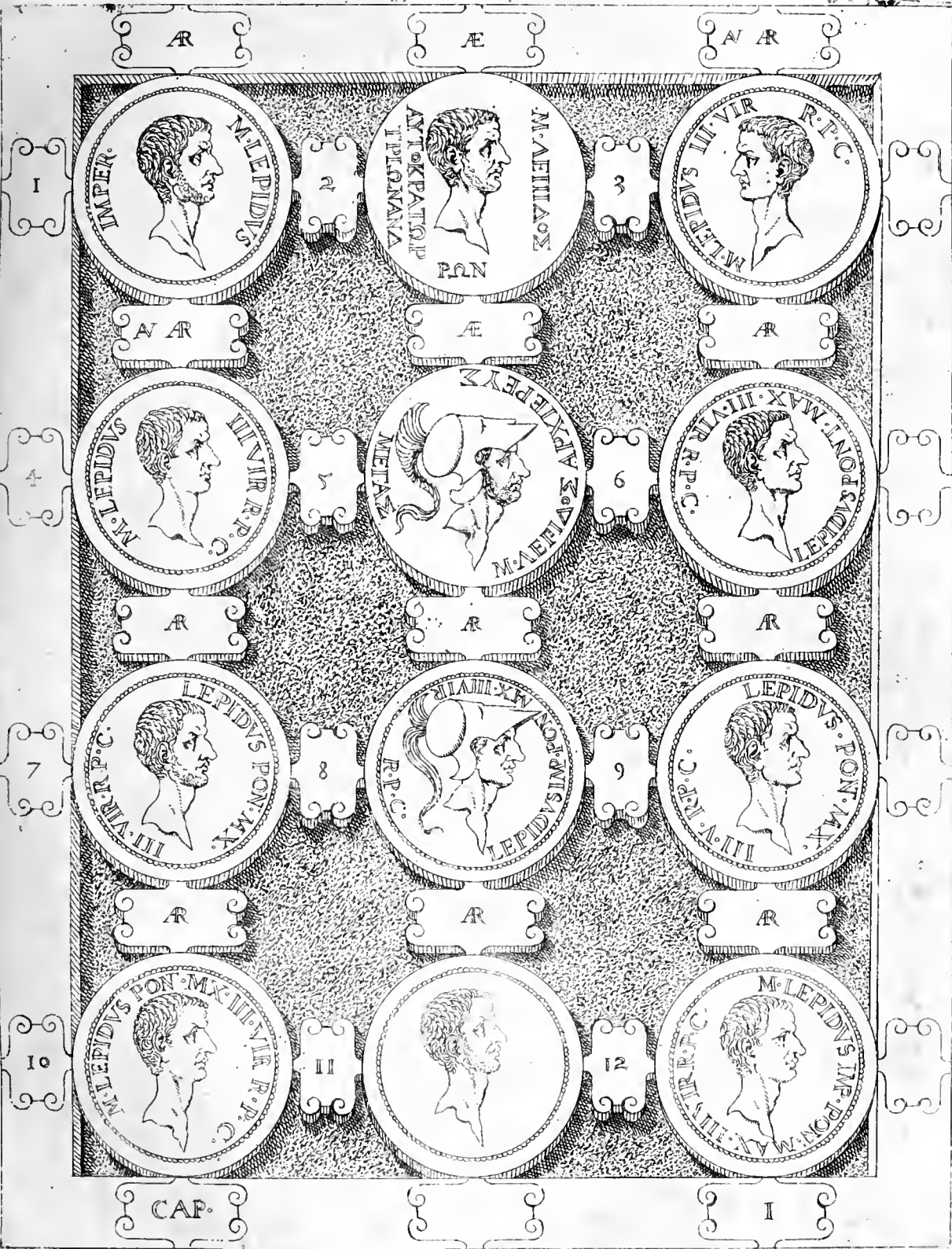
Bellum ciuile Mutinense inter D. Albinum Brutum & M. Antonium.

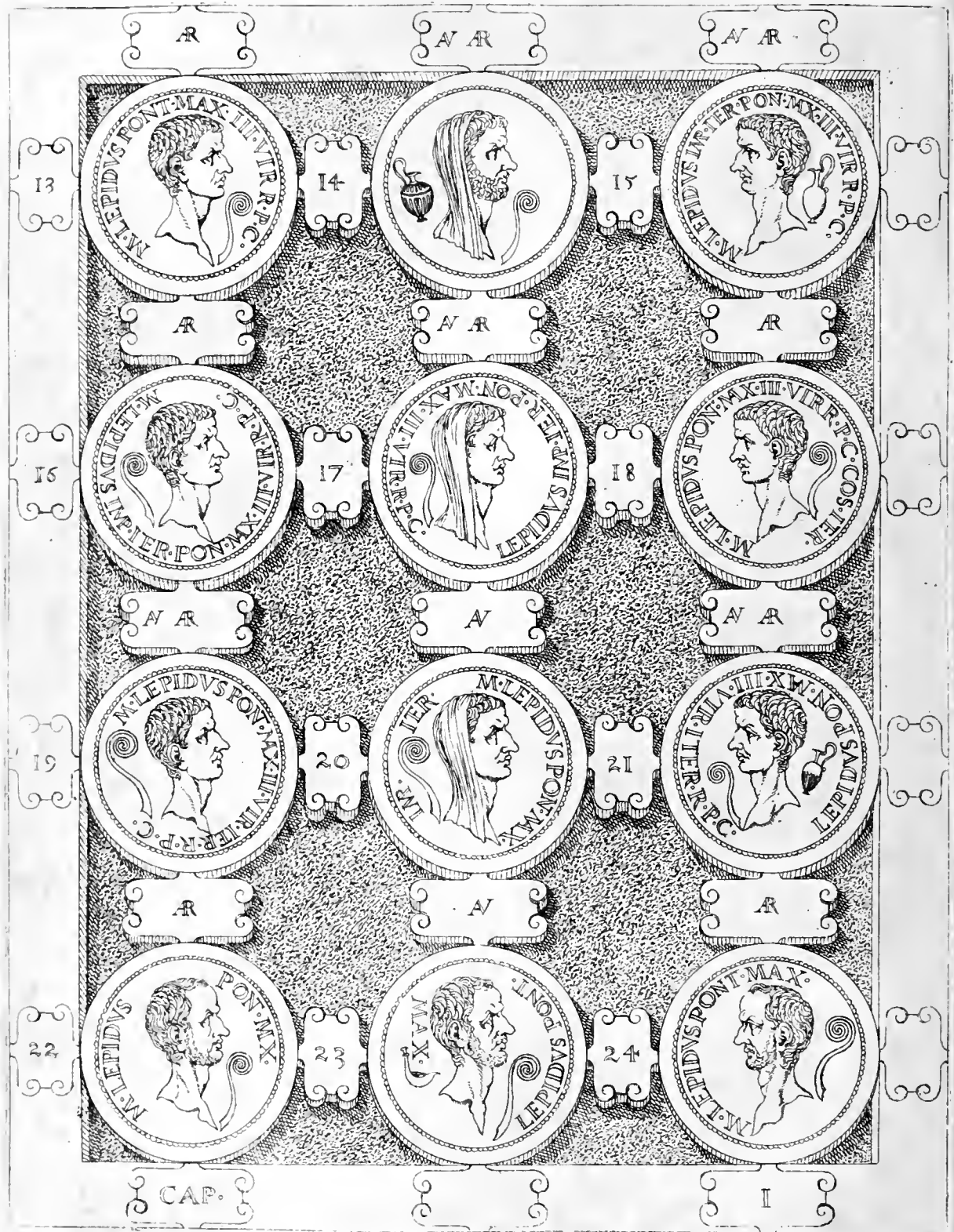
Bellum ciuile Philippense contra Brutum & Cassium
caeterosque Caesaris percussores & coniuratos.

XXIII

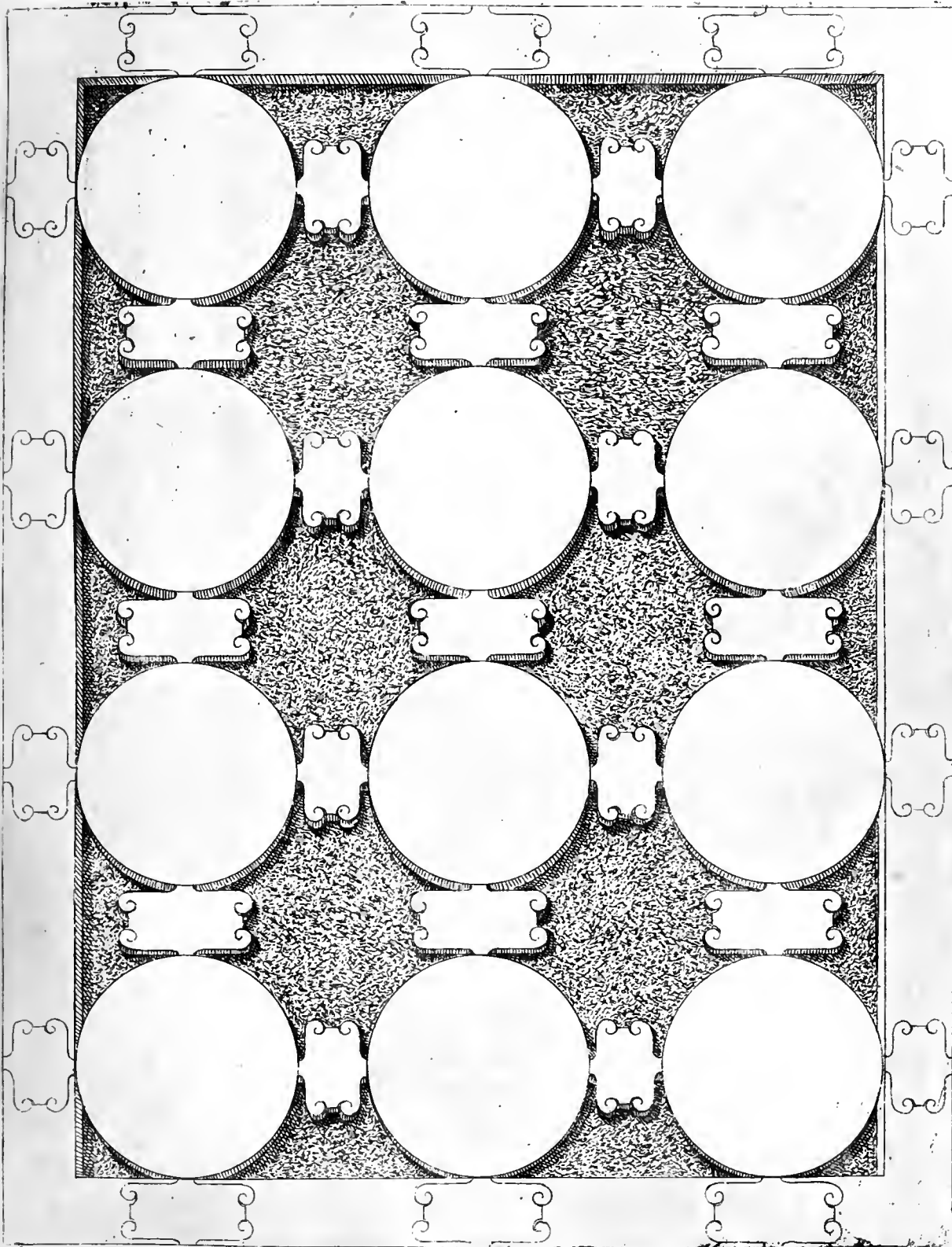
M. AEMILII LEPIDI
NUMISMATA.

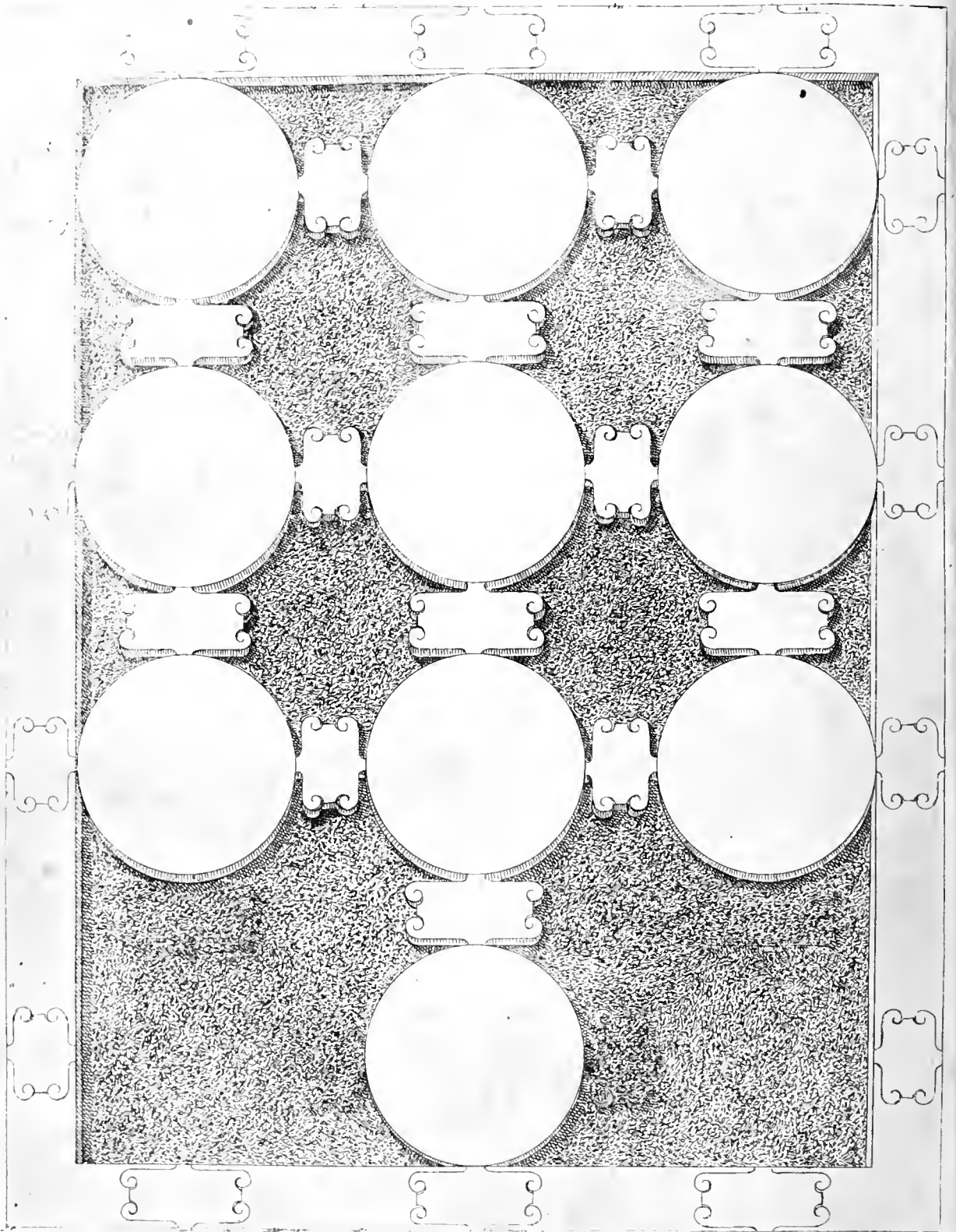

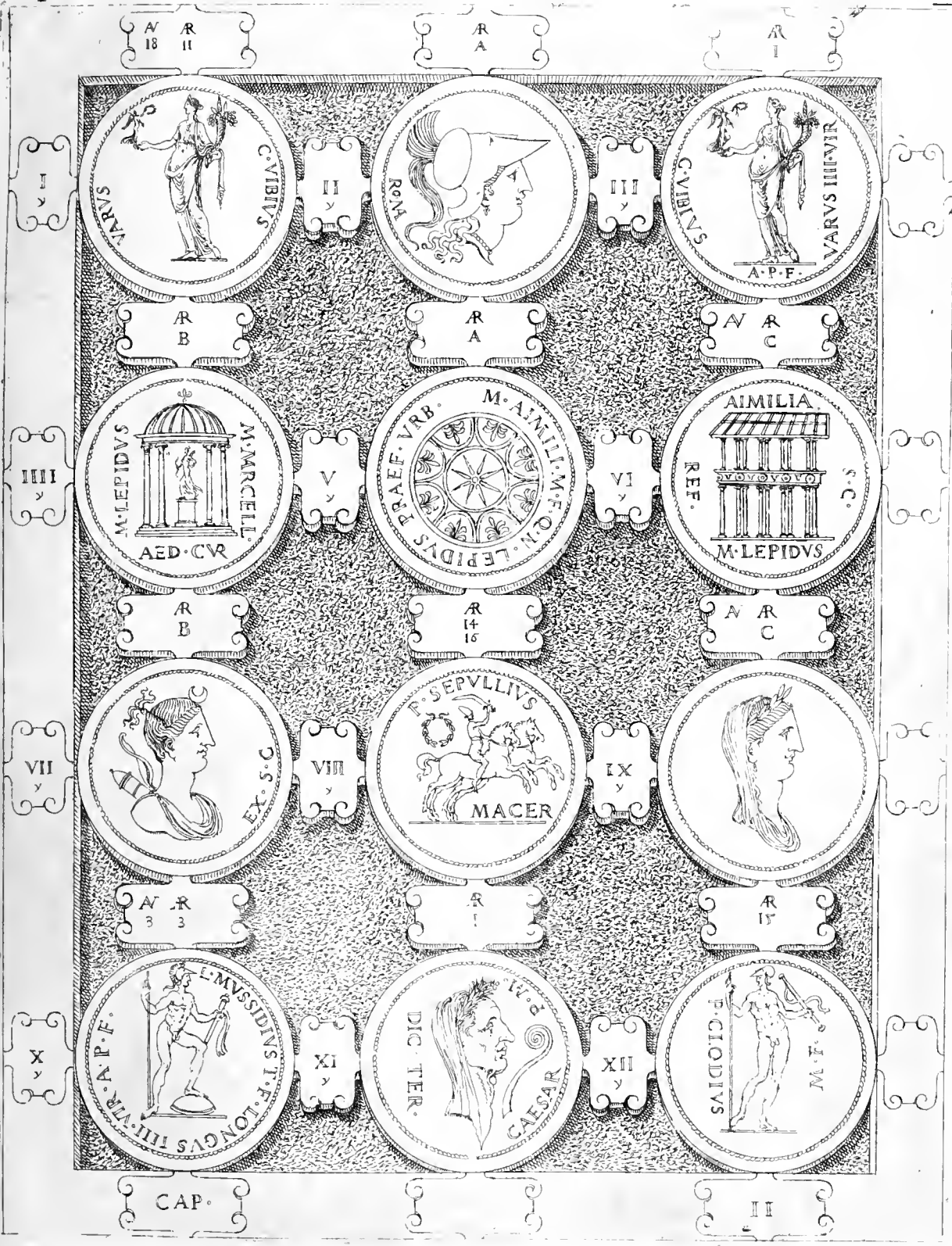
M. Lepidus Imperator Pontifex Maximus
Triumvir Reipublicæ constituendæ.

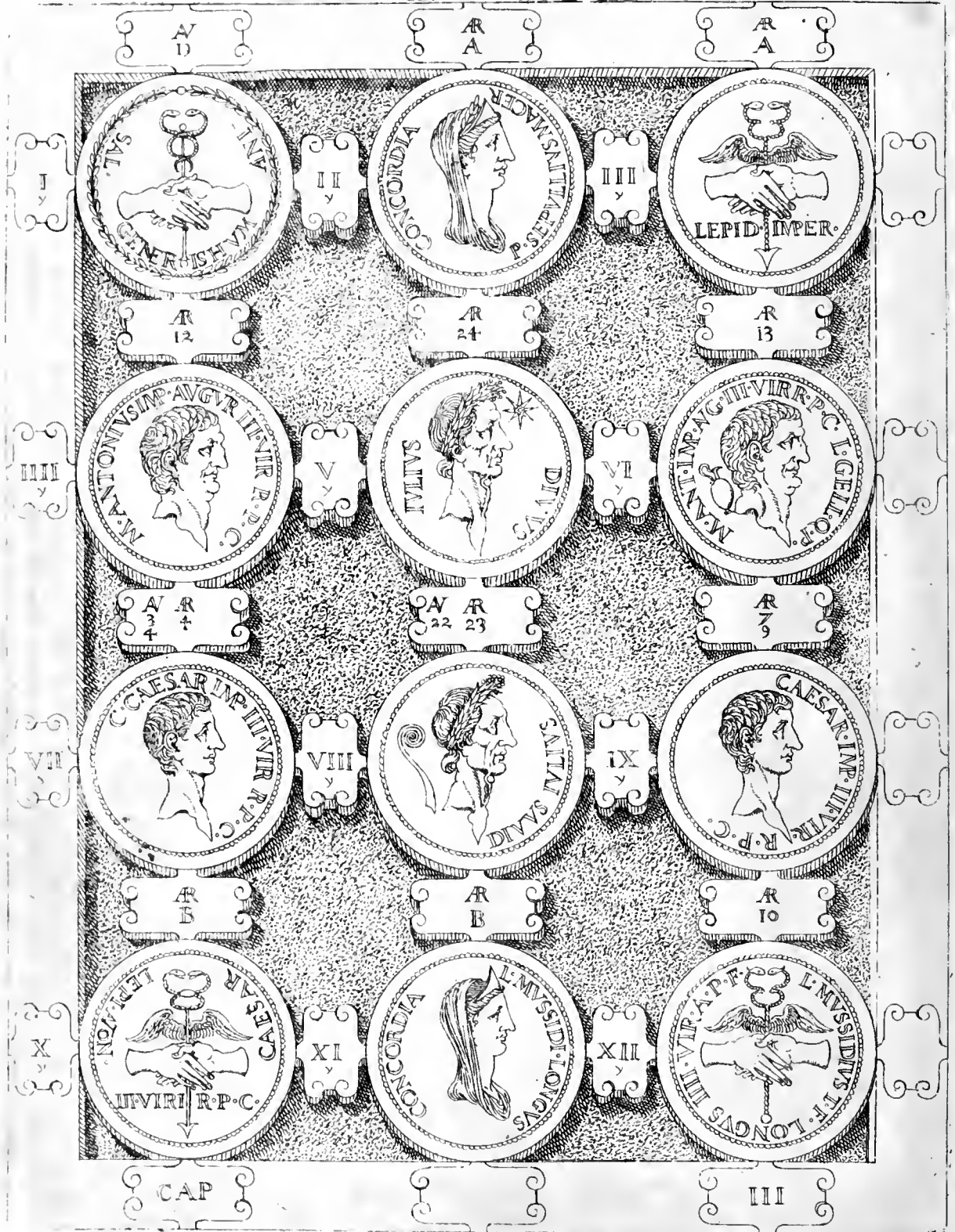
M. Lepidus Imp. iterum Pontifex Maximus
Triumvir R. P. C. primûm & iterum.

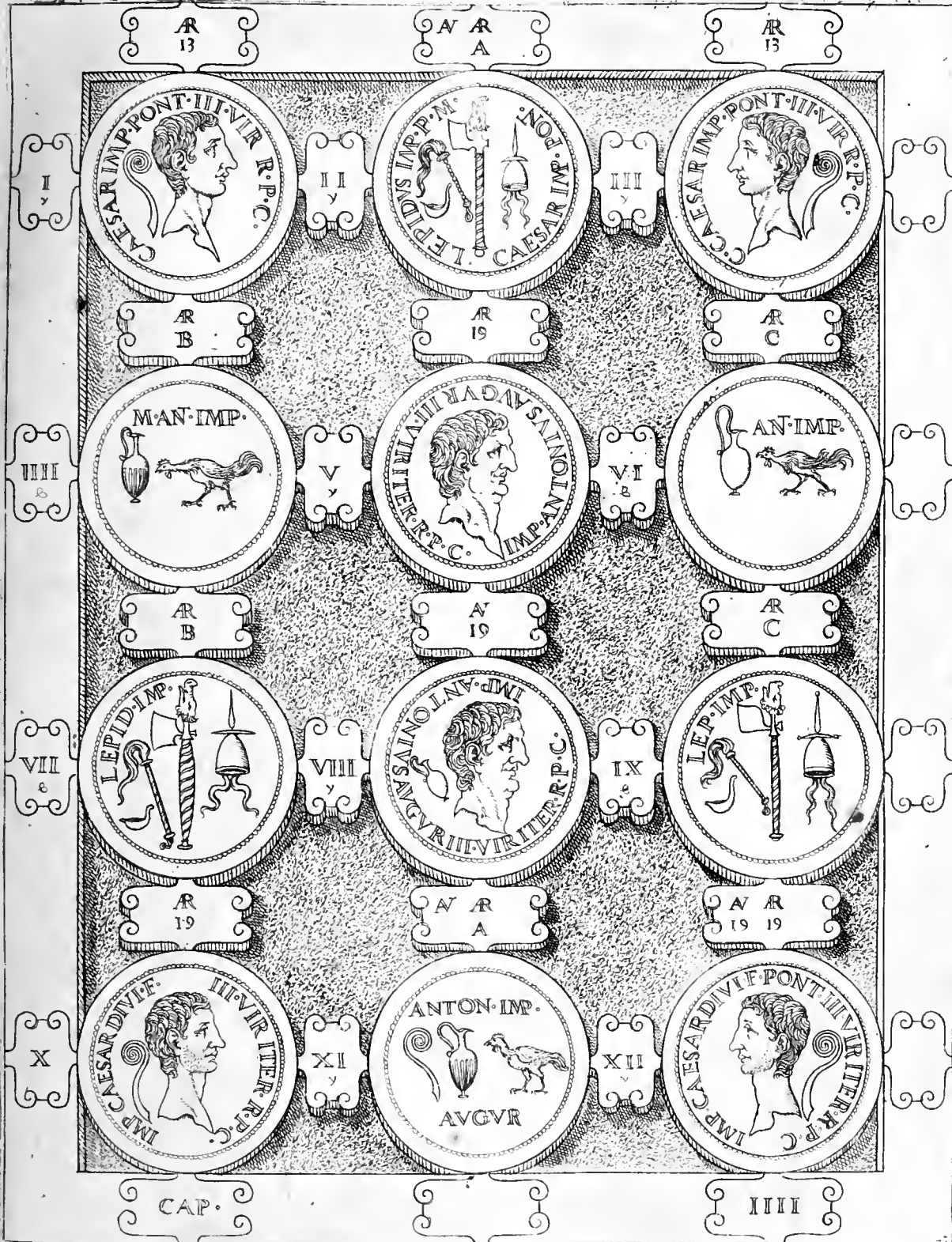

M. Lepidi AEdilitas, operaque publica in ipsius AEdilitate refecta.
Eiusdem sub Iulio Caesare Praefectura vrbs.

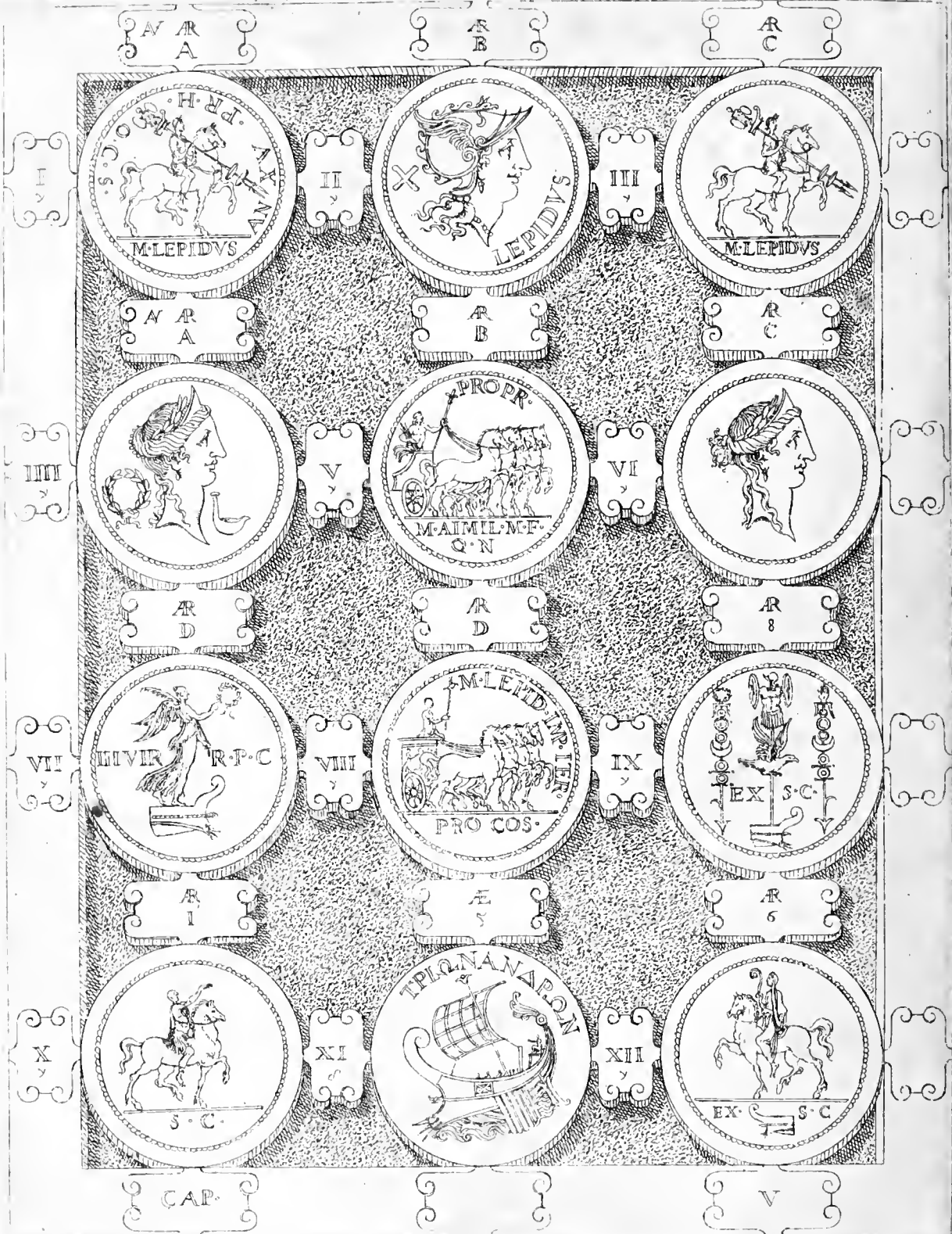

M. Lepidi cum M. Antonio & C. Caesare in Repub. constituenda, vlciscendaque Iulij Caesaris morte, concordia.

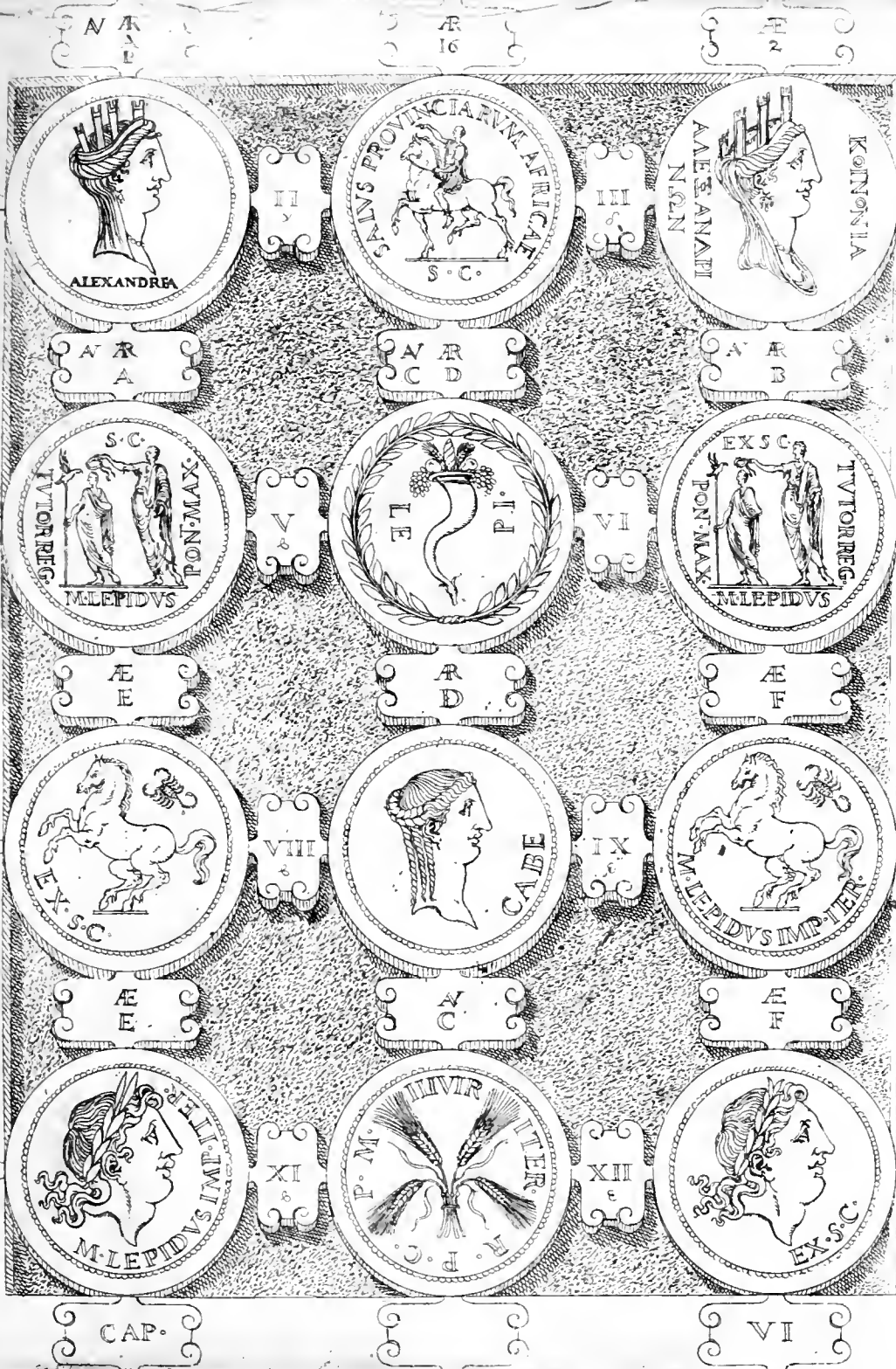

Triumviratus R. P. C. inter Lepidum, Antonium & Caesarem
 iteratò initus.

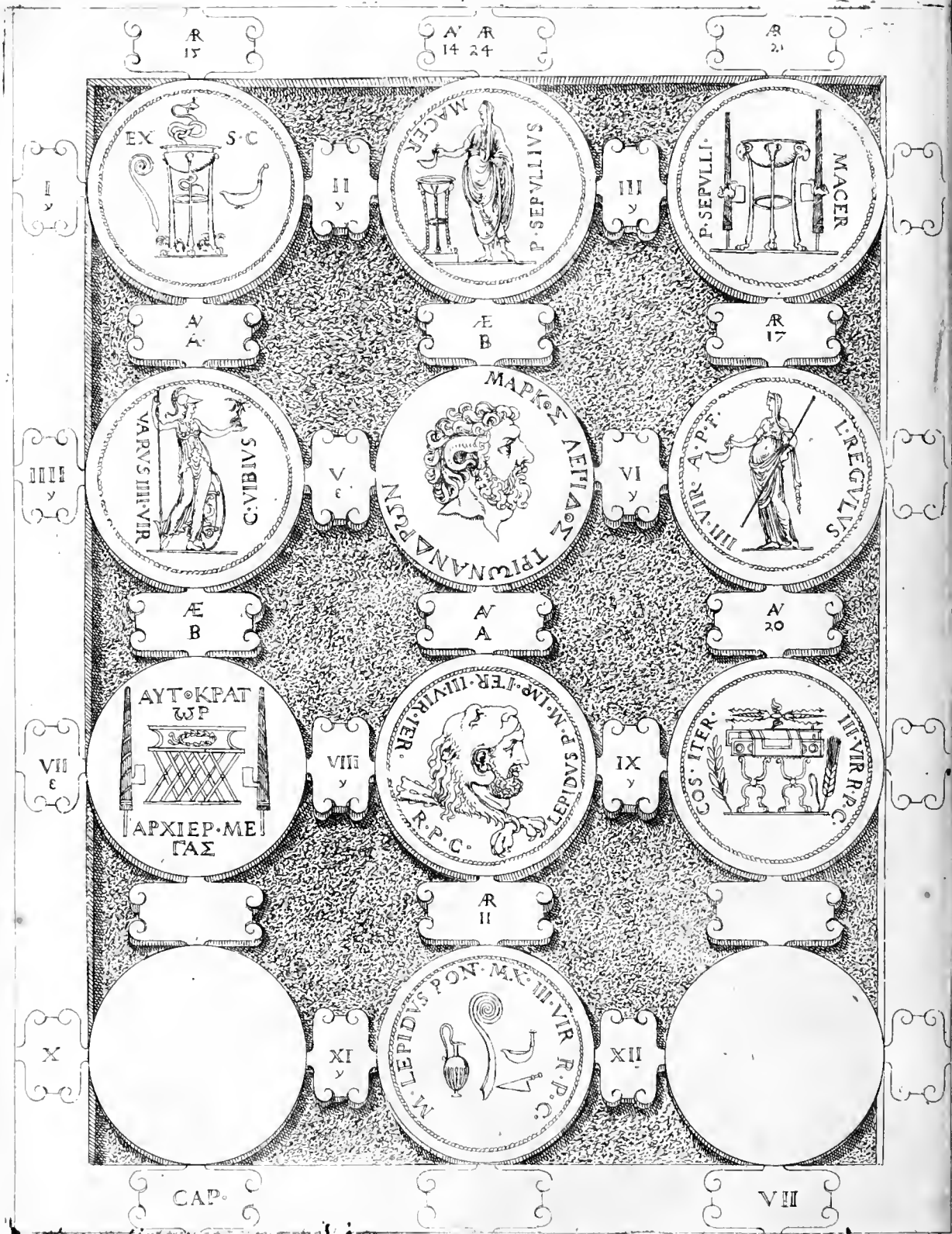
Lepidus Pontifex Maximus, Antonius Augur, Caesar Pontifex
 cum signis instrumentisque pontificalibus auguralibusque.

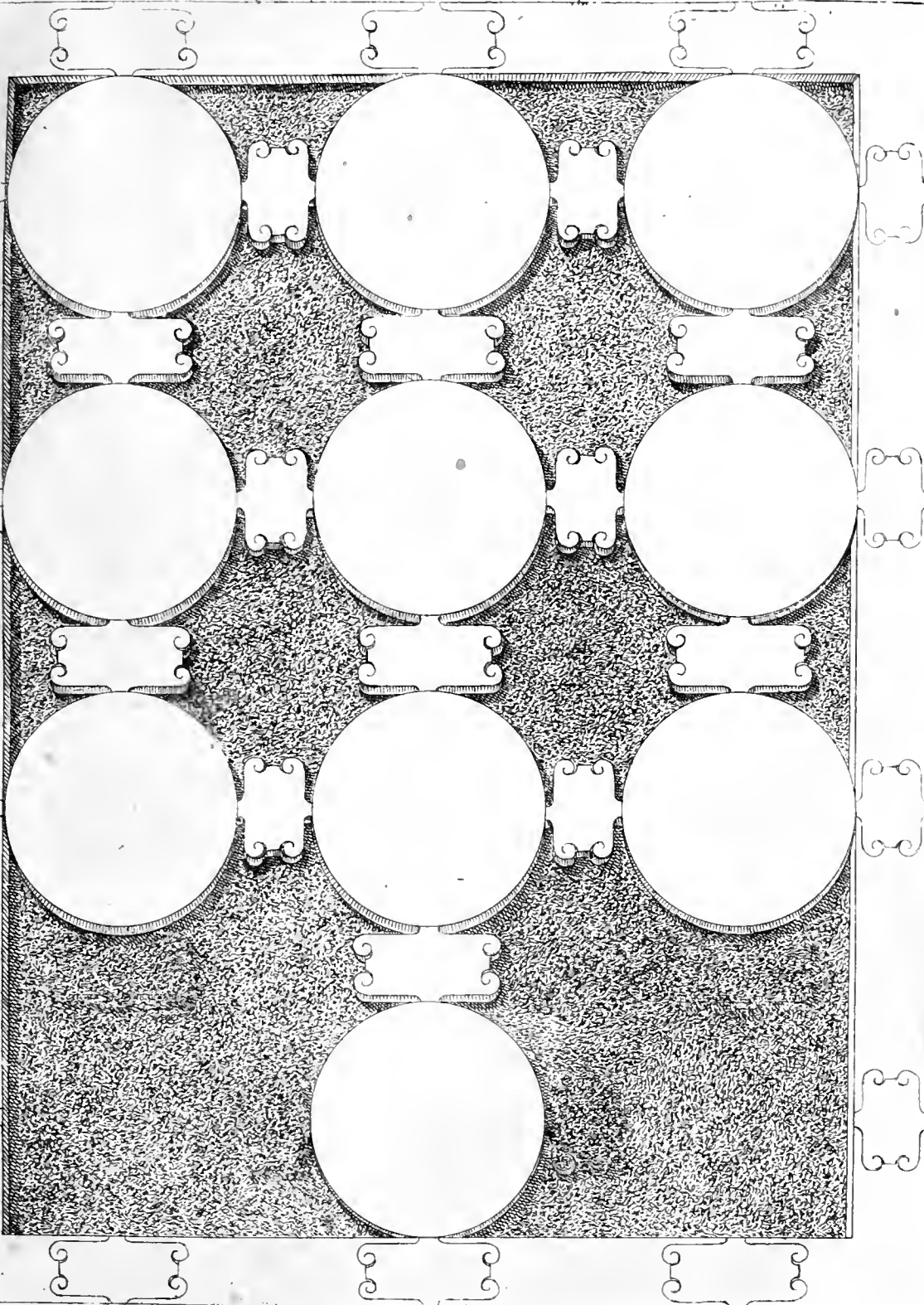
M. Lepidi Res gestæ, Victoriæ, & Triumphi ex Hispania, statuarque equestres.

Alexandria & Prouinciarum Africae, quae diuiso in Triumviratu Imperio, Lepido obtigerat, administratio.

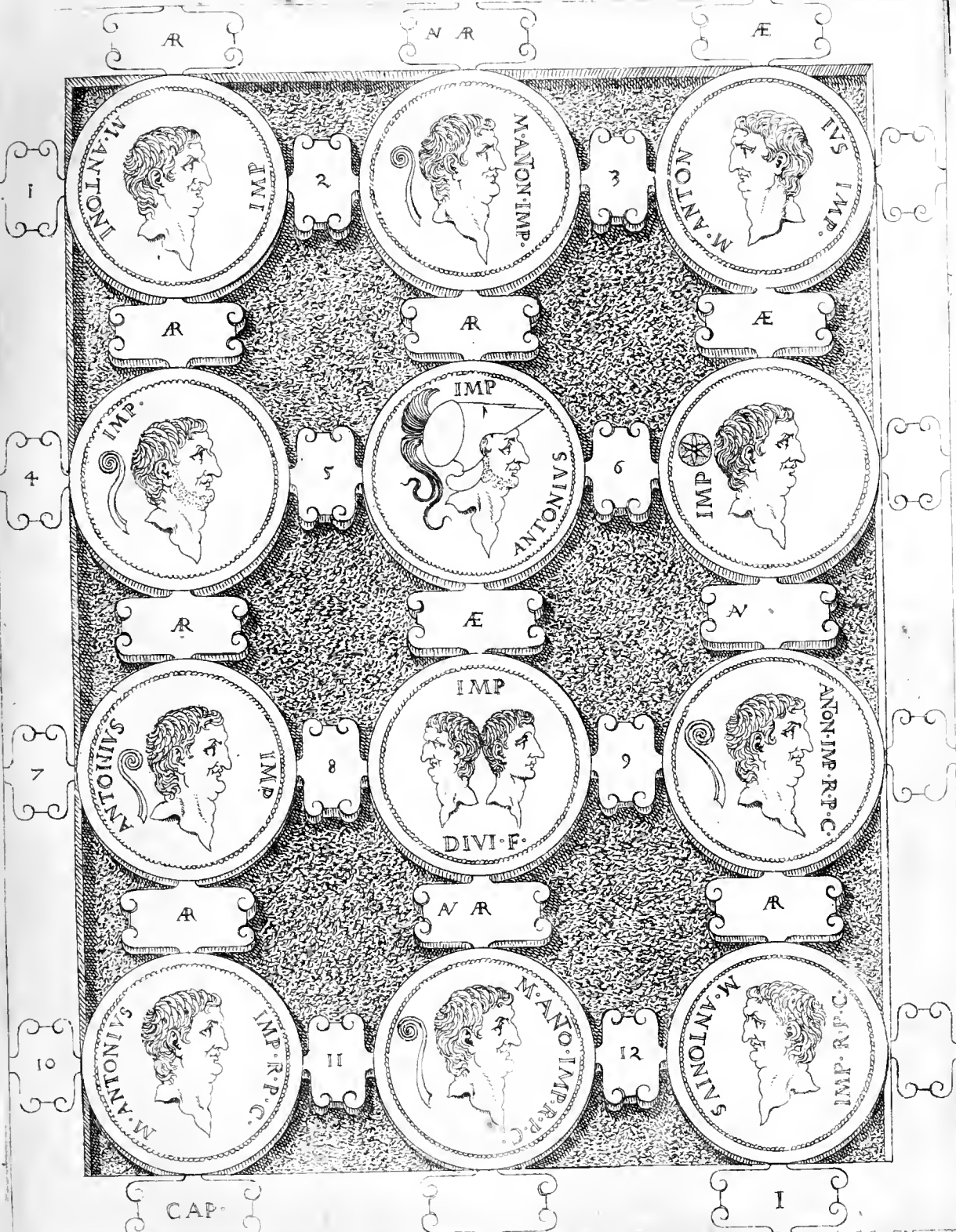

Tripodes, Sellæ, aliq; magistratum, honorum, & Sacerdotiorum insignia.
 Lepidi habitu Pontificali, Vestæ, aliorumq; Deorum
 statua & simulachra.

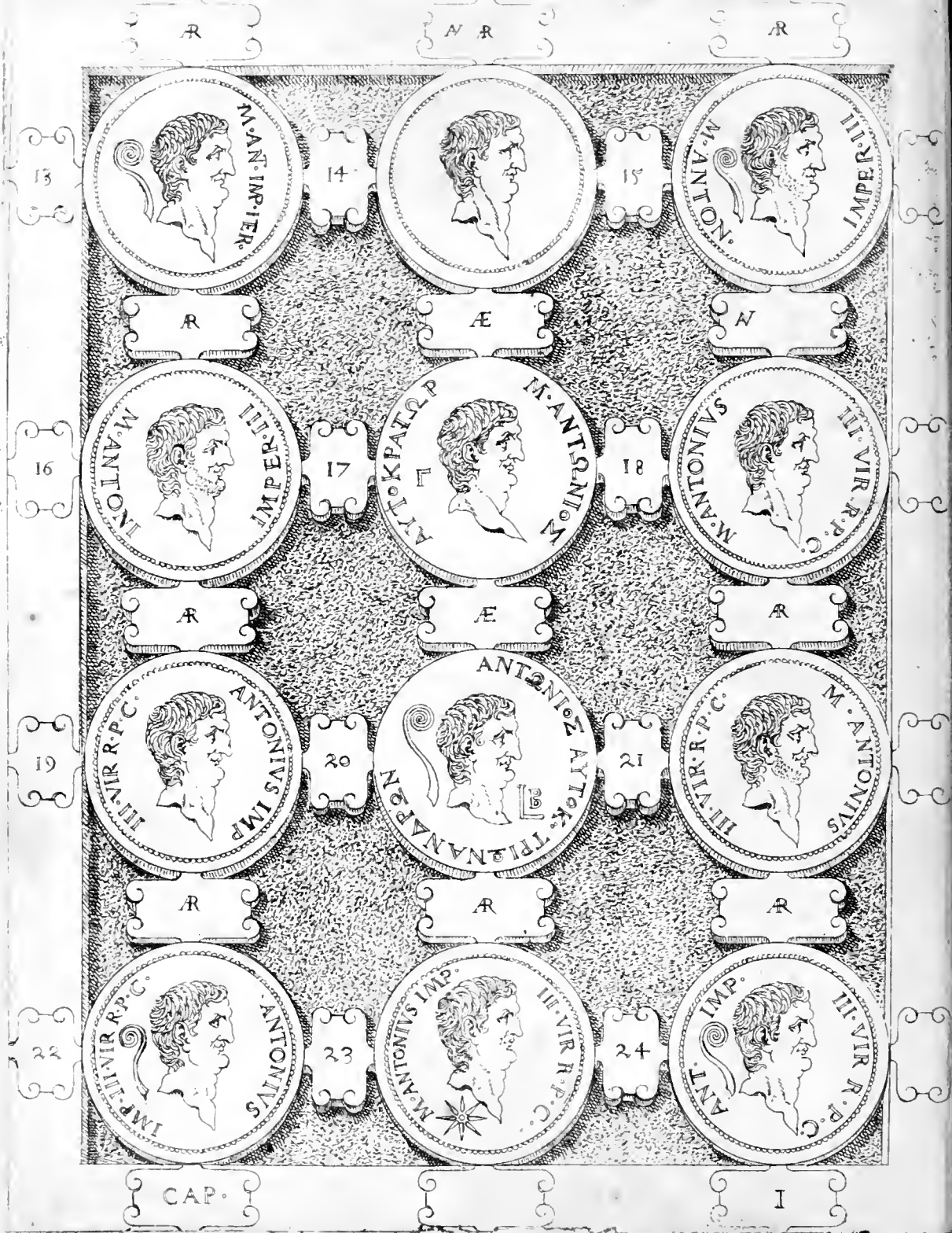

XXXVI

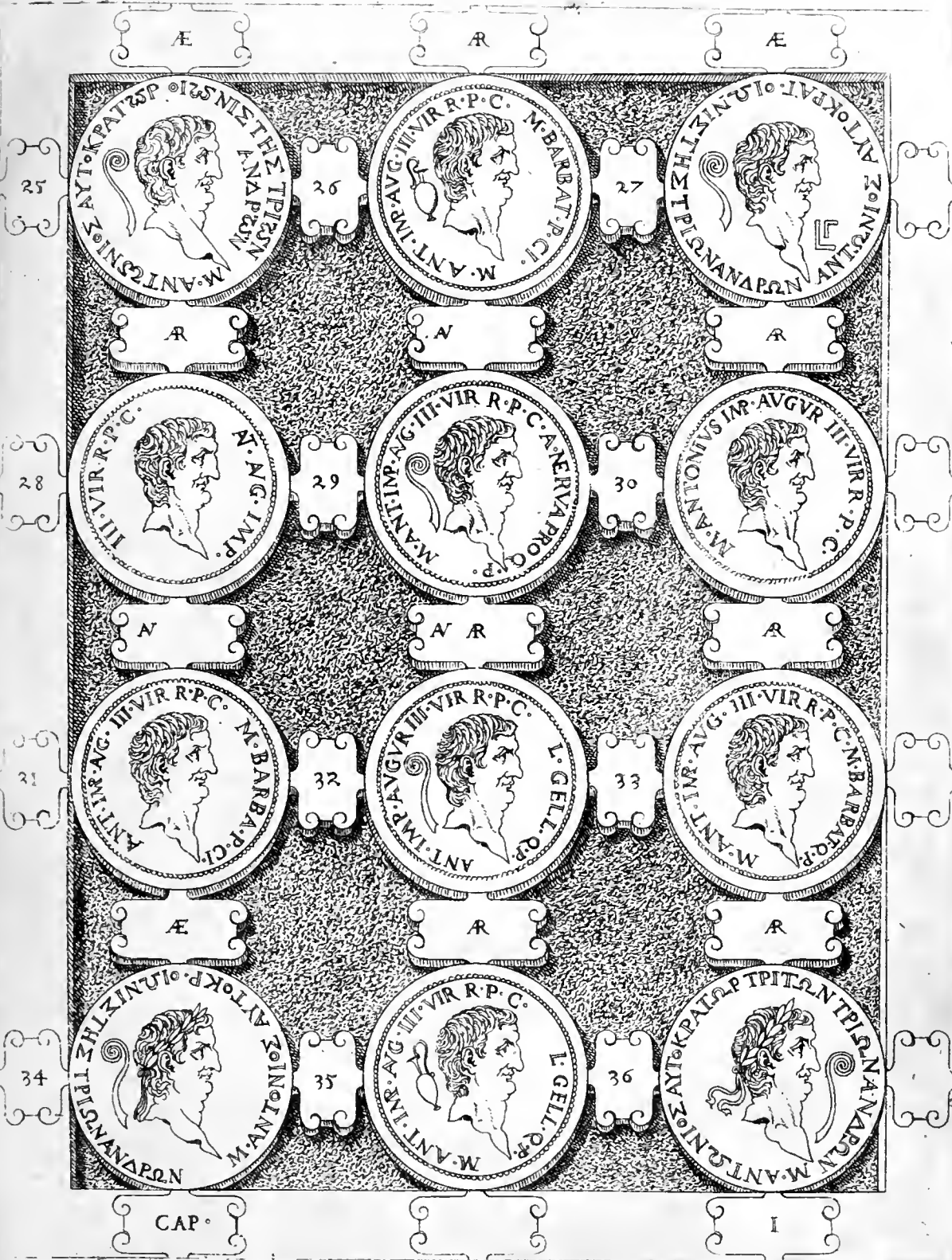
M. A N T O N I I
N V M I S M A T A.

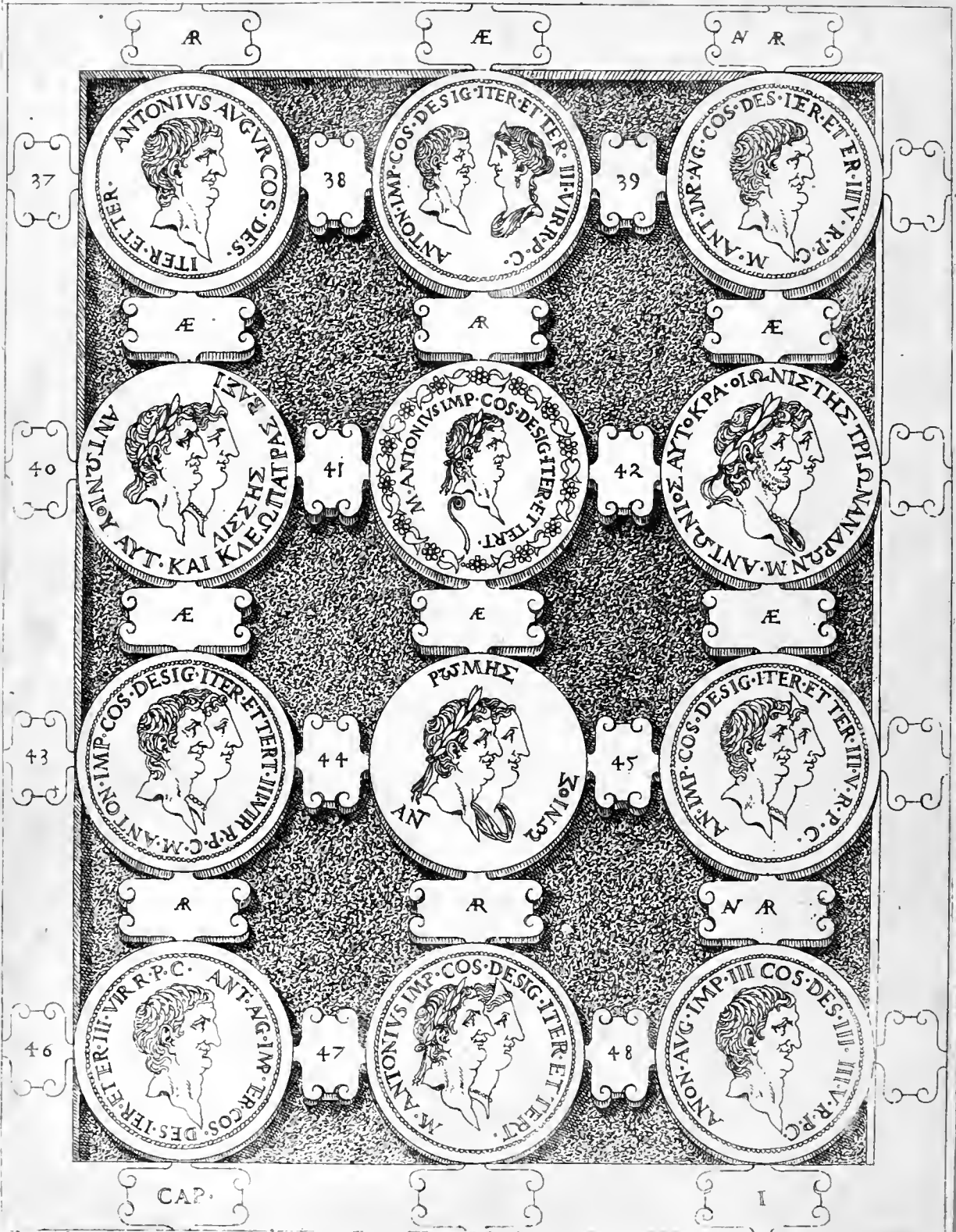
M. Antonius Imperator, qui & Imperator Reipublicæ constituendæ appellatus est.

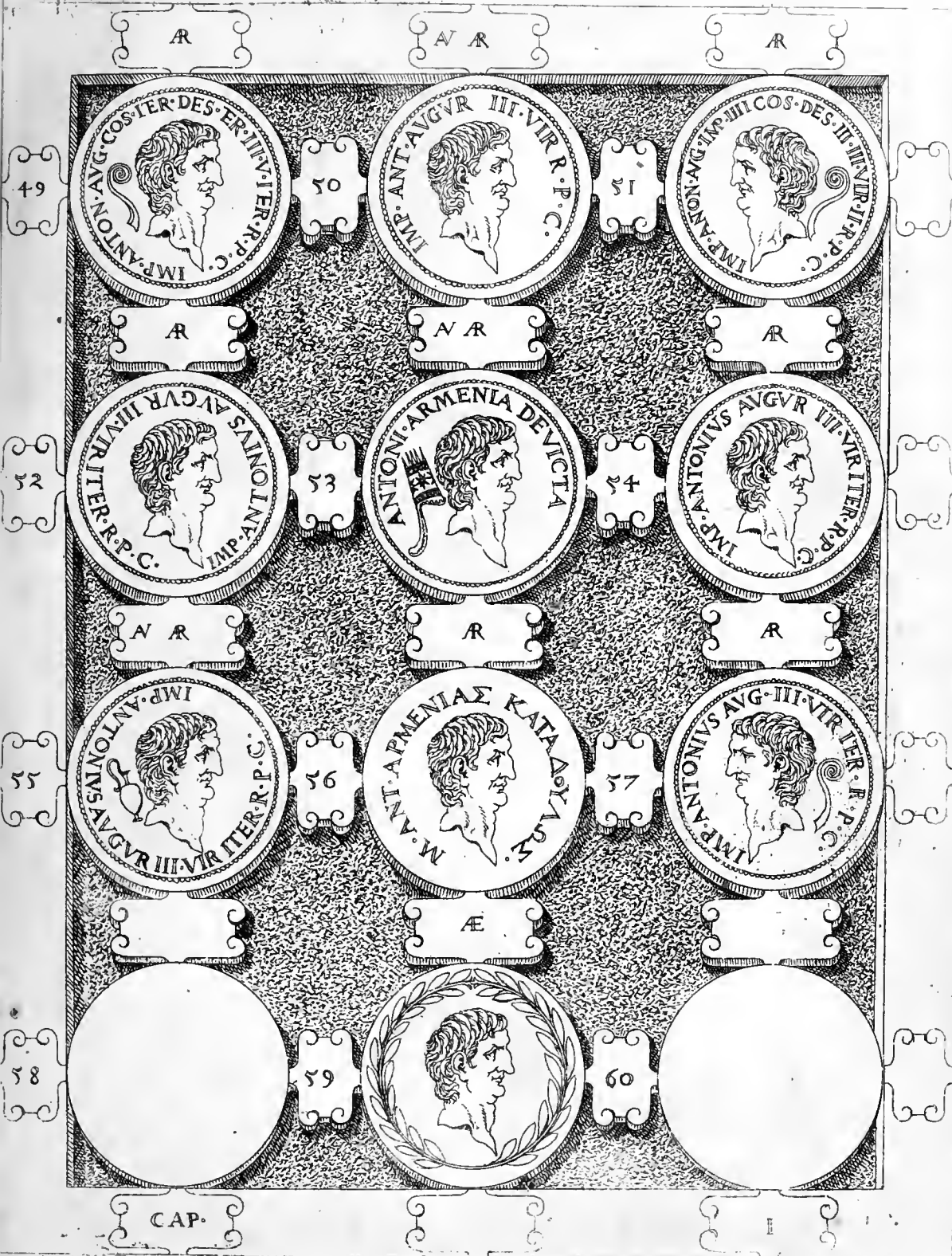
M. Antonius Imperator iterum & tertium
Triumvir R. P. C.

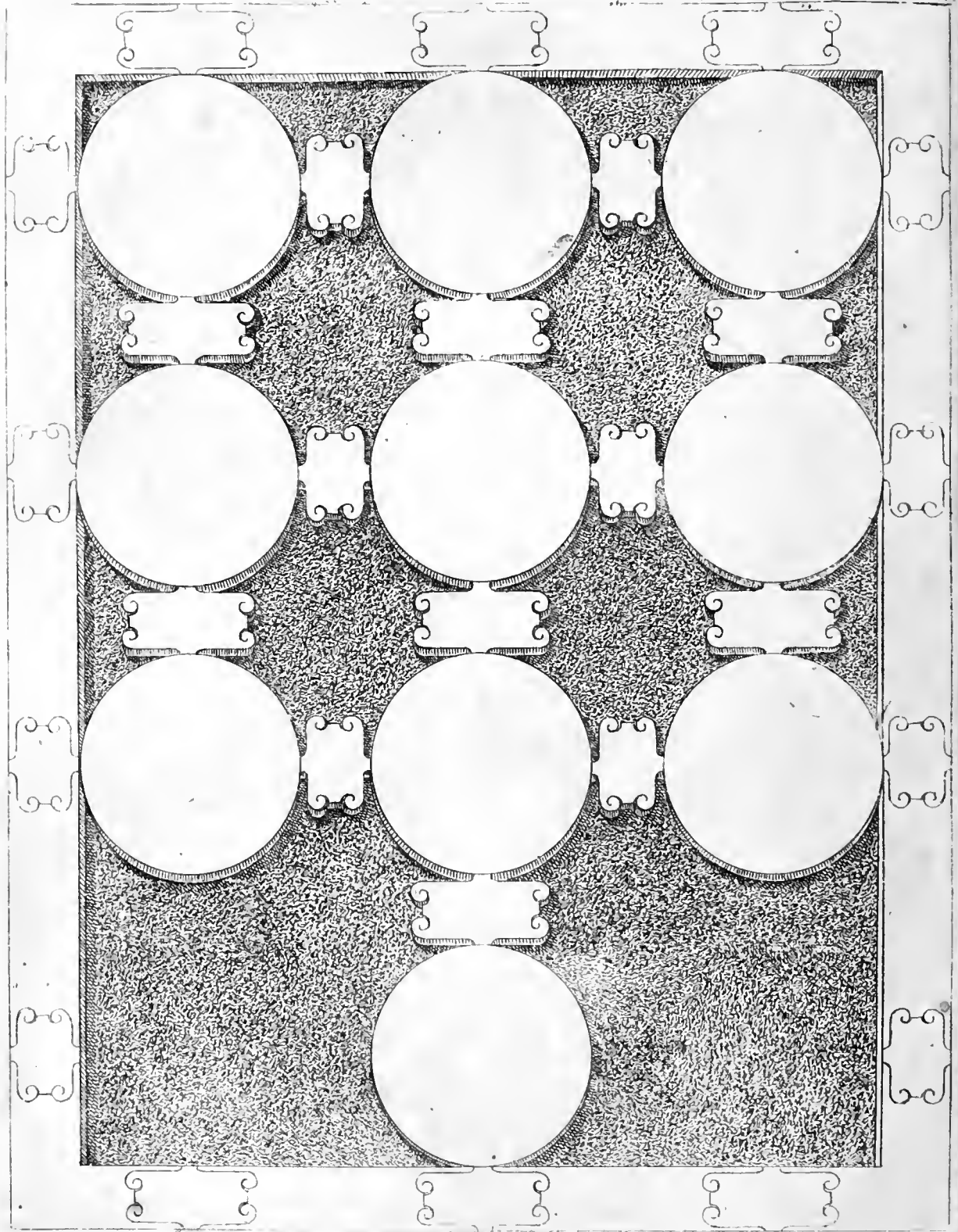
M. Antonius Imperator, Augur,
Triumvir R. P. C.

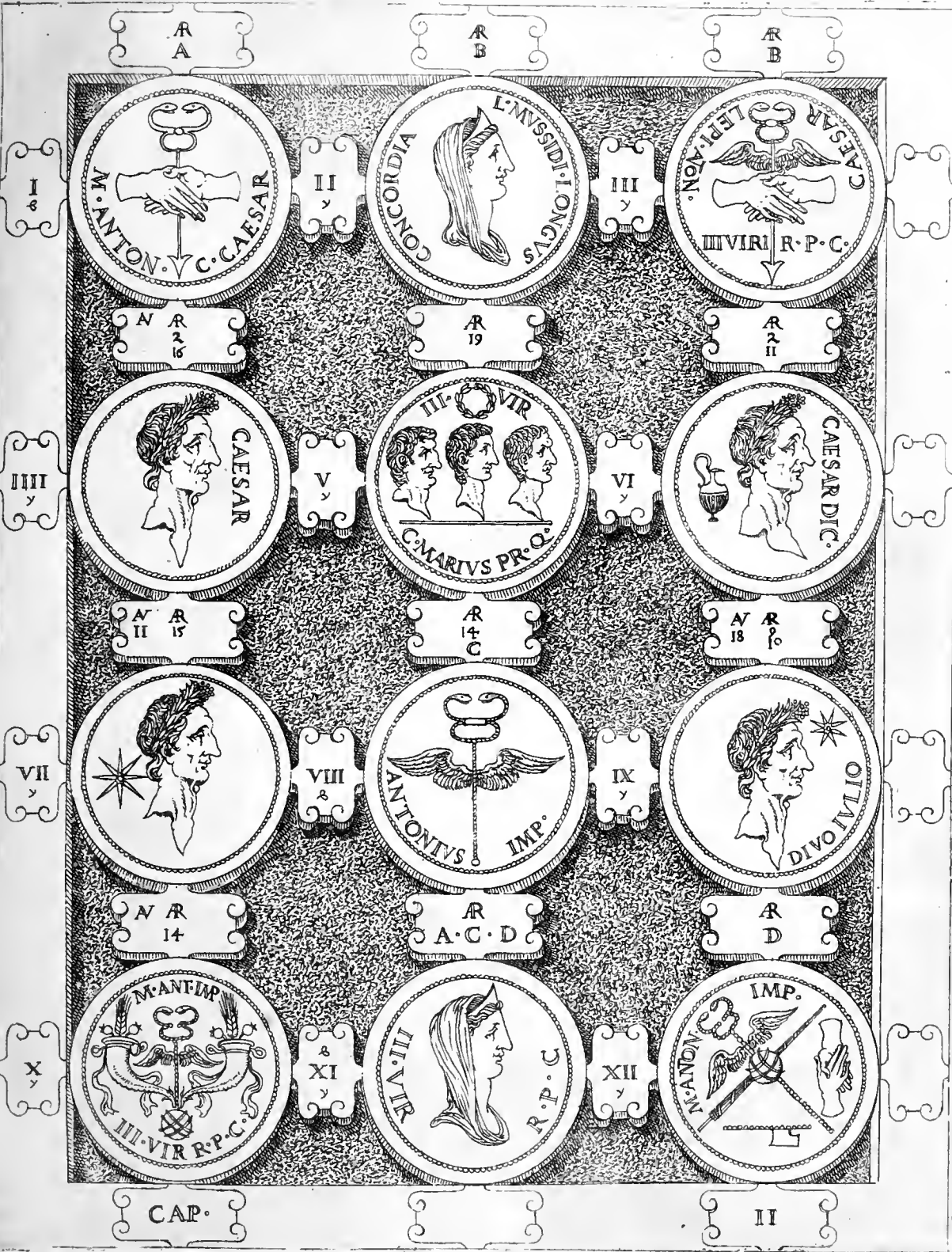

M. Antonius Augur, Imp. tertium, Consul designatus iterum & tertium, IIIvir R. P. C. Cum Cleopatra Regina coniuge.

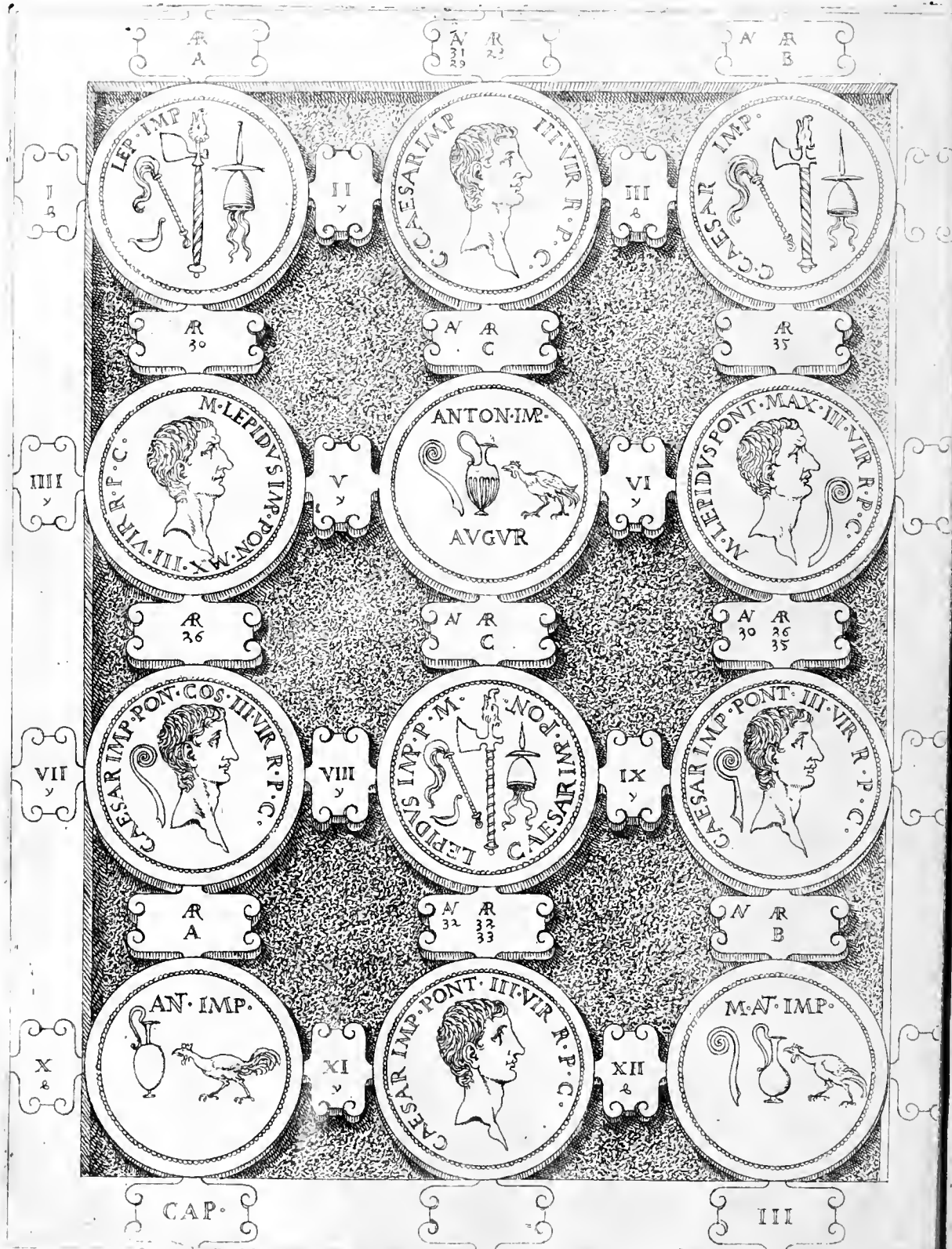

M. Antonius Augur, Imp. quartum, Cos. design. tertium, IIIvir iterum R. P. C.

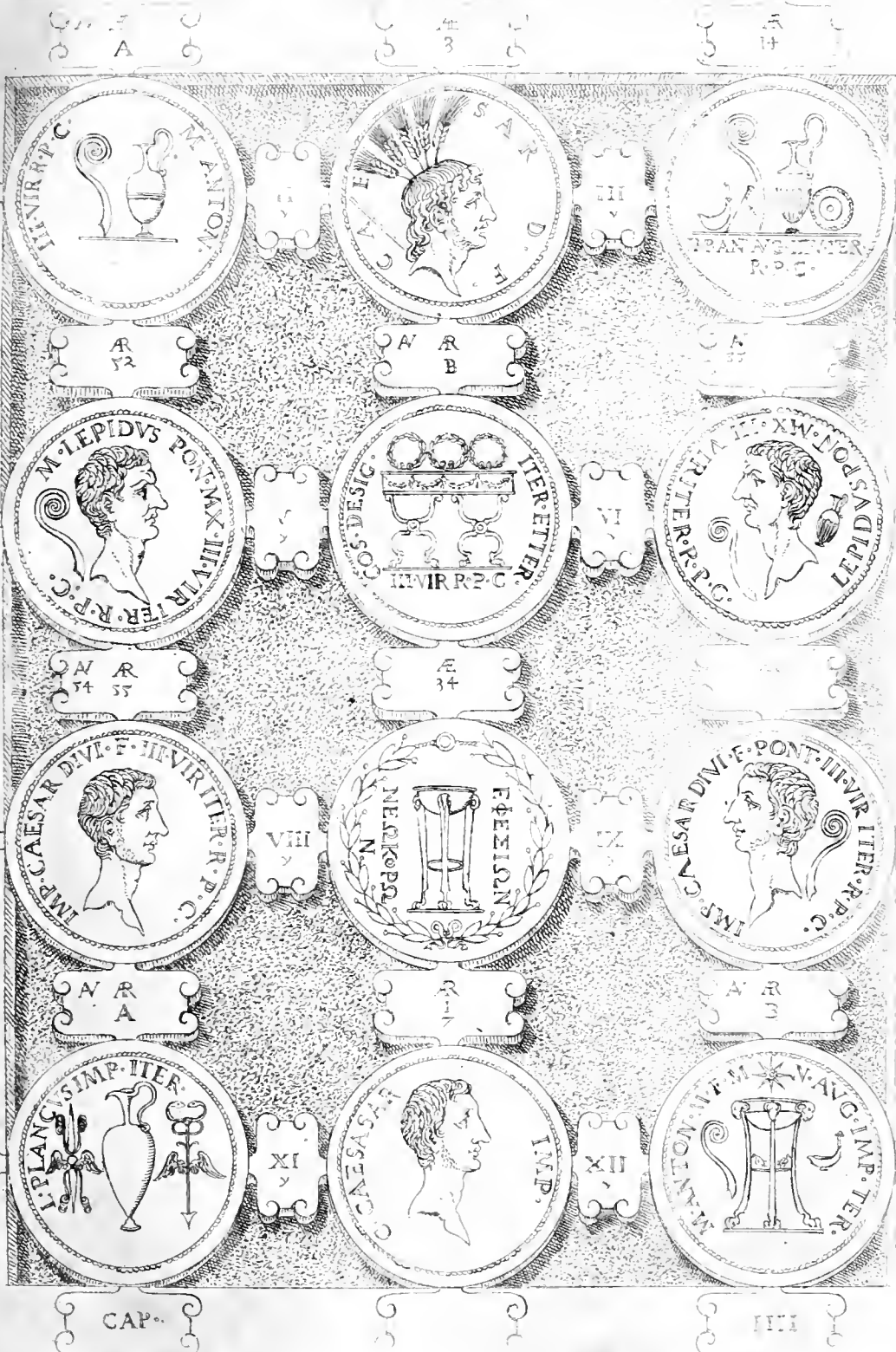

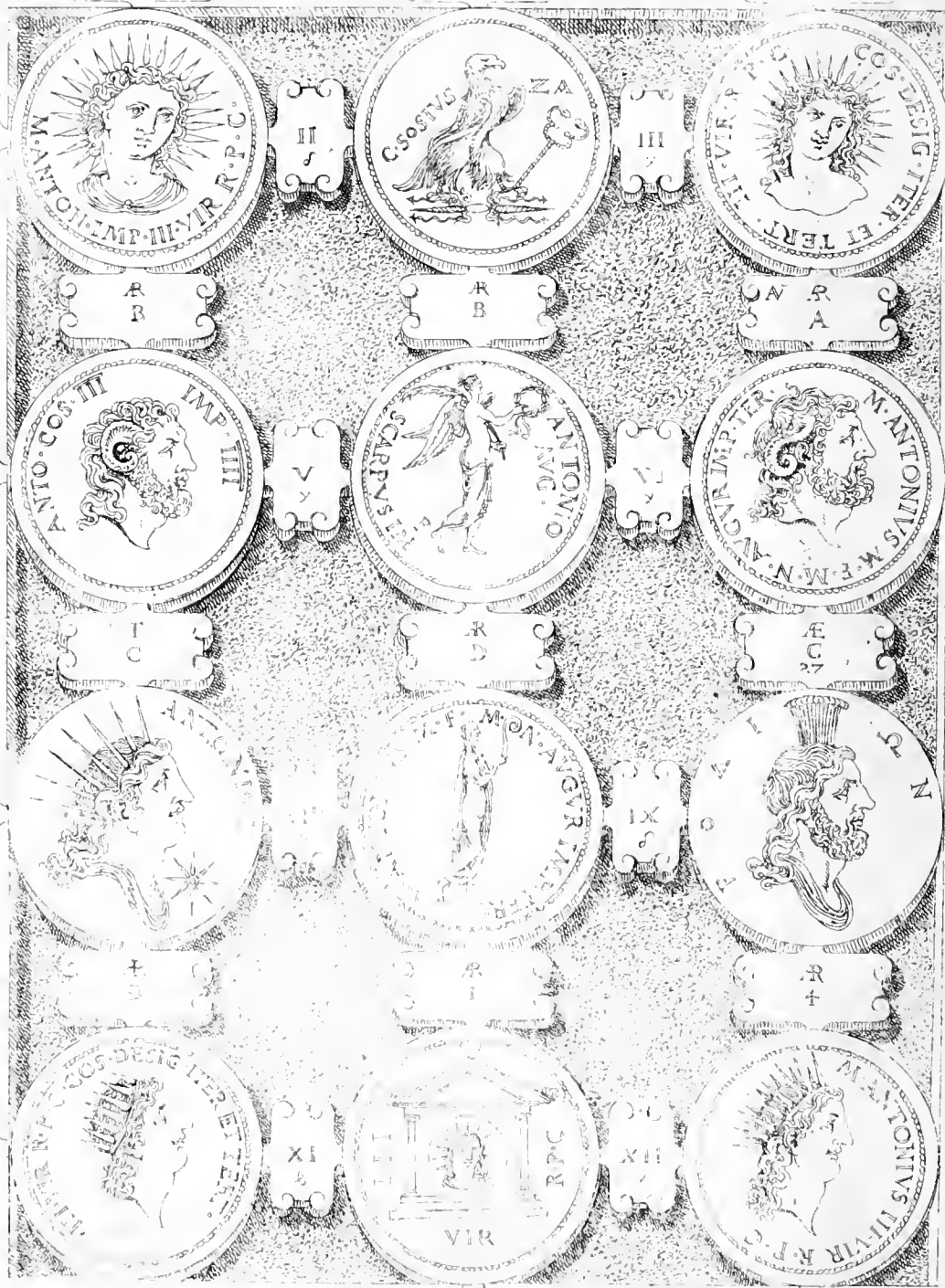
M. Antonij cum M. Lepido & C. Caesare in Republica constituenda, vindicandaq; Iulij Caesaris morte, concordia.

M. Antonij, Lepidi, & Caesaris Triumviratus Republicæ constituendæ.
 Antonius Augur, Lepidus Pontifex Maximus, Cæsar Pontifex,
 cum signis instrumentisq; auguralibus pontificalibusq;.

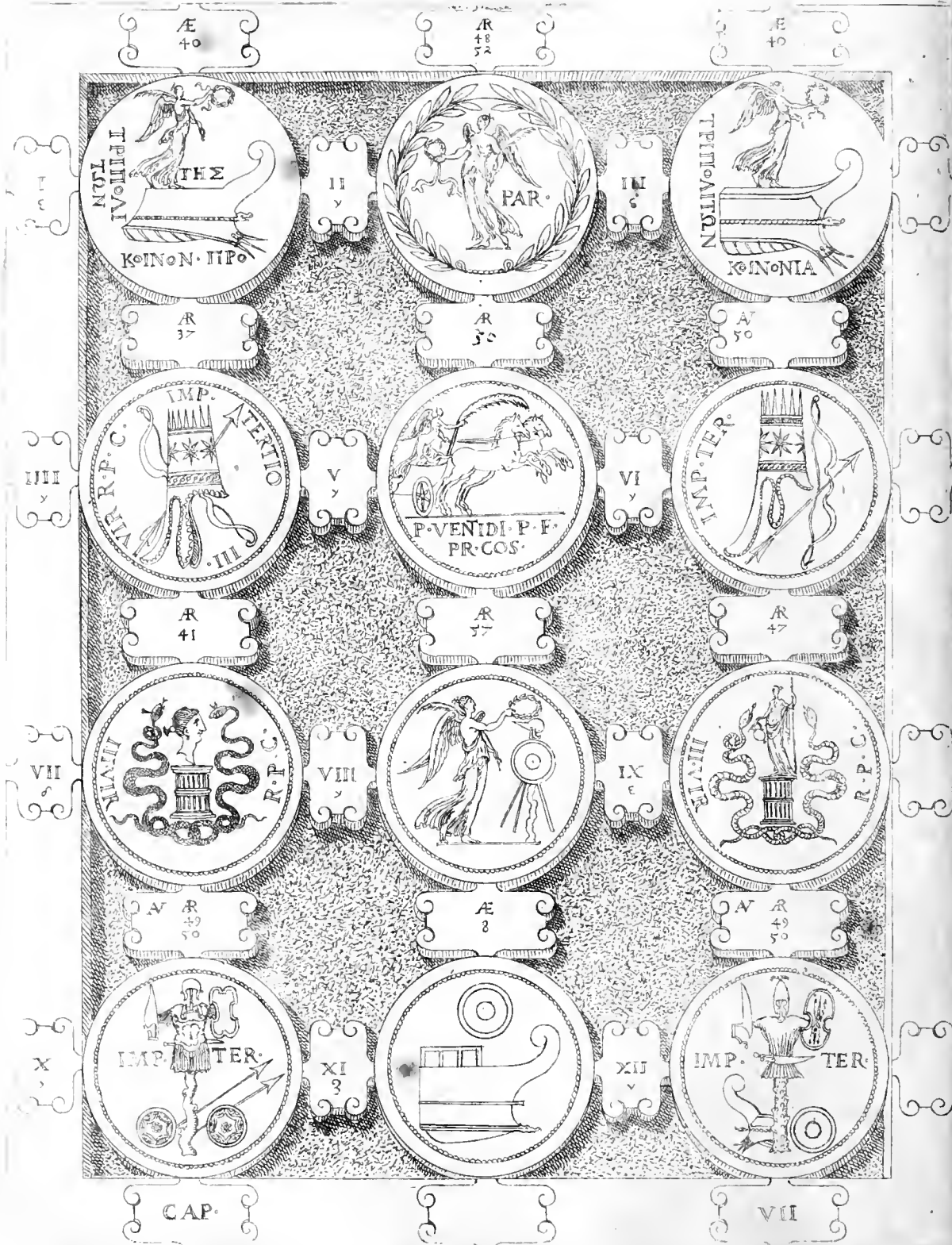
Triumviratus R. P. C. inter Antonium, Lepidum, & Caesarem, iterato inicitus.
 Tripodes, sellæ, aliaque honorum & Sacerdotiorum insignia.

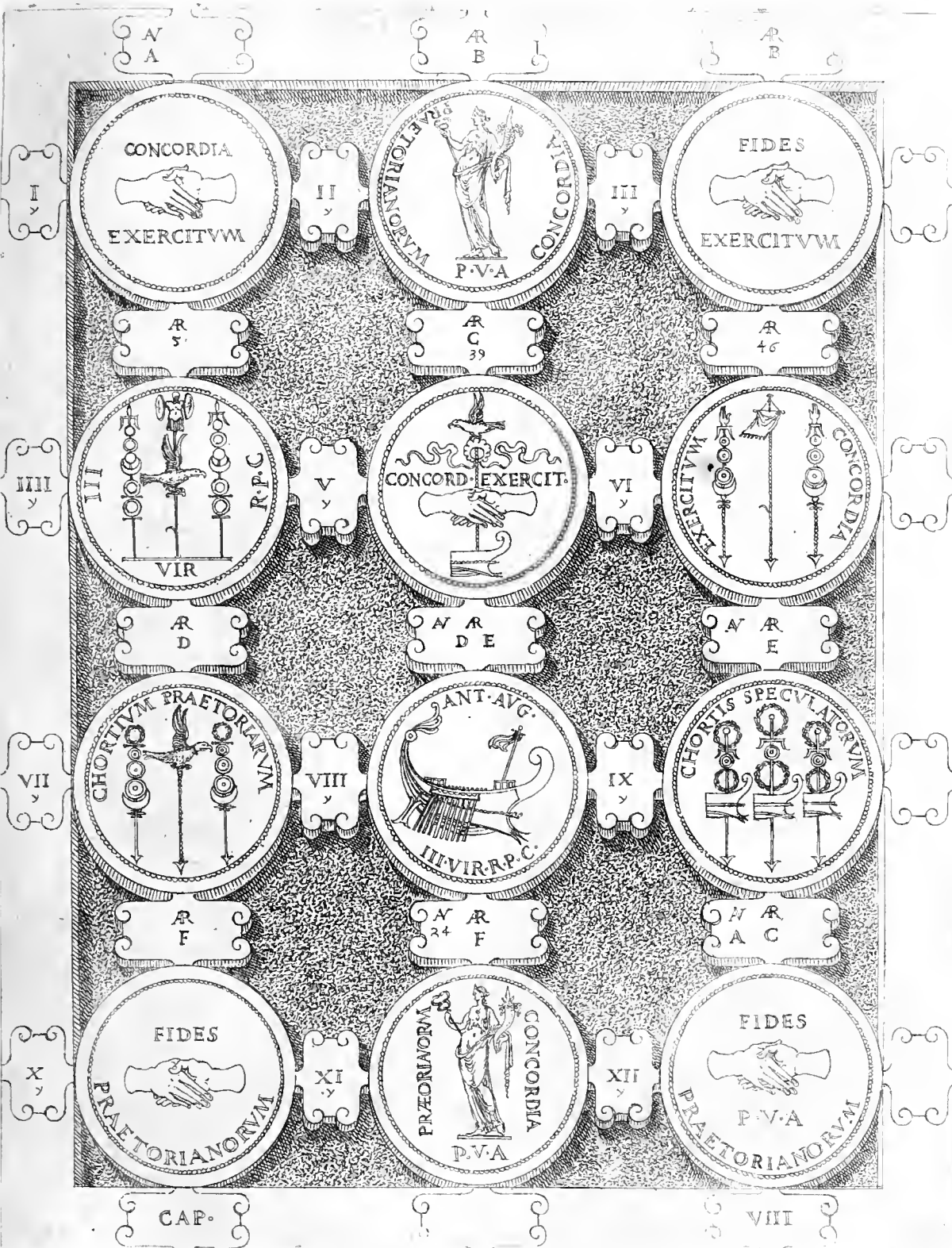
Solis, Iouisque Ammonis seu Lybici capita,
Antonijque habitu augurali statua.

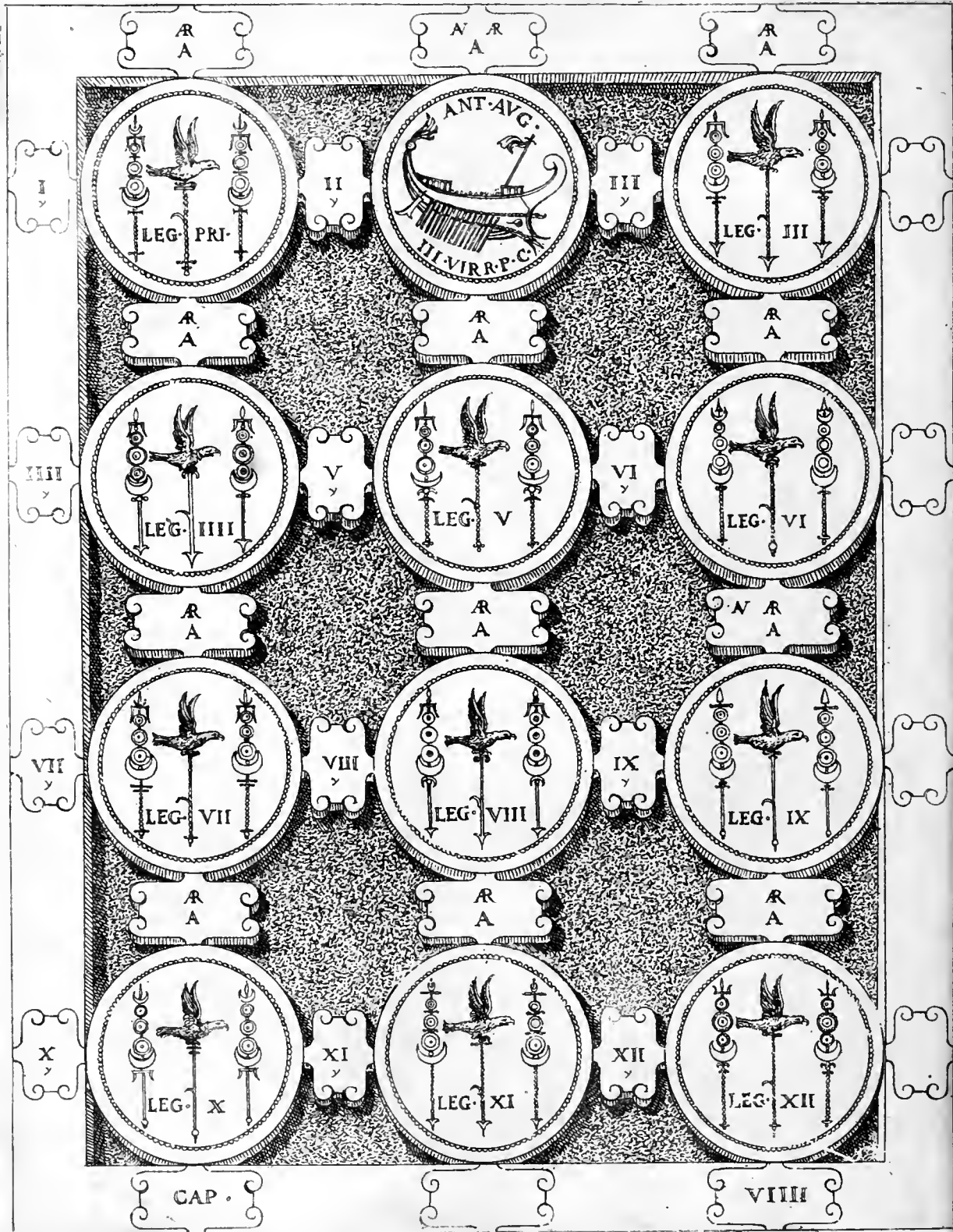
L. Antonij fratris M. Antonij, aliorumque magistratus & officia.

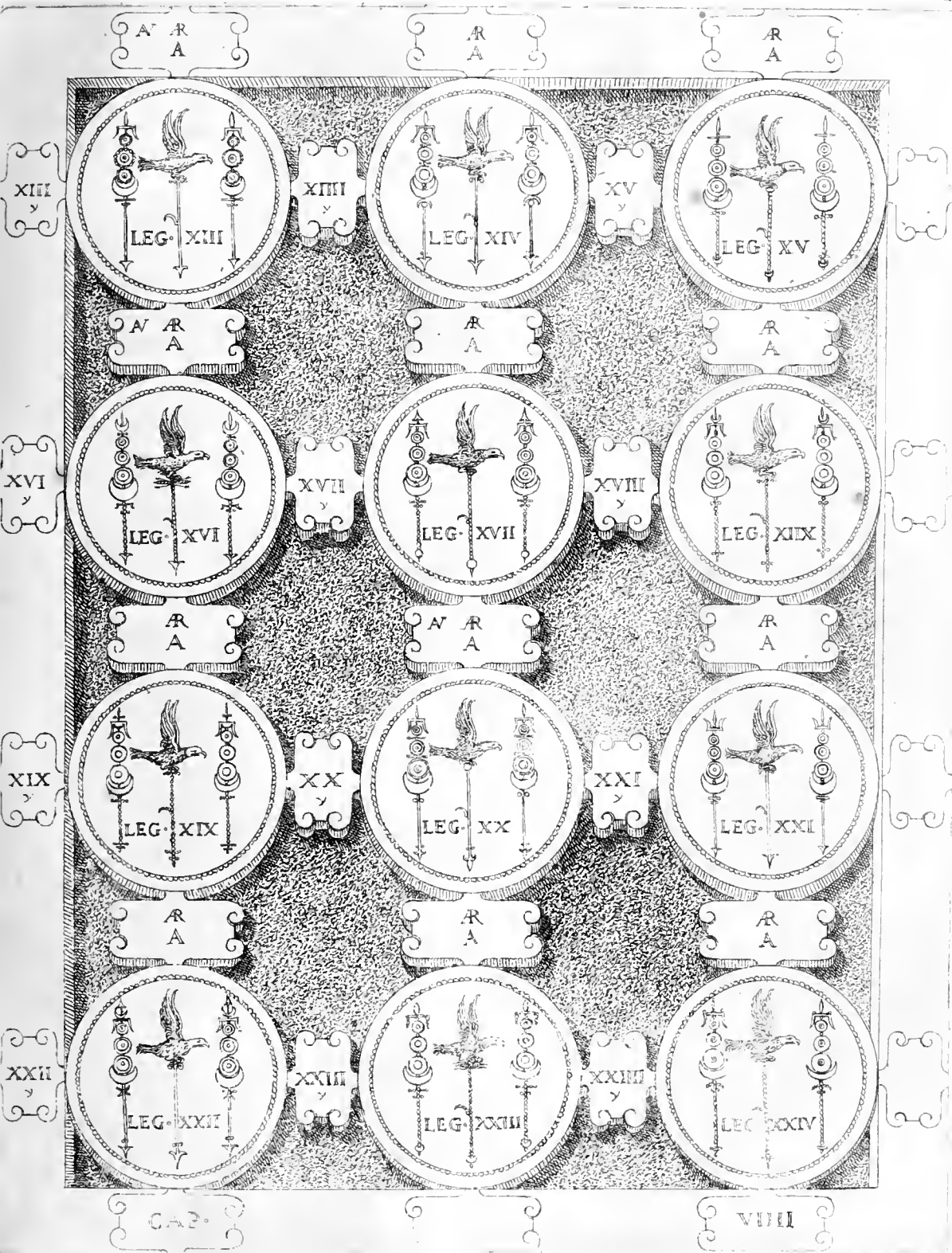
M. Antonij in Asia aduersus Parthos & Armenios res gesta, Victoria, & Trophæa. Ventidijque, qui ab Antonio in Parthos missus fuerat, Triumphus Parthicus.

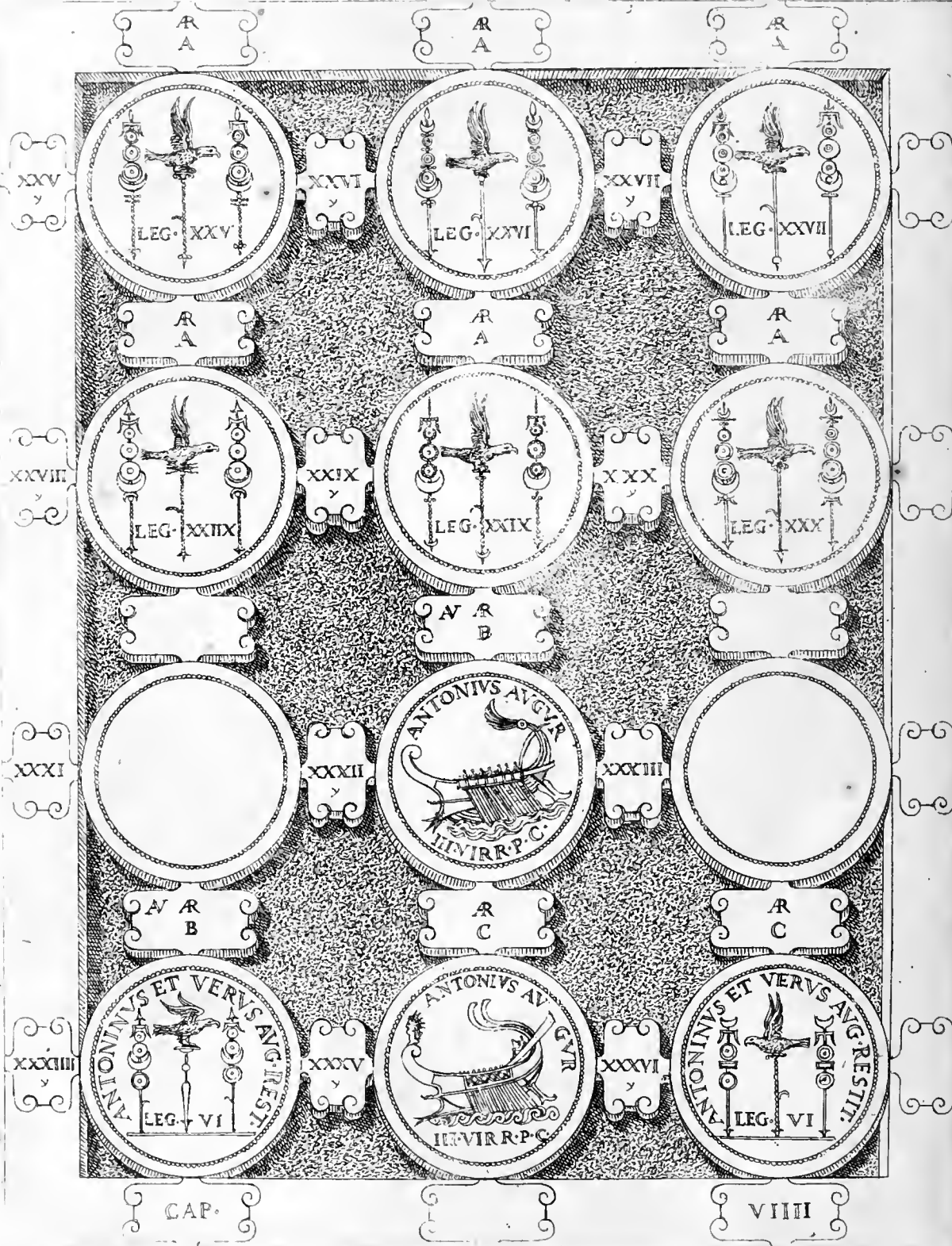
Legionum Romanarum, Cohortiumque Prætoriarum & Speculatorum
 Aquila & signa militaria.
 Exercituumque & Prætorianorum
 fides & concordia.

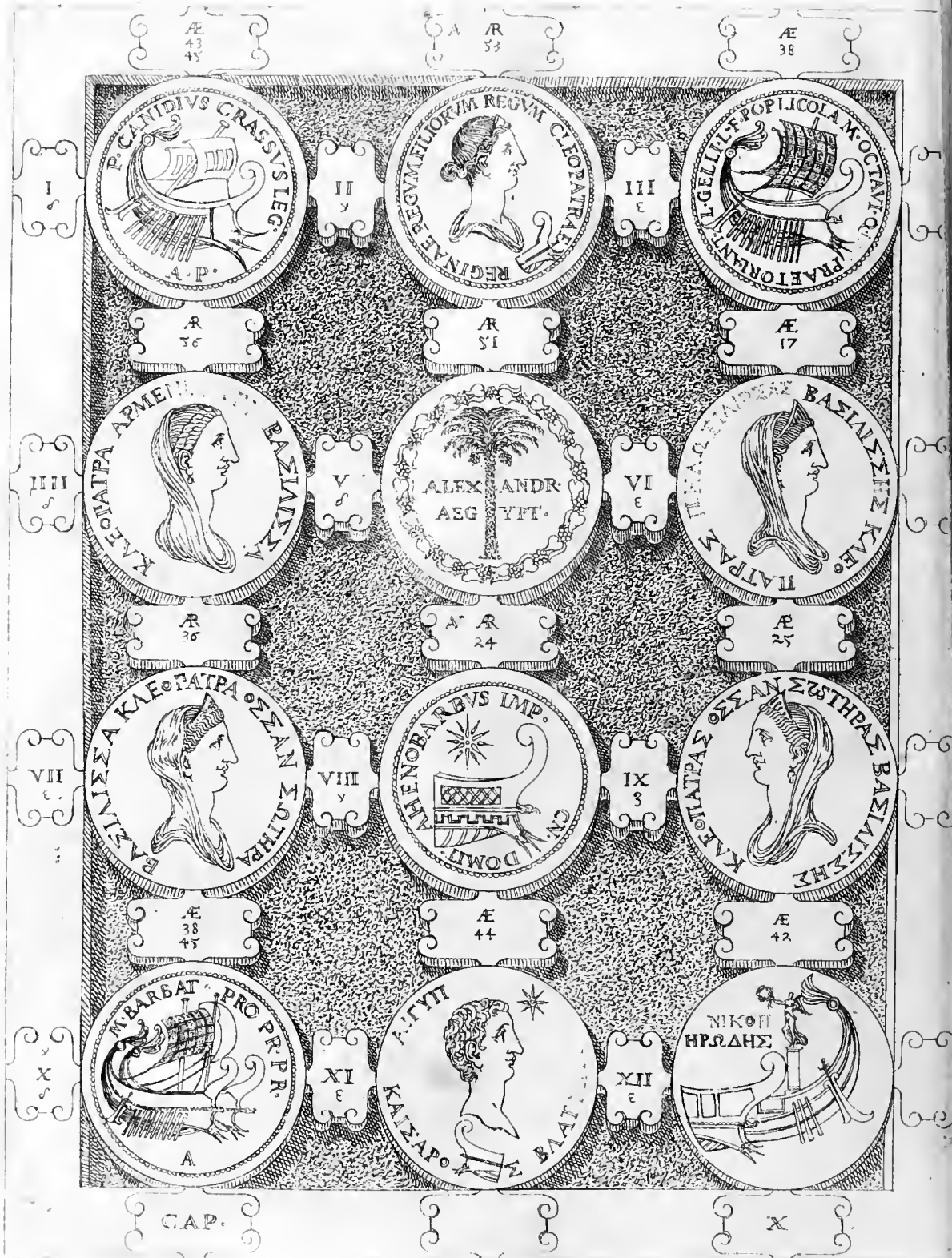
Duodecim primarum Legionum Ro. è triginta
Aquila & signa militaria.

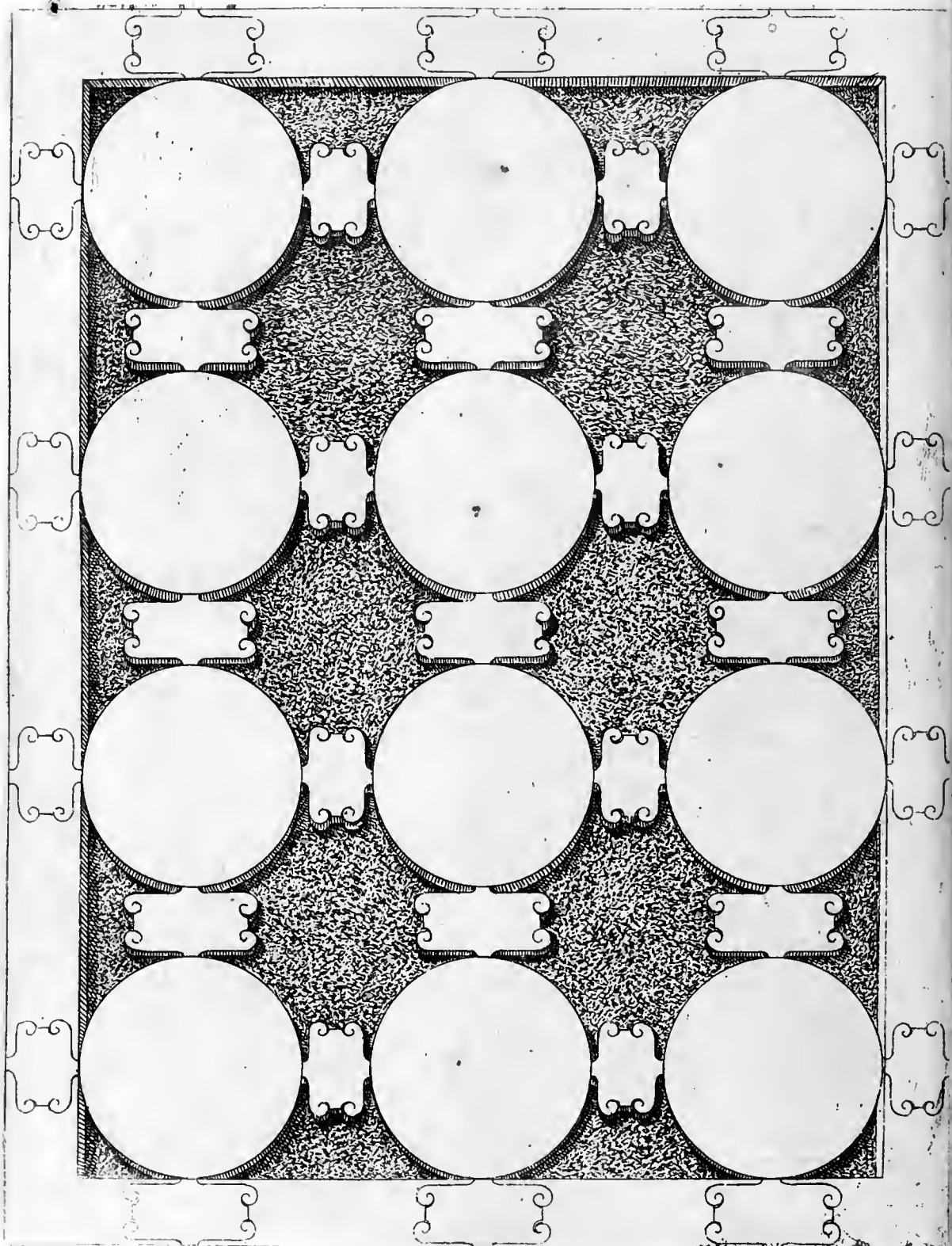
Reliquarum . XII . Legionum à duodecima ad quartam & vicesimam Aquilæ & signa militaria.

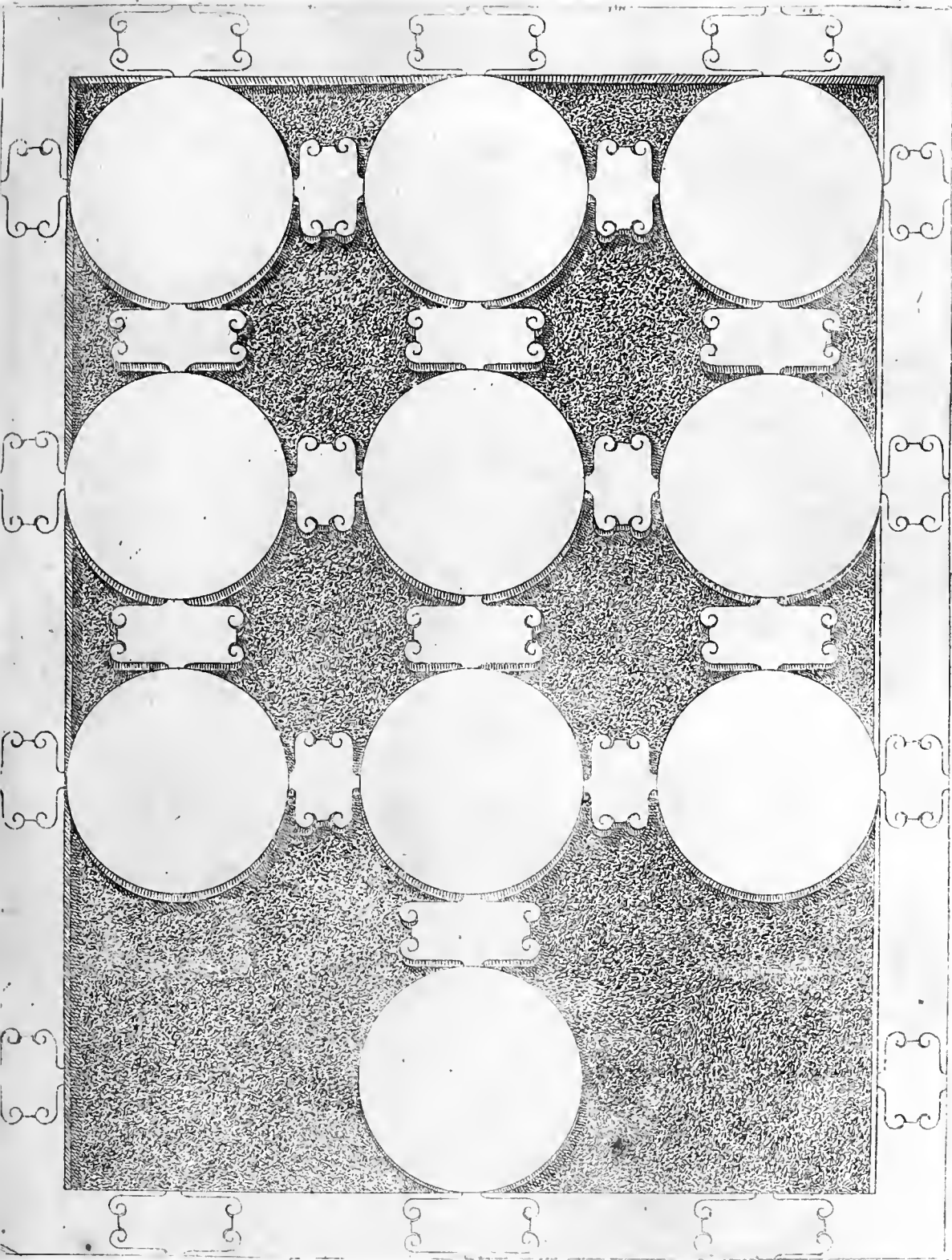

Reliquarum Legionum ad tricesimam vsque Aquila & signa militaria.

M. Antonij in Aegypto res gesta.
 Eiusdem cum Cleopatra
 Regina coniugium.

NOBILI ATQVE ERVDITO MARCO LAVRINO,
DOMINO DE VVATERVLIET, PATRONO SVO,
HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA,

S. D.

VANQVAM absoluto primo hoc Imperatoriorum numisma-
tum libro, Laurine ornatissime, vel ardentissimo desiderio tuo, quo
nihil tibi hætenus fuit optatius, quàm vel tandem exire aliquid ope-
ris haud infeliciter tuo potissimum hortatu, tuisque auspicijs insti-
tuti, magna ex parte à me satisfactum facile mihi persuaserim: simul
etiam non immeritò videri possim auspiciatissimis hisce laborū meo-
rum primitijs, datam fidem, conceptamque de me opinionem ali-
quatenus implese: mihiq; deinceps vix dubitem polliceri, opus non
infaustis auibus cceptum, secundioribus indies adiutum suc-
cessibus, (modò supremi numinis aspiret clementia) aliquando ad optatum finem perdu-
ctum iri: neutiquam tamen me aut isti in te animo satisfecisse, aut omnino grati hominis
officio perfunctum esse, apud me statuere potui, nisi præterea gratiam omnem & honorem,
qui abs rei antiquariæ studiosis (quibus hic, uti spero, non infructuosè desudatum erit) mihi
quoquo modo affluere posset, in te nomenq; tuum, quâ eius fieri poterit, vel lubentissimè
patiar deriuari. Quod haud obscurè profectò fiet, si omnes intelligant, te quidem primum
& præcipuum opificem, & tanquâ patronum siue nauclerum huius operis ducendi, me verò
tanquam instrumentum quoddam, aut certè remigem, cuius opera tantum, siue adminiculo,
te ad gubernacula sedente, totiusq; operis clauum tenente, è medijs infinitarum difficulta-
rum fluctibus & procellis, ad optatum portum appellere cōcessum sit. Nam quemadmodum
hoc mihi de tua humanitate, tuoque candore facile ausim polliceri, haud inuitum nobis hoc
daturum, te sine commodo instrumento, ea quæ tu iam olim de tali opere eudendo, animo
concepta habuisti, difficulter admodum in effectum deducturum fuisse: ita & ego non pos-
sum non officiosè agnoscere, me tali destitutum patrono, tali duce atque auspice, nō dicam
optatum euentum, sed ne felicem quidem tantis meis conatibus atque ausis successum, vn-
quam vel sperare potuisse. Nam ut grauissimos, meisque facultatibus longè impares præ-
teream sumptus, tot ac tantæ ipso statim operis initio primisq; aggressibus vndique se obie-
cère difficultates, ut non sine maximo cum rei, tum nominis dispendio, contra fidem alio
quodam libro ante annos aliquot à me datam, aliquoties coactus fuisset vel primis conati-
bus subsistere, ipsoque, quod aiunt, portu naufragium facere: ni tu, tanquam numen aliquod
præfens & propicium, animum collabentem, ac tantum non deiectum, consilio, hortatu, eru-
ditione, omni denique ope & subsidio subinde subleuasses, erexisses, fulcissesque. Hinc me-
ritò gratissimæ acceptissimæque mihi fuere litteræ illæ tuæ, quas tu ante annos quattuor Bru-
gis Antuerpiam peropportunè ad me dedisti: quæ nihildum tale cogitanti, multò minus ex-
pectanti, ad promotionem operis à me animo concepti, omne studium omnemque operam
tam benignè & liberaliter offerebant: & quò ea mihi paratiora magisque ad manum essent,
propositis haud pœnitendis conditionibus, Antuerpia Brugas euocabant. Quod quidem
consilium, utpote instituto meo non tam cōmodum, quàm necessarium, obuijs, quod aiunt,
vlnis amplexus, relicto haud grauatim nobilissimo totius inferioris Germaniæ emporio, vbi
annos duodecim continuos plus minus vitam haud illiberaliter exegeram, in Flandriam cum
vniuersa statim familia Brugas, inter cætera totius Belgicæ oppida vel olim celeberrimas, ad
te commigraui. Eadem ratione factum est, ut & mox postea haud inuitus, eademque animi
alacri-

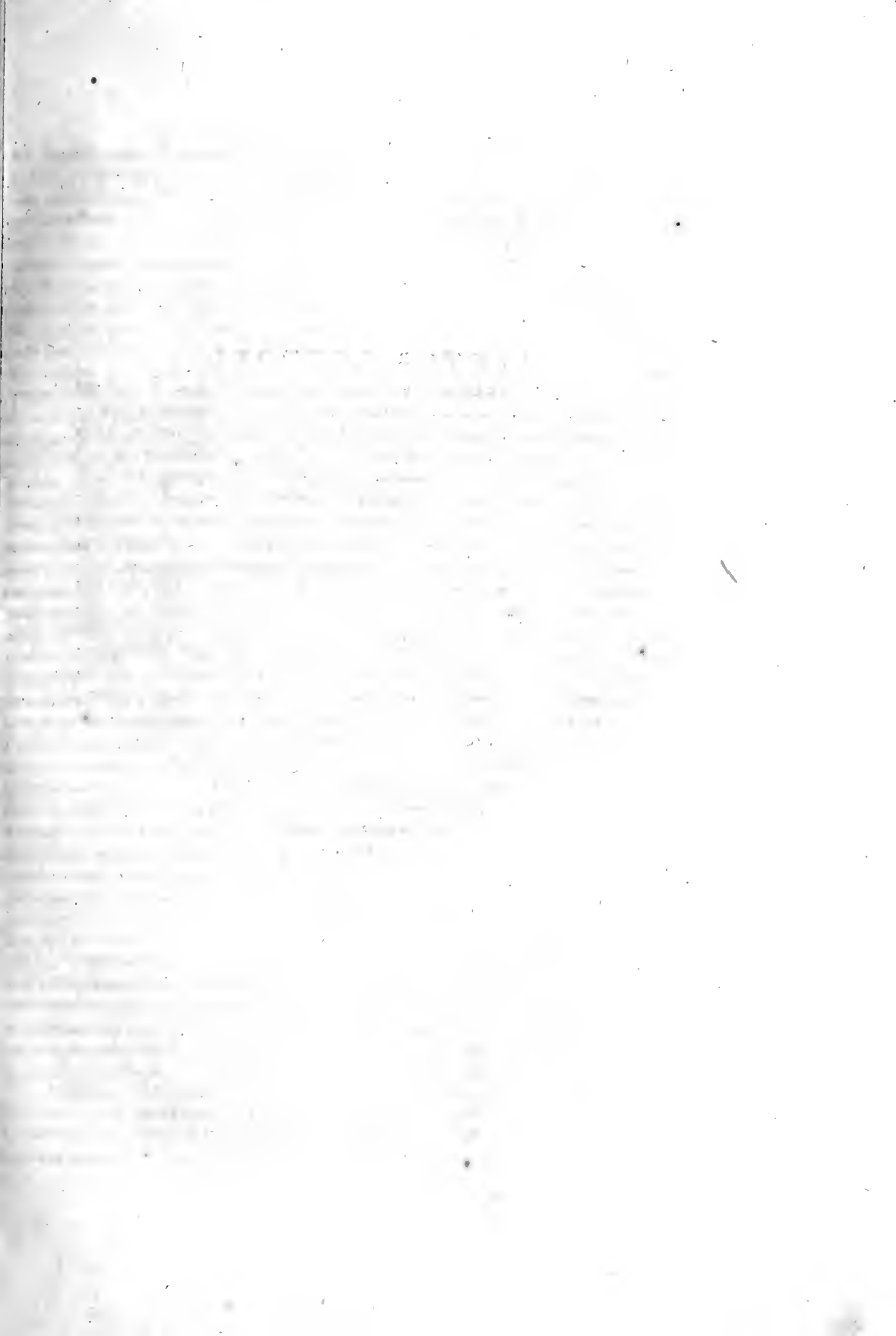
alacritate paruerim seriò & accuratè monenti, non esse quòd sperarem me absolutius aliquid in hoc argumento præstiturum, nec proinde solidam aliquam inde laudem consecuturum, ni comparata prius idonea tanto operi materia. Proinde cùm angustis nimium partim inferioris nostræ Germaniæ, partim Belgicæ finibus circumscriberer, longius etiam in exteris prouincijs huius rei ergò mihi excurrendum, Germaniam videlicet, Galliam, & Italiam: quæ cùm omnigenis antiquitatis monumentis feliciter longè atque vberius, quàm aut nostra hæc Belgica, aut inferior Germania instructa sint, copiosiore proculdubiò proposito operi materiam suppeditaturas. Quod cùm mihi facile persuaderi passus essem, primùm apud te quadrimestri eo amplius spacio, infinitæ cuiusdam multitudinis numismatum antiquorum, tam Græcorum, quàm Romanorum, tam Imperatoriorum, quàm Consularium (quæ tu non minori iudicio, quàm sumptu & labore conquisita, pari studio & religione conseruas) exemplaria, nò solùm te præsentem & inspectantem, sed & singulos calami ductus, singula lineamenta curiosius obseruante, maxima cum diligentia excepi. Quæ quidem prima numismatum delineatio, tanti mihi ad hanc rem fuit momenti, vt nihil vnquam magis. Nam præterquàm quòd hac ratione factum est, vt parata iam non pœnitenda futuro operi materia, minus mihi fuerit temporis ponendum in ijsdem quorum apud te exemplaria descripseram, postea apud alios imitandis: hoc quoque ex illa tam varia & multiplici numismatum apud te delineatione accessit compendij, quòd parta iam non omnino nulla antiquitatis cognitione, facile mihi deinceps fuerit etiam longissimè à te remoto, non solùm symbola ipsa, rerumque simulachra & argumenta numismatibus expressa, probè & fideliter reddere, sed & fugientes caducasque tam Græcorum quàm Latinorum nummorum inscriptiones & titulos legendo assequi. Hinc postea etiam in ipsa Italia plures istiusmodi nummi mihi oblati, prius à nullis, vel certè paucissimis lecti, nedum intellecti, & proinde neglecti, à me calamo fideliter & dilucidè descripti & delineati, à clarissimis quibusdam, & primis in hoc studio viris, antè tantùm non contempti & abiecti, nunc summo in precio habentur & seruantur. Testis mihi huius rei præter cæteros, clarissimus ille Andreas Lauredanus Patricius Venetus, alijque complures, tum Patauij, tum Romæ, tum Neapoli, tum alijs alibi per Italiam locis. Absoluta iam igitur quadrimestri illa numismatum tuorum delineatione, vel media vrgente hyeme, per niues, & intensissima frigora, te potissimum quanquam currenti calcaria subdente, maxima alacritate animique cõtentione, primò vniuersam ferè percurri Germaniam: inde superatis Alpibus, per celeberrima quæque Italiæ loca & oppida, Neapolim vsque profectus sum. Ab hac rursus diuerso per Italiam itinere, per Ligures, per Insubres, in Galliam Transalpinam transiens, per Prouinciã, Galliam Narbonensem, Allobroges, Lugdunensem, AEduos, perque innumera ferè, eademque nobilissima Galliæ loca, perlustratis vbiq; non ociose, nec oscitanter, quibuscunq; venerandæ antiquitatis vestigijs & monumentis, post octauum decimum quàm iter ingressus eram mensem, Brugis tandem Christo O. M. reduce reuersus sum. Et quemadmodum me nec ipse difficillimi longissimiq; itineris labor & molestia, vnquam à proposito deterrere potuit, quò minus quod in me esset, aliquid ad hoc studij conferrem: ita nec à te vel grauissimis comparciturum est impendijs, quò minus ea quibus ad iter haud illiberaliter & securè conficiendum opus esset, prouidè & liberaliter subministrares. Nam vt de viatico taceam, tuis potissimum literis, tuaque opera, apud primos quosque in vniuersa ferè Europa viros, aditus mihi concessus est: quorum sanè beneuolentia atque humanitate factum est, vt quemadmodum de te liberè ausim profiteri, non temerè alium in hac nostra Europa, vel inter eos qui fortunarum splendore, & facultatum magnitudine te longè superant, reperiri posse, qui ad instaurandam, illustrandam, atque à temporis iniuria vindicatam, in cõmunem Antiquariorum rem & vsum, è profundissimis tenebris in lucem & vitam quodammodo reuocandam hanc rei antiquariæ partem, tantum publicè contulerit operæ, quantum tu hactenus ferè vnus, vt hinc

maximo

maximo tuo merito, vel omnium calculis & suffragijs, immortalis tibi, nominiq̄ue tuo ab omnibus antiquitatis cultoribus debeat honor & gratia: Ita & de me citra omnem arrogantiam vel ostentationis notam, non iniuria possim gloriari, à nemine hactenus in hoc nostro orbe, tam multa tamq̄; varia omnis generis numismata, siue aurea, siue argentea, siue ærea, tam Græca, Romana, quàm prouincialia, peregrina, & barbara, inspecta, atrectata, imò delineata, quàm à me intra paucos hosce annos factum sit: quando per eas quas recensui prouincias, vix vllum fuerit tam instructum, tam reconditum, tam deniq̄; secretum supellectilis antiquariæ, potissimum autem nummorum antiquorum, scrinium aut armarium, quod vel tandem mihi non patuerit, quodq̄; à me non fuerit vel curiosissimè perlustratum: vt qui quoscunq̄; etiam primarios tam Ecclesiasticæ, quàm profanæ dignitatis viros, atque adeò ipsam Imp. Maiestatem, tam propensos atque inclinatos erga me meumq̄; hoc institutum expertus sim, vt non solum inspectione numismatum suorum me dignati sint, sed & in communem omnium passim antiquariorum vsus, etiam exemplaria ipsorum calamo à me excepta, communicare minime recusarint, atq̄; inter hos nonnulli, qui sua prius ægrè ab alijs vel inspicere passuri fuerant. Ita accidit, vt post prædictam decem & octo plus minus mensium, per varias diuersissimasq̄; regiones & prouincias peregrinationem, vel plura volumina multis omnigenum numismatum milibus referta, domum ad te reportarim. Quæ quidem post tam longæ expectationis tædia, obuijs amplexibus à te, fratreq̄; tuo Guidone Laurino excepta, vel ipso primo aspectu vsque adeo grata fuere, vt sumptus in eam rem ad illum vsque diem impenso, quamuis ingentes, exiguos tamen aut planè nullos censueris, postquam accepto tali thesauro, quod omnem facile æstimationem superaret, spem expectationemq̄ue tuam non tam impletam, quàm superatam vidisti. Nec his contentus, qui est animi tui candor & beneficentia, non es arbitratus solidum hoc tibi fore gaudium, nisi quicquid id erat, quantum in te esset, omnibus statim eiusdem tecum studij sectatoribus per me commune faceres. Omnibus igitur quæ tibi tanto operi idonea & necessaria visa sunt, quamprimùm suppeditatis, à me vicissim indefessa diligentia, summaq̄; vt ita dicam, laboris improbitate, non tantùm primus hic liber feliciter ad calcem perductus, post multam multorum expectationem diu votis expetitus, in lucem tandem prodijt: verùm etiam interea temporis dum hic sub prælis sudat, non pœnitendi à me progressus facti sunt & in altero illo (quem meritò primum emitti oportebat) fastorū Consularium libro: quem à te tam è fastis Capitolinis, quàm nummis Consularibus, mira quadam ordinis congruitate atque elegantia concinnatos atque digestos, plures iam menses præ manibus habeo, ita vt vel intra annum, modò cœptis D. O. M. aspiret, facile promulgandos sperem: opus, ni me fallit coniectura, omnibus quidem studiosis longè gratissimū, ijs autem qui vetustioris historię cognitionem cum numismatum studio coniungere volent, plusquam necessarium. Cui quidem postquam supremam manum imposuero, ad Augustum statim, reliquosq̄ue deinceps ad Domitianum vsque Cæsares, redire decretum est: qui & ipsi cum iam pridem in suum redacti sint ordinem, opinione forsàn citius in publicum prodibunt. Interea quod à te in Consularibus Imperatorijsq̄ue Ro. numismatibus ad Iustinianum ferè vsq̄; iam præstitum est, poteris & in doctissimis illis argutissimisq̄ue Græcanicarum prouinciarum & ciuitatum nummis quàm commodissimum & maximè appositum ordinem dispicere, quem & in his exprimendis sequamur. Quorum quidem publicationem, tum propter raritatem ipsam, tum propter argumenti atque artificij varietatem atque elegantiam, (quibus Ro. illa numismata, vt multum ab his differunt, ita & omnium ferè iudicio longè superantur) cum sciam audivissimè à non paucis passim desiderari, non ingratum fore putavi, si eam. xij. primis Cæsaribus subiecero, aut prius forsàn, post Augustum videlicet, aut Neronem certè, emisero. Quibus omnibus suo quæq̄; tempore & ordine, modò vitam tandiu proroget qui solus vitæ auctor & fons est, sub aspectum publicū deducendis, eris mihi magni cuiusdam numinis loco:

neque cōmittes, ut spero, ut post tam splendida & magnifica promissa, opera illa tua & studio, quæ mihi primo hoc volumine tam benignè præstitisti, destituto, meritò obijci possit illud: *Quid dignum tanto tui hic promissor hiatu?* Aut illud, si mauis: *Parturiv montes. &c.* Ego vicissim, cum non ignorem quàm parum, aut potius nihil sine te possim, subtractaq; ope tua, quàm mihi non semel ab incepto resiliendum fuisset, foretque deinceps: profiteor sanè haud inuitus, me in his omnibus vix minimum aliquid meum agnoscere, cunctaq; tibi vni facile accepta ferens, omni & gratia & honore, quæ quoquo modo huic operi deberi posse videbitur, tibi animo perquam lubentè cedo. Certus interea te nihil tale expectentem, nedum expectantem, præter publicum antiquitatis studiosorum cōmodum & vtilitatem, aliud nihil hac in re tibi proposuisse, neutiquam in hoc à maioribus gentilibusq; tuis degenerans. Nam ut ceteros præteream, quid M. Laurino patruo tuo, Collegij Diui Donatiani Brugis quondam Decano, suavius, benignius, aut hospitalius reperiri poterat? qui dum in viuis ageret, ipse haud vulgariter eruditus, eruditorum omnium feliciumq; ingeniorum admirator atque obseruator eximius, eorundem apud suos fautor & Mecænas vnicus penè extitit: quod & plurimi, nō parui in re literaria nominis viri, scriptis suis posteritati testatissimū reliquere. Quid iterum Hieronymo Ruffaldo auunculo tuo, S. Vedasti etiamnum apud Atrebatum Abbate, candidius atq; humanius? quem præter spectabilem, nullique non compertam in egenos & Christi membra pietatem, singularis quoque in viros doctos ac studiosos affectus & studium, ac denique propensa in quoduis hominum genus liberalitas, meritò summis & imis gratum & charum reddidit. Quid denique, ne omnes recenseam, Maximiliano à Bergis consanguineo tuo amito, Episcopo Cameracensi illustrissimo, generosius, beneficentius, aut in eos quos præter vitæ morumq; probitatem & pietatem, etiam doctrina commendat, propensius? Qui cum inter ceteros istius provincie Procures vel primum pro sua dignitate in Curia locum facile obtinere possit, neglecto tamen splendore aulico, probi pastoris officio perfungi præoptans, custos gregis sibi cōmissi vigilantissimus, ne latum quidem, quod aiunt, vnguem, ab oculis sui conspectu, nisi quantum res & vsus exigit, discedere curat. Vnde etiam spes est nomen istorū pro suis in rem literariam meritis, simul etiam Laurinæ gentis memoriam, plurimis doctissimorum huiusce tempestatis hominum monumentis celebratam, apud posteros pluribus etiam sæculis superfutura. Quod & ego, Mecænas optime, pro maximis tuis in me beneficijs, & tibi per me repositum velim, si quàm id tu de me, deque omnibus in vniuersum rei antiquariæ studiosis longè optimè meritis es, tam id mihi in manu esset. Verùm quando neminimas quidem vices, quas pro tua in me benevolentia mereris multò maximas, remetiri valeo, illud saltem me consecuturum spero, ne apud eos, quibus tuus ille animus, tuumque in me studium perspecta atque explorata sunt, ingratitude aut ambitionis notam incurram. Interim hoc à te petens, ut hoc meum quale quale non vsquequaq; in officiosum epistolium, animi in te mei minimè ingrati pignoris loco apud te esse patiaris, donec, si non parem meritis tuis, plenior certè, & exactior, pro maximis plurimisque tuis in me beneficijs, gratiam referendi vberior & commodior sese offeret occasio. Pariter & illud postulans, ut quando animū istum tuum tam generosum, planè cognoui strennuum omnis laudis & gloriæ contemptorem, saltem in mei apud maleuolos purgationem, nominisque conseruationem, epistolium hoc calci istius libri affigi æquo animo concedas. Quod superest, quemadmodum & me, & mea omnia tuæ illi mihi probè perspectæ humanitati cupiam esse quàm commendatissima, ita vicissim eadem arbitrio tuo, tuisq; imperatis iam olim esse additissima expositissimaq; omnino tibi persuadeas velim. Vale Patrone vnice obseruande, idemque omnis antiquitatis censor atque assertor præstantissime.

Brugis Idibus Ianuar. M. D. LXII.

AVCTOR LECTORI.

POETAE, vt scribit Lyricus, aut prodesse volunt, aut delectare: sed ego eos imprimis laude dignos censuerim, qui cum delectatione vñibus humanis quàm plurimum simul afferunt vtilitatis & commodi. Quare, benigne Lector, ne tibi inanis atq; ociosa prorsus foret hæc numismatum spectatio, quando ita demum eam cum voluptate fructus etiam non minimum allaturam credidi, operæ precium duxi, vitam & seriem rerum à Iulio Cæsare gestarum, è probatissimis antiquissimisque; quibusque scriptoribus concinnatam, hic subtexere. Ita fiet, vt numismatibus & historia inter se collatis, dum alterum alteri plurimum & lucis & intellectus conferet, primum nummi ipsi fructuosius à te spectentur, quorū argumenta, alioquin obscura, ex historia adiuncta facilius à te intelligentur. Rursus, historia maiori cum fide simul & voluptate tibi lectitabitur, postquam videris antiqua illa numismata, non sine publicæ auctoritatis suffragio signata, cum historia ipsa per omnia ferè conuenire, fidemque adeò ipsi historię plurimum astruere. Dumque quod historica narratio animi sensibus factum aut gestum aliquando proponit, idem elegantissimis appositissimisque argumentis, rerumque simulachris & symbolis, in ipsis numismatibus oculis representatum, coram tanquam nunc gereretur, tibi spectare videberis. Quare siquidem in præcedenti numismatum delineatione, palato tuo aliquatenus à me satisfactum fuerit, spero te, beneuole Lector, nec hunc historię contextum stomacho fastidienti excepturum.

Sis felix.

C. I V L I I C A E S A R I S

V I T A E T R E S G E S T A E .

PER HVBERTVM GOLTZIVM HERBIPOLITAM
VENLONIANVM.

VLIAM gentem per AENEAM Veneris & Anchisæ filium, cuius in parentem Deosque Penates nota est pietas, à Dijs ipsis, Ioue nimirum & Venere, originem ducere, & ipse Cæsar aliquando gloriatus est, & ab historicorum vetustissimis literis proditum: auctore gentis totius Iulo, AENEÆ & CREUSÆ filio, vt quibusdam grauissimis scriptoribus visum est, qui eundem & ASCANIUM fuisse credidère. Alijs

GENS IV-
LIA.

non leuioribus auctoribus, Iulum AENEÆ ex ASCANIO nepotem fuisse placuit. Hoc inter omnes conuenit, Latij regno penes LAUINIÆ filium relicto, Sacerdotium amplissimum, Sacrorum cæremoniarumque; curam & administrationem, apud Iuli sobolem permanisse, à quo sunt Iulij. Hæc gens postea, ALBA (quæ relicto LAUINIO Regni Latini tunc sedes erat) diruta, à TULLO HOSTILIO cum alijs plerisque clarissimis Latij familijs ROMAM traducta, Patribusque; inserta, serius ad magistratus, illustrioresque; dignitates euecta, diu tantum non priuata honestaque; vita contenta remansit, inter maiorum gentium PATRITIOS tantum non postremis annumerata. Sub annum demum ab Vrbe condita ducentessimum sexagesimum quartum, Consulatum, Decemviratum, aliosque; dehinc omnis generis honores & magistratus nacta est: ita tamen vt intra mediocritatem & opum & rerum gestarum, diu consisterent. Tandem C. IULIUS CÆSAR, qui patriam antea ab exactis Regibus ad sua ferè tempora liberam, primus subegit, occupato vi & armis principatu, Regnum genti suæ, si nomine minus, re ipsa certè quodam modo restituisse visus est.

Fuit in gente Iulia & Cæsarum familia, quo cognomine primùm vsus tradunt Sex. Iulium Cæsarem, qui anno belli Punici secundi vndecimo, M. Claudio Marcello T. Quinctio Crispino Cofs. Siciliam Prouinciam Prætor obtinuit, ab hoc in vniuersam familiam cognomen defluxisse. Cognominis rationem alij aliam tradunt: quidam, quòd qui primus Iuliorum sic dictus est, cæso matris vtero natus sit: alij, ab elephanto occiso, qui lingua Punica Cæsar dicitur. Quorum sententia vt probabilior videri possit, facit, quòd matris vtero cæsos proprio & Romano vocabulo Cæsones dici certum sit: tum quòd ipsa terminatio dicti-
onis Cæsar, Romanis auribus insolita, Punicum nescio quid sonet, vt Amilcar, & similia nomina. Certè inter Cæsarum nummos non pauci spectantur cum nota elephanti: inter ceteros vnus, Punicis litteris circa ele-

CAESARES.

A

phan-

phantū inſcriptus: vt meritò videri poſſit Cæſar, ea ratione ſuæ familiæ cognominis originem publicare voluiſſe, præſertim nullo alio euidente aliquius rei geſtæ argumento, quare elephantum in nummis ſuis ſignarit.

C. I V L I I
C A E S A R I S
O R T V S E T
N A T I V I -
T A S .

C A E S A R
F L A M E N
D I A L I S .

Ex hac gente & familia genus trahens C. Iulius Cæſar, Romæ natus eſt, C. Mario. vi. L. Valerio Flacco Coſs. patre C. Iulio Cæſare viro Prætorio: auum habuit item C. Cæſarem, nullo magiſtratu geſto inſigné: proauum verò Sex. Iulium Cæſarem Conſularé, eius Sexti qui primus Cæſar dictus eſt, filium: matrem autem Aureliam C. Aurelij Cottæ filiam, apud quam puer educatus eſt. Ceterum mortuo Piſis, dum manè calcearetur, patre, Flamen Dialis annum agens .xvi. factus, ob vxorem Corneliam Cinnæ III. Coſs. filiam, ad arbitrium Sullæ non dimiſſam, & ob Marij per Iuliam amitam affinitatē eidem Sullæ Dictatori ſuſpectus & inuiſus, Sacerdotio & gentilitijs hæreditatibus ab eo priuatus eſt. Cumq; latè vagante Sullæ potentia & crudelitate, Cæſar mutatis per ſingulas ferè noctes latibulis, quanq̃ quartana interim feбри vexatus, nūc precē, nunc precio, furori eius ſe ſubtrahere cogeretur: tandem Mamerci Æmilij, & Aurelij Cottæ, viro- rum clariffimorum affinium ſuorum, Sullæ verò amiciffimorum, ſimul etiam virginum Veſtaliū aſſiduīs validiffimisq; precibus, à Sulla tantum nō coactō cōdonatus eſt, hoc addito, Cæſari multos ineſſe Marios, cumq; pro quo tam pertinaciter intercederent, optimatum partibus exitio quan- doque futurum.

C A E S A R I S
P R I M A M I
L I T I A .

Exinde omnes militiæ numeros ſub M. Thermo in Bythinia, ſub P. Seruilio Iſaurico in Cilicia ſtrenuè impleuit. Mortuo de- inde Sulla mox Romam redijt: ibi quaſi vitandi ocij cauſa, Cn. Cornelium Dolabellam virum Conſularē & Triumphalem repetundarū, non ſine laude eloquētix, accuſauit, ita tamen vt eo abſoluto, nō minus inuidiæ ſibi conflaret: cui vt ſe ſubduceret, Rhodum, tanq̃ litteris & Moloni Rhetori operam daturus, ſeceſſit. Quò dum hyberno tempore nauigare feſtinat, captus à Cilicibus piratis circa Pharmacuſam Inſulam, poſtq̃ dies quadra- ginta & amplius in eorū poteſtate cum vno atque altero comite perman- ſiſſet, allata à ſeruis amicisq;, quos in id dimiſerat, pecunia, quinquaginta talentorum ſumma ſe redemit. Liberatus, ſtatim magno ſtudio nauibus in portu Mileſiorum inſtructis, deductisq; prædones perſecutus, in po- teſtatem redactos, iugulari, crucibusq; affigi iuſſit. Quod dum apud eos maneret, quaſi per ludum iocumq; facturū ſe non ſemel minatus fuerat. Infeſtabat per id temporis proximam cōtinentem Aſiam crebris popula- tionibus Mithridates, quare ne per ocium Rempub. ſociorumq; discrimē ſolus negligere videretur, in Aſiam tranſgreſſus contractis ſubitò auxilijs, pulſoq; Regis Præfecto, Prouinciam metu & periculo liberauit. Ro- mam deinde reuerſo, primus honor populi ſuffragio Tribunatus militū obtigit: in quo Tribunitiam poteſtatem, cui Sulla multū detraxerat, ſum- mo

C A E S A R
T R I B V -
N V S M I -
L I T V M .

Amo studio restituere contendit, eiusq; restituendæ auctores omni ope iu-
uit. Hinc Tuberoni Prætori Quæstor datus, in Hispaniam profectus
est. Sed inde missione ante tempus à Senatu petita, tanquam parum i-
doneam extendendæ famæ materiam nactus, cupiens vberiore rerum
gerendarum occasione inclarescere, Romam redijt: vbi visus sibi per so-
mnum cum matre concumbere, in amplissimam spem erectus est, tan-
quam sibi hoc visum orbis imperium portenderet. Mox multis mo-
lestijs suspicione coniurationis Pisonianæ purgata, qua cum primarijs ali-
quot viris magna quædam moliri, atque ipsius Reipub. statum peruertere
voluisse visus erat, Ædilis cum M. Bibulo creatus est. Quo magistratu non
B tam communibus collegæ & suis, quàm proprijs impensis magnificentis-
simè profusissimeque administrato, Vrbe insuper plurimis sumptuosissi-
misq; ædificijs exornata, populi fauorem sibi mirè conciliauit: ita vt com-
munium etiam impensarum gratiam solus assequeretur. Hinc in spem
venit, opera Tribunorum plebis ex Plebiscito, Ægyptum Prouinciam ex-
tra ordinem se facîle obtenturū, quòd Alexandrini Regem suum, socium
& amicum populi Rom. expulissent. Sed quò minus eam assequeretur,
optimatum factione impeditus est: vnde & in vindictam inuidiamq; Se-
natus, C. Marij statuas, imagines, & trophæa de Cimbris Teutonibusque,
à Sulla paulò antè disiecta, restituit: aliaque quamplurima in odium opti-
C matum tentauit. Ægypti obtinendæ spe frustratus, superatis facîle duo-
bus potentissimis competitoribus, Q. Catulo, & Isaurico, qui & ætate &
dignitate longè antecellebant, summo populi studio, & suffragiorum con-
sensu, sed non absque profusissima largitione, in locum Metelli Pij defun-
cti, Pontifex Maximus creatus est. Eodem medio mox Prætor factus,
detecta coniuratione Catilinaria, vniuerso Senatu supremum supplicium
in coniuratos decernente, ipse solus suadere ausus est, ne capite in eos ani-
maduerteretur, sed vt bonis publicatis municipatim custodiendi traderen-
tur: persuasurus procul dubio, plerisq; iam in suam sententiam pertractis,
nisi nutantes iam & inclinatos, acerbissima & vehementissima oratione
D confirmasset erexissetq; vir grauissimus M. Cato. Quanquam ne sic qui-
dem de sua contentione quicquam remisit, priusquam ab equitibus, qui
ad Senatus præsidium astabant armati, strictis intentisque gladijs petere-
tur: ita vt eum quidam assidentium obiectu togæ atque amplexu vix pe-
riculo eriperent: tum demùm destitit, & curia diu abstinuit. Metello de-
inde Nepoti Tribuno plebis turbulentissimis legibus collegarum suorum
intercessionem, ac Rempublicam perturbanti, non fautorem modò, sed
& propugnatorem sese præstitit: tam pertinaciter, vt & ipse & Metellus
decreto Senatus magistratu abire iuberentur. Sed non prius ius dicere &
magistratum gerere desijt, quàm vi & armis compelleretur: tum demùm

QUÆ-
STOR.

ÆDILIS.

PONTI-
FEX MA-
XIMVS.

PRÆTOR.

dimissis lictoribus, abiectaq; prætexta prætoriam, clam domum se recepit. Multitudinem autem, quæ biduo post ad eum confluit, operam suam in tuenda dignitate vltro offerentem, tumultuosiusq; instantem, oratione composita sedauit. Quæ res non minus grata Senatui, quàm inexpectata accidit: quare & per viros clarissimos actæ sunt ei gratiæ, & in curiam reuocato, verbisq; amplissimis collaudato, magistratus restitutus est. Haud ita multo post grauiori implicitus suspicioni, aliud discrimen subijt: delatus apud Nouium Nigrum Quæstorem, & apud Senatum, à L. Vectio & Q. Curio indicibus, tanquam conscius & particeps coniurationis Catilinariæ: quo multum permotus Cæsar, nec tantum dedecus ferendum ratus, implorato innocentia suæ teste Cicerone, cui tum Consuli ipse vltro quædam de coniuratione detexerat, repulsis acerrimè accusatoribus, discrimen euasit: Vectio in carcerem coniecto, atq; adeo ipso Nouio Quæstore, quod maiorem magistratum apud se accusari passus esset: Q. verò Curius premijs à Senatu decretis, quod coniuratorum consilia primus detexisset, priuatus est. Prætori Hispania vltior sortitò obuenit: in quam ille properè, non expectato dum Prouinciæ ordinarentur, profectus est: Prouinciãq; ad Oceanum vsq; domitis Calecis, Lusitanis, alijsq; gentibus, pacatam, & populo Ro. fidelem reddidit, primusq; eam gentem subegit, Insulas etiam nonnullas in Oceano cepit: vnde & Imperatoris titulo, ob rem bene gestam, honoratur. Rebus itaque feliciter gestis, compositaq; Prouincia, non expectato etiam successore, præter morem, pari qua venerat festinatione, Prouincia decedit: triumphumq; petiturus simul & consulatum, Romam reuertitur. Verùm triumphum petitioni consulatus obstare intelligens, cum nisi legibus solutus vtrumq; assequi posset: quò minus aut legibus solueretur, plures obstarent: triumpho in præsens postposito, consulatum solum petere instituit, quem non sine largitione à L. Luccio competitore cõmuni nomine facta, cum M. Bibulo, multum inuito ac reluctantante Catone & optimatibus, adeptus est, opera potissimum & studio tam Pompeij, quàm Crassi. Hos Cæsar pridem ex consulatu maxima diffensione gesto inter se dissidentes, summa contentione primùm sibi mutuò reconciliauit: cumq; & opibus & auctoritate ceteros facillè superarent, quò sibi aduersus optimatum factionem robur aliquod & præsidium pararet, simul etiam & futuræ dominationi, quã iam animo conceperat, quædam quasi fundamenta iaceret, horum sibi potentiam quoquo modo iungendam putauit. Cum Crasso autem illi vel antea satis pulchrè conuenerat, eumque prorsus suarum partium habuerat, cum paulò ante Ædilitatem, eiusdem conspirationis participes fuisse crederentur. Crassi etiam interuètu & sponione, creditorum, qui se Prætorem in Hispaniam Prouinciã properantem remorabantur, importunitatem à sese reppulit,

HISPANIA
PROVIN-
CIA.

IMPERA-
TOR.

CONSULE
TVS CAE-
SARIS.

Pom-

PROVIN-
CIAE CAL-
SARI DE-
CRETAE.

IMPERIVM
QUINQVEN-
NALE CAE-
SARI DE-
CRETVM.

pulo accepit: Comatam deinde, siue Transalpinam, cum altera legione, à patribus: metuente nimirum Senatu, ne & hanc se inuito populus daret. Galliam autem prouinciam, tanquam futuro triumpho, cui auidissimè inhiabat, maximè præ ceteris oportunam, sibi potissimùm elegerat. Sed antequam consulatu abiret, & in prouinciam proficisceretur, vt rebus suis vndecunque prospiceret, haberetque per quos absens partes suas tueretur, L. Pisonem sibi in consulatu successurum, ducta in vxorem Calpurnia ipsius filia, socerum sibi deligit. Cn. quoque Pompeium, præter cetera officia, arctiori sibi affinitatis vinculo deuinciendum ratus, Iuliam filiam, quamuis prius Q. Seruilio Cæpioni desponsatam, illi nuptui tradidit: atque ex hoc Pompeium deinceps primum sententiam rogare cœpit, cum antè Crassum soleret. Pompeius vicissim socero quouis modo gratificari studens, foro armatis militibus completo, vt populares Cæsaris leges confirmarentur, vtque imperium in quinquennium, cum prouincijs Gallia Comata, Cisalpina, Illyrico, & quatuor legionibus, ei decerneretur, vel præcipuus auctor fuit, accedentibus vbique Crasso & Pisone socero. Ceterùm consulatu iam defunctus Cæsar, cognitione de actis suis, quæ à L. Domitio & C. Memmio Prætoribus in disquisitionem vocabantur, Senatui delata, festinabundus in prouinciam proficiscitur: obtento prius, vt dum ipse Reipub. causa abesset, reus ne fieret: iam enim L. Antistius Trib. pleb. eum postularat. Hinc metuens ne sibi absenti negocium faceretur, neque quippiam aduersum se à Senatu decerneretur, nihil magis studuit, quàm annuos magistratus quoquo modo sibi obnoxios reddere. Quinimò è competitoribus & candidatis nullos suo suorumque suffragio iuuit, cum quibus prius non pepigisset, dignitatem suam absente se defensuros. His fultus subsidijs, quò vires suas etiam aliunde auget, præter eas quas à Senatu populoque acceperat, nouas statim pro arbitrio conscripsit legiones, qualdam publico, alias verò priuato sumptu. Inter ceteras vnã ex Transalpinis, quam vocabulo quoque illarum gentium, Alaudam appellauit, instructam tamen & eruditam disciplina cultuque Romano, quam & ciuitate postea donauit. Hæc & prima, & non obscura, quasi regnum affectantis animi, dedit indicia. Ceterùm cum primo in prouinciam ingressu omnia pacata inuenisset, metuens ne in pace degenti, rerum gerendarum, & triumpho tam impotenter desiderati, occasio materiaque deesset, omnem prorsus occasionem belli, etiam iniusti & periculosi, captabat, omnibus sine discrimine insultans, propriaque auctoritate suisque auspicijs, non expectato Senatus decreto, bella vel contra fœderatos suscipiens. Vtebatur autem tum in itineribus conficiendis, tum reliquis, celeritate quadam admirabili: ita vt octauo postquam Roma discessisset die, ad Rhodanum vsque peruenerit. Primum autem bellum

bellum Cæsari cum Heluetijs Tigurinisque fuit. Hi hominum multitudi-
 dini non sufficiente solo patrio, incensis oppidis, vicis, ædificijsq; proprijs,
 suafore primùm & duce Orgetorige, inter Heluetios facilè nobiliss. locu-
 pletissimoque, domo profecti, vberius solum quærere, sedesque suas aliò
 transferre instituerant. Adiunctis itaque sibi gentibus finitimis, Boijs sci-
 licet, Rauracis, Tulingis, & Latobrigis, primùm Rhodano traiecto, per
 Allobroges, qui in fide populi Ro. erant, pars prouinciæ Galliæ, iter facere
 constituunt: transitu quidem prius à Cæsare petito, sed vt non statim ne-
 gato, ita nec obtento. Cæsar enim cum parùm tutum, ac præter dignita-
 tem populi Ro. iudicaret, pati tantam hominum multitudinem per pro-
 uinciam suam iter facere, nihil prius habuit, quàm pontem Rhodani re-
 scindere, cæteraq; quæ transitum impedire quoquo modo possent, anteq̃
 Heluetijs postulata negaret, quàmprimùm expedita & parata habere, de-
 liberare se interea simulans. Post paucos igitur dies Heluetiorum legatos
 ad se redire iubet, ductaq; interim ijs locis quæ transitui videbantur maxi-
 mè oportuna, fossa, muroq; .XVI. pedum, à lacu Lemano ad Iuram mon-
 tem vsque (qui Sequanos ab Heluetijs diuidit) exstructo, præsidia dispo-
 nit, castella communit. His constitutis, Heluetij responso à Cæsare longè
 alio quàm expectarant accepto, omnibus quæ Rhodano transeundo ne-
 cessaria erant, comparatis, instituto per Allobroges pergunt itinere. Cete-
 rùm cum hîc vel in primo conatu à Romanis repellerentur, transitumq;
 vel difficilem, vel omnino interclusum conspicerent, iter in Sequanos, He-
 duosque conuertunt. Quod vbi Cæsari nunciatum, T. Labieno muni-
 tionis præposito, magnis itineribus in Italiam profectus, duas ibi de nouo
 legiones conscribit, tres item circum Aquileiam ex hybernis deducit, &
 quàm breuissimo per Alpes itinere, cum quinque his legionibus in vlti-
 riorem Galliam contendit, pulsus ex itinere pluribus prælijs Alpestribus
 aliquot gentibus, quæ è locis superioribus Romanos transitu prohibere
 conabantur, Centronibus scilicet, Carocelis, & Caturigibus. Interea Hel-
 uetij, concessio sibi à Sequanis (intercedente Dumnorige Heduo, qui Or-
 getorigis Heluetij filiam in vxorem duxerat, & gratia apud Sequanos plu-
 rimùm valebat) vt per fines eorum exercitum ducerent, iam angustias &
 fines Sequanorum transierant, Heduisq; appropinquabant. Sed cum po-
 pulabundi contrà quàm conuenerat, fines & agros eorum transirent, He-
 dui Legatis ad Cæsarem missis, auxilium aduersos Heluetios petunt. Cæ-
 sar æquissimum ratus amicis populi Rom. subuenire, veritus etiam ne si
 & hi conspiratione facta, Heluetijs se iunxissent, bellum sibi aduersus o-
 mnes grauius suscipiendum foret, facilè petentibus auxilium concessit:
 Heluetiosq; in transitu Araris (quod Sequanorum flumen est) impeditos
 inopinatosq; aggressus, tertia copiarum parte, quæ nondum flumen transf-
 ierat,

ierat, caesa profligataque, ponte opere subitaneo in Arati excitato, exercituque traducto, reliquos qui iam traiecerant, repentino suo aduentu ita terruit, ut ultro sedes, in quas se reciperent, à Caesare peterent. Quas cum nisi datis obsidibus se daturum negaret, illi indignati tali responso, cum Caesare manus conferere ausi, cum secundioribus aliquot praelijs animis efferrentur, tandem fugientes Caesar ad carros & impedimenta usque persequutus, difficili & laborioso praelio superat, impedimentisque & castris ipsorum potitur. Heluetij ea clade accepta, pars conditionibus sibi à Caesare praescriptis, in suas sedes domosque; paulò antè à se vastatas atque incensas, reuersi sunt. Alij Rhenum versus, unde antiquitus egressi creduntur, proficiscentes, ab amicis sociisque; populi Ro. per quos iter habebant, partim capti, atque ad Caesarem perducti, partim in itinere interfecti sunt. Numerus autem tam Heluetiorum, quam aliarum gentium, qui domo profecti, huic bello interfuerunt, fertur fuisse. CCCLXVIII. milium: eorum verò qui praelio superfuerant, domum à Caesare redire iussi, c. & x. milia. Hoc itaque victoriarum principio, ac velut instrumento, in speciem quidem tanquam socijs & amicis populi Ro. Heduis petentibus gratificaturus, reuera autem gloriae propriae augendae, rerumque gerendarum cupidine ductus Caesar, bellum in Germanos parat. Cuius quidem occasio altius repetenda. Sequani & Aruerni dum simul de Galliae potentatu cum Heduis pluribus annis certant, Germanorum auxilia mercede conducta ad se accersuerant. Hi Rheno transito, homines natura feri, vbertate Gallici soli, & cultu deliciisque Gallicis illecti, cum pauciores primum, forsitan xv. milia transissent, Iulio Caesare Galliam prouinciam obtinente, facile ad centum & xx. milia transferant, Heduos, eorumque clientes continuo bello una cum Sequanis, à quibus patrijs sedibus euocati fuerant, incessentes. Hinc Hedui pluribus ab eis praelijs superati, magna calamitate accepta, Sequanis nobilissimos quosque suae gentis obsides dare cogebantur, quos Ariouistus Germanorum per id tempus Rex, praelio ad Amagetobriam superatis superbè & crudeliter imperabat, barbarè in eosdem saeuens, si quid praeter eius sententiam ab Heduis fieret, aut statim ad nutum non fieret. Ceterum cum Sequanis ipsis quamuis victoribus nihilo agebatur mitius, quam cum Heduis victis: quòd Ariouistus non contentus tertiam partem agri Sequanici, qui vel totius Galliae optimus erat, occupasse, de altera tertia eos decedere iuberet, ut & viginti quatuor milibus Harudum, qui paulò antè è Germania ad ipsum venerant, sedes pararentur. Atque hoc grauior erat Sequanorum quam aliorum conditio, quòd Ariouisto Germanisque; intra fines suos receptis, ne in occulto quidem queri, nedum auxilium implorare audebant. Sic ut imperium eius & Heduis victis, & Sequanis victoribus, graue iuxta atque intollerabile esset. Hæc Hedui simul &

Sequani

A Sequani,habito totius Galliaē concilio, eoq; iam dissoluto, per Diuitiacum Heduum (vtpote liberum iureiurando, quo se obstrinxerat vniuersa Heduum ciuitas, nec obsides repetituros, nec populi Ro. opem imploratos) secretò postea Cæsari exponunt, auxiliumq; aduersus hæc à Cæsare populoq; Rom. petunt: quod nisi maturè præstetur, periculum esse, ne Heluetiorum exemplo Germani quoq; Rheno transito, vniuersam mox Galliam occupare conentur. Cæsar benignè responso dato, pollicetur hanc rem sibi curæ fore. Concilioq; dimisso statim Ariouistum (qui paulò antè Cæsare etiamnum Consule, ipsoq; adeò Cæsare auctore, in amicum sociumq; populi Ro. acceptus, & Rex declaratus fuerat) per legatos ad se euocat. Legatis ab Ariouisto superbè responsum, posse Cæsarem si quid vellet, ad se venire. Cæsar missis secundo legatis, obsides Heduum repetit, neve Heduos, Heduumve socios vlla iniuria laceffit, vllamve in posterum hominum multitudinem Rhenum transducatur, edicit: ni pareat, sociorum populi Ro. iniurias se non neglecturum. Ad hæc non minùs arroganter & ferociter quàm priùs Ariouistus respondet. His ad Cæsarem perlatis, eodem ferè tempore Hedui Treueriq; per legatos conqueruntur. Hi quidem Sueuorum pagos centum ad ripam Rheni confedisfe, iam transiuros, nisi impediuntur. Illi verò, Harudes fines suos Ariouisto conuiente & permittente populari. His permotus Cæsar, primò magnis itineribus, diurnis nocturnisq;, Vefontionem maximam Sequanorum urbem, quò & Ariouistus ex aduerso tendebat, præoccupat: præsidioq; constituto, rei frumentariæ, com meatibus, alijsq; quæ huic bello videbantur necessaria, parandis instruendisq;, dies aliquot ibidem moratur. Interea fama de incredibili Germanorum virtute, corporum mole, & virium præstantia, ad exercitum Cæsaris perlata, militem Romanum vsque adeò terruit, vt pluriimi metu perculsi, alij aliud caussati, missionem petere non dubitarent. Quo intellecto Cæsar, conuocato Centurionū omniumq; ordinum concilio, habita oratione pavidos verbis castigat & increpat: hoc addito, si ceteri pugnam detrectent, se vel cum sola decima legione, de cuius fide & virtute minimè dubitabat, hostem intrepidè aggressurum. Hac oratione cõuersi mirabiliter militum animi, magnaq; alacritas in locum prioris trepidationis successit. Ita confirmatis omnibus, duce Diuitiaco Heduo, in Ariouistum Cæsar proficiscitur. Ille cognito Cæsaris aduentu, colloquium, de pace acturus, petit. Vbi ad colloquium ventum, cum Cæsar cuncta quæ priùs per legatos, tum quoq; præfens imperaret, Ariouistus contrà obtemperare nollet, illis etiamnum colloquentibus, equitatus Ariouisti propiùs accedens, colloquium dissoluit. Post diem vnum atque alterum Ariouisto iterum colloquium postulante, vt coepta inter eos absolueretur, Cæsar per legatos tutius ea se cõfecturum existimans, legatos ad Ariouistum mittit:

B

quos

quos ille speculandi animo ad se venisse caufatus, cathenis oneratos in carcerem conijci iubet. Hinc Cæfar castris propiùs admotis, Germanos crebris insultibus laceffere non defijt, facto etiam in munitiones ipforū impetu, donec tandem iritati, castris ad pugnam capeffendam se proriperent. Copijs itaq; vtrinque eductis tanto impetu concursum est, vt pilis, quibus iaciendis locus non fuerat, reiectis, statim gladijs cominus acriter pugnatū fit. Germani demùm in fugam versi, non priùs fugere destitère, quàm ad Rhenum ventum esset: Cæfar fugientes persequutus, magna edita strage, campos longè lateq; armis cadaueribusq; occisorum respersit. Ariouistus ceteros in fuga præcurrens, nauiculam fortè in ripa naçtus, Rheno traieçto, euasit. Reliqui ferè omnes, paucis qui partim natatu, partim lincibus flumen transierant, seruat, ab equitibus Rom. interfecti sunt. Cæforum numerus octuaginta milia fuisse fertur. Fuère autem in Ariouisti exercitu Harudes, Marcomanni, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusij, & Sueui. Prælio factò captiui duo à Germanis recepti, M. Valerius Procillus, & M. Titius, quos Ariouistus ad secundum colloquium à Cæfare missos, tanquam exploratores in vincula coniecerat. Audita hac Germanorum strage, Sueui, qui ad ripam Rheni conuenerant, minimè sibi cunctandum rati, statim Rheno relicto domum reuersi sunt. Territos & discedentes Rheni acolæ insècuti, plurimos ex his occidère.

Duobus hisce bellis vna æstate confectis, postquam exercitum Cæfar maturè in hyberna in Sequanos deduxisset, in citeriorem Galliam ad conuentus agendos profectus est. Plurimis interim è Roma ad ipsum visendum, salutandumque quotidie eò confluentibus, alijs quæcunque postulabant magna facilitate concedens, alios largitionibus maximis ex hostili pecunia, quæ affatim ex præda suppetebat, prosequens, nihil omittebat, quò sibi omnium animos ac studia quoquo modo conciliaret.

Hyeme ad hunc ferè modum exacta, partim frequentibus rumoribus, partim ex Labieni literis, quem Cæfar in Gallia Transalpina hybernis præfecerat, intelligit Belgas, qui tertiam Gallia partem incolebant, defecisse. Belgarum quidam, vt & alia Gallia ciuitates, populo Romano confederati erant, quidam verò nullo fœdere iuncti. Hi successibus Cæfaris permoti, veritiquene pacata vniuersa Gallia, in ipsos Cæfar arma conuerteret, sollicitatis finitimis sibi populis, datis acceptisque hinc inde obsidibus, aduersus Romanos inter se conspirant: nihilò magis illos in sua Gallia tolerandos, quàm Germanos Heluetiosque dictitantes. Ducem huic bello Adram præficiunt. His nuncijs permotus Cæfar, conscriptas in citeriore Gallia duas legiones, ineunte statim æstate in vltiorem Galliam cum Q. Pedio legato mittit: ipse cum primùm potuit subsequutus, omnium opinione celerius ad hostium fines peruenit. Rhemi qui ceteris Belgis in conspiratione non

BELLYM
BELGI-
CVN.

con-

A consenserant, per legatos se suaq; omnia Cæsari permittunt, parati obli-
 des dare, ceteraque imperata facere, ceteros Belgas in armis esse nunciant.
 Ille Rhemorum obsidibus acceptis, simul de viribus & numero ciuitatum
 quæ conspirauerant ab ijs edoctus, quò tantam hominum multitudinem
 distineret, Diuitiaco Heduo negocium dat, vt in Bellouacos (qui & ipsi
 Belgæ sunt) copias suas ducat. Ipse Axonam flumen, quod est in Rhemo-
 rum finibus, cum exercitu traicit: castraque, præsidio ponti imposito, ad
 flumen locat. Q. autem Titurium Sabinum in altera ripa cum sex cohorti-
 bus relictum, sua ibi castra munire iubet. Ceterum Belgæ, dum coactis
 omnibus copijs ad Cæsarem tendunt, Bibractis Rhemorum oppidi expu-
 gnatione ex itinere frustra tentata, (quòd oppidanis Cæsar subsidia mise-
 rat) Rhemorum agros, vicis ædificijsq; passim incensis, depopulati, eque-
 stribus aliquot prælijs à Cæsare laceßiti & superati, tandem vadis repertis
 Axonam flumen & ipsi transire conantur, castellum cui Titurius Sabinus
 trans flumen præerat oppugnandi consilio. Sed Cæsar confestim exercitu
 per pontem in alteram fluminis ripam iterum traducto, impeditos in flu-
 mine aggressus, magnam hostium cædem facit, ita vt corpora cæforū ag-
 gesta, reliquis transitū faciliorem præstarent. Sic interfectis qui iam primi
 transierant, ijs autem qui transire conabantur facilè telorum multitudine
 repulsis, Belgæ vbiq; spe sua frustrati, deficiente frumento, cognitoque
 Diuitiacum Heduum finibus suis accedere, communi consilio in suam
 quisque domum vnde digressi erant, reuerti constituunt. Secunda itaque
 vigilia magno cū tumultu nulloq; ordine castris effusi, fugæ verius quam
 profectionis speciem dedere. Cæsar autem nunciata sibi à speculatoribus
 Belgarum fuga, præmissis cum omni equitatu Q. Pedio & L. Auruncu-
 leio Cotta legatis, T. verò Labieno cum tribus legionibus subsequi iusso,
 fugientes per plura passuum milia vsque ad serum diei persequutus, incre-
 dibilem stragem edidit: posteriorib. quidem Belgarum, Romanorum im-
 petum fortiter sustinentibus: prioribus autem exaudito à tergo clamore,
 turbatis ordinibus sese præcipites in fugam dantibus. Post hæc Cæsar
 Nouiodunum Sueßionum oppidum, ipsosque Sueßiones obsidibus ar-
 misque omnibus prius traditis, in deditioem accipit. Hinc Bellouacos,
 & hominum multitudine & auctoritate inter Belgas ferè primos, Diui-
 tiaco potissimum atque Heduis intercessoribus, sexcentis obsidibus tra-
 ditis, armisque omnibus collatis, in fidem recipit. Hos sequuti Ambiani,
 se suaque omnia Cæsaris arbitrio permittunt. His gentibus con-
 termini Neruij, Belgarum ferocissimi bellicosissimi que, syluas incolebant
 densissimas. Hi ceteris Belgarum suam exprobrantes ignauiam, quòd se
 Romanis dedidissent, filijs, vxoribus, mulieribus, ætate prouectioribus q̄
 vt bello habiles essent, omni denique suppellectile intra paludes, æstuarua,

BELLUM
 ADVER-
 SUS NER-
 VIOS.

& profundissima nemora abditis, Atrebatibus Veromanduisq; populis sibi finitimis in societatem communis belli pertractis, vltro Romanos castra ad Sabim fluuium munientes, nihil dum tale expectantes, maxima celeritate, ac incredibili animorum promptitudine duce Boduognato adorti, equitatu Caesaris in fugam verso, duabus legionibus circumuentis, Centurionibus pluribus etiam intra castrorum munimenta occisis, magna deniq; strage edita, omnino eo praelio superiores euasuri fuerant, ni Caesar tandem in aciem procedens sua virtute mature subuenisset, confirmatisque militum animis res labantes restituisset, atque alia ex parte Labienus hostium castris ante potitus, in tempore cum subsidio adfuisset. Sic praelio horum superuentu redintegrato, acerrime dimicatum est. Tanta autem Neruorum caedes facta est, illis potissimum nusquam loco cedentibus, sed strenue vel ex tumultu coaceruatorum cadauerum se defendentibus, vt e sexaginta hominum milibus, vix quingenti superfuerint. Hoc nuncio accepto, qui se in syluis aestuarijsq; continebant, statim per legatos se suaque omnia Caesari dedunt. Ille in fidem receptos, suis finibus, suisque oppidis vti permisit. Neruios Aduatici excepere. Hi Neruijs opem laturo, audita ex itinere ipsorum clade, domum se recipiunt: oppidisque reliquis & castellis omnibus relictis, se suaque omnia in vnum oppidum situ munitissimum conferunt. Id Caesar expugnare omni ope aggreditur. Aduatici crebris excursionibus factis, leuibusque aliquot praелиjs cum Caesare commissis, tandem vbi machinas & opera propius sibi admoueri vident, legatos de pace mittunt: armorumque parte e muris in fossam proiecta, tertia vero parte retenta & celata, a Caesare in ditionem accipiuntur. Verum nocte proxima resumptis ijs quae sibi retinuerant armis, incautos opprimi posse sperantes, castra Romanorum petunt. Ceterum cum excubias non fallerent, indicio ignibus facto, praesidia ex proximis castellis accurrunt, pugnatumque est quamacerrime, ab Aduaticis praesertim, quibus in sola virtute omnis salutis spes reposita erat. Caesa sunt Aduaticorum quatuor milia, reliquis in oppidum retrusis: postridie oppidum ipsum nemine defendente captum, militibusque intromissis cum suis ciuibus diuenditum, quorum numerus relatus milium quinquaginta trium. Sub idem tempus Caesar per P. Crassum legatum, Venetos, Vnellos, Curiosolitas, Osifinos, Sefuuios, Aulercos, Rhedones, aliasque ad Oceanum Galliae ciuitates, in potestatem ditionemque populi Ro. redegit. Transihenani vero populi his rebus gestis permoti, obsides tradere, ceteraque imperata facere paratos, Caesari missis legatis nunciant. Ille in Illyricum Italiamque prope-rans, exercitum in hyberna deducit in Carnutes, Andes, & Turones, ciuitates ijs locis vbi bellum gesserat finitimas. His tot tantisque rebus gestis, subactisque plurimis diuersissimisque gentibus, populo Ro. antea ne vel

A nomine cognitis, quindecim dierum supplicatio, nequicquam M. Catone & Fauonio reclamantibus, Cæsari decreta est. Interea hyemante in Gallia Cisalpina Cæsare, clarissimi quique & primæ auctoritatis viri è Roma Lucam, quæ & ipsa Galliæ Cisalpinæ erat, maxima frequentia confluerent, tum ad visendum eum, tum ob res prosperè gestas gratulaturi. Ex his plerosque, maximè qui magistratus petaturi, aut gesturi videbantur, donis & muneribus largissimè prosequutus est. Imò qui magistratus dignitatesque ambiebant, eo potissimum largitore populi suffragia emercabantur: siquidem hac ratione se vel absentem dignitatis suæ propugnatores apud Senatū populūque habiturum homines sibi obnoxios sperabat Cæsar. Hoc

B etiam consilio, metuens ne quod L. Domitius Prætor nequiuerat, Consulatum adeptus perficeret: Crasso & Pompeio, quos vel hac de causa Lucam ad se euocauerat, ut Domitium excluderet, secundi Consulatus petendi auctor fuit: missis etiam Romam militibus, qui illos in petitione Consulatus suis suffragijs iuuarent. Quibus postea iterum Consulibus declaratis, repugnantibus plurimis, imprimis M. Catone & Fauonio, imperium Cæsari in alterum quinquennium prorogatur. Sub id temporis Ser. Galba, quem Cæsar decedens, cum legione duodecima, & parte equitatus, in Antuates, Veragros, Sedunosque (quæ gentes in summis Alpibus degabant) hyematum miserat, secundis aliquot prælijs commissis, castellisque eorum expugnatis, easdem gentes subegerat, datisque; obsidibus & pace facta, constituerat in ipsorum agro, vico scilicet Veragrorum Octoduro, hybernare. Sed Romanis supinius tanquam in pace agentibus, atque in ea quæ hybernis erant necessaria intentis, castrisque, quod præcipuum erat, loco iniquiore positis, vniuersa penè legio, Veragrorum Sedunorumque; insidijs oppressa est. Sed Galba insidijs per exploratores maturè detectis, barbaros iam castra oppugnantes, eruptione subito castris facta, adortus, circumuenit, parteque; plus tertia interfecta, periculum omne à castris repulit. Horum autem qui castra obsederant, non minor quam triginta milium numerus fuisse perhibetur. Galba caesis fugatisque; hostibus, mutatis castris

D hyberna in Allobroges transfert. Dum hæc geruntur, Cæsare in Illyricum profecto, alterum subito in Gallia bellum emerfit. P. enim Crassus qui in maritimis Galliæ ciuitatibus hyberna habebat, cum rei frumentariæ penuria premeretur, Præfectos & Tribunos in proximas quasque ciuitates com meatu petendi causa miserat. Veneti qui & auctoritate, & maximè rei nauticæ vsu & peritia ceteris præstabant, legatos & milites Romani primi retinere ausi sunt. Horum perfidiam vicinæ quæque; ciuitates, omni ora maritima facile in suam sententiam pertracta, imitatae sunt: hac se potissimum via obsides suos à P. Crasso recepturos arbitrati. Missis igitur communi omnium nomine legatis, vtrò obsides à P. Crasso repetunt, si suos

SUPPLICA
TIO CAE-
SARI DE-
CRETA.

IMPERIUM
CAESARI
IN ALTE-
RUM QVIN-
QUENNIVM
PROROGA-
TVM.

BELLVM
VENETI-
CVM.

remitti velit. Cæſar his intellectis, iuſſis priùs in mediterraneis Gallia, nauibus, remigibus, alijsq; quæ huic bello videbantur neceſſaria, comparari, cum primùm per anni tempus licuit, in Galliam, & primùm in Venetos tendit. Illi ex aduerſo audito Cæſaris aduentu, quæcunq; ad bellum ſuſtinendum opus eſſe videbantur, ſedulò procurant, ſociasq; & vicinas ciuitates ad cõmune bellum ſollicitant, accerſitis etiam è Britannia inſula ſibi oppoſita auxilijs. Cæſar quanquam in ſummis difficultatibus, hanc tamẽ tantam iniuriam minimè ſibi negligendam exiſtimans, vt gentes eas diſtineret, nève ſibi cum omnibus ſimul decertandum foret, partito exercitu legatorum alios aliò mittit. D. Brutum adoleſcentem claſſi, quam partim conſtruxerat, partim vndique contraxerat, præficit: & ſecundo Ligeri in Venetos tendere iuſſo, ipſe eõdem cum pedestrib. copijs ſubſequitur. Ceterùm oppidis aliquot captis, reliquos verò propter ſitum in extremis promontorijs, nec peditibus, nec nauibus aditum niſi admodum difficilem præbentibus, ſic vt oppugnari commodè nõ poſſent, claſſe crebris tempeſtatibus vexata, tardiusque proinde & difficilius accedente, bonam æſtatis partem abſumpſit. Verùm poſtquam iam claſſis Rom. aduenit, quamuis & magnitudine & armamentis Venetorum nauibus longè impar, virtute tamen & induſtria Romanorum, ſimul etiam quòd celeribus & expeditioribus nauigijs vterentur, factum eſt, vt Venetorum naues, que propter corporis ſui molem in ſumma tranquillitate ne contis quidem & velis remisq; niſi ægrè admodum propellebantur, facile à Romanis expugnarentur, cùm ſingulas ex illis fuga diſiectas Romani perſequerentur. Pugnatum eſt ab hora quarta uſque ad vesperam, pauciſſimis è Gallorum nauibus noctis interuentu ſeruatis. Hoc prælio vniuerſum hoc Venetorũ bellum, totiusq; adeò oræ maritimæ conſectum eſt: reliquis omnibus qui eo ſe prælio abſtinuerant, ſe ſuaq; omnia Cæſari dederunt. Cæſare his rebus gerendis apud Venetos intento, Q. Titurius Sabinus Vnellorum gentem, in quos à Cæſare miſſus fuerat, ſimul etiam Aulercos, Eburonices, Lexouios (qui interfecto Senatu, quòd bellum detrectaret, Vnellis ſe iunxerant) duce Virodouice, qui Vnellorum genti præerat, caſtra Romanorum oppugnare tentantes, cùm ſimulato prius timore caſtris aliquandiu ſe continuiſſet, omnibus tandem portis eruptione facta, cecidit, profligauitque, paucis qui fuga euaserant ſuperſtitibus. Hoc prælio feliciter commiſſo, reliquæ ciuitates quæ deſciuerant, Titurio ſe dedunt. P. verò Crallus, quem in Aquitaniam proficiſci Cæſar iuſſerat, Sontiates primùm, poſt varia aliquot prælia ſuperior, oppido eorum ex itinere oppugnato, illis quidem fortiter reſiſtentibus, ſed eruptione per cuniculos fruſtra tentata, armis obſidibusq; tandem traditis, in deditiõnem accepit. Poſt hos cum Vocontijs, Taruſatibusq; Crallò aliquantò plus negocij fuit, quòd

A quòd auxilijs à citerioris Hispaniæ ciuitatibus accersitis iuuarentur, ducibusque, qui sub Q. Sertorio plures annos stipendia meruerant, ac longa militia edocti, disciplinaq; Rom. eruditi, rei militaris peritiam sibi parauerant, vterentur. Hi quòd Romanos vijs obsessis commeatuq; intercluso, facile sine prælio vinci posse crederent, castris se continebant. Sed Crassus summa suorum alacritate castris illorum expugnatis, Gallos per munitiones sese deijcientes, & fuga salutem quærentes, apertis campis assequutus, cæsis quàm plurimis, vt ex numero quinquaginta milium vix quarta pars superesset, & hos in potestatem redegit. Hoc rerum successu intellecto, reliquæ ferè omnes Aquitaniæ ciuitates, paucissimis exceptis, obsidibus sponte missis, Crasso se dedunt. Sic omni ferè Gallia pacata, soli restare videbantur Menapij, Morinique. Hi nondum legatos de pace ad Cæsarem miserant, sed omnibus suis in sylvas paludesque collatis, Cæsarem obfirmatis animis expectabant. Qui dum ad initia sylvarum castra molitur, subita barbarorum è syluis eruptione, Cæsariani in opere dispersi facto impetu turbantur. Sed Cæsar armis properè sumptis, dum in sylvas refugientes auidius per loca impeditiora insequitur, quanquam plurimis hostium interfectis, plerosque tamen è suis desiderauit. Cumque sylvas illorum cadere, & è cæsà materia vallum extruere in animo haberet, tempestatis interuentu, simul ipsa operis difficultate re desperata, opus incœptum intermittit: agrisq; & vicis Menapiorum ac Morinorum, qui se in penitiores sylvas receperant, vastatis atq; incensis, exercitum in Aulercos, Lexouiosque, quos æstate proxima Titurius subegerat, in hyberna ducit.

Romanis in hyberna profectis nunciantur Tenchteri & Vsiptes, Germaniæ populi, magna cum hominum multitudine Rhenum transisse, tum quòd à Galliis accerserentur, tum quòd à Sueuis, quæ longè maxima bellicosissimaq; Germanorum gens est, agris auitis pulsi nouas sedes quærent: quas cum toto triennio per diuersa Germaniæ loca diuagati, non inuenissent, tandem ad Rhenu ijs ferè locis quæ Menapij incolebant, confedere: Menapijsque transitum aliquandiu impredientibus, simulato recessu, iterq; tridui emensi, præter opinionem reuersi, oppressis interfectisque Menapijs, nauibusque eorum occupatis, Rhenum transeunt. His Cæsar intellectis, Gallicæ leuitati minimè sibi confidendum ratus, ad exercitum properat: delectuq; habito, omnibus bello necessarijs comparatis, rectà in Germanos tendit. Hi iam longiùs euagati, ad Eburones Condrusosque, qui Treuirorum clientes erant, peruenerant. Sed postquam Cæsarem iam appropinquare intellexere, missis legatis, tum alia multa declarant, tum pacem à Cæsare, locumq; vbi sedes figere possint, petunt: aut saltem quem armis ipsi ceperant, vt eum sibi per Romanos tenere liceat, rogant. Ceterum nihil eorum quæ à Cæsare postularant assequuti, postridie datis inducijs

BELLVM
GERMANICVM
ALTERNVM.

cijs frequentes redire iussi, equitatum Cæsaris qui agmen antecede-
 tra inducias impetu in inopinatos facto, pluribus interfectis, equisque suf-
 fossis, ad suos refugere cogunt. Hoc hostium dolo indignatus Cæsar, Ger-
 manos, qui postridie, vt conuenerat, frequentes cum suis Principibus, tum
 sui purgandi causa, tum vt de inducijs agerent, in castra sua venerant, ean-
 dem timens perfidiam, vniuersos retineri iubet: copijsq; omnibus eductis,
 acieq; triplici instructa, octo milium itinere quamcelerrimè confecto, ad
 castra Germanorum nihil minus expectantium peruenit: factaque subitò
 à peditibus irruptione, nullo illis arma capiendi relicto spacio, maxima in-
 ter carros & impedimenta strages est edita, fugiente passim reliqua multi-
 tudine mulierum & puerorū, qui simul domibus relictis Rhenum transi-
 erant. Germanorum fuisse perhibent. ccccxx. milia. Bello Ger-
 manico confecto, Cæsar quò se Germanis terribiliorem redderet, suisque
 illos rebus timere doceret, omnino Rhenum sibi transeundum existima-
 uit, maximè Vbijs inuitantibus. Hi soli Transrhenanorum, legatis obsidi-
 busq; sponte missis, fœdus cum Cæsare fecerant, auxilium aduersus Sue-
 uorum iniurias implorantes: aut si id Cæsari minus commodum esset, ex-
 ercitus saltem Rhenum traducat, rogant: satis hoc fore ad terrendos Ger-
 manorum animos, qui imperium Romanorum Rheno terminari, Roma-
 nosq; Rhenum traicere minimè ausuros sibi persuasissimum habebant.
 Verùm Cæsar hanc gloriæ augendę occasionem minimè sibi negligendam
 ratus, cum nauibus, quæ ab Vbijs copiosè offerebantur, exercitus trans-
 portare, nec æquè tutum, nec ex dignitate populi Rom. esse existimaret,
 ponte Sublicio opere militari magna celeritate, industriaque, in latissimo,
 profundissimo, simulq; rapidissimo flumine excitato, exercitus facillimè
 traducit, primus Romanorum ducum eum limitem transire ausus. Rhe-
 no transito, præsidium ad vtramq; pontis partem relinquit. Equita-
 tus Vspetum & Tenchterorum bona pars trans Mosam prædandi & com-
 meatuum causa in Ambiaritos à suis missa, superiori prælio non inter-
 fuerat. Hi mox cæde & fuga suorum cognita, trans Rhenum ad Sicambros
 perfugerant. Hos Cæsar vt profugos à Sicambrijs per legatos sibi dedi-
 postulat: quod cum illi facere recusarent, in Sicambros exercitus ducit, plu-
 rimis ciuitatibus ex itinere per legatos in fidem amicitiamque acceptis. Si-
 cambri Tenchteris Vspetibusque auctoribus, intellecto Cæsarem aduen-
 tare, omnibus suis in sylvas solitudinesque comportatis, finibus suis excels-
 erant. Hinc Cæsar sedes eorum vacuas offendens, ædificijs frumentisque
 incensis, in Vbiorū fines post paucos dies reuersus est. Vbi accepto & Sue-
 uos oppidis suis emigrasse, suaque omnia, coniuges, & liberos, in abditissi-
 mas vastissimasque nemorum solitudines conuexisse, ceteros omnes qui
 armis portandis habiles essent, vnum in locum conuenisse, ibique prælio
 decer-

CAESAR
 PONTE
 FACTO
 RHENVM
 TRANSIT.

SICAMB-
 BRI.

SVEVI.

A decertare paratos suum aduentum expectare, satis sibi laudis partum existimans, liberatis metu Vbijs, terroreque; Germanis iniecto, auxilium suum Vbijs aduersus Sueuos pollicitus, dies. xviii. trans Rhenum moratus, in Galliam ponte rescisso exercitum reducit. Cæsar cum id quod restabat æstatis, antequam exercitum in hyberna deduceret, per ocium neutiq; sibi transigendum putaret, in Britanniam nauigare constituit, tum eius gentis & regionis visendæ cognoscendæque; causâ, tum gloriæ ampliandæ studio: quam non mediocrem expectabat, si vt primus Romanorum Rhenum traicere ausus fuerat, ita & occidentalem Oceanum, Atlanticumque; pelagus classe primus ingrederetur: insulaque; Britannia maxima (quæ non tam cognita, quàm auctorum inter se dissentientium scriptis celebrata erat, quibusdam etiam non tam re quam nomine vsquam extare credentibus.) subacta, terminos Imperij Romani etiam in alterum quasi orbem propagasse videretur. Cumque; ex mercatoribus de magnitudine & statu Insulæ nihil explorati cognoscere posset, priusquam se periculo committat, C. Volusenum cum nauis longa omnia exploratum, simul etiam aditus & portus cogniturum, præmittit. Ipse in Morinos, vnde breuissimus in Britanniam traiectus erat, cum omnibus copijs profectus, naues vndique ex finitimis gentibus contrahit, classe etiam Venetica superioris æstatis ad se venire iussa. Pleraque; Britannorum ciuitates, cognito per mercatores Cæsaris instituto, missis legatis, obsides dare, & iussis Cæsaribus obtemperare se paratos nunciant. Cæsar liberaliter acceptis ijs quæ offerebantur, legatos domum remittit, cumque; ijs vnâ Comium Atrebatem, maximam in illis regionibus auctoritatis, quem Atrebatibus superatis Regem constituerat. Per hunc Britannorum ciuitates, vt fidem Romanorum sequi velint, sollicitat. C. interea Volusenus post quintum diem reuersus, ea quæ perspexit Cæsari renunciat. Qui dum classem apud Morinos instruit, quosdam Morinorum per legatos de superioribus actis se excusantes, paratosque; iussa exequi, magno obsidum numero imperato & adducto, in fidem recipit. Classe verò iam parata & instructa, duas legiones equitatumque; nauibus imponit. Q. autem Titurium Sabinum, & L. Aurunculeium Cottam legatos in Medonapios, eosque; Morinorum pagos, qui legatos non miserant, cum parte exercitus mittit. P. Sulpitium Rufum cum præsidio portum tenere iubet. Ipse cum primum per tempestatem licuit, cum tertia vigilia soluisset, sub horam diei quartam cum primis nauibus Britanniam attigit: expectatoque; in horam usque; nonam aliarum nauium aduentu, vbi & hæ appulere, anchoris solutis aliquantulum progressus, naues aperto ac plano littore constituit. Ceterum cum à Britannorum copijs quæ in littore constiterant, Romani quò minus nauibus egrederentur, diu prohiberentur, atque in summis difficultatibus, tum quòd armis prægrauarentur, tum quòd è medijs fluctibus illis decertandum foret, minori animorum alacritate pugnam capefferent, tandem

CAESARIS
IN BRITANNIAM
NAVIGATIO.

Cæsar longis nauibus, quæ expeditiores erant, propiùs admotis, Britannos fundis, sagittis, tormentisq; propellit, quibus non nihil territi sublitère. Ibi tum decimæ legionis aquilifer, è naui in fluctus exiliens, aquilam in hostes infert: quæ sequuti vniuersi cum hostibus appropinquassent, acriter vtrinq; pugnatum est. Sed Romanis maiori vndiq; difficultate laboratibus, Cæsar per speculatoria nauigia & scaphas subsidia mittit: qui simul vt in arido consistère, Britanos impetu facto statim in fugam vertunt. Cæsar equitatu qui nondum aduenerat destitutus, longiùs fugientes persequi noluit. Britanni eo prælio superati, pacem per legatos petunt, obsides se daturus, ceteraq; imperata facturos pollicentur: Comium etiam Atrebatem, quem à Cæsare ad se missum Britanni in vincula cõiecerant, cum legatis remittunt. Sic pace à Cæsare impetrata, datisq; obsidibus, in suas quisq; ciuitates vnde venerant reuersi sunt. His rebus gestis, tempestate subito in ipso plenilunio coorta, naues illæ. xviii. quibus Cæsaris equitatus impositus erat, aliæ aliò disijciuntur. Reliquæ item naues, tam longæ, q̃ onerariæ, quibus exercitû transportauerat, hac tempestate conflictatæ, partim fractæ, partim armamentis instrumentoq; amissis, nauigationi inutiles factæ, Cæsarem totumq; exercitum valdè perturbarunt. Hac vsi oportunitate Britannorum Principes, rebellionem parant: & conspiratione facta, suos clam ex agris vndiq; educunt. Cæsar, vel per se huic occasione Britannos minimè defuturos cogitans, maxime quòd nondum omnes obsides tradidissent, magno studio ad omnia se cõparat: frumentum ex agris cõportat, naues reficit. Interea legio septima, quæ frumentatû missa in Britannorum insidias inciderat, plerisq; occisis à Britannorû equitatu & essedarijs circumuenitur. Sed Cæsar è puluere solito maiore id quod erat suspicatus, oportunè cû cohortib. stationarijs suppetias circumuentis tulit: cõtentusq; legionè metu & periculo liberasse, alieno ad pugnam cõmittendam tempore, suos in castra reducit. Britanos postea maiori equitatu peditatuq; coacto Romanorû castra inuadere conantes, Cæsar equites nactus. xxx. quos Comius Atrebas secû adduxerat, cõmisso pro castris prælio fudit: fugientesq; assequutus cõpluribus interfectis, omnibus circumquaq; flamma & ferro vastatis, in castra se recepit. Tunc iterû legatis de pace missis, duplicato obsidum numero, atq; in continentè adduci iusso, pax Britannis à Cæsare cõcessa est. Cumq; post mediam noctem soluisset, postridie in continentem oppositam suos incolumes exposuit. Ibi tum fortè duabus nauibus onerarijs paulò inferiùs delatis, cum. ccc. ex his milites in terram descendissent, inde ad castra pergentes, à Morinis spe prædæ circumueniuntur: sed Cæsar equitatu maturè submisso, magnoque Morinorum numero interfecto, reliquis in fugam versis, suos discrimini eripit. Postero die T. Labieno in rebelles misso, cum propter siccitates superioris anni, Morini paludum perfugio destituerentur, omnes in potestaté venêre.

Q. verò

Q. verò Titurius & L. Cotta, quos in Menapios miserat Cæsar, quòd se Menapij intra densissimas sylvas occultarent, agros ipsorum depopulati, vicis ædificijsq; incensis, frugibusque demessis, ad Cæsarem reuersi sunt. Æstate ad hunc modum exacta, Cæsar omnes legiones in Belgis hybernare iubet. Quò duæ tantùm Britannorum ciuitates obsides misere, reliquæ Cæsaris imperata neglexere. Hæc vbi Romam perlata, supplicatio altera dierum .xx. Cæsari à Senatu decreta est. Dum hæc à Cæsare in Gallijs geruntur, Iulia, filiam Pompeio priùs enixa, puerpera moritur, infante paucissimis diebus matri superstite. Huius morte soluto necessitudinis inter Pompeium & Cæsarem vinculo, paulatim etiam labefactari cœpta est & contracta inter eos concordia. Cæsar tamen postea Pompeij affinitatem quoquo modo sibi retinendam ratus, Octauiam sororis suæ neptem, C. Marcello desponsatam, Pompeio obtulit: Pompeij vicissim filiam, quæ Fausto Syllæ destinata erat, sibi dari postulans. Interea Cæsar ex hybernis per Italiam in Illyricum profectus, Pirustas, qui finitimam prouinciæ suæ partem crebris incursionibus vastauerant, imperatis obsidibus de iniurijs illatis satisfacere cogit. Hinc in citeriorem Galliam reuersus, conuentibusq; peractis, ad exercitum in hyberna Belgica redit: classemq; quam ante discessum suum legatis ædificandam instruendamq; mandauerat, cum paratam repperisset, comperto nondum omnes Britannia ciuitates obsides, vt imperatum erat, misisse, arrepta hinc secundæ in Britannos expeditionis occasione, vniuersam classem in portum Iccium, à quo in Britanniam .xxx. milium passuum traiectus est, conuenire iubet. Ipse interim cum quatuor legionibus & equitibus octingentis, in Treuironum fines proficiscitur: quòd nec conuentibus interesse dignati essent, nec cetera imperata exequerentur, Germanosque, vt Rhenum traicerent, sollicitare dicerentur. Treueri verò Cæsaris aduentu territi, potissimum quòd in duas factiones diuisi essent, principe factionis vnus Induciomaro, alterius Cingentorige, traditis obsidibus .cc. à Cæsare in officio permanere iubentur: Cingentorigem autem præcipuis quibusque Treuironum peculiariter conciliat Cæsar, quòd auctoritatem illius apud suos, egregiamque ipsius erga se fidem perspectam haberet. Hinc cum vniuerso fere Gallia equitatu, ad portum Iccium, in Britanniam traiecturus, reuertitur: sed iam nauigare parantem Dumnorix Heduis remoratus est. Hic nouarum rerum cupidus, cum ne in Britanniam traiceret, nec precibus, nec alijs causationib. à Cæsare impetraret, principibus Gallia persuadere conatur, ne Cæsarem in Britanniam comitarentur. Tandem Cæsarianis omnibus naues ascendentibus, ipse clam cum suis Heduis, domum reuerti cœpit. Sed Cæsar, misso equitatu Dumnorigem ex itinere retrahi, & si vim paret, interfici iubet. Ita cum reuocantibus resistere quàm parere potius duceret, ipse

SVPP
LICA
TIO CAE-
SARI DE-
CRETA.

SECUNDA
CAESARIS
IN BRITAN
NIAM NA-
VIGATIO.

quidem ex mandato Cæsaris interfectus est, Hedui verò equites ad Cæsarem reuerſi ſunt. Cæſar Dumnorige interfecto, relicto in continente cum tribus legionib. & duobus equitum milibus Labieno, ipſe cum quinque legionibus, & pari equitū numero, cū ſub occaſum Solis ſoluiffet, vento ſub mediam noctem intermittente, æſtuque ſubinde mutato, ſub meridiem demum ſequentis diei in Britanniam appulit. Britanni relicto litore, in ſuperiora atque interiora inſulæ ſe redixerant. Cæſar autem cohortibus decem equitibusque; trecentis cum Q. Atrio nauium præſidio ad mare relictis, XII. milibus paſſuum proxima nocte confectis, in locum vbi hoſtes confederant, venit. Illi de loco ſuperiori læui cum Romanis prælio commiſſo, in locum tutiſſimum, antea in eum caſum à ſe intra ſyluas præuiſum, ſe recipiunt: quo mox à Cæſarianis capto, pulſi Britanni in fugam vertuntur: fugientes Cæſar per ignota locorum, minore diei parte reliqua, longiùs perſequi in ſequentem diem diſtulit. Ceterum dum poſtridie agmine tripartito Britannos inſequitur, nunciato claſſem tempeſtate noctis ſuperioris conuulſam atque diſiectam, ſuis ex itinere reuocatis, ad littus reuertitur: nauibusque omnibus ſubductis, caſtrisque munitis, fabris & legionarijs claſſis reficiendæ negocium dat: relictoque; priore præſidio, ad hoſtes, vnde venerat, properat. Quò cū maiores vndique Britannorum copiæ conueniſſent, præfecto vniuerſo exercitui toti que bello Adra, ſiue, vt alij, Caſſiuellauno, prælijs aliquot & ex itinere, & poſteà commiſſis, Romani ſemper ſuperiores fuere: niſi quòd Britannis ex eſſedis depugnantibus, Romani nouo pugnæ genere attoniti, maiore cum difficultate nec ſine periculo dimicarent. Hinc factum, vt & nonnullos è ſuis deſiderarent. Poſtero die Britanni tres legiones, quas Cæſar ſub meridiem cum equitatu, cui C. Trebonius legatus præerat, pabulatū miſerat, adorti, pulſi à Romanis, magnoque ſuorum numero interfecto, in fugam ſe præcipites dedere: omnibusque; quæ conueniant auxilijs hac fuga dilapſis, poſteà iuſto cum Romanis prælio decertare veriti ſunt. Hinc Cæſar in Caſſiuellauni agros ad Tameſim fluuium exercitum ducit, hoſtesque in aduerſa ripa conſiſtentes, flumine maxima cum celeritate atque impetu tranſito, mox in fugam conuertit. Caſſiuellaunus autem, qui cū quatuor circiter eſſedariorum milibus in loca deſerta, auia, atque impedita ſeſe receperat, ſuos ſubinde tanquam ex inſidijs immittens, Romanos latiùs prædandi cauſa excurrentes, crebris inſultibus inſeſtabat. Trinobantes interim præcipua ferè eius tractus ciuitas, traditis obſidibus, frumentoque; exercitui miſſo, Cæſari ſe per legatos dedunt. Horum exemplum & aliæ Britannicæ gentes ſequuntæ, Cæſaris ſe fidei permittunt, vt Cenimagni, Segontiaci, Ancalites, & aliæ pleræque. Cæſar cū oppidum Caſſiuellauni non procul abeſſe intelligeret, admotis propiùs legionibus, locum & opere & natura muniſſimum

Atissimum, cum à duobus lateribus oppugnare cœpisset, oppidani verò alia parte effusi se in fugam darent, plurimis è fuga captis atq; interfectis, oppido & numerosa pecorù præda potitur. Dum hæc his locis geruntur, quatuor interea Cantij Reges, Cingentorix, Caruilus, Taximagulus, & Segonax, Cassiuellauni iussu, castra naualia, quæ Romani ad mare habebant, ex improviso oppugnare aggressi, facta à Romanis eruptione, plurimis interfectis, capto etiam Cingentorige, profligantur. His permotus Cassiuellaunus, per legatos de deditioe cum Cæsare agit. Ille verò imperatis obsidibus, simul etiam vectigali, quod populo Ro. Britanni singulis annis penderent, constituto, exercitum cum maximo captiuorum numero ad mare reducit: quem, postquã secunda vigilia soluisset, prima luce in aduersam continentem exposuit. Subductis nauibus, habito Samarobrinx totius Gallix concilio, propter rei frumentariæ angustias, exercitum in diuersas ciuitates in hyberna locat, legionibus cum suis legatis & quæstoribus alijs aliò missis: ita tamen vt excepta vna legione, quæ cum L. Roscio in Effuos missa fuerat, omnia hyberna centum milium spacio continerentur. Cognito autem iam legiones omnes in hyberna deductas, iter in Italiam instituit. Sed quindecim ferè diebus postquam legiones deductæ essent, Ambiorix & Catiuulcus, qui Eburonibus imperabant, impulsu Induciomari Treuiri, suos in Romanos concitant, oppressisq; lignatoribus legionis quæ apud se hyemabat, castra Titurij Sabini & Aurunculei Cottæ legatorum ex inopinato oppugnare aggrediuntur: sed equitibus celeriter emissis, prælio superati, castra oppugnare desinunt. Ambiorix dum videt conatus suos hac via non successisse, ad dolos conuersus, insidias loco opportuno disponit: colloquioq; impetrato, oratione subdola, se quidem de castrorum oppugnatione purgat, sed à ceteris ciuitatibus cauendum monet: quòd communi consilio, oppugnandis hybernis hic dies ab vniuersis Gallis constitutus esset. Expectari etiam Germanos, qui à Gallis conducti, Rhenum iam traiecerant intra biduum affuturi. Proinde suadere se, vt suis hybernis relictis, ad proxima hyberna transientes, Ciceroni se, aut Labieno, qui haud procul aberant, iungant: se memorem beneficiorum à Cæsare acceptorum, officijq; sui, non potuisse non Romanos horum in tempore admonere. Hæc ab Ambiorige dicta, quia verisimilia, facile apud Romanos fidem inuenère. & quanquam variantibus sententijs inter Q. Titurium & L. Aurunculeium legatos, qui hybernis præerant, hoc censente, non esse iniussu Cæsaris hybernis excedendum: illo verò, præsens periculum tempestiuè declinandum, iunctisq; proximis hybernis communem hunc casum subeundum: vicit tandem post longam disceptationem Sabini sententia, collectisq; magna cum festinatione per noctem vasis, prima luce longo agmine, magnisq; impedimentis, nihil hostile metuentes

BRITANNI
SVBACTI,
VECTIGA
LES QVE
FACTI.

RES GES-
TAE CVM
EBVRONI-
EVS, NER-
VIIS, AD-
VATICIS,
FINITI-
MISQVE
POPV-
LIS.

CLADES
TITURI-
ANA IN
EBURO-
NIBVS.

RES CVM
NERVIIS
FINITI-
MIS QVE
GENTIB.
DVCE Q.
CICERO-
NE GE-
STAR.

hybernis excedunt. Cumque in locum insidiarum ventum esset, hostibus hinc inde erumpentibus, acerrimè diu ab vtrisque à prima luce ad horam vsque octauam pugnatum est. Sed quòd loco Romanis iniquissimo ea pugna committeretur, Casariani cladem longè maximam accepère, interfectis cum alijs quibusdam viris fortissimis, maioriq; militum parte, Cotta legatorum altero, qui hanc profectiorem dissuaserat. Q. verò Sabinus ab Ambiorige ad colloquium fide data euocatus, vbi in conspectum venit, iussus arma dimittere, cum Tribunis aliquot & primorum ordinum Centurionibus circumuentus, sagittis interficitur. Quicumque Romanorum huic cladi superfuère, in castra retrogressi, oppugnatione aliquandiu fortiter sustentata, tandem in vltimam desperationè redacti, ad vnum omnes mutuis vulneribus concidère: pauci prælio elapsi, in Rhemos ad Labieni hyberna confugère. His successibus elatus Ambiorix, maximis itineribus per diem & noctem in Aduaticos primùm, hinc in Nervios proficiscitur: concitatisque vtrisque populis, simul docens quæ à se gesta essent, hortatur, ne tantam hanc opportunitatem se in pristinam libertatem asseendi, iniuriasque à Romanis illatas vlciscendi, negligant. Neruij facillè hac oratione persuasi, cõuocatis extemplò Centronibus, Grudijs, Leuacis, Pleumosijs, Gordunis, (qui omnes Neruiorum parebant imperio) Q. Ciceronis (qui in Neruijs hyberna habebat) castra omnium expectatione & opinione citiùs, necdum perlato ad ipsum cladis Titurianæ nuncio, inuadunt, lignatoribus pabulatoribusq; Romanis ex itinere interceptis, oppressisq; Neruijs se iunxère Eburones atque Aduatici, ita vt à sexaginta hominum milibus hyberna Romanorum obsiderentur. Cicero missis confestim his de rebus ad Casarem literis, maximis præmijs militi propositis, oppugnationem per plures dies fortissimè sustinuit: maxima celeritate, nulloq; intermisso labore comparatis, perfectisque per singulas noctes, quæcunque operi munitioniq; castrorum, ad oppugnationem sequentis diei tolerandam, deesse videbantur: ne ipso quidem Cicerone, quanquam valetudine afflicta, vllum sibi ad quietem spacium concedente. Neruij cum castris oppugnandis minùs proficerent, intellecto, quo astu Ambiorix Titurium Sabinum circumuenerat, iisdem sibi artibus vtendum rati, facta à Cicero colloquij potestate, eadem ferè quæ Ambiorix Titurio, ipsi Ciceroni persuadere conantur, addito etiam de Titurij & Titurianorum cæde. Ceterùm cum Ciceroni minùs persuaderent, spe sua frustrati, hyberna vallo .xi. pedum, fossa verò .xv. lata, cingunt, trium horarum spacio decem milium passuum in circuitu munitione perfecta: reliquisq; operibus, ex more & consuetudine Romanorum, ad expugnationem excitatis. Hæc ipsi partim ex superiorum annorum cum Romanis militia didicerant, partim etiam à captiuis Romanis edocebantur. Sic hybernis Ro. per septem dies

con-

A continuos acerrimè oppugnatis, septimo demùm die, incendio per ignita
 iacula castris Romanorum iniecto, summa cum difficultate castra à Ro-
 manis defensa sunt: cùm intus à tergo flammis torrerentur, pluribusq; si-
 mul telis etiam feruefactis incidentibus premerentur: foris verò hostis ad-
 motis turribus machinisq; cominùs acriter instaret, ipsiq; vallo inhæreret.
 Sed tanta fuit ibi Romani militis alacritas, eaq; animi præsentia, vt nemi-
 ne vel respiciente, sed omnibus fortissimè dimicantibus, plurimis hostium
 partim vulneratis, partim interfectis, turreque quam ad vallum adegerant
 incensa, oppugnatores tandem ab omni parte vallo deturbarentur. In-
 B terea Cæsar, interceptis literis, quas Cicero frequentes ad ipsum miserat,
 tandem literis per Verticonis (honesto apud Neruios loco nati) seruum per-
 latis, hisce de rebus cognoscit. Cumque nondum in Italiam peruenisset,
 conuerso extemplò itinere, parte exercitus è proximis quibusque hybernis
 euocata, cum duabus legionibus, vixque adeò septem hominum milibus,
 maximis itineribus ad liberandum Ciceronem contendit, aduentu suo
 priùs per literas Græcè scriptas, ne à Gallis intelligerentur, Ciceroni indica-
 to. Galli intellecto Cæsarem aduentare, oppugnatione relicta, cum omni-
 bus copijs, quæ erant milium .LX. Cæsari occurrere constituunt. At Cæsar
 postquam ex literis Ciceronis, quas idem ille Verticonis seruus attulerat,
 Ciceronem obsidione liberatum, simul & Gallorum copias in se conuer-
 C sas accepit: postero die prima luce milia passuum quatuor progressus, cùm
 castra loco quàm æquissimo munisset, copias suas quantum potest in an-
 gustum contrahit: leuibusque aliquot primò equestribus prælijs commis-
 sis, simulatoq; timore, hostem in locum iniquissimum quamproximè suis
 castris elicit: magno hoc sibi adiumento aduersus tantas hostium copias
 fore credens, si loco hostibus iniquo pro ipsis castris pugna cõmitti posset.
 Gallis itaq; propiùs accedentibus, telaq; etiam intra munitiones conicien-
 tibus, ac iam vallum ipsum conuellere, fossasq; implere incipientibus: Cæ-
 sar eruptione portis omnibus facta, equitibus, quos habebat ferè quadrin-
 gentos, emillis, hostem dicto citiùs, nemine obsistente in fugam vertit: plu-
 rimis interim occisis spoliatisq;, cùm hostem propter sylvas & paludes in-
 D termedias longiùs insequi dubitaret, suis omnibus incolumibus, eodem
 ipso die ad Ciceronem peruenit. Ibi collaudata tum Ciceronis, tum Tri-
 bunorum Centurionumque, atque adeò ipsorum militum constantia &
 virtute, postero item die habita concione milites vt detrimenta accepta æ-
 quo animo perferrent, hortatus est. Dum hæc fiunt, fama de Cæsaris vi-
 ctoria per Rhemos ad Labienum & Induciomarum Treuirum celeritate
 incredibili perfertur. Induciomarus enim statim cæde Cottæ & Sabini in-
 tellecta, cum omnibus copijs aduersus Labienum, sperans & hunc posse ex
 inopinato opprimi, in Rhemos profectus fuerat. Sed intellecta iam Ner-
 uiorum

uorum cæde, castris Labieni, quæ postero die oppugnare decreuerat, relictis, cum vniuersis copijs noctu fugiens in Treuiros reuertitur. Pleraque etiam Armoricæ ciuitates, quæ L. Roscij, qui in Essuis cum legione tertia hybernabat, castra, contractis vndiq; copijs oppugnatum venerant, eodem nuncio de Cæsaris victoria allato cœptis desistentes, fugientibus similes in sua discedunt. Cæsar propter hos Galliæ tumultus, & quòd Galli necdum quietem acturi viderentur, per eam hyemem in Gallia ad exercitum sibi manendum ratus, C. Fabio in Morinos in hyberna remisso, ipse cum tribus legionibus, tribusq; hybernis circa Samarobrinam hyemare constituit: principibusq; cuiusque ciuitatis ad se euocatis, tum minis, tum cohortationibus bonam Galliæ partem in officio & quiete aliquandiu cōtinuit. Induciomarus autem vnà cum Treuiris, missis ad plerasque Germaniæ ciuitates legatis, præmijs & pollicitationibus Germanos vt Rhenum transirent sollicitare nō destitit: verùm exemplo Ariouisti & Tenchterorum adhuc percussis cū persuaderi non posset, vt Rhenum transirent, Induciomarus ad alia cōuersus, exules omnes & condemnatos per vniuersam Galliam, magnis allectos præmijs sibi adiungit, equos à finitimis parat, quantasque potest maximas copias cogit, cum quibus in Carnutes & Senones per Rhemos iter facit. Cumque ex itinere Labieni castra oppugnare cogitaret, Labienus non tam sibi ac legionibus metuens, quàm vt hostem timoris opinione iniecta securiorem redderet, suos intra vallum continuit. Interea omni equitatu, quem ex finitimis ciuitatibus acciuerat, noctu in castra recepto, Induciomaro pro consuetudine cum suo equitatu sub ipsis castris vagante, equitibusq; Treuiris tela conijcientibus, verbisq; probrosis Romanos ad pugnam prouocantibus, nullo à Romanis ad hæc dato responso, dum sub vesperam dispersi palantesque discedunt, Labienus duabus portis subitò omni emisso equitatu, perterritos nec quicquam minùs expectantes in fugam vertit. Edixerat suis Labienus, vt omnibus alijs relictis, cuncti vnum peterent Induciomarum, constituto præmio, quicumque ipsum interfecisset. Sic omnibus in illum vnum intentis, Induciomarus ab insequentibus in vado fluminis deprehensus, occiditur. Caput eius amputatum ad Labienum defertur. Treuiri fugientes ab equitibus Cæsarianis magna ex parte contrucidati sunt. His intellectis, Neruiorum Eburonumq; quæ cōuenerant copiæ, in sua discedunt. Cæsar autem, quanquam Gallis his rebus gestis quietiùs iam agentibus, certus tamen non diu quieturos, maioresq; euidentissimis signis præuidens instare tumultus, in supplementum cum Titurio & Cotta interfectorum, habitò per suos delectu, legionem vnã in Gallia Cisalpina conscribit: alteram item à Pompeio, quòd is Reipub. causa eo anno ad Urbem maneret, mutuatur. Treuiri interfecto Induciomaro, Ambiorigem ex Eburonibus ad se accersunt: cumq;

à pro-

RES ADVER
SVS TRE-
VIROSDV
CE LABIE-
NO GE-
STAE.

A à proximis Rheno Germanis auxilium non impetrarent, vltioribus ciuitatibus sollicitatis, quasdam ex illis mercede pacta in societatem belli pertraxere. Alia ex parte Neruij, Menapij, atque Aduatici, iam in armis erant. Senones quoque, & Carnutes, cum vicinis ciuitatibus secretò conspirarant. His Cæsar intellectis, confestim cum quatuor legionibus in Neruios profectus, vastatis ipsorum agris, maxima pecorū præda abacta, eosdem mox imperata facere, obsidesq; dare coëgit. Hinc, quanquam aliud se agere simulans, in Senones profectus, cum inopinatis superuenisset, Senones missis legatis se purgant: Heduisq;, quorum in fide erant, pro eis deprecantib., traditis obsidibus veniam à Cæsare impetrant. Similiter & Carnutes intercedentibus Rhemis (quorum in clientela erant) missis legatis traditisq; obsidibus, in fidem recepti. Ab his Cæsar totus in Ambiorigem bellumq; Treuericū conuersus, peracto, quod prius indixerat, totius Gallia concilio, ciuitatibus nuper in fidem receptis equitatum imperat. Menapij soli ex omnibus Gallis legatos ad Cæsarem de pace mittere neglexerant. Hi locis palustribus ac saltuosis degentes, Eburonibus finitimi, Ambiorigi iure hospitij iuncti erant. In hos cum expeditis legionibus quinque profectus Cæsar, cum imparati ad resistendum, cum omnibus suis in syluas paludesq; se coniecissent, omnibus latè incendio vastatis, coactaq; ingenti hominum & pecorum præda, pacem per legatos petentibus, obsides imperat: interdicto insuper ne aut Ambiorigem, aut eius legatos intra fines suos admittant: si secus faxint, hostium loco habendi. Treuiri interea cum Labienum, qui cum vna legione in ipsorum finibus hyberna habebat, adoriri constituissent, cognito duas legiones à Cæsare submissas, auxilia sibi Germanorū, quæ aduentare credebant, expectanda censent. Horum vbi Labienus per exploratores certior factus, timorem & fugā simulans, tumultu solito maiore castra mouet, sperans scilicet hostē auiditate insequendi, flumen, quod medium inter vtrosq; erat, traiecturum, locoq; iniquo prælium commissurum: nec spe sua frustratus, hostibus in transitu impeditis, signa conuertit, atq; in illos inferri iubet: quod cum non segniter à Romanis fieret, Treuiri vix primum impetum sustinentes in proximas syluas fuga se conijciunt. Quos cum equitatu consecutus Labienus, quàm plurimis interfectis, nec paucioribus captis, vniuersam mox Treuirorum ciuitatem in potestatem redigit. Hac clade audita Germani, qui Treuiris auxilium laturo iam iter ingressi erant, comitantibus Indutiomari propinquis defectionis auctoribus, in sua retrogressi sunt. Principatus autem Treuirorū Cingentorigi, qui Cæsari semper vel ab initio fidelis fuerat, delatus est. Cæsar è Menapijs in Treuiros profectus, ponte eodem ferè loco, eademq; ratione qua prius breuissimo tempore constituto, præsidio in Treuiris ad pontem relicto, reliquas copias omnes cum equitatu Rhenum secundo trajicit. Ibi Vbiorum

MENAPII
SVBACTI.

TREVIRI
SVBACTI.

RHENVS
SECUNDO
TRAJE-
CTVS.

D

satis

fatiffactione, quòd Treuiros nullis subsidijs iuuerant, accepta, intelligit auxilia à Sueuis submissa. Hi denunciatione passim, quàm ipsorum patet imperium, facta, auxilia, peditatus, equitatusq; vnum in locum conuenire iusserant. Sed intellecto postea Cæsaris aduentu, & certiore de viribus ipsius nuncio accepto, in extremos regionis suæ fines cum omnibus copijs sociorumq; auxilijs regressi, ad initia syluæ Bacenis (quæ inter Sueuos & Cheruscos latissimè profundissimeq; patet) Cæsarem expectare constituunt. Hæc postquam ab Vbiorum exploratoribus ad Cæsarem perlata, veritus ne cõmeatibus destitueretur, quòd Germani agros negligentius & rariùs colerent, nec longiùs sibi procedendum, nec vicissim Germanis omnem redditus sui metum auferendum putauit. Parte igitur pontis, qua Vbios attingebat, in longitudinem pedum ducentorũ rescissa, tum turri quatuor contignationum in ponte excitata, præsidioq; duodecim cohortium ibidem cum C. Volcatio Tullo relicto, ipse ad bellum Ambiorigi inferendum, Sabini & Cottæ legatorum, totiusque adeò cum ipsis deletæ legionis cædem vindicaturus, in Arduennam syluam totius Galliæ maximam, reliquas copias ducit, præmisso cum omni equitatu L. Minutio Basilio: qui tanta celeritate & temporis oportunitate vsus est, vt non solum nuncium, sed & famam sui aduetus præueniret. Hinc factum est, vt Ambiorigi ab omnibus imparato, in sola fuga omnis spes salutis reliqua fuerit, quam ille equo properè & sine dilatione conscenso arripuit, familiaribus comitibusque impetum Romanorum aliquandiu sustinentibus. Reliqui omnes denunciante Ambiorige sibi consulere iussi, finibus suis egressi, quidam in syluas, alij in paludes, nonnulli etiam in proximas insulas profugere. Segni verò & Condrusi, & ipsi gentes Germanicæ, medij inter Eburones & Treuiros, legatis ad Cæsarem missis, docent non omnium Germanorum, qui cis Rhenum sunt, vnã esse causam: proinde cum ipsi bello semper abstinerint, nec Ambiorigi auxilia miserint, hostium loco ne habeantur, rogant. Cæsar igitur receptis, qui ad eos confugerant, Eburonibus, purgationem ipsorum accipere se respondit. Hinc impedimentis omnibus in Vatuca (quod castellum in Eburonibus est, vbi priùs Titurius & Aurunculeius hibernauerant) collatis, Q. Cicerone cum legione quarta decima equitibusq; ducentis, præsidio impedimentis relicto, exercitu tripartito, T. Labienum Oceanum versus, quàm Menapij sedes habent, cum tribus legionibus mittit: C. Trebonium cum totidem legionibus, in regionem Aduaticis finitimam ire iubet: ipse cū pari numero ad Scaldim fluuium, qui tunc Mosam influebat, & ad extrema Arduennæ syluæ, quòd Ambiorigem profugisse intellexerat, profectus est: constituto priùs, vt post diem septimũ, facta latè populatione, & prædis vndique abactis, exploratisq; hostium rationibus, eodem ad Vatuca loco omnes conuenirent, noua pro re nata capturi consilia.

Missis

A Missis etiam nuncijs vicinas quasque ciuitates ad deprædandos Eburones euocat. Hac fama exciti Germani qui trans Rhenum erant, inter ceteros Sicambri cum duobus equitum milibus, Rheno transito in Eburonum fines perueniunt: pluribusq; Eburonum è fuga exceptis, & copiosa pecorum armamentorumq; præda ditati, intellectu Cæsarem longiùs abesse, Romanorum verò impedimenta & commeatus intra Vatuca[m] castellum conuecta modico præsidio adseruari, spe opimioris prædæ, relictis Eburonibus ad Vatuca[m] contendunt. Cicero autem cum Cæsarem longiùs progressum ad diem præscriptum, qui iam aduenerat, minimè adfuturum crederet, quinque cohortes frumentatum mittit. Has sequuti & alij veterani

B trecenti sub vexillo, calonum præterea magnus numerus. Germani, qui sylvarum obiectu tecti sub vallum ipsum iam peruenerant, antequam aduentus ipsorum à quoquam perciperetur, castra ex inopinato irrumpere conantur. E Romanis qui in castris relictis erant, egrè impetum hostium sustinuerunt: donec tandem exaudito ab his qui frumentatum ierant in reditu clamore castrensi, discrimineq; suorum cognito, veterani, qui sub vexillo cum frumentatoribus castra egressi fuerant, duce C. Trebonio equite Ro. per medios hostes perrumpentes in castra incolumes perueniunt, sequentibus eodem impetu calonibus, equitibusq;: parte tamen eorum qui colliculum medium inter locum frumentationis & castra occupauerant, nec cum ceteris perruperant, interfecta. Sic Germani Vatucae expugnandæ spe deiecti, cum præda in Eburonibus collecta, quam in syluis, dum ad Vatuca[m] tendunt, occultauerant, trans Rhenum se in sua recipiunt: Romanis ne sic quidem metu liberatis, donec Cæsar vastatis longè lateque agris hostilibus, ipse tandem in castra redisset. Ambiorige autem nusquam inuento, quòd quatuor solum comitantibus, latebris ac tenebris inuestigantium se diligentia eriperet, exercitum in Durocortum Rhemorum oppidum deducit. Ibi concilio totius Galliae habito, in Acconem Senonensis & Carnutensis conspirationis principem, tum in alios plerosque more maiorum animaduertit. Reliquis legionibus alijs aliò in hyberna concedere iussis, commeatuque instructo, in Italiam ad conuentus proficiscitur.

D Sub id tempus turbata Romæ P. Clodij cæde Republica, Cæsar vt ea quæ Romæ interea agerentur, citiùs & tutiùs ad se perferrentur, simul ipse si opus videretur, maturiùs accederet, minùs sibi longè ab Vrbe recedendum existimauit. Hinc tanquam negocijs citerioris Galliae procurandis intentus, solito diutiùs intra Italiam se continuit. Inde rumoribus in Galliam Transalpinam perfertur, Cæsari propter vrbanos tumultus necessariò intra Italiam manendum: qui rumores maximorum statim in Gallia motuum causa exitère, dum Galli tantam pristinae libertatis recuperandæ occasionem sibi tam oportunè oblatam minimè prætereundam censent.

Posse absente Cæsare omnes legiones, quæ passim apud se in hybernis erant, opprimi, Romanorumq; iugum semel cervicibus suis excuti. Conuocato igitur super hac re Galliæ totius concilio, dubitantibus reliquis, Carnutes pollicentur se belli initium facturos. Hi quod verbis promiserant, vt & facto præstarent, Cotuato & Conetoduno ducibus, Genabum profecti, ciues Rom. qui eo loci negociabantur, inter alios C. Fusium Cottam equitem, præfectum rei frumentariæ, occidunt, diripiuntque. Carnutum audaciam duce Vercingetorige sequuntur & Aruerni. Hic Rex à suis appellatus, Senones, Parisios, Pictones, Cadurcos, aliasq; plurimas ciuitates haud inuitas suo iungit imperio: maximoque coacto exercitu in Bituriges proficiscitur, sollicitatis ad defectionem tum Heduis, tum alijs plerisq; populo Rom. confederatis gentibus & ciuitatibus. Hæc vbi ad Cæsarem perlata, confestim Italia relicta, in Galliam Cisalpinam cum supplementis proficiscitur: intellectoq; Lucretium Cadurcum (qui à Vercingetorige in Rutenos missus, eorundem ciuitatem in partes Aruernorū traxerat) alijs plerisque gentibus sibi conciliatis, cum magnis copijs ad Narbonem iter habere, nihil sibi ad extremam diligentiam reliqui fecit, vt quoquo modo Narbonem ipse prior occuparet. Quò postquam peruenit, confirmatis Narbonensium animis, præsidia locis finitimis prouincialibusq; disponit. Hinc in Heluios Aruernis cõterminos cum parte copiarum & supplemento Italico proficiscitur, superatoq; Gebenna, monte inter Heluios Aruernosque medio, viaque per niuem, quæ vel ad sex pedum altitudinem iacebat, sibi patefacta, tandem in Aruernorum fines exercitum non sine summis difficultatibus perducit: equitatuq; latè regionem omnem populari iusso, maximum Aruernis terrorem iniecit. His nuncijs Vercingetorix è Biturigibus domum retrahitur: quem Cæsar cum omnibus mox copijs adfuturum existimans, maioribusque sibi ad resistendum viribus opus fore intelligens, biduum in Aruernis commoratus, relicto ibi cum copijs Bruto adolescente, magnis nocturnis diurnisque itineribus primò Viennam pro recenti equitatu, tum ad alia legionum hyberna se confert, missisque ad quas ipse adire non poterat legiones nuncijs, non antè quieuit, quàm omnes vnum in locum coëgit, etiam priusquam Aruernis de aduentu ipsius plenè constaret. Vercingetorix alia parte per Bituriges ad Gergobiam Boiorum oppidum oppugnandum, exercitum ducit. Huc & Cæsar, præmissis prius de aduentu suo ad Boios nuncio, qui illos tantisper in fide contineret, proficiscitur. Ceterum ne hostibus à tergo relictis commeatus & frumenta difficiliùs subueherentur, Vellaunodunum Senonum oppidum triduo postq̃ ex itinere oppugnari cœptum, in deditiõne accipit. Similiter & Genabum Carnutum: vbi, exercitu per pontem Ligerim flumen traiecto, in Bituriges peruenit. Vercingetorix nuncio de Cæsaris aduentu accepto, relicta Ger-
 gobia

BELLVM
 APVER-
 NICVM.

Agobia Cæsari cum exercitu occurrere statuit. Cæsar cum Nouiodunum Biturigum oppugnabat, iamque oppidani missis legatis, conditionibus præscriptis, plerisque etiam Cæsarianorum intra oppidum admissis, Cæsari se dederant. Sed postquam Vercingetorigem procul è mœnibus aduentantem conspexere, mutata protinus sententia, in spem auxilij sublatis, armis resumptis, portas claudunt, murosque reparant. Cæsar suis qui in oppido fuerant receptis, prælio equestri auxilio equitum Germanorum feliciter commisso, Gallos in fugam conijcit. Hinc oppidani, auctoribus secundæ istius defectionis ad Cæsarem perductis, iterum sese dedunt. Ab his Cæsar ad Auaricum, oppidum Biturigum longè maximum munitissimumque oppugnandum se accingit. Vercingetorix, cum ubique viribus & fortuna impar, non alia se ratione Romanos superare posse confideret, quàm si pabulatione comœtuque destituerentur, habito suorum concilio, omnibus consentientibus, vicos, ædificia, atque oppida quæcunque, quæ neque opere neque situ ad sustinendum Romanorum impetum munita satis videbantur, longè lateque incendit: idque non in Biturigibus solum, incensis vno die plus .xx. urbibus, sed & in reliquis passim ciuitatibus: ut vix Auarico ipsi, quæ & amplitudine & pulchritudine ceteras ferè totius Galliæ vrbes superabat, deprecantibus suppliciter Biturigibus, parcitum sit. Cæsar interea, qui Auaricum ipsum obsidebat, omnibus circumquaque incensis, in maximas rei frumentariæ angustias coniectus, oppugnationem oppidi dimittere constituerat, nisi milites ipsi summa animi constantia & fortitudine tantam ignominiam deprecati, quiduis potius perpeffuros, quàm re infecta discessuros occlamassent. Vercingetorix verò castra propius Auaricum adiuuerat, Romanos uti sperabat postridie in pabulatione per insidias oppressurus. Sed Cæsar intellecto hostium consilio, nocte media silentio castris egressus, cum hostium copias loco munitissimo dispositas videret, ut non sine præsentis periculo prælium committi posse videretur, ad Auarici oppugnationem reuertitur. Quod cum aliquandiu non minori constantia & virtute, nec minoribus operibus ab oppidanis defenderetur, quàm à Cæsarianis non sine summa difficultate, in extrema rerum omnium penuria strenuè oppugnabatur: tandem Cæsar vsus oportunitate imbris subito cum magna venti violentia effusi, qui propugnatores aliquantisper à muro submouerat, iubet & suos languidius in opere versari, donec tandem propugnacula viris nudata conspiciens, præmio ijs qui primi murum conscendissent proposito, signo dato muros oppidi inuadi iubet. Hinc subito Cæsarianis omni ex parte magna animorum incitatione, murum defensore vacuum occupantibus, totoque mox oppido circumfufis, oppidanis omnis fugæ spes eripitur: qui dum abiectis armis fugam angusto portarum exitu frustra tentant, sine sexus aut ætatis discrimine omnes ferè contrucidantur,

AVARICVM
 CAPTVM.

vix octingentis è quadraginta milium numero reliquis, qui primo clamore audito tempestiuè se ab aduersa oppidi parte muro deiecerant, atque in Vercingetorigis castra peruenerant. Vercingetorix hac clade accepta nihilo animo deiectior, conuocato concilio suos consolatus, & ne animû desponderent cohortatus, castra muniri iubet: & quò damna accepta sarciret, reliquas Galliaë ciuitates, earumq; Principes donis pollicitationibusque quoquo modo sibi iungere contendit: ita factum, vt copiarum prioribus cladibus accisæ, multumque imminutæ, breui tempore supplerentur. Cæsar dum Auarici aliquandiu moratur, vt militem inedia, egestate, & labore defatigatum reficeret, orta in Heduis inter duos primi apud eos nominis, Coto scilicet, & Conuictolitanem, dissensione, de summa potestate, quæ antea prius apud vnum esse solebat, nunc penes duos erat, per legatos à Principibus Heduum reuocatur. Hinc statim in Heduos profectus, conuocato Senatu, ijsq; inter quos controuersia erat, Coto abdicare coacto, magistratum Conuictolitani confert. Sic ea dissensione composita, Heduos ad concordiam exhortatus, equitatum omnem & peditum decem milia ab eisdem sibi deposcit. Exercituq; bipartito, Labienum cum quatuor legionibus & parte equitatus in Senones & Parisios ire iubet: ipse cum reliquo equitatu & sex legionibus in Aruernos ad Gergouiam secundum flumen Elauer tendit. Eodem mox Vercingetorix cum suo exercitu ab altera ripa, medio inter vtrumque exercitum fluuio Elauere, cuius pontes omnes prius resciderat, iter facit, castraque Cæsar's castris aduersa in opposita ripa locat. Sed Cæsar parte copiarum sibi retenta, reliquis legionibus iter consuetum conficere iussis, medio ferè itinere subsistit: vnoque è pontibus ab Vercingetorige dirutis, cuius pars inferior integra adhuc remanserat, celerrimè refecto, iisque quas secum habebat copiis flumen traductis, loco castris idoneo delecto, reliquas item copias quamprimùm ex itinere reuocatas traducit. Vercingetorix intellecto Cæsarem transmissis copiis tergis suorum imminere, cum se dubio pugnae euentui committere nollet, Gergouiam magnis itineribus præcurrit. Eodem Cæsar, mox cum omnibus copiis subsequutus, postquam peruenit, vrbis situm in editissimo munitionisq; monte contemplatus, omni subitanæ expugnationis spe deposita, longiori obsidione opus esse intelligit, leuibusq; ibi primùm hinc inde equestribus præliis concursum. Interea apud Heduos Conuictolitanes, cui Cæsar supremum apud suos magistratum adiudicarat, pecunia ab Aruernis corruptus, Litauico fratribusq; eius nobilissimis adolescentibus, perfidia socijs atque ministris, nouorum tumultuum nouaque defectionis auctor extitit. Auxilium illud decem milium peditum, quod Cæsari ab Heduis mittendum fuerat, Litauico ducendum tradi curat. Litauicus fratribus suis cum alijs quibusdam à se subornatis ad Cæsarem præmissis,

sis, atq; ad se redire iussis, cum iam non amplius triginta milibus passuum ab Gergouia abesset, fingit sibi ab illis quos præmiserat nunciatum, equitatum Heduarum, tum alios plerosque suæ ciuitatis nobilissimos, proditionis falso insimulatos, à Cæsare indicta causa necatos, in his Eporedorigem & Viridomarum Principes ciuitatis, fratres item suos quos præmiserat. Hæc pro concione coram vniuerso exercitu, per quosdam qui ab ipso prius edocti fuga eadem se euasisse comminiscabantur, pronounciari iubet: iritatisq; hoc mendacio suorum animis, vt se Aruernis iungant facile persuadet. Quin etiam missis nuncijs, eadem vniuersæ Heduarum ciuitati nunciat, sperans se, quos prius ad violandam fidem inducere non poterat, hoc saltem mendacio ad vliscendum tam atroces iniurias concitaturum. Sed Cæsar hac Litauci fraude per Eporedorigem ipsum detecta, confestim cum quatuor legionibus expeditis ad Heduarum agmen proficiscitur: interdictoq; suis ne quenquam Heduarum interficerent, Eporedorigem & Viridomarum, quos Litaucus interemptos mentitus fuerat, procedere, suosq; appellare iubet. Ea ratione Litauci perfidia vniuerso exercitui manifestata, Hedui poenitentes supplicesque veniam armis proiectis petunt. Litaucus autem cum aliquot e suis clientibus Gergouiam ad Aruernos fuga se recipit. Cæsar nuncijs hac de re sine mora ad Heduos missis, intellectoque medio ferè itinere, castra se absente non sine summo periculo oppugnata, eundemq; casum suos etiam in posterum diem manere, maxima cum festinatione vel ante ortum Solis cum suis in castra peruenit: paruaq; Gergouia expugnanda spe reliqua, cum maiores in Gallia motus timeret, exercitum inde deducere cogitabat: oblata tamen occasione, & oportuno vsus stratagemate, trinis hostium castris, quæ vacua conspexerat, potitur. Sed iniquitate loci paulò post perspecta, veritus ne spe prædæ, simul pugnandi studio miles maiori se periculo inconsideratiùs obijceret, receptui cani iubet. Ceterum tantus fuit militum ardor, vt non audito tubæ sonitu, ad Gergouiam ipsam expugnandam raperetur. Et iam L. Fabius Centurio manibus suorum sublatus, primus murum occupauerat. Reliquis dehinc extemplò subsequutis, parum abfuit quin oppidum eo impetu caperetur, ni Romani, quanquam virtute superiores, numero tamen & loco, quo iniquissimo constiterant, inferiores, auctis superuentu Vercingetorigis hostium copiis, ab oppidanis repulsi, acerrimam ac difficillimam Gergouia oppugnationem relinquere coacti fuissent, accepta clade non parua, desideratisq; e suis plus minus quingentis. Inter quos præter L. Fabium, & M. Petreium Centuriones, qui fortissimè dimicantes, hostium multitudine oppressi, in ipsis muris occubuere, & alij Centuriones. XLVI. interfecti sunt. Cæsar postridie pro concione increpata primùm militum temeritate, quod proprio vsi consilio, spretoq; ducis imperio, ad signum receptus non substitissent,

tissent: postea confirmatis eorundem animis, ne hoc casu deiceretur, duobus A
 praeliis cum Vercingetorige prosperè commissis, castra in Heduos mo-
 uet, quòd ne nunciis quidem Caesaris ad se missis, quietem acturi videren-
 tur, Litauico praesertim cum omni equitatu, ad concitandos in Caesarem
 totius ciuitatis animos profecto. Eporedorix verò & Viridomarus, sub prae-
 textu ciuitatis contra Litauici perfidiam in officio & fide retinendæ, in He-
 duos se à Caesare praemitti petunt: quibus ipsis quantumquam Caesar non vs-
 quequa; fideret, cum iustis tamen de causis minimè retinendos putaret,
 commemoratis prius suis in Heduos meritis, cum certis mandatis à se di-
 mittit. Illi impetrato comœatu digressi, postquam Nouiodunum Heduo-
 rum oppidum peruenissent, interfecto, oppidanorù auxilio, praesidio Ro. B
 ciuibus item & negociatoribus Romanis, praedam omnem inter se partiun-
 tur. Hanc ibi copiosissimam offenderunt, quòd Caesar & obsides & pecu-
 niam publicam, tum frumentum, ceteraque exercitus impedimenta, ma-
 gnumque adeò equorum ad bellum coemptorum numerum ibi deposu-
 erat. Ipsum autem oppidum, ne eo belli receptaculo Romani vterentur,
 incendunt: pertractaque in societatem rebellionis vniuersa ciuitate, hostili
 prorsus in Romanos animo cuncta gessere. Caesar autem quòd minùs exer-
 citum in Heduos perduceret, Ligeri flumine, qui hybernis auctus niuibus
 in immensum excreuerat, impeditus, mutato consilio, conuersoque; itinere
 ad Labienum in Senones nocturnis diurnisque; itineribus contendit. La- C
 bienus dum ea quae supra commemorata sunt à Caesare geruntur, Lutetiae
 Parisiorum expugnatione frustra tentata, castris summo silentio egressus,
 Melodunum Senonum oppidum, in Sequanae insula, vt & Lutetia situm,
 concesserat: profligatisque; oppidanis, oppidum ipsum cum vniuersa insula
 occuparat, ponteque; quem hostes paulò antè resciderant, restaurato, exerci-
 tum iterum Lutetiam versus duxerat. Parisij intellecto Labieni aduentu,
 ponte rescisso, oppidoque incenso, intra paludes, quae Sequanam influunt,
 se receperant. Ceterum Labienus nuncio sub hac de Heduorum defecti-
 one accepto, praelio ex itinere cum Camulogeno Aulerco, qui summam
 imperij apud Parisios tenebat, non infeliciter commissio, omni que ferè ho- D
 stium multitudine cum ipso duce Camulogeno interfecta, Agendicum,
 vbi totius exercitus impedimeta erant, reuersus, inde cum omnibus copijs
 ad Caesarem pergit. Hedui interea sollicitatis omnibus ferè ciuitatibus, plu-
 rimisque ex his in suam sententiam pertractis, cum imperium sibi in reli-
 quas ciuitates deposcerent, reliquis dissentientibus, habito demum super
 hac re totius ferè Galliae concilio, omnium consensu Vercingetorige huic
 bello Imperator deligitur, inuitis tamen taciteque; indignantibus, principa-
 tum sibi ereptum Heduis: quos vel hinc maximè sui consilij poenitere cœ-
 pit, Eporedorigem imprimis & Viridomarum, summo apud Heduos loco
 natos

RES APUD
 PARISIOS
 DVCE LA-
 BIENO GE-
 STAE.

HEDVO-
 RVM DE-
 FECTIO.

BELLVM
 GALLIC.
 DVCE VER-
 CINGETO-
 RIGE AR-
 Verno.

natos adolescentes. Vercingetorix summo iam imperio accepto, obsides reliquis ciuitatibus, Heduis Segusianisq; pedites imperat: fratremq; Eporodorigis in Allobroges, alios in alias populi Ro. prouincias, ad bellum inferendum, agrosque depopulandos mittit. Cæsar verò cum interclusis omnibus itineribus, neque ex Prouincia, neque ex Italia auxilia commode submitti posse videret, equites & leuis armaturæ pedites è Germania transrhenana accersit. Qui vbi iam aduenère, exercitum statim per Lingonum fines, & per Sequanos Prouinciam versus ducit. Vercingetorix sperans Romanos, ne in Prouinciam suis opem laturo peruenirent, itinere intercludi posse, agmine tripartito Cæsari in Sequanis obuiam progressus, Romanos transitu prohibere cœpit. Cæsar ex aduerso equitatum quoque suum tripartitum in hostem immittit: factoque concursu acerrimè vtrinque dimicatum est, donec tandem Galli ab equitibus Germanis, qui & corporum mole & robore præstabant, loco pulsi, plurimis passim interfectis, nobilissimisq; aliquot Heduorum captis, & ad Cæsarem perductis, in fugam vertuntur. Vercingetorix fuso omni suo equitatu, pedestres copias in oppidum Mandubiorum Alexiam celeriter perducit: quem Cæsar quamproximè potuit assequutus, tribus hostium milibus è nouissimo agmine occisis, postridie & ipse castra ad Alexiam locat. Id oppidum edito colle situm, cum non nisi longa obsidione capi posse videretur, vallum ipsi Cæsar circumducit. Vercingetorix autem sub ipso oppidi muro intra fossam & maceriam sex pedum altitudinis suas copias habebat, munitionibusque Romanondum absolutis, equestri prælio in planicie, quæ ante Alexiam in longitudinem trium milium passuum extendebatur, summa contentione vtrinque commissio, Vercingetorix, cum impetum eorum, quos Cæsar suis subsidio miserat, Galli non sustinerent, plurimis suorum cæsis, nec paucioribus præ timore in oppidum irrumpentibus, omnibus denique fuis fugatisque, tandem toto prælio superatur: pabuloque & reliquis commeatibus destitutus, nocte omnem à se equitatum ad suam quemque ciuitatem dimittit, reliquas omnes copias in oppidum recipit. Hæc vbi Cæsari nunciata, ne quæ oppidanis exitus pateret, oppidum nouis inusitatisq; operibus cingit: similibusq; ferè munitionibus & ab altera parte quattuordecim milia passuum complexus, castra aduersus exteriorem hostem tutatur, prospecto sibi prius de triginta dierum pabulo & frumento. Interea communi omnium Galliæ Principum consilio, non quidem, vt Vercingetorix per equites suos mandarat, omnes qui per ætatem armis habiles essent, conuocantur: sed omnibus ferè ciuitatibus, non solum Galliæ, sed & Heluetijs, Rauracis, aliisque aliquot Germanicæ gentis ciuitatibus, auxiliorum certus numerus indicitur: ita vt peditum coacta sint ducenta quadraginta, equitum verò octo milia. His omnibus in Heduorum finibus con-

E

uenire

uenire iussis, cum summa imperij præficiuntur Comius Atrebas, Viridomarus & Eporedorix Hedui, & Vergasillaunus Aruernus Vercingetorigis consobrinus: qui hoc cum numero copiarum, summa omnium alacritate, victoriam vel certissimam spe gestiente præcipientes, Alexiam rectà contendunt. Interim deficiente Alexiæ omni re frumentaria, cum dies, quo auxilia adesse iussa erant, iam effluxisset, varijs inter obsessos sententijs certabatur, quibusdam deditioem, alijs eruptionem suadentibus: tandem vt rei frumentariæ penuriam subleuarent, Mandubios, quorum oppido recepti erant, cum liberis, vxoribus, ceterisque bello inutilibus expellunt: qui cum nec à Romanis, quibus & ipsis commeatus angustior erat, reciperentur, inter hostes & suos fame & inedia confecti, longè miserrimo mortis genere perire. Hæc dum Alexiæ geruntur, Comius & reliqui, qui iam cum omnibus auxiliorum copijs aduenerant, occupato colle, quingentis nec amplius à Romanorum munitione passibus confidunt. Die postero equitatu hinc inde producto, acerrimè à meridie ad Solis vsque occasum dubio euentu pugnatum est: donec tandem Germani confertis turmis, impetu in Gallos factò, circumuentis cæsisque Gallorum sagittarijs, qui inter equites cum aliquot leuis armaturæ peditibus versabantur, reliquos in fugam vertunt. Parte alia eodem ferè tempore Cæsariani Gallos cædentes in castra vsq; propulerant. Hæc ab Alexianis è locis superioribus despecta, non minoris tristitiæ oppidanis occasionem dedere, quàm antea auxiliorum aduentantium aspectus lætitiæ excitarat: desperataque iam victoria in oppidum, vnde prius ad primum auxiliorum & Romanorum concursum egressi erant, se recipiunt. Sub medium noctis sequentis Galli maximo apparatu exteriores Romanorū munitiones expugnare parant: eodem tempore & Vercingetorix, significatione foris per clamorem facta, alia ex parte in obiectas oppido munitiones insultum facturum, suos oppido educit. Sed Galli cum eminus è turribus & propugnaculis crebris assiduisque telorum iactibus, quò minùs propiùs munitiones Romanorum accederent, prohiberentur: rursus in scrobes & foueas, quas Romani ante munitiones perfecterant, leuiq; cespite & vimineis cratibus intexerant, frequentes passim deciderent, stimulisq; & stipitibus acutis occultè in terra defixis seipsos induerent: postquã nihil à se profici vident, veriti Romanorum sub diem è castris eruptionem, antequam ad munitiones peruenirent, pedem referunt: similiter & oppidani ab altera parte, vbi suos discessisse vident. Postea, re ad hunc modum bis infeliciter gesta, Galli consilio aliter inito, castra munitionesq; tribus lateribus oppugnare aggrediuntur: vno, à campestribus, siue exterioribus munitionibus. vnde & priorem oppugnationem tentarant: altero, à colle, qui ad Septentrionalem castrorū plagam eminebat, quæ Romani suis operibus circumdare non poterant: tertio, per Vercingetorigem à parte oppidi.

Pugna-

A Pugnatum est diu & acriter omnibus locis, summa cum difficultate, maxime Romanorum, quod illi totis munitionibus distracti, diuerso distinerentur. Tandem virtute Cæsaris & Labieni legati, eruptione è munitionibus facta, Galli in fugam vertuntur: quibus in equitatum, quem Cæsar à tergo in hostes miserat, incidentibus, maxima est edita strages, Sedulio Lemouicium Principe præter ceteros occiso, Vergasillauno capto, signisque; hostilibus septuaginta quattuor ad Cæsarem perlatis, paucissimisque ex omni numero superstitis, reliqui qui in castris remanserant, fuga salutem quasiere. Qui verò in postremo agmine hærebant, ab equitatu Cæsaris, pars capti, pars occisi, reliqui fuga alij aliò elapsi, in suas quisque; ciuitates peruenere. Oppidani fuga & cade suorum perspecta, & ipsi à munitionibus in oppidum regressi, postridie missis legatis, vel ipso Vercingetorige auctore, armis traditis sese dedunt: Cæsarique; pro castris intra munitiones sedenti Principes Aruernorum atque Hedui adducuntur, inter ceteros ipse Vercingetorix. E captiuis, Hedui Aruernique, obsidum loco, donec ciuitates reciperentur, futuri, retenti sunt. Ex reliqua turba vniuerso exercitui singula capita prædæ nomine distributa. Cæsar hinc in Heduos profectus, mox vniuersa ciuitate recepta, similiter & Aruernis imperata facturos per legatos pollicentibus, magno obsidum numero imperato, captiuorum Heduiorum & Aruernorum plus minus viginti milia ciuitatibus suis reddi iubet.

C Vercingetorix, quanquam supplex Cæsari, propter ingratitude tamen, quod magnis à Cæsare beneficijs affectus fuisset, in vincula coniectus, postea in triumphum productus, occidi que iussus est. Obsessorum intra Alexiam numerus centum & septuaginta milium fuisse creditur, præter eos quos vel sexus, vel ætas, bello inutiles reddebat. Cæsar his rebus gestis, legatis alijs aliò cum legionibus in hiberna missis, ipse Bibractem Heduiorum oppidum hibernatū concessit. Romæ verò propter eius anni res prosperè & feliciter gestas, viginti dierum supplicatio ipsi decreta est. Post hæc Cæsar, cognito plerasque Gallia ciuitates, repetitis conspirationibus, noua belli consilia capere: nihil prius duxit, quam initijs ipsis occurrere, Gallisque; ex inopinato oppressis, omne consilij, si non capiendi, saltem in effectum deducendi, spacium præcidere. Hinc M. Antonio Quæstore hibernis præfecto, pridie Kal. Ianuarias in Bituriges, qui conspiratione facta iam bellum parabant, exercitum ducit: itinereque celerrimè confecto, nulla aduētus sui significatione, dum suos incendijs abstinere iubet, facta, Bituriges equitatu suo prius oppressit, quam illi ex agris in oppida se recipere possent: qua festinatione, facilè eos quasuis pacis condiciones, vel lubentissimis animis accipere coëgit. Militibus autem in premium laborū, quos illi itinere difficillimo per intensissimum frigus hiberno tempore maxima diligentia confecto, perpessi erant, viritim ducentos sestertios, Centu-

ALEXIA FV
SO GALLO
RVM EXER
CIU CA-
PTA.

HEDVIRE
CEPTI.

SUPPLICA
TIO .XX.
DIERVM
DECRETA.

NOVI IN
GALLIA
MOTVS.

ANTONIVS
QVAESTOR.

CAESARIS
IN MILI-
TES LIBE-
RALITAS.

rionibus duo milia nummum in prædam diuisit, legionibus quadragesimo post die Bibractem in hiberna reductis. Hac Cæsaris diligentia & celeritate & aliæ passim ciuitates permotæ, belli consilia deposuere. Haud multò post, Cæsare iam in hiberna reuerso, legati à Biturigibus missi, auxilium aduersus Carnutes, à quibus bello lacescebantur, petunt. Hos Cæsar, cum duabus legionibus in ipsos profectus, primo aduentus sui nuncio ita terruit, vt relietis vicis oppidisque passim per agros dispersi profugerent. Cæsar occupato Genabo Carnutum oppido, milites aduersus durissimas hiemis tempestates, intra tecta Gallorum recipit. Equites verò, peditesque auxiliarios, ad perfequendos Carnutes mittit. Qui cum proprijs tectis eiecti, nec à terrore hostium insectantium, nec à cæli hiberni iniurijs, tutum vsquam perfugium inuenirent, magna suorum parte amissa, à vicinis quibusque ciuitatibus è fuga excipiuntur. Dum hæc geruntur, Rhemi missis legatis nunciant, Bellouacos inter ceteros Belgas virtute bellica primos, cum finitimis ciuitatibus. duce Corbeo Bellouaco & Comio Atrebatæ, copias cogere: Sueffionibusque, qui in Rhemorum clientela, eorumque fratres & consanguinei erant, præcipuè minitari. C. igitur Trebonio cum duabus legionibus Genabi in hibernis relicto, reliquis verò legionibus ex diuersis hibernis ad se euocatis, in Bellouacos tendit. Ibi à speculatoribus hostium cognoscit, Bellouacos omnes qui arma ferre possent, vnum in locum conuenisse: cumque finitimis ciuitatibus, Ambianis, Aulercis, Caletis, Velocassijs, & Atrebatibus, loco edito paludeque cincto castra posuisse, impedimentis omnibus in siluas conuectis: multitudini autem Corbeum Bellouacum, flagrantem insigni po. Ro. odio, præesse: Comium verò Atrebatem ad auxilia Germanica dimissum: constituisse præterea Bellouacos, reliquis ciuitatibus consentientibus, si modò cum tribus tantum legionibus occurrisset Cæsar, prælio decertare: si cum pluribus, eo quem castris elegerant loco, se continere, auxiliaque expectare. Hinc Cæsar, cum aciem ita instruxisset, vt paucitate suorum, quæ quattuor tamen vt quàm minimum legionum erat, ad Bellouacos relata, hostem ad pugnam elici posse speraret: illi tamen acie pro castris instructa, loco se minimè mouerent, miratus, castra hostium castris aduersa ponit, valloque duodecim pedum, & fossa duplici pedum quindecim, turribus aliisque maximis operibus munit: cumque leuibus tantum prælijs subinde inter vtraque castra commissis, nunc Romanis, nunc Gallis paludem transeuntibus, Bellouaci obstinatiùs loco munito se continerent, nec quod Cæsar imprimis optabat, iustæ pugnae potestatem facerent, maioribus sibi ad oppugnanda hostium castra copijs opus esse cognoscit. C. itaque Trebonium cum duabus legionibus è Genabo, T. verò Sextium cum vna è Biturigibus ad se euocat. Pluribus interim diebus per istiusmodi velitationes inter vtraque castra consumptis, Rhemorum

BELLVM
 CVM BEL-
 IOVACIS
 BELGISQUE
 FINITIMIS.

morum tandem equitatus, qui in exercitu Cæsaris erat, pabulationi præsidio missus, Bellouacorum insidijs circumuentus, interfecto ipso ciuitatis Principe Vertisco, opprimitur. Quo successu Belgæ animis efferuntur. Sed cognito mox nouarum legionum, quas Trebonius adducebat, aduentu, Alexianæ obsidionis exemplo territi, omnes ætate & viribus bello impares nocte à se dimittunt. Quod vbi orto iam die Cæsar intellexit, palude quæ media interiacebat, pontibus strata, exercituque magna celeritate traducto, legiones propiùs admouet, ita vt tela tormentis in hostes mitti possent. Cumq; acie instructa, hostes quoque in acie pertinaciter permanere videt, nec aliter præliari paratos, quam si Romanus collem subiret, castra eo loco munit. Dumq; opere iam absoluto, instructis legionibus, equitibusq; pro vallo dispositis, Bellouaci Cæsarem ad se insequendum paratum vident, stratagemate vsi, Cæsarem eludunt. Quemadmodum in exercitu Romano, Triarijs à tergo aliorum post principia altero genu innixos, altero verò poplite porrecto subsidere moris erat: ita & posterior agminis Gallici pars, dum prior in acie stat, post alios fascibus è virgultis insidere solebat. Hos fasces Bellouaci per manus à posterioribus traditos, qui primi in acie consistebant, ante se locant, & signo dato ignem sub vesperam omnibus simul inijciunt: sic obiectu fumi atque flammæ conspectu sui, simulq; insequendi facultate Cæsarianis erepta, concitatissimo cursu sese proripientes, nulla accepta clade, milia passuum decem progressi, loco non minùs tuto castra locant. Ibi cum subinde ex insidijs Romanos in suis pabulationibus infestarent, tandem Cæsar, hostium consilio, locoq; insidiarum cognito, maioribus solitò copijs pabulatum eductis, post longam pari Marte & contentione dimicationem superior, maiori hostium parte à suis in prælio interfecta, ceteros in fugam versos, alios aliò disijcit: plurimisque etiam ex his ab insequentibus occisis, dux ipse Corbeus fortissimè dimicans, non paucis à se in prælio vulneratis, cum se dedere nollet, à Cæsarianis occiditur. Comius verò Atrebas ad Germanos, quorum auxilia adduxerat, profugit. Reliqui Bellouaci, communi ceterorum Belgarum consilio, legatis ad Cæsarem de pace missis, culpam deprecantur. Cæsar responso dato, satisfactū sibi ea pœna quam iam exsoluissent, imperatis obsidibus, legatos remittit. Bellouacorum exemplum & reliquæ mox ciuitates sequutæ sunt.

Hoc bello confecto, Cæsar exercitum plures in partes dimittit. Ipse retento sibi cum legione M. Antonio Quæstore, euocatoq; T. Labieno, in Eburones ad depopulandos Ambiorigis fines proficiscitur. Qui cum Romanorū manibus fuga se semper subtraheret, ita vt capi non posset, Cæsar finibus ipsius flamma & ferro latè vastatis, maximo Eburonum numero tum capto, tum interfecto, T. Labienū in Treuiros, quòd imperata minùs promptè obirent, cum duabus legionibus mittit: quos ille prælio feliciter com-

BELLOVA
CI CVM FI
NITIMIS
SVBACTI.

TREVIRES
SVBACTI.

RES A CA-
NINIO FA-
BIO Q. LE-
GATIS CVM
PICTONIQ.
FINITIMISQ.
POPVLIS
GESTAE.

missio, pluribus interfectis, Principibusq; ipsorum captis, facile in potestatem redegit. Interea in Pictonibus à C. Caninio & C. Fabio legatis, aduersus Dumnacum hostium ducem, qui Duracium amicum Po. Ro. ad oppidum Lemouicum obsidebat, res prosperè & feliciter geruntur, Dumnaco obsidionem relinquere coacto, atque in fugam verso, prædaque copiosissima, & magna suorum cæde multato. Is equitatu suo ex fuga in Romanorù equitatum se infectantem conuerso, prælio decertare ausus, postquam diu acriter hinc inde pugnatum, tandem legionum aduentu in fugam conuersus, amplius duodecim milibus interfectis, omnibus impedimentis exuitur, solusq; finibus suis pulsus, errabundus in extremas Galliae ciuitates profugit. C. Fabius alter legatorum, cum parte copiarum in Carnutes aliasque ciuitates, quæ Dumnaco subsidia miserant, profectus, datis obsidibus, Carnutes reliquasq; ciuitates maritimas, quæ Armoricæ appellantur, statim in potestatem redegit. C. verò Caninius ad persequendum Drapetem Senonem, qui fuso fugatoque Dumnaco, cum duobus hominum milibus è fuga collectis, iuncto sibi Luçterio Cadurco, in Romanorum Prouinciam iter habebat, vt eum à Prouincia auerteret, cum duabus legionibus proficiscitur. Quem vbi aduentare Luçterius & Drapes cognouere, occupato Vxelloduno oppido Cadurcorum munitissimo, subsistunt: copijsq; intra oppidum receptis, opera potissimum Luçterij, qui rebus integris auctoritate apud suos valebat, oppidanorum animos sibi conciliant. Caninius postquam eò cum exercitu venit, conspicatus oppidum præruptissimis rupibus situm, ita vt vel nemine defendente, ascensus armatis difficillimus videretur, trinis castris loco excelsissimo locatis, oppidum vallo cingere aggreditur. Ibi oppidanis, reuocato in memoriam Alexianæ obsidionis euentu, metuentib. ne & sibi frumento destitutis, similis casus subeundus foret, proxima nocte Drapes & Luçterius, duobus milibus in vrbe relictis, ceteros omnes educunt: comparataq; quàm maxima frumenti copia, cum decem ferè passuum milibus ab oppido castra haberent, Drapes præsidio castris relinquitur, Luçterius verò cum reliqua copiarum parte hora noctis ferè decima, occultis angustisque itineribus, frumentum vrbi inferre conatur. Ceterum cum vigiles exploratoresq; Ro. minimè falleret, Caninius suis è castellis proximis celeriter eductis, facto in frumentarios impetu, vniuersa ferè multitudine interfecta, ipsum Luçterium cum paucis fuga salutem quærere cogit, nemine ex omni numero in castra reuerso. Hinc cladis nuncio nondum in castra perlato, Caninius præmissis equitatu peditibusq; Germanis, cum parte copiarum castra hostium versus subsequitur. Cumq; inopinantibus inexpectatus superuenisset, acri prælio commisso, omnibus partim occisis, partim cum ipso Drapete duce captis, hostium castris maxima cum præda potitus, ad obsidionem Vxelloduni suos

inte-

A integros, nemine vel desiderato vel saucio, reducit: quò cum eodem die
 C. Fabius cum suis copijs accessisset, oppidum & is alia parte circumfedit.
 Hæc vbi Cæsar dum in Carnutibus moratur, ex literis Caninij cognoscit,
 motus Vxellodunensium contumacia, simul metuens ne hanc & reliquæ
 Gallia ciuitates in exemplum traherent, cum omni equitatu in Cadurcos
 profectus, C. Calenum legatum cum duabus legionibus iustis se itineribus
 subsequi iubet. Cumq; Vxellodunum venisset, situm oppidi contempla-
 tus munitissimum, vt quanquam maximis cinctum operibus, oppugnari
 tamen posse parùm spei superesset: intellectoq; oppidanis de frumento
 abundè prospectum, vt ne diuturna quidem obsidione ad deditiõem cõ-
 pelli posse viderentur, neque ideo tamen ab obsidione recedendum existi-
 mans: hoc solùm restare videbatur, vt aquatione oppidanos prohiberet:
 quod cum auerso fluuio, qui ad imas montis radices fluebat, minùs liceret,
 sagittarijs funditoribusq; loco idoneo dispositis, oppidanos à flumine, quò
 ipsis ex prærupto monte non sine summa difficultate descendendum erat,
 arcebat. Ceterùm cum accessu fluminis prohibiti, aquatione fontis, qui
 sub muro ciuitatis maximus erat, vterentur, Cæsar operibus maximis ex-
 citatis, oppidanos similiter fontis aquatione prohibere conatur. Hæc cum
 sine intermissione ab oppidanis ferro & flammis magno cum Romanorũ
 detrimento oppugnarentur, tandem simulata à Cæsare ab omni parte op-
 pidi oppugnatione, hostes ab impugnatione operum ad muros defenden-
 dos retrahuntur. Romani interim incendio, quo maior operum pars iam
 correpta erat, restincto, cuniculisque actis, fontem venis intercisis exhau-
 riunt. Hinc oppidani cum non homines solùm, sed & pecora reliquaq; iu-
 menta siti conficerentur, in summam salutis desperationem adducti, Cæ-
 sari se dedunt. Ille, quò diuturniore exemplo reliquos Gallos à simili per-
 fidia deterreret, omnibus qui arma sumpserant, manus abscindens, vitam
 concessit. Drapes autem, partim tædio captiuitatis victus, partim peiora
 metuens, inedia seipsum confecit. Luterius verò ab Epasnacto Aruerni
 amico po. Ro. cuius se potestati permiserat, Cæsari traditus est. Hæc
 D vbi confecta, reliqua Gallia iam pacata, Cæsar in Aquitaniam, quam ipse
 nunquam adierat, sed per legatum tantùm P. Crassum subegerat, profici-
 scitur, missisq; legatis & obsidibus omnes facilè Aquitania ciuitates dicto
 audientes habuit. Hinc æstate exacta Narbonem, quæ & ipsa suæ prouin-
 cia erat, cum equitatu petens, reliquum exercitum cum suis legatis in di-
 uersa hiberna, in omnes ferè Gallia partes mittit. Ipse rebus omnibus con-
 stitutis, in Belgium ad quattuor legiones, quas eò cum quattuor legatis mi-
 serat, Nemetocernæ hibernaturus consedit. Hæc ferè sunt, quæ nouem an-
 norum spacio Cæsar in Gallia, tum per se, tum per legatos gessisse traditur,
 subactis trecentis, vel vt alij tradidère, quadringentis Gallia populis, oppi-
 dis

VXELLO-
 DVNVM
 CAPTVM.

RES A CAE-
 SARE IN
 GALLIA
 GESTAE.

dis octuaginta vi captis, prælijs triginta commissis, vniuersa denique Gallia Pop. Ro. subiecta, atque in prouinciæ formam redacta. Quibus rebus felicissimè & fortissimè gestis, absoluto ferè altero imperij sui quinquennio, cum tempus, quo sibi prouincia excedendum, exercitusq; dimittendus foret, instare cognosceret, nihil tam studuit, quàm prouinciam quoquo modo in fide & quiete continere, ne qua ingruens belli necessitas, suum in Italiam discessum moraretur. Singulas itaque ciuitates honorificè appellando, Principesq; earum præmijs & muneribus profèquutus, atq; ad eò omni parendi còditione leuiori effecta, vniuersam Galliam quoad potuit in pace continuit. Hieme his fermè rebus extracta, in Italiam quamprimùm profiscitur, M. Antonio Quæstore ad petitionem Auguratus præmissò: quem

ANTONIUS
AVGVSTVS
FAC-
TUS.

quum Antonius frequentissimis municipiorum & coloniarum suffragijs, vel ante Cæsaris in Italiam aduentum adeptus esset, Cæsar singula municipia, singulasque colonias adiens, pro officio Antonio ad postulationem suam in petitione Sacerdotij præstito, gratias agit: simul etiam petitionem suam secundi Consulatus in sequentem annum eisdem commendat.

A quibus honorificentissimè maximisque studijs exceptus, quum vniuersam propè Galliam Togatam, magna cum festinatione peruagatus esset, T. Labieno eidem Gallix præfecto, ibiq; relicto, Nemetocernam ad exercitum reuersus est. Ibi exercitum bipartitus, quattuor legiones cum C. Trebonio in Belgio collocat, totidem cum C. Fabio in Heduos mittit, præsidijq; ciuitatibus impositis, obsidibus tributisq; imperatis, ipse in Italiam redit.

Hæ quanquam maximæ præclarissimæq; res gestæ, tametsi Romæ apud populum Cæsaris gratiam gloriamque plurimùm augerent, apud optimates tamen non eodem ab omnibus animo accipiebantur. Pompeius inter alios, qui amissa Iulia coniuge, (firmissimo inter se & Cæsarem dum viuebat necessitudinis vinculo) Crasso item apud Parthos interfecto, (qui medius inter vtrumque mutua inter ipsos dum viueret amicitia quasi sequester fuerat) multum iam de suo in Cæsarem studio deposuerat, crescentem indies Cæsaris tum gloriam tum potestatem suspectam habere cœpit, eamq; non tam palàm quàm clam impugnare deprimereq; studebat. Senatus quoque maior pars alienioribus in Cæsarem animis, in Pompeium erat propensior. Cumq; in vrbe per id tempus & iudicia & comitia largitionibus corrupta essent, nec magistratus per suffragia populi, sed profusissimis largitionibus, sæpè etiam per vim & arma fœda concertatione peteretur: ita vt turbato ciuitatis statu, respublica primis aliquot annis mensibus & Consulibus. & alio omni magistratu caruerit. Hinc omnia plena factionibus, cædibus, & maleficijs, interfecto inter cetera à Milone in via Appia Clodio Consulatus competitore: vnde maximi statim in vrbe tumultus excitati, septimoque demùm mense, neque sine maximis turbis,

Cn. Do-

A Cn. Domitius Calvinus, M. Valerius Messalla Cofs. creati sunt. His tantis malis hoc solùm remedij videbatur restare, vt ad vnus alicuius arbitrium summa potestas deferretur, qui tantos reipublicæ motus sua prudentia sedare posset. Ad quam rem, quanquam Cæsar, qui maximis rebus gestis vel Pompeij gloriam adæquarat, præ ceteris maximè idoneus plerisque videretur, proinde Dictatorem esse creandum: Senatus tamen Cæsari iniquior, Pompeium potissimum, cui eam Dictaturam deferret, elegit: quam cum verbis quidem Pompeius recusaret, re vera autem affectaret, Cato tandem auctor Senatui fuit, vt Dictator ne fieret, sed sine collega Consul dictatoria potestate crearetur. Ita Pompeius præter exemplum primus Romanorum consulatum solus adeptus, omnia vicissim ex Senatus sententia administrabat: multaque in restitutionem iudiciorum, & ad ambitum reprimendum, inhibendasque munerum corruptelas, promulgauit. Legem præterea de comitiis & iure magistratuum tulit, quæ omnes deinceps magistratuum petitorios comitiis interesse iuberet, absentium rationem haberi vetaret. Sanciuit quoque, vt quicumque à primo suo consulatu in illum vsque diem magistratus gessissent, actorum rationes reddere cogentur: frementibus atque ægerrimè vtrumque hoc Pompeij decretum ferentibus Cæsarianis, quòd priore quidem Cæsar à secundi consulatus petitione summoueretur, altero verò, acta consulatus eius in disquisitionem vocarentur. Præter hæc, M. quoque Marcellus, qui Pompeio in consulatu cum Ser. Sulpitio successerat, Pompeijque partes sequebatur, nondum expleto altero imperij Cæsari decreti quinquennio, ad Senatum retulit, vt bello iam confecto, exercitus Cæsari adimeretur, prouinciaque discedere iusso ante tempus succederetur, eiusque absentis ratio in comitiis ne haberetur: quanquam hunc Pompeius postea nominatim in lege sua excepisset. Coloni insuper, quos Nouumcomum Cæsar paulò antè in Alpibus deduxerat, vt iure Latij, quo Cæsar eos donauerat, priuarentur, retulit. Sed hæc quòd minùs perficerentur, Pompeius obstitit, non tam quòd dignitati Cæsaris consultum vellet, quam simulatione amicitiae: quodque maximis eius in rempub. meritis indignum videretur, si nulla legitima causa, aut delicto subsistente, imperiũ illi ante tempus abrogaretur: interim hoc agens, vt statim absoluto legitimo tempore, priuatus, armis depositis, dimissoque exercitu, in urbem redire iuberetur. Quare Pompeius, quum etiamnum Cæsari amicus videri vellet, eumque per alios quàm per se in priuatorum ordinem redigi mallet: C. Claudium C. F. Marcellum, Cæsari quidem affinitate iunctum, sed aliàs inimicissimum, L. item AEmilium Paullum, & ipsum Cæsari infestissimum, Consules in annum proximum designari curauit. C. verò Curionem, qui eloquentia & gratia apud plebem plurimum valebat, & Cæsarem iam pridem odio prosequeretur, ad Tribunatum plebis

CN. DOMIT.
CALVIN.
M. VALER.
MESSALLA.
COSS.

POMPEIUS
COS. .III.
SINE COLLA

M. CLAUD.
MARCELL.
SER. SULP.
RVFVS.
COSS.

C. CLAUD.
C. F. MAR-
CELL.
L. AEMILI.
PAVLLVS,
COSS.
DES.

euexit, Cæsaris vtique dignitatem & potentiam se per hos facile impugnat-
 turum, infracturumq; sperans. Interim sub specie belli Parthici legiones
 duæ in Syriam ad Bibulum, qui id bellum administrabat, mittendæ S. C.
 decernuntur: vna à Pompeio, altera à Cæsare. Pompeius itaque legionem,
 quam pridem Cæsari post Titurij Sabini & Cottæ cladem cōmodatò mi-
 serat, repetit. Hanc Cæsar viritim ducenis quinquagenis drachmis dona-
 tam remittit, simul etiam vnam è suis. Hæ cum nullo apud Parthos peri-
 culo Capuæ hiemassent, postmodum à C. Marcello Cos., intellecto Cæsa-
 rem aduentare, Pompeio traditæ sunt. Cæsar contrà, qui vel statim à
 Iuliæ morte hæc euentura multò antè animo præfagienti præferat, fer-
 uente adhuc Romæ cædis Clodianæ tumultu, intellectoq; consulatum à
 Senatu vni Pompeio sine collega deferri, missis legatis eundem cum Pom-
 peio consulatum petierat. Ceterùm, quanquam Pompeio minimè repu-
 gnante, reliquis tamen reclamantibus, non obtinuit: opera tamen Tribu-
 norum plebis, qui illum Pompeio collegam destinarant, hoc affecutus est,
 vt absenti sibi secundi consulatus petitio concederetur. Præterea, quò se
 contra Senatus inuidiam, aduersariorumq; iniurias muniret, nullo non
 officiorum & largitionis genere vnumquemque tum publicè tum priua-
 tim sibi deuincire studuit, ne libertis quidem seruisq; qui apud patro-
 nos dominosve gratia valebant, aut obæratu prodigisq; imò ne reis qui-
 dem (nisi si qui grauioribus implicarentur criminibus) abstinens, quin &
 hos omnes liberalitate sua subsidioq; subleuaret: omniumq; adedò or-
 dinum, sed populi præcipuè & militum, studia atque animos sibi quoquo
 modo adiungere obnixè laborauit. Hinc forum cuius aream HS milies
 comparauerat, maximis impensis de manubiis exstruere cœpit. Munus
 quoque gladiatorium, & epulum daturum se populo in funere filiaæ pro-
 misit. Legionariis autem duplex stipendium in perpetuum decreuit.
 Frumentoq; militibus, quando affluebat, sine modo & mensura distri-
 buto, aliisq; munificentiaæ generibus eorundem animos mirè sibi con-
 ciliauit. Tyrones quoque, quibus priùs in ludis publicis disciplina tra-
 di solebat, priuatim domi per Equites & Senatores rei militaris peritos,
 erudiendos curauit. Pompeij autem necessitudinem quò sibi retineret,
 neptem suam Octauiam, quamuis Caio Marcello elocatam, ei obtulit: fi-
 liam ipsius vicissim, Fausto Syllæ desponsatam, sibi vxorem dari postu-
 lans. Nec his contentus, Reges quoque & prouincias vniuersas, sibi
 quauis ratione demereri non cessauit: & præter Italiaæ, Galliaæ, atque Hi-
 spaniaæ vrbes, plurimas quoque Asiaæ & Græciaæ maximis operibus ædi-
 ficiisq; exstructis exornauit. Quæ omnia, quum propria auctoritate,
 & sine Senatus aut populi decreto ab illo fierent, vel hinc potissimùm fa-
 ctum est, vt plerique successorem ei ante tempus mittendum censerent.

Non

A Non ignorans autem Cæsar, Romæ hoc vnum & à Senatu, & ab aduersarijs agi, vt omnino in priuatorum ordinem redactus, omniq̃ue potestate priuatus, actorum suorum rationem reddere cogeretur: quum aliquandiu per Ser. Sulpitium M. Marcelli collegam restitisset, intellecto tandem Consules in sequentem annum, qui sibi decreti imperij postremus erat, designatos, L. AEmilium Paullum, C. Claudium Marcellum: Tribunum item plebis factum C. Curionem, æquè omnes sibi infestos, rebus suis metuens, primum habitis delectibus nouum militem conscripfit, pecuniasq̃ue alendo exercitui, & bello, si opus foret, ducendo, vndecunq̃ue conflauit. Et ne tandem vi & armis omnia sibi conficienda forent, Consulum quoque & Curionis animos sollicitare non destitit. E quibus Marcellus quidem nec verbis nec muneribus flecti potuit: cum Paulo autem numeratis mille quingentis sestertijs, ne sibi aduersaretur, depectus est. Curionem verò, quem vel ad quidlibet multitudini persuadendum, facundia & gratia apud populum plurimum posse intelligebat, quum grani fœnore atque are alieno obnoxium liberasset, sibi reconciliauit, dataq̃ue mercede acerrimum partium suarum defensorem sibi adsciuit. Qui, ne statim in Cæsaris partes transisse videretur, vtq̃; dum inter Cæsaris inimicos versatur, eorum quæ in Cæsarem struerentur, conscius esset, occultato proposito sui consilio, initio quidem non minore contentione quàm aliorum quiuis Cæsarem impugnabat: postea ne tam alteri partium, quàm publicæ quieti & tranquillitati studere velle videretur, ad liberandam omni metu Rempub. censebat, vtrique, Pompeio nimirum & Cæsari, imperium abrogandum, exercitumq̃; ab vtroque dimitti oportere. Sed tandem quæsita quauis occasione, qua meritò à Pompeianis dissidere videretur, Cæsarianarum partium acerrimum propugnatorem sese præstitit, negans omnino Cæsari successorem mittendum, nisi abrogato prius & ipsi Pompeio imperio: ne scilicet non sine periculo penes vnum tantum relinquatur imperium: vtrumque igitur & imperium & exercitum dimittere cogendum: ni Senatus iussis paruerint, ambos potius hostes iudicandos, conscriptisque nouis legionibus bello persequendos, quàm vt exercitu & imperio penes Pompeium relicto, Cæsar vtroq̃; priuatur. Neque enim minùs Reipub. interesse, Pompeium metu Cæsaris in officio contineri, quàm Cæsarem metu Pompeij. His indignatus Pompeius, multaq̃; prius Curioni stomachabundè & per iracundiam comminatus, Senatu egressus, in subvrbanam villam secessit. Ibi varijs de Cæsare exercituq̃; eius rumoribus ad se perlatis, tanquam is propter continuos & diuturnos belli labores, manifestissimamq̃ue affectati regni suspicionem, non minùs militum suorum quàm populi in se odia pertraxisset: proinde vbi primum è Gallia in Italiam rediisset, facilè ad se vel vniuersum Cæsaris exercitum transiturum. His & similibus vocibus delinitus, & in

spem supiniorem erectus, neglectiùs supiniusque iam agebat, exercitibus A comparandis, quibus Cæsari si opus foret, occurreret, minùs intentus: contentus interea nunc sententijs, nunc orationibus infestis Cæsarem oppugnare: quanquam defendentib. Cæsarem L. Paulo altero è Cofs. Lucioq; Pifone tum Censore, nihil aut parùm proficeret. Romæ itaque in Senatu diuersis de Pompeij & Cæsaris imperio sententijs diu variatum est, Curione potissimùm pro Cæsare strenuè decertante. In cuius sententiam, censentis vtriq; imperium abrogandum, tandem longè maior Senatorum pars discessit, indignante C. Marcello Cofs. altero, exclamanteque: Vincite tandem, vt Dominum habeatis Cæsarem. Orto dehinc in vrbe falso de Cæsaris ad urbem aduentu rumore, omnibus metu percussis, Marcellus B cum collega ociùs ad Pompeium in subvrbicum pergit: gladioq; illi porrecto, curam custodiamq; vrbis suscipere iubet: traditisq; duabus legionibus, quæ à Cæsare ad bellum Parthicum, vt ille putabat, missæ, Capuæ hibernabant, omniq; adeò exercitu qui vsquam in Italia erat eidem cõcesso, data ad hæc etiam habendorum nouorum delectuum facultate, aduersus Cæsarem proficisci iubent. Quæ cum sub exitum sui consulatus fierent, veritus Marcellus ne parùm firma aut diuturna forent, à L. Cornelio Lentulo, C. Claudio M. F. Marcello Cofs. designatis, quos secum adduxerat, vt eadem Pompeio mandarentur, curauit: qui & legiones, & cetera quæ à Cofs. offerebantur, haud inuitus accepit. Interea Curio, quum parti- C bus suis in defendenda Cæsaris caussa pulchrè expletis, nihil sibi ad summã contentionem reliqui fecisset, deplorato apud plebem rerum præsentium statu, postulatoque vt Cofs. edicerent, ne quis Pompeio delectus habenti nomen aduersus Cæsarem daret, quum nõ obtineret, metuens ne expleto Tribunatu priuatus in iudicium raperetur, necdum finito magistratu ad Cæsarem properat. Cæsar verò conuentibus in citeriore Gallia iam peractis, cum quinque peditum milibus, equitibus trecentis, quos secum è Gallia adduxerat, intentus ijs quæ Romæ gerebantur, Rauennæ, quæ extrema prouinciæ suæ vrbs erat, subsistebat. Ibi Curionem ad se venientem, pro officio præstito gratias agens, magna cum humanitate excepit: factusq; I ab eo certior de ijs quæ Romæ de se acta erant, quanquam suadente Curione, vt omnibus mox legionibus è Gallia atque Illyrico conuocatis, ad urbem proficisceretur, priusquam auxilium rebus suis ab armis peteret, omnes pacis condiciones tentare maluit. Quare per amicos cum aduersarijs pacisci conatus est, vt Gallia Cisalpina cum duabus legionibus, vel certè Illyricum cum vna, dum Consul crearetur, sibi relinqueretur, ceteris prouincijs reliquoq; exercitu libenter cessuro. Scriptis quoque ad Senatum & Cofs. literis, post honorificam rerum à se gestarum, suorumq; in Remp. meritorum cõmemorationem, deprecatus est, ne aduersariorum inuidiæ

A & calumnijs, exercitu imperioque nudatus, obijceretur: sed tantisper dum Consul fieret, exercitum retinere posset, imperiumque ei vel in citeriore Gallia prorogaretur: aut si ne id quidem obtineri posset, vt & Pompeius secum exercitum dimittere, imperiumque; deponere iubeatur, se perlubenter exercitum dimissurum, & imperium depositurum: quod si Pompeius facere recusaret, se quoque; exercitum retenturum, venturumque; propediem vlturum & suas & patriæ iniurias. Literas in hanc sententiam scriptas, Curioni Romam deferendas tradit. Quæ vbi perlata ipsi Kalend. Ianuarijs, quo die noui Cofs. L. Cornelius Lentulus C. Claudius M. F. Marcellus consulatum inibant, vix summa M. Antonij Tribunipl. contentione effectum est, vt in Senatu publicè recitaretur. Quibus ferè perlectis, vbi ad postremam earum partem ventum esset, quæ continebat, ni Pompeius exercitum dimittat, venturum Cæsarem vlturum suas & patriæ iniurias, ab omnibus statim conclamatum est, bellum à Cæsare vltro denunciari: variantibusque; subinde sententijs, alijs aliter censentibus, diu in curia decertatum est: donec tandem importunitate Cofs. Lentuli imprimis, & M. Catonis, factum est, vt tantum non ab inuitis & coactis iretur in sententiam Q. Metelli Pij Scipionis, soceri tum ipsius Pompeij, censentis, Cæsare nisi ad diem certam exercitum dimittat, videri contra Remp. facturum. Cui sententiæ à M. Antonio & Q. Cassio Longino Tribunis pleb. intercessum est, Curionis sententiam probantibus, scilicet, vt vterque imperium deponeret. **Qui** dum contentiosius, quò minus Metelli sententia perferretur, nequicquam resistunt, tandem curia excedere iussi, veriti ne quid acerbius de se Senatus decerneret, metu etiam Pompeianorum, qui aduentare credebantur, interim & à Lentulo Cos. seorsim moniti, seruili habitu, vehiculoque meritorio sumpto, vnà cum C. Curione ad Cæsarem nocte proxima proficisci festinant. Senatusconsultum itaque in Metelli sententiam factum est. Deinde ante diem .VII. Id. Ianuar. factum est & aliud Senatusconsultum, cui non nisi extremis periculosissimisque; Reipub. temporibus locus esse solet: Darent operam Cofs. Prætores, Tribuni plebis, quique; ad urbem Consulares essent, vt ne quid Respub. detrimenti caperet. Postea & alio S.C. pecunia Pompeio ex ærario dari iussa: simul etiam Gallia prouincia L. Domitio Ahenobarbo decreta, aliæ verò prouinciæ alijs, è quibus Metello Scipioni Syria obuenerit. Consul vterque paludatus, nouo neque ante illud tempus vsitato exemplo, votis nuncupatis extra urbem proficiscitur, delectus per totam Italiam habentur, pecuniæ per omnia municipia exiguntur, arma imperantur, reliquaque; bello necessaria comparantur. Cæsar interea, qui Rauennæ æquissimis suis postulatis responsum expectabat, intellectis iniquissimis Senatus in se decretis, has sibi vel iustissimas belli ciuilibis causas habere visus, aduocata concione, multa apud milites de Senatus,

L. CORN.
LENTVLVS
C. CLAVD.
M. F. MAR-
CELLVS. COSS.

BELLI CIVI-
LIS INTER
CAESAREM
ET POMPE-
IUM INI-
TIUM.

Pompeij, aduersariorumq; in se & Rempub. iniurijs conquestus, hortatur vt cuius ductu & auspicijs nouem annis per vniuersam Galliam & Germaniam omnia felicissimè & fortissimè gesserint, eius quoque dignitatem & auctoritatem ab inimicorum violentia defendant. Ad hæc quum alacriter à tertiæ decimæ legionis militibus, qui tum aderant, acclamatum esset, cognita suorum voluntate, Centuriones cum cohortib. extra prouinciæ suæ fines Ariminum pacato habitu & itinere præmittit. Ipse quum per totum diem spectaculo publico interfuisset, nec frequenti conuiuio abstinuisset, ne quam discessus sui suspicionem daret, cœna nondum absoluta tanquã corpore malè affecto digressus, clam occultis insolitisq; itineribus, iunctis ad vehiculum è proximo pistrino mulis, itineri se cõmittit, paucis quidem comitantibus, reliquis verò diuersis itineribus se sequi iussis. Quumq; extinctis luminibus per tenebras à via aberrasset, sub ortum Solis, duce itineris sibi assumpto, relictoq; vehiculo, cohortes ad Rubiconem, qui prouinciæ suæ terminus erat, Galliamque ab Italia diuidebat, pedibus assequutus est. Ibi dum cogitabundus subsistit, subiit animo eius quantum esset id quod moliretur, & quantum secum malorum tantilli fluuioli transitus traheret. Quumque tacitus apud se aliquandiu animi deliberationes ac consilia nunc in hanc, nunc in illam partem volueret, tandem ad Asinium Pol lionem aliosq; amicos astantes conuersus: Etiam nunc (inquit) regredi liberum est, si ponticulum transferimus, cuncta armis peragenda erunt. Dum sic dubitabundus cunctabundusque deliberat, oblato sibi ostento, Eamus, inquit, quò Deorum ostenta & inimicorum iniquitas vocat. IACTA EST ALEA. Sic exercitu Rubiconem traiecto, Ariminum etiam ante lucem occupat. Conuocatisque ibi militibus, Tribunos plebis & Curionem, qui eò ad se confugerant, vili adhuc habitu indutos, vt spectaculi indignitas militum animos magis moueret, in concionem producit, eaque quæ Romæ acta erant narrare iubet. Quorum orationi ipse ea quæ præsens rerum status exigebat, subiungens, scissaque veste non sine lacrimis fidem militum implorans, animos suorum grauissimis virorum clarissimorum iniurijs antea iritatos, magis etiam ad vltionem incendit: motisq; castris exercitum, qui tunc aderat, rectà Romam ducit: reliquas legiones hibernis euocatas, se sequi iubet. Interea legati ad Cæsarem à Pompeio missi, L. Cæsar adolescens, cuius pater Cæsaris legatus erat, item L. Roscius Prætor: quibus hoc à Pompeio iniunctum, vt purgatione sua apud Cæsarem facta, viderent, num quibus conditionib. res inter eos componi posset. Et certè videbatur Cæsar vel antea non iniquas concordia conditiones admissurus, Cicerone præsertim tam apud ipsum Pompeium, quàm Cæsaris, amicos, sedulo adlaborante: nisi inclinatum Pompeij animum, paratumq; præter exercitum, cetera omnia Cæsari concedere, Lentulus Cos. qui que cum

ARIMINVM
RECEPIVM.

- A** cum eo Cæsari infestissimi conspirarant, in cōtrariam partem impulissent. Legati eadem quæ Cæsar literis prius à Senatu petierat, ad Pompeium perferre iubentur: quæ si præstentur, omnesque in Italia arma deponant, & Respub. metu libera Senatui populoq; Ro. permittatur, se quoque æquissimo animo quieturum, prioresq; iniurias Reipub. condonaturum: addito, velle se cum Pompeio super hisce colloqui, quando ita demùm meliùs omnis illa controuersia componi posse videretur. Ceterùm, quum præter dubia & incerta Pompeij promissa, nihil æquioris responsi afferretur, postulantibus Cos. & Pompeio, vt Cæsar dimisso exercitu in Galliam reuerteretur, neque ipsis interea delectum intermittentibus, nullo etiam collo-
- B** quij loco, aut tempore assignato, Cæsar omni spe pacis & concordia præcisa, Arimini delectibus inuicem habendis insistens, M. Antonium cum quinque cohortibus Aretium mittit: Pisaurum, Fanum, Anconam, singulis cohortibus occupat: Tignium etiam municipium, quod Thermus Prætor cum quinque cohortib. occuparat, summo omnium municipum consensu, fugiente Thermo per Curionem recipit. Inde Auximum profectus, Accio Varo (is municipium præsidio tenebat) à Decurionibus prius excedere, rebusque suis consulere iusso, ab eisdem intra oppidum receptus est. pars militum Variatorum domum reuersi, pars ad Cæsarem transiêre, actæq; Auximatibus à Cæsare gratiæ. Hæc vbi Romam etiam in-
- C** maius perlata, maxima repente consternatio & terror urbem inuasit. Hunc, cum prodigia & signa cælo obseruata, tanquam dira quædam & horrenda vrbi protendentia, tum tumultuosissimæ agrestiu omnis sexus, Cæsarem iam cum copijs adesse clamitantium, in urbem commigrationes, mirum in modum auxere. Multa hinc, vt in summa trepidatione rebusq; desperatis solet, à ciuibus consternatis pauidisq; Cos. nullo certo firmoq; consilio facta: omniaq; passim fuga, eiulationibus, ploratibusq; miscebantur. Ipse quoque Pompeius, non expectato legatorum à Cæsare reditu, Capuam ad exercitum cum plurimis Senatorij ordinis vrbe excesserat, causatus ibi delectus commodiùs se habiturum, bellumq; faciliùs administraturum: re vera autem metu, ne exercitum dimittere cogeretur. Discedens, Consules cum vniuerso Senatu omnibusq; magistratibus subsequi, pecuniamque omnem, ipsaque adeò donaria sacra è templis secum ferre iubet: impunitateq; omnibus qui se sequerentur concessa, hostium se loco habiturum, quicumque ad urbem remansissent, professus est. Consules itaque Lentulus & Marcellus, allato postridie certiore de Cæsaris aduentu nuncio, cum plerisque magistratuum vrbe relicta Pompeium sequuntur. Senatores autem, quid potissimùm in re tam ancipiti caperent consilij, animis suspensi, cum in curia pernoctassent, plerique etiam ex ipsis primo statim diluculo vno quasi agmine & ipsi Capuam rectà ad Pompeium con-
- tendunt:

ARETIUM,
PISAVRUM,
FANVM, AN
CONA, RE-
CEPTA.

TIGNIVM,
AVXIMVM
RECEPTA.

tendunt: quidam verò, quòd vel Cæsarianarum partium essent, vel certè A
neutri studerent factioni, in vrbe remanere. Cæsar dum Romæ

CINGULVM
RECEPTVM

ASCVLVM
RECEPTVM

trepidatur, per vniuersum Picenum ab omnibus æquissimis animis acce-
ptus, rebusque necessariis adiutus, Cingulum etiam (quod oppidum pro-
priis sumptibus Labienus exstruxerat) missis legatis in fidem accipit.
Asculum deinde, è quo P. Lentulus Spinter paulò antè à suis militibus de-
sertus, profugerat, occupat. Ibi Cæsar intellecto Pompeium & Cofs. Roma
excessisse, L. autem Domitium, quem successorem sibi Senatus destinaue-
rat, Corfinium cum præsidio triginta cohortium tenere, ne tam Romam
tanquam victoriæ præmium, quàm aduersarios petere videretur, missis
passim per vniuersam Italiam litteris, quibus omnes bono securoque ani- B
mo esse iubebat, Corfinium ad Domitium exercitum ducit. Is à Vibullio
Ruso de Cæsaris aduentu certior factus, cohortes quinque præmiserat, qui
ponte rescisso transitu Cæsarianos prohiberent: sed Domitiani prælio ab
antecursoribus Cæsaris commisso à ponte pulsi, in oppidum reijciuntur.
Ita Cæsar duabus, quas secum habebat, legionibus traductis, castra ad mu-
rum oppidi ponit, eaq; per triduum magnis operibus communit, frumen-
taque è municipijs comportari iubet. Aduenerat interea & octaua legio,
cohortesq; è Gallicis delectibus. XXI., equites autem à Norico Rege missi
plus minus trecenti. His Cæsar locum castris ad alteram oppidi partem at-
tribuit, Curionemque iis præficit. Domitius autem, recusante Pompeio C
auxilia quæ per litteras petierat mittere, quòd præter eius consilium se in-
tra Corfinium contulisset, ceterum suadente, vt Corfinio relicto Brundu-
sium ad se cum exercitu properaret: responso Pompeij apud milites in con-
trarium recitato, tanquam mox cum subsidio adfuturi, Pompeio iungi cu-
piens, clam cum amicis fugæ consilium capit. Quo tamen statim euulgato,
milites missis ad Cæsarem legatis, nunciant paratos se ipsum oppido reci-
pere, & Domitium viuum ei in manus tradere, ceteraque imperata facere.
Cæsar tamen, quum oppidum direptioni, & militari licentiæ obicere nol-
let, eos qui ad se venerant collaudatos in oppidum remittit. Postridie quos-
cunque Senatorij atque Equestris ordinis, Tribunos item militum & De- D
curiones, qui è municipiis plurimi è confluerant, ad se produci iubet.
Inter hos erant Domitius & Lentulus Spinter, qui Asculo relicto Corfi-
nium fugerat: item Vibullius Rufus, Sex. Quintilius Varus Quæstor, & L.
Rubrius. Hos pro concione paucis alloquutus Cæsar, de suis in Reipub.
atq; ipsos meritis, deq; inimicorum, atq; adeò ipsorum qui ibi aderant in se
iniurijs, omnes incolumes à se dimittit: facta Domitio potestate, vt siqui-
dem in partibus manere vellet, vtra magis ei probaretur, eam sequeretur,
nisi ab armis decedere, & quietem agere mallet. Quandoquidem Cæsar vel
ab initio professus fuerat, amicorum se loco habiturum, qui neutri partium
adhæ-

CORFINIUM
RECEPTVM.

A adhæſſent. HS quoque ſexagies, quod Domitius ſecum ex publico in ſtipendium militum apportarat, ad ſe delatum, Domitio reddi iuſſit. Sed Domitius cum plerisq; alijs ad Pompeium ſe recepit. Dum hæc ad Corfiniũ geruntur, Antonius à Cæſare in Sulmonenſes miſſus, ab oppidanis portis apertis obuiamq; progreſſis recipitur. Horũ oppidum C. Lucretius & Accius Varus cũ ſeptem cohortium præſidio tenentes oppidanos, ne Cæſaris poteſtati ſe permitterent, aliquandiu prohibuerant: ſed audito Antonij aduentu ſe de muro deiicientes fuga ſalutem quæſierant. Ex his Accius captus & ad Cæſarem perductus, venia impetrata dimiſſus eſt. Sed poſtq̃ fama de Cæſaris in Domitium Domitianosq; clementia Romam perlata eſt, maxima eaq; inſperata vniuerſam mox urbem inuaſit lætitia, plurimiq; metu exuto è media fuga domũ ſe recepère. Pompeius autem, qui tum fortè Luceriæ erat, intellecto Corfinium circumſideri, pluresq; indies ad Cæſarẽ tranſire, Italiæ retinendæ ſpe deiectus, quũ Cæſare Gallias adhuc obtinente, iter ſibi in Hiſpaniam prouinciam ſuam, vbi exercitũ habebat, intercluſum ſciret, fretus Aſiaticorum Regum populorumq; in ſe ſtudijs, relicta Italia mare Ionium cum exercitu, ijsq; qui ſibi aderāt Senatorib. traicere ſtatuit. Luceria itaq; primò Canuſium, inde iſtis feralibus .viii. Cal. Mart. Brunduſium pergit, Conſules, quos cum magna parte copiarũ Dyrrachium in Epirum præmittere conſtituit, ſubſequuturus, vbi primũ naues, quæ partem exercitus cũ Coſs. tranſuexerant, rediſſent: ſperans ſcilicet alieno anni tempore per ſummã nauium penuriam neminem ſe trans mare perſequuturum. Ceterũ Cæſar, poſtq̃ Domitianos milites ſuo adegit ſacramento, ſeptimo poſtq̃ ad Corfinium venerat die, caſtris motis in Apuliam proficiſcitur: inde Brunduſium contendit, nihil tam cupiens, q̃ Pompeio Brunduſij vel capto, vel oppreſſo, bellum intra Italiam conficere. Hinc Brunduſium diuerſis operibus oppugnare, Brunduſiniq; portus uſum Pompeianis eripere, exitumq; obiectis mœlibus intercludere inſtitit. Interim ne à pacis conditionibus abhorreſcere videretur, primũ per Cn. Magium præfectum fabrũ Pompeij à ſuis captũ, tum per Caninium Rebilum legatum, Pompeium ipſum ad colloquium euocat: ſpem faciens non iniquis conditionibus ab armis diſcedi poſſe, ſi colloquij poteſtas fiat. Verũ Pompeius, dato reſponſo, quod Coſs. abeſſent, ſine illis nihil de cõpoſitione agi poſſe, contrarijsq; interim operibus Cæſaris opera & munitiones perumpens & diſturbans, tantisper oppugnationem ſuſtinuit, dum clafſis, quæ exercitum transportauerat, rediret: in quam impoſitis cum ſilentio militibus, aliquot tamen propugnatorib. in muro & turribus oppidi ad ſpeciem relictis, vrbe inſuper in ædificata, & vias ipſas vrbis, foſſis tranſuerſim ductis, ſudibus, ſtipitibus, trabibusq; præcutis in terram defixis, aliãve quauis ratione impediens, naues ſub noctem Idib. Mart. ſoluit, propugnatoresq; ſigno quo cõ-

SULMONEN-
SES RECE-
PTI.

BRVNDV-
SIVM RE-
CEPTVM.

SARDINIA
RECEPTA.

CAESARIS
IN VRBEM
ADVENTVS.

uenerat à mœnibus vt simul naues conscendant, reuocat. Cæsar autem fuga Pompeianorum per oppidanos, qui in Cæsarem quàm Pompeium procliuiores erant, è tectis significata, ad .xv. Cal. April. Brundisium recipit. Et quamuis ad negotium maturè conficiendum quàm primùm & quasi è vestigio, Pompeio nondum transmarinis copijs cõfirmato, mare sibi transeundum censeret, cognito tamè naues omnes sibi à Pompeio præreptas, nec sine longiori mora alias posse cogi, omisso in præsens Pompeium persequendi consilio, meliùs duxit Italiam, & quicquid à tergo relinqueretur præsidijs cõfirmare, atq; in Hispaniam, quæ à Pompeianis tenebatur, proficisci. Ad Italiæ itaq; præsidium partem copiarum Brundisij, aliam item Tarenti, Hydrunti aliam relinquit. Contractisque Brundisij per municipiorum Duumuiros quãtis poterat nauibus, Q. Valerium legatum cùm legione vna in Sardiniam, quam M. Cotta obtinebat, Q. Curionem Proprætorem cùm tribus legionibus in Siciliam, quæ Catoni obuenerat, mittit: addito, vt Sicilia recepta, exercitum in Africam, quam Tubero sortitus erat, traduceret. Sardi eiecto statim Cotta, atq; in Africam profugo, Q. Valerium recipiunt. Cato verò apparatus bellicis in Sicilia instruendis intentissimus, audito Curionis aduentu, multa de Pompeio, qui bellum imparatus ab omnibus temerè suscepisset, pro cõcione questus, proditum se & Remp. ab eo clamitans, ad Pompeium se per Corcyram contulit. Cæsar itaq; spacio .LX. dierum vniuersa Italia citra sanguinem potitus, Romam ante Cal. April. peruenit: pacatioremq; quàm putarat inueniens, Senatuum Cal. April. extra pomerium ab Antonio & Cassio coactum, oratione benigna alloquutus est: se non studio patriæ bellum inferendi, sed quò dignitatem suam aduersus inimicorum iniurias tueretur, arma sumpsisse: nec tam priuatarum iniuriarum vindictam, quàm legum morumq; antiquorum, & pristinæ in comitijs suffragijsq; ferendis, petendisq; magistratibus libertatis assertionem sibi propositam habuisse: postulationum præter hæc suarum æquitatem exponit: iniuriarum acerbiter docet: reliquaq; quæ ad pacem conseruandam à se facta erant, recenset: deniq; eundem ordinem vt secum Remp. administrandam suscipiat, hortatur: legatos etiam ad Pompeium de pace mittendos censet. Populum quoq; ipsum, qui frequentissimus extra urbem confluxerat, metu Syllanorum temporum ferè exanimem, nõ absimili oratione confirmat: multaq; prius de se pollicitus, deinceps benè sperare iubet, filijs etiam eorum, qui à Sylla proscripti fuerant, ad honores & magistratus admissis. Quamuis autem Senatui ea quæ à Cæsare de legatis ad Pompeium mittendis dicebantur, probarentur, metu tamen Pompeij, qui hostium loco habiturum se edixerat, æquè eos qui Romæ mansissent, atq; hos qui in castris Cæsaris fuissent, nemo hanc legationem suscipere sustinuit. Sic diebus aliquot frustra consumptis, spe pacis abiecta, Cæsar de pecunijs ex ærario ad bellum gerendum sumendis, rogationem tulit.

Huic

A Huic tamen rogationi, vt & alijs plerisque Cæsaris actionibus, L. Metellus Trib. plebis, ab inimicis Cæsaris instigatus, sua intercessione obtulit. Sed Cæsar, quum clauibus non inuentis (quòd has Consules secū abstulerant) securibus ærarium perfringi iuberet, Metello pertinaciùs resistenti, mortem, ni desisteret, comminatus, ærarioq; recluso, etiam sanctiores thesauros, in illum vsq; diem intactos, quiq; per Gallicos tumultus in extremam necessitatem, etiam cum execratione eius quicumque eos nisi solius belli Gallici causa mouisset, depositi erant, abstulit: Rempublicam, perdomitis à se Gallis, ita vt nihil ab eis amplius immineret periculi, religione solutam prædicans. Sic pecunia publica potitus, cuius partem militibus, alijsq; dilargitus est, M. AEmilium Lepidum Præfectum vrbs cōstituit, M. autem Antonium vniuersæ Italiae, præsidijque Italicis præfecit. Prouincias verò, Siciliam Curioni, Sardiniam Q. Valerio, Illyricum C. Antonio, Galliam citeriorem Licinio Crasso decernit. Classes præterea duas, vnam ad inferi, alteram ad superi maris tutelam instruit: ex his vni Hortensium, alteri Do labellam præficit. His rebus in vrbe peractis, confirmataq; ad hunc modum Italia, ipsa quoque Gallia iam pacata, in Hispaniam ante omnia, quæ in Pompeium propensior, à Legatis Pompeianis Afranio, Petreio, & M. Varrone, cum exercitibus veteranis tenebatur, expeditionem parat, professus se ire ad exercitum sine duce, rediturum verò ad ducem sine exercitu.

C Pompeius interea postquam nocte soluisset cum reliqua parte copiarum, Dyrrachij se suosq; exponi iubet, pluribus statim vbi appulisset aduersis exceptus omnibus: nam præterquam quòd militum plerique in ipso appulsu fulminis ictu interièrè, signaq; ipsa militaria araneæ insedèrè, ipsius quoque Pompeij nauem iam egressi vestigium serpentes aduoluti confudèrè. Plurima per id tempus & in vrbe obseruata prodigia, Romanis non parùm terroris inieccèrè. Cicero id temporis Proconsul, tum alij aliquot ordinis Senatorij viri principes, vrbe iam à Cæsare occupata, conspectui se eius offerre veriti, ad Pompeium in Macedoniam proficiscentes, maiorem tum Senatorum, tum Equitum partem secum traxèrè, vel quòd

D Pompeij causam vt iustiore probarent, vel quòd eum superiorem fore confiderent. Cæsar autem dum per Galliam in Hispaniam properat, cognoscit Domitium, quem paulò antè Corfinij captum dimiserat, cum nauibus actuarijs septem ad occupandam Massiliam, quæ sibi iter erat in Hispaniam, profectum: ipsosque Massilienses, mandatis à Pompeio per legatos nobilissimos Massiliensium adulescentes (quos Pompeius Roma discedens subornarat atque instruxerat) acceptis, portas clausisse, auxilia à finitimis populis acciuisse, frumenta reliquumque com meatum intra vr- bem conuehere, muros, portas, classemque reficere, reliquaq; hostilia parare & expedire. Hinc Cæsar. xv. Primis Massiliensium ad se euocatis, ne

M. AEMILIUS
LEPIDVS
PRAEFECT.
VRBIS.

PROVINCIAE
DECRETAE.

ab illis belli initium fiat monet, totius Italiae potiùs auctoritatem sequantur, quàm vnus hominis obsequio se accommodent: addens & alia pleraque, quae res & tempus postulabant. Ad hæc à Massiliensibus per legatos responsum: Intelligere ciuitatem, populum Ro. in partes distractum, vnus principem esse Pompeium, alterius verò Cæsarem, vtriusq; non obscura in se extare beneficia: ceterum vtra pars potiore iure nitatur, neq; se curiosius inquirere, neque sui iudicij causam ipsorum discernere: paribus ipsorum in se meritis, parem etiam ab ipsis gratiam, & æqualia studia deberi: se socios P. R.: si pacati & vt amici veniant, vel vtrumque vrbe recepturos: sin autem bello inter se decertare constituent, se neutrum eorum contra alterum aliqua in re iuuaturos, imò ne intra muros quidem aut portas admis-

BELLVM
MASSILI-
ENSE.

suros. Domitius tamen, qui iam cum nauibus aduenerat, à Massiliensibus, contra quàm se facturos paulò antè professi erant, admissus, accepta totius belli administrandi potestate, vrbi præficitur. Qua se iniuria affectum Cæsar indignè ferens, legionibus propiùs admotis, turribus, vineisq; actis, duodecim præterea nauibus longis intra dies. xxx. magna diligentia confectis atq; instructis, C. Trebonio legato cum tribus legionibus ad vrbis oppugnationem relicto, D. verò Bruto nauibus præfecto, Massilia relicta ipse in Hispaniam ire pergit, præmissisq; cum tribus legionibus C. Fabio legato, reliquas legiones quæ longiùs hiemabant subsequi iubet. At Pompeius alia ex parte vel iam antè quum Brundisio discederet, Vibullium Rufum in Hispaniam ad exercitum & legatos Varronem, Petreium, & Afranium miserat: qui cognito Cæsarem cum suis copijs aduētare, prouinciam inter se partiuntur. Varro cum tribus legionibus omnem vltiorem Hispaniam tueri iubetur: Petreius autem & Afranius, cum quinque legionibus, auxiliarijsq; scutorum citerioris, & cetratorum vltioris Hispaniae cohortibus octoginta, equitum verò ex vtraque prouincia milibus quinque, ad Ilerdam, loco ad gerendum bellum opportuno, castra faciunt, hostiumque aduentum ibi operiri statuunt. C. autem Fabius à Cæsare præmissus, confecto maxima celeritate itinere, præsidioq; Afranij, vt Cæsar imperarat, quod saltus Pyrenæos infederat deiecto, magnis itineribus Ilerdam ad Afranij exercitum contendit: castraq; ibi ad Sicorim fluum, qui Ilerdam præterlabitur, ponit. Consumptoq; omni cis flumen pabulo, Sicorim duobus pontibus, quattuor passuum milibus inter se distantibus, iungit. Ibi dum quotidie crebris inter Cæsarianos & Afranianos pabulatores equestribus prælijs decertatur, duæ postea legiones cum omni equitatu pabulatorib. Cæsarianis præsidio trans flumen mittuntur. Sed aucto repente hibernis imbribus amne, & ponte tum aquæ impetu, tum iumentorum frumentariorum pondere abrupto, equitatus ne legiones quæ iam pontem transierant, subsequi posset, intercluditur. Quod vbi Petreius &

BELLVM
CIVILE HI
SPANIENSE
CONTRA
POMPEII
LEGATOS.

RES AD I-
LERDAM IN
HISPANIA
CITERIORE
CONTRA A-
FRANIVM
ET PETRE-
IVM GE-
STAE.

Afra-

A Afranius è cratibus & aggere pontis abrupti, qui secundo flumine præter Ilerdam ferebantur, intellexere, missis cum omni equitatu quattuor legionibus, duas illas Fabianas legiones equitatu destitutas, cum L. Planco, qui præsidio præerat, penè oppresserant: ni C. Fabius duabus alijs legionibus tempestiuè subsidio missis, pluribus tamen è suis desideratis, prælium diremisset. Cæsar, qui & ipse cum suo equitatu paulò post in castra venerat, ponte refecto, præsidioq; sex cohortium ponti & castris relicto, acie triplici instructa, suos sub castra Afranij educit, & pugnae potestatem facit. Quam dum detrectat Afranius, castra Cæsar propius admouet, eaque tertio post die vallo communit, tanta celeritate & industria, vt opus magna iam ex

B parte perfectum esset, priusquam ceptum ab Afranio intelligeretur. Castris communitis, id quod restabat copiarum cum impedimentis è superioribus castris ad se traduci iubet. Media ferè planicie, quæ inter Afranij castra & oppidum Ilerdam iacebat, editior surgebat tumulus: hoc Cæsar si prior potiretur, sperabat hostes & aditu oppidi, & com meatu se interclusurum. Hunc igitur tribus legionibus eductis, antesignanos procurrentes occupare iubet. Afraniani contra, re intellecta, & ipsi ad eundem tumulum contendunt, & compendio itineris adiuti priores inuadunt. Cæsarianis primo impetu cedentibus, per quinque horas maxima cõtentione inter Ilerdam & castra pro tumulo dimicatum est, sed Marte vario, euentuq; ita dubio, vt vtrique se superiores discessisse gloriarentur: sic tamen vt Afraniani tumulum quem antè ceperant; repullis Cæsarianis, operibus munitum, præsidioq; imposito tenerent. Interfecti sunt è Cæsarianis primo cõgressu plus minus septuaginta, inter hos Q. Fulginius primus hastatus legionis quartæ decimæ. Ex Afranianis præter T. Cecilium primipili Centurionè, cum quattuor alijs Centurionibus, desiderati plus ducenti. Per biduum quo hæc geruntur, procellosi continuiq; imbres cælo effusi, niuibus hibernis è circumiacentibus montibus secum abreptis, superatis fluminum ripis, omnem latè regionem inundarunt, pontesque illi duo Fabiani aquæ violentia disiecti sunt. Hinc Cæsar, qui inter duo flumina Sicorim & Cingam,

D angusto triginta milium spacio, castra habebat, in extremas adductus difficultates, parùm ab obfesso differebat: cum duobus intercluso fluminibus, neque frumenta, alijq; com meatus aliundè supportari, neque hi qui pabulum longiùs progressi fuerant, reuerti, nec deniq; copiæ quæ è Gallia Italiaque maximæ exspectabantur, in castra adduci possent. Huic malo accedebat, quòd Afranius omne ferè frumētum è ciuitatibus ante Cæsaris aduentum Ilerdam conuexerat, vt Cæsar ciuitatibus sibi fœderatis frumento vacuis, pro frumento pecus imperare cogeretur. Afranij contra exercitus & com meatu & pabulo instructissimus, omnibus victui necessariis abundabat: tum quòd antea ipsi affatim prouisum erat, tum quòd per pontem

qui ad oppidum Ilerdam erat, omnia tutò ex vniuersa prouincia comportarentur: durauitque ea fluminis restagnatio per plures dies, Afranio interrim dispositis passim ad ripam cohortibus, quò minùs Cæsar pontes restauraret, prohibente, vijsq; omnibus & itineribus per equites militesque suos obsessis & obstructis, factum est vt nulli prorsus ad Cæsare aditus patèret. Hinc tanta in Cæsaris exercitu annonæ caritas, vt singuli frumenti modij denarijs quinquaginta venirent: quæ incommoda quum indies augerentur, militibus in summa rei frumentariæ aliorumq; comteuum penuria, fame & hibernis tempestatibus afflictis, vires & animi decrescebant. Hæc Romam etiam in maius partim rumoribus perlata, partim Petreij & Afranij litteris ad amicos perscripta, effecere, vt nõ aliter quàm Cæsare iam debellato, ad Pompeium passim à plurimis tum Senatorij ordinis, tum alijs, qui aduersam eius fortunam paulò antè suspectam habuerat, mutatis animis concursus fieret. Cæsar autem in his angustijs extremisq; necessitatibus constitutus, dum nihil sibi ad spem reliquum videt, naues per milites è leui materia viminibusq; confici, corioq; integri iubet, quales in Britannia superiorib. bellis à Britannis ipsis fieri didicerat. Has per noctem. xxii. passuum milibus à castris ad ripam auehi curat, militibusq; per hæc nauigia in alteram fluminis ripam expositis, collem ripæ proximum occupat, eumq; priusquam ab hostibus sentiretur, communit, legionemque præsidio ipsius disponit: & ponte intra biduum perfectò, comteuque & pabulatoribus tutò ad se receptis, rei frumentariæ se difficultatibus expedit. Pars etiam equitatus Cæsariani per pontem eodem die transmissa, hostium pabulatores incautos, & securius palantes aggressa, cohorteq; vna circumuenta & interfecta, reliquis fuga dissipatis, maxima cum hominum tum iumentorum præda, eodem ponte omnibus suis integris in castra reuertitur. Sic ponte perfectò, magna & incredibilis secuta est rerum & fortunæ commutatio: nam præterquam quòd Pompeiani territi virtute equitum Cæsarianorum, minùs libera & angustiore deinceps pabulatione, eaq; per plures dies intermissa, & præter consuetudinem etiam nocturna vterentur, plæræq; etiam Hispanorum ciuitates, allatis secundis & lætis de rebus Cæsaris ad Massiliam nuncijs, mutatis cum fortuna animis, in Cæsaris partes transire: præter Oscenses enim, & Calaguritanos, Tarraconenses quoque Lacetani, Aufetani, & Illurgauonenses, missis legatis, Cæsaris se mandatis obtemperare paratos nunciant. Quibus omnibus in amicitiam receptis, Cæsar frumenta imperat: quæ conquisitis vndique iumentis, properè magno studio intra castra coportantur. Nec pauciores postea ciuitates etiam longinquiores ab Afranio ad Cæsarem desciscunt, maximè quòd rumor de auxilijs, quæ cum Pompeio per Mauritaniam aduentare credebantur, iam deferbuerat. Cæsar ne sibi longiore circuitu equitatus semper per pon-

A tem mittendus esset, auerso Sicori flumine vadum in eo effecit. Hinc ter-
 riti Petreius, Afraniusque, quod Cæsar equitatu plurimum valebat, relicto
 Ilerdæ duorum cohortium præsidio, traiecto Sicori flumine, in vltiorem
 Hispaniam, siue Celtiberiam, ad Iberum flumen, motis noctu castris co-
 pias & bellum transferre statuunt: vbi & equitatum recentem, & magna
 auxilia se inuenturos sperabant. Cæsar autem, quod suos locorum ignaros
 tenebrarum discrimini committere nollet, prima statim sequentis diei luce
 equitatu flumen transmissio, postremum hostium agmen moratur: legio-
 nibusque; mox eodem vado, quo & equitatus transferat, Sicorim flumen tra-
 ductis, incredibili vsus celeritate, equites cum reliquo exercitu assequutus,
 B vbi in hostium conspectum venit, Afranium perterritum castra eodem loco
 in edito facere cogit. Cæsar quoque castris haud procul inde proximo colle
 positus, saltum quâ hostibus necessariò iter erat, præsidio occupat. Ibi quum
 fortè Afranius quattuor cetratorum cohortes montem quempiam excel-
 sissimum occupare iussisset, sperans si eo potiretur, & reliquas copias eò fa-
 cilè traductum iri, cetrati ab equitatu Cæsarum circumuenti, in conspectu
 vtriusque exercitus interfecti sunt. Hinc Legatis, Tribunis, Centurionibusque;
 prælium committi instantius postulantes, Cæsar cum nec suos dubio pu-
 gnæ euentui obijcere vellet, simul etiam vt à ciuili sanguine temperaret,
 C quanquam dissentientibus alijs, omnino prælio abstinere constitutum ha-
 bebat: sperans se vel sine vulnere, re frumentaria interclusos facilè in pote-
 statem redacturum. Hinc castra quam poterat proximè hostium castris
 constituens, intercluso ad Iberum flumen accessu, non minùs aquatione quàm
 frumentatione hostem prohibebat. Summa ex hoc apud Afranios despe-
 ratio: dubitantibusque; quid potissimum in tantis angustijs consilij capien-
 dum foret, vallum à castris ad flumen duci placuit, vt ea munitione tuti li-
 beriore deinceps aquatione vterentur. Eius operis perficiendi causa dum
 Afranius & Petreius longius à suis discedunt, Afraniani milites ducum ab-
 sentia liberiùs degentes, in proxima Cæsarum castra digressi, colloquia cum
 Cæsarum miscere instituunt: dataque à Cæsarum fide, missisque legatis
 D primorum ordinum Centurionibus, de pace cum Cæsare agunt, & se vel si-
 gna transluros pollicentur, modò Petreio & Afranio vis ne fiat, & ipsi cõ-
 tra Pompeium militare ne cogantur. Quod vtrumque; Cæsar pollicitus est,
 & præstitit. Hinc summa in vtriusque; castris læticia, tanquam pace confecta:
 crebrisque & reciprocis vtrò citroque; comitationibus, dum quem quisque;
 necessarium, consanguineum, municipem, hospitem, aut alioqui notum
 habebat, liberè ad colloquium euocat, factum est, vt non bina, sed vna ca-
 stra viderentur. Hæc vbi ducibus Pompeianis nunciata, Afranius in omnè
 euentum æquiore animo paratus, Cæsarum se arbitrio permissurus, in castra
 reuertitur: Petreius verò indignatus, cum prætorum cohorte cetratorumque;
 mul-

multitudine, ijsque quos secum habebat custodiae causa beneficiarijs, in- A
 expectatus, furibundusque; in castra aduolans, militum colloquia dirimit,
 Caesarianos à castris & à vallo ferro repellit, occisis etiam sua manu quot-
 quot Caesarianorum in castris occurrebant: statimque implorata non sine
 lacrymis militum fide, & Afranium ipsum, & milites nouo sacramento adi-
 git, neque se neque Pompeium deserturos: conquistosque; quotquot in ca-
 stris latebant Caesaris milites, & in praetorium adductos, crudeliter interfici
 iubet. Caesar ex aduerso singulari in Afranianos clementia usus, quicumque;
 suis in castris remanserant, vel metu delitescabant, magno studio conquiri,
 illaefosque & sine iniuria, nulloque; contra Pompeium sacramento adactos,
 sed liberos remitti iubet. Sed ut Petreio summa crudelitas apud milites o- B
 dij & inuidiae plurimum conciliauit, ita Caesari insignis lenitas non parum
 tum ad gloriam, tum ad militum etiam Pompeianorum gratiam, attulit
 momenti: ut multi ex Afranianis, quanquam ab eo dimissi, vltro Caesaris si-
 gna sequuturi, in castris ipsius remanerent. Sic pace per Petreium turbata,
 conuersisque militum animis, ad priorem belli rationem reditum: Afran-
 ianisque maximis rei frumentariae aquationisque; angustijs oppressis, plu-
 rimi quotidie in castra Caesaris transibant. Hinc duces Pompeiani Ilerdam,
 vbi frumenti non nihil reliquerant, reuerti constituunt: sed Caesar praemisso
 in nouissimum agmen equitatu, ipse cum legionibus subsequutus, ita acri-
 ter proficiscentibus institit, ut Afraniani medio itinere subsistere, castraque C
 loco iniquo, longe ab omni aquatione remoto, facere coacti fuerint. Nec
 ignarus Caesar quibus Afraniani necessitatibus premerentur, quum iisdem quae
 supra relatae sunt de causis, praelio sibi abstinendum existimaret, necessarias
 tamen propter aquationem & pabulationem hostium eruptiones, vallo & fossa
 circumducta, impedire constituit: parteque; operis tertio postquam inceptum
 erat die iam perfecta, Afraniani frustra Caesaris munitiones impedire co-
 nantur. Nec meliore successu postridie Sicorim vado transire tentant, quod
 ripae omnes custodibus Caesaris tenerentur. Quare omnibus circumuenti ma-
 lis, per summam pabuli, frumenti, ligni, & aquae inopiam adacti, colloquium
 petunt: quod vbi dato obsidis loco Afranij filio, impetratum, pacem sup- D
 plices petunt: quae tandem à Caesare, postquam ea quae ad causae suae aequi-
 tatem, probandasque inimicorum in se iniurias spectare videbantur, pro-
 lixe satis exposuisset, concessa est, ijs ferè conditionibus, quibus prius con-
 uenerat: scilicet, ut Hispania Caesari cederet, duces Pompeiani exercitum
 dimitterent, ipsique si videretur, ad Pompeium pergerent. Milites Hispani
 statim exauctorati, domum quisque suam remitterentur: Romani verò &
 Itali ad Varum flumen, qui Galliam Narbonensem diuidit, deducti, sacra-
 mento soluti dimitterentur. Haec dum in Hispania ad Ilerdam ge-
 runtur, Massiliae interim L. Domitius, qui à Massiliensibus receptus erat,

HISPANIA
 CITERIOR
 RECEP.TA.

expe-

A expeditis nauibus longis septemdecim, additis pluribus minoribus nauigijs, sic vt iustæ classis facilè speciem præberet, Cæsaris naues, quæ in opposita Massiliæ insula in stationibus erant, quibusque D. Brutus præerat, aggre-
ditur. Numero quidem nauium Brutû superabat Domitius, ceterùm virtute & robore militum longè inferior. Armamentis quoque & harpa-
gonibus manibusque; ferreis Cæsariana, quàm Domitiana classis instructior erat. Brutus comperto Massiliensium nauium aduentu, naues suas portu
educit, factoque congressu acerrimè vtrinque conflictum est. Massilienses, quòd & celeritate nauium, & rei naualis peritia valerent, procurso celeri
Cæsarianos eludebant, earumque impetus excipiebant. Ceterùm Cæsaria-
næ naues, si quando propiùs accedebant, iniectis hinc inde harpagonibus,
& manibus ferreis, facilè singulæ binas distinebant, retentaque, vtraque naui
cum Massiliensibus stataria hinc inde pugna præliabantur, transcenden-
tesque; in hostium naues, interfecto maximo Massiliensium Albicorumque
auxiliarium numero, ix. hostium naues partim captæ, partim in profun-
dum demersæ, reliquæ Massiliam in portum repulsæ sunt. Et hæc est illa
Massiliensis victoria, quam supra Cæsari in Hispania ad Ilerdam nuncia-
tam, mutati plurimarum Hispaniæ ciuitatum in Cæsarem animi, causam
fuisse relatum est. C. verò Trebonius legatus, quem Cæsar ad Mas-
siliæ oppugnationem reliquerat, quanquam maximis operibus urbem op-
pugnare instituisset, frustrà tamen fuit omnis labor, quòd Massilienses ab
omni apparatu bellico instructissimi, facilè opera Cæsarianorum validis-
simis tormentis aut perfici impedirent, aut perfecta perfringerent: ita ta-
men vt factis in opera Romanorum crebris eruptionibus, non sine cæde
suorum Albicorumque auxiliarium in oppidum reiecti sint. Interim
L. Nasidius Domitio Massiliensibusque; à Pompeio cum classe nauium se-
decim auxilio missus, vt additis auxilijs suis, altera cum Bruti classe pugna
committeretur auctor fuit. Nasidij consilio ab omnibus magna animi
promptitudine assensum, ventoque vti secundo, portu egressi, se ad pu-
gnam comparant. Brutus quoque auctus numero sex nauium, quas à
D Massiliensibus ceperat, non minori spe & fiducia se quos integros priùs vi-
cerat, iam semel deuictos faciliùs superaturum, suas quoque naues omni-
bus rebus instructas ad pugnam educit. Vbi ad certamen ventum, quan-
quam Massiliensibus Albicisque nec ignauiter nec imperitè pugnam ca-
pessentibus, fugientibus tamen primo statim congressu Nasidianis, de-
pressisque Massiliensium nauibus quinque, captis autem quattuor, facilè
penes Cæsarianos victoria stetit. Reliquæ Massiliensium naues Nasidia-
nos in Hispaniam citeriorem fugientes sequutæ sunt, vna excepta, quæ
Massiliam præmissa, funestissimum tantæ cladis nuncium pertulit. Hinc
tanquam vrbe iam capta, magnus in oppido mœror, magna trepidatio.

C. autem Trebonius turri in altitudinem sex tabulatorum à legionarijs A
 eduçta, additis alijs operibus, ad oppidi oppugnationem redit: quæ qui-
 dem opera, quanquam ab oppidanis strenuè saxis immanibus incendioq;
 & flamma impeterentur, defendentibus tamen non minori studio opera
 Romanis, furcisq; & longurijs ignem remouentibus, propugnatoresque è
 turri illa sex contignationum à muri defensione prohibentibus, suffossaq;
 insuper & disiecta cum parte ipsius muri lateritia Massiliensium turri, op-
 pidani repentina inopinataque ruina territi, vniuersi incrimis & infulati
 portis prorumpunt: supplicesq; & humi proiecti à legatis petunt, vt post-
 quam urbem suam captam vident, à direptione oppidi temperetur: se vbi
 primùm Cæsar aduenisset, quæuis imperata animo perquam lubenti obi- B
 turos: ni faciant, se vel extremam fortunam æquo animo perpeffuros.
 Datis itaque Massiliensibus à Legatis quibusdam quasi inducijs, miles ab
 opere & oppugnatione reuocatur, operibus custodiæ adhibetur, cessantq;
 deinceps hinc inde hostilia. Hæ Massiliensium preces eò facilius à Legatis
 admittæ sunt, quòd Cæsar per litteras Trebonio mandarât, malle se oppi-
 do sine vi potiri, ne miles defectione & contemptu sui iritatus, diutinoque
 labore offensus, inclementius in oppidanos, quod interminatus fuerat,
 sæuiret. Sed non diu quieuère Massilienses, quin paucis interiectis diebus,
 captata fraudis occasione, dum Cæsariani armis depositis, tanquam in pace
 liberè & remissiùs agunt, temporeq; diei meridiano alijs languentibus, alijs C
 quietem capeffentibus, eruptione facta, ignem operibus iniicerent: quem
 ventus tum fortè violentius spirans, ita subito longè lateq; sparsit, vt omnia
 priùs conflagrasset, quàm incendij causam Cæsariani intelligerent. Qui re-
 pentina fortuna permoti, arma quæ possunt arripiunt, hostesq; magno im-
 petu repellunt: sed muro, sagittis, tormentisq; fugientes persequi prohi-
 bentur. Idem & postero die à Massiliensibus tentatum, sed frustra, atten-
 tionibus ad omnia Cæsarianis: ita vt oppidani, pluribus amissis, in oppidum
 iterum repellerentur. Trebonius postquam plurium etiam mensium labo-
 res, hostium perfidia momento temporis perijsse videt, indignatus propter
 inducias violatas, simul etiam ne hostibus ludibrio foret veritus, maxima I
 contentione & studio, pariq; militum virtute & industria, alia opera prio-
 ribus longè maiora, insolita prorsus ratione, quanquam in summa difficul-
 tate, & materiæ, vnde agger congeri posset, inopia, breui admodum perfec-
 cit. Hinc hostes mirati tam breui tempore absoluta, quæ ne longo quidem
 spacio confici posse crediderant, dum nec eruptioni, nec perfidiæ locum esse
 vident, simul etiam nec operibus institutis, nec militibus ipsis vi aut igne,
 aut alia quauis ratione noceri posse, urbemque quæ à terra aditus erat, vn-
 dique operibus, tanquam muro quodam perpetuo cinctam, præterea ne in
 proprijs quidem muris, aut propugnaculis consistendi potestatem superesse,
 erepto

A erepto sibi insuper propter vicinitatem munitionum Ro. omni tormentorum usu, iisdem quibus prius conditionibus se dedunt. M. autem Varro, cui in partitione prouinciarum Hispaniæ, vltiorem cum tribus legionibus tuendam obuuisse memoratum est, dum Cæsarem primò ad Massiliam, & postea circa Ilerdam angustijs rei frumentariæ detineri intelligit, & ipse in spem expectationemque elatus, habitis delectibus legiones supplet, alarias cohortes nouas triginta addit, frumentum quod Massiliensibus & Afranio mittatur cogit, pecuniam facit, naues longas atq; alias fieri imperat, ceteraq; bello necessaria comparat. Gades autem præsidij causa cohortes sex mittit, præfecto ipsi insulæ C. Gallonio equite Romano. **P**ostea verò cognitis ijs quæ in Hispania citeriore gesta essent, omnino se bello accingit: & quòd reliquam prouinciam rebus Cæsaris studere intelligeret, Gaditanâ insulam belli sedem constituere cogitat. Huc omnia ad bellum ducendum necessaria comportari iubet. Cæsar autem, quanquam Petreio & Afranio debellatis, quum non nisi pacata vniuersa Hispania, quam Pompeio sciebat addictissimam, in Italiam discedere cõstituisset, præmissis in Hispaniam vltiorem cum duabus legionibus Q. Cassio Trib. plebis, ipse cum sexcentis equitibus subsequitur: edicto prius per vniuersam Hispaniam promulgato, vt ad diem constitutam omnes totius prouinciæ magistratus, omnesque ciuitatum Principes, Cordubæ sibi præstò essent. Cui ab omnibus obtemperatû est. **C**onuentus ipse Cordubensis, retentis sibi præsidij causa duabus cohortibus, quæ Colonicæ appellabantur, Varroni portas clausit. Carmonenses quoque, vel præcipua totius prouinciæ ciuitas, Varronianis cohortibus, quæ præsidio relictæ erant, eiectis, & ipsi portas claudunt. Varro intellectu pleniùs totius ferè prouinciæ in Cæsarem studio, Gades cum legionibus properat: verùm quorundam litteris ex itinere cognoscit, Gaditanos Gallonio cum præsidiarijs cohortibus excedere iusso, urbem atq; insulam Cæsari seruare. Quæ postquam in exercitu Varroniano percrebuere, statim ipso præsentente & inspiciente, altera legionum quæ cum eo erant, cui Vernacula nomen, sublatis signis è castris ipsius ad **D** Cæsarem Hispalim transit. His permotus Varro, cognito præclusum sibi iter in Italiam, quò proficisci constituerat, Cæsari se cui velit legionem tradere paratum nunciat. Cæsar Sex. Cæsari, quem in id ad Varronem miserat, tradi iubet. Tradita legione, Varro Cordubam se ad Cæsarem cum rationibus publicis, tam pecuniæ, quàm frumenti, & nauium quæ per prouinciam erant, confert. Cæsar dum Cordubæ biduum commoratur, omnibus pro meritis & dignitate tam ciuibus Ro. quàm Hispanis gratias agit. Plurimos interim & publicè & priuatim diuersis honorum generibus prosequitur. Hinc Gades profectus, pecunias ornamentaque, quæ Varro in vsum belli è fano Herculis extulerat, in templum referri mandat: ipsumque

RES IN HIS-
SPANIA VL-
TERIORE
CONTRA VARRONEM GE-
STAE.

HISPANIA
VLTERIOR
RECEPTA.

populum Gaditanum ciuitate Rom. donat : præfecto que prouinciæ cum quattuor legionibus relicto Q. Cassio, qui prius Pompeio Hispaniam tenente Quæstor fuerat, nauibus ijs quas Gaditani iussu Varronis nuper fabricati erant, Gadibus Tarraconem, vbi ab omnibus ferè ciuitatum legationibus expectabatur, venit. Ibi simili ferè ratione, qua prius Cordubæ, priuatim & publicè plerisque ciuitatibus habiti honores & gratiæ. Tarracone Cæsar digressus, per Pyrenæos pedibus Narbonem, inde Massiliam venit. Dum autem Pyrenæos transit, trophæum quidem ibi constituere noluit, quòd id prius in Pompeio notatum intellexerat: verum in rerum à se gestarum monumentum, aram è lapide polito non procul à trophæis Pompeianis constituit. Cæsar statim vt Massiliam peruenit, cognoscit se Romæ à M. AEmilio Lepido Prætore Dictatorem esse dictum. Massilienses autem nullis non exagitati calamitatibus, & præter priora mala, absumpto omni ferè comæatu, in extremam rei frumentariæ inopiam coniecti, fœda etiam & graui pestilentiæ luc vexati, omniq; auxiliorum spe deiecti, ferè tandem Cæsaris se potestati permittunt, armaq; omnia, & tormenta, ceterosq; belli apparatus, naues item & pecuniam, vt imperatum erat, tradunt. L. autem Domitius paucis antè diebus de Massiliensium voluntate certior factus, vsus opportunitate turbidæ tempestatis, cum tribus nauibus fugam arripuit: duabusq; ex his à Bruto interceptis, tertia, quæ ipsum vehebat, euasit. Cæsar relicto Massiliæ duarum legionum præsidio, reliquas in Italiam mittit, ipse ad urbem proficiscitur. Dum hæc à Cæsare in Hispania, à legatis ad Massiliam geruntur, C. Curio, quem in Siciliam supra cum tribus legionibus à Cæsare missum relatum est, recepta Sicilia, vt Cæsar imperarat, in Africam cum duabus legionib. & equitibus quingentis trajicit. Africam tum P. Accius Varus pro Pompeio tenebat, qui Auximo prius à Cæsare capto, amissis cohortibus in Africam profugiens, vacuamq; propria auctoritate occupans, Tuberonem, cui ea prouincia sorte obtigerat, eò cum nauibus venientem portu atque oppido prohibuerat. L. autem Cæsar filius, qui & ipse Pompeianarum partium sectator, fortè cum decem nauibus longis Clupeæ erat, intellecto Curionis aduentu, relicta Clupea à proximo littore pedibus Adrumetū, quod C. Considius Longus vnus legionis præsidio tenebat, profugit: eòdem & naues postea subsequutæ sunt. Sed Curio præmissis rectè Vticam cum nauibus Martio, relicto ad flumen Bagradam cum legionibus C. Caninio Rebilo, ipse cum equitatu ad exploranda castra Corneliana (quem locum castris suis quàm maximè idoneum iudicabat) proficiscitur. Dumque ibi Vari castra, quæ mille ferè passibus à Cornelianis sub ipsis oppidi muris locata erant, conspicit: simul, vt in repentino tumultu & metu hostili fieri solet, plurima vndique ex agris in urbem agi, & conuectari videt, equitatum ad depredandum mittit. Sexcenti equi-

C A E S A R
D I C T A -
T O R .

M A S S I L I A
R E C E P T A .

S I C I L I A
R E C E P T A .

R E S I N A -
F R I C A A C .
C U R I O N E
G E S T A E .

A equites Numidæ, peditesq; cccc. à Iuba Rege auxiliij caussa Vticam missi, subsidio ijs rebus quæ in urbem conuehebantur aderant, factoque inter hos & equitatum Curionis concursu, interfecti sunt Numidæ ferè cxx. reliqui pedem referre coacti, in castra compelluntur. Hinc Curio ad Bagradam flumen ad reliquum exercitum reuersus, statim facta ab vniuerso exercitu acclamatione, ob rem bene gestam Imperator salutatur. Postridie cum vniuerso exercitu ad Vticam profectus, & ipse alia parte sub oppidum castra facit. Ibi dum militibus operi castrensi intentis nunciatur, maxima tum equitum tum peditum auxilia à Iuba Rege missa Vticam venire, Curio opere relicto, dum legiones explicantur præmissis equitatu, interfecta magna peditatus Numidici parte, reliqua Regis auxilia facillè dissipat, & in fugam conijcit: ita tamen vt equitatus Regius incolumis per littora in oppidum se reciperet. Erat in exercitu Accij Vari Sex. Quinctilius Varus, qui Corfinij à Cæsare dimissus in Africam traiecerat. Is quod Curionis exercitum magna ex parte constare sciebat ex his legionibus, quas Cæsar Corfinij deuicto Domitio, cuius tum Quæstor fuerat, receperat, hunc à duce suo alienare, militumque animos ad defectionem sollicitare conatur, religione prioris sacramenti, cui se prius apud Domitium & se Quæstorem obstrinxissent, simul etiam spe largitionis, si Accium sequi velint, iniecta, opportuna ad id quantum ratio temporis patiebatur, apud milites oratione vsus. Hæc vbi Curioni cognita, concilio super hoc aduocato, quod militum à se animos alienatioris, atque in alteram partem inclinatos suspicaretur, alijs alia, quæ Curioni minus probabantur, consentibus, dimisso concilio, milites in concionem vocat, vehementiq; apud eos oratione vsus, cum eloquentia & arte oratoria, vt & alij duo in illa Curionum familia, plurimum valeret, ita militum animos commouit, vt offensi propter suspicionem infidelitatis, vtrò dicentem sæpè interpellare conati sint, concioneq; dimissa Curionem obtestati, vt eductos quamprimum in prælium, suam in ducem fidem facto & opere testatam facere concederet. Hanc opportunitatem Curio non esse sibi prætereundam ratus, postridie suos in aciem producit.

D Varus ex aduerso nec ipse pugnam detrectans, suas quoque copias in aciem deducit, media inter vtrumque valle satis exigua. Vbi ad manus ventum, primo ferè congressu fusi Acciani in castra refugiunt. Hos milites Curionis subsequuti, etiam sub ipsis castrorum portis quamplurimos cecidere: parumq; abfuit, quin eodem impetu & castra ipsa caperentur: sed quod ijs quæ ad oppugnationem castrorum necessaria erant, destituerentur, Curio à castris Accianis suos in castra reducit, vnico è suis, Fabio scilicet quodam Peligno, desiderato. Ex Accianis autem interfecti sunt plus minus sexcenti, plures vulnerati, qui simulatione vulnerum, re vera autem per timorem, in oppidum se recepere. Ipse quoque Varus cognita totius exercitus con-

C. CURIO
IMPERATOR
FOR.

sternatione, paucis aliquot in castris ad speciem tantum relictis, tertia ferè
 *vigilia silentio totum exercitum in oppidum deducit. Postridie quum Cu-
 rio urbem obsidere, & vallo cingere instituisset, Uticenses ocio magis quàm
 bello assueti, animisq; à Cæsare memoria ipsius in se beneficiorum minus
 alieni, statim de deditioe agere incipiunt. Interea nuncius de Iuba Rege
 aduentante cum magnis auxiliorum copijs perterritos oppidanorum ani-
 mos confirmat. Curioni autem quanquam eadem nunciarentur, superioribus
 tamen successibus, simul etiam secundiorib. de Cæsaris in Hispania
 rebus nuncijs in summam fiduciam erecto, initiò quidem minùs poterat
 persuaderi, Iubam Regem quicquam aduersus se ausurum. Postea autem
 certioribus auctoribus intellecto, Regem cum .xxv. millibus iam adesse, B
 Utica relictà, statim in castra Corneliana, vnde priùs excefferat, retrocedit.
 Hæc, quòd & vicinitate maris, naturaq; & situ loci, tum alioqui munitio-
 ne ipsa bello ducendo quammaximè idonea esse videbantur, omnia bello
 necessaria huc vndique comportari iubet: legiones item duas è Sicilia, reli-
 quumque equitatum ad se quamprimùm mitti mandat. Interim ex per-
 fuga quodam falsò intelligit, non quidem Iubam ipsum, sed Saburam præ-
 fectum eius cum modicis copijs aduentare, Regem ipsum medio itinere
 Leptitanorum discordia intellecta, domesticis tumultibus reuocatum, in
 regnum reuersum. Curio perfugæ verbis fidem adhibens, equitatum vni-
 uersum prima nocte ad Bagradam flumen castra Saburæ oppugnatum C
 mittit. Hic barbaros somnolentos, & per castra nullo ordine dispersos ador-
 tus, plurimis interfectis, reliquis in fugam conuersis, alacris tanquã re bene
 gesta, dum in castra reuertitur, Curioni, qui cum legionibus sequebatur,
 occurrit. Is postquam cognitis ijs, quæ ab equitibus suis gesta erant, Sabu-
 ram castris præesse ex captiuis intelligit, ignarus Regem cum iusto exercitu
 sex milium passuum interuallo post Saburam confedissee, quod præ festi-
 natione de Rege captiuos interrogare neglexerat, tanquã ad prædam suos
 euocans, Numidas in fugam versos cum omni equitatu persequi properat,
 ne minimo quidem temporis spacio ad quietem militibus cõcesso, quo se
 à vigilia præcedentis noctis, & confecti labore itineris reficeret, vnde & plu D
 rimi qui festinantem assequi nõ poterant, in itinere subsistere coacti sunt.
 Iuba econtrà, intellecta suorum clade, suspicatus Curionem ipsum cum
 reliquo mox exercitu adfuturum, Hispanorum, Gallorumq; equitum duo-
 bus millibus, parte etiam peditum electorum Saburæ subsidio missa, cum
 elephantis .x L. & reliquis copijs lentiùs subsequitur. His confirmatus Sa-
 bura subsidijs, intellecto Curionis aduentu, simulato timore & fuga, Cu-
 rionem ad se vlteriùs persequendum prouocat. Postea, vbi confecto .xvi.
 milium itinere, militem Curionis persequendo defatigatum cogitat, subi-
 tò è fuga subsistens, in persequentes se conuertit, acieq; instructa, equitatum

in Curionem immittit. Romani, quanquam non minore studio & virtute & ipsi se ad pugnam cōpararent, quòd tamen defessos cum integris, & paucos, scilicet ducentos (reliqui enim præ lassitudine in itinere substiterant) cum plurimis decertare necesse erat, à Numidarum equitatu circumuenti, facile cessere. Huic accedebat, quòd Numidis, dum crebrò auxilia à Rege submittuntur, vires subinde atque animi augebantur: Romanis verò magis ac magis defatigatis, omniq̄ue auxiliorum spe destitutis, decrescebant. Curio itaq; cū in virtute militum parū sibi spei reliquum videret, collem qui in proximo erat, suos si possent, occupare iubet: sed hunc Saburæ equitatus, qui celeritate facile præualebat, prior occupat. Hinc Romani in summam redacti desperationem, passim fugientes, partim à Numidarum equitatu interficiuntur, partim labore & metu exanimati procumbunt. Curio monitus à Cn. Domitio, vt fuga salutem consulere, negans se exercitui, quem suæ commissum fidei à Cæsare acceperat, deletum, superuicturum, fortissimè & ipse pugnans cadit: reliqui equites se fugæ mandant. Qui verò defatigati in itinere substiterant, conspecta procul suorum fuga, in castra perueniunt: ceteri ferè omnes interfecti. Qui verò castrorum præsidio relictæ erant, conscensus per tumultū ijs quæ aderant nauigijs, in Siciliam abnauigare properant: sed pondere & multitudine hominum, qui cateruatim per summam contentionem irruebant, plura nauigia depressa periè: hinc pauci in Siciliam incolumes peruenère. Quidam qui naues conscendere dubitauerant, postridie missis legatis Varo se dedidère. Sed hos Iuba, victoriam per se stetisse caussatus, proinde suam esse prædam dictitans, dedi sibi postulat, dispositiq; super mœnia iussu Regis crebris telorum ictibus à Numidis crudeliter confixi, miserè periè: quidam tamè à ceteris electi à Iuba in regnū missi sunt. Curionis verò caput ad Iubam delatum, gratissimum Regi spectaculum præbuit, quòd priuatæ ipsi cum Curione intercedebant odiorū caussæ, quodq̄ue Tribunus plebis de publicando ipsius regno legem promulgarat. Iuba itaque paucis diebus Uticæ commoratus, constitutisque ijs quæ fieri vellet, cum omnibus copijs in regnum reuersus est. Ceterum postquam hæc ad Pompeium in Macedoniam perlata, Iuba à Pompeio & ab his qui cum illo erant Senatoribus (qui facile ducenti erant) plurimis prius affectus honoribus Rex appellatur: Romæ verò à Senatu & Cæsarianis è cōuerso hostis iudicatus est, & in locum Iubæ Bocchus & Bogud, Pompeio inimicissimi, Reges declarantur. Eodem ferè tempore quo hæc gesta sunt, à M. Octauio & L. Scribonio Libone, P. Cornelius Dolabella Cæsaris legatus è Dalmatia profligatur. C. quoque Antonius, dum Dolbellæ subuenire studet, captus in mari supero, cum nauibus .xL. alijsq̄ue quamplurimis Cæsarianarum partium ducibus ad Pompeium à Libone in Macedoniam deductus est. Cæsar autem dum à Massilia ad urbem

CAESARI-
ANORVM
IN AFRICA
GLADES.

pro-

DICTATURA
CAESARIS.

C. I V L I V S
CAESAR. II.
P. SERVILIUS
A S A Y R I C. COSS.

PROVINCIAE
DECRETAE.

proficiscitur, legionem Nonam quæ Placentiæ erat, tumultuosius agere, imperiumq; detrectare intelligit, donatiuum quod Cæsarem sibi pollicitum dicitabant seditiosius flagitantes: quare ex itinere Placentiam aduolat, acriq; & seuera oratione militum insolentiam castigans, interminatur legionem, à qua seditionis initium factum fuerat, se decimaturum, ægreq; tandem exoratus, in . x i i . sorte ductos animaduerti iubet: tumultuq; militari ad hunc modum composito, rectà Romam pergit. Postquã Romam venit, Dictator iam antè comitiorum habendorum feriarumque Latinarum causa creatus, Dictaturam iniit, eandemque non minore modestia quàm clementia administravit. Exules enim omnes, Milone solo excepto reuocauit. Eosq; qui lege Pompeia ambitus maiestatis, alteriusve criminis rei aut damnati erant, absoluit & restituit. Quodque in locum eorum qui Pompeium in Macedoniam sequuti fuerant, necdum alij surrogati essent, magistratus in sequentem annum constituit: Consules autem se . i i . & P. Seruilium Isauricum designauit: Pontifices quoque & sacerdotes in locum demortuorum suffecit. Populo rei annonariæ angustijs laboranti frumentum publicè distribuit. Eidemq; ære alieno prægrauato nouas petenti tabulas, quod propter continua bella, eaq; ciuilia, magna esset rerum venalium & pignorum vilitas, adè vt ne pignoribus quidem cessis, creditores sibi satisfactum caussati, pecuniam insuper creditam persolui postularent: quò & debitoribus & creditoribus æquè subueniret, quando vtrique ab vtroq; erat periculum, creditori scilicet à fraudibus debitorum, debitori verò ab acerbitate creditorum: simul etiam vt fidei publicæ consuleret, sublato nouarum tabularum timore, arbitros dedit, quorum iudicio pignora & possessiones æstimarentur, quanti quæq; earum ante bellum fuissent: eaq; sic æstimatæ, vt creditoribus in persolutionem æris alieni addicerentur: deductoque, si quid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset, quarta ferè parte, æs alienum imminutum est: edictoquoque insuper addito, modum pecuniæ possidendæ statuit: ne quis in auro vel argento signato plus sestertiũ sexagies possideret, quæ lex & ante aliquando lata fuerat. Prouincijs autem suo potissimum arbitrato, quos voluit, præfecit: In his D. M. Lepidum, Hispaniæ: A. Allienum, Siciliæ: Sex. Pедуceium, Sardinia: D. verò Brutum, Galliæ Transalpinæ nouæ prouinciæ: Gallis autem Cisalpinis Padi accolis ius ciuitatis concessit. His rebus in vrbe peragendis, ferijsq; Latinis, & comitijs perficiendis, postquam dies omnino vndecim impenssi, Dictatura se abdicat, Brundisiumque rectà ad exercitum, quem præter equitatum . x i i . legionum habebat, ibique conuenire iusserat, mensè Decembri per mediam brumam proficiscitur. Ibiq; dum classem transportandis legionibus comparat & instruit, Veris aduentum, tempestatemque nauigationi opportunã expectare constituit. Pompeius interim instructa

copio.

A copiosissimè per anni spacium sexcentarum nauium classe, quam partim è proximis insulis, maritimisque prouincijs conflauerat, partim ipse fabricandam curauerat, magnam insuper vndique à liberis ciuitatibus, Asiaticisque Regibus & Principibus pecuniarum vim coegerat, frumentumque quantum vel diuturno bello satis esset, sibi compararat. Et præter legiones Ro. XI. & equitum septem milia, quæ secum habebat, contractis vndique à confœderatis Regibus, vniuersaque ferè Asia, & ea Europæ parte, maximis auxilijs, copias omnes circa Macedoniam & Thessaliam in hiberna distribuerat: classe quoque in plures partes diuisa, singulis suos præfectos constituerat: ita vt nauibus Asiaticis D. Lælius cum C. Triario, Syriacis C. Cassius, Rhodijs cum C. Pomponio C. Marcellus, Liburnicis autem & Achaicis Scribonius Libo & M. Octavius, omnibus verò atq; adeò vniuersæ oræ maritimæ cum summa imperij M. Bibulus præfesset. Et quò Cæsarem transitu prohiberet, per omnia ferè quæ ad oram maris Ionij sunt oppida maritima, classem disponi curauerat: ita vt omne illud pelagus, quod Italiam & Macedoniam siue Epirum interiacebat, omniaq; littora Italiae opposita, Pompeianarum nauium præsidijs tenerentur. His rebus sic constitutis, Pompeius ratus Cæsarem intentum rebus vrbans, functionibusque consularibus, alieno anni tempore neque se, neque exercitum mari commissurum, Thessalonica securius & remissius quam conueniebat, agebat. Cæsar autem quanquam ante Ver exercitum transmittere non constituisset, intellecto tamen Pompeium longius abesse, littoraque aduersa à M. Bibulo negligentius custodiri, quum celeritatem (quam sibi semper bene cessisse meminerat) si quando aliàs, vel tum imprimis magno sibi ad opprimendum Pompeium vsui esse posse intelligeret, quanquam in summa nauium inopia, neque à comœatu, reliquoque apparatu satis instructus, imò nec omnibus quidem, quas conuenire iusserat, copijs præsentibus, etiam per aduersam anni tempestatem omnino mare traiciendum censuit. Suos itaque pro concione cohortatus, secuta alacri militum acclamatione, cum septem omnino legiones, equites verò sexcentos nauibus, quæ fortè aderant, imposuisset, pridie Non. Ianuar. Brundusio soluens, postridie in continentem oppositam ad locum cui Pharsalia nomen, aut vt alij tradidère, ad montes Coroneos, inter saxa & loca periculosa, tuta tamè & quieta statione, quando portus omnes ab hostibus tenebantur, suos incolumes exposuit, etiam priusquam nauigaturum vel fama nunciasset. Eadem naues eadem mox nocte cum Fusio Caleno legato Brundusium, id quod reliquum erat militum transportaturæ, remittuntur. Sed hæc cum solutis tardius quam Cæsar imperarat anchoris, in M. Bibulum, qui Corcyræ cum centum & decem nauibus tenebat, incidissent, ab eodem interfectis nautis, nauiumq; magistris, xxx. ex his incensæ sunt, indignante nimirum

CAESARIS
IN MACE-
DONIAM
TRAIE-
CTVS.

Bibulo, se vacuis, non onustis, quod sperabat, occurrisse : quare arctioribus A
deinceps custodijs portus omnes & stationes à Salonis ad Orici vsque por-
tum occupari iubet. M. interim Octavius, quem Liburnicis & Achaicis na-
uibus à Pompeio præfectum supra retulimus, postquam tentatis sollicita-
tisq; Dalmatarum finitimorumq; populorum animis, Hissanos, qui par-
uam in ora Dalmatica insulam incolebant, à Cæsare in Pompeij studia per-
traxisset, quum Salonenses inconcussa aduersus spem & metum in Cæsa-
rem fide, in sententia perstare videret, oppidum ipsorum quinis castris cir-
cundatum oppugnare aggreditur : sed oppidani quum nihil sibi ad sum-
mam constantiam reliqui facerent, quominus in extremis rei frumentariæ
angustijs, & maxima suorum paucitate, vel diuturnam obsidionem fortif- B
simè sustinerent, tandem manumissis seruis puberibus, eruptione facta O-
ctavius quinis castris exutum, magna edita strage, cum suis qui cladi su-
perfuerant, in naues fuga se recipere, atq; inde Dyrrachium ad Pompeium
fugere cogunt. Cæsar autem statim vt in Macedoniam appulit, ne ani-
mum à conditionib. pacis alienum habere videretur, L. Vibullium Rufum
vnum ex præfectis Pompeianis, quem bis in suam redactum potestatem
dimiserat, magniq; à Pompeio fieri sciebat, cum mandatis de pace ad Pom-
peium mittit: nuncians paratum se vel intra triduum exercitum omnem
dimittere, modò idem se facturum Pompeius iurare velit: condiciones au-
tem pacis non alias cupere, quàm quas Senatus ipse populusq; Ro. præscri- C
pturus sit, additis alijs plerisque, quæ ad persuadendum Pompeio videban-
tur q̄ accommodatissima. Ceterum Rufus, quòd Pompeium de Cæsaris
in Macedoniam aduentu certiore fieri magni interesse crederet, magnis
nocturnis diurnisq; itineribus ad Pompeium contendens, neglectis Cæsa-
ris de pace mandatis, Cæsarem cum exercitu iam in Macedoniam appulisse
nunciat. Pompeius tum fortè ex Candauia Dyrrachium iter habebat: in-
terim intellecto ex Rufo Cæsaris aduentu Appolloniam prior occupare
properat. Cæsar autem eodem quo appulerat die Oricum per angustias &
asperitates collium profectus, iubentibus oppidanis, qui se magistratui po-
puli Rom. portas clausuros negabant, à L. Torquato, qui Oricum cum I
præsidio Pompeiano tenebat, traditis clauibus oppido receptus est. Hinc
extemplò postquam Appolloniam venit, negantibus itidem Appollonia-
tibus se aduersus Consulem populi Ro. arma sumpturos, fugiente L. Stra-
berio, qui oppidum pro Pompeio præsidio tenebat, ab oppidanis, missis
obuiam legatis, admissus est. Nec dubitauère Bellidenses, Amatini, fini-
timaque ciuitates, totaque adeò Epirus, missis statim legatis, Cæsaris se
fidei & imperio permittere. His Pompeius mox intellectis, cum vni-
uerso exercitu, itinere nec per diem nec per noctem intermisso, non tam
proficiscentis, quàm fugientis specie Dyrrachium velocissimè contendit.

Eòdem

ORICVM RE-
CEPTVM.APPOLLONIA
RECEPTA.EPIRVS RE-
CEPTA.

A Eòdem ex aduerso pari contentione exercitum ducit Cæsar: prior tamen Pompeius Dyrrachium peruenit, castrisq; prope oppidum muniri iussis, consternato metu vniuerso exercitu, primus omnium Labienus (qui à Cæsare ad Pompeium defecerat) iurat se quamcunque Pompeij fortunam sequuturum, nulloq; casu ipsum deserturum: idem cum Tribunis & Centurionibus etiam omnis addito iureiurando pollicetur exercitus. Cæsar autem intellecto Pompeij ad Dyrrachium aduentu, omnem vltiorem festinationem superuacaneam ratus, ad Apsum flumen castra ponit, reliquarum ibi copiarum, quas Brundusij reliquerat, aduentum sub pellibus per reliquum hiemis exspectaturus. Mox & Pompeius transmissis Apso,

B castra hæud procul à castris Cæsaris locat. Quidam tradidère Cæsarem pertæsum, quòd reliquæ copix ex Italia non adducerentur, quodq; propter hiemis sæuitiam, & propter Bibulum, qui mare suis nauibus tenebat, ne nuncij quidem ad se perferrentur, statuisse consensu nauigio speculatorio duodecim remorum, seu scapha piscatoria, seruili tectum habitu in Italiam ad exercitum trajcere: ceterum quum enauigato fluuio ad ostium, quo se fluuius in mare exonerabat, ventum esset, fluctusq; marini vento per noctem è mari coorto aduersi contra flumen violentius propellerentur, ita vt gubernator, quum fluctus marinos & procellas ne maximo quidem labore superare posset, retrocedere cogeretur, Cæsarem detecto capite, apprehensaq; gubernatoris dextra dixisse: Bono animo esto, fortiterque vel contra tempestatem perge, Cæsarem enim Cæsarisq; fortunam comitem vehis.

C tum gubernatorem & remiges sumpta fiducia, maioribus longè quàm antea viribus, contra impetum fluctuum & tempestatem connixos: ceterum cum Cæsar laborem omnem incassum suscipi videret, nauentq; superato ostio fluminis, quò magis in altum veheretur, hòc maioribus obijci vndarum marinarum periculis, quanquam inuitus, gubernatori cursum flectere permisit, ventoq; vsus secundo, aduerso fluuio, mox in castra relatus est, amicis omniq; adeò exercitu temeritatem tanti ducis accusantibus. Quumq; is conatus Cæsari parùm successisset, Postumium cum litteris ad

D Antonium, Calenum, & Gabinium mittit, quibus singuli ipsorum exercitum quamprimùm traducere iuebantur: additis & ad exercitum litteris, quibus quotquot vellent Postumium ad se reuertentem sequi iubebat, si modò duces metu hostium, aut tempestatis, imperata exequi cunctarentur. Hæc alij prodidère. Cæsar autem ipse auctor est, Calenum postquam iam cum legionibus & equitibus portu Brundusino soluisset, vt Cæsar ipse imperarat, mox eiusdem litteris monitum, omnia latè littora & portus à Pompeianis obsideri, proinde cautiùs appelleret, conuersis velis in portum Brundusinum, vnde egressus erat, se recepisse, nauibus omnibus saluis, vna excepta, quæ præter Caleni mandatum longiùs euecta, atque ad Oricum

delata, à Bibulo capta expugnataq; est, vectoribus ad vnum crudeliter in- A
 terfectis. Bibulus interea, quemadmodum Cæsarem omnibus por-
 tubus, & toto mari excludebat, non secus ipse, Cæsarianis præsidijs omnia
 passim littora & portus tenentibus, omni aditu continentis interclusus, li-
 gnatione, pabulatione, & aquatione prohibebatur. Hinc in maximas re-
 rum necessariorum coniecti angustias Bibulus & Libo, qui se Bibulo iun-
 xerat, simulatione facta, velle se maxima quædam de pace inter partes Cæ-
 sari exponere, colloquium à Man. Acilio & Statio Murco Cæsaris legatis
 petunt, induciasq; dierum aliquot in id concedi postulant. Inducijs con-
 cessis, Cæsar à legatis per litteras accitus, à Butroto relicta legione, cum qua
 ad recipiendas vltiores ciuitates, expediendamq; rem frumentariam pro- B
 ductus fuerat, ad Bibuli postulata Oricum se quamprimùm confert. Vbi ad
 colloquium ventum, Cæsar postquam videt à Pompeianis nihil adferri,
 quod ad spem pacis faceret, ijsq; quæ à se pro compositione adferrentur à
 Bibulo & Libone ad Pompeium reiectis, hoc vnum eo colloquio agi, vt
 prolatis inducijs dum Pompeius horum certior fieret, Bibulus & Libo an-
 gustijs & necessitatibus rerum necessariorum, quibus maximè apud ipsos
 laborabatur, interea se explicarent, negatis vltioribus inducijs, animum
 ad priora belli consilia cõuertit. Bibulus haud multò post ex morbo, quem
 ex frigore, multoq; labore contraxerat, moritur: nec quisquam in eius lo-
 cum cum summa imperij suffectus est. Vibullius autem Rufus, quem C
 à Cæsare cum mandatis de pace ad Pompeium missum retulimus, sedatis
 tum demùm repentini Cæsaris aduentus tumultibus, quæ de pace à Cæsare
 in mandatis habebat exponere orsus, à Pompeio interpellatus, plura loqui
 prohibetur: negante Pompeio, ne vita quidem sibi, aut ciuitate opus esse,
 quam non nisi beneficio Cæsaris habere posse videretur. His postea ad Cæ-
 sarem perlatis, Cæsar vsus opportunitate situs castrorum, quum medio tan-
 tum inter sua & Pompeij castra Apso flumine, quotidiana ferè inter se mi-
 lites vtrinque colloquia haberent, P. Vatinius ad ripam, ea quæ ad pacem
 pertinerent, palàm pronunciare iubet. Hinc instituto in sequentem diem I
 altero inter Vatinius & A. Varronem de pace colloquio, postquam fre-
 quentes vtrinque in maximam pacis exspectationem erecti conuenissent,
 altercatione inter T. Labienum & Vatinius orta, tela vndique incertis au-
 ctoribus interiecta, vulneratis non paucis, sermonem institutum interrup-
 pè, simul etiam omnem spem pacis in posterum præcidere, Labieno cõ-
 ram omnibus exclamante: Nisi capite Cæsaris relato, spem pacis nullam
 superesse. Libo autem mortuo iam Bibulo, Orico relicto, cum classe quin-
 quaginta nauium, insulam portui Brundusino obiectam, qua necessariò
 Cæsarianis transitus erat occupat. Huc cum inexpectatus appulisset, par-
 temq; suorum per noctem in terram descendere iussisset, plurima nauibus

A Cæsarianis & præsidij terrestribus damna intulit: tantaq; fuit loci opportunitas, vt Libo Pompeio nunciaret, reliquas naues subduci posse, se vel solum cum sua classe, ne reliquæ legiones Brundusio ad Cæsarem perducerentur, facilè prohibiturum. Verùm Antonius, vna è quinque quadriremibus Libonianis, quæ duas suas triremes incautiùs persequebantur, capta, reliquis quattuor in fugam versis, Libonem obsidionem portus Brundusini relinquere coëgit. Cæsar interea hieme iam multùm inclinata, videns id quod supererat exercitus etiam post menses plures, quàm ipse apulerat, non submitti, tarditatem suorum litteris asperius scriptis increpat, addito, vt primo quoque tempore & vento secundo ad se cum legionibus

B traijciant. Antonius igitur & Calenus, cùm milites vel aduersus quoduis discrimen pro salute & dignitate Cæsaris animatissimos nauibus imposuissent, Austro vsi secundo, altero die quàm è portu Brundusino soluissent, Dyrrachium Appolloniamq; præteruecti, frustra persequente Q. Coponio, qui Dyrrachinũ portum cum nauibus Rhodijs tenebat, Nymphæum portum milibus passuum tribus vltra Lyssum cum omnibus nauibus appellunt, duabus exceptis, quæ tardiùs consequutæ, ignaræ quò reliquæ cursum vertissent, quum per noctem anchoris iactis medio mari substitissent, postridie ab Octacilio Crasso, qui Lyssu præerat, data fide in deditioem acceptæ sunt. Vna earum tyrones ducenti viginti vehebantur, hi ad Octacilium perducti, contra fidem iurisiurandi ad vnum interfecti sunt. altera

C veteranos exceperat: hi dum se de conditionib. deditiois deliberare simulant, protracto longiùs spacio à gubernatore in proximum littus expositi, postridie immixtis in se ab Octacilio .cccc. equitibus præsidiarijs, cùm se fortissimè defenderent, paucis interfectis, integri se ad suos recepère. Antonio autem vixdum portum Nymphæum cum nauibus ingresso, Auster subito in Africum versus, tutissimam Cæsarianis intra Nymphæum stationem præbuit, & ex aduerso Rhodiam Coponij .xvi. nauium constatarum classẽ ita exagitauit, vt ne vna quidem seruata, naufragio simul omnes perierint: remiges propugnatoresq; pars fluctuum violentia scopulis illisi perièrẽ, pars ab Antonianis capti, ad Cæsare perducti, ab eodem dimissi sunt. Antonius autem, Octacilio propter metum relicta Lyssu ad Pompeium fuga dilapso, à Lyssanis oppido receptus, ad reliquos milites cū equitatu traducendos naues in Italiam mittit: Cæsariq; quibus locis milites expositi essent, numerumq; à se transfectorum nunciat. Hæ erant legiones veteranorum tres, tyronum verò vna, equites octingenti. Hæc vbi & Pompeio & Cæsari intellecta, motis simul eodem die à flumine Apso castris, Cæsar quidem Antonio se quamprimùm iungere studet: Pompeius verò Antonio occurrere, totisq; cum eo viribus, antequam Cæsaris copiar accederent, conflagere, eumq; ex inopinato opprimere summoperè

D

LYSSVS
RECEPTA.

cupiebat. Quare dum neuter sibi quicquam ad extremam festinationem A reliqui facit, Pompeius quidem, quod maioribus vteretur viarum compen dijs, prior ad Antonium peruenit. Ceterum Antonius de Pompeij aduen tu certior factus, exspectato Caesaris aduentu, in posterum diem castris se cōtinuit. Pompeius autem veritus à duobus se interclusum iri exercitibus, relicto priore loco castra ad Asparagum Dyrrachinorum munit. Per id tempus Scipio Pompeij focer, qui ad bellum Parthicum cum legionibus missus fuerat, litteris Pompeij reuocatus, è Syria per Macedoniam ad Pom peium properabat. Caesar autem aduentu militum Antonianorum magna exercitui suo accessione facta, legionem quam Orici tuendæ oræ maritimæ causâ habebat, deducit, cohortesq; tres præsidio vrbis cum Ca- B ninio legato relinquit. Interim Thessali & Aetoli missis legatis, Caesaris imperatis se parere velle nunciant. Idem & Menedemus princeps eius par tis Macedoniæ quæ Libera appellatur, legatis ad Caesarem missis pollice tur. Caesar itaque L. Cassium Longinum cum legione tyronum, quæ vi gesima septima appellabatur, & equitibus ducentis in Thessaliam, C. au tem Caluissium Sabinum cum cohortibus quinque, paucisq; equitibus in Aetoliam, Cn. verò Domitium Caluinum cum duabus legionibus, & e- quitibus quingentis in Macedoniam mittit. Caluissius pulsus præsidij Pom peianis, statim ab omnibus magno animorum voluntatumque consensu, per vniuersam Aetoliam & Acarnaniam exceptus est. Cassio & Domitio C in occupanda Thessalia & Macedonia aliquanto plus exhibitum negocij, tum propter diuersa duarum in Thessalia factionum studia, quarum vna, cuius caput Egfaretus, homo veteris potentia, rebus Pompeianis stude bat: altera verò duce Petreio primæ nobilitatis adolescente, Caesarianas par tes sequebatur: tum quòd Scipio è Syria paulò antè cum exercitu in Mace doniam venerat, qui Cassium Thessalia, Domitium Macedonia aliquan diu prohibuerat: sed & hæ tandem Caesari cessere. Cn. quoque Pompeius Magni filius, cui classis Aegyptia commissa erat, per id tempus tentata O rici oppugnatione, quattuor è Caesarianis nauibus, quæ ibi in statione erant abductis, reliquis incensis, relictoq; D. Lælio Asiaticæ classis præfecto, qui D commeatus in Oricum inferri prohiberet, Lyssum inde profectus, triginta quoq; onerarijs nauibus, quas Antonius secum ex Italia adduxerat, ignem iniicit, oppidoq; per triduum frustra oppugnato, discedit. Caesar cogni to Pompeium ad Asparagum confedis se, capto ex itinere Parthinorum op pido, ad Pompeium cum omnibus copijs peruenit: quem vbi facta à se po testate pugnae castris se continere videt, Dyrrachium, quò Pompeium om nem belli apparatus contulisse intellexerat, magno circuitu, angustoq; & difficili itinere exercitum ducit. Eòdem postridie & Pompeius profici scitur. Ceterum Caesar superatis magna militum festinatione, perque iti nerum

AETOLIA
ET ACAR-
NANIA RE
CEPTAE.

THESSA-
LIA ET MA
CEDONIA
RECEPTAE

PARTHINI
CAPTI.

nerum compendia difficultatibus, Pompeium præuenit, castraq; ad Dyrrachium ponit. Pompeius dum se Dyrrachio interclusum videt, loco quodam edito iuxta mare, cui Petra nomen, quo nauibus etiam quouis flante vento aditus perquam facilis erat, castra locat: eoque commeatus ex Asia, proximisque; vndique prouincijs nauibus conferri iubet. Cæsar autem cum re frumentaria angustiùs vteretur, littoribusq; omnibus arcta Pompeianarum nauium custodia obsessis, cõmeatus mari non satis commodè subuehi possent, Quintilius & L. Canuleius in Epirum rei frumentariæ causa mittit: frumenta que vndique è finitimis locis comportari iubet: & quò minore à Pompeianis equitibus periculo subueheretur, dispositis per colles, qui plurimi circum castra Pompeij erant, castellis, ductisque de castello in castellum munitionibus, simul equitatum Pompeij quam angustissimo spacio continere, & pabulatione intercludere studebat. Spacium quod Cæsar munitionibus suis circumuallare conatus erat, mille ducentorum stadiorum fuisse ferunt. Pompeius ex aduerso, vt quamplurimum spacij maximo circuitu occuparet, pabulatione item laxiore vteretur, pariter & Cæsarem quam latissimè distineret, quattuordecim in circuitu milia passuum complexus. xxiiii. castella constituit. Dum hæc vtrinque opera perficiuntur, Pompeio rem iusto prælio cõmittere recusante, crebris hinc inde leuioribus prælijs certatum est. Cæsariani verò à sagittarijs funditoribusque, quos Pompeius plurimos habebat, valde infestabantur, adeò vt præ multitudine telorum, quæ vndique immittebantur, vix in opere consistere possent. Præterea consumpto iam omni ferè frumento, hordeo deinceps, leguminibus, & panico, cuius feracissima Epirus, se sustentabant. Erat & radicis genus Chara dictum, quod affatim suppetebat, ex hoc admisto lacte panes pinsebant, atq; his frugum inopiam subleuabant. Hinc Pompeianis in quotidianis colloquijs famem exprobrantibus, à Cæsarianis responsum est: Citiùs arborum radicibus victuros, quam Pompeium è manibus dimissuros. vnoq; è panibus his ad Pompeium delato, ferunt Pompeium miratum obstinatum Cæsarianorum patientiam, ingemuisse, & dixisse: Cum feris sibi, non cum hominibus negocium esse. vetuisseque panem illum militibus suis ostendi, ne constanti hostium tollerantia animi suorum frangerentur. In castris cõtrà Pompeianis non minore pabuli atq; aquæ inopia laborabatur: Cæsar enim flumen & riuos qui per castra Pompeij in mare deferebantur, aut auerterat, aut obstruxerat: ita vt præter equos, & reliqua ferè omnia iumenta deficiente aqua & pabulo interirent, castraq; fœdo cadauerum odore inficerentur: hinc aduersa militum in castris Pompeianis valetudo. Inter hæc crebris vtrinque, vt alterutri partium se offerebat occasio, commissis prælijs, Cæsar cognito sagittarios Pompeianos indicio ignium nocturnorum iuuari, ad tela in cohortes suas, quæ ad

RES AD DYR
RACHIVM
GESTAE.

CIVITATES
ACHAIAE
RECEPTAE

munitiones excubabant, certiùs conijcienda, vt hostem falleret, ignes di- A
uerso ab excubijs loco fieri iubet: quumque in spem Dyrrachij occupandi
venisset, P. Sulla legato cum parte copiarum ad castrorum custodiam reli-
cto, Dyrrachium contendit. Sed ibi in angustias locorum coniectus, ho-
stibus à tergo irruentibus, pugnaque & alijs duobus ibidem locis ancipiti
Marte commissa, quanquam plurimis Pompeianorū interfectis, non pau-
cos tamen è suis desiderauit. Pompeius autem Cæsare iam digresso, eodem
die tria simul Cæsaris castella, manus distindæ caussa, oppugnare ador-
tus, ab vno quidem superuentu P. Sullæ legati pedem referre coactus est,
ab altero verò opera Volcatij Tulli, impetu totius legionis per trium cohör-
tium virtutem facilè retuso, repulsus est. Sed hi qui tertio castello insulta- I
bant, à Germanis, qui munitiones Cæsarianas egressi Pompeianorum plu-
rimos ceciderant, ab oppugnatione recedere compulsi sunt. Et nisi Sulla,
memor se ad vim propulsandam, non item ad inferendam relictum esse,
Legati per absentiam Cæsaris, quàm Imperatoris munere fungi maluisset,
dum suos Pompeianis loco pulsos acriùs instantes signo dato reuocat, po-
terat eo die debellatum videri. Sic sex eo die prælijs commissis, tribus apud
Dyrrachium, tribus item apud munitiones, è Pompeianis præter euoca-
tos, manipulares, & Centuriones, duo in vniuersum milia cæsa: signa au-
tem militaria sex relata traduntur. è Cæsarianis verò. xx. omnino desiderati
sunt: omnibus tamen qui intra castellum erant frequenti sagittarum iactu C
faucijs, quarum .c. ac. xxx. milia intra vallum reperta sunt. Porrò insignis
in superioribus prælijs Sceuæ Centurionis virtus emicuit, cuius scutum
ccxxx. vel vt alij. cxx. telorum ictibus perforatum ad Cæsarem delatum
est. Quem Cæsar in præmium fortitudinis, seruatiq; sua potissimum opera
castelli, milibus æris ducentis donatū, ab octauis ordinibus ad primipilum
traduxit: ipsamque cohortem duplici stipendio, frumento, alijsque donis
militaribus largissimè prosequutus est. Pompeius autem castra maioribus
longè quàm antea operibus munire aggreditur. Non minori ex aduerso
diligentia & cōtentione Cæsar, Pompeij equitatum nouis operibus, alijsq;
castellis locis opportunis quotidie excitatis, quàm angustissimè cōcludere,
pabulationeq; prohibere conatur: receptaque, vt supra commemoratum
est, per Caluissium Sabinum & Cassium Longinum Aetolia & Acarnania,
Q. Fufium Calenum cum iisdem in Achaïam mittit. Hic præter Delphos,
Thebas, & Orchomenum, & alias plerasque Achaïæ ciuitates partim vi in
potestatem redigit, partim missis legatis Cæsari conciliat. Cæsar dum
hæc geruntur, non minùs quàm antea vnquam pacis studiosus, intellecto
Scipionem in Macedoniam venisse, Clodium suum & Scipionis familia-
rem, cum litteris & mandatis de pace ad Scipionem mittit. Ceterum pri-
mis diebus admissus, postea à Scipione reiectus, re infecta ad Cæsarem re-
uersus

uersus

uerſus eſt. Sub id tempus fratres fortè duo Allobroges Roſcillus & AEGus, quorum fideli promptaq; opera Cæſar bellis ſuperioribus uſus fuerat, apud Cæſarem à ſuis de ſtipendio equitum auerſo poſtulati, quanquã ſecretò, & verbis leuioribus à Cæſare caſtigati, indignati tamè, cum aliquot ex popularibus, quàm maximas poterãt priùs pecunias mutuati, tanquam ijs quos defraudauerant ſatiſfacturi, plurimis item equis coëmptis, primi Cæſarianorum à Cæſare ad Pompeium tranſfugiunt. Ex his Pompeius poſtquam pleraq; de Cæſaris conſilijs, munitiõibusq;, & ſitu caſtrorum didiciſſet, eruptionis conſilium, quod iam antè ceperat, in effectum deducere conſtituit. Magnum itaque militum leuis armaturæ & ſagittariorum numerum, ad eam Cæſarianarum munitiõum partem mittit, quæ mari admodum propinqua, quàm longiſſimè à maximis caſtris, prætorioq; Cæſaris aberat. Huic Lentulus Marcellinus cum legione præerat. Hanc igitur Pompeius omni vi oppugnare aggreditur, ita ut edita magna ſtrage, iam caſtris ipſius Marcellini immineret, Marcellinianis cohortibus maximo terrore conſternatis. Verùm M. Antonius deductis è proximo & ſuperiori præſidio .xii. cohortibus, Pompeianorum impetum nonnihil repreſſit, Marcellinianosq; ſimul metu liberauit. Eòdem mox Cæſar ſignificatione periculi procul per caſtella fumo facta, ſubſidio cum aliquot cohortibus venit, caſtraq; ad mare iuxta Pompeium muniri iubet. Quibus iam communis, Cæſari à ſpeculatorib. nunciatur, cohortes quaſdam & ſigna, quæ procul intuentibus legionis ſpeciem præbebant, in vetera caſtra inferri: cuius legionis, uti putabat, opprimendæ ſtudio, quum Cæſar cohortes fortè .xxxiii. diuerſo itinere ad caſtra deduxiſſet, primo quidem inſultu deturbatis à vallo Pompeianis, occupatisq; caſtris maioribus, in caſtellum, quod intra maiorum caſtrorum munitiões erat, repulſis, magna poſteà ſtatim fortunæ commutatione uſus eſt. Nam dum ſui munitiõum perplexitate ignorantiaq; locorum impliciti, incerti per maiora caſtra diu errant, Pompeio cum legione ſuis ſubſidio veniente, ſimul etiam Pompeianis ſpe ſubſidij ſuperuenientis eruptionem per Decumanam portam facientibus, turbatis ordinibus, omnia cæde & fuga latè complentur, vel ipſis ſigniferis inter fugiendum ſigna proijcientibus, equitibusq; dimiſſis equis, pedibus ſe in fugam cõijcientibus, quanquam Cæſare cum manu tum verbis fœdam ſuorũ fugam incuſſum ſiſtere adlaborante. Qua in re non minimum mortis diſcrimen ſubierat, dum ſignifer, quem è fuga violentiùs manu iniecta retrahere conatur, cuiſpide ſigni intentata, ni ſe dimitteret, exitium ipſi minatur: ſed ſcutiger ipſius, excepto iectu, caſoq; ſignifero, periculum ab Imperatore auertit. Poterat Pompeius ea victoria finè huic bello impoſuiſſe, niſi metu inſidiarum, quòd vallum caſtrorum Cæſarianorum incuſtoditũ intellexerat, ex Labieni conſilio illis qui circa munitiões intra & extra val-

POMPEIUS
IMPERA-
TOR.

lum disperſi vagabantur, cædendis immorari, q̄ fugientibus inſtare, caſtraq; A
Cæſaris inuadere potiùs duxiſſet. Hinc Cæſar poſtq̄ in caſtra venit: Neſcire
Pompeium vti victoria pronunciauit, eo enim die, ſi quando aliàs potuiſſe
ſe ſuperari. Caſi ſunt duobus his vnus diei prælijs è Cæſarianis milites Ro.
nongenti & ſexaginta, equites verò quadringenti: Tribuni militū decem,
Centuriones .xxxii. in quibus & Sceua ille à quibusdam refertur. Præter
hos è ſocijs auxilijsq; quamplurimi, vt numerus occiſorum in vniuerſum à
plerisque tradatur quattuor milium eò ampliùs: ſigna verò militaria capta
.xxxii. Hinc Pompeius re feliciter geſta, Imperator à militibus conſalu-
tatus eſt. Captiui autem Labieno poſcanti à Pompeio donati, corā reliquo
exercitu producti, verbisq; contumelioſis & probroſis à Labieno compell- B
lati, crudeliter ad vnum omnes interfici iuſſi ſunt. Pompeius his ſucceſſib.
ſupra modum elatus, deinceps non tam de bello, quàm de victoria cogita-
bat: eaq; quæ feliciter à ſe confeſta erant, Regibus & ciuitatib. confœderatis
etiã in maius & multò inflatiùs perſcribebat, ſuę cuncta virtuti, fortunæ
nihil tribuens: id quod ſupererat, vel ſe ceſſante facilè confeſtum iri ſtultè
credens. Cæſar è conuerſo, poſt noctem per ſummã mœſtitiã exactam,
conuocatis poſtridie in concionem militibus, ea quæ acciderant, æquo ani-
mo, & fortiter ferre hortatur, néue rebus aduerſis animis deiſciantur, mo-
net: cõmemoratisq; ſuperioribus omnibus ſecundis prælijs, in quibus forti
& fideli ipſorum opera vſus fuerat, docet non eandem ſemper eſſe Martis C
aleam: quicquid hîc acceptum cladis, non ſuæ aut militum culpæ, quando
à ſe in nullo peccatum aut erratum eſſet, ſed fortunæ potiùs iniquitati acce-
ptum ferri debere, & calamitatem præſentem virtute in poſterum reparan-
dam. Hac absoluta oratione, tanta vniuerſum exercitū admiſſæ culpæ corri-
puit pœnitentia, tantusq; fuit dedecoris accepti pudor, vt ipſi milites ſibi mi-
nùs ignoſcetes, vtrò decimationis exemplum in ſe depoſcerent. Quod quū
Cæſar militibus ſe cõdonare diceret, creſcente cum lenitate Cæſaris militū
verecundia, in ſigniferos ſaltem aliquot, quorū potiſſimum culpa ea clades
accepta videbatur, quòd illi cõuerſis præproperè ſignis fugæ initium dediſ-
ſent, animaduerti petunt, vt horū ſaltem ſupplicio totius exercitus purgetur I
infamia. Quos Cæſar ignominia notaſſe, & è gradu militiæ mouiſſe conten-
tus, quum grauiorem animaduerſionē remiſiſſet, tanta eſt iniecta militū
animis cum dolore alacritas, vt abolendi prioris dedecoris ſtudio, ſtatim ſe
in hoſtem duci, facta vnanimi cõclaminatione poſtularent, addito iureiuran-
do, aut vniuerſos morituros, aut victores prælio exceſſuros. Idē præter pro-
miſcuam militum turbam, & amici primorumq; ordinum quidam Cæſari
perſuadere conantur, præſentiq; militum promptitudine vti, & rem prælio
cõmittere, monent. Cæſar ad hæc, ſe tempore magis opportuno militū in
ſe ſtudia periclitaturū reſpondit: ſed hoc in ſe animo ſemper eſſe pergeret.

Atque

A Atque hæc quidem Cæsar apud milites, priuatim autem apud amicos errorem suum non dissimulauit, quòd castra ad Dyrrachium vbi Pompeio omnia parata & instructa erant posuisset, & non potiùs aliò inde in maiores difficultates & angustias abstraxisset. Mutatis igitur ex hoc belli consilijs, habita priùs fauciorum & ægrorum cura, omnibus quæ exædificarat castellis munitiõibusq; concrematis & disiectis, præmissisq; prima nocte rectà in Appolloniam cum vna legione impedimentis, reliquoq; exercitu, præter duas legiones, impedimenta subsequi iussit, ipse haud multò post conclamatis ex militari instituto vasis, ne fugæ magis quàm profectiõis speciem daret, cum duabus legionibus nouissimum agmen citato expeditoq; itinere consequitur. Cognito Cæsaris discessu Pompeius, nulla interposita mora, cum omnibus copijs ad Cæsarem insequendum castris egressus, equitatum præmittit, qui Cæsarianos ad Genusium flumen assequutus, transitu fluminis nouissimum agmen impedire conatur. Sed prælio inter equitatum Cæsaris & Pompeij commisso, Pompeianisq; loco pulsus & profligatus, Cæsar cœpto pergit itinere, inhærente assiduè vestigijs suorum Pompeio. Ceterum interiecta in exercitu Pompeij mora, quòd Pompeiani ad vetera ad Asparagum castra, quæ in proximo erant, sarcinas ibi relictas repetituri diuerterant, præcurrente continuis magnisq; itineribus Cæsare, quarto demùm die insequendi finem Pompeius facit. Cæsar quum Appolloniæ ex itinere subsistens, reficiendis curandisq; militibus, stipendio item persoluendo temporis quantum satis erat, impendisset, præmissis ad Cn. Domitium, quem in Macedoniam ab ipso missum retulimus, de suo aduentu nuncijs, Appollonia, Lyffo, Orico præsidijs aliquot cohortium firmatis, per Epirum & Acarnaniam in Macedoniam ad Domitio succurrendum, si fortè hunc Pompeius peteret, contendit. Eòdem & Pompeius Scipioni à Cæsare metuens, per Candauiam exercitum ducebat. Cæsari verò ad Eginium, quod est oppidum Thessaliæ oppositum, cum exercitu occurrit Domitius: ita coniuncto exercitu Gomphos, quod Epiro venientibus primum se Thessaliæ oppidum offert, Cæsar peruenit. Oppidani qui priùs se & sua per legatos Cæsari permiserant, conuersis cum fortuna Cæsaris animis, auctore Androsthene Prætorè Thessaliæ, aduersam Cæsaris fortunam aspernati, Pompeianorum successuum fautores, portis Cæsari præclusis, præsidium à Pompeio exspectabant. Quare Cæsar indignatus, cum oppidum altissimis mœnibus cinctum, eodem quo venerat die, post horam nonam oppugnare cœpisset, ante Solis occasum captum, militibus diripiendum concessit: motisque inde extemplò castris, præuenta etiam rei à se ad Gomphos gestæ fama, Metropolim peruenit. Metropolitæ intellecto statim è captiuis, quos Cæsar ad muros produci iusserat, Gomphenfium casu, portas quas & ipsi iisdem de Cæsare rumorib. permoti clausserant, aperiunt.

G O M P H I
R E C E P T I.
M E T R O P O
L I S R E L I
Q V A E Q V E
T H E S S A L I A R
C I V I T A T E S
R E C E P T A B

Qui ab omni iniuria à Cæsare conseruati, ceteris Thessaliæ ciuitatibus, Larissa excepta, quam Scipio validissimis exercitus sui præsidij occupabat, vt Cæsaris se potestati & imperio submitterent, facillè persuadere. Cæsar itaq; Gomphis, Metropoli, alijsq; Thessaliæ ciuitatibus receptis, septem omnino dierum iter emensus, locum pabulationi idoneum in agris Pharsalicis nactus, Pompeij aduentum expectaturus castra ibidem locat. Haud multò post & Pompeius in Thessaliam ad Scipionem peruenit: vbi habita pro suo & pro Scipionis exercitu oratione, postquam suis militibus pro opera proximis prælijs strenuè nauata, gratias egisset, Scipionis quoque milites eiusdem cum suis prædæ & victoriæ participes fore pronunciat: iunctisq; cum Scipione castris .xxx. haud amplius à Cæsare stadijs, & ipse ad Pharsalum confedit: imperijque honorem sibi cum Scipione socero communem esse voluit, ita vt & ipsi classicum æquè vt Pompeio caneretur, alterumq; prætorium tenderetur. Sic auctis non mediocri accessione, duplicatisq; copijs, magna in castris Pompeianis securitas & fiducia, nec alij sermones, quàm de præmijs, honoribus, sacerdotijs, magistratibusq; in proximum annum petendis: præterea de domibus, bonisq; eorum qui partes Cæsaris sequuti fuerant, diuidendis: atque adeò de ipso Cæsaris Pontificatu maximo, contententibus super eo, non sine acerbissimis verborum contumelijs, Scipione, L. Domitio, & Lentulo Spintere. Agebatur præterea de iudicijs, multationibus, & supplicijs eorum, qui vel Cæsaris partes sequuti fuerant, vel neutrarum partium Romæ remanserant. Hæc ferè atque his similia tam inter milites, quàm ipsos duces, quotidianis in exercitu Pompeiano colloquijs & sermonibus agitabantur, non tam sollicitis omnibus, quàm bellum cœptum conficerent, quàm ad quem modum victoria quasi iam parta vti deberent. Pompeius ipse, quòd compertum haberet, Cæsarem tum à re pecuniaria minùs instructum, tum etiam com meatibus destitui, valetudine præterea graui & pestilenti ex victus insolentia contracta, exercitum ipsius infestari, omnino constitutum habebat prælio abstinere, sperans id quod post Dyrrachinam victoriam superesset, se sine suorum sanguine aut periculo facillè etiam quiescendo confecturum, & vel ipsa mora hostium vires attenuaturum, Cæsarisq; exercitum fame & inedia stimulante, relicto Imperatore suo, ad se quamprimùm transiturum, vtpote cui & ab omnibus victui necessarijs abundè esset prouisum: quòd munitis obsessisque à se omnibus passim vijs, castellis, & portibus, com meatibus terra mariq; vndiq; facillè comportari possent. Atque hoc Pompeij consilium soli ferè Catoni, qui ciuili parcendum sanguini dicitabat, probabatur. Sed alij complures Senatorij atque Equestris ordinis viri, Regesq; confœderati, atq; adeò vniuersus exercitus, Dyrrachino successu elati, simul etiam diuturno bello fessi, fretiq; multitudine, qua Cæsarem Pompeius longè superabat, ad prælium

q̄pri-

A q̄primùm committendum Pompeium hortari non desistunt, tandiu victo-
 riam differri dicētitantes, quandiu à pugna abstineretur. Quidam militum
 in sententia persistentes, Pompeium etiam maledictis incessere non dubi-
 tabant, Agamemnonem eum, Regemq̄; Regum appellantes: quippe quòd
 vt Agamemnon olim belli caussa ceteris interim Regibus apud Troiam im-
 perarat, ita & Pompeius delinitus voluptate imperandi, bellum etiam stu-
 dio duceret, quò diutiùs inter alioqui æquales emereret. Quidam tamen
 aduersis quibusdam ostentis & insomnijs territum pugna abstinuisse tra-
 dunt. Cæsar autem postquam angustijs rei frumentariæ, qua iniquiùs
 vtebatur, aliquantùm se explicuisset, reficiendisq̄ue militum animis, tum
 3 corporib. quantum sufficere videbatur temporis tribuisset, perspecta suo-
 rum alacritate, nihil magis optabat, quàm acie quamprimùm concurrere.
 Ceterùm captata per plures dies sapiùs occasione, vnico tantùm, eoq̄ue e-
 questri prælio decertatum est: quo Cæsar, quanquam equitum numero
 longè inferior, ita vt septem milibus Pompeianorum, mille tantùm quos
 opponeret, haberet, superior tamen euasit. Quam ad rem non minimum
 momenti attulit, quòd Cæsar ex instituto peculiari, vt paucitati equitatus
 sui consuleret, adolescētes expeditos, atq; ex antesignanis electos, & prælio
 equestri assuetos, pedites inter equites armatos præliari iubebat. Sed ani-
 maduerso Pompeium nulla ratione ad pugnam elici posse, nisi ipse in loca
 2 iniquiora descenderet, alia ratione inita, mutatis quotidie de loco in locum
 castris, se quidem commodiore pabulatione & frumentatione vsurum in-
 telligebat, militem verò Pompeianum itineri & labori insuetum, continuo
 labore insequendi defatigatum iri, simulq̄; in itinere in aliquam dimican-
 di necessitatem conijci posse sperabat. Hinc signo profectiois dato, tento-
 rijsq̄ue solutis Scotuffam versus castra mouet. Speculatores præmissi ad
 Cæsarem recurrentes, nunciant Pompeium longiùs vallo egressum, suos in
 aciem producere. Pompeius enim victus conuicijs suorum, aliena sequu-
 tus consilia, summam rei quanquam inuitus, prælio cōmittere statuerat,
 hoc tantùm apud amicos prolocutus: Eum diem vterlibet horum vince-
 1) ret, funestum populo Ro. magnarumq̄ue calamitatum initium futurum:
 quum priùs in concilio prædixisset fore, vt vel ante acierum cōcursum Cæ-
 sariani loco pellerentur. Cæsar autē gauisus hoc nuncio, ad suos conuersus:
 Non, inquit, de itinere nunc, sed de prælio nobis cogitandum. En vobis,
 inquit, toties expetita delendæ prioris infamiæ, sarcindæq̄; acceptæ nuper
 ad Dyrrachium cladis occasio: quam si nunc è manibus amiseritis, non est
 quòd aliam temerè in posterum exspectetis: simul copias expeditas castris
 educit. Quidam non leues auctores scriptum reliquère, Cæsarem sub me-
 diam noctem, quæ proximè præcesserat, Marti & Veneri Genetrici opera-
 tum, ædemq̄; eidem Deæ vouisse, si victoria penes ipsum stetit. Postri-

RES IN THE-
 SALIA IN-
 TER CAE-
 SAREM ET
 POMPEIUM
 GESTAE.

die verò postquam suos castris eduxisset, vallum ipsum solo æquari iussisse, A
 ne quis suorum aliquam in receptu spem reliquam sibi cogitaret: sed aut
 cum suis in acie casurum, aut hostium castris potiturum. Labienus autem
 postquam Pompeius expositis pro concione consilij sui rationibus, suos &
 animis & manibus paratos esse iussisset, Pompeij consilium summis lau-
 dibus extollens, exercitum Cæsaris despectui esse iubet, negans eundem
 illum esse, cum quo Gallos, Germanos, Britannos, ipsam denique Hispan-
 niam subegisset: quorum pars longè maxima, alij continuis bellorum la-
 boribus, infinitisq; prælijs, alij diuersis morborum generibus, alij alia oc-
 casione vel perijsent, vel abessent: prælium deniq; Dyrrachinum, si quid
 ex illo robore supererat, penitus consumpsisse. Quibus recitatis primus iu-
 rat, se nisi victorem in castra non reuersurum. Idem & reliqui mox omnes
 hortante Labieno iurant. Ipse quoque Pompeius idem coram omni exer-
 citu iureiurando affirmare nõ dubitauit: sic ab omnibus spe & fiducia ple-
 nis è concilio discessum est. Cæsar autem postquam castris Pompeij
 appropinquasset, vbi aciem Pompeij instructam cognouit, & ipse suam
 quamprimùm instruit. Sinistrum cornu aciei Pompeianæ tenebat ipse
 Pompeius, mediam cum legionibus Syriacis Scipio, dextrum Cilicensis
 legio cum cohortibus ab Afranio nuper ex Hispania adductis. Cæsar au-
 tem cum se Pompeio opposuisset, dextrum cornu P. Sullam, sinistrum An-
 tonium, mediam aciem Cn. Domitium tenere iubet: reliquam aciem ita
 instruit, ne ab equitatu Pompeiano, qui maximus erat, faciliè circumueniri
 posset. Fuere autem in exercitu Pompeij peditum milia, vt quidam tradi-
 dère. LX. vt alij. LXX. equitum verò septem milia. Cæsar ipse præter euo-
 catos, quorum duo milia erant, Pompeij exercitum centum & decem co-
 hortium fuisse scribit, hoc esse ait milium. LV. Cæsaris autem copiæ. LXXX.
 erant cohortium, quæ milia. XXII. conficiunt. Cæsar acie iam instructa,
 commemoratis suis in milites beneficijs, simulq; professus per se non ste-
 tisse, quominus res ab armis ad pacem deducta fuerit, quod non semel à se
 summo studio tentatum ipsis militibus esse testatissimum, seq; vtrumque
 exercitum Reip. saluum voluisse: postquã de cetero more militari suos ad
 pugnam opportuna & cõmoda oratione cohortatus esset, militibus vltro
 exposcentibus, studioq; pugnæ ardentibus, tuba signum dari iubet. Quod
 simul atque insonuit, non ea statim animorum promptitudine, qua Cæsar
 sperauerat, concursum est: dum ad conspectum eorundem signorum, eo-
 rundem armorum & telorum, ad auditum eiusdem clamoris, Cæsarianis
 in mentem subit, cum quibus sibi decertandum foret, fratri scilicet cum fra-
 tre, patri forsan cum filio, consanguineo cū consanguineo: hinc loco prio-
 ris alacritatis, luctus, & aliquandiu silentium: donec tandem Crastinus euo-
 catorum vnus, qui primū pilum in exercitu Cæsaris duxerat, cum centum
 viginti

viginti spectatæ virtutis suæ centuriæ militibus se sequi iussis, primus in hostes prorumpens, simul dextra protensa respiciens & inclamans: Faciam, inquit, Cæsar, vt hodie aut viuo mihi aut mortuo sis gratias acturus: simul in hostem irruit, statimq; ab omnibus Cæsarianis infestis pilis procurritur. Non desunt idonei auctores, qui tradunt acie vtrinque iam instructa, antequam classicum pugnæ signum caneretur, vtrumque Imperatorem illacrymassè, atq; aliquandiu tam dubium, & vtrique parti funestum pugnæ initium facere distulisse: donec tandem Pompeius videns tædio moræ ordines suos iam turbari cœptos, prior signa cani iussit. Hoc indubitatum est, Pompeium monitu Triarij suos loco cōsistere, densòq; agmine impetum Cæsarianorum, iactumq; pilorum excipere iussisse, quòd speraret militibus loco retentis, pila leuius casura, quàm si immisissis occurrissent: Cæsarianosq; duplicato cursu defatigatos, antequam ad suos peruenissent, viribus destitutos, remissius prælium commissuros. Hinc Cæsariani mirati à Pompeianis inuicem non concurrere, vsu & peritia rei militaris edocti, medio ferè cursu substitère: cumq; à priore contentione nonnihil respirassent, confecto cursu in cœpto pilis missis gladios in hostes stringunt. Similiter & à Pompeianis, conseruatis tamen ordinibus, locoq; immotis, post pilorum iactum ad gladios ventum est: simulq; equitatus Pompeianus cum multitudine sagittariorum à sinistro cornu procurrens, explicatis turmis Cæsaris aciem circumuenire cœpit. Cæsar autem postquam equitatum suum ad primum impetum loco celsisse vidit, quartam aciem, quam è cohortibus aliquot in subsidium totius exercitus prouidè instituerat, atq; in talem euentum post ordines locauerat, signo vexillo dato, suis laborantibus submittit. Ab hac tanto impetu & ea violentia procursum est, vt vniuersus mox Pompeij equitatus loco pulsus, in altissimos montes fuga se reciperet, sagittarij q; & funditores præsidio equitum nudati, inermes omnes ferè interficerentur. Eodemq; impetu, eadem illæ quartæ aciei cohortes, acie Pompeij à sinistro cornu circumita, Pompeianos etiam resistentes à tergo adorti, maximè accedente tertia acie, quam Cæsar illuc vsque quiescere iusserat, quæ à fronte se obijciebat, vniuersum Pompeij exercitum terga vertere compellunt. Cæsar autem nusquam non præsens, non segniùs manu quàm verbo strenui ducis simul & militis munus obibat. Sunt qui tradant, inter præliandum Pompeium subinde inclamasse, incertum siue ad suos, siue ad Cæsarem: PARCE CIVIBVS: Cæsarem verò ex alia parte, MILES, FACIEM FERI: Quòd Pompeianum militem vtpote tyronem adhuc, & per ætatem rei bellicæ insuetum, formæq; & venustatis conseruandæ, quàm decoris militaris studiosiorem, huiusmodi plagas propter cicatricum deformitatem maximè vitaturum, imò ne exspectaturum quidem sibi persuadebat: quum aliàs non tam oculos & os, quàm crura & brachia ferire

PUGNA
PHARSA-
LICA.

ferire Romanis moris esset. Alij vtramque hanc vocem Cæsari tribuunt. Ceterùm Cæsar, postquam vniuersa acie iam in fugam conuersa, stragem longè lateque promiscuam edi cerneret, siue pietate in ciues motus, siue metu ne Pompeiani sumpta à desperatione audacia ordines instaurarent, missis circumquaque præconibus, ciuibus quidem parci, sed in auxilia sæuiri iubet. Pompeius conspecta suorum fuga, equitatuq; cui potissimùm tanquam inuictò exercitus sui robori fidebat iam profligato, equo ad castra quamprimùm delatus, procul inclamans ad eos qui pro porta prætoriana in statione erant: Vos, inquit, castra tuemini & defendite, ego reliquas portas circumibo, præsidioque firmabo. Ceterùm paulò post prætorium ingressus rebus desperatis tacitus & cogitabundus euentum rei exspectans, in tentorio desedit. Cæsar autem suos cohortatus, vt præsentì fortunæ beneficio vsi, partam iam victoriam è manibus ne amitterent, licet æstu meridiano per mediam æstatem, & multa cæde fessos, sequi tamen paratos, ne spacium Pompeianis vllum se colligendi, animosque resumendi daret, quamprimùm ad castra oppugnanda educit. Quæ quum non tam à Pompeianis etiamnum dispersis, & magis de fuga, quàm castrorum defensione cogitantibus, quàm à Thracibus alijsque Barbarorum auxilijs aliquandiu defenderentur, haud multò post Pompeiani multitudine telorum & vulnerum superati, vallo relicto cum Centurionibus & Tribunis in excelsos montes, qui castris imminebant, perfugiunt. Ipse Pompeius relicto paludamento insignibusq; Imperatorijs, quattuor tantùm comitantibus, equo conscenso per portam Decumanam Larissam properè se cõtulit. Vbi postquam quamminimùm substicisset, cum alijs. xxx. equitibus, qui è fuga eò confluxerant, continuato per noctem itinere pari festinatione ad mare descendit. Cæsar quanquam opulentissimis instructissimisq; hostium castris potitus, in quibus præter triclinia strata, sumptuosissimaque tabernacula, magnum etiam argenti pondus, reliquaque ad luxum & voluptatem comparata videre erat, ne dum miles circa prædam distinetur, occasionem rei perficiendæ prætermitteret, parte copiarum in castris Pompeij relicta, parte verò alia in sua castra redire iussa, ipse cum quattuor legionibus ad Pompeianos, qui Larissam versus cursum intenderant, persequendos proficiscitur: quos postquam è fuga in montem compulsos, aquatione fluminis, qui monti suberat, munitione effecta interclusisset, missis legatis deditiorem facere cogit, paucis tamen ordinis Senatorij, qui eòdem fugerant, per noctem fuga dilapsis. Postridie omnibus è monte in planiciem descendere, armaq; deponere iussis, salutemq; passis manibus suppliciter petentibus, veniam concessit, militibusq; suis, ne quis eorum violaretur, edixit, plurimosq; ex his etiam legionibus suis adscripsit: ijsq; quas secum adduxerat legionibus in castra ad quietem remisissis, alijsq; in locum eorum accersitis,

POMPEII
FUGA.

cerfistis, eodem die Larissam peruenit. Hic fuit memorabilis illius & fatalis inter ciues Rom. in campis Pharsalicis inter Pharsalum ipsum & Enipeum flumen, pugnae exitus. Quo autem die funestissimum hoc ad Pharsalum praelium commissum sit, à nullis certò traditur: fuisse tamen circa diem. XIII. Kal. Sextil. certum est, mense ex quo Cæsar Brundisio traiecerat septimo, post Pompeium quattuor penè menses ad Dyrrachium validissimis maximisq; operibus obsessum. A quibusdam traditum est, Cæsarem simulatq; in castra Pompeij venisset, conspecto occisorum aceruo ingemuisse, dixisseque: Hoc scilicet voluerunt, vt maximis confectis bellis, dimisso exercitu C. Cæsar condemnatus moreretur. L. Florus præter auxilia externa, huic bello hinc inde trecenta ampliùs milia interfuisse commemorat. Numerus autem occisorum ab alijs aliter traditur. Asinius enim Pollio, qui & ipse Cæsarianorum ducum vnus praelio interfuit, non plus sex milibus è Pompeianis cecidisse scribit: alij. xxv. milia, præter Senatores decem, Equites quadraginta: è Cæsarianis verò præter Centuriones. xxx. mille ducentos perisse scriptum reliquere. Ipse autem Cæsar, è suis quidem ducentos, nec ampliùs desideratos, auctor est, & præter hos Centuriones. xxx. è Pompeianis verò milia. xv. caesa refert. In his etiam L. Domitium, qui Cæsari in Galliam successor mittendus fuerat, ab equitibus in fuga interemptum. Capta autem fuisse milia. xxiiii. eo ampliùs, signaq; militaria ad Cæsarem relata. CLXXX. Aquilas verò. i x. Inter Cæsarianorum cadauera inuentum est & Craetini euocati corpus, adacto in os aduersum gladio, quod Cæsar ob egregia erga se eius praelij merita, militaribus ornatum donis, honorifico seorsim ab alijs, haud longè tamen à communi caesorum tumulto, monumento dignatus est. Hæc antequàm acciderent, obseruata sunt diuersa plurimis in locis ostenta atque omina, quæ tantam hanc cladem, insignemq; Cæsaris victoriam portenderent. Fulmina namque aduersa in castra Pompeij deciderunt, ignisq; in aëre super castra Cæsaris visus, in castra Pompeij delatus, ibidem extinctus est. Item Pompeio nocte sacrificanti victimæ ab altaribus aufugere: ipseq; postridie pulla indutus veste apud principia conspectus, aduersi ominis loco militibus fuit. Signa item militaria apes obsidere. Panicus tumultus in castris Pompeij incerto auctore exortus, vniuersum terruit exercitum: quo sedato, cum se somno dedisset Pompeius, ædem Veneri victrici sibi per somnium dedicasse visus est. Venerem autem victricem militibus in tesseram dederat Cæsar, vt Pompeius Herculem inuictum. Antiochiæ quoque in aëre maximus auditus est armorum strepitus, tanquam exercituum concurrentium, aut hostium aduentantium. Trallibus verò in templo Victoriæ pro simulachro Cæsaris palma è solo lapide strato repente enata est: alibi quædam simulachra sponte conuersa sunt, alia sudare, fleuere nonnulla. Pergami tympanorum cymbalorumq; sonitus à Bacchi fano

per totam urbem delatus est: aliaq; passim his similia, quæ tum aliàs, tum ipso pugnae die accidere, primò quidè neglecta, postea allato rei gesta nuncio, omnibus miraculo fuere. Cæsar autem tam insigni illustriq; victoria potitus, pari modestia & clemètia usus est. Nam clarissimis quibusq; Senatorij Equestrisq; ordinis viris, qui nullo priùs ab ipso beneficio affecti Pompeij rebus studuissent, ut qui nihil cõtra se deliquissent, facile veniam cõcessit. Inter hos & M. Bruto, qui à Q. Servilio Cæpione adoptatus, Q. Cæpio Brutus appellatus est, quiq; postea vnus è percussorib. fuit, salus donata: huc enim præ ceteris Cæsar etiam ante prælium, si occurrisset, seruari iusserat: prælioq; iam confecto per litteras ad se euocatum maximis insuper honoribus prosequutus est. Eos verò quos semel in potestatem redactos, & à se dimissos, arma iterum sumpsisse cognouerat, interfici iussit: nisi si quos & ex his amicorum precibus condonasset: singulis enim ex amicis suis salutem vnus concesserat. Quinetiam quum in scrinia quibus secretiores ad Pompeium litteræ includebantur, incidisset, è quibus facile multorum in se animum cognoscere poterat, comburere maluit quàm inspicere: ne perlectis litteris, perspectisque inimicorum in se voluntatibus, in aliquem acerbius quàm innata ipsi clementia ferebat, statuere cogeretur. Eadem lenitate & postea usus, Regibus quoque Barbaris, populis, & ciuitatibus, quæ Pompeium auxilijs iuuerant, facile omnem offensam remisit. Thessalos in præmiam & signum victoriæ apud ipsos obtentæ, vel ante discessum suum publicè libertate donauit. Pompeius interim postq; à Larissa ad mare venit, nactus in ostio Penciamnis nauem frumentariam, quum per noctem in anchoris stetisset, primoq; statim diluculo soluisset, cõspecto maiori nauigio quod præteruehebatur, eoq; conscenso, in Lesbum insulam circa Mytilenam aduectus est. Quidam eodem nauigio P. & L. Lentulos, Fauonium item & Deiotarum receptos tradidere. Erat Mytilenæ Cornelia Metelli Scipionis filia Pompeij vxor, Sextus item filius: hos Pompeius, cum oppidum ingredi nollet, in portum per nuncium ad se venire iubet: iisdemq; cum reliquis amicis, cõmeatu, rebusq; suis in quattuor triremes impositis, Attaliam maritimum Pamphylia oppidum peruenit: ibi triremes quasdam è Cilicia obuias sibi habuit: tum & milites quidam, Senatorijq; ordinis sexaginta eodem è fuga ad ipsum conuenere. Inde in Ciliciam primò, postea in Cyprum appellens, postq; arcem Antiochensium excludendi sui causa captam, suosq; qui se in finitimas ciuitates è fuga receperat, Antiochia prohiberi intellexit, consiliu Syriae adeundæ, & ad Arsacem Parrhorum Regem se recipiendi amicis hortantibus deponit. Postea perlato ad ipsum classem sibi in Corcyra saluam, Catonemq; cum valido exercitu cõstituisse in Africam trajcere, dubitauit num & in Africam ad Iubam Regem, quod quidam cõsulebant, sibi cõfugiendum esset. Sed quum præter dignitatem videretur, hoc tanq; minus illustri vi-

perugio, ex amicorum consilio Aegyptum petere constituit: tum quòd trium haud amplius dierum itinere distaret; quodque ipsa regio potens & felix, nauibus, frumento, pecunijs, alijsque ad bellum necessarijs abundaret: tum etiam quòd Reges pueri paterna necessitudine sibi iungerentur. Postquam igitur Cæsarem ad se persequendum cum equitatu & vna legione viam ingressum, nusquam interquiescere intellexit, celeritatem Cæsaris pertimescens, contractis vndiq; quoquo modo pecunijs, coacta etiam vndecunque poterat tumultuaria duorum milium militum manu, ijsque cum reliquis ad belli vsum necessarijs in naues impositis, Cypro soluens Pelusium venit. Ptolomæus tum fortè vixdum pueritiam egressus, vtpote tredecim annorum, cum sorore Cleopatra pro regno armis decertabat, castraque ad Pelusium circa montem Cassium haud procul à Cleopatraz castris habebat. Ad hunc Pompeius quosdam è suis mittit, petens pro veteri paternaque amicitia atque hospitio, vt Alexandria receptus, opibus ipsius in præfenti calamitate iuuaretur. Quod eò se faciliùs impetraturum sperabat, quòd mortuo Rege patre, tutor puero Regi à Senatu datus, regnù ei summa cum fide restituisset. Verùm qui administrationi regni præerant, quorumque consilijs Rex puer regebatur, dum eos qui à Pompeio missi fuerant, cù militibus regijs, inter quos & quidam Romani erant (qui sub Pompeio aliquando stipendium fecerant, quiq; bellis Syriacis confectis à Gabinio eò traducti, & apud patrem Ptolomæum pro præsidio relictis erant) liberiùs & familiaris colloqui vident, siue veriti ne Pompeius sollicitato exercitu regio regnum occuparet, siue despecta Pompeij fortuna, Cæsari victori gratificari studentes, dato benigniori responso Pompeium accedere iubent. Ceterim Photinus Eunuchus pecuniæ & thesauris regijs præpositus, Achilles item militum præfectus, consilium Pompeij per dolum interficiendi, secretò inter se ineunt: cuius tam nefarij consilij auctor existit Theodotus Samius Rhetor Regis præceptor: Canem, inquires, mortuum non mordere. Pompeius itaque ab Achilla & L. Septimio, qui bello piratico sub eo meruerat, è maiori nauigio in minorem scapham cum vno atq; altero suorum exceptus, (quòd littus vadofum magnarum nauium accessum nõ admitteret) Septimio, qui dextram ei paulò antè Regis nomine porrexerat, primum auerso ictum infligente, videns & ab Achilla & ceteris astantibus strictis vndique se peti mucronibus, toga vtraque manu in caput adducta, nulla præter inspirium voce emissa, semet vltro percussoribus ferendum obtulit. Hunc vitæ finem sortitus est Cn. Pompeius, cui à magnitudine rerù gestarum meritò Magni cognomen inditum, annum agens .lx. Quidam occisum tradunt die suo natali, quo de piratis & de Mithridate aliquando triumpharat, qui fuit pridie Kal. Octob. alij postridie eius diei interfectum scriptum reliquere. Corpus capite præciso in littus eiectum, paulò post à

POMPEII
CAEDES.

Philippo Codro liberto Cypri Proquæstore exstructo tumultuariè & è fra
 gmentis scaphæ rogo concrematum, atque ibidem in littore sepulturæ tra-
 ditum est. Nauis autem in qua erat Cornelia vxor cum Sexto filio, conspe-
 cta cæde Pompeij Cyprum retrò se fuga recepit. L. autem Lentulus postri-
 die appellens, & ipse captus in carcere necatus est. Cæsar biduum
 Pharsali commoratus, rebusq; omnibus in Thessalia constitutis, relictisq;
 suorum nonnullis ad recipiendas Græciæ ciuitates, Pompeium è vestigio
 in quascunque ille partes se recepisset, persequi statuit. Quem quum in A-
 siam traiecisse suspicaretur, eodem tertio post die cursum instituit. Eo for-
 san itinere cum præmissis copijs triremibusq; atque alijs maioribus nau-
 bus, ipse modico nauigio Hellepontum quâ angustissimus erat, traiceret,
 medijs ferè freti faucibus C. Cassium, qui cû parte classis Pompeianæ .LXX.
 triremium ad Pharnacem in Pontum properabat, obuium sibi habuit. Sed
 tantum abfuit, vt Cæsar aut fugeret, aut à tanta nauium multitudine oppri-
 meretur, vt vtrò Cassium ad deditionem vrgere non dubitaret. Vnde Cas-
 sius ratus Cæsarem studio contra se nauigare, opinione felicitatis Cæsaria-
 næ territus, supplices è triemi manus tendens, veniamq; petens, se & clas-
 sem eidem continuò dedit. Qui à Cæsare in fidem receptus & seruatus,
 postea & ipse per summam ingratitudinem vnus percussorum exstitit.
 Cæsar maximo fortunæ beneficio præter expectationem seruatus, post-
 quam in Asiam venit, AEolibus, Ionibus, reliquisque gentibus Asiaticis,
 culpam per legatos deprecantibus, veniam concessit: parteque tributorum
 tertia insuper remissa, à publicanorum acerbitate liberauit. Gnidijs etiam
 in gratiam Theopompi familiaris sui, libertatem largitus est. Intellectoq;
 interim Pompeium in Cypro conspectum, suspicatus id quod res erat, AE-
 gyptum petisse, veritus ne præoccupato regno opulentissimo vires recol-
 ligeret, Rhodum traiecit: conscensusq; ibidem Cassianis Rhodijsque trire-
 mibus, non expectato donec exercitus in vnum conueniret, cum duabus
 legionibus, equitibusq; octingentis, quum sub vesperam soluisset, nemine
 suorum quò tenderet conscio, gubernatoribus tantum ignem & signum
 nauis prætorix sequi iussis, missoq; postea ad suos nuncio, vt quamprimû
 se subsequerentur, tertio post die, triduo post interfectum Pompeium, vt
 quidam tradunt, Alexandriam peruenit. Quo tempore quæ
 hæcenus commemorata sunt, tum ad Dyrrachium & in Thessalia inter
 Cæsarem & Pompeium, tum alibi postea acta sunt, alia alijs interim locis
 accidere. C. enim Cassius cum Cilicum, Phœnicum, & Syrorum, cui præ-
 erat, classe, in Siciliam appellens, partem classis Cæsarianæ .xxxv. nauium,
 cui ad Messanam M. Pomponius præerat, pice, teda, stupa, similiq; materia
 flammis concipiendis idonea, iniecta, incendit. Hinc legionariorum præ-
 sidio ægrè præ timore oppidum defendente, minimum abfuit, quin & ipsa
 Messa-

Messana caperetur: nisi nuncij de victoria Cæsaris peropportunè allati, Cæsium incepto desistere compulissent. Alteri Cæsarianæ classis parti præfectus erat P. Sulpitius Prætor, eaq; Vibone ad fretum in statione erat. Huc profectus Cassius, simili ratione qua superius, aliquot è nauibus flammam iniicit: ita & ex his quinque incendio absumuntur. Reliquis autem à P. Sulpitio in mare deductis, factoque in classem Cassianam impetu, triremes duæ ex eadem deprimuntur, aliæ verò duæ quinqueremes capiuntur, quarum altera prætorica ipsius Cassij erat: sed is scapha è maiori nauigio exceptus, ad suos euasit, cognitoque certius de prælio in Thessalia commisso, classem ex ijs locis eduxit. Eodem tempore & D. Lælius, qui Asiaticæ classi præerat, quiq; insulam Brundusio obiectam, quam Libo prius tenuerat, quò Vatinius, quem Brundusio Cæsar præfecerat, mari intercluderet, similiter occupauerat, quanquã quinqueremi vna cum alijs aliquot nauibus amissa, omniq; aquæ vsu, quam quæ onerarijs nauibus Corcyra Dyrrachioq; supportaretur prohibitus, non nisi accepto Pharsalicæ cladis nuncio à proposito destitit. Parte alia Q. Fufius Calenus, quem Cæsar ante pugnam Pharsalicam in Græciam ad recipiendas Græciæ ciuitates miserat, vastatis latè Atheniensium agris, Piræum quidem Atheniensium portum nullis circumdatum muris ceperat, ceterum ipsis Athenis non antè potiri potuit, quam Athenienses intellecto Pharsalici prælij euentu, ipsi vltro se dederent. His Cæsar postea etiam nulla imposita multa veniam concessit, addito se non ipsorum meritis, sed maiorum gloriæ eam culpam condonare. Eodem nuncio & aliæ pleræq; Græciæ ciuitates, Cæsari se permittentes, in gratiam acceptæ sunt. Soli ferè Megarenses obstinatiùs in sententia persistentes, non tam vi quam astu & prodicione, tandem in potestatem venèrunt. Qui magno suorù numero interfecto, ceteris verò quam vilissimo precio diuenditis, meritas imprudentiæ suæ pœnas exsoluère. M. verò Octavius qui Achaicis Liburnicisq; nauibus præfectus erat, ex clade Pharsalica in Illyricum maxima se cum classe contulerat. Eò Q. Cornificius Cæsaris Quæstor pro Prætorum cum duabus legionibus æstate proxima missus fuerat, captisque castellis compluribus, quæ locis editioribus sita, ad decursiones vastationesq; magnas præstabant opportunitates, prouinciam sua prudentia hætenus Cæsari seruauerat. Idem paucis Iadertinorum nauibus adiutus, & Octavium tum temporis in ea loca cum classe venientem, compluribus è nauibus ipsius partim captis, partim disiectis, accessu prouinciæ prohibuerat, iunctisque sociorum Iadertinorum nauibus cum captiuis Octavianis, classem quæ vel prælio cõmittendo sufficere posset, constituerat. Cæsar autem postquam profligato ad Pharsalum Pompeio, plurimos è fuga collectos per Macedoniam in Illyricum se recipere intellexisset, veritus ne dum ipse parte diuersa Pompeium persequitur, bellum alibi in-

ATHENÆ
ET RELI-
QVÆ GRAE-
CIAE CIVI-
TATES RE-
CEPTÆ.

RES IN IL-
LYRICO
GESTÆ.

stauraretur, Gabinium per litteras cum legione tyronum in Illyricum proficisci, seque; Cornificio iungere iusserat. Proinde Gabinius postquam in Illyricum appulit, per summas hiberni temporis difficultates, omnibusque; & victui & bello necessarijs destitutus, (vtpote in provincia finitimo bello & dissensionibus iam exhausta, nec alioqui satis fida) bellum per maximas incommoditates administrabat: & quod intercluso hibernis tempestatibus mari commeatus aliunde subuehi non posset, non nisi expugnatis magno cum discrimine castellis inopiam subleuabat. Hinc postquam se barbaris contemptui esse videt, dum Salonam se recipit, praelio ex itinere decertare coactus, caesis suorum duobus amplius milibus, Centurionibus .xxxviii. Tribunis quattuor desideratis, Salonam cum his qui praelio superfuerant, se recepit: ibique post menses paucos in maxima rerum omnium egestate morbo absumptus est. Ex hoc Octavius in spem potiundae provinciae erectus, percusso cum Barbaris foedere, Caesaris praesidia, mari quidem cum classe sua, terra vero cum pedestribus Barbarorum copijs diuersis pluribusque; quotidie locis infestabat. Sed Vatinius Cornificij litteris Brundisio accitus, cum tumultuaria quidem ex actuarijs alijsque; minoribus nauigijs, quibus rostra imposuerat, classe, verum cum non poenitenda veteranorum manu in Illyricum veniens, primoque suo aduentu maritimis aliquot ciuitatibus receptis, reliquas in proposito persistentes praeteruectus, Octavium Epidaurum, vbi Caesaris praesidium erat, terra marique; oppugnantem, nusquam interquiescens assequutus, ab incepto discedere compulit, fugientemque cum sua illa tumultuaria classe insequi non dubitauit. Ceterum Octavius haud ignarus Vatinij classem e minoribus comparatam nauigijs, fiducia classis suae ad Tauridem insulam cursum sistit: suspicatusque, quod euenit, Vatinium subsequiturum, suos in portu paratos esse iubet. Vatinius contra ratus Octavium longius etiam progressum, nauibus suis propter tempestatum metum distentis, imparatus nec quicquam tale exspectans, Octauij classem sibi obuiam habuit. Et quanquam multis partibus, cum nauium numero & magnitudine, tum ipso apparatu Octauio impar, virtute tamen & promptitudine suorum factum est, vt post acerrimam hinc inde concertationem, victoria tandem penes ipsum steterit: ipsiusque Octauij quadriremi, in quam primus cum sua quinquere mi impetum fecerat, depressa, e reliquis non paucae captae sunt, aliae rostris Vatinianarum nauium perforatae, in profundum demersae. Propugnatores pars iugulati, pars in mare proiecti. Ipse autem Octavius scapha, in quam e sua quadriremi se coniecerat, praepondere simul irruentium subsidente, ad myoparonem adnatauit: quo exceptus, postquam nox finem praelio fecisset, subsequentibus nonnullis, quos non tam sua virtus, quam fortunae beneficium seruauit, in fugam se dedit. Vatinius autem omnibus suis integris in portum vnde

unde Octavius egressus erat, se recepit: nauibusque ibi refectis, tertio post die versus Hissam insulam vela facit, quò Octavium cursum intendisse suspicabatur. Sed oppido Hissanorum quamprimùm per deditiorem in potestatem accepto, intelligit Octavium vento usum secundo aliò cursum flexisse. Ita Vatinius prouincia intra breue spacium recepta, Cornificioque restituta, postquam sinum illum pulsus aduersariorum nauibus pacatum tutumque reddidisset, Brundisium reuersus est. In Hispania quoque tum alioqui pacata, per id tempus maximis tumultibus, grauissimisque seditionibus causam præbuit Q. Cassius Longinus, qui Hispaniam vteriore pro Pratore obtinebat. Nam quum is siue insita sibi cupiditate, siue odio, quod in illam prouinciam vel antea, Quæstor in ea ex insidijs vulneratus, conceperat, eandem per summam auaritiam administraret, & quò militum animos sibi quoquo modo conciliaret, largitionibus & pollicitationibus speciosis militarem disciplinam infringeret, (ita tamen vt hac ipsa ratione largitori ipsi maiora quærentur commoda: dum scilicet quò grande æs alienum ibi contractum dissolueret, simulatione futuræ liberalitatis, à nullo genere quæstus ne minimi quidem ac sordidi abstinet) pecunijsque acerbissimè vel exactis vel imperatis, alijsque grauissimis oneribus prouinciam omnimodè diuexaret, pristina prouincialium in se odia plurimùm exasperauit, usque adeò vt quidam noua de cæde ipsius consilia inirèt. Cumque acceptis eo fortè die à Cæsare litteris, quibus exercitum in Africam trajicere, & quò auxilia quæ Iuba Rex iam missis longè maiora Pompeio in Thesaliam missurus videbatur, impediret, per Mauretiam in fines Numidiæ venire iuebatur, animo ob id elatus, omnia etiam insolentiùs impotentiusque perageret, hi qui in exitium ipsius conspirauerant, haud diutiùs ferendum rati, præeunte Minutio quodam Silone impetu factò, interfectoque proximo licitore, Cassium plurimis simul plagis consauciant: eoque mortuo, vt ipsi credebant, relicto, alij aliò dilabuntur. Sed Cassius postquam vulneribus obligatis & curatis ad se redijt, præcipuis quibusque coniurationis auctoribus interfici iussis, alijs crudelissimè excruciat, superante crudelitate auaritia, quosdam etiam pecunia supplicium & mortem redimere passus est. Deinde post dies aliquot, alteris à Cæsare litteris de Pompeij clade & fuga factus certior, quanquam dubius quid sibi in posterum consilij capiendum foret, pecunias tamen imperatas maiori quàm antea acerbitate exigit, aliamque simul etiam ampliorem imperat: habitisque nouis ad Africanam expeditionem per omnes prouinciæ conuentus & colonias delectibus, territos transmarina militia ad sacramenti redemptionem vocat. Hinc crescentibus quotidie sub specie mandatorum Cæsaris, reuera autem stimulante odio & vindictæ cupiditate, iniurijs, creuère ex aduerso non prouincialium modò, sed & legionariorum quorundam in Cassium odia: eoque

TUMULTVS
ET SEDI-
TIONES LE-
GIONVM
IN HISPA-
NIA.

tan-

tandem res prouecta est, vt legionib. inter se dissidentibus, parùm abfuerit, quin vniuersa prouincia à Cæsare alienata fuerit. Conuentus autè Cordubensis inter ceteros, cum duabus cohortibus præfidiarijs, duce sibi sumpto M. Marcello AEsernino (què tamen paullò antè Cassius Cordubã miserat, vt eam in potestate retineret) à Cassio defecit. His se iunxere legiones aliquot, è quibus quædam sub M. Varrone aliquando pro Pompeio militauerant. Hæ priùs ducem sibi elegerant L. Torium Italicensem: & ne per seditionem dissentire videretur, Pompeio se prouinciam recuperare velle dicti tabant: sed postq̃ se Cordubensibus & Marcello iunxere, dum vident Cassium æquè Cæsarianis ac sibi inuisum, neq; Marcellum à Cæsaris partibus abduci posse, deletò è scutis Pompeij nomine, Marcellũ & hi sibi ducem capiunt, Prætoremq; simul appellant: & sic castra ad Cordubam ponunt. Eòdem mox Cassius cum suis legionibus venit, scriptis priùs ad Regem Bogudem in Mauretaniam, & ad M. Lepidum in Hispaniam citeriore pro subsidio litteris: castrisq; citra Betim flumẽ quattuor circiter passuum milibus à Corduba loco edito locatis, populatisq; circumquaque ferro & flamma Cordubensium agris atque ædificijs, nihil ab hoste atrocissimo differebat. Qua iniuria iritatis Marcellianorum animis, minimo minus abfuit, quin legiones iusto prælio concurrerent, ni Marcellus intelligens quemcunque tandem euentum res habitura fuerat, Cæsaris hoc detrimentum fore, milites iam Betim traductos, siue loci iniquitatem, siue Cassij ignauiam causatus, transmissò iterũ flumine maturè in castra reduxisset. Quo in transitu è nouissimo Marcelli agmine ab equitibus Cassianis complures occisi sunt. Ex hoc intelligens Marcellus transitum fluminis difficilem iuxta ac periculosum esse, castra & ipsè Betim transfert. Hinc Cassius videns se a quatione minùs commoda viurum, ad Vllam oppidum sibi fidele per noctem legiones cum festinatione ducit, castraq; ipsis oppidi mœnibus iungit. Marcellus insequutus, castrisq; ex aduerso positis, contentus operibus excitatis Cassium populationibus & vastationibus agrorum prohibere, rem & tempus trahens, pugna de cetero abstinuit. Interim Bogud, qui cum auxilijs è Mauretania iam aduenerat, exteriores Marcelli munitiones frustra oppugnare tentat. Sub idem ferè tempus & M. Lepidus Procos. ex citeriore Hispania cum cohortibus trigintaquinque, magnoq; equitatu, & reliquis auxilijs aderat: non tam alteram partium iuuaturus, quàm fœda ducum & legionum dissidia compositurus. Huic se statim Marcellus permittit: Cassius autem siue causæ suæ metuens, siue Lepidum suspectum habens, siue alia quauis de causâ, suis se tenebat munitionibus. Atque hinc postquam Lepidus iunctis cum Marcello ad Vllam castris, fide data inducijsque concessis, quò maiorem Cassio ad se veniendi securitatem præstaret, partem insuper munitionum Marcellianarum disiecisset, custodiasque deduxisset,

Bogudis

Bogudis auxilia altero impetu in castellum Marcelli, quod castris Regijs oppositum erat, facto, non paucos Marcellianorum oppressere: maximaq; cædes subsequutura fuerat, nisi Lepidus interuentu suo prælium diremisset. Cassius liberum sortitus exitum, Norbam se cum suis recepit. Lepidus autem Cordubam cum Marcello profectus est. Cumq; per hos tumultus C. Trebonius Procos. qui Cassio succedere debebat, ad prouinciam obtinendam in Hispaniam vltiorem venisset, Cassius intellecto ipsius aduentu, legionibus in hiberna distributis, sarcinisque compositis, ne cum pecunia ex rapinis conflata, priuatus iam & exercitu nudatus in potestatem veniret, Malacam properat: conscensisq; ibidem nauibus, versus Hispaniam citeriorem vela facit: cumque per noctem in Iberum flumen diuertisset, obortaq; tempestate propter aduersos fluctus nauem flectere non posset, nauigio violentia fluctuum marinorum in ipso fluminis ostio demerso, interijt. Atque hæc quidem in Illyrico & in Hispania hisce temporibus procul à Cæsare & Pompeio gesta sunt. Cato autem, qui post felicem Dyrrachini prælij euentum, à Pompeio Cæsarem in Thessaliam fugientem persequente, Dyrrachij cum quindecim cohortibus præsidio pecunijs com meatibusque bellicis, tum etiam aduersus Parthinos, ne quid interea mouerent, relictus fuerat, accepto funestissimæ ad Pharsalum pugnae nuntio, in Corcyram, vbi Pompeiana trecentarum nauium classis erat, cum ijs quas secum habebat copijs, traiecit: Ciceroni que, quem ibi inuenit, copias suas tradere volebat, Prætorius scilicet Consulari cedere paratus. Sed Cicero exercitum accipere recusans, Romam inde cum alijs aliquot Senatorij ordinis rectà se contulit. Haud multò post, ad Catonem, qui summæ rerum in Corcyra præerat, sparsæ magis quam oppressæ partium vires, alij post alios conuenere. Et primi quidem, Labienus, Afranius, Scapula, & ipse Scipio Pompeij focer. Deinde Cneus filiorum Pompeij natu maior: qui postquam patre ad Dyrrachium & Pharsalum rebus gerendis intento, vniuersam ferè Epiri oram cum classe AEgyptia circumuectus, plurima crebris in terram excursionibus detrimenta intulisset, tentataq; non solum Orici, quod M. Acilius tenebat, (vbi tamen cum magna oppidi parte naues ferè omnes, quæ in portu erant, flammis iniectis absumpsit) sed & ipsius Brundusij, nihilo meliore successu, quam alij ante ipsum fecere, expugnatione, post irritos conatus, & ipse Corcyram se recepit. Postea & C. Cassius post prælia aliquot terra marique non infeliciter commissa, plurimaq; cum Sicula, tum Italica oræ loca à se infestata & vexata, vt supra relatum est, eodem cum sua tandem classe peruenit. Similiter & C. Octavius ab Illyrico & Epidauri oppugnatione à Vatiniis depulsus, vt supra dictum est, eò postea delatus est. Denique quotquot primi nominis Pompeianorum ducum prælio su-

perfuert, nec in Cæsaris potestatem venerant, huc ad Catonem tandem undique confluxere, classeque inter ipsos diuisa, C. quidem Cassius in Pontum, Pharnacem Regem aduersus Cæsarem concitaturus, cum .LXXX. nauibus missus est. Sed is dum inter nauigandum in Cæsarem incidit, salute impetrata classem amisit, sicut supra memoratum est. Cneus autem Pompeius Magni filius, cum Labieno & Scapula, & parte exercitus, in Hispanias, ad alias copias cogendas, maioresque apparatus faciendos proficiscitur. Scipio verò in Africam ad Varum, non sine spe auxilij à Iuba Numidiæ Rege impetrandi, cursum dirigit. Ipse autem Cato in Peloponesum, spe eius potiundæ sibi iniecta, trajicit: Patrisque occupatis, ibidem Petreium & Faustum Pompeij generum præter alios sibi adiungit. Ceterum Caleno, quem à Cæsare in Græciam missum superius retulimus, cum suis copijs accedente, dum solutis nauibus, relictis Patris, cum his qui sibi aderant Cyrenem petit, è Sexto Pompeio sibi in itinere obuio, de cæde Pompeij intelligit: Berenycenque; maritimum Cyrenaicæ oppidum delatus, Cyrenem inde pergens, à Cyreneis receptus est. Hic inter eos qui Catonem hucusque; sequuti fuerant, sententijs aliquandiu variatum, vtri se partium adiungerent: donec tandem discessione facta, hi quibus nullâ spes veniæ supererat, apud Catonem (cui mori certiùs erat, quàm Cæsari se permittere) remanere. Reliqui alij aliò, quò quemque casus deferebat, dilapsi sunt. Quidam rectà ad Cæsarem profecti, impunitatem impetrauere: in quibus & C. Cassius memoratur. Cato autem intellecto Scipionem ad Iubam confugisse, honorificeque & humaniter à Rege exceptum, ipse quoque iter eò instituit. Exercitu igitur propter aquæ penuriam in partes diuiso, a sinisque compluribus, qui vtres aqua plenos gestabant, secum assumptis, septem dies continuos per deserta Syrtium, & profunda arenarum æstuarium, infestaque; feris & serpentibus loca, decem milium agmen laborioso difficilique itinere ducens, ipse capite semper aperto ante legiones pedibus iter faciebat. Strabo auctor est, à Berenyce iter ingressum Syrtim pedibus per triginta dies peragrassè. Confirmatis autem plurimum accessione copiarum Catonianarum partibus, post longam Vari, qui eam prouinciam hæctenus administrarat, & Scipionis ante Catonis aduentum de imperio disceptationem, Cato oblatam sibi à militibus summam, vel saltem æqualem cum Scipione potestatem, vtrumque recusans, quò maiorem Prætura magistratum necdum gessisset, Scipioni, qui dignitate reliquos facillè anteibat, haud inuitus cessit, & exercitum quem adduxerat, eidem tradidit. Romæ autem primis de Pharsalica pugna rumoribus diu non est creditum. Neque enim Cæsar, ne parta contra ciues victoria insolentiùs efferri videretur, de rebus à se ad Pharsalum gestis ad Senatum litteras dare curauerat.

SCIPIO IN
PERATOR

Sed

A Sed vbi tandem allato certiore nuntio fides est habita, Pompeij & Syllæ imagines, quæ pro rostris stabant, disiectæ sunt. Postea vbi allato Pompeij annulo, etiam cædis Pompeianæ fama confirmata est, statim Pompeio cõuicijs palàm ab vniuersis exagitato, quidquid honorum excogitari poterat, certatim tam à primoribus, quàm à populo in Cæsarem collatum est. Inter quæ præter statuas, coronas, aliâq; his similia, vel antea vsurpari solita, vel tum primùm excogitata, quæ Cæsar ipse postea repudiavit, præcipua fuere Consulatus in quinquennium, Dictatura, non semestris, vt antè, sed annua, Tribunitia potestas in perpetuum ipsi decreta. Præterea prouinciarum extra sortem quibus vellet decernendarum, comitiorum denique omnium magistratuum, plebeis exceptis, arbitrium & potestas. Quæ Senatus decreta postquam ad Cæsarem Alexandriam perlata sunt, reliquis quidem approbatis, Dictaturam etiam statim iniit, M. Antonio qui necdum prætor fuerat, magistrò equitum sibi assumpto, eoq; ad urbem remisso: reliquorum verò magistratuum comitia in aduentum Cæsaris ad finem vsque anni delata sunt. Per hæc tempora Respublica diu grauissimis tumultuosissimisq; seditionibus agitata est. Primis motibus ansam dedit M. Cæcilij & C. Trebonij Prætorum de Prætura urbana contentio: indignante nimirum Cæcilio prælatum sibi in ea Trebonium, qui Prætor à Cæsare constitutus, non more maiorum electus erat: ita vt omnibus Trebonij actionibus acerrimè se opponeret, neque eum secundum Cæsaris leges ius dicere pateretur: rescissisq; ijs quæ Cæsar de pecunijs creditis constituerat, debitoribus aduersus creditores se auxiliaturum, mercedesq; habitationum conductoribus donaturum polliceretur, factò etiam in collegam cum multitudine sibi adiuncta, impetu. Postea etiam lege in id lata, mercedes habitationũ conductoribus remisit, & nouas tabulas proponere non dubitauit. Eoq; tandem res progressa est, vt Senatus non nisi armatorum militum præsidio septus conueniret, Seruilioq; Consuli custodiam urbis mandaret, Cæcilio ipsi omni administratione Prætoria interdicta. Concitataq; ex hoc non modò Roma ipsa, sed & per Milonem (qui solus exulum à Cæsare reuocatus non fuerat, cuique se quoquo modo Cæcilius iungere studebat) vniuersa ferè Campania, non priùs hi conquieuere tumultus, quàm cæso in Apulia Milone, ipse quoq; Cæcilius, qui in Brutios nouos & ibi motus cõcitaturus concesserat, à Cæsarianis in ipsis conatum suorum inijs oppressus & interfectus est. Nec minores postea motus primo sequentis anni initio exorti sunt. Dilatis enim in Cæsaris aduētum comitijs, insolita in vrbe magistratuum solitudo erat, ita vt nec Consul, nec Prætor adesset, solusq; Antonius, qui magister equitũ à Cæsare creatus erat, omnia pro suo arbitrio administraret. Deinde L. Trebellius, & P. Cornelius Dolabella Tribuni pleb., nouis urbem seditionib. implicuere. P. enim

HONORES
CAESARI
DECRETI.

CAESAR DI-
CTATOR. II.
M. ANTONIUS
MAG. EQV.

SEDITIONES
VRBANAE.

Dolabella, quum ære alieno prægrauaretur, à Patritijs ad plebem, quò Tribunus pleb. fieret, transiuerat: statimque Tribunus factus, debitoribus aduersus Patritios sese auxiliatorem præstitit. Trebellius contra, nobilitatis se propugnatores exhibuit: legibusque hinc inde per tumultum promulgatis, tandem & ad manus ventum, nec à cædibus temperatum est: ita ut nec Senatus nec Antonij auctoritas quicquam valeret, sed apud seditiosos hinc inde iuxta in contemptum veniret. Hinc tertia nata factio Senatus & Antonij aduersus vtrumque: Antonioque à Senatu permissum, ut exercitum intra urbem haberet, ipseque cum reliquis Tribunorum plebis custodiam urbis S. C. suscipere iussus est. Ita ut Trebellius & Dolabella & à se inuicem & ab Antonio, Antonius verò ab utroque oppugnaretur: omniaque passim atrocissimis maximisque maleficijs & facinoribus miscerentur: maximè quòd Antonio ad milites (qui à Cæsare à pugna Pharsalica in Italiam præmissi licentiosius seditiosiusque agere nunciabantur) metu nouorum motuum profecto, cura urbis L. Cæsari relicta erat, quem Antonius discedens Præfectum urbi crearat.

CAESAR ALEXANDRIAM PERVENIT.

Cæsar interea postquam Alexandriam peruenit, statim de cæde Pompeij certior factus, Alexandrinis etiamnum tumultuosius agentibus, in littore aliquandiu ad anchoras substitit. Sed haud multò post Theodotus Rhetor, à Rege adhuc circa Cassium montem hærente missus, caput & annulum Pompeij ipsi obtulit: ad cuius aspectum vultum auertens, altiusque ingemiscens, casum tanti viri miseratus, etiam largius lachrymas profudisse traditur, ciuem generumque suum subinde appellans. Percussores verò tantum abfuit ut laudaret, aut gratias ageret, ut tanquam parricidas detestaretur, facinusque ipsum, ut impium & inhumanum, palàm damnaret, & execraretur. Caput autem Pompeij honesta sepultura in suburbio Alexandriæ dignatus est. Addunt quidam eodem loco quo caput ipsi oblatum fuerat, Nemesis, siue Indignationis sacellum in monumentum actæ rei statuiffe. Annulum verò postea Romam misit. Huic quidam leonem ensiferum, alij tria trophæa insculpta fuisse prodidère. Ex hoc Cæsar securior iam factus, deductusque à tutoribus præfectisque Regijs, dum Alexandriam ingredi cogitat, subito inopinatoque præsidij Alexandrini tumultu exceptus est: Ægyptijs videlicet fasces Cæsari præferri, Regiamque per hoc maiestatem imminui clamitantibus: ita ut crescente tumultu, Cæsar in regiam confugere coactus fuerit: & postea plerique è militibus ipsius quotidianis Alexandrinæ multitudinis concursibus diuersis urbis partibus malè multarentur, interficerenturque. Sed Cæsar composito vtcunque eo tumultu, maiora metuens, legiones sibi ex Asia alias quamprimùm adduci iubet: pecunijsque vndique cogendis intentus, tanquam aliud agens, ocio hoc interim spacio ob suorum infrequentiam se dabat, quosuis ad se accedentes comiter excipiens, subinde & per urbem tanquam spectandi

eius

eius gratia obambulans, pulchritudinem se eius demirari simulabat. Nonnunquam & ad professores sapientiae & disciplinarum accedens, etiam stans eos audiebat. Quae res vel imprimis apud Alexandrinos plurimum ipsi ad benevolentiam & gratiam contulit. Praeter haec, si qui ex Pompeij comitibus atque amicis capti in Regis potestatem venerant, hos omnes summa liberalitate & beneficentia prosecutus, sibi mire conciliauit. Quumque controversiam, quae inter Ptolomaeum & Cleopatram de regno erat, ex testamento patris Ptolomaei, ad cognitionem populi Romani, & suam, quod Consul esset, pertinere diceret, utrumque ab armis discedere iussum, iure apud se de causa contendere iubet. Ptolomaeus enim, e quattuor liberis quos decedens reliquerat, (filijs scilicet duobus, & totidem filiabus) regnum duobus natu maximis ex utroque sexu, Ptolomaeo & Cleopatra, testamento reliquerat, quos etiam ex veteri instituto apud Aegyptios observari solito, matrimonio inter se coniungi volebat: missisque Romam per legatum testamenti tabulis, populum Ro. per omnia sacra & foedera obtestatus erat, ut quae ipse de regno testamento cauerat, ea ita ut fierent, operam darent. Photinus tamen interea & Achilles, ceterisque tutores & praefecti Regij, nihil intentatum relinquebant, quod Caesari quoquo modo invidiam apud populum & exercitum conflarent: praeter cetera probra & hoc nomine Caesarem apud eosdem accusantes, quod is sub specie recipiendi crediti, quo Regem Ptolomaeum defunctum sibi obnoxium esse causaretur, usque ad summam mille septingentarum quinquaginta miriadum, expilatis omnibus thesauris Regijs, & preciosiori cum aurea tum argentea suppellectile, imo & frumento publico intercepto, ne a sacris quidem manus contineret. Cuius rei ut facilius fidem facerent, frumentum iam vetustate corruptum militibus dispertiebantur, ligneisque vasis & fictilibus ad conuiuia utebantur. Et Photinus Regis nutritius inter ceteros, siue causae Regis a iudice parum aequo, & iam parti aduersae affecto metuens, siue stimulante concepto iam in Caesarem odio, praeter Regiam dignitatem esse dicebat, Regem ad causam dicendam in ius vocari. Communicatis igitur clandestino cum his, quos propositi conscios habebat, consilijs, copias Regias clam a Pelusio reuocat, iisque omnibus Achillam praeposit: quem etiam per litteras & nuncios ea quae fieri vellet, edocet. Cleopatra autem, quae haecenus per alios causam suam apud Caesarem egerat, quae se ab amicis & necessarijs desertam, quam tam in formae elegantia, quam sermonis venustate (quibus reliquas facile mulieres antebat, quibusque Caesarem, utpote amoribus obnoxium, capi posse sperabat) magnam haberet fiduciam, per internuncium petit, ut sibi liceat iniurias sibi a fratre illatas, Caesari coram exponere. Clam itaque a Caesare ex interiore Aegypti regione accersita, nullo ex familiaribus suis praeter Apollodorum Siculum comite assumpto, eoque corporis ornatu, ut salua formae

dignitate misericordiam Cæsari moueret, paruulum ingressa lembum sub primas vespertini temporis tenebras ad regiam ad nauigauit: & quò custodes falleret, stragulo siue culcitrae in longitudinem inuolutam, loroq; circumligatam, Apollodorus tanquam sarcinam aliquam in interiorem regiam ad Cæsarem introtulit. Quae statim genibus ipsius aduoluta, partem saltem regni sibi reddi petit. Cæsar miratus astutiam puellae, simul gratia formae, & dulcedine orationis, ipsaq; morum suauitate illectus, sororem fratri reconciliaturus, Ptolomæum quoque postridie ad se venire iubet: exutaque iudicis persona, controuersias de regno compositurus, pro amico atque arbitro se deinceps gerere coepit, quanquam in Cleopatram quam in Ptolomæum longè propensior. Ptolomæus postquam ad Cæsarem ingressus, sororem Cleopatram intus esse vidit, inexpectata rei nouitate attonitus, ita excanduit, ut proiecto diademate proditum se clamitans, ad populum prosilire pararet. Sed qui tum fortè Cæsari aderant, veriti ne ad suos rediens tumultum excitaret, comprehensum ad Cæsarem reducere. Hinc coorto maximo tumultu, Ægyptij statim regiam terra marique inuadunt, eam procul dubio occupaturi, Cæsare potissimum omnibus ad resistendum destituito, ni Cæsar de loco tuto omnia se quae vellent facturum promississet: progressusq; cum Ptolomæo & Cleopatra in concionem, Regis testamentum de scripto recitari curasset. Quo in eam sententiam, qua supra relata est, recitato, addens omnem populi Romani potestatem in se translata; quò iam Dictator esset, (eo enim honore statim post nunciatam in vrbe Pompeij caedem sibi à Senatu in annum decreto, iam tum Cæsar uti coeperat) Ptolomæo & Cleopatrae regnum Ægypti, uti testamento Regio cauebatur, assignauit: Arsinoe verò & Ptolomæo iuniori Cyprum etiam de suo concessit. Ita reconciliatis inter se Regibus, tumultus quoque sedatus est. Ceterum non cessante Photino, Achillam, ut cum exercitu accedere properaret, per litteras instigare, sparsoq; rumore, Cæsarem in praesentiarum quidem utriusque regnum dedisse, sed postea soli Cleopatrae adiudicaturum, alij statim prioribus grauiores exstitere motus. Et iam Achilles cum equitatu Regio, cumq; exercitu (qui .xx. milium erat, plurimumq; ex ijs militibus constabat, quos Gabinius cōfecto bello Syriaco cum Septimio, Ptolomæo Regi praesidij loco reliquerat) aduentare nunciabatur. Cæsar autem horum haecenus ignarus, certusq; sibi minus adesse roboris, q̄ ut oppido egressus tantis se viribus opponeret, intra regiam se continere constituit: missisque nomine Regis ad Achillam legatis, Dioscoride & Serapione, utroq; maxime quondam apud Regem defunctum auctoritatis, Achillam exercitum dimittere, & ab incepto desistere iubet. Sed Achilles per litteras à Photino monitus, ne coepta relinqueret, persuadens sibi non à Rege, sed à Cæsare missos, & mandata habere, inauditos statim corripit, alteroque ex his occiso,

occiso, alter grauius vulneratus pro mortuo à suis sublatus est. Quo intellecto, Cæsar primùm Regem in sua habere potestate studuit. Achilles autem paucitate Cæsarianorum contempta, atque ipsa mox Alexandria, eaq; oppidi parte, quam Cæsariani milites tenebant, occupata, primo statim impetu in regiam irruisset, ni Cæsar deductis copijs, dispositisque per vias cohortibus, impetum sustinuisset. Eodem tempore & ad portum acerrimè certatum est, Ægyptijs naues quæ plurimæ in portu erant, occupare conantibus: sed loco pulsus, frustrà hic eis conatus fuit. Cæsar autem, quòd parua manu tam latè tueri non posset, naues quæ in portu & naualibus erant, incendi iubet. Ibi fortè quum flamma longiùs euecta proxima naualibus tecta inuasisset, cum bona vrbs parte etiam nobilis illa quadringentorum, siue septingentorum milium librorum, Ptolomæi Philodelphi bibliotheca, tum horrea, in quibus frumenta publica recondita erant, simul conflagrauere. Veritus etiam Cæsar, ne si Pharum insulam hostis occuparet, portu quoque intercluderetur, (is enim erat insulæ situs, vt inuitis ijs qui eam tenerent, propter angustias in portum introitus non pateret) expositis statim in Pharum militibus, insulam occupat, eamque præsidio firmat: ita vt auxilia & frumentum, & reliqua bello necessaria tuto supportari possent. In oppido interca pluribus passim partibus noctu & interdiu dubio Marte pugnatum est, paucis vtrinque interfectis. Cæsar autem regiam, in quam primo suo ingressu diuerterat, cum proximis ædificijs tenebat. In his theatrum erat, quod pro arce Cæsari erat, simul & ad portum & naualia tutum præbebat accessum. Hæc loca Cæsar, & si quæ alia sibi idonea, vel necessaria videbantur, per noctem & interdiu pluribus diebus communiens, obiecto quasi hostibus muro, hoc consequutus erat, ne inuitus cum hoste dimicare cogeretur: deiectisque deinde alijs atque alijs ædificijs, quibusdam etiam per vim receptis, munitiones quotidianis operibus proferebat. Interim ex Rhodo, Syria, & Cilicia, omnem classem auxiliaq; adduci iubet. Nec minori studio aduersarij sua administrabant, aut bello se cõparabant. Achilles enim præter portum quo potiebatur, etiam longè maxima oppidi parte, locisque sibi opportunis occupatis, vias omnes & angiportus maximis operibus muniebat: idque ea industria, vt simul suas munitiones defenderent, & Cæsarianas infestarent. Conuecto que in urbem maximo omnigenum telorum, tormentorum, aliarumq; machinarum bellicarum numero, institutisque maximis armorum officinis, habitisque nouis delectibus, auxilia vndique conquirebant: quin & seruos omnes puberes armabant. Sicut autem Cæsar toto mari potiebatur, ita Achilles portum tenebat: metuensq; ne Cæsar nauali prælio superior portum occupare conaretur, aggere plurimo iniecto, relictoq; paruo ad emittendas naues intervallo, portus introitum obstruxit. Sed Cæsar demissis ante easdem angustias onerarijs aliquot
nau-

nauibus, quas saxis priùs infarcierat, hostibus vicissim exitum è portu interclufit. Dum hæc fiunt, Arsinoë filiarum Ptolomæi natu minor negligentius custodita, per Ganymedem Eunuchum nutritium suum traducta, ad Achillam & Ægyptiorum exercitum transijt, sperans se hac potissimum via possessionem regni vacuam occupaturam. Hanc igitur Ægyptij statim Reginam constituunt: gauisique quòd vno ex Regijs liberis apud se existente, maiori cum auctoritate & dignitate bellum gestari viderentur, maiori etiam studio, maioriq̃ue animorum contentione in bellum incubuere. Quod vbi Cæsar intellexit, veritus ne Photinus idem aliquando de Rege moliretur, maximè quòd non solùm ex indicio cognouerat, sed & re ipsa deprehenderat, Achillam & litteris & internuncijs ab illo monitum, ne ab incepto desisteret, sed cœpta fortiter ad exitum perduceret, Photinũ interfici iubet: ipsum autem Regem diligentiore deinde custodia seruandum mandauit. Hinc magis etiam exasperatis Ægyptiorum animis, quũ viribus ipsorum magnæ quotidie accessiones fierent, Cæsari autem auxilia, quæ tam ex Syria quàm aliunde expectabat, necdum aduenirent, Cæsar his permotus, Ægyptios ad pacis cõditiones perducere cupiens, Regem loco vnde à suis exaudiri & conspici posset, constitutum, palàm pronunciare iubet, se apud Cæsarem hæud inuitum esse, quòd summa ab eo humanitate exciperetur: proinde non esse opus longiori bello, & si pacem velint, eam se facillè non iniquis conditionib. confecturum. Sed hæc quòd à Rege subornato, non autem ex animo dici crederentur, Ægyptiorum animos à proposito flectere nequiuerunt. Apud exercitum autem orta inter Achillam & Ganymedem de summa imperij contentione, dum vterque militum animos maximis certatim largitionibus sibi deuincire studet, mutuisq̃; seinuicem insidijs petere non desinunt, Arsinoë tandem, tum quòd in nutritium suum esset propensior, tum quòd Achillam ipsum tanquam socium & consortem iam imperij, non satis æquo animo ferret, illum à Ganymede proditiõis insimulatum, tanquam rem naualem parùm fideliter administrasset, interfici iubet. Ita imperio apud se solam remanente, Ganymedem vniuerso exercitui loco Achillæ præesse iubet. Hic summa rei administrandæ potestate iam accepta, primùm intercisis aquæductibus; siue cuniculis, per quos aqua è Nilo in eam partem oppidi, quam Cæsar tenebat, inducebatur, (nam quòd Alexandria fonte careat, necessariò aqua ex Nilo per subterraneos meatus in priuatas domos deriuata, puteisq̃; excepta iuuatur) aqua intercludere conatus est. Præterea aqua salsa è mari rotis alijsq̃; machinis in partem Cæsaris transfusa, eam quæ à Cæsarianis hauriebatur falsugine infecit, ita vt bibi omnino non posset. Hinc Cæsariani perculsi, tanquã in extremum adducti discrimen, nihil iam quàm de fuga cogitabant: quæ ne ipsa quidem satis tuta videbatur, quòd imminentibus sibi

sibi ex propinquo Alexandrinis, difficillimus ad naues accessus daretur. Sed Cæsar confirmatis vtcunque suorum animis, omnem de fuga cogitationem, vtpote periculosissimam, deponere iubet: quumq; omnibus littoribus venas aquæ dulcis inesse diceret, dato Centurionibus negotio, vt omnibus operibus intermissis, ad puteos in littore fodiendos se accingerent, omnibus huic operi intentis, ita vt nec somno per noctem, nec quieti per diem locum darent, magna breui spacio aquæ vis inuenta, animum Cæsarianis restituit. Dum hæc per biduum à Cæsarianis procurantur, legio trigesima septima à Domitio Caluino cum frumento alijsq; cōmeatibus & apparatu bellico è Syria missa, quum Euro flante portum Alexandrinū capere prohiberetur, paullò supra Alexandriam delata est. Sed quum & hæc aqua destitueretur, nauigio actuario Cæsarem facit certiolem: qui cōscensa naue, classeq; vniuersa se sequi iussa, nullis impositis militib. (quòd munitiones nudare nollet) ad legionem nauigare non dubitauit. Alexandrini intellectu ex remigibus Cæsarianis, quos dum ad Chersonesum Alexandrinam ad aquationem à Cæsare expositi, longiùs prædandi animo euagantur, exceperant, Cæsarem ipsum cum classe venisse, nec militem in nauibus habere, Cæsari cum legione redeunti occurrere constituunt. Sed Cæsar occurrentib. sibi in reditu Alexandrinis, quum necessariò tum propter suorum paucitatem, tum quòd dies iam inclinat, scilicet post horam diei decimam, pugna sibi abstinendum censeret, naues ad terram subduxit. Conspecta tamen vna è Rhodijs, quæ longiùs ab alijs collocata, à pluribus Alexandrinorum nauibus circumuenta periclitabatur, quanquam inuitus in pugnam descendit: laborantiq; subsidium ferre coactus, prælio commisso, cōtentione & virtute Rhodiorum effectum est, vt capta statim vna hostium quadriemi, depressa altera, reliquis verò omnibus suis epibatis nudatis, maximoq; propugnatorum numero interfecto, facillè vniuersa hostium classe Cæsar potiturus fuisset, nisi noctis interuentus præliū diremisset. Sic Cæsar pluribus hostium nauib. captis, reliquis disiectis, suas victrices in portum Alexandrinum reduxit. Ganymedes autem, quò detrimentū acceptum quoquo modo & quamprimùm lætare, quidquid vsquam erat nauium in vnum cogit, veteribusq; relictis, magna celeritate nouas etiam ædificat: quumq; remi deessent, asseres è tectis gymnasiorū, porticum, aliorumq; ædificiorum publicorum detracti, remorum vsum præstitere. Hac diligentia intra paucos dies præter maiores apertasq; naues complures, classe. xxvii. maiorum constratarum nauium, quadriemium, & quinqueremium confecta, militibusq;, atq; alijs necessarijs rebus instructa, Ægyptij ad prælium quamprimùm se comparabant. Nec minori studio Cæsar intellectu hostium apparatu, & suam triginta quattuor nauium classem (quæ tamen non nili decem tum quinqueremes, tum quadre-

dirèmes haberet) ad pugnam expedit: Pharumq; insulam circumuectus, A
classẽ suam hostium classẽ opponit: factõq; à Rhodijs nauibus duce Eu-
phranore (qui ob singularem rei nauticæ peritiã, eximiamq; virtutem,
& animi magnitudinẽ classẽ Rhodiæ præfectus erat) pugne initio, iisdemq;
primum Alexandrinorũ impetum dum reliquæ propiũs accederent susti-
nentib. totis viribus vtrinq; cõcursum est: oppidanis pariter & Cæsarianis,
qui Alexandriae erant, è summis tectis, ædificiorumq; fastigijs eam cõcerta-
tionẽ despectantib. Tanta autem fuit Cæsarianorum, imprimis Rhodiõrũ
in pugna capeffenda quum virtus, tum alacritas, vt Alexandrinis neq; ars,
aut solertia, neq; nauium multitudo quicq; conferret, quin capta vna quin
queremi cum suis propugnatoribus remigibusq;, tribus alijs depressis, reli
B
quæ se in oppidum fuga recipere coactæ fuerint, Cæsarianis omnib. ad vnũ
integris. Cæsar autem quũ animaduertisset, eos qui Pharum insulam inco-
lebant, tam ex molibus, q̃ ex ædificijs suos prohibere, quò minũs propiũs
accedentes Alexandrinos fugientes persequerẽtur, omnino insulam in suã
redigere potestatem constituit. Manus itaq; distindendæ causa, statim insu-
lam à duabus partibus oppugnare aggreditur: præmioq; proposito illi, qui
primus insulam cepisset, postquam aliquandiu è nauibus pugnatum, Cæsa-
riani tandem nauibus egressi, in ipsis littoris vadis consistentes, factõq; in
Pharitas, qui in ipso littore stabãt, impetu, eosdem custodia portus relicta,
terga vertere, & in vicum ipsum ad ædificia tuenda fugere cogunt. Cumq;
C
ne ad hæc quidem diutiũs defendenda Pharitis pauidis etiamnum & metu
consternatis satis consilij aut animi superesset, ita vt nec in triginta pedum
B
altitudine consistere auderent, fugientibus incolis, seq; è molibus in mare
præcipitantibus, & per octingentorum passuum interuallum ad oppidum
adnatantibus, Cæsariani, quanquam ab ijs quibus ad oppugnationẽ opus
erat imparatissimi, facilẽ vico potiũtur: captisq; ex vicanijs sexcẽtis, plurimi
etiam interfecti sunt: prædaq; militibus cõcessa, ædificijsq; direptis, Cæsar
castellum ad pontem qui Pharo propior erat, præsidio imposito cõmunit.
Ab hoc Cæsar & alterũ pontem, qui molem quæ ad Pharuẽ ducebat, Alexan-
driæ iungebat, põstridie aggreditur: sed non eodem hĩc quo priũs successu
I
vltus est. Nam dum pontem cõtra hostem vallo claudi, fornicemq; qui sub
ponte erat, quã Alexandrini ad subitanea latrocinia exercenda naues emit-
tere solebant, lapidib. atq; alia materia obstrui iubet, Alexandrinorũ copix
oppido effusæ, pars è continenti ad pontem cum Cæsarianis operi intentis
manus conferebant, pars è nauibus post terga eõrum qui in ponte consiste-
bant, cum ijs qui è nauibus in molem ascenderant, dimicabant: qui primo
quidem congressu lapidibus & fundis à mole repulsi, tandem & ipsi è nau-
bus suis egredi ausi, Cæsarianos per molem ad naues refugere cogunt. Qui-
bus dum acriũs instant Alexandrini, Cæsariani qui in nauibus remanserant
veriti

PHARVS
CAPTA.

veriti, ne & nauibus potirētur hostes, raptis scalis naues à terra propellunt. Hi verò qui ad pontem in prima mole operi incumbabant, exaudito à tergo clamore, perspectaq; suorum fuga, & Alexandrinis, qui in mole post se versabantur, percussi veritiq; ne & ipsi à tergo ab iisdem opprimerentur, relicto opere iam inchoato, ad naues cursum intendunt. Pars ex ijs in proximas naues recepta, nauibus onere & multitudine simul in ea trepidatione & tumultu irruentium depressis, perijt: pars dum occurrentibus se opponere non dubitat, ab Alexandrinis interfecta est: alij naues expeditas nacti, incolumes ad suos se recepère: quidam in mare se præcipitantes, scutisq; subleuati, ad proxima nauigia adnatarunt. Cæsar autē aliquandiu quoad potuit, suos è fuga ad munitiones & pontem reuocare conatus, dum videt se nihil proficere, nec se diutius præsentis periculo permittere vellet, ex agere siue mole in suum nauigium, quod fortè aderat, desiliit. Quumque eodem reliqua quoque multitudo certatim se conijceret, ita vt nauis iam subsidere inciperet, simul hostes vndique circumfusi vrgerent, è nauigio in mare se deiiciens, libellos quosdam & schædas læua altius supra aquam sublata ne madefierent gestans, ducentorum amplius passuum spacium natando emensus, ad proximas naues peruenit. Quidam tradunt, persequen-
 tibus eum hostibus diu sub aqua natasse, & prolato capite per interualla tantum respirasse. Quin. & paludamentum mordicus inter natandum tenuisse, ne spolio potiretur hostis. Ceterum postquam eo se prægruari sensit, crebrisq; telorum & lapidum iactibus interim peteretur, quò expeditius naret, tandem in fluctibus reliquisse: Alexandrinosq; id è fluctibus exceptum trophæo appendisse. Nauigium autem Cæsaris, vnde in mare desilierat, statim pondere depressum, vnà cum hominib. perijt. Sed Cæsar missis extemplò scaphis, plurimos suorum periculo exemit. Perière hac clade è legionarijs cccc. plus minus: remiges & classarij aliquantò plures. Alexandrini autem castello ad pontem exstructo, operibusque & tormentis communito, lapidibusque, qui in fornicem coniecti erant, exemptis, liberè postea eo exitu ad emittenda nauigia vsi sunt. Cæsariani autem, tantum abfuit, vt animis conciderent, vt potius magis iam incensi concitatiq; in quotidianis operum hostilium oppugnationibus, alijsq; prælijs & concertationibus, non tam adhortatione ad pugnam incitandi, quàm monitionibus à periculo continendi & retrahendi fuerunt.

Sub hæc Alexandrini, siue à Rege ipso per internuncios subornati, siue mulibre Arsinoës, & superbum Ganymedis Eunuchi imperium (vt ipsi prætexebant) non ferentes, missis ad Cæsarem legatis, pacem se cupere, ciuitatemq; muliebris & effœminati imperij pertæsam, legitimū suum Regem desiderare exponunt: qui si sibi remittatur, paratos se ijs conditionibus, quibus inter ipsum Regem & Cæsarem conueniret, deditionem facere.

Sed Cæsar, quum Alexandrinæ gentis leuitatem & perfidiam perspectam haberet, quanquam ijs quæ ab ipsis proponerentur, haud satis fideret, Regem tamē ipsis dimittendum esse censuit: vel ob hoc ipsum, quòd Alexandrinis fidem frangentibus, maiore cum dignitate contra Regem, quàm contra multitudinem duce destitutam, bellum se gesturū existimaret: tum etiam quòd per ipsius Regis præsentiam, vel propter ætatem, vel minus rectam institutionem, Alexandrinis parum præsidij accessurū sciret. Deniq; si vinceret debellato cum subditis ipso simul Rege, liberiùs se ad arbitrium suū de regno constituturum sibi persuadebat. Regem itaq; monitum, vt amicitiam populi Ro. quàm arma experiri mallet, proinde fidem sibi & populo Ro. seruaret: ciuibus præterea & patriæ parceret, cui maximis ruinis & incendijs deformatæ, non tam bellum, quàm pax optanda foret, à se dimittit. Rex quanquam simularet se perquam inuitum à Cæsare discedere, & ne à lacrymis quidem abstinens, Cæsaris conspectum vel regno opulentissimo iucundiorē sibi esse affirmaret, ita vt tantum non Cæsari fidem faceret: statim tamen vt ad suos venit, tanquam carceribus solutus, acerrimū contra Cæsarem bellum mouit. Alexandrini Rege iam recepto, quum rebus suis non eas quas sibi promittere ausi fuerant, accessiones fieri, Regisq; ætatem militibus tantum non contemptui esse viderent, Romanis autem nihil ob id decessisse, potissimum quòd maxima Cæsari auxilia adduci intelligerent, animis fracti, viribusq; suis minus confisi, ad dolos conuertos se conuertunt: commeatusq;, qui Cæsarianis mari supportabantur, intercipere conantur: nauigijsque expeditis locis idoneis ad Canopicum Nili ostium dispositis, ignibusque, quales à Romanis fieri solitos sciebant, exstructis, primæ aliquot naues, ex his quæ Cæsari commeatum subuehebant, ea loca à suis teneri existimantes, illuc appellentes, ex insidijs in Alexandrinorum potestatem venere. Hinc factum, vt Cæsariani easdem insidias timentes, reliquas naues eò obuertere non auderent. Quo Cæsar intellecto, Ti. Neronem eò cum classe mittit. In hac fortè & Euphranor cum Rhodijs nauibus erat. Qui vbi propiùs Canopum appulere, classeque hinc inde instructa ad manus ventum, Euphranor, qui solita sua animi alacritate & præsentia in prælium descenderat, dum perforata ac demersa vna hostium triremi, alteram suis longo interuallo à tergo relictis, persequitur, circumuentus ab Alexandrinis, procul à suis cum sua quadriremi perijt. Reliquæ verò naues in ipsum ostium subuectæ, hostibus prælio superatis, tutam nauibus onerarijs nauigationem, tutumq; ad terram appulsum præstitere. Hoc tempore Mithridates Pergamēnus Mennei filius, initio belli Alexandrini à Cæsare in Syriam & Ciliciam pro auxilijs missus, terrestri itinere, quæ Ægyptus Syriam attingit, maximas auxiliorum copias Pelusium adduxerat. Huic se & Antipater Iudæus (qui priùs Pompeij partes

tes iuuerat) iussu Hircani summi apud Iudæos Pontificis, cum tribus Iudæorum milibus, Syrisq; compluribus, & Arabum primatibus, iunxerat. Alij Hircanum ipsum cum mille quingentis Iudæis venisse tradunt. Quumque Ægyptij Nilum obstruxissent, ita vt per ostium nauibus Pelusium perueniri non posset, transportatis noctu trans molem, siue obstructionem nauibus, ijsq; qui ad custodiam relictæ erant interfectis, Pelusium classe simul & terrestribus copijs circumdatum, quanquam validis nuper ab Achilla propter loci oportunitatem munitum præsidijs, eodem quo opugnare aggressus est die, cepit. Qua in expugnatione Antipatri præ ceteris virtus enituit: qui deiecta muri parte, primusq; muro succedens, ceteris post se irrumpentibus aditum aperuit. Mithridates autem dum capto Pelusio, Alexandriam versus ad Cæsarem properat, omnes eas regiones, per quas sibi iter erat, vel sola rerum ad Pelusium gestarum fama, in amicitiam fidemq; Cæsaris pertraxit. Plurimum & hac in re Antipatri prudentia Mithridati contulit: dum Iudæos, qui Memphim, aliaq; Ægypti loca incolebant, Mithridatem transitu prohibere conantes, ostensis Hircani summi Pontificis litteris, non solum cæpto desistere cogit, sed & vt com meatibus ceterisq; rebus necessarijs Mithridatis exercitum iuuant, auctor fuit. Rex autem Ptolomæus, intellecto Mithridatem loco, cui haud procul ab Alexandria inter duo Nili brachia diuerso in mare abeuntia sito, à figura Græcæ litteræ Δ Delta nomen erat, appropinquare, quum necessariò flumen ei transeundum sciret, maxima copiarum parte obuiam missa, si non penitus opprimi, saltem transitu facile prohiberi posse confidebat. Ceterum Mithridates, quum impetum eorum qui primi flumē transierant, fortiter sustinuisset, castris in morem Romanorum vallo communitis, eosdem incautiùs insolentiusq; munitionibus succedentes, irruptione vndique facta parùm abfuit, quin ad internecionē omnes ceciderit. Plurimos enim partim locorum notitia, partim naues quibus flumen traiecerant, communi cladi exemerant. Hoc quoq; in prælio Mithridates forti & fideli Antipatri opera vsus est. Hæc vbi Cæsar & Ptolomæus acta intellexere, simul etiam Mithridatem ab ijs, qui prælio superfuerant, iunctis sibi his qui posteriores flumen transierant, iterum oppugnari, eodem ferè tempore vterq;, hic oppressurus Mithridatem, ille verò laboranti subuenturus, pari studio & contentione iter ingrediuntur. Sed quanquam Rex, qui libera Nili nauigatione utebatur, maioribus iuaretur cõpendijs, Cæsar tamen per noctem circumuectus Chersonesum Alexandrinam eo mari quod ad Africã pertinebat, suis in terram expositis, priùs copijs Regijs occurrit, & se Mithridati iunxit, quàm Rex Mithridatem aggredi posset. Rex loco excelso & natura munito castra posita habebat, ita vt à tribus lateribus defenderetur, vnoq; tantum aditus pateret. Medium erat inter castra & Cæsarem flumē

PELVSIUM
CAPITVM.

angustum, altissimisq; & præruptis hinc inde ripis: eò Rex cum omni equitatu delectorum & expeditorum peditum copias miserat, quæ Cæsarem transitu prohiberent. Sed Cæsar inuentis tandem vadis, pontibusq; quoquo modo opere tumultuario effectis, transmissoque exercitu, Ægyptios fugientes consecutus, paucis admodum exceptis, qui ad Regem peruenire, ceteros omnes interfecit. Hinc ad castra Regis tendens, cum ea & opere & natura munitiora conspiceret, quam quæ eodem impetu à milite iam defatigato facile capi possent, castra & ipse haud procul à Rege facit. Postridie castellum, quod quidem longius à castris Regis aberat, operi tamen castrorum brachijs ductis iungebatur, oppugnare instituit: quo statim expugnato, eodem impetu castra, ad quæ vno tantum latere, vt dictum est, facilis patebat aditus, à duabus primùm partibus, postea & à tertio aggreditur. Hinc factum, vt Alexandrini, qui primùm circa duas tantum partes distinebantur, postea exaudito conspectoque; alio à tergo clamore & prælio, percussi trepidique; in omnes castrorum partes discurrerent. Romani verò hoc magis animis incitati, omnibus ferè partibus se intra castrorum munitiones conijciantes, omnia cædibus complebant. Plurimi Alexandrinorum, se de vallo aceruatim in fossam castrorum dejicientes, præcipitio periire: quorum cadaueribus fossa repleta, faciliorem reliquis fugam præbuit. Rex ipse è castris fugiens, scapha exceptus, dum & multitudo promiscua per summam contentionem, nulla habita Regis ratione, in eandem se conijcit, nauigio pondere demerso interijt. Corpus ipsius impulsu fluctuum ad littus deuolutum, limoque obrutum, postea in littore inuentum, indicioq; lorice aureæ cognitum est. Cæsar autem eadem lorica Alexandriam in signum & fidem rei à se gestæ præmissa, facile oppidanos omni spe amissa ad deditionem compulit: victoriæque tam insignis fiducia, proximo terrestri itinere cum Mithridate rectà Alexandriam profectus, ea oppidi parte quæ ab hostibus tenebatur, ab vniuersa Alexandrinorum multitudine supplicum habitu cum omnibus sacris sibi occurrente, & veniam deprecante, circa .vi. Kal. Maias exceptus est: receptosq; in fidem Alexandrinos consolatus, per hostium munitiones in suam oppidi partem, & demùm maximo suorum gaudio, in Regiam venit. Hoc bello .xx. hominum millia cæsa referuntur, capta autem .xii. milia: naues item longæ Lxx: ex victoribus autem quingenti tantum desiderati. Sic Cæsar Alexandria, atq; adeò vniuersa Ægypto sibi subacta, Cleopatram, cuius potissimum gratia tam graue bellum tam diu sustinuerat, regnum concessit: & quod frater eius maior decessisset, minorem Ptolomæum Cleopatram matrimonio iungit, simulque cum sorore ex testamento patris regnare iubet. Arsinoën verò minorem filiam, ne rebus adhuc parum firmis noui motus orientur, postea regno eduxit, & Romam misit. Quidam tradunt, Cæsarem rebus iam

ALEXAN-
DRIA ET
ÆGYPTVS
SVBACTA.

iam pacatis cum Cleopatra assidua & intempestiua agitaſſe conuiuia : & cum quadringentis nauibus Nilum ſubuectum, interiorẽ regionem ad multa milia paſſuum vel Æthiopia tenus eadem cum Cleopatra ſemper nauĩ uſum perluſtraſſe: captumq̃; formæ ipſius excellentia, ne à conſuetudine quidem ipſius abſtinuiſſe : natumq̃; ipſi ex ea filium, qui Cæſarem ore referret, quem Alexandrini Cæſarionem dixere. Alij auctores ſunt, Cæſarem dum in Ægypto peregrinaretur, ſapientibus & ſacerdotib. Ægyptijs congreſſum, etiam aſtrorum cognitioni operam dediſſe, multaq̃; eorum ſermone addidiſſe, tantumq̃; breui profeciſſe, ut ea potiſſimum cognitione adiutus, faſtos negligentia Pontificum corruptos poſtea correxit, atque annum ad eam formam, qua hodieq̃; utimur, conſtituerit.

Postquam igitur hiſce rebus apud Alexandriam & in Ægypto conficiendis menſes nouem impendiſſet Cæſar, rebus omnibus conſtitutis, excepta vna legione veterana, reliquas quas ſecum habebat, partim ad dignitatem Romani imperij, vtilitatemq̃; & ſecuritatem Reipublicæ, partim etiam præſidio nouis Regibus futuras apud Alexandriam relinquit: exortisq̃; parum lætis de Pharnace nuntijs, quanquam inuitus admodum à Cleopatra diuelleretur, terreſtri itinere cum ſexta veteranorum legione expeditionẽ in Syriam ſuſcipit. Hic Pharnaces Mithridatis Regis Ponti filius fuit: qui quum ſublato è medio patre populum Ro. maximis videretur explicuiſſe difficultatibus, in præmium parricidij Boſphorum Cimmerium partem regni paterni à Pompeio acceperat, quo & aliquandiu contentus fuit: donec diſtracto in partes populo Ro., Pompeioq̃; & Cæſare circa bella ciuilia occupatis, & victo poſtea Pompeio, Cæſare rebus ad Alexandriam gerendis intento, hanc vel optatiſſimam recuperandi regni partem ſibi occaſionem offerri ratus, Armeniam minorem, quæ Deiotaro, Cappadociam, quæ Ariobarzani à Senatu attributæ erant, partim occupauerat, partim etiamnum vaſtabat. Cn. ira q̃; Domitius Caluinus, qui cum tribus legionibus à Cæſare in Aſiam finitimasq̃; prouincias miſſus fuerat, euocatus precibus Deiotari & Ariobarzaniſ (qui ſe pecuniam ceteraq̃; à Cæſare imperata præſtare & exequi poſſe negabant, regnis ſuis à Pharnace occupatis) miſſis nuntijs Pharnacem Armenia Cappadociaq̃; decedere iubet: ſimulq̃; cum vna è tribus legionib. (reliquas enim Cæſari in ſubſidium ad bellum Alexandrinum miſerat) auxilijsq̃; à Deiotaro & Ariobarzane ſumptis, propius accedit. Pharnaces autem Cappadocia decedens, miſſis legatis nuntiat, ſe Armeniam partem regni paterni retenturum, quòd eam cauſſam in Cæſaris aduentum integram ſeruare vellet. Cumq̃; Domitius inſtaret, ut etiam Armenia decederet, quando idem vtriuſq̃; regni ius eſſet, exercitum nihilominus in Armeniam ducit: ſp̄retisq̃; muneribus, quæ ſubinde à Pharnace pacem ſe cupere ſimulante per legatos mittebantur, maximis conti-

R E S A C N .
D O M I T I O
C O N T R A
P H A R N A C E M
G E S T A E .

nuis

nuisq; itineribus confectis, septem ferè passuum milibus à Nicopoli oppido minoris Armeniae, quod Pharnaces tum occupabat, castra ponit: frustra q; insidijs à Pharnace petitus, postridie castra profert, atque ipsi ferè oppido coniungit. Ibi Domitio castris muniendis intento, Pharnaces ex Cæsaris ad Domitium litteris, quas interceperat, de rebus Alexandrinis intelligit: simulque Domitium ipsum iuberi à Cæsare, quamprimum per Syriam ad Alexandriam cum subsidijs accedere. Hinc quum Domitium mox discessurum crederet, vel hoc satis sibi ad victoriam fore censuit, si moras trahendo, prælio se abstineret. Domitius autem quum salutem Cæsaris sibi non esse negligendam existimaret, neque se ad priores pacis condiciones paulò antè à se reiectas, satis tutò & honestè, quando iam non offerrentur, redire posse: iterum nec sine opprobrio aut fugæ ignominia absque causa discessurum, rem prælio committere statuit: & quanquam viribus longè impar, quòd præter Regia Ariobarzanis & Deiotari auxilia parùm firma, vnam tantùm Ro. legionem haberet tricesimam sextam, copias tamen suas instructas in aciem ducit. Postquam ad manus ventum, acerrimeque hinc inde concursum, prælio à sola tricesima sexta legione feliciter commisso, ita vt mœnibus oppidi iam succederet, auxilia vel primo statim impetu partim oppressa sunt, partim dissipata. Ita conuersæ in legionem totius Regij exercitus vires: quæ quanquam hostium impetum primò fortiter sustineret, tandem & ipsa loco pulsa, ducentis quinquaginta desideratis, in montes proximos se contulit: inde collectis exercitus dissipati reliquijs, per Cappadociam in Asiam se recepit. Pharnaces autem sumpta ab hoc successu audacia, solitoq; ferocior, Pontum mox vniuersum occupat: captisq; & expugnatis oppidis quàm plurimis, omnia per summam crudelitatem administrabat, ciuium Romanorum, qui in Ponto negociabantur, æquè ac Ponticorum bona diripiens. Inter cetera, Amisum urbem Ponticam, quæ aliquandiu resistere ausa fuit, tandem expugnatam, primùm diripuit: ciues autem puberes tam Romanos, quàm Ponticos partim interfici iussit, partim publicè sub hasta diuendi, impuberes autem ad vnum omnes execut. Auētisq; cum successu animis in quamuis spem sublatus, sperans & in Bythinia & in Asia occupanda iisdem quibus pater olim, se vltimum successibus, exercitum & in illas regiones ducere cœperat. Ceterùm intellecto Asandrum, cui per absentiam suam Bosphoranum regnum seruandum commiserat, res nouas domi moliri, metuens ne dum alienis inhiat, ipse proprijs possessionibus excluderetur, Asiae occupandæ consilium deponit. Hæc ferè ad Cæsarem, dum adhuc Alexandriae hæreret, perlata, suscipiendæ aduersus Pharnacem expeditionis causam dedere. Cæsar igitur postquam in Syriam venit, non minùs per litteras ex vrbe, quàm ex his qui Roma eò venerant, intelligit omnia Romæ & in Italia factionibus se-

MOTVS ET
TYMVLTVS
VRBANI.

ditio-

ditionibusq; tam militaribus, quàm tribunitijs turbari: neque vllam Reipublicæ partem satis rectè administrari. Trebellius enim & Dolabella Tribuni plebis, de quibus superius cōmemoratum est, quanquam intellecto Cæsarem rebus ad Alexandriam iam confectis aduentare, aliquandiu se continuissent, allato tamen certiore de expeditione aduersus Pharnacem nuntio, seditiones etiã prioribus atrociores renouarunt: Antonio, primò quidem Dolabellæ partibus vel palàm accedente, quòd Trebellium, præter cetera, militum animos sollicitasse caussaretur: postea verò æmulatione & odio Dolabellæ (quem multitudini quàm se acceptiorem intelligebat) dum neutri se partium studere simulat, Trebellium clam fouente: ita vt occupatis ab vtroque locis, quæ sibi quisque idonea existimabat, cædibus & incendijs passim per vrbem grassatum sit. Hinc custodia vrbis iterum atq; accuratius Antonio à Senatu mandata est. Qui maxima militum manu in vrbem adducta, Dolabellam leges de nouis tabulis, & mercede conductionis abroganda iam promulgare parantem, primùm ipsis legum tabulis discillis, tum aliquot è seditiosissimis de Capitolio præcipitatis, cæsisq; è plebe circiter octingentis, vix tandem compescuit. Quanquã ne sic quidem finis tumultui impositus sit: nam quum Cæsarem maximo & longinquo bello distineri intelligerent, quòd plures è seditiosis peribant, hòc maiore cõtentione reliqui tumultuati sunt. Hæc vbi ad Cæsarem perlata, tametsi intelligeret tantos motus haud facilè sine sua præsentia componi posse, proinde maturandum sibi in vrbem reditum, omnino tamen sibi faciendum putauit, vt quas in prouincias regionesq; venisset, eas priùs constitueret, hostiumq; externorum & Pharnacis potissimùm (qui pluribus iam occupatis aliarũ ceruicibus imminebat) metu liberaret. Primùm igitur in Syria dies aliquot cōmoratus, & per præcipuas qualq; ciuitates circumuectus, oës qui se bellis præteritis iuuerant, publicè & priuatim præmijs profectus est: & postquam de veteribus cõtroversijs cognouisset, Reges, Tyrannos, & Dynastas constituit. In his Antipatrum Iudæum, cuius forti & fideli opera bello Alexandrino vsus fuerat, ciuitate Romana & immunitate donatum, vniuersæ Iudææ præfecit. Hircano autem de sententia Antipatrum summum apud suos sacerdotium confirmavit: murosq; Hierosolymorũ à Pompeio disiectos, restituere permisit. Iudæos autem ipsos plurimis immunitatibus donatos, suis viuere legibus permisit: finitimosq; omnes ad se vndique concurrentes in fidem receptos, conditionibus impositis, sibi populoq; Romano amicos dimisit. Quibus rebus intra paucos dies confectis, Sex. Cæsare necessario suo Syriacis legionibus præfecto, atque ibi relicto, ipse in Ciliciam proficiscitur: habitoque Tarso, nobilissimo fortissimòq; Ciliciæ oppido, omnium ciuitatum conuentu, tam ipsius prouinciæ quàm finitimarum ciuitatum res ibidem constituit. Tarcondimoto verò,

O

qui

CAESARIS
IN PHARNACEM PON
TI REGEM
EXPEDITIO.

qui partem Ciliciæ sub se habebat, & Pompeium re nauali plurimum iuuerat, petenti veniam cōcessit. Hinc magnis itineribus per Cappadociam proficiscens, Mazacæ biduum commoratus, Comana peruenit. Ibi Nicomedem Bythinium regio Cappadocum genere ortum, Sacerdotem Bellonæ Deæ constituit: qui honos apud Cappadocas à Rege secundus erat, solebantq; Reges & Sacerdotes eius Deæ ex eadem plerumq; familia creari. Ab his Cæsar in Pontum pergens, postquam in fines Gallogræciæ peruenisset, Deiotarus Gallogræciæ Tetrarcha (quem Senatus Regem minoris Armeniæ appellarat) depositis insignibus ornamentisq; regalibus, non tam priuati quàm rei habitu supplex ad Cæsarem veniens, veniam petijt, quòd auxilia Pompeio submisisset: additis ijs, quæ maximè ad causæ suæ purificationem facere videbantur. Cæsar cōtrà, quanquam commemoratis suis in Deiotarum beneficijs excusationes eius facile dissoluisset, partim dignitati & ætati hominis, tum etiam prioribus ipsius in se meritis, partim etiam precibus eorum qui frequentes pro ipso deprecaturi conuenerant, omnem offensam condonauit: restitutisq; Regijs insignibus, legionem quam secum habebat, omnemq; equitatum, in Pontum adducere iubet. Sic Cæsar cum quattuor omnino legionibus, in quibus & Deiotariana auxilia erāt, in Pontum pergit. Pharnaces autem, quanquam ab expeditione Asiatica reuocatus, in Alandrum præfectum exercitum ducere constituisset, intellecto tamen Cæsare iam aduentare, apud Zelam Ponti oppidum substicit. Cæsare autē iam Ponti fines ingresso, legatos à ducentesimo stadio ad ipsum mittit: qui præter coronam auream magni ponderis, aliaq; munera, quæ Imperatoribus rebus bene gestis ab amicis mitti solebant, etiam filiam Regis sui in matrimonium offerentes, veniamq; deprecantes, quacunque Cæsar imperasset, Regem facturum pollicebantur: proinde ne hostili in ipsum animo esset, quando & Deiotaro, qui partes Pompeianas iuuerat, pepercisset, Pharnaces autem nulla aduersus Cæsare auxilia misisset. His Cæsar respondit, Pompeium, à quo maxima Pharnaces beneficia acceperat, ab ipso desertū, tantum abesse vt in beneficio poneret, vt hoc ipsum tanquam impium, certissimumq; ingrati animi testimonium vltro detestaretur: non esse igitur quòd hinc paratiorem cōmissis suis veniam speraret. Ceterum si quæ verbis polliceretur, re præstaret: Pontoq; decedens familias publicanorū, quas captiuas detinebat, remitteret: ciuibusq; Romanis & socijs ablata restitueret, se præteritas iniurias quamuis grauissimas condonaturum, muneraq; Regia accepturū. Quæ Cæsaris responsa, postq̄ ad Pharnacem perlata, quum non ignoraret, Cæsarem maximis de causis tum in Italiam, tum in Africam reuocari, proinde speraret, festinanti Cæsari facile solis promissis satisfactum iri, facturū quidem quæ Cæsar iuberet respondit: verum moris interiectis tempus ducens, promissaq; lentiùs exequens, Cæsarem frustrari studebat.

Sed

Sed Cæsar intellecto fraudulento Regis consilio, ut hostem callidum contrario astu incautum opprimeret, celeritatem, quam sibi aliàs bene cessisse meminerat, & in hoc negotio sibi necessariò adhibendam existimavit. Quum igitur Pharnaces tribus ferè passuum milibus à Zela in colle editiore circa montem Scotium (eo ferè loco quo Mithridates pater ipsius Triarium vicerat) castra posuisset, Cæsar, qui haud longiùs milibus passuù quinque ab eo loco castra habebat, proxima nocte inopinantib. hostibus collem castris Regijs proximuni occupat, ita ut mille haud ampliùs passus inter utraque castra intercederent: aggereq; per seruitia è superioribus castris eò comportari iusso, castra muniri imperat. Quod quum Pharnaces animaduertisset, auspicijs quibusdam, & innata ipsius loci, ut ipse credebat, felicitate inductus, contempta Cæsarianorum paucitate, per præruptam vallem in non minùs arduum castrorum Cæsarianorum collem copias ducere non dubitavit. Cæsar ex aduerso, quum Pharnaceem suos non tam ad prælium, q̄ ostentationem instruere crederet, nec sibi persuadere posset, Regem interiecta maxima locorum iniquitate cum exercitu transiturum, primam aciem pro vallo instruxisse contentus, reliquis cœptum opus perficere iussis, temeritatem Regis eminus irridebat. Ceterum postquam Regem valle transita, eodem gradu collem conscendere vidit, tam audaci Regis instituto percussus, relicto opere suos arma capere iubet. Et quanquam legionibus oppositis, reliquam aciem per summam festinationem instrueret, falcata tamè Regis quadrigæ impetu inuectæ ordines turbauère: quas insequuta tota acies, sublato ingenti clamore, primò quidem maximum Cæsarianis terrorem attulit: sed vbi cominus ad manus ventum, Cæsare equo inscensato cum mille equitibus primo in hostes procurrente, postquã aliquandiu vehementi prælio decertatum esset, à dextro cornu (in quo erat legio sexta, quam solam secum Cæsar Alexandria adduxerat) victoriæ initium exstitit, hostibus facilè è superiore loco in vallem detrusis. Postea & à sinistro cornu, & à media acie profligatæ vniuersæ Regis copiar: plurimisq; tum interfectis, tum ruina aliorum oppressis, reliqui armis proiectis fugientes, vallemq; transgressi, in collem vbi castra habebant euasere. Cæsariani eodem impetu insequuti, colle superato, mox & castris Regijs potiuntur. Rex dum castra oppugnantur, liberius fugiendi spacium nactus, cum mille equitibus, ut quidam prodidère, cum paucioribus, ut alij, Sinopen maritimam urbem se recepit, viuis alioqui in manus venturus. Ferunt Cæsarem profligato statim Pharnace exclamasse: O te beatum Pompei, qui cum talibus bello Mithridatico decertans, MAGNI cognomen accepisti. Et quanquam maximi metu belli liberatus, summoperè lætaretur, non aliud tamen, neque prolixius hac de re Romam perscripsit, quàm in hæc verba, VENI, VIDI, VICI. ita ut non tam victoriam ipsam, utpote minùs splendidam

PHARNA-
CES VI-
CTVS.

PONTVS
RECEPTVS.

didam, quàm celeritatem belli confecti prædicare, & significare voluisse videri possit. A quibusdam enim traditum est, Cæsarem intra quintum quàm in Pontum venisset diem, quattuor quibus in conspectum venerat horis Pharnacem vna acie profligasse. Sic Cæsar Ponto recepto prædam vniuersam militibus concessit, & quo loco Pharnacem fudit, trophæum statuit aduersum trophæo quod Mithridates de Triario ibi antè erexerat, quòd illud Dijs belli præsidibus consecratum euertere non auderet. Quæcunq; autem Pharnaces tam ciuibus quàm socijs abstulerat, ea omnia recepta suis quæque dominis restituit. Amisenorum autem calamitatem & iniurias libertate publicè concessa compensauit. Dimissisq; Deiotarianis auxilijs, veteranis verò sextæ legionis in Italiam ad honores & præmia accipienda præcedere missis, Cælium Vinitianum cum duabus legionibus in Ponto reliquit: rebusque tum vrbis, tum peregrinis in diuersum trahentibus, negotium Pharnacis persequendi Domitio imponit: Pontoq; digressus per Gallogræciam & Bythiniam in Asiam pergit, de omnium interea ciuitatû controuersijs ex itinere cognoscens, iuraq; in Tetrarchas, Reges, & ciuitates constituens. Inter hæc partem Armeniæ, quæ priùs tota Deiotaro parebat, Ariobarzani Cappadociæ Regi attribuit. Mithridatem verò Pergamenum, in præmium operæ bello Alexandrino strenuè & feliciter nauatæ, regno Bosphori (quod Pharnaces priùs tenuerat) cum Tetrarchia Gallogræciæ donatum, bellum in Asandrum (cuius in Pharnacem perfidiam impunitam esse nolebat) suscipere, Bosphoroq; eijcere iubet. Per Asiam autè in Græciam transiens, quòd tam in sumptus quotidianos, quàm ad promissa militibus præstanda, alendosq; maximos exercitus, ad conficiendas belli ciuilis tum in Africa, tum in Hispania reliquias, denique & ad triumphos, quos q̄ magnificentissimos sumptuosissimosq; ducere proposuerat, maxima sibi pecuniarum vi opus fore intelligeret, per omnes passim Asiæ & Græciæ ciuitates quantas poterat maximas pecunias quoquo modo conficere studiose laborauit, exigentibus eas perquàm acerbè nõ sine maxima inuidia publicanis. Quibus omnibus constituendis conficiendisq; Cæsar haud diutiùs, quàm turbulentissimus rerum vrbis status exigere videbatur immoratus, omnium opinione citiùs sub anni exitum Romam venit. Cumque Tribunitiæ vrbisq; seditiones ad primum Cæsaris aduentum conuiuissent, quanquam plurimi sibi malè conscij extrema ab eo metuerent, tantum abfuit vt Cæsar quid seueriùs in aliquem statuerit, vt ne inquisitionem quidem anteaكتورum instituerit, omnibus ex æquo veniam concedens, maiori ne cum laude clementiæ, an indulgentiæ reprehensione incertum. Quibusdam è præcipuis seditionis auctoribus etiam honores postea contulit: è quibus Dolabellam (quum potior apud eum esset officij aliquando ab illo accepti, quàm posterioris delicti ratio)

CAESARIS
AD VRBEM
REDITVS.

nec-

necdum Prætura functum ad Consulatum euexit. Ceterum vti extra Italiam, ita in vrbe & in Italia, cogendis priuatim & publicè pecunijs animū intendit: easque non solum ratione muneris, vtpote coronarum, imaginum, statuarum, aliorumq; similibus, quæ partim vtrò offerebantur, partim exigebantur: sed & mutui nomine non minùs à ciuitatibus, quàm à priuatis accipiebat. Nam quòd suas facultates Reipublicæ impendisset, nomina facere necesse sibi esse dicitabat. Hinc plebe inter hæc nouas petente tabulas, palàm & disertè recusauit, se quoque obæratum dicens. Usuras tamen quæ à tempore susceptæ contra Pompeium expeditionis debebantur, & mercedes habitationum remisit: æstimationesq; possessionum, secundum quas debitores creditoribus satisfacere iuebantur, ad rationem præsentis temporis accommodauit. Atq; his quidem plebem sibi potissimum demeruit: Senatoribus verò gratificaturus, sacerdotia & magistratus, tum in reliquam anni partem, tum in sequentem annum contulit. Et quòd plures sibi deuinciret, Prætores in sequentem annum .x. designauit: additoq; singulis Pontificum, Augurum, & Quindecimuirorū collegijs vno, etiam sacerdotiorum numerum auxit. Ex Equestri autem ordine, atque his qui secum militant Centurionibus, plures in locum defunctorum in Senatū allegit. M. porrò Brutum, quem post cladem Pharsalicam ad se euocat, cum exercitu Galliæ Cisalpinæ: D. verò Brutum Transalpinæ præfecit.

PRAETOR-
RES .X. DE-
SIGNATI.

Superiores vrbanosq; motus vixdum aduentu Cæsaris sedatos alia statim militaris excepit seditio. Huius initium in Campania exstitit, veteranis qui prælio Pharsalico interfuerant, præmia simul & missionem tumultuosius flagitantibus: duobusque Senatorij ordinis viris, qui tum fortè Prætores erant, per tumultum interfectis. C. quoq; Sallustius Crispus, qui & ipse tum Prætor erat, Romamq; ad Cæsarem vt eum certiolem faceret properabat, complurib. militum eum insequentibus, vix tandem fuga cædi se exemit. Postquam autem milites in suburbana venissent, Cæsar missio ad ipsos internuncio, rationem postulatorum suorum edere iubet: simulq; alias mille drachmas viritim promittens, reliqua confecto bello Africano se præstiturum pollicetur. Sed illi non promissis, sed promissorum repræsentatione opus esse occlamantes, Cæsari se coràm postulata sua exponere velle respondent. Dispositis itaque circa vias vrbis, atque adeò circa ipsas Cæsaris ædes præsidiarijs vrbanis M. Antonij cohortibus, inermes, præterquam quòd gladijs accincti erant (quòd & aliàs eos in vrbe gestare soliti erant) intra vrbem in campum Martium admissi sunt: ad quos etiamnum tumultuantes, Cæsar quanquam dehortantibus amicis, intrepidè prodijt: consensioq; tribu nali liberam loquendi potestatem facit. Illi expositis prolixè superiorum bellorum tum laboribus, tum periculis, non ausi Cæsarem de præmijs interpellare, postremò missionem sibi tanquam emeritis dari postulant: spe

rantes nimirum Cæsarem vrgente bello Africano potius vltro præmia re-
 præsentaturum, quàm se dimissurum. Ceterùm Cæsar præter omnium
 exspectationem, æquum ipsos postulare respondit, sacramentoq; militari
 solutis missionem concedere, addito, se ijs qui iustum militiæ tempus ex-
 plessent, cum stipendijs etiam præmia persoluturum, postquam cum alijs
 triumphasset: Quiritesq; eos deinceps pro commilitonibus, tanquam iam
 non milites, sed in ciuium ordinem redactos, appellauit. Ad quæ illi pri-
 mùm taciti, vtpote inexpectato responso attoniti, postea postquam Cæsar
 de præmijs præstandis, triumphoq; cum alijs agendo egit, seq; non commi-
 litones vti priùs, sed Quirites appellari intelligunt, pudore atq; æmulatione
 ad pœnitentiam conuersi, vt sibi diutiùs sub eius signis & auspicijs militare
 concedatur, supplices rogant. Quod quum Cæsar primò recusaret, addens
 sibi vlteriùs ipsis opus non esse, proinde missionem concedere, promissa
 tamen bona fide persoluturum, agrosq; non quidem dominis suis ereptos,
 sed vel publicos, vel suos, vel si hi non sufficerent, etiam suis pecunijs coëm-
 ptos adsignaturum: illi magis etiam instare, & discedere parantem retinere,
 rogareq; vt & pœnam, si ita videretur, de se sumeret. Ad quæ Cæsar subsi-
 stens, negauit se de quoquam supplicium sumpturum: ceterùm à Decuma-
 nis talia nõ exspectasse: quos vtpote spectatissimæ virtutis & fidei, semper
 alijs præferre solitus erat. Hinc Decumani, quum sibi præ ceteris infensum
 intelligerent, etiam decimationis exemplum in se deposcebant. Sed Cæsar
 quum perspiceret eos seriò pœnitentes, omnes in gratiam recepit. Agrosq;
 vniuersis, partim suos, partim publicos, adsignauit: ita tamen vt eos quàm
 longissimè à se inuicem distraheret, ne iuncti nouos iterum motus cierent,
 aut finitimis colonis terrori essent. Pecunias verò militibus ad singula ferè
 prælia factaq; egregia promissas, partim se repræsentaturum pollicitus est,
 partim bello confecto vel cum fœnore persoluturum. Ceterùm se deinceps
 neminem ex ipsis inuitum ad militiam cõpulsurum: si qui tamen ad belli
 reliquias ipsum sponte sequi velint, admissurum. Ad quæ succedente in
 locum prioris ferociæ maxima animorum mansuetudine, actis Cæsari gra-
 tijs vniuersi nomen dedere. Hic annus quo hæc à Cæsare gesta sunt,
 maiore sui parte sine Consulibus fuit, comitijs nimirum in Cæsaris reditum
 dilatis: quòd ius potestasque omnis comitiorum, vt suprà relatum est, ipsi
 permessa fuerat. Ita sub exitum demùm anni Consules creati Q. Fufius Ca-
 lenus, P. Vatinius, Cæsaris vterque bellis superioribus legati. In sequentem
 autem annum se cum M. Lepido Coss. designauit: cui etiam hoc anno ex
 Hispania (quam pro Prætore à prima Cæsaris Dictatura administrauerat)
 reuerso, triumphum cõcessit: quòd ipsius interuentu Longini Marcelliq;
 motus in Hispania conquieuisent. Rebus autem vrbanis ad hunc
 modum constitutis, Roma digressus, media ferè hieme ad .xiiii. Calend.
 Ianua-

AGRI MILI-
 TIBVS AD-
 SIGNATI.

Q. FVFIVS COSS.
 P. VATINIVS

CAESAR. III. COSS.
 M. LEPIDVS DESS.

M. LEPIDI EX
 HISPANIA
 TRIVM-
 PHVS.

Ianuaras Lilybæum peruenit. Vbi cum aduersis tempestatibus diuitiis derineretur, certius de viribus hostium cognoscit: scilicet præter equitatum ferè infinitum, maximamq; leuis armaturæ multitudinem, Regias legiones esse quattuor: Scipionis verò decem: elephantos præterea centum viginti: nauium autem eam multitudinem, vt etiam in plures classes distributæ essent. Simul intelligit, Scipionem cum maiori longè parte exercitus, ac vniuersis ferè primi nominis Pompeianarum partium ducibus & sectatoribus, Adrumetum tenere. Catonem verò cum parte copiarum, & vniuersæ classis, totiusq; adeò oræ maritimæ imperio, Vticæ (vbi & commeatus, & pecunia, ceteriq; apparatus bellici erant) in præsidio esse, cum trecentis ex omni numero electis, qui bellicis consilijs præerant. Nam quū Cato, vt supra cōmemorauimus, delato sibi in Africa imperio Scipioni celsisset, & de Vtica, quòd in Cæsarem propensior videretur, auctore potissimum Iuba Rege euertenda ageretur, oppido ad preces Catonis ab interitu seruato, custodia eiusdem Catoni mandata fuerat. Cæsar interim omnibus ad nauigationem expeditis, postquam sex omnino legiones conuenissent, equitum verò duo milia, legiones quidem in longas naues, equitatum autè in onerarias impositum, cū maiori parte nauium præcedere iubet: datoq; Alieno Prætori, qui Siciliam pro Consule obtinebat, de reliquo exercitu & commeatibus submittendis negotio, quum ad .vi. Cal. Ianuaras naues conscendisset, reliquas naues quæ præcesserant consecutus, Clupeam, Neapolim, aliaq; maritima Africæ castella & oppida præteruectus, sub Cal. Ianuaras Adrumetum applicuit. Quumq; è nauì in terram descendens, pedem impingens in littore procidisset, reliquis exterritis, nihil turbatus, verso in melius omine, terramq; vlnis complexus: Teneo te, inquit, terra Africa. Simili ratione & postea, cum intelligeret hostes, nescio quo vaticinio, siue inueterata opinione confisos, qua vulgò Scipionum nomen in Africa inuictum credebatur, certam sibi fatalemque quodam modo victoriam polliceri, quòd apud ipsos Scipio summæ rerum præesset, hominem quendam abiectæ & tantum non infimæ sortis, è Scipionum tamè gente, cognomine Salutionem sibi assumpsit, Et mihi, inquiens, alter erit Scipio: eundemque postea parti exercitus præpositum etiam cum aduersarijs congregari coëgit: vanam hostium confidentiam ridens, an quòd & apud suos eam opinionem serio inualuisse crederet, incertum. Expositis autem in portu Adrumetino his quos secum adduxerat militibus, peditum scilicet tribus milibus, equitibus verò centum quinquaginta, castrisq; ante oppidum positis, militibusque suis omni iniuria & præda abstinere iussis, reliquarum nauium aduentum operiri constituit: quæ quòd Cæsar Sicilia discedens, certum ipsis locum quem peterent, non præscriperat, quò potissimum cursum dirigerent, ignorabant. Sed Cæsar postq; Scipionem ad Iubam Regem discessisse,

CAESARIS
IN AFRICAM
EXPEDITIO
CONTRA IUBAM
ET SCIPIONEM.

BELLUM
AFRICANUM.

C. au-

C. autem Confidium cum præsidio duarum legionum Adrumetum tenere intellexit, tentata frustra Adrumeti oppugnatione, nuntiatoq; maximorum auxiliorum aduentu, castra mouere cœpit. Ceterum Confidianis eruptione subito facta, equitatuq; Maurorum, qui à Juba subsidio missus peropportunè aduenerat, extremum agmen infestantibus, exutus castris exercitum ad Ruspinam duxit. Qua in Cæsaris profectio memorabilis fuit. xxx. equitum Gallorum virtus, qui duo equitum Maurorum milia loco pulsa in fugam conuertère. Cæsar oppidis castellisq; quàmplurimis ex itinere per legatos in fidem suam receptis, factisq; vno die ad Ruspinam castris, oppido potitus, postridie ad Leptim ciuitatem liberam atque immunem progreditur: oppidoque per deditioem recepto, atque ab iniuria militum conseruato, intellecto naues quasdam onerarias è suis ad proximum littus appulisse, quasdam Uticam petiisse, alias incertas locorū quæ peterent, per mare diuagari, mediterraneis abstinens, propter nauium errorem haud procul à Lepti iuxta littus castra locat: litterasque & nuncios in Sardiniam, finitimasq; prouincias, pro auxilijs & frumento mittit. Rabirium verò Posthumium pro secundo comœatu in Siciliam proficisci iubet. Missisq; decem longis nauibus, eas quæ deerrassent conquiri iubet. C. autè Sallustium ad Cercinam insulam ab hostibus recipiendam (quòd ibi magnâ frumenti copiam esse intelligeret) cum parte nauium ire iubet: relictoq; ad Leptim cum sex cohortium præsidio C. Sæserna, ad. iiii. Nonas Ianuarias, castra Ruspinam, vnde pridie venerat, transfert: sarcinisq; relictis cum expedita manu circa villas frumentatum profectus, coacta magna frumenti vi, Ruspinam reuertitur: relictoque ibi cum legione P. Sæserna superioris Sæsernæ fratre, ad portum cum septem cohortib. duo ab oppido passuum milia progressus, conscensa sub vesperam classe, naues quæ adhuc in errore erant conquisiturus, proficisci parabat. Ceterum postridie appellentibus eòdem nauibus de quibus laborabat, eisdemque in portum receptis, cum his simul & prioribus Ruspinam redit: castrisq; ad oppidum positis, cohortes .xxx. expeditas, cum equitibus cccc. & sagittarijs paucis frumentatum ducit: verum vix tria passuum milia progresso à Speculatorib. equitibusque antecessoribus hostes appropinquare nunciantur: simulque cum ipso nuntio puluis eminus conspici cœptus est. Haud multò post ipsæ hostium copiae duce Labieno & duobus Pacidijs aduentare visæ sunt, ita instructæ, vt præter equitatum, qui vtrunque cornu tenebat, media quoque acies mirabili longitudine directæ, equitibus conferta, Numidisq; leuis armaturæ & sagittarijs peditibus condensata, pedestrium magis quàm equestrium copiarum speciem præberet. Cæsar itaque & suam, quæ aderat, manum (quanquam perexiguam) tanquam cum pedestri acie dimicaturus, ad pugnam instruit. Sed priusquam ad manus veniretur, primùm Numidæ

RUSPINA.
LEPTIS
RECEPTA.

leuis armaturæ cum equitibus è media acie prorumpentes, legionarios Cæsaris insolito nouoq; pugnae genere (quo potissimum vsus Rex Iuba Curionem antè oppresserat) multum perturbarunt. Interim & numerosissimus Labieni equitatus in latitudinem subito extensus, cedentibus ob paucitatem equitibus Iulianis, vniuersas statim Cæsaris copias circumuenit: ita vt Cæsar orbe facto, non sine summo discrimine, maximoq; tyronum pauore præliari cogeretur. Hic Labienus à veterano, quem ille prius conuicijs laceffere, tyronemq; appellare ausus fuerat, pilo in se coniecto petitus, sed eodem in equum adacto, equo excussus, non minimum vitæ periculum adiit. Cæsar autem acie sua, quæ prius in orbem coacta fuerat, in longitudinem q̄ maximam porrecta, cohortibusq; diuersò conuersis hostium coronam vtrinque perrumpit: parteq; hostium in fugam conuersa, quòd insidias metueret, fugientes longius persequi destitit: cumq; iam ad sua se præsidia recipere cogitaret, occurrentibus sibi M. Petreio & Cn. Pisone, cum maximis tum pedum tum equitum Numidarum auxilijs, simul etiam Labienianis, animis à priore terrore iam confirmatis, extremum suorum agmen impredientibus, prælium signis conuersis redintegrare coactus est. Hostibusq; ad priorem illam dimicandi rationem confugientibus, Cæsar postq̄ perspexit & equos & equites suos, tum ex recenti nausea proximæ navigationis, tum ex siti & languore propter vulnera priore prælio accepta, ad insequendum diutiusq; persistendum minus firmos, exiguam præterea partem diei superesse, hostibus vno impetu vltra proximos colles repulsis, postq̄ ab hora diei quinta ad occasum Solis dimicatum esset, M. Petreio inter ceteros grauiter sauciato, suos vt erant instructi ad suas munitiones reducit. Quidam produnt Cæsarem hoc prælio fugientibus suis omnibus solum se hostibus opposuisse, atq; aquiliferum quendam locum deserentem, sua manu in primam aciem obtorto collo retraxisse, dixisseq;: Hic sunt aduersarij, huc tende. Intelligens autem Scipionem & Iubam Regem cum vniuersis copiarum viribus, validissimisq; auxiliorum copijs breui adfuturos, castra sua accuratius munire, aliaq; opera efficere, copiasq; ex remigibus, atq; alijs cuiusuis generis classarijs firmare, frumentum & reliquum comestum, ceteraq; ad bellum necessaria comparare instituit. Et quòd pleræq; nauium onerariarum, quæ comestum vehabant, ignaræ locorum quæ Cæsar castris suis tenebat, etiamnum vagabundæ per mare errarent, è quibus quasdam ab hostium nauibus tum incensas tum expugnatas intellexerat, naues circa portus atq; insulas ad præsidium onerariarum disposuit. Cn. interim Pompeius, Magni filius, qui Vticæ apud Catonem erat, quotidianis ferè Catonis conuicijs, & commemoratione rerum à patre in ea ætate fortiter & feliciter gestarum incitatus, cum tumultuaria fortuitaq; .xxx. minorum nauium classe, in Mauretaniam Bogudis regnum profectus, tentato frustra Ascuro oppido (quod præsidio Regio

tenebatur) suisq; eruptione oppidanorum ad mare repulsis, quum re malè A
gesta ad Catonem reuerti non sustineret, classem ab Africa auersam ad Ba
leares insulas appulit. vbi postquã Ebusum insulam vi cepisset, reliquę sine
prælio in deditionem venêre. ipse Pompeius morbo correptus, cum mili
tibus suis ibidẽ aliquandiu moratus est. Scipio aut̃ relicto Vticæ valido
præsidio, cum octo legionibus, & equitum quattuor milibus iter ingressus,
circa Adrumetũ Petreio Labienoq; se coniunxerat, ita vt vñs castris quat
tuor passuum milia occuparent: equitatuq; suo circũ Cæsaris munitiones
vagari iusso, Cæsarianos omni ad aquandum pabulandumq; exitu prohi
bebat. Hinc nondum subuecto ad Cæsarem è Sicilia Sardiniaq; cõmeatu,
tanta fuit in castris Cæsaris nõ solũ annonæ, sed & pabuli inopia, vt equi B
alga è littore collecta, aquaq; dulci elota aliquandiu alerentur. Quibus Cæ
sariani exercitus extremitatibus intellectis Iuba, antequam Cæsar his se dif
ficultatibus explicaret, cum maximis equitum peditumq; auxilijs regno
egressus, Scipioni se iungere festinabat. Verũ intellecto ex itinere P. Sit
tium quendam, & Regem Bogudem iunctis copijs Numidiam regnum
suum vastare, Getuliamq; (quæ & ipsa regni pars erat) ipsamq; Cirtam opu
lentissimum regni sui oppidum, vbi & Regia ipsius erat, cum alijs aliquot
captam, rebus suis timens, cum haud procul à Scipione abesset, abductis è
tiam à Scipione auxilijs quæ antea submiserat, triginta tamen elephantis
ipsi relictis, in regnum reuersus est. Cæsar autem quum ipsius in Africam C
aduentus per maiorem ferè prouinciæ partem in dubium vocaretur, nec
alius præter vnũ ex ipsius legatis aduenisse crederetur, missis circumqua; q;
litteris omnes ciuitates de aduentu suo certiores facit. Hinc plurimi statim
vndique ex vniuersa prouincia viri nobiles è suis ciuitatibus profugi, de ad
uersariorum sæuitia atque acerbitate non sine lachrymis conquerentes, ad
castra Cæsaris confluxêre. Quibus intellectis, tantisq; prouincialium in
iurijs permotus, quum hætenus per hiemem statinis se continuisset, æsta
te iam inita, coactis vndique quæcunq; vsquam erant cum copijs tum au
xilijs, iusto deinceps cum aduersarijs bello decertare, prouinciamq; ab illo
rum crudelitate vindicare constituit: litterasq; ad Allienum & Rabirium D
per cata scopum mittit, quibus exercitum sibi quamprimũ transportare
præcipit. Ipse interim dum exercitus adduceretur, opera incepta perficere,
& castra validioribus augere munitionibus non intermittit. Scipio alia
ex parte elephantos quotidie assuefacere, ne non tam hostium quàm suorũ
periculo & exitio pòst in pugnam producerentur. Interea à turmis equi
tum, quæ vtrinq; pro vallo in stationibus erant, crebris minutisq; quotidie
ferè prælijs concurritur. Et Scipio quidem per singulos penè dies, suos ad
pugnam instructos pro castris maiore diei parte in acie consistere iubens,
aliquando etiam longiùs progressus, Cæsarem ad prælium prouocabat.

Sed

Sed Cæsar ijs, qui pabulandi, lignandi, muniendi, aut alterius rei gratia è castris processerant, sine tumultu, & modestè intra munitiones receptis, equitatusq; sui partem loco consueto in statione consistere, & si hostis propiùs accederet, retro se intra munitiones recipere, reliquos autem suo quemque loco armatos, & si hostis ingrueret paratos esse iubens, se cum reliquo milite intra castra fossa valloque altissimo, alijsq; maximis operibus & munitionibus cincta, atque aliàs ab omni telorum tormentorumq; bellicorum genere instructissima, magna cum fiducia cõtinebat: exspectans nimirum dum id quod restabat veteranarum legionum cum secundo cõmeatu aduenisset. Qua in sententia quã Cæsar copijs subinde ad pugnam à Scipione productis perstaret, Scipio contempta Cæsaris exercitusq; ipsius patientia, in castra regressus, concione aduocata prolixè de Cæsaris Cæsarianorumq; timiditate & desperatione apud suos verba facit, victoriamq; haud dubiam eamq; breuem ipsis pollicetur. Per id tempus Numidæ Getuliq; complures, quotidie signis castrisq; Scipionis relictis, alij in regnum discedere, alij in castra Cæsaris etiam cateruatim profugere, memoria beneficiorum quæ maiores ipsorum olim à Mario (cuius affinem Cæsarem esse intelligebant) acceperant. E quibus Cæsar illustriores aliquot cum litteris ad ciues suos mittit: hortaturque, vt se suosq; fortiter contra aduersarios defenderent, neque ijs se temerè permitterent. Hoc quoque tempore Labienus tentata cum parte equitatus Leptis oppidi, quod Saferna tenebat, expugnatione, amissoq; scorpionis ictu vno è Decurionibus, suisq; hinc perterritis, ad suos se recepit. Acillitani quoque per id tempus legatis ad Cæsarem missis, ciuitateq; sua in Cæsaris fidem tradita, frumentumque & alia quæ ipsis suppetebant polliciti, præsidium sibi à Cæsare mitti petunt. Cæsar igitur C. Mellium Ædilitia potestate functum, cum præsidio eò proficisci iubet. Quo intellecto C. Confidius, qui Adrumeto cum duabus legionibus, & equitibus cc. præerat, cum octo cohortibus Acillam prior occupare stitens, quum se à Mellio præuentum, præsidiumque Cæsaris ab Acillitanis receptum videret, Adrumetum reuersus, acceptisque ibi equestribus à Labieno copijs, Acillam obsidione cinxit. Hanc postea multis magnisq; operibus oppugnare adortus, aliâq; diu multumq; expertus, quum nihil proficeret, acceptis tandem aduersis de infelici suorum equestri prælio nuntijs, frumento ceterisque, quæ affatim in castris aderant, ad victum necessaria, incensis, obsidione oppidi relicta, Adrumetum iterum se recepit. Eodem tempore & Crispus Sallustius Cercinna insula, eiectione ex ea C. Decio viro Prætorio, qui eam cum præsidio tenuerat, potitus, magnam frumenti copiam ibi inuentam, per naues onerarias in castra Cæsaris mittit. Tunc quoque naues onerariæ, quas Allienus cum secundo comæatu, & duabus legionibus, & equitibus Gallis dccc. funditoribusq; & sagittarijs

ACILLA
RECEPTA.CERCINNA
RECEPTA.

mille à Lilybæo ad Cæsarem miserat, quarto post die in portum Ruspinæ, vbi Cæsaris castra erant, vento vsi secundo peruenere. Hinc Cæsar post longa exspectationis tædia omnibus suis receptis gauisus, omniq; sollicitudine liberatus, milites iam recenter aduectos, nauibusq; egressos, per castella munitaq; loca disponit: & donec à nausea & languore vigori pristino restituerentur, aliquantum interquiescere iubet. Eodem ferè tempore & Tisdritani legatos ad Cæsarem mittunt, triticiq; modia mille ccc. apud se esse docent: cuius conseruandi caussa præsidium sibi à Cæsare mitti petunt. Quibus Cæsar gratias agens, præsidium se quamprimùm missurum pollicetur. Interea P. Sittius, quem fines Numidiæ cum exercitu ingressum supra relatam est, castellum munitissimum, in quod Iuba præter frumentum cetera quoque vsibus bellicis necessaria conuexerat, vi expugnatum capit. Cato verò dum hæc geruntur, habitis nouis delectibus, magnam omnis generis hominũ, tam seruorum, q̃ libertinorum, omniumq; qui per ætatem armis ferendis habiles essent, manũ armauerat, & Scipioni in subsidium submiserat. Sed Scipio miratus Cæsarem, qui alioqui vltro bellum inferre, & prælio laceffere consuesset, ita obstinatè etiam prouocatum eo nunc abstinere, tamq; insolitam Cæsaris patientiam, tantamq; consilij commutationem suspectam habens, Getulos duos, quos sibi fidelissimos amicissimosq; credebatur, propositis maximis præmijs, in castra Cæsaris speculatũ mittit. Sed hi ad Cæsarem perducti, indicantes ad quid missi essent, cupere se in castris Cæsaris manere, simul & alios Getulos complures C. Marij clientes, omnesq; non nuper ciuitate Ro. donatos, & in legionem quartam & sextam adscriptos, in castra Cæsaris transire paratos exponunt. Quod & euentus mox comprobauit, pluribus legionarijs ex legionibus iam dictis ad Cæsarem postridie confugientibus: qui collaudatos, & ad se receptos stipendio donauit: factaq; aduentu duarum legionum cum equitatu, aliaq; leui armatura, non mediocri copijs suis accessione, omnibus copijs suis eductis longius progressus, primùm collem quendam, in quo turris erat, siue specula, quæ à præsidio Numidarũ tenebatur, missa turma Hispanorum cum parua leui armaturæ manu, deturbatis Numidis, pluribusq; ex his captis, reliquis in fugam conuersis, occupat. Deinde Labienũ ad suppetias Numidis præsidiarijs fugientibus ferendas, cum toto ferè dextræ aciei iam instructæ equitatu longius à suis procurrentem (media inter se & Labienum maxima quadam villa, quæ Labieni prospectum impediabat) immissa equitatus sui ala sinistra, à reliqua acie intercludit: extremũq; ipsius equitatum antequam sentiretur cõsequutus, cum intercluso reditus ad suos non daretur, rectà in castra confugere compulit. Galli autem Germaniq; quos secum Labienus habebat, resistere ausi, circumuenti vndiq; vniuersi fortiter repugnantes cecidere. Quod vbi legiones Scipionis, quæ lon-

TISDRARE-
CEPTA.

longiùs à castris instructæ stabant, animaduertêre, hæ quoque fugientes omnibus se portis in castra coniecêre. Cæsar autem postquã receptum cani iussisset, suos omnes incolumes intra munitiones recepit. Postridie omnibus vndique præsijs deductis, postquam vniuersas iterum copias instructas in campum produxisset, facta que pugna potestate, dum Scipionem suis se munitionibus continere videt, aciem suam, vt erat instructa, Vzitam versus (quod oppidum Scipio tenebat) ducit. & iam minùs mille passibus ab oppido aberat, quum Scipio veritus ne oppidum, ex quo aquatione ceterisque rebus necessarijs exercitus eius plurimùm iuuabatur, amitteret, aciem quidem vniuersam instructam, & elephantos ante oppidum constituit: sed ita vt media acies oppido tegeretur, vtrumque tantùm cornu cum elephantis in conspectu aduersariorum esset. Cæsar quum vsq; ad vesperam ferè in acie constitisset, neq; Scipio se loco moueret, intelligens se non sine maximis difficultatibus vno eodemq; tempore oppidum, quod maximis Numidarum tenebatur præsijs, oppugnaturum, simul & contra hostem ex loco iniquiore depugnaturum, milites suos, qui in illam vsq; horam in armis perstiterant, in castra reducit. Sub id tempus intercepta à C. Virgilio Petronio, qui Thapso oppido maritimo præerat, vna è nauibus Cæsarianis, quæ cum secundo cõmeatu è Lilybæo cum reliquis soluerat, atque ab alijs deerrauerat, ventoq; ad Thapsum delata fuerat: altera item quæ veteranos cum Centurione vno & tyronibus aliquot vehebat, simili tempestate ad Egimurum delata, à Vari & Octauij classe capta: Cæsar ob id indignatus, eos quos apud Thapsum cum parte classis præsidio nauium onerariarum & longarum, quæ per mare vagabundæ errabant, in statione esse iusserat, propter negligentiam ignominia notatos, propositoq; in eos grauissimo edicto, dimisit. Eodem tempore sub occasum Vergiliarum per noctem nymbus procellosus subitò cum saxorum grandine cælo deiectus Cæsaris exercitum plurimùm afflixit: qua nocte & quintæ legionis pilorum cacumina sponte arsere. Interim Rex Iuba nuntio de aduerso Scipionis equestri prælio ad se perlato, cum domesticis bellis intentus, ad primam Scipionis euocationem nõ accederet: postea omni Africa, quæ populo Ro. parebat, sibi à Scipione promissa, Saburam præfectum cum parte exercitus præsidio regni contra Sittium relinquit: ipse cum legionibus tribus, equitibus frenatis DCCC, Numidis autem sine frenis, alijsq; terrestribus copijs quàm plurimis, & alijs .xxx. elephantis, iterum ad Scipionem contendit. Quem Cæsar vbi aduenisse cognouit, munitiones suas longiùs producere, locaq; Scipioni propinquiora & excelsa occupare aggreditur. Scipio ex aduerso, vt Cæsari facultatem longiùs progrediendi præriperet, Labienum proximum collem inuadere iubet. Quo occupato, cum eundem & Cæsarem petiturum Labienus sibi persuaderet, in valle latissima profundissimaq;

quæ inter collem & Cæsarem media iacebat, quâq; necessariò Cæsari transfundendum erat, in insidijs cum parte equitatus leuique armatura confedit: aliosq; equites post collem, quem Cæsar petebat, subsidere iussit, qui dum ipse Cæsarem à tergo ex improviso adoriretur, se ex aduerso è colle ostenderent: sperans scilicet hac ratione Cæsarem & regressu & progressu interclusum, certissimum exitium incursum. Ceterum quum equites, quos post collem Labienus collocauerat, citius quàm debebant summa collis peterent, equites quos Cæsar præmiserat eosdem conspicati & consecuti, partim cædunt, partim viuos capiunt: deturbatoq; Labieni præsidio colle poriuntur, Labieno cum suo equitatu fuga salutem quærere coacto. Cæsar autem distributis statim per legiones operibus, castra eodem colle munivit. Simul & à maximis suis castris per medium campum ad oppidum Vzitam vsque (quod inter sua & Scipionis castra medium erat) duo brachia ducit, quæ ad sinistram dextramq; oppidi angulum pertingebant: quam rem plurimas sibi comoditates & securitates tam ad expugnandum, quàm ad colloquia & perfugia, sibi præbere posse intelligebat. Quo ex opere dum Cæsar sub vesperam suos in castra reducit, Iuba, Scipio, & Labienus cum omni equitatu, leuiq; armatura, impetu in Cæsarianos facto, equites loco cedere compellunt. Sed Cæsar copijs omnibus ex itinere reductis, equitibusq; suis magno impetu in Numidicum equitatum conuersis, eundem cæsis lauciatisq; quàm plurimis, in castra vsque Regia fugere compulit. & nisi nox interueniens, puluisque aduerso vento sublatus prospectui Cæsarianorum officiens prælium diremisset, vniuerso equitatu cum leui armatura deleto, Iuba ipse & Labienus sine dubio in Cæsaris potestatem venissent. Hoc prælio magna felicitate à Cæsare commisso, plurimi è sexta & quarta legione à Scipione ad Cæsarem transiêre: nec pauciores alij in alias regiones finitimas, quò quisq; poterat, diffugêre. Getuli quoque, ad quos Cæsarem perfugas cum litteris & mandatis misisse relatum est, successu rerum Cæsaris permoti, à Rege suo Iuba vniuersi defecêre, armaque contra ipsum cepêre. Quo intellecto Iuba, ex ijs copijs quas ad Scipionem adduxerat, cohortes sex, quæ fines regni sui contra Getulos tutarentur, mittit. Similiter & ex Vzita oppido, brachijs quæ Cæsar instituerat perfectis, & ad oppidum vsq; perductis, ita vt tutò inter Cæsarianos & eos qui in oppido erant, quotidiana ferè colloquia fierent, nobiles aliquot Getuli ex equitatu Regio, quorum maiores sub Mario olim meruerat, per noctem ad lumina cum equis calonibusque circiter mille in castra Cæsaris perfugiunt. Cæsar enim tam litteris, quàm fama vulgauerat, Afris quidem qui ad se transituri essent, libertatem & omnes facultates concessurum, ciuibus verò Romanis præter impunitatem etiam præmia daturum. Hinc factum est, vt plurimi quotidie in partes ipsius relicto Scipione & tum temporis & postea concederent.

derent. Postridie eius diei, quum vniuersæ vtriuque copix instructæ & in aciem productæ, non procul à castris Cæsaris medio inter vtrumque exercitum haud amplius tercentorum passuum spacio, à manè vsq; ad horam diei decimam sub armis cõstitissent, nec ab alterutra parte pugnx initium fieret, atque hinc Cæsar inclinata iam die suos in castra reducere inciperet, omnis Numidarum Getulorumque equitatus sine frenis castra Cæsaris in colle posita inuadere parabat: Labienoque, qui loco suo immotus cum equitatu frenato persistebat, legiones Cæsaris distinente, equites cum leui armatura temerè & iniussu Cæsaris longiùs contra Getulos Numidasque progressi, transitaque palude à leui armatura deserti, à multitudine Numidici Getulique equitatus loco pulsi, paucis quidem suorum cæsis, sed plurimis conuulneratis fugientes ad suos se recipere coacti sunt. Vicissim postero die cum equitatus Cæsariani pars Leptim frumentandi caussa missa, Numidas Getulosque equites prædatores sibi obuios habuisset, centum ex ijs cum interfecere, tum viuos cepere. Post hæc vtroque duce suis hinc inde operibus munitionibusque incumbente, aliquandiu equestribus tantum leuibuscque prælijs concursum est. Interim ad Cæsarem perfertur Varum, qui cum quinquaginta quinque nauium classe ab Utica Adrumetum excurrerat, è Cothone Adrumetinorum portu egressum, tredecim nauium classem, quam Cæsar cum Q. Aquila Adrumetum in stationem præsidij gratia miserat, tempestate iactatam, & ad Leptim negligentius custoditam, defensoribusque vacuam partim incendisse, partim cepisse. Cæsar itaque nihil cunctatus equo admisso Leptim (quæ .vi. milibus passuum à castris suis aberat) proficiscitur: consensoque paruo nauigio, reliquis nauibus statim post se venire iussis, Varum persequi contendit. Varus autem celeritate audaciaque Cæsaris territus, Adrumetum versus vnde venerat cum vniuersa classe fugam capit. Sed Cæsar fugientem consequutus, alteraque quinqueremium à Varo paulò antè captarum cum omnibus suis epibatis recepta, & præter hos cxxx. custodibus in ea captis, aliisque hostium triremi remigibus epibatisque onusta potitus, reliquas naues superato promontorio in Cothonem Adrumetinorum portum fugere coëgit. quas quum vento minus secundo vsus, eodem die assequi nõ posset, postridie prima luce, & ipse Adrumetum appellens, naues quidem onerarias quæcunque extra Cothonem longiùs in salo stabant, incendit: reliquis verò quæ in Cothonem se receperant, prælio decertare detrectantibus, in castra reuersus est. Haud multò post Labienus quum intellexisset Cæsarem loca quædam frumentandi gratia sæpiùs petere solitum, quum Cæsarem eodem ex consuetudine com meaturum crederet, cum magno equitatu, leuique armatura iisdem in locis in insidijs confedit. Sed Cæsar cognito ex perfugis Labieni consilio, quum per dies aliquot ea frumentatione abstinuisset, quò hostem se-

curio-

curiorem negligentioremq; redderet: postea ductis cum parte equitatus octo legionibus, parte autem equitatus praemissa, insidiatores in conuallibus latentes inopinantesque aggressus, occisis circiter quingentis, reliquos fuga salutem quaerere compulit, Labieno conspectis legionibus Caesaris, laborantibus fugientibusq; suis, cum suo equitatu succurrere non audente. Caesar inter haec quum in angustias rei frumentariae coniectus, castra sibi necessario mutanda intelligeret, Lepti, Ruspina, & Achilla praesidio firmatis, Aquilae & L. Cispio Adrumetum & Thapsum obsidere iussis, castris incensis ad oppidum Agar proficiscitur, castraq; haud longe ab eo oppido ponit. Scipio Caesarem cum omnibus copijs subsequutus, vi. passuum milibus a Caesare castra facit. Hic quum Scipio legiones duas ad Zettam oppidum (quod a parte castrorum Scipionis situm, ab iisdem decem milibus passuum, a Caesarianis vero .xviii. milibus aberat) frumentatum misisset, Caesar ex perfugis certior factus, motis e campo in collem & loca tutiora castris, quarta vigilia cum copijs suis hostium castra praetergressus, Scipione longius in agros circumiacentes propter frumentationem progresso, Zetta oppido potitur: captoque ibi C. Brotio Regino equite Ro. Scipionis familiarissimo, qui oppido praerat, & P. Atrio equite item Ro., camelisque Regijs .xxii., Oppium legatum ibi cum praesidio relinquit: copiasque suas praeter hostium castra in suas munitiones reducere instituit. Quo in receptu Labieno postremum Caesaris agmen infestante, Caesar signis subinde in Numidas equites leuemq; armaturam mirabili celeritate nunc suis instantes, nunc refugientes conuersis, minimoque itineris spacio non sine maximis difficultatibus per plures horas, modo procedendo, modo resistendo quam tardissime confecto, tandem hora prima noctis decem suorum saucijs, reliquos incolumes in castra reduxit. Labienus autem ccc. e suis desideratis, plurimis conuulneratis, omnibus autem nunc cedendo nunc insequendo defatigatis, ad suas munitiones reuersus est. Haud multo post Caesar quum productis in aequiora loca copijs, non longe ab hostium castris diutius consistens, facta semel atque iterum pugnae potestate, Scipionem in locum aequum descendere nolle perspiceret, exercitu ad .xii. Kal. April. illustrato, tertio post die motis castris Sarsuram oppidum, in quod frumentum Scipionis coniectum erat, quodq; a Numidarum praesidio tenebatur, copias ducit. Sed Labienus facto in postremum Caesaris agmen impetu, parte impedimentorum intercepta, etiam legiones onere sarcinarum impeditas aggredi ausus, submisso a Caesare expeditorum aliquot legionariorum subsidio, plurimis suorum tum occisis tum vulneratis, turpiter in fugam versus est. Caesar autem interfecto in hostium conspectu Numidarum praesidio, P. Cornelio Scipione euocato, qui oppido praerat, fortiter quidem sed frustra repugnante, oppido simul & frumento potitur. Postridie ad Thebennam

ZETTA
CAPTA.

SARSURA
CAPTA.

bennam oppidum quod Confidius tenebat profectus, quum eam expugnare propter inopiam minùs operæ precium existimaret, in castra, quæ ad Agar habebat, reuertitur. Similiter & Scipio in priora castra exercitum reducit. Interim Thebennenses missis legatis docent Regium præsidium à se interfectum, auxilium igitur à Cæsare contra Regem sibi quàm primùm mitti petunt. Quibus Cæsar statim Marcium Crispum Tribunum cum cohorte, sagittarijsq; compluribus & tormentis mittit. Dum hæc geruntur, legionarij, qui morbo, aut alio impedimento retenti, cum priore comœatu trajicere non potuerant, ad quattuor milia, equites item quadringenti, sagittarij; & funditores mille è Sicilia in Africam ad Cæsarem venêre. Hos igitur Cæsar cum reliquis omnibus legionibus ad pugnam instructos, haud procul ab oppido, cui Tegea nomen erat, vbi Scipio. ccc. equitum præsidium habebat, in acie constituit. Sed quum & hîc Scipio prælio decernere detrectaret, Cæsar tædio victus, equitum suorum turmas vnâ cum leui armatura sagittarijsq; & funditoribus in hostium equitatum, qui pro oppido in statione erat, immittit. Ibi auxilijs equestribus à Labieno equitatu suo summissis, dum recentiores defatigatis succedunt, Cæsariani paulatim loco cedere cœperant, donec Cæsar altera vicissim equitum ala suis laborantibus subsidio missa, prælioq; magnis suorum animis redintegrato, cæsis fauciatisque quàm plurimis fugientes per tria passuum milia persequutus, in proximos colles compulit. Et quum iam pluribus certisq; experimentis cõpertum haberet, Scipionem nullis conditionibus ad prælium loco æquo committendum pertrahi, neque iterum castra propter aquarum inopiam propiùs hostium castris admoueri posse, ad Thapsum obsidendum animum conuertit: sperans nimirum se hac ratione, vel Scipionem in necessitatem dimicandi coniecturum, vel ipso pugnam detrectante, oppidum maximi momenti facilè in suam potestatem redacturum. Aberat Thapsus ab Agar. xvi. ferè passuum milibus, maximoq; præsidio à Virgilio Petronio tenebatur. Is autè erat oppidi situs, vt peninsulæ speciem præberet: quòd ab vna quidem parte mari, ab altera verò palude allueretur, isthmusq; inter paludem & mare non ampliùs mille quingentorum passuum angustum admodum ad oppidum accessum præberet. Huc igitur progressus, castelloque statim ad fauces isthmi communito, validoque præsidio relicto, hostes accessu oppidi interclusit: castrisque lunatis constitutis, eodem quo venerat die, oppidum vallo munitionibusq; cingere aggreditur. Scipio autem cum Virgilium Thapsitanosque hæcenus rebus suis fidissimos, non sine dedecore à se deseriri posse intelligeret, Cæsarem statim per loca superiora subsequitur: cumque occupatis iam à Cæsare angustijs, oppidoque exclusus, Thapsitanis auxilium submittere prohiberetur, mille quingentis à castris Cæsarianis passibus ad mare castra communire

THEBEN-
NA RECE-
PTA.

Q insti-

instituit: parteq; operis iam effecta, dum reliqua perficitur, partem copia-
 rum cū elephantis pro vallo ad deterrendos hostes in acie constituit. Quo
 intellecto Cæsar, Asprenatē Proconsule cum duabus legionibus præsidio
 castrorum relicto, parteq; classis ad Thapsum relicta, reliquas naues iubet
 post hostium, qui castra ad mare habebant, terga, ad littus appellere: exau-
 ditóq; signo quod illis constituerat, clamore subito sublato hostibus auer-
 sis terrorem incutere. Ipse autem reliquas copias summa cum festinatione
 ad hostium munitiones ducit: quos ubi munitionibus perficiendis sedulò
 incumbere videt, acie triplici instructa, dum pedibus exercitum circumcur-
 sans verbis animos suorum excitat, animaduertit hostem circa vallum tre-
 pidare, pauidosq; vltro citroq; concursantes, nunc prodire, nunc intra mu-
 nitiones se recipere, turbatos scilicet inopinato nauium Cæsarianarum à
 tergo accessu. Quod ubi & à maiore Cæsariani exercitus parte conspectum,
 legati statim pugnae signum dari postulant. Sed negante Cæsare placere
 sibi, vt eruptione pugnaretur, atq; ob id cunctante, tubicen à militibus co-
 actus dextro cornu signum canit. Hinc Centurionibus etiam aduerso pe-
 ctore frustra obluçantibus, signa ab omnibus simul cohortibus inferri cœ-
 pta. Cæsar autem quum suos iam ad pugnam accensos, nullo modo con-
 tineri posse videret, dato FELICITATIS signo, ipse protinus equo con-
 scenso admissóq; vel primus in hostem fertur. Elephantis aduersariorum,
 qui pro munitionibus stabant, à sagittarijs funditoribusq; impetiti, clamo-
 req; & strepitu territi, & in suos conuersi, plurimos dum intra munitiones
 retrofugiunt oppressere. simul etiam Mauri, qui ad elephantorum præsi-
 dium in eodem cornu consistebant, in fugam versi sunt. Sic Cæsar paucis
 admodum repugnare ausis, ijsq; interfectis, primo statim impetu vallo ho-
 stium potitus, reliquos munitionib. relictis in superiora castra, vnde pridie
 excesserāt, fugere compulit: quæ postquam vacua inuenere, illinc in castra
 Regia fugientes, dum & hæc à Cæsarianis occupata vident, armis simul cum
 omni salutis spe proiectis, quò expeditiores fugerent, cuncti locum quen-
 dam editum castris proximum cursu petunt. Cæsar autem dissipatis, totoq;
 passim campo quæ quisq; poterat diffugientibus, ne hostibus se colligendi
 spacium daret, legiones è vestigio insequi iubet. Quæ postquam ad collem
 in quem hostes confugerant, peruenere, aduersarios, salutatione more mi-
 litari facta, fidem Cæsaris frustra implorantes, etiam inspectante, & pro i-
 psis deprecante Cæsare, ad vnum omnes contrucidauere, exasperatis & in-
 vltionem à Scipione prius interfectorum inflammatis præcipuè veterano-
 rum animis. Tantaq; fuit Cæsarianorum ob recentem victoriam licentia,
 impunitatisque fiducia, vt ne à præcipuis quibusdam è suo exercitu ma-
 nus cohiberent, Tullio Ruffo viro Quæstorio inter ceteros pili iactu con-
 sultò à milite quodam transfixo, Pompeio item Ruffo grauiter vulnerato:

A ita vt Equites, Senatoresq; quamplurimi è Cæsarianis territi, & furorem
 militaremetuentes, è prælio se subducerent. Sic Cæsar tribus exercitibus
 vno die profligatis, cæsis hostium plus decem milibus, è suis verò vix quin-
 quaginta desideratis, paucisq; saucijs, trinis etiam hostium castris vno quasi
 eodemq; impetu captis, insuper sexaginta quattuor elephantis armatis cū
 turribus suis ornamentisq; potitus est. Plurimi autem è Prætorijs Con-
 sularibusque, qui fuga euaserant, alij postea sibi ipsi manus intulere, alij capti,
 quòd prius venia impetrata à Cæsare dimissi arma resumpserat, ab eodem
 interfici iussi sunt. Dion auctor est: Quintanos magna virium suarum fi-
 B ducia à Cæsare petijisse, vt elephantis opponerentur, debellatisq; elephantis
 ipsis concessum, vt in monumentum rei gestæ, elephantibus deinceps pro
 insignibus vterentur. Quidam scriptum reliquere, Cæsarem huic prælio
 ad finem vsq; non interfuisse: quòd dum aciem instrueret, subito morbo
 comitali correptus, in malum perferens (quòd & aliàs eo laborasset) ante-
 quàm vis morbi sensus occuparet, in turrim quandam proximã se deferri
 iusserat. Cæsar quum ex itinere ad Thapsum aliquandiu constitisset,
 missoq; rei à se gestæ nuntio, Virgilium ad deditonem etiam impunitate
 promissa adhortaretur, nec ille obtemperaret, Caninium Rebilum Procon-
 sulem cum tribus legionibus ad Thapsum in obsidione manere iubet.
 C Postridie sacris operatus, militibusq; suis pro concione collaudatis, eosdem
 & potissimum veteranos pro suis quemq; meritis pro suggestu inspectan-
 tibus oppidanis præmijs donat: Thapsosq; Vticam discessurus, Cn. Domi-
 tium ad Thisdram, quam Confidius tenebat, relinquit: præmissoque Vti-
 cam M. Messalla, ipse cum equitatu eodem subsequitur. Equites autem Sci-
 pionis, qui fuga eadem euaserant, dum Vticam versus ad Catonem cōten-
 dunt, Parada oppido ex itinere per vim capto, quòd oppidani accepto de
 rebus apud Thapsum gestis nuntio, ipsos admittere recusarent, maxima
 lignorum strue medio in foro congesta, igneq; subiecto, oppidanos cuius-
 D uis sexus & ætatis constrictos, cumq; omnibus rebus suis in flammis con-
 iectos, crudeli inhumanoq; supplicio vitam finire cogunt. Postquam verò
 Vticam peruenere, Vticensium plebeiorum (qui à Catone ipso statim belli
 initio, tanquam rebus Cæsaris magis affecti, oppido eiectione, ante portam op-
 pidi fossa exigua alijsq; leuioribus munitonibus contra repentinos incur-
 sus se continebant) castra oppugnare aggressi, lapidibus fustibusque ab V-
 ticensibus fortiter repulsi, in oppidum irruerunt: expugnatisque ibi & di-
 reptis Vticensium domibus, plurimos etiam ex ipsis in odium Cæsaris, cu-
 ius partibus eos fauisse credebant, interfecere: ita vt nõ nisi numerata ipsis
 etiam viritim à Catone pecunia, à cædibus & rapinis abstineret. Acceptaq;
 postea & à Fausto Sylla alia pecunia, qui eam de suo numerauit, cum eo-
 dem in regnum Iubæ profecti sunt.

Scipionis exercitus reliquijs Vticam confluerent, Cato omnibus cōuenire iussis, persuasoq; Vticensibus vt seruitia manmitterent, eosdem oppidum contra Cæsarem defendere hortatur, se ducem imperatoremq; rei gerendæ fore, neque ipsos vlllo casu quauis graui deserturum pollicetur. Qua in re quum non omnium vnã esse sententiam intelligeret, Vticensibus potissimum bellum contra Cæsarem decretantibus, oppidi defendendi propositum omittit. Quumq; Senatorij Equestrisque ordinis, alijq; magni nominis viri, qui eò confluxerant, sibi ab Vticensibus haud satis fiderent, vererenturq; ne ab ipsis comprehensi Cæsari traderentur, fugæ consilium capiunt. Quos Cato viatico & pecunia (si quibus opus erat) ceterisq; ad nauigationem necessarijs instructos, nauibusq; subministratis, ad portum vsque deduxit, & quò quisque voluit nauigare permisit. Ipse verò Cæsaris se aduentum exspectaturum simulans, Vticæ manere constitutum habebat. Quumq; Vticenses se pro ipsius apud Cæsarem salute deprecaturus pollicerentur, subridens nullo sibi deprecatore opus esse respondit. Filium autem suum fiducia veniæ à Cæsare impetrandæ, ad Cæsarem proficisci, & de eius clementia optima quæque sperare iubebat, monebatque vt quando eo rerum statu natus & educatus esset, eam fortunam quæ ipsi obtingeret, æquo animo amplecteretur: se in libertate viuendi dicendiq; educatum, & iam ætate prouectum, non posse deinceps immutata vitæ ratione seruituti se addicere. Sed nec filio, nec alteri cuidam adolescenti Statilio, quamuis cum ipso fortunam subire paratis, vt se relinquerent persuadere potuit. His peractis, Cato relicto portu, conuocatisq; in forum Vticensium magistratibus, eisdem proluxa oratione administrationis suæ rationes reddidit: & cum commentarijs rationum apparatusq; & commeatum bellicorū, etiam syngraphas omnes, & quicquid pecuniæ in ærario publico reliquum erat, tradidit: rebúsque ita constitutis domum reuersus, nihil de consueta quotidianaque vitæ ratione remittens, lotus cum amicis Vticensiumque primoribus cœnauit, ne lætis quidem philosophicisque inter cœnam confabulationibus quæstionibusque abstinens: subinde & de ventum secundus esset, atque etiam de his qui ab nauigarant, quantum prouecti essent, percontatus: ita vt nec vultu, neque sermone, vllum turbatæ mentis indicium præberet. Cœnatusque, postquam confabulationem disputationemque etiam in multam noctem protraxisset, amicis benignè à se dimissis, liberisque suis L. Cæsari ipsius Cæsaris necessario, qui tum ibi pro quæstore erat, commendatis, intra cubiculum se recepit, pugione furtim puluinari supposito: lectoque ad lucernam Platonis de immortalitate animorum libro, postquam aliquantum etiam altiùs stertens, vt ab ijs qui in proximo cubiculo essent, exaudiretur, quieuisset, circa primam vigiliam stricto gladio infra pectus se percussit. Quumq; inflicto vulnere è lecto de-

A delapsus, abacum geometricum lecto astantem simul ipso casu in terram impulisset, excitatis eo strepitu his qui proximi cubabant, filius & familiares id quod erat suspicati, ingressi, Catonem sanguine foedatum, procidentibus è plaga intestinis, offendunt. Sed postquam Medicus intestinis in locum suum repositis vulnus fascijs obligasset, Cato ad se rediens, simulata facti pœnitentia, actisque pro ope allata gratijs, somno sibi deinceps opus esse aiebat: proinde quando omnia se rectius habitura speraret, illi discederent. Quibus cum gladio digressis, foribusque iam clausis, Cato disruptis fasciarum suturis, vulneréque crudelissimè diuulso, procidentibusque iterum intestinis, animam exhalans, moribundas in vulnere manus reliquit.

B dam tradunt, inter ipsam curationem rescisso vulnere inter Medici manus expirasse. Uticenses quanquam aduersus Catonem ipsum aliàs odio partium minùs bene affecti, integritatem tamen ipsius reueriti, honorificentissimo funere publicè elatum in littore sepelierunt. L. autem Cæsar populum cohortatus, ut portis apertis Cæsarem aduentantem exciperent, ipse Cæsari obuiam profectus est. Messalla interim quem Cæsar præmiserat, ab Uticensibus admissus, custodias omnibus portis ponit. Cæsar autem interea temporis Vzita Adrumetóque in potestatem receptis, magnaque cum frumenti tum armorum & pecuniarum copia ibi inuenta potitus, & L. Liuienio Regulo cum legione Adrumeti præsidio relicto, Uticam pergebat:

C occurrentique sibi in itinere L. Cæsari, vitamque suppliciter deprecanti, ignouit. Alijs item compluribus sibi obuijs, qui Pompeium prius, Scipionem postea sequuti fuerant, inter ceteros M. Eppio, & M. Aquinio Catonis filio veniam concessit: Uticamque per tenebras ad lumina perueniens, nocte extra oppidum exacta, postridie ingressus, Uticenses quidem pro ipsorum in se studio gratias agens pro concione amplissimè collaudauit, ciues verò Romanos negociatores, potissimum autem trecentos illos à Scipione delectos qui pecunijs & consilio Scipionem contra se iuuerant, grauiter increpuit: ita tamen ut vita ipsis concessa, multa bis mille sestertium imposita contentus fuerit. Ceterum intellecta morte Catonis plurimum indoluisse fertur,

D exclamasseque: Ego tibi Cato mortem inuideo, qui mihi gloriam salutis tuæ inuideris. Quumque in scrinia Scipionis, quibus secretiores litteræ includebantur, incidisset, etiam non lectas comburi iussit. Filijs autem Catonis non vitam solum, sed & paterna bona concessit: aliosque quamplurimos, qui postea, quum animum eius iam deseruuisse crederent, ad eum accedere, venia data incolumes dimisit. Pompeiæ Cnei Pompeij filia, quæ Fausto Syllæ nupserat, ipsisque Fausti liberis vitam & omnia sua concessit. Interea Rex Iuba, qui cum Petreio fugiens prælio excesserat, interdium latitans, nocte proficiscens, in regnum peruenerat: Zamamque oppidum (quod maximis operibus ipso belli initio comunierat, quod ibi Regiam haberet,

VZITA ET
ADRUMETUM
RECEPTA.

UTICA RE-
CEPTA.

coniugésque ipsius cum liberis omniq̄ue Regia suppellectili ibidem affer-
 uarentur) accedens, à suis admissus non est. Idq̄; hac potissimùm de caussa,
 quòd quum ad expeditionem contra Cæsarem proficisceretur, maximam
 in medio foro pyram coaceruata immensa lignorum copia exstrui curaue-
 rat, hoc proposito, vt siquidem se hoc bello inferiorem esse contingeret,
 interfectis omnibus suis & in pyram coniectis, ipse quoque cum coniugi-
 bus, liberis, & omni denique gaza superiniectis ea cōcremaretur. Quumq̄;
 primò pro suo imperio minis agens nihil proficeret, tandem & ad preces
 confugiens, ne sic quidem auditus est. Imò nec coniuges quidem aut liberi
 petenti, acriusq̄; instanti redditi. Hinc omni spe destitutus, indignatusq̄;,
 relicta Zama, cum Petreio paucisque equitibus villam quandam suam pe-
 tit: vbi sumptuosissimè cum Petreio epulatus, quum aliam honestæ mor-
 tis occasionem non inueniret (quòd omni passim bello sublato, omnia se
 Cæsari submitterent) mutuis casuri vulneribus infesti se inuicem ferro pe-
 tunt. Ceterum Petreio à Iuba Rege, qui viribus & robore corporis præsta-
 bat, adactò altiùs ferro facilè interempto, Rex superstes conatus sibi manus
 adferre, quum non posset, vix tandem ab vno seruorum vt ab illo occide-
 retur impetrauit. Quidam Iubam priùs à Petreio interfectum tradunt, Pe-
 treium autem proprijs manibus cecidisse. Zamenses autem horum ignari,
 quum Regem cum exercitu quamprimùm adfuturum crederent, missis
 Vticam legatis, auxilium sibi à Cæsare aduersus Regem mitti petunt, se vel
 ad vltimum vitæ spiritum Cæsari oppidum seruatuos. Quòd dum Cæsar
 ipse cū equitatu suo postridie proficiscitur, obuios sibi Regios duces quàm
 plurimos in gratiam recipit. Cuius fama clementiæ exciti, omnes ferè to-
 tius regni equites, Zamam ad Cæsarem confluxère, veniaq̄; à Cæsare im-
 petrata dimissi sunt. Dum hæc fiunt, Considius intellecta clade suorū,
 Domitij aduentum expectare veritus, relicta Thisdra, clam cum paucis
 Getulis, quanta poterat maxima pecunia secum ablata, Iubæ se coniunctu-
 rus in regnum fugit. Sed Getuli auiditate prædæ Considio in itinere inter-
 fectò, in sua quisque delapsi sunt. C. quoque Virgilius terra mariq̄ue ob-
 fessus, superioribus nuncijs acceptis, fide data, se suaq̄; omnia cum oppido
 Caninio Proconsuli permittit. P. autem Sittius fuso profligatoq̄; exer-
 citu Regio, ipsoq̄; duce Sabura interfectò, dum per Mauretiam ad Cæ-
 sarem proficiscitur, intellecto Afranium & Faustum cum mille quingen-
 tis equitibus, qui Vticam diripuerant, in Hispaniam contendentes eodem
 sibi itinere occursum, dispositis insidijs, maiori equitum Afranianorum
 parte vel cæsa, vel in deditionem accepta, Afranium ipsum cum Fausto vi-
 uos capit: quos quum ad Cæsarem perducere cogitaret, orta in exercitu se-
 ditione, antequam ad Cæsarem peruenirent, interfecti sunt. Scipio in-
 terim, qui conscensis. xii. nauibus apertis, cum Damasippo, L. Torquato,
 & Ple-

ZAMA CA-
 RTA.

& Pletorio Cestiano, in Hispaniam ad Pompeium cursum instituerat, diu aduersis iactatus tempestatibus, quum tandem Hipponem Regium inuitus deferretur, à classe P. Sittij, quæ ibi per id tempus erat, cum suis circumuentus, irrumpentibus statim in nauem suam Sittianis, atque vbi Imperator esset interrogantibus: Imperator, inquit, bene se habet. simul ferro se trajciens, seipsum in mare præcipitavit. Cæsar autem Zamæ etiamnum consistens, suppellectili gazaq; Regia, simul etiam bonis ciuium Ro. qui arma contra tulerant, sub hasta diuenditis, collatisq; in Zamenses præmijs, Numidiam ex regno prouinciam facit: relictoq; ibi Proconsule Crispo Sallustio, Uticam reuertitur: diuenditisq; & ibi bonis eorum, qui contra se militauerant, aut ordines duxerant, multatisq; Thapsitanis, Adrumetanis, Leptitanis, & Thisdritanis, impositoq; singulis ipsorū pro sua cuiq; facultate certo olei, frumenti, aut etiam pecuniæ modo, Idibus Iunijs Utica soluens, post diem tertium Caraleis in Sardiniam peruenit. Ibi & Sulchitanos (quod Nasidium, qui ad Massiliam contra Cæsarem rem gessit, cum classe recepissent, suisq; copijs iuuissent) octauas pro decimis pendere iussos, multauit. Ibi & partem veteranorum militum, ne nouas iterum seditiones mouerent, etiam antequam in Italiam trajceret, dimisit. Reliquas autem copias cum C. Didio in Hispaniam aduersus Pompeium misit, perlatisque iam tum ad se honorificentissimis Senatus de se decretis gauisus, conscensis ante diem .iiii. Kal. Quintiles nauibus, tempestatibus subinde retentus, duo de trigesimo post die Romam peruenit. Senatus namq; accepto statim victoriæ Africanæ nuntio, decreta quadraginta dierum supplicatione, plurimis quoque amplissimisq; Cæsarem honoribus per Senatusconsulta decretis ornauit. Inter quæ præcipua fuere, quod Dictatorem ipsum deinceps in decennium crearunt: non quidem bello, aut alia aliqua necessitate impendente, neque alia quauis caussa, ob quas Dictator ante ea tempora creari solebat, sed quod aliud non haberet populus Ro., quo cum summo honore summum simul imperium ipsi deferret. Præfectum quoque moribus Censoria potestate (quod Censoris nomen infra ipsius merita videretur) in triennium constituerant: quæ quidem præ ceteris cupidissimè admisit, interim & alijs quibusdam honoribus, qui simul decreti erant, non reiectis. nimirum vt curuli sella proximus semper Consulibus in curia & Senatu assideret: sententiam primus diceret: præmiaq; in equestribus certaminibus solus diuideret: Magistratus omnes etiam plebeios quibus vellet conferret, equisque albis & lictoribus, quos in prima secundaq; Dictatura habuerat, in triumpho vteretur: quæque humanum excedebant fastigium, vt quadrigæ ipsi in Capitolio ante Iouem statuerentur, imagoq; ipsius simulachrum orbis terrarum pedibus premens cum titulo SEMIDEI poneretur: atque his ferè contentus, alia pleraq; his similia vel

NUMIDIA
PROVIN-
CIA FA-
CTA.

CAESARIS
AD VRBEM
EX AFRICA
REDITVS.

CAESAR DI-
CTOR IN
DECEN-
NIUM.

CAESAR
PRAEFEC-
TVS MO-
RIBVS.

ma-

CAESAR
 DICT. III.
 M. LEPIDVS
 MAG. EQ.

GALLICVS
 CAESARIS
 TRIUM-
 PHVS.

ALEXANDRI-
 NVS TRI-
 VMPHVS.

PONTICVS
 TRIUM-
 PHVS.

AFRICA-
 NVS TRI-
 VMPHVS.

maiora repudiavit. Tertiam autem Dictaturam sub id ferè tempus in-
 ijt, M. Lepido magistro equitum sibi assumpto, quem & in Consulatu il-
 lius anni collegam sibi adsciuerat, vt suprà dictum est: quam Dictaturam
 etiam in plures insequentis anni menses dum annus completeretur (quòd
 non semestris vti prius, sed annuus iam is Magistratus esset) continuauit.
 Postquam autem in urbem peruenit, omnibus statim qui arma bellis præ-
 teritis contra se gesserant, ignouit: inter quos & M. Marcello deprecante
 Senatu reditum concessit. habitaque tam apud populum quàm in Senatu
 oratione benignitatis humanitatisq; plena, vniuersos deinceps bono esse
 animo, optimaque de futuro ipsius imperio sperare iussit, redditis interim
 rationibus de pecunijs solito maioribus à se exactis: nimirum ob alendos
 exercitus, quibus promotis iam sua potissimum opera vndiq; imperij Ro.
 terminis, etiam solito maioribus opus esse dicebat. Deinde rebus omni-
 bus magnificentissimè sumptuosissimèq; adornatis, quattuor egit trium-
 phos, diuerso quemque apparatu & instrumento. Primum quidem cele-
 berrimumq; Gallicum, de Gallicis Germanicisq; populis, cuius apparatus
 ex citro potissimum constitit: inter cuius fercula fuit Rhenus, Rhodanus,
 Oceaniq; captiui ex auro simulachrum. Deinde & Vercingetorix inter ca-
 ptiuos ductus est, in illum vsque diem in eum vsum seruatus, post trium-
 phum verò cum alijs aliquot necatus. Elephantis autem quadraginta lych-
 nuchos dextra sinistraq; gestantibus ad lumina sub vesperam Capitolium
 ascendit, gradusque Capitolij genibus ingressus pro more conscendit, non
 habita ratione aut currus, qui ipsi ante Iouem erectus erat, aut simulachri
 orbis terrarum pedibus suis subiecti cum titulo SEMIDEI, vt suprà rela-
 tum est, quem titulum postea sustulit. Huius autem triumphi die, quum
 Velabrum præterueheretur, cōfracto currus triumphalis axe, apud fanum
 Fortunæ, quod Lucullus exstruxerat, penè excussus, alio curru ad perficien-
 dum triumphum vti coactus est. Alter triumphus fuit Alexandrinus
 de Rege Ptolomæo, apparatusq; eius testudineus: in hoc Nilus & Pharus
 ardens: inter captiuos Arsinoë Cleopatrx soror, non sine spectantium cō-
 miseratiōe traducta est, postea precibus Cleopatrx sororis & Ptolomæi fra-
 tris dimissa. Tertius aut Ponticus de Rege Pharnace, acantho spectabilis:
 in cuius ferculis fuit Pharnacis imago, & hic titulus, VENI, VIDI, VICI.
 celeritatem belli confecti significans. Nouissimus autem fuit Africanus
 de Iuba Rege, ebore insignis: quo triumpho inter captiuos ductus est Iubæ
 Regis filius patri cognominis, postea celeberrimis scriptorib. annumerat.
 Hoc triumpho Petreij, Catonis, ipsiusq; Scipionis, aliorumq; primi nomi-
 nis ciuium Ro. qui eo bello contra Cæsarem militauerant, imagines, non
 sine maximo populi dolore & inuidia in pompa transmissæ sunt. Pecunia
 ex manubijs per hos triumphos traducta, à Græcis quidem scriptoribus tra-
 ditur

A dicitur, LX. M. talentorum & dimidium talentum: à Romanis verò amplius sexies milies sestertium. Præterea aureæ coronæ bis mille octingentæ, pond. XX M CCCC XIII. è quarum precio militibus postea stipendium & donatiuū quod promiserat, etiam cum auctario persolutum, congiariumq; plebi datum. Notabilis autem fuit per hosce triumphos dicax militum triumphantem subsequēntium in Cæsarem licentia æquis auribus à Cæsare accepta, ita vt præter Cleopatrarum amores, aliasque Cæsaris libidines, etiam adolescentiam parūm continenter sub Nicomede Rege Bithyniæ transactam exprobrare non vererentur, & inter alia quàm plurima scommata & dicteria, quæ ex militari instituto in ipsum iaciebantur, hi quoque

B versus post illum palàm decantarentur:

Vrbani seruate vxores, mœchum caluū adducimus.

Auro in Gallia stuprum emisti, hîc sumpsisti mutuū. Item & illi:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:

Ecce Cæsar nunc triumphat qui subegit Gallias;

Nicomedes non triumphat qui subegit Cæsarem:

Cæsar aut triumphis iam peractis epulum vniuerso populo etiam in multos dies præbuit sumptuosissimū, ita vt vno die duobus & viginti milibus tricliniorū discumberetur: addita etiam visceratio & cōgiarium, distributo extra ordinē in populum viritim denis frumēti modijs, totidem olei libris.

C Et præter nummos trecētos quos olim promiserat, centenos in super corollarij nomine addidit, vt moram beneficij tardiùs præstiti compensaret. Apianus tradit minam Atticam viritim distributam. Annuam præterea habitationē in vrbe ad bina milia nummū, in reliqua verò Italia vsq; ad quingentos sestertios remisit. Militibus etiam præmia quæ pollicitus erat, dilargitus est, veteranis quidem legionibus prædæ nomine in singulos quidem pedites bina sestertia, in equites verò vicena quaterna milia nummū. Apianus aut tradit militib. quinquies milenas drachmas Atticas diuisas, Centurionib. duplum, Tribunis aut & alarū præfectis quadruplum persolutū.

D Ædem quoq; Veneris Genetricis, quā ante prælium Pharsalicum vouerat, tunc dedicauit: simul & forum ipsi contiguū, in quo spectacula plurima populo exhibuit. Addit Dion & Amphitheatrū propter ferarū venationes ab eo edificatum. In æde Veneris Genetricis Cleopatram iuxta Venerē constituit. Et præter ludos, quos omnibus passim vrbis regionib. per omnium ferè linguarū histriones fecit, Circensēs quoq; atque alia varij generis certamina exhibuit. Munus etiam gladiatorium, quod in funere filiae suæ pollicitus erat, venationem item ferarum per quinque dies, aliaq; quàm plurima in honorem filiae dedit. Eo tempore Camelopardalis primū Romam adductus, populoq; in arena exhibitus est. In Circensibus autem spacium Circi vtrinq; produxit: bigasq; & quadrigas equosq; desultorios agitauerunt no-

R bilis-

CONGIARIVM POPULO DATVM.

ÆDES VENERIS GENETRICIS DEDICATA

LVDI CIRCENSES FACTI.

bilissimi iuuenes. Troiam ludit turma duplex maiorum minorumq; puerorum. Pyrrhicam aut saltauerunt Asiae Bythiniaeq; principum liberi. Sublatisq; postea è Circo metis, bina loco ipsarum castra aduersa constituens, pugna in duas acies diuisa, quingetos hinc inde pedites, trecetos verò equites, & viginti elephantos commisit. Stadioq; temporario in campo Martio excitato, Athletę per triduum decertarunt: effossoq; eodem campo in modum cochleae lacu, naualis praelij speciem exhibuit, concurrentibus Tyrijs Aegyptijsq; biremibus, triremibus, & quadriremibus, adhibitisq; quadringentis hinc inde remigibus, maximoq; pugnatorum numero. Quibus rebus quum multitudinis ciuilium bellorum cladibus afflictæ animos aliquatim refecisset, ad componendum Reip. statum se conuertit. Primumq; Fastos vicio Pontificum per intercalandi licentiam corruptos & turbatos, ita vt cum mensium & vindemiarum, tum reliquæ anni feriae alieno tempore inciderent, correxit: annumq; qui ad illa tempora secundum Lunę cursum aestimabatur, & .CCCLV. dierum fuerat, ad rationem cursus Solaris digessit, & .CCCLXV. dierum esse voluit. Decem scilicet in .vii. menses, qui .xxix. antè dierum fuerat additis, è quibus Ianuarius, Sextilis, & December binos singuli acciperent: Aprilis verò, Iunius, September, & Nouember singuli singulos dies. Et quò in posterum ex Kal. Ianuarijs ea ratio costaret, præter mensẽ intercalarem .xxi. dierum, qui ex Numæ instituto quarto quoquo anno intercalabatur, & in eum annum inciderat, etiam alios duos menses, siue, vt Dion scribit, .LXVII. dies inter Nouembrẽ & Decembrem interposuit: sublatoq; mense intercalari, constituit, vt loco illius quarto quoq; anno deinceps ante quinq; nouissimos Februarij dies vnus dies intercalaretur. Ita hic annus .xv. mensium fuit. Sancitis quoq; quæ plurimis saluberrimis legibus, libidines compressit, maleficia cõpescuit, sumptus nimios cohibuit, fidem reuocauit, iudicia collapsa restituit. Nam quum iudicia præter Equites & Senatores etiam à Tribunis ærarijs, qui plebeij erant, administrarentur, sublatis Tribunis, ea solis Senatorib. Equitibusq; mandauit. Sumptuariam quoq; legem seuerissimè exercuit: dispositisq; circa macellum custodibus, quę importaretur obseruari, vetitaq; retineri, & ad se deferri voluit: & si qui custodes fefellissent, immisis lictoribus aut militibus etiam apposita è triclinio rapi iussit. Promiscuum lecticarum usum, vestis item conchiliatæ, & margaritarum, ad certas personas, ætates, & tempora restrinxit: peregrinarumq; mercium portoria quò cariores essent, instituit. Pœnas etiam scelerum auxit. Quumq; locupletiores, quòd nulla facultatum suarum parte imminuta, solo exilio sicut alij quiuis plecterentur, minùs à maleficijs deterrentur, parricidij quidem reos omnibus facultatibus, alijs verò criminib. obnoxios, dimidia parte bonorum multari voluit. Quumq; exhausta bellorum ciuilium sumptibus Rep. fides publica laboraret, debitoresq; creditorum acerbitatẽ multum timeret, sub-

FASTI COR-
RECTI.

ANNVS EME-
N DATVS.

ANNVS QVIN-
DECIM MEN-
SIVM.

LEGES CAE-
SARIS.

LEX SUM-
PTVARIA.

A sublata omni nouarum tabularum mentione, quæ subinde seditiosius & tumultuosius mouebatur, decreuit, vt debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionum, quanti quasq; earum ante bellum ciuile comparassent, deducto summæ æris alieni quicquid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuerat; ita vt hac sola ratione quarta ferè parte æs alienum imminutum sit. Censum autem, vti nec Censoris nomine vsus, sed tanquam Præfectus moribus, ita nec more nec loco solito peregit, sed vicatim per dominos insularū: inuentumq; est dimidio minus ciuium q̄ proxima ante bella ciuilia recensione. Nam quū prius trecenta & viginti milia frumentum è publico acciperet, centum & quinquaginta milia dumtaxat reperta sunt, tantum sanguinis bellis ciuilibus exhaustum. Sed Cæsar quò eam ciuitatis exhaustæ vastitatem quoquo modo repararet, ad propagandam sobolem præmia ijs qui plures liberos procreassent, constituit. Sanxit præterea, ne quis ciuis supra annos viginti, aut infra decem annos sacramento liber amplius quàm triennium cōtinuum Italia abesset: néue quis Senatoris filius nisi cōtubernalis aut comes Magistratus peregrè proficisceretur: néue hi qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesq; qui Medicinam profiterentur, aliosq; liberalium artium doctores, quò & ipsi libentiùs urbem incolerent, & aliunde eò accederent, ciuitate donauit: plurimisq; qui iudicum sententijs exilio multati fuerant, reditum per Tribunos plebis confecit. Collegia tamen omnia præter antiquitùs instituta, detraxit. Senatum autem, qui & ipse multum imminutus erat, adscriptis in eum plerisque etiam indignioribus, suppleuit. Similiter & in Patritios quàm plurimos allegit: ita tamen vt repetundarum conuictos ordine Senatorio moueret, facilius in hos qui ambitus damnati fuerant, quos ab exilio reuocatos in Italia versari permittebat. Comititia autem cum populo ita partiebatur, vt exceptis Consulatus petitoribus, reliqui Magistratus pro parte dimidia quos populus, pro altera quos ipse vellet pronunciarentur. Ceterum ne hi qui in prouincias mittebantur, consuetudine imperandi dominationem affectarent, (quod sibi vsu venisse intelligebat) Prætorijs prouincijs annum, Consularibus verò biennium nec amplius statuit. Ad honorum autem petitionem, etiam proscriptorum liberos admisit. Et hæc quidem omnia, vt & alia pleraque, quæ de Republica per id tempus constituit, vel cum vniuerso Senatu, vel cum primoribus eius ordinis communicauit: siue ne nihil Senatui deferre videretur, siue etiam ne si quæ asperius decreta essent, in se solum inuidia recideret. Per id tempus Cleopatram cum fratre marito Romam accersitam, etiam proprijs ædibus excepit, non sine sinistris propter præteritos amores rumoribus. Quos Cæsar maximis affectos honoribus & præmijs, atq; inter Reges socios amicosq; populi Ro. adscri-

CENSUS POPULI ACTVS.

IUS LIBERORVM.

SENATUS SUPPLETUS.

EXPEDITIO
CAESARIS
IN HISPANIA
CON
TRA SEX.
ET CN. POM
PEIOS.

ptos, in regnum postea dimisit. Constituto ad hunc modum rerum vrb-
banarum statu, Cæsar quum non ignoraret haud cõtemnendas Africanæ A
Pharfalicæq; cladis reliquias, cum nõ paucis primi nominis in Hispaniam
confluxisse, Cneumq; & Sex. Pompeios, qui animorum magnitudine &
audacia à patre neutiquam degenerarent, comparato quoquo modo non
inualido exercitu, contractisque vndique partim precibus, partim opibus,
non solùm ex Hispania, sed ex toto ferè terrarum orbe maximis auxilio-
rum copijs, prouinciam vastare, plurimasq; Hispaniæ ciuitates, alias fa-
uore paterni nominis, alias vi & armis sibi adiunxisse, auctisq; indies viri-
bus, bellum etiam superiorib. atrocìus iustaurare, ita vt à suarum partium
ciuitatibus, & à legatis per internuncios & litteras pro auxilijs interpellare- B
tur, aut ipse aduentum suum maturare iuberetur, intelligens bellum gra-
uius esse conflatum, quàm quod facilè per legatos suos se absente confici
posse speraret, vrbis custodia Lepido magistro equitum, cum octo, vt qui-
dam prodidère, siue sex, quod alijs verisimilius videtur, Præfctis vrbis man-
data, extremis tertij sui Consulatus mensibus iam tertium Dictator expe-
ditionem in Hispaniam suscepit. Belli autem Hispaniensis hæc potissimũ
existitère initia, quòd legiones quæ sub Marcello & Longino, vti suprà cõ-
memoratum est, seditionem concitauerant, & cum plerisque Hispaniæ ci-
nitatibus ad res nouas consurrexerant, sedato superuentu C. Trebonij &
morte Cassij Longini tumultu, veritæ ne quid grauius in se statueret Cæ- C
sar, missis clam ad Scipionem nuntijs, eiusdem se fidei permisissent, & Cn.
Pompeium adolescentem, qui tentata infeliciter Mauretania ad Baleares
insulas appulerat, recenti adhuc Pompeij patris, pro quo nuper militaue-
rant, memoria, è Balearibus ad se euocassent. Verùm quum ille morbo re-
tentus in Hispaniam trajcere prohiberetur, Scipio autem perijsse nuntia-
retur, legionarij intellecto C. Didium cum classe contra se venire, veriti ne
ante Pompeij aduentum opprimerentur, Q. Aponium & T. Scapulam e-
questris ordinis viros sibi duces elegerant: eiectoq; Trebonio Beticam v-
niuersam ad defectionis societatem pertraxerant. Nec multò post Pom-
peium, qui pristinis viribus ex morbo restitutus in Hispaniam traiecerat, D
plurimasq; ciuitates primo statim aduentu paterni nominis beneficio ad-
iutus receperat, omnes vno consensu Imperatorem sibi adsciuerant. Quo-
rum animos cum Pompeius tum factis tum verbis sibi quoquo modo cõ-
ciliaret, factum est, vt & alij quàm plurimi qui sub Scipione hætenus mi-
litauerant, Pompeio sese adiungerent. Sextus item frater per id tempus cū
Varo & Labièno & classe ex Africa ad eum peruenerat. His rebus adiutus,
ciuitatibusq; quàm plurimis tum per vim tum per deditioem subactis,
etiam latiùs ipso Cæsare in Hispania imperare videbatur. Et hic quidem
erat rerum in Hispania status, quum Q. Pedius & Q. Fabius Maximus Cæ-
saris

A faris legati, qui tum Hispaniam administrabant, missis litteris Cæsarem horum certiore faciant, & quamprimùm accedere monent. Pompeius igitur postquã quibusdam à Cæsare præmissis, ipsum quamprimùm subsequuturum intellexisset, vniuersa Hispania Cæsarem se prohibere posse desperans, omnem statim Beticam occupare contendit: sperans se cum his quas habebat copijs, Cæsarem reliqua postea Hispania faciliùs pulsurum. A cuius discessu omnis quidem ora maritima mox ab ipso ad Cæsarem defecit: mediterraneas tamen ciuitates omnes, Vlla excepta, sibi habuit additissimas. Et Sex. quidem Pompeius Cordubam, prouinciæ caput, cum præsidio tenebat. Cn. verò iam menses aliquot circa Vllam oppugnandam distinebatur. Ceterùm Cæsar confectis maxima celeritate itineribus, decimo septimo postquam Roma egressus fuerat die Saguntum, vigesimo autem septimo omnium opinione citiùs in conspectum & suorum & hostium venit. Legati autem Cordubenses, Cæsari in itinere occurrentes, nunciant, si accedere properaret, Cordubam per noctem ex improviso capi posse: quòd nec Pompeius ipse nec aduersarij quicquam de aduētu eius cognouissent. Paulò post & Vllensium legati præsidia Pompeiana clam prætergressi, subsidia ciuibus suis quamprimùm à Cæsare mitti petunt: ad quos Cæsar confestim cum L. Iunio Patieco, homine illius prouinciæ prouido iuxta ac callido, sex cohortes cum totidem equitibus secunda vigilia proficisci iubet. Quos quum Patiecus vsus beneficio tempestatis procellosæ & perobscuræ, vt vix proximi se agnoscerent, magno astu & calliditate per media aduersariorum præsidia vsque ad portam oppidi perduxisset, signo dato ab oppidanis recepti, subitoque eò vnde venerant conuersi, clamore sublato, irruptioneque in hostium castra facta, ita eos ex improviso terruere, vt maior ipsorum pars captos circumuentosque se crederent. Vllensibus autem eo subsidio firmatis, Cæsar quò Pompeium ab oppugnatione deduceret, præmissis Cordubam equitatu, ipse eòdem subsequitur, oppidumque obsidione cingit. Hinc Pompeius litteris Sexti fratris accitus, relicta Vlla cum totius exercitus viribus Cordubam proficiscitur. Ad cuius quidem aduentum, Cæsar in morbum delapsus, à rebus gerendis aliquandiu abductus est: sed salute postea recepta, quum per hiemem maximis conflictaretur incommodis, commeatumque & rei frumentariæ angustijs pressus, Cordubam validissimis teneri præsidijs non ignoraret, soluta Cordubæ obsidione Atteguam versus (quam frumento abundare intellexit) copias ducit. Quo in itinere quum sibi Bætum flumen transeundum inteligeret, corbes lapidibus refertos demittit, ponteque superiniecto copias traducit. Quò quum & Pompeius peruenisset, magnaque contentione pro ponte occupando per dies aliquot crebris quidem sed leuioribus & minutis prælijs Marte vario & nunc huc nunc illuc inclinante victoria decertatū

esset, tandem maioribus viribus cōcursum, & cominūs ad manū ventum
 est, maximaq; hinc inde clades accepta, alijs ferro cadentibus, alijs ex ponte
 & ripa in flumen præcipitatis. Cæsar autem quū Pompeium nullis condi-
 tionibus, vt in æquum ad pugnam descenderet, adduci posse intelligeret,
 copijs Bætīm traductis Atteguam vallo & munitionib. cingere constituit.
 Sed Pompeius satis ipsi oppido vtpote & situ & opere & præsidio munitif-
 simo fidens, quum suos hibernis frigoribus diutiūs confici nollet, eisdemq;
 de caussis Cæsarem diutiūs in obsidione perduraturum non crederet, reli-
 cto Atteguæ defendendæ proposito, Cordubam se recepit. Ceterum post-
 quàm Cæsarem munitionibus operibusq; perfectis obstinatiūs oppugna-
 tioni insistere intellexit, Atteguam reuertitur: factōq; per nebulam den-
 sissimam in excubias equitesq; Cæsarianos impetu, paucis admodum ser-
 uatis, reliqui ferè omnes cæsi sunt. Quumq; oppidanos duce carere sciret,
 L. Minutium Flaccum ad eos mittit. Is solus excubias Cæsaris tanquam à
 Cæsare missus per noctem adiens, tesseram edere iubet: & sic cognita tes-
 sera, simulans se ad oppidum per prodicionem recipiendum pergere, per
 medias hostium excubias ad oppidum perueniens, ab oppidanis intromis-
 sus est. Pompeius autem prioribus castris nocte sequenti incensis, trans Sal-
 sum flumen castra tredecim legionum inter duo oppida Atteguam & Vcu-
 bim in monte constituit. Cæsar verò maioribus quotidie munitionibus
 operibusq; effectis, omnibusq; quæ ad oppugnationem opus erant com-
 paratis, turres vineasq; agere instituit. Et post multa hinc inde à Cæsaria-
 nis oppidanisq; & Pompeianis damna & incommoda vicissim nunc data
 nunc accepta, crebrasq; nunc per eruptionē pro muris, nūc inter oppugna-
 tionem in ipsis muris cōcertationes, quum oppidani inter cetera operibus
 Cæsaris flammam aliquando iniecissent, ventus ex aduerso coortus, incen-
 dium ab operibus in proxima oppidi ædificia reiecit: ita vt bona vrbis par-
 te incendio consumpta, fumoq; prospectum intercipientem, plurimi insu-
 per oppidanorum frequentibus tum lapidum tum telorum iactibus perirent.
 Hinc orta in oppido inter Pompeianos & oppidanos dissensione, oppi-
 danis quidem deditioem fieri volentibus, alijs verò reclamantibus, &
 vel extrema exspectanda sentientibus, Pompeiani plurimos ex oppidanis
 etiam in conspectu Cæsarianorum crudeliter iugulatos è muro præcipita-
 runt. Hinc plurimis quotidie ex oppido ad Cæsarem transfugientibus, tan-
 dem Minutius per litteras salutem & impunitatē sibi depectus, oppidum
 Cæsari tradere se paratum nuntiat. Postea & oppidani missis legatis se im-
 perata exequi paratos exponunt: & si vita concedatur, postridie oppidum
 esse dedituros. Responsoq; à Cæsare accepto, ipsum Cæsarem esse, fidemq;
 præstaturum, postridie ante diem. xi. Kalendarum Martij Attegua deditur:
 & Cæsar ob rem prosperè gestam Imperator appellatus est. Pompeius autē
 oppidi

A oppidi deditioe intellecta, castris Vcubi propiùs admotis, suis se deinceps tenebat munitionibus. At Cæsar castra castris conferens, per plures dies Pompeium in æquum deducere studebat, ita tamen vt leuibus tumultuarijsque prælijs nonnunquam concurreretur, cæsis vno tempore .cccc. eo amplius Pompeianis. Interim quum & aliæ pleræque vrbes intellecta Atteguæ deditioe per legatos Cæsari se dederent, præsidiaque ipsius, passim reciperent, Pompeius his permotus, mutatisq; subinde de loco ad locum castris, veritus ne si bellum diutiùs traheretur, omnis tandem prouincia à se ad Cæsarem deficeret, rei summam prælio committere constitutum habebat, nihil motus plurimis aduersis ostentis, quæ haud dubiam alteri partium perniciem portendere credebantur. Inter quæ præ ceteris obseruatione dignum erat, quòd aquilæ in Pompeianarum legionum signis fulminibus aureis quibus insistebant proiectis, motisque alis à Pompeio ad Cæsarem auolantes, certissimum Pompeianis exitium denunciare videri poterant. Et Pompeius quidem haud procul ab yrbe Munda castra posita habebat. Eòdem Cæsar profectus, ciuitatibus aliquot ex itinere in potestatem receptis, castra aduersa Pompeianis castris constituit: ita vt media inter vtrumque exercitum quinque milium passuum planicies, magnam dimicaturis præbitura loci æquitatem, intercederet. Copiæ autem Pompeij præter equitatum & sex milia leuis armaturæ, legiones tredecim erant: auxilia etiam alterum tantum efficiebant. Cæsaris verò .LXXX. cohortes, & octo equitum milia. Pompeio Bocchus filios suos subsidio miserat. Bogud autem suppetias Cæsari laturus aduenerat. Postero autem die quum Cæsari à speculatoribus nunciaretur, Pompeianos à tertia vigilia in acie stetisse, Cæsar & ipse dimicare paratus, omnes mox copias instructas in mediam planiciem producit, sperans & hostem propiùs in æquum accessurum. Ceterum quum Pompeius non longiùs mille passibus à munitionibus urbanis suos progredi pateretur vsque ad riuum quendam, qui in extrema planicie ad partem castrorum Pompeianorum palustri voraginosoque solo fluens difficilem admodum præbebat accessum, Cæsariani procedentes ad riuum vsq; peruenire. Vbi, perspecta loci iniquitate, non sine graui indignatione coacti substitere. Hinc Pompeiani animis aucti, quum Cæsarianos timore impediri crederent, quò minus vltteriùs procederent, è loco tuto etiam vltro ad pugnam prouocabant: donec superata tandè à Cæsarianis ea loci iniquitate, clamore statim vtrinque sublato hinc inde concurreretur: sed à Cæsarianis, propter eas quas dixi incommoditates, aliquantò maiori cum difficultate: ita vt intiò victoriæ diffidere viderentur. Nam sicuti multitudine & rei bellicæ vsu vincebant Cæsariani, ita Pompeiani loco longè superiores erant. Hinc factum est, vt pari vtrinque contentione atque impetu ad prælium se compararent: quum Cæsariani hunc potissimum diem si quem alium

diu-

PRÆLIUM
MUNDENSE.

diurnæ militiæ laboribusq; huc vsque susceptis finem impositurum crederent: Pompeiani verò in sola victoria spem sibi salutis reliquam intelligerent: maximè quòd plerique ex his cum Afranio & Varrone antè superati, vitaque donati, armis resumptis veniam deinceps ne sperare quidem auderent. Primo statim cōgressu sociorum auxiliorumq; copiæ hinc inde terga vertère. Romanæ vero acies vbi cominùs cōgressæ incaluère, totis in prælium hinc inde viribus incubuère, nemine vel cedente vel respiciente, sed quo quisq; loco constiterat, eodem vel vincente vel cadente. Ita diu accipiti Marte, & quasi deliberante fortuna vtri se potissimū parti applicaret, acerrimè pugnatum est: Cæsare interim & Pompeio (vt quidam auctores sunt) in equis ex loco edito studia laboriosasq; suorum contentiones despicientibus, interq; spem & metū dubijs, quò se inclinaret victoria obseruantibus: donec suæ quisq; parti metuentes, dum præsentiam suam nō parū ad victoriam momenti allaturā crederent, constituto vel simul vincere, vel simul occumbere, equis desilientes, & in mediam se aciem insinuantes, studia quidem suorum exemplo excitarunt, ceterū ad victoriam hinc inde parū profuère, quin sicuti pari animorum cōtentione, ita & æquo Marte vti priùs prælium hinc inde cōmitteretur: & vel vniuersi simul vtrinq; casuri, vel nox sola prælium diremptura videretur, nisi Bogud qui cū suis extra aciem stabat, ad capienda Pompeij castra cōuersus, Labienm è medio prælio ad castra defendenda cum quinque cohortibus subitò acie excedere cōpulisset. Qui quū & à suis & ab aduersarijs fugere crederetur, Cæsarianorum quidem animos, dum se vincere putant, plurimū erexit: Pompeianos verò, dum se vinci credunt, abiectis animis ad fugam alia ex parte capeendam impulit, ita vt ne intellectu quidem aliquantò post Labieni instituto, acies restitui posset: sed insistentibus acerrimè Cæsarianis, non priùs fugæ finem facerent, quàm pars Mundam, pars in castra peruenissent. Alij aliquantò aliter hæc tradidère, Cæsarem nimirū ipsum ante prælium solito mœstiozem fuisse: tanquam non eundem quem hætenus expertus fuerat præteritarum rerum successum sperare ausum: militesq; ipsius metu percussos cunctantiùs in aciem progressos, & tam remissè primo statim congressu rem gessisse, vt Cæsari etiam Deos obtestanti, ne vno ignominioso conflictu reliquæ tam insignes victoriæ abolerentur, nunc minis nunc precibus apud militem opus fuerit: quumq; ne sic quidem satis proficeret, arrepto proximo cuiusdam clypeo, Tribunisq; grauitè increpitis inclamasse: Hic milites mihi vitæ, vobis militiæ finis erit. simul in aciem ante omnes perumpentem, ita vt decem tantū ab hoste pedes distaret, vniuersam suorum aciem post se traxisse: ducentisque breui spacio telis in ipsum coniectis, maiorem horum partem clypeo excepisse, reliqua corporis flexu declinasse. Alij tradunt, medio ferè prælio subitum vtrinque exsti-

A exitisse silentium, quasi conuenissent. Alij post longam acerrimamq; anticipi Marte dimicationem, Cæsarianos etiam veteranos impetū hostium non sustinentes, retrocessisse. Hinc Cæsarem furenti similem, primò etiam de morte sibi consciscenda cogitasse, deinde equò relicto in primam aciem profilijsse, suosq; cedentes voce & manu confirmasse & repulisse, addito se vestigio non recessurum, proinde viderent, quem quo loco Imperatorem desererent, & quem quibus proderent, senem scilicet quinquagenarium pueris: ita aciem verecundia magis quàm virtute militum restitutã. Hinc & postea ad amicos dixisse ferunt, Pro laude & gloria sapius, tum demùm pro salute & vita decertasse. Hoc prælio milia hominum triginta & amplius caesa referuntur: inter ceteros Labienus & Actius Varus. Equitum item Romanorū tria milia, nemine, vti creditur, tantæ cladi superfuturo, ni castra & Munda tutum fugientibus receptū præstitissent. Captæ autem cum .xvii. præcipui nominis ducibus aquilæ legionum .xiiii. præter signa & fasces. E Cæsarianis quingentis tantùm saucijs mille sunt desiderati. Quo autem loco prælium commissum est, statim post victoriam palmam enatam esse ferunt. Quod ostentum non tam Cæsari quàm Octauio Cæsaris ex sorore nepoti, qui tum fortè cum Cæsare militabat, prosperitatè & felices rerum successus portendisse volunt, quanquam Cæsar ad se traheret. Cæsarianis hoc prælio pro tessera **VENVS** fuit, Pompeianis **PIETAS**. Quo autem tempore hæc Cæsari victoria contigit, sacer Liberalium Romæ dies agebatur, qui est ad .xvi. Kal. Aprileis. Ex Pompeianis qui in castra fugerant, non sine maxima Cæsarianorum clade tandem debellati sunt: qui verò Mundam se receperant, non statim in potestatem venêre. Cæsar itaq; quum oppidum obsideri imperasset, cadaueribus mortuorum pro cespite aggestis, scutisq; & pilis superimpositis vallum effectū, capitaq; occisorum gladijs & mucronibus infixæ, ad terrorem hostium per ordinem disposita sunt. Quumq; Cæsariani crebris oppugnationib. parū proficerent, postea per cōtinuas eruptiones omnib. ferè qui intra oppidū confugerant amissis, Munda in Cæsaris potestaté venit. Sextus autem Pompeius qui Cordubæ erat, accepto Mundenfis cladis nuntio veritus ne Cæsari traderetur, persuadens oppidanis se ad Cæsarem de pace acturū proficisci, cum centum circiter equitibus egressus in Celtiberiã profugit, ibiq; diu latuit. Cnæus verò qui cum equitibus aliquot peditibusq; fugiens, Carteiam versus (quæ distat à Corduba milib. passuū. clxx.) spe classis quæ ibi in statione erat potiundæ iter instituerat, quū æger neq; equo neq; pedibus vltèrius cōmodè progredi posset, lectica clanculum in oppidum delatus est. Ceterū Cæsar quum plurimos Cordubam se contulisse intelligeret, & Sextū ibi etiam esse crederet, eòdem exercitum ducit: prælioq; in ponte qui à Pompeianis tenebatur cōmisso, transmissio flumine castra ad oppidum ponit.

MUNDA
RECEPTA

Scapula qui ex prælio eò confugerat, quū urbem defendi posse diffideret, lautè cœnatus, nardumq; & vinū sibi infundi iussu, ne in Cæsaris potestatem veniret, ab vno seruorū se iugulari, ab altero in pyram in id præparatā conijci iussit. Nataq; statim inter oppidanos & fugitiuos Pompeianos dissensione, muroq; & maiore parte turriū à Pompeianis occupata, ita vt oppidum etiam inuitis oppidanis aduersus Cæsarem defenderent, oppidani ab alia parte Cæsarianos intromittūt. Quo perspecto Pompeiani oppidū incendere parant: sed tandem superati ad .xxii. milia intra urbē à Cæsarianis contrucidati interiēre. Serui autem oppidanorū, quos omnes Sextus manumiserat, partim venundati, partim & ipsi interfecti sunt. Hinc Cæsar Hispalim castra mouet, vbi maximū erat Pompeianorum præsidium: deprecantibusq; Hispalensium legatis, ipse etiam suum præsidium cum Caninio Legato in oppidum mittit. Quo indignatus Philo Pompeianarum partium defensor acerrimus, clam oppido egressus in Lusitaniā proximam proficiscitur: reuersusq; cum Cæcilio Nigro, & magna Lusitanorū manu, noctu in oppidum recipitur: receptus vigiles & præsidium Cæsarianum trucidari iubet. Cæsar autem præsidij sui casu intellecto, veritus si per vim oppidum capere contenderet, ne, vt Corduba paulò antè, ita & id oppidum à Pompeianis incenderetur, remissius agens, & negligentiam simulans, eruptionē oppidanos & Lusitanos facere permittit. Facta itaq; eruptione, concisis ex insidijs ab equitatu Cæsariano aduersarijs, dum incendio nauibus, quæ in Bæti flumine erant, iniiciendo distinentur, Cæsar oppido potitur. Post hæc & alia pleraq; oppida, quædam etiam magna resistantium cæde, quædam per ditionē in potestatem Cæsaris venēre. Per hæc tempora Cartheiensēs, qui antea Cæsari portas præcluserant, quò nouo beneficio prius erratū pensarent, nuntiant Cæsari se imperata facturos: simul etiam Pompeium, quem in potestate habebāt, tradituros. Hinc orta dissensione inter oppidanos qui Legatos ad Cæsarem miserant, & eos qui Pompeianis etiam nū rebus studebant, cædes non parua sequuta est. Pompeius humero & crure sinistro saucius, occupata .xxx. nauium classe quæ in portu erat, in fugam se cum suis dedit. Quumq; aquam præ festinatione secum in nauibus sumere neglexisset, dum quarto post die ad terram applicans, suos aquandi causa in terrā exponit, ipse quoq; nauibus egressus, C. Didius fugientem à Gadibus cum classe consequutus, naues ipsius partim incendit, partim capit. Pompeius autem cum paucis aliquot in loca mediterranea confugiens, præter duo superiora vulnera etiam talo intorto luxatoq; ad fugam impeditior, lectica ad locum quendam munitū in turrim delatus est. Quò postquam & cohortes, quæ ad ipsum persequendum missæ fuerant, peruenēre, Pompeius omnib. auxiliis amissis, quum neq; pedibus celeriter fugere, neq; equo aut vehiculo propter loci iniquitatem & asperitatem vti posset,

defa-

CORDUBA
RECEPTA.

HISPALIS
RECEPTA.

A defatigatus inter auias solitudines in spelunca quadam se occultauit: sed captiuorum indicio proditus, à Cæsonio quodam postquam diu strenuè se defendisset, tandem occisus est. Didius autem qui se in proximum castellum receperat, nauesque nonnullas reficiendi causa subduxerat, Lusitanis quibusdam, qui eò conuenerant, nauibus suis ignes inijcientibus, eruptione ad naues defendendas facta, castelloque egressus, in Lusitanorum insidias incidens cum suis cæsus est. Cæsar dum hæc geruntur ab Hispali Gades profectus, vbi celeberrimum Herculis templum erat, ne à sacris quidem donarijs abstinuisse fertur. Inde Hispalim reuerso pridie Idus Aprilis caput Pompeij allatum, populoque exhibitum, postea sepulturæ à Cæ-

B sare mandatum est. Per lato interim Romam. xii. Kal. Maias, ipsis scilicet Parilibus (qui dies natalis vrbis Romæ erat) Hispanicæ victoriæ nuntio, præter ceteros honores quinquaginta dierum supplicatio Cæsari decreta, institutumque postea vt quotannis eo die Dijs immortalibus sacrificaretur. Cæsar autem vniuersa Hispania iam subacta, ceteris rebus constituendis aliquandiu in Hispania commoratus sub mensem Octobrem omnibus bellis ciuilibus iam confectis Romam redijt: Consul quartum sine collega iam antè à M. Lepido suo magistro equitum absens Romæ creatus, conuocato in id à Lepido populo: quem consulatum etiam antequam in urbem veniret, ferius tamen, & elapsis iam pluribus anni mensibus iniit: reliquo anni tempore Respublica sine coss. fuit. Hoc anno Cæsar etiam quartam Dictaturam cum M. Antonio Magistro equitum iniit: eamque etiã per plures insequentis anni menses vsque ad annum cõpletum continuauit. Romam autem iam reuersus quintum ex Hispania triumphum egit, cuius apparatus ex argento rasili fuisse tradunt. Qui quidem triumphus, quum non tam de extero hoste, quàm de ciuibus agi videretur, non sine maximo dolore & inuidia à populo spectabatur: dum inter pompas triumphales miseriarum publicarum, ciuiumque præstantissimorum eo bello cæsorū subit recordatio. Post triumphum etiam prandium populo dedit, quòd quum pro sua liberalitate parcius præbitum causaretur, quinto post die alterum longè sumptuosissimum exhibuit. Q. quoque Fabio & Q. Pedio Legatis triumphum concessit, qui & ipsi haud multo post eodem hoc anno ex Hispania triumpharunt. Peracto autem triumpho Cæsar Dictaturæ honore contentus, Consulatum deposuit: & Q. Fabium Maximum & C. Trebonium Asprum sibi in reliquos anni menses suffecit: nouo & inusitato antea exemplo. Hinc suffecti siue honorarij Consules tum primùm creari cœpti. Reliqui autem Magistratus, quos populo permisisse videri volebat, re vera tamen & hi per ipsū creabantur: dum si quem ad Magistratum aliquem promoueri cupiebat, eundem per libellos aut litteras Tribubus commendabat, suffragiaque ipsorum quodam-

SUPPLICATIO
CAESARI
DECRETA.

CAESARIS AD
VRBEM EX
HISPANIA
REDITVS.

CAESAR COS.
III. SINE CONL.

CAESAR
DICT. IIII.
M. ANTONIVS
MAG. EQ. II.

TRIUMPHVS
CAESARIS EX
HISPANIA.

Q. FABII ET
Q. PEDIJ EX
HISPANIA
TRIUMPHVS.

Q. FABIVS
C. TREBONIVS
COS. SVET.

dammodo stipulabatur. Vti autem iam omnium ita & sui victor pulcherimus, quemadmodum rerum gestarum magnitudine omnes facile ante se Principes superauit, sic & clementia & animi moderatione in summa felicitate cunctos excellere studuit: dum in tanta de inimicis suis ad arbitrium statuendi, publicasque & priuatas simul vlciscendi iniurias facultate, non solum vniuersis ex æquo, qui omnibus bellis superioribus contra se militauerunt, omnem offensam remisit, veniamque & perpetuam impunitatem concessit, sed & præcipuos quosque ex ipsis, Magistratibus prouinciisque decretis, exercituum præfecturis, sacerdotijs, aliisque omnis generis honoribus cohonestare non dubitauit: patrimoniaque eorum qui sumptis contra se armis cæsi essent, filijs ipsorum concessit: proscriptosque & exules, exceptis nefarijs criminibus, reuocauit, filijs ipsorum etiam ad Magistratum petitionem admissis. Ita vt vel hinc potissimum apud populum in spem recuperandæ pristinae libertatis restituendæque; Reipublicæ erectum, magnam clementiæ laudem mereretur: & postea templum ipsi & Clementiæ cõmune decretum sit, in quo ipsius & Clementiæ simulachrum dextras iungerent. Ceterum quum non ignoraret se amicis, & quorum opera in asserenda dignitate sua bellis superioribus usus fuerat, plurimum obnoxium, honoresque & Magistratus, quos pollicitus fuerat, iam à pluribus expectari, quod amplio rem sibi ad pollicitorum præstationem materiam pararet, fidemque suam pluribus obstrictam liberaret, quorundam Magistratum numerum auxit. Nam Quæstores quadraginta, Prætores. XIII. constituit: ita vt numerus Prætorum numerum prouinciarum excederet. In quas quidem non sortitò, sed extra ordinem, quos ipsi visum erat, mittebat. Hinc quum Bacibo cuidam Prætori à se constituto prouinciam decernere non posset, loco prouinciæ pecunia donauit. Sacerdotiorum etiam numerum auxit. Nam vt prius collegio .xv. virum sacris faciundis vnum, ita & Septemuiris Epulorum tres adiecit. Senatorum quoque numerum usque ad nongentos ampliauit, & quosuis etiam milites & libertinae conditionis nullo ferè discrimine, dum is numerus completeretur, in Senatum allegit, in his plerosque peregrinos, barbaros, & Gallos ciuitate paulò antè à se donatos. Similiter & inter Patritios & Consulares quamplurimos, etiam qui Magistratum nunquam gessissent, & indignos adscripsit. Monetæ quoque & vectigalibus publicis, etiam seruos peculiare præposuit. Et si quos Magistratibus honoribusque concessis remunerari non poterat, his numerata pecuniæ summa satisfecit: diuenditis etiam sub hasta, vt his sumptibus melius sufficeret, locis quibusdam publicis & sacris. Quosdam autem grauissimorum criminum reos & conuictos absoluit. Et hæc quidem vt accipientibus, iisque qui proprijs commodis Reipublicæ utilitatem postponabant, gratissima accidere: ita viris probis, iisque qui nullum ex ijs fructum

CAESARIS
CLEMENTIA.

TEMPLUM
CAESARIS
ET CLEMENTIAE.

QUAESTORES XL.
PRAETORES XIII.
FACTI.

SENATORUM
NUMERVS
AMPLIATVS.

capie-

A capiebant, minùs probabantur: varijsque de Cæsare sermonibus & libellis sine auctore in publicum spargendis occasionem dedere. Inter quæ fuere: Bonum esse, ne quis nouo Senatori curiam monstraret. Tum & illud vulgò decantatum: Cæsarem Gallos in triumphum duxisse, eosdem depositis in curia braccis latum clauum sumpsisse. Postquam autem in Senatu Cicero de primarijs quidem honoribus Cæsari deferendis (qui tamen intra humanæ conditionis terminos consistenterent) rogationem tulisset, quam Callius, & pauci aliquot iniquioribus in Cæsarem animis, fiducia clementiæ ipsius liberiùs refragarentur, à reliquo tamen Senatu vniuerso, maximi & hæctenus inusitati decreti fuere. E quibus, præter alia quæ partim tum, partim postea decreta sunt, hæc fuere præcipua: Primùm Consulatus continuus in decennium: Dictatura & Censura etiam sine collega perpetua: tum vt IMPERATORIS prænomine vteretur, PARENS PATRIÆ & LIBERATOR diceretur, & eo nomine in Fastos referretur: vt ædes Libertatis, tanquã libertate per ipsum Reipublicæ restituta, publicè exstrueretur: præterea vt omnibus ludis & sacrificijs, imò quodocunque vellet etiam intra urbem veste triumphali vteretur: lauream semper gestaret: fasces & lictores laureatos semper haberet: sella curuli & eburnea semper sederet: vt potestas omnium Magistratum etiam plebeiiorũ penes ipsum esset: vt si quis ei filius nasceretur, is summus Pontifex esset: vt solus militem & pecuniam publicam haberet, solusque summum in milites & exercitus populi Ro. imperium obtineret, & quæcunque vbicunq; gererentur, ipsius gesta auspicijs dicerentur & crederentur, rei gestæ gloriæ cum nemine communicata: vt dies maximè insignium victoriarum ipsius quotannis festi haberentur, & solennibus sacrificijs celebrarentur: vti statuæ ipsi & simulachra passim vario habitu statuerentur: vt pecunia ipsius imagine signaretur: vti à ferijs Latinis ex monte Albano ouanti urbem ingredi liceret: vt templum ipsi & Clementiæ commune exstrueretur: item & aliud nouæ Concordiæ, in quo dies festus quotannis celebraretur, propter mutuam inter ciues pacem & concordiam confectis bellis ciuilibus per eum Reipublicæ restitutam. Hæc atq; alia etiam his ampliora, quæ postea commemorabuntur, ipsi ex s. c. decreta, & in tabulis perscripta, Consules & Prætores subsequente vniuerso Senatu ad ipsum pro æde Veneris Genetricis sedentem detulere. Quibus Cæsar dextram perhumaniter præbuit, ceterum nec accedentibus nec ante se stantibus assurrexit, datoq; responso, minuendos potiùs quàm amplificandos honores, præter Consulatum decennalem, reliquos ferè omnes accepit. Alij tradunt, hæc decreta Cæsari pro rostris ius dicenti à Senatu oblata. Verum enim uero ea Cæsaris arrogantia, quòd Senatui non assurrexisset, pro insigni Senatus contumelia non à Senatoribus solùm, sed & ab vniuersa plebe iniquissimis animis accepta, vel

HONORES
CAESARI
DECRETI.

DICTATURA
ET CENSURA
PERPETVA
CAESARI
DECRETA.

CAESAR IM-
PERATOR,
PARENS PA-
TRIAE, ET
LIBERATOR
DICTVS.

primam inuidiæ causam præbuit, opinionemq; affectatæ dominationis & regis tyrannidis apud plerosque confirmavit: adeò vt patres non sine manifestis offensorum animorū indicijs, & quasi pœnitentes decretorum à se factorum ab eo discederent. Hinc quidam tradidère Cæsarem perspecta patrum indignatione, vbi primùm domum reuersus esset, detracta per desperationem à collo veste, ad familiares exclamasse: se cuicumq; volenti iugulum feriendum præbere paratum: sed id Cæsaris factum alij aliter excusare conati sunt. Quidam enim subita capitis vertigine correptum quò minùs surgeret prohibitū causabantur: Alij verò alui profluuiio laborasse, veritumque ne si surrexisset, alui deiectionem pateretur, non assurrexisse. Nec desunt qui tradant, conatum quidem assurgere, sed Cornelium Balbum, qui tum fortè astant, prohibuisse, dixisseque: Non te Cæsarem esse memineris? Alij contrà, Cæsarem omnino præ fastu quodam assurgere noluisse produnt: imò & C. Trebatium vnum ex amicissimis ipsius admonentem vt assurgeret, vultu minùs familiari respexisse: quod vt faciliùs crederetur, effecit, quòd ipse paulò post pedibus domum concessit. Hæc eius anni exitu gesta sunt, quo Cæsar alijs Consulibus in locum suum successis, quartam, vt supra dictum est, Dictaturam inierat. Quo etiam anno, quia ante Cæsaris ex Hispania reditum nullus Quæstor creatus fuerat, ærarij administratio penes duos Ædiles fuit: quorum alter sumptibus Cæsaris ludos Appollinæ fecit. Megalenses enim ex s. c. ab Ædilibus plebis celebrati sunt. Consules in sequentem annum Cæsar seipsum & M. Antonium tum suum Magistrum equitum designauit. M. autem Lepidum qui per id tempus Hispaniam per amicos administrabat, in locum M. Antonij Magistrum equitum sibi adsciuit. Extremo autem anni die sublato repentina morte Q. Fabio altero Consulum magistratum in reliquis diei horas C. Caninio, qui bellis superioribus Legatus ipsius fuerat petenti concessit. Sequenti anno Cæsar sedecim Prætores constituit: qui numerus etiam sequentibus annis obseruatus est. Inter quos & P. Ventidius, qui postea de Parthis triumphauit, creatus est: M. item Brutus, & C. Cassius, hic quidem peregrinus, ille vrbanus. Nam quum de vrbanâ, quæ honoratior quàm peregrina habebatur, inter se contendentes, Cæsarem eius controuersis arbitrum delegissent, Cæsar quanquam Cassium non iniquum postulare diceret, Bruto tamen eam adiudicauit. Hoc anno & sex Ædiles creati sunt, quum antea quattuor tantùm fuissent, duobus scilicet à Cæsare additis, qui Ceriales dicti sunt: hi Patricij erant, reliqui autem quattuor plebei. Tribunal autem suum quod hætenus in medio foro fuerat, in Rostra transferri iussit, iuxta quod statuas Sullæ & Pompeij à populo statim post nuntium Pharsalicæ pugne disiectas restitui iussit, in inscriptione operis & laude Antonio concessa. Eodem loco duæ statuæ & ipsi s. c. de-

ÆRARIJ ADMINISTRATIO
A QUÆSTORIB.
AD ÆDILES
TRANSLATA.

CAESAR. V. COSS.
M. ANTON. DES.

M. LEPIDVS MAG.
EQ. IN LOCVM
M. ANTONII.

C. CANINIVS
COS. SVF.

PRAETORES
XVI. CREATI.

ÆDILES
SEX FACTI.

ÆDILES
CERIALES.

A decreta vario habitu constituta sunt: vna tum quercea siue ciuica corona,
 tanquam ciuibus ab ipso seruatis, altera cum obsidionali, quasi vrbe per ipsum
 obsidione liberata. Ad conciliandum autem sibi multitudinis animos, epu-
 lum plebi sapius dedit, frumentumque; diuisit. Leges etiam quamplurimas
 saluberrimasque; promulgauit. Quin & ipsum ius ciuile ad certum modum
 siue methodum redigere, atque; ex immensa diffusaque; legum turba optima
 quaque & necessaria in paucos conferre libros constituerat. Vrbes quoque
 complures tam in Italia quam extra Italiam, partim nouas condidit, par-
 tim instaurauit: inter ceteras Carthaginem & Corinthum, in illum usque
 diem desertas & neglectas: missisque eò quum ciuibus libertini generis,
 B tum pluribus è militibus suis, colonias populi Ro. constituit: pristinisque
 suis nominibus restitutas, nouis operibus exornauit. Id populus Ro. etiam
 antea Graccanarum seditionum tempore de Carthagine efficere conatus
 fuerat, missis eò propter inopiam sex ciuium milibus. Ceterum quum lupi
 fulcum murorum coloniae aratro in solo diruta Carthaginis ductum con-
 fudissent, ostento territi destitère. Ilienses praeterea, quos Sulla antea
 plurimis beneficijs affecerat, propter necessitudinem & cognationis vincu-
 lum per Iulum, maioribus insuper beneficijs prosequutus, agris, libertate,
 & immunitate donauit. Praeter has & alias cum intra Italiam tum extra co-
 lonias deduxit. Inter has in Italia quidem Hispellam Lanuuium, Cala-
 C tium, Veios & Casilium: extra Italiam verò Polam in Istria, quae postea
 Pietas Iulia dicta est, & in Gallia Forum Iulij: in Syria autem Berytum: de-
 ductis praeterea, ut quidam tradunt, in transmarinas colonias amplius octo-
 ginta ciuium milibus. Praeterea ampliato à se urbis pomerio, etiam de am-
 plianda ornandaque magnificentissimis sumptuosissimisque; aedificijs vrbe
 maxima quaedam destinarat. Primum enim templum Martis quantum
 nusquam esset exstruere cogitabat, repleto & complanato in id lacu, quem
 ad Naumachiam effoderat. Theatrum quoque capacissimum prope mon-
 tem Tarpeium, quod ab ipso inchoatum Augustus postea absoluit, & M.
 Marcelli nepotis sui ex sorore nomine inscripsit, templa plurima & domos,
 D vt aream pararet, in hoc demolitus. Bibliothecas item publicas Graecas & La-
 tinas instituere parabat, dato M. Varroni homini sui seculi doctissimo com-
 parandorum librorum, digerendarumque; bibliothecarum negotio. Nouam
 praeterea Curiam, quam de suo nomine Iuliam appellaret, exaedificare in-
 stituerat. Praeter haec & alia quaedam longè maiora, tanquam digna in quae ipse
 pro amplitudine rerum à se gestarum curam suam intenderet, peragere ani-
 mo conceperat. Qualia fuere: viam per Apennini dorsum ad Tyberim usque;
 munire: Auiensem ac Tyberim ne in posterum urbem inundarent, ex vr-
 be statim profunda exceptos fossa, & Cirreum montem usque perductos,
 Terracinae mari immittere: maximam hac in re negociatoribus securitatem
 simul

CARTHAGO ET CORINTHVS COLONIAE.

ILIIENSES RESTITVTI.

COLONIAE DEDUCTAE.

OPERA PVBLICA CAESARIS.

simul & commoditatem præstiturus. Item Fucino lacu emisso Setinisque & Pontinis paludibus iniecto aggere siccatis, in plurimorum mortalium subsidium campos vliginosos ad culturam reducere: excisisq; in Hostiensi litore saxis, portum & tutam nauibus stationem efficere: Isthmum etiam Corinthiacum perfodere. Quumq; confectis omnibus iam bellis tam ciuilibus quàm externis, nullam amplificandæ gloriæ materiam superesse videret, emulatione sui quodammodo incensus, seque ipso maior fieri cupiens, expeditionem aduersus Dacos & Getas, qui in Pontum & Thraciam irrupisse dicebatur, facere constituerat. Inde per Armeniam aduersus Parthos, Crassum amissasque cum eo legiones ulturus exercitum ducere: ab his per Hyrcaniam iuxta mare Caspium in Scythas proficisci, illosque etiã vltro bello laceffere: conuersoque ab his ex Asia in Europam itinere, per Sarmatiam in Germaniam transire, inde per Galliam factò quodam gyro in Italiam reuerti. Quæ omnia ne tam propria quàm publica & Senatus auctoritate facere videretur, & ne nihil Senatui deferre videretur, non solum bellum Parthicum, sed & alia pleraque ex iis quæ proximè recitata sunt, tanquam prouinciam sibi à Senatu decerni voluit: vti Pontinas paludes complanare, Isthmum Corinthiacum perfodere, nouam curiam ædificare: quæ medio expeditionis & belli Parthici tempore per alios perficere cogitabat, præmissò interim ad bellum Parthicum trans Adriaticum sinum C. Octauio sororis nepote etiam nū adolescente, cum decem equitum milibus, & sedecim legionibus. Quidam tradunt bellum Parthicum ab eo potissimum susceptum valetudinis causa, quòd repentinis animi deliquiis, & comitali morbo in ocio maximè infestaretur. Ceterum quum ad eam expeditionem vnus anni spacium minimè suffeeturum intelligeret, ne translata in se omnium comitiorum potestate & arbitrio, absente se magistratum in vrbe solitudo esset, aut ne si, vti prius, à populo magistratus crearentur, res ad contentiones & motus intestinos rediret, magistratus omnes in annum sequentem designauit. In his Consules C. Vibium Pansam & A. Hircium. In secundum autem annum præter Consules D. Albinium Brutum & L. Munatium Plancum Tribunos plebis duntaxat constituit. E. prouinciis autem Galliam Narbonensem cum Hispania M. Lepidum administrare iussit, in cuius locum nepotem suum C. Octauium Magistrum equitum in illum annum constituit: in insequentem autem annum Cn. Domitium Calvinum. P. quoque Dolabellam vixdum annos. xx. natum, ita vt leges eum nondum ad eam dignitatem admitteret, sibi in Cōsulatu subrogauit, vt postquam ipse paludatus exisset, iniret, Cōsulatumq; illius anni cum M. Antonio gereret. Senatus interim postquam Cæsarem delatis sibi honoribus gaudere & delectari sensit, alios insuper etiam iis quos supra recensuimus ampliores & antea inauditos ipsi decernendos

cen-

PROVINCIA
CAESARI
DECRETA.

C. PANSAM COSS.
A. HIRCIUM DES.

D. BRVIUM COSS.
L. PLANCUM DES.

C. OCTAVIUM
ET CN. DOMITIUM
MAGG.
EQ. SVFF.

P. DOLABELLAM
COS. SVFF.

A censuit: qua in re non minore contentione ab inimicis quàm amicis certatum est: dum hi assentabundi turpiter adulando se inuicé superare cōtendunt: illi verò accumulatis alijs super alios honoribus, ijsq; immoderatis, quiq; vel modestissimum quenq; inuisum & odiosum reddere poterant, inuidiæ ipsi quamplurimū apud populum conflare student: ita vt meritò dubitari possit, plus ne odij aut honoris inde Cæsari accesserit. Et hi quidē honores non simul vno eodemq; tempore, sed alij aliàs per modica tamē interualla decreti tales fuēre. Primò vti deinceps sacrosanctus, hoc est, inuiolabilis esset: vtiq; si quis ipsum vel dicto vel factò læsisset, is sacrilegio & piaculo se obligasse censeretur: tum vti singulis Senatus decretis intercedendi potestate haberet, ac si Tribunus plebis esset: vtq; nō solūm quæcunq; ipse hæcenus egisset, sed & quæcunq; deinceps acturus esset, rata & firma esse iuberentur: & Magistratus in iuramentis iurarēt, se decretis ipsius neutiq; refragaturos. Vti satellitio ex Senatoribus & Equitibus ad coporis custodiā vteretur: vti locus sepulchro ipsi in vrbe cōcederetur: & tribus vna mutato nomine ab eo Iulia deinceps vocaretur: vt natalis eius, qui erat.iiii.Id.Quintil.quotannis publicè celebraretur: & mensis ipse Quintilis propter natalem ipsius IULIUS in posterum diceretur. Vt singulis lustris, imò sicut alij tradunt, quotannis per Vestales & Sacerdotes publicè pro salute ipsius vota fierēt. Vt iusiurandum per fortunā ipsius conciperetur. Vti fastigium in domo, in curia autē & orchestra suggestū habere, & aurea sella sedere, coronamq; auream gemmis & radijs distinctam gestare ipsi permetteretur. Vt statua ipsi in Capitolio iuxta Reges regio habitu & ornatu poneretur. Vt donaria ipsi & statuæ tam Romæ omnibus templis & locis publicis per singulas tribus, quæ per alias passim vrbes & prouincias & regna sociorum & amicorū populi Ro. offerrentur & dedicarentur. Vti ludis Circensibus statua ipsius eburnea in Theusa, inter cetera pompæ fercula & Deorū simulachra circumueheretur. Vt sella eius aurea, cum coronā aurea gemmis fulgentibus illuminata & radiata, in theatra & circum à multitudine inferretur, qui honor solis Dijs tribui solebat. Vti certamina quinquennalia ipsi tanquàm Heroi constituerentur. Vt dies vnus ludorum gladiatoriorum, tam in Italia passim, quàm Romæ ipsi consecraretur. Vt imago ipsius cum titulo DEI INVICTI in templo Quirini poneretur. Vt IOVIS cognomentum ipsi imponeretur. Vt collegium Sacerdotum, qui Iulij vocarentur, & Lupercalia ipsi celebrarent, institueretur. Vtque templa diuersa ipsi tanquam Deo exstruerentur, ad hæc aras, puluinar & flaminem peculiarem quasi Dialem haberet, eiq; sacerdotio M. Antonius primus præesset. Quæ quidem decreta aureis litteris, in argenteis tabulis perscripta Senatus sub pedibus Iouis Capitolini deponi curauit. Atque hæc omnia, præter pauca quædam Cæsar vel lubentissimè admisit: nam satellitium Senatorum & Equitum,

HONORES
CAESARI
DECRETI.

TRIBVNICIA
POTES TAS
CAESARI
CONCESSA.

NATALIS
CAESARIS.

MENSIS
IULIUS.

tantum abest vt acceptauerit, vt solis contentus licitoribus, Prætorias cohortes deinceps à sui custodia remoueret. Hac etiã fiducia amicis cõsulentibus, vt ad corporis custodiam satellites sibi adiungeret, Hircioq; & Pansa inter ceteros monentibus, vt principatum armis quæsitũ armis tueretur: negauit se facturum, & malle semel mori q̃ perpetua formidine cruciari. Et quamquã hęc longè supra mortalitatẽ ipsius, & diuinæ maiestati quam regio propria fastigio, ipsi à Senatu tributa essent: non tamen aut ab inimicis aut ab amicis cessatum est, quò minùs enixè vtriq; operam darent, vt Rex insuper appellaretur. Hi quidem vt collata iam in ipsum omni potestate & amplitudine, regium quoq; nomen, quod solùm deesse videbatur, ipsi asserent: illi verò vt maiori inuidia illum quoquo modo apud populũ onerarent, iustaq; aduersus eum odia suscepisse viderentur, Cæsare in manifestam affectati regij dominatus & tyrannidis suspicionem adducto. Et quamquã vel antè censentibus quibusdam inter cetera eum Regem appellandum, Cæsar id nomen tanquam infauustum auersatus, eos in posterũ eiusmodi conatibus supersedere iussisset, quum tamen id non tam ex animo q̃ metu indignationis publicæ ab eo fieri crederent, non destitère, quin id nomen etiã in vulgus spargerent. Cui rei & alius accessit rumor, libris scilicet Sibyllinis contineri, Parthos non nisi Regis ductu & auspicijs Romanorũ subijci posse imperio, alioqui inuictos fore. Quando igitur bellum Parthicum ipsi decretum esset, meritò vel hoc solo nomine ex oraculo Regem appellandum, si minùs Romanorum, certè omnium ceterarũ gentium, quæ Romano subijcerentur imperio. Hinc quidam ex his qui ei regiam dignitatem assertam volebant, ad tentandos plebis animos, lauream alba fasciã præligatam, pro diademate statuæ ipsius quæ pro rostris stabat, clam imposuit. Sed C. Epidius Marullus, & L. Cæsetius Flauus Tribuni plebis detracta coronæ fasciã, eum qui imposuerat deprehensum abreptumq; in vincula duci iusserunt: non tam offensuri Cæsarem, vti credebant, quam hoc ipso gratificaturi: quòd etiam seriò sibi persuaderent, Cæsare regnum ex animo detestari, quo etiam nomine ipsum apud plebem collaudauerat. Sed Cæsar quanq̃ hoc Tribunorũ factum haud satis æquo animo ferret, D dolore tamen animi in præsens dissimulauit. Nec multò post, quum ex Albano à sacrificio Latinarũ ouans urbem inueheretur, inter immodicas & nouas populi acclamationes, etiã Rex à paucis quibusdã ijsq; subornatis salutatus est. Ad quam vocẽ, vbi sensit sequutum totius ferè populi gemitũ, quasi in nomine erratum esset, Cæsarem se nõ Regem vocari argutè respondit: factòq; mox cunctorũ silentio, mœstior solito præteruectus est. Ibi iterũ Marullus & Cæsetius primos eius salutationis auctores ad causam dicendam per apparitores ad tribunal suum pertrahi iusserunt, insequente atque applaudente vniuersa ferè multitudine, Brutosq; eos ob id factum

CAESAR
OVANS EX
MONTE
ALBANO.

sub-

A subinde appellante. Hinc Cæsar grauissimè indignatus, vix se continuit, quin acerbius aliquid in eos statueret: dilata tamen adhuc vltione, satis habuit Tribunos & populū ipsum seuerius increpuisse: ipse vicissim eos homines Brutos & turbulentos identidem appellans. Verū postq̃ Tribuni rogationem promulgassent, non licere sibi tutò ac liberè de Repub. agere, haud vltra sibi temperans, apud Senatū conquestus est se à Tribunis dolo malo apud populum in inuidiā affectatæ tyrannidis pertrahi: vocatosque in iudicium accusauit, sententiamq̃; de eorū pœna rogauit. Quumq̃; non deessent, qui ipsos vel capite plectendos censèrent, vitæ ipsorum parcens, opera Heluij Cinnæ collegæ ipsorum Magistratu priuatos Senatu mouit.

B Quam in re præterq̃ quòd plebis animos non parū cōmouit, opinionem quoq; affectati regni regijq; nominis, tentatæq; patientiæ multitudinis vel maximè confirmauit: vt qui omissis ijs, in quos meritò animaduertisse debeat (quòd vel nominasse Regem criminolum habebatur) Tribunitiā potestatem hæcenus sacrosanctā violare non dubitasset. Quumq̃; hîc amici & familiares iterū monerent, vt ex Hispanicis cohortibus stipatores corporis sui constitueret, siue confisus nouissimo illo s. c. ac iureiurando, siue neglectis inimicorū insidijs, negauit se facturum: Nihil enim miserius esse perpetua custodia. Ceterū eosdem monuit, vt ipsi cautiùs deinceps agerent, ne maiore inuidiæ materiā inimicis præberent: qui vel iam ansam nocendi

C se nactos arbitrarētur. Sed ne sic quidem ab his qui regios ei honores collatos cupiebant, cessatum est: quando paucis post diebus, incertū an ex cōposito & ipso conscio & volente, an verò ignorate, aliud accidit quod tentatos populi Ro. animos, siue per ipsum, siue per amicos ipsius apertè argueret. Lupercalibus enim quum Cæsar aurea corona, triumphaliq; exornatus habitū, in sella aurea sedens pro rostris ludos spectaret, Antonius ipsius in consulatu collega, qui & ipse inter Lupercos nudus vnctusq; discurrebat, consensu rostris supplex genibus eius aduolutus, Cæsare Regem salutauit: surgensq; & diadema capiti eius imponens: Hoc, inquit, populus Ro. tibi per me exhibet. Sequutoq; mox minimè illustri paucorū, qui in id subornati

D erant, applausu, & manifestissimo plurimorū gemitu, inter quos & M. Lepidus facie auersa, ne rei indignitatem aspiceret, nec à lachrymis abstinuisse perhibetur, Cæsar diadema ita reiecit, vt tanta Antonij audacia minimè offensus videretur. Sequutus tamen statim totius populi applausus, imponenteq; rursus Antonio, pauci vt prius applausere: Cæsare autem iterū repudiante, vniuersi. Quod quum iterū atq; iterū ab vtroq; fieret, populus interim tacitus, quòd res tandem euaderet, spectabat: donec Cæsar in sententia persistens, cedente Antonio, diadema in Capitoliū deferri iussit, addito solum Iouem Romanorū Regem esse. Quo viso vniuersus populus gaudius acclamauit, omniaq; ipsi fausta cōprecatus est. Quamq̃ ne sic quidem infamiam

affectati regij nominis discutere valuit: sed vti verbis quidem & simulatis
 gestibus illud recusasse, (vt id coactus suscipere videretur) ita re ipsa, atque
 ex animo concupiisse planè creditus est: vel ex eo quòd postea in acta pub
 lica referri voluerit, regnum sibi per Consulem à populo delatum se non
 accepisse. Quibus omnibus, impotentiq; concessæ sibi dominationis
 abusu, quum etiã palàm pronunciaret, nullam esse ampliùs Rempublicã,
 sed appellationem tantùm sine corpore & specie: item Sullam nesciisse lit
 teras, qui Dictaturam deposuerit: debereq; homines deinceps considera
 tiùs secum loqui, ac pro legibus habere quæ dicat: his atq; similibus quum
 non solùm inimicorum in se odia plurimùm inflammasset, sed & alios ple
 rosque, qui vel hæctenus ipsi benè volebant, vel nullas priùs cum illo inimi
 citiarũ causas habebant, imò totius ferè multitudinis animos à se alienas
 set, omnes statim cõuersis in M. Brutum Pratorẽ oculis atq; animis, hunc
 quasi vindicẽ publicæ libertatis expetebant. Hic enim Bruti illius Sullanis
 temporibus interfecti filius, (à Quinto Seruilio Cepione auo materno ad
 optatus, Q. Cepio Brutus dictus) quòd à primo illo Bruto, qui pulsus Re
 gibus Consul creatus fuerat, paternum genus ducere crederetur, ad ipsũ
 potissimùm, tanquam gentilitio quodam munere, asserendæ in libertatem
 Reipub. prouincia sublato è medio regio dominatu pertinere videbatur.
 Quem quum plerique de re tanta coràm interpellare non auderent, nocte
 tribunali eius, in quo Prator ius dicebat, inscripserant: *BRUTE DORMIS. &*
NON ES BRVTVS. Eodẽ tempore & L. Bruti, eius qui Reges eiecerat, statuæ
 adscriptum erat: *VTINAM VIVERES. & HOC, DEGENERES HABES POSTEROS.*
 & alia his similima. Cæsaris quoq; statuæ hi versiculi subscripti legebãtur:
BRVTVS QVIA REGES EIECIT, CONSVL PRIMVS FACTVS EST,
HIC QVIA CONSVLES EIECIT, REX POSTREMO FACTVS EST.
 Ad hæc accedebant & ex amicis quidam, qui cum litteris tum quotidianis
 ferè conuitijs, frequenti q; auitæ gloriæ ob simile factum cõmemoratione,
 quæ & ipsum oblata tali occasione manere videbatur, Brutum propter ho
 nores & beneficia à Cæsare acceptos dubitantem tantum facinus aggredi,
 assiduè impellerent. Quibus rebus incitatus, tum quòd Catonis, qui Vticæ
 sibi manus intulerat, ex Seruilia sorore nepos, & ducta in vxorem Portia
 etiam gener esset, quanquam non tam dominantem odisset, quàm domi
 nationem ipsam grauius ferret, ad insidias Cæsari parandas animum con
 uertit: ita tamen, vt diu solam Portiam vxorem propositi sui consciam ha
 beret. Alia autem ex parte C. Cassius Bruti in pratura collega, qui Iuniam
 ipsius sororem in vxorem duxerat, quiq; præter insitum vel à puero Ty
 rannidis odium, priuatas etiã cum Cæsare simultatis causas habebat, pro
 pter leones, quos ipse ad Ædilitios ludos comparatos Megaris reliquerat,
 oppido à Caleno capto à Cæsare detentos, amicorum animos contra Cæ
 sare

A
 farem assiduè sollicitabat. Qui quidem quando id factum non tam manuum esset, quàm auctoritatis & consilij, ita demum operam suam polliciti sunt, si Brutus, qui dignitate reliquos facilè anteibat, huic facto se ducem præstaret. Hinc quanquàm Bruto etiamnum infensus ob contentionem de prætura urbana, in qua prælatum sibi Brutum indignabatur, facta tamen reconciliatione prior ipse se ad Brutum contulit. Percrebuerat constans fama L. Cottam Quindecimviri proximo Senatu ex libris Sibyllinis relaturum, ut Cæsar propter bellum Parthicum Rex diceretur, quâdo aliter Parthos à Romanis subigi impossibile esset: quæ res vel imprimis cædem Cæsari maturavit: metuentibus scilicet aduersarijs, ne si à frequenti Senatu
 B
 in eam sententiam itum esset, & ipsi assentire cogerentur. Interrogante igitur Brutum Cassio, num Idibus Martijs (in quem diem Senatus indictus erat) in Curiam venturus esset, negavit Brutus se iturum: Tum Cassius, Quid si, inquit, vocemur ut Prætores? Tum meæ erunt partes, respondit Brutus, vel ad mortem usque pro Reipublicæ libertate contendere. Tunc Cassius hominem complexus & osculatus rogavit, Num quos ex optimatibus in tam pulchri facinoris societatem admissurus esset: Quando plurimi essent, qui idem suo cum animo agerent: quiq; uti à ceteris venationes, munera, aut alia spectacula, ita ab ipso Tyrannidis euerfionem, tanquàm maioribus suis debitam, expectarent. Id facile testari ea quæ tribunali eius
 C
 inscripta erant, non quidem à cauponibus, aut alijs infimæ sortis hominibus, sed à primarijs quibusq; optimisq; ciuibus. Ita quæ dudum singuli in animo habuerant, tum demum inter se cõmunicare cœperunt: tentatisq; amicorũ animis, consilia quæ prius bini terniue cœperat, in vnum omnes conferunt. Inter ceteros ex intimis Cæsaris & familiaribus, D. Brutum Albinum eos designatum sibi adiungunt: quem sibi ad rem susceptam peragendam magno vsui esse posse intelligebant: tum quòd Cæsar plurimum ipsi fideret, tum quòd numerosam gladiatorum familiam haberet, quam ad spectacula seruabat. Hi igitur principes fuere coniurationis: qui & alios aliquot, quos non minùs fidos, quàm manu promptos & mortis
 D
 contemptores nouerant, in partem facinoris vocarant: ita ut sexaginta amplius cum Equites tum Senatores conspirasse dicantur, nullo tamen iuramento aut religione inter se astricti. Præcipui ex his fuere, Cn. Domitius, Ser. Galba, P. Seruilius Casca, L. Tullius Cimber, Pontius Aquila, Q. Ligarius, Rubrius Rex, Sextius Maso, tum etiam alij quidam. Quumq; Cæsare propediem in Parthos profecturo, temporis breuitas vrgeret, diem cædi ipsas Idus Martias antequam Senatus sententias de Rege ipso appellando rogaretur, locum autem Curiam Pompeianam, in quam ipsis Idibus Senatus habendus erat, cõstitui placuit. Quumq; & Antoniũ simul occidendum quidam censerent, collegam scilicet Cæsaris, amicorumq; ipsius potentis-

CONSPI-
 RATIO IN
 CAEDEM
 CAESARIS.

fimum, dubitantibus de hoc & contendentibus aliquandiu ceteris, vicit
 tandem Bruti sententia, cuius potissimum consilij & auspicijs totum ne-
 gotium aministrabatur, negantis id sibi fieri placere: quando ex sola tyran-
 ni cæde id decus petendum videretur, & ne interfecto simul Antonio pri-
 uatis etiam se inimicitijs implicarēt. Veriti tamen ne Antonius Cæsari præ-
 ceteris fidus, & qui roborē corporis præstaret, se obijceret, C. Trebonio ne-
 gotium dant, vt quæsita occasione colloquij cum Antonio ipsum prolixa
 oratione ante fores Curia detineret, ne simul cum Cæsare ingrederetur.
 A quibusdam proditum est, Cæsarem nec coniurationes inimicorum nec
 auctores ipsos prorsus latuisse. Nam quum quidam Antoniū & Dolabel-
 lam apud ipsum criminarentur, tanquam rebus nouis secretò studerent, B
 minimè sibi ab obesis illis ac comatis respondit metuendum, sed à pallidis
 potius illis & macilentis, Brutum subindicans & Cassium. Nam de Cassio
 etiam aliàs apud amicos palàm dixisse fertur: Pallidum illū haud magno-
 pere sibi placere: de Bruto autem meliùs aliquantò sperabat. Sed ita est vt
 dicitur: Fatum præuideri quàm vitari faciliùs: & cuiuscunq; fortunam su-
 peri mutare cōstituunt, consilia corrumpunt. Neq; enim indicium vllum
 Cæsar hac de re admittebat, imò deferentes ad se aliquid huiusmodi, etiam
 acriùs increpare solebat. Quanquam alij tradant, metu insidiarum, & ad
 euitandam inuidiam, qua se plurimum apud plerosq; laborare iam intel-
 ligebat, cōstituisse urbem sibi propter inimicos suspectam quamprimùm C
 relinquere, & ad bellum Parthicum intra paucos dies proficisci, præmisso
 iam, vt suprà dictū est, exercitu. Ferunt etiam eandem ob causam in ani-
 mo habuisse, confecto bello Parthico translatis imperij opibus, exhaustaq;
 delectibus Italia, Ilium aut Alexandriam commigrare: ibique siue imperij
 siue regni sedem constituere. Sed hæc atque alia meditantem, dum quam
 alijs præstitit clementiam, frustra ab ingratis sibi pollicetur, mors præuenit.
 Cædem autem ipsius neque pauca neq; negligenda denunciauere quum
 prodigia tum præfagia. Centesimo enim antequam cæsus est die, prima no-
 minis ipsius littera C. è statua ipsius vi fulminis excussa est. Capuæ autem
 in sepulcro antiquo, quo urbis conditor Capys sepultus credebatur, haud D
 multò ante cædem tabula ænea inuenta est, in qua litteris & verbis Græcis
 exaratum erat: Quando ossa Capys detecta essent, fore vt Iulo prognatus,
 manu consanguineorum necaretur, magnisq; mox Italiae cladibus vindi-
 caretur. Equi quoq; quos Cæsar dum Rubiconem flumen transfiret Marti
 consecrarat, & sine custode vagari permiserat, obseruati sunt sub tempus
 cædis ipsius pertinacissimè pabulo abstinuisse, & lachrymas profudisse.
 Paucos etiam ante dies, quum boué in Curia immolasset, cor in extis non
 est inuentum: quod quum Spurina aruspex pronunciaffet, ad vitæ disci-
 men pertinere, proinde caueret periculum, quod non vltra Idus Martias
 disse

differretur, Cæsar subridens: Miraris, inquit, si bos cor non habeat? Pridie etiam quæ cæsus est, Regulum autem, qui cum ramo laureo in Curiam Pompeianam volatu se receperat, aliarum variorum generis aves ex proximo nemore consecutæ in eadem Curia discerperunt. Eodem die quum fortè apud M. Lepidum suum Magistrum Equitum cum D. Bruto cœnaret, orta sub cœnam inter cœuiuas quæstione, quænam mors maximè optanda videretur, tanquam proprii exitus vates, reliquos præueniēs, respondit: Inexpectata. Nocte autem quæ diem cædis præcessit, ipse sibi sublimis supra nubes ferri, & dextras cum Ioue iungere visus est. Eadem nocte & arma Martis sacra, quæ apud ipsum utpote summum Pontificem ex instituto seruabantur, mota sunt: foresque & fenestræ cubiculi ipsius non sine ingenti cæli fulgore spontè patuere. Inde experrectus & turbatus, offendit Calpurniam uxorem arctissimo somno pressam incertas quasdam & obscuras voces suspirijs intermixtas edere, & quasi lamentari. Quæ ubi sub primum diluculum à somno excitata est, narrauit visum sibi per quietem collabi domus fastigium, existimasseque se ipsum plurimis confossum vulneribus, in sinu suo iacentem lugere. Cuius insomnij atrocitate perterrita, id quod postea euenit animo præiagens, non destitit ipsum rogare, ut eo die publico abstineret, & Senatum differret. Cui quum Cæsar etiã alioqui minimè superstitiosus parum tribueret, hoc tamen impetrauit Calpurnia, ut quando insomnia contemneret, sacrificijs saltem alijsque diuinationibus Deorum mentes exquireret. Quum itaque pluribus hostijs eius rei ergo immolatis, vates renunciaret non litari, aliaque signa horrenda se offerrent, neque aves ipsæ addicerent, tum etiam ex proximiori hesternæ computatione languidior, Curia abstinere & Senatum per Antonium collegam dimittere constituerat. Brutus & Cassius Prætores eo manè in porticu ante theatrum Pompeij magna animorum tranquillitate ius petentibus reddebant: gladiatoresque quamplurimos ad ludos, quos eo die ex composito adornauerant, in theatrum induxerant, auxilium nimirum ab his, si opus foret, petituri. Ceterum quum Cæsarem propter aduersa sacra eo die in Curiam non venturum intelligerent, veriti ne dilato negotio insidiæ patefierent, D. Brutum ex intimis Cæsaris mittunt, qui ipsum quoquo modo in Curiam adduceret. Is igitur ad Cæsarem accedens, eleuatis omnibus quæcunque Cæsarem ne in Senatum veniret remorabantur, increpitisque non solum vates, quod religionem animo ipsius iniicerent, sed ipso etiam Cæsare, qui se tam temerè & propter nescio quæ insomnia, contempti Senatus inuidiæ & obrectationibus inimicorum obijceret, ut in Curiam venire properaret, persuadere conatus est: Senatum iam pridem conuenisse, ipsumque opperiri dictitans, promptaque omnium ferè suffragia, ut ipsum cunctarum præter Italiam gentium Regem dicerent, regiaque passim extra Italiam insignia gestare concederent. Aut si eum diem

rebus gerendis minis idoneum iudicaret, vel alioqui propter aduersa sacra A
suspectum haberet, vt saltem ipse in curiam procedens appellatis Patribus
Senatum in aliud tempus dimitteret. Hæc dicens simul Cæsarem manu
apprehensum foras deduxit. Exeunte autem ipso statua quædam ipsius in
vestibulo domus posita, collapsa & contrafacta est. Sed nec hoc omine terri-
tus sub horam diei quintam simulata aduersa valetudine, lectica in curiam
se deferri iubet, constituto tamè propter infausta sacra à rebus grauioribus
decernendis supersedere, Senatumq; quamprimùm dimittere. Ceterùm,
dum deferretur, siue domesticorum quidam, siue alterius cuiusdam seruus
propius ad ipsius lecticam accedere atque ipsum alloqui summoperè adni-
tebatur, indicium scilicet insidiarum facturum. Sed quum à multitudine cir- B
cumfluentium & deducentium repulsus propius accedere prohiberetur, cur-
su se ad ædes Cæsaris proripiens ad Calpurniam deductus, exposuit se quæ-
dam habere, quæ Cæsari indicaret, quæq; ipsum scire magni interesset: nec
plura proloquutus, se reditum ipsius è curia expectaturum dixit: neq; enim
de tempore insidiarum exactè cognouerat. Artemidorus etiam Gnidius
Rhetor & hospes Cæsaris, qui ex quotidiana consuetudine, quæ ipsi cum
Bruti familiaribus intercedebat, pleraq; Bruti & coniuratorum consilia intel-
lexerat, & ipse accurrens libellum insidiarum indicem in curiam eunti por-
rexit: quem præ ceteris, qui frequètes eodem tempore porrigebantur, con-
festim & solum perlegere iubebat, quòd quædam, quæ maximè ad ipsius C
salutem pertinerent, eo contineri diceret. Sed Cæsar impeditus præ turba
alloquentium & salutantium statim inspicere, reliquis libellis alicui mini-
strorum commendatis, hunc solum tanquam mox lecturus manu retinuit.
Appianus tradit hunc Artemidorum occiso demùm Cæsare superuenisse
vt insidias proderet, libellumq; ab alio aliquo sacrificanti ante curiam Cæ-
sari exhibitum. Eodem tempore antequàm curiam ingrederetur, in Spur-
rinam vatem incidens, memor eius quod de Idibus Martiis prædixerat: Ecquid
scis, inquit, Idus Martias iam aduenisse? quasi vatem falsi arguens, quòd
hactenus periculum euasisset. Cui Spurina: Venere quidem Cæsar, sed non-
dum præterière, respondit. Vbi autem Cæsar ad curiam peruenit, descen- D
denti è lectica occurrit Popillius Lænas: qui quanquam minimè conscius
consiliorum paulò antè Bruto & Cassio, vt quod præ manibus haberent
Dij secundarent, precatus, hortatusq; vt accelerarent, maximum ipsis dete-
ctarum insidiarum timorem iniecerat. Hic dum ad curiam ingressum longum
& serium cum Cæsare sermonem solus haberet, suspicati Brutus & Cassius
rem ab ipso ex ordine Cæsari indicari, sibi innuentes obseruatisq; Popillij
loquentis gestibus, illis ipsis pugionibus quibus Cæsarem cõfossuri erant,
se transfigere cogitabant, antequàm comprehenderentur: donec tandem
Popillio dextram Cæsaris deosculante & gratias agente, non tam indicasse,
quàm

- A** quàm aliquid à Cæsare petiisse cognouere. Cæsar curiam ingressus, quum ex more sacris operatus rursus in victima cor, vt quidã, vt alij tradidère, caput extorum defuisset, & aruspex iterum interpretaretur id letale esse: respondit, idem sibi & in Hispania contra Pompeium dimicaturum accidisse. Cumq; aruspex diceret eum tum quoq; magnum capitis periculum adiisse, & nunc extra maius minari, iussit aliam atq; item aliam victimam mactari. Cumq; nullis victimis litari posset, contempto cum religione quod extra prædicebant periculo, inimicisq; amicorum specie urgentibus, ne Senatū operentē diutius remoraretur, curiam ingressus est. Antonium autem collegam qui comes ipsi venerat, Trebonius, vti inter ipsos cōuenerat, longum de industria
- B** sermonē trahens, extra curiam detinebat. Cæsari verò iam ingresso vniuersus Senatus honorificè assurrexit. postq̄ autem in sella consedisset, cōiurati gladios sub veste breues occultantes, frequētes vndiq; sellam ipsius circumstetere: alij quidem officij causa & ex consuetudine, alij verò tanq̄ salutari aut aliquid ab ipso petitori. Inter ceteros Tullius Cimber reditū fratri ab exilio petens aduersus Cæsarem constitit, & quanquam Cæsare rem in aliud tempus reiiciente, persistebat tamen ille. Reliqui quoq; circumfusi, pro eodem deprecabatur, propiusq; accedentes Cæsarem cōplexi caput ei & manus deosculabantur: ita vt Cæsar offensus importunis hominum precibus & blanditiis, primò imminētes sibi & instantes manu à se remoueret.
- C** Quumq; ne sic quidem illi de sua importunitate quicq̄ remitterent, consurgens in pedes etiã violentiùs eos reiiciebat. Tunc Tullius Cimber toga Cæsaris vtraq; manu circa humeros apprehensa, signum cædis quod conuenerat suis dedit, simul exclamauit: Quid cessatis amici? Ibi quum Cæsar vicissim exclamaret, Ista quidem vis est. P. Seruilius Casca (qui sibi primas facinoris inchoandi partes depoposcerat) à tergo cōsistens, dum iugulum petit, aberrante ictu pectus infra iugulum percussit: ita tamen vt vulnus minus altè adactum letale non esset. Cæsar autē saucius, rei q; atrocitate turbatus, repulso Cimbro conuersus, factoque; in Cascam impetu iterum exclamauit: Quid agis scelerate Casca? simulq; brachium Cascæ apprehensum
- D** siue graphio siue pugione ab aliquo circumstantium raptò traiecit: & dum Casca græcè fratrem C. Seruilium ad auxilium inuocaret, conatus proflire, alio vulnere in latere accepto retardatus est. Bruto autem inter ceteros ferro infesto in se ruenti dixisse fertur, καὶ σὺ τειχῶν; Mox vbi vndique strictos in se pugiones animaduertit, dextra togam in caput adducens, sinistraq; sinum ad ima crura deducens, ita vt verecundiæ & pudoris etiam in tantis rerum angustiis meminisset, quò scilicet honestiùs caderet, ad basim statim Pompeij quæ in curia erat procidens, xxiiii. se vulneribus confodiendū præbuit: ita vt Pompeij statua suo sanguine resperfa, debitas Pompeij manibus poenas persoluere videretur. Ex omnibus autem vulneribus

CAEDES CAESARIS.

Antistius medicus pronunciauit vnum letale fuisse, id scilicet quod secundo loco in pectore acceperat. Alij præter vnum gemitum ad primum ictum nullam emisisse vocem prodidit, aduersarijs ferrum per os & oculos crebris ictibus ducentibus, ita vt neque loqui, neq; agere quicquam valeret: quod & plerisque verosimilius est visum. Quidam etiam scriptum reliquere, in ea contentione plagas in vnum corpus certatim magno animi ardore inferentium, quosdam è percussoribus mutuis se confauisse vulneribus, inter hos M. Brutum in manu à Cassio vulnus accepisse. Cæsar iam interfecto, Brutus statim cruentum pugionem in altum extollens Ciceronem nominatim inclamauit: dicturusq; de rebus à se confectis, simul etiam de actis Cæsaris rescindendis & bonis publicandis relaturus in medium processit. Ceterum Senatores consilij percussorum, simul & multitudinis ipsorum ignari, primò quidem rei immanitate percussi atq; animis costernati, neq; opem afferre, imò nec voces emittere, aut fugam capeffere audebāt: donec tandè Cæsare iam prostrato dum sibi quisq; metuit, certatim quò quisq; poterat è curia diffugiunt, nonnullis etiam præ turba illis. Dumq; obuiis quibusq; è populo, & caussam fugæ percõtantibus, nihil aliud respondent, quàm Fuge & Claude vniuersam mox urbem, minùs horæ vnius spacio, tumultu grauissimo fœdissimoq; repleuere: maximè quòd & gladiatores, qui è proximo Pompeij theatro eò excurrerant, turbæ se immiscuissent: ita vt tota passim vrbe trepidaretur, foribusq; clausis & relictis tabernis atq; officinis veluti ab amentibus hæc illac discurreretur. Quo tumultu quum Senatores aliquot vulnerati, tum ciues & exteri pleriq; etiam occisi sunt. Cæsar autem omnibus diffugientibus solus in curia relictus à tribus seruulis, qui & ipsi soli remanserant, lecticæ impositus, dependente brachio domum relatus est. Constituerat percussores interfecti corpus in Tyberim proicere, sed metu Antonij & Lepidi destitit. Antonius interim, qui & se cum Cæsare neci destinatum credebat, proiecta veste consulari, sumptoq; plebeio habitu, fugiens in latebras se abdiderat. Percussores autè duce Bruto curiam egressi, sinistris togas brachijs obuolutas pro clypeo, dextris pugiones à recenti cruore etiam nū tepentes gestantes, vno ex ipsis pileum in hasta præferente, alacres & spe ac fiducia gestientes in forum processere: populoq; ad libertatem conuocato, congratulantibus optimatibus quibusq; qui occurrebāt, à foro digressi, Capitolium, quò tanquam Deos comprecaturi ascenderant cum manu gladiatorum occupauere: neq; enim aut à plebe, aut ab emeritis veteranisque Cæsaris militibus, qui plurimi per urbem diuagabantur, neq; item à Lepido, qui prætorianis præerat cohortibus, satis sibi fidebant. Eòdem postea & alij è primariis aliquot, quanquam nec conscij facinoris, nec socij, eiusdem tamen cum ceteris laudis affectatione, arreptis gladiis se contulere. In his fuit Lentulus Spinter, C. Octavius, & alij plerique.

Cete

A Ceterum cum nulla præterea cæde subsequuta populus fiduciã recepisset, plurimi ad percussores in Capitolium ascenderunt. Ad quos Brutus è Capitolio verbis ad captandam plebis gratiam & rei præsentis accommodatis prolixè concionatus est: tentatisq; statim per largitionem multitudinis animis, haud mediocris à percussoribus mercenariorum manus contracta est: qui in forum procedentes, quanquam factum ipsum primò quidem laudare non audent, pacem tamen percussoribus à Magistratibus exposcebant, omninoq; percussorum saluti consultum cupiebant. His & è Senatoribus quidam postea accessere: primusq; Cinna affinis Cæsaris, & Prætor paulò antè ab eo factus reliquos audacia superans, proiectis Magistratus insignibus tanquam à tyranno datis, Cæsarem ipsum ut tyrannum conuicijs insectatus est, & percussores ut tyrannicidas collaudauit, eosq; ad præmia rei gestæ capiendæ è Capitolio descendere iussit. P. quoque Dolabella, quem Cæsar sibi in reliquam anni partem in Consulatu substituerat, vacantem cæde Cæsaris Magistratum inuadens, sumptisq; Consulatus insignibus progressus, postquam & ipse in dignitatis suæ auctorem prolixè dixisset, similiq; cum Cinna oratione usus addidisset, ut is dies Cæsaris interfecti natalis urbis deinceps haberetur, sequente multitudine & ipse in Capitolium ascendit: percussoresq; itidem è Capitolio descendere hortatur. Qua fiducia M. Brutus & Cassius è Capitolio in forum descendere ausi, à plurimis etiam optimatibus in rostra deducti, apud populum magna animorum præsentia concionati, alter alterius factum vicissim laudibus extollebant: simulq; populum ad capeffendam libertatem hortabatur: laudato interim & D. Bruto, qui gladiatores per opportunè subministrasset: censentesq; Sextum Pompeium Magni filium, simul etiam Marullum & Cæsetium, qui tunc exulabant, ad urbem quamprimum reuocandos. Ceterum quum multitudini quæ frequens conuenerat, non satis fiderent, cædemq; non omnibus æquè gratam, eaq; quæ à se dicerentur, non eodem ab omnibus animo accipi intelligerent, in Capitolium reuersi sunt. Quo loco obsidionem metuens Brutus, ijs qui postea eò confluxerant, nec facinoris participes essent, quod eos iisdem secum subijci periculis iniquum existimaret, auctor fuit, ut Capitolio egressi, discrimini simul & inuidiæ non perpetrata à se cædis se subducerent. Ipsi verò in Capitolio tanquam suis munitionibus per noctem quæ diem cædis proximè insequuta est, se continuere. Interea dum hæc geruntur, Lepidus, quod Magister Equitum esset, in castris prætorijs extra urbem erat: cognitisq; ijs, quæ in vrbe gesta essent, cum militibus sub noctem ingressus forum occupat: & sub auroram pro concione acerbissimè in percussores inuehitur. Antonius autem qui hætenus præ metu latitabat, intellecto Lepidi in urbem aduentu, metu deposito iam confirmatior & ipse è latebris prodit. Et primò quidem aliquandiu inter ipsos dubitatum est, an Capitolium cum parricidis incenderetur.

Verùm postq̄ legati ex domesticis & familiaribus percussorum de concor- A
 dia & cura libertatis ad Lepidum & Antonium è Capitolio missi, monu-
 issent, sedulo cauendum, ne propter priuatas similtates Resp. in discrimen
 adduceretur, auctoresq̄; cædis si non laudandos, certè venia dignos: vt qui
 non tam odio Cæsaris, quàm amore patriæ factum commississent: quanq̄
 animus vlciscendi necem Cæsaris Lepido & Antonio neuti quàm deesset,
 tamen quum propter amicos, consanguineos, aliosq̄; percussorum neces-
 sarios, simul propter Senatus in ipsos studia, tum vel imprimis metu D.
 Bruti, qui decretam sibi à Cæsare prouinciam Galliam Cisalpinam cum
 valido exercitu tenebat, dissimulato in præsens vindictæ proposito, simu-
 latoq̄; publicæ cõcordiæ & libertatis studio, Antonius rem Senatui se per- B
 missurum respondit: eamq̄e sententiam quæ potior esset, valituram: sic
 legatos non sine spe Senatum sibi minimè defuturum à se dimittit. Nocte
 autè ea quæ proximè insequuta est, accensis passim ignibus & luminibus,
 excubiæ per urbem à Magistratibus iubente Antonio actæ sunt: commen-
 tarij q̄; actorum Cæsaris & pecunia, quæ quattuor milia talentorum fuisse
 perhibetur, in ædes Antonij iussu ipsius, atq; assentiente Calpurnia trans-
 latae sunt. Neque interim à percussoribus cessatum est, quò minùs per fa-
 miliares è Senatoribus deprecatores, intercessoresq̄e & partium defenso-
 res quamplurimos in sequentem diem sibi pararent. Antonius autem Se-
 natum in diem proximũ etiam ante lucem in ædem Telluris domui suæ C
 proximam cõuocauit. Quò dum primo diluculo inter ceteros Cinna Præ-
 tor resumpta veste quam prius proiecerat properat, à multitudine agnitus,
 coniectisq̄e in ipsum lapidibus in domum quandam compulsus, aggestis
 eò à multitudine lignis, quò minùs vnà cum domo cõflagraret, interuentu
 Antonij seruatus est. Ceterum postquam Senatus iam conuenisset, An-
 toniusq̄e tam de summa Reipublicæ, quàm de percussoribus retulisset,
 alijs aliter prout quisq; affectus erat censentibus, inter quos non deerant,
 qui gratias percussoribus agendas, præmioq̄e afficiendos pronunciarent.
 Cicero inter ceteros habita graui & proluxa oratione, auctor fuit Senatui,
 vt ex celeberrimo Atheniensium instituto, Amnestia decerneretur: vtq̄e D
 omnis discordiarum & factæ cædis memoria (ita vt ne nominaretur qui-
 dem) perpetua obliuione extingueretur obruereturq̄e: atque à citibus
 depositis mutuis odijs & contentionib. in gratiam hinc inde rediretur: ad-
 dito vt leges Cæsaris, aliaq̄e eius acta & decreta, quæcunq; vel ad honores
 & magistratus, vel ad militum commoda & præmia pertinerent, decreto
 Senatus rata esse iuberentur. In quam Ciceronis sententiam reliquis assen-
 tientibus factum Senatusconsultum: postulanteq̄e L. Pisone socero Cæ-
 saris, decretum, vt testamentum eius publicè recitaretur, vtq; Cæsar publi-
 co funere efferretur. Interim & percussores habita è Capitolio ad milites

A oratione, se nulla Cæsaris acta, maximè quæ ad præmia ipsorum & com-
 moda pertinerent, rescissuros, polliciti fuerant: litterasq; ad eos qui in foro
 erant in eandem sententiam miserant: sic res à maximo tumultu statim
 ad pacificationem conuersa est, auctore potissimùm Antonio, qui & Dola-
 bellam, quem antea statuerat ad consulatum non admittere, depositis ini-
 micitijs collegam sibi assumpsit. Ceterùm, quia exercitu nudatus, M. Lepi-
 dum metuebat, quem sciebat fiducia exercitus, quem penes se habebat, si-
 mulatione se eadem Cæsaris vlcisci velle, animum ad res novas adiecisse.
 Nec prius destitit, quàm & huic, ne solus ferè omnibus alijs refragari per-
 geret, persuasit. Sic tandem missis in Capitolium loco obsidum Antonij
 B Lepidiq; liberis, percussores è Capitolio descendere: eodemq; die pro-
 posita securitate Brutus apud Lepidum propinquum suum, Cassius verò
 apud Antonium cœnati sunt. Postridie frequenti Senatu Antonius ex
 sententiâ Ser. Sulpitij decreuit, ne qua tabula vllius beneficij aut decreti Cæ-
 saris post Idus Martias figeretur. Tunc etiam Bruto maximis laudum præ-
 conijs ornato, prouinciæ percussoribus iam antè à Cæsare decretæ, Sena-
 tusconsulto confirmatæ sunt: D. videlicet Bruto Gallia Cisalpina cum tri-
 bus legionibus, Trebonio Asia, Cimbro Bithynia. Nam M. Brutū & Cas-
 sium id temporis Prætores, Cæsar in sequentem annum hunc Syriæ, illum
 Macedoniae pro Prætore præesse iusserat. Ita vt omnia deinceps pacata, tran-
 C quillaq; in Republica tanquam libertate restituta sperarentur. Cete-
 rùm quum Antonius testamentum Cæsaris palàm recitandum, ipsumq;
 publico funere efferendum censeret, Cassius cum alijs pertinacissimè resti-
 tit, vel hoc solum nouarum rerum materiam & causam fore dictitans. Sed
 persistente Antonio, Brutoq; præter alios ipsi assentiente, in hanc senten-
 tiam & à reliquis itum est, vt Cæsaris testamentum palàm recitaretur, &
 ipse funere publico efferretur. Testamento itaque quod Cæsar Idibus Se-
 ptembribus proximis in Lauicano suo fecerat, & virgini Vestali maximæ
 seruandum tradiderat, aperto & recitato, cognitum hæredes ab eo institu-
 tos, tres ipsius ex sorore nepotes, C. Octauium ex dodrante, L. Pinarium &
 Q. Pedium ex quadrante, reliquos in ima cera. E quibus C. Octauium in
 nomen familiamq; Iuliam, & filium adoptauerat. Decimus Brutus etiam
 intersecundos hæredes scriptus, & plerique percussorum inter tutores filij,
 si quis ei nasceretur, nominati. Populo autem hortos circa Tyberim publi-
 cè, & viritim trecenos sestertios siue centenos videnos, vt Octauius ipse au-
 ctor est, siue vt Græci scriptores prodidère, septuagenas quinas drachmas
 Atticas legauit. Hinc statim maxima ciuim mixta indignatione cõmiseratio,
 tum propter populi legatū, tum propter Brutū primis hæredibus sub-
 stitutum. Post hæc funus ei amplissimum, prosequentibus cum vniuerso
 ferè Senatu Magistratibus, frequentiq; quum ciuium tum militum etiam

PROVIN-
 CIAE PER-
 CVSSORI-
 BVS DE-
 CRETAE.

TESTAMEN-
 TVM CAE-
 SARIS.

FVNVS CAE-
 SARIS.

armatorum ad corporis custodiam multitudine ductum est, corpusq; in forum delatum, & pro rostris depositum: vbi ædes aurata instar templi Veneris Genetricis collocata fuerat, intraq; lectus eburneus auro & purpura stratus, & ad caput trophæum cum veste in qua occisus fuerat. Quidam tradunt corpus ipsum sanguinolentum vulneribusq; deforme conspectui populi expositum fuisse. Alij corpus quidem ipsius supinum in lecto collocatum fuisse, sed non conspicuum: verum ceream ipsius effigiem, in qua viginti trium vulnerum notæ expressæ erant, in machina versatili eodem in lecto elatam. Loco funebris orationis Antonius Senatusconsultum, quo in eum omnes tum humani tum diuini honores collati fuerant, & iusiurandum quo se omnes pro salute ipsius obstrinxerant, siue ipse vt quidam, siue per præconem, vt alij tradunt, pronunciauit. Ludi etiam funebres facti sunt, in quibus illud Pacuuij ad inuidiam cædis decantatum est: Men' men' seruasse, vt esset qui me perderet? Postea Antonius oratione non tam ad Cæsaris laudes, quàm ad commiserationem & concitandos in cædis auctores multitudinis animos composita, in deploranda Cæsaris morte vsus, intermixtis interim cum lacrymis & fletu suspirijs, dum inter orandum lectum subinde introspeciens, & aperiens, vestem etiam Cæsaris in qua occisus fuerat, multo sanguine cruentatam laceramq; & plurimis locis concisam, ad maiorem commiserationem hastili altius è lecto sublatam explicat, simulq; alius quidam ceream Cæsaris effigiem pluribus vulneribus quibusdam etiam immaniter in faciem inflictis deformatam, è lecto, vt ab omnibus conspici posset, altius effert, ita multitudinis animos non ad commiserationem prouocauit, sed in rabiem potiùs vertit, vt omnis ordinis & decoris obliti, ad persequendos percussores (qui quò tandem ea res euaderet prospiciētes, maturè se subdixerant) furibundi discurrent: Senatum quoq; ipsum qui virum interfici passi essent, vti periurum accusantes. Corpus autem Cæsaris non quidem in campo Martio, vbi rogos iuxta Iuliæ filia ipsius tumulum exstructus erat, sed alij in ipsa curia Pompeij vbi occisus fuerat, alij in Capitolio atque adeò in ipsa cella Iouis Capitolini cremare parabant. Sed prohibiti tum à Sacerdotibus, tum à militibus, metuentibus ne & curia ipsa cum theatro, vel templa simul conflagrarent, congestis extemplò subsellis, tribunalibus, mensisq; è proximis officinis & tabernis argentariorum raptis, & si quid aliud ad manum erat, subiectisq; aridis virgulis, tumultuarium in foro rogom exstruxerunt: impositoq; in rogom lecto, repente duo quidam gladiis accincti, & bina iacula gestantes, ardentibus cereis facibus rogom succenderūt. In quem statim tibicines sceniciq; artifices, qui ludos funebres fecerant, vestem quam ex instrumento trium phorum in eum vsum induerant, detractam sibi discissamq; cum reliquo pompæ funebris apparatu splendidissimo iniecere. Similiter & veterani alijq;

A liiq; milites dona militaria & arma quibus exculti funus celebrarant. Fre-
 quens etiam ciuium & matronarum multitudo coronas & alia pleraq; or-
 namenta quæ gestabant, tum etiam puerorum bullas & prætextas in rogû
 coniecere. Nec fuit vlla exterarum in vrbe nationum, quæ non suo more
 & patrio ritu luctum suum testaretur. Præ ceteris autem Iudæi, qui etiam
 pluribus noctibus continuis bustum eius frequentarunt. Plebs autem ar-
 reptis ex semiuſto rogo titionibus, pars ad percussorum ædes, Bruti potissi-
 mùm & Cassij, pars ad curiam ipsam in qua Cæsar cæsus fuerat, furibundi
 conuolauere: flammæque iam iniicere parantes, vix tandem à domesticis
 propugnantis repulsi, & vicinis deprecantibus exorati, destitère: nec id-
 ipsum sine minis se postridiè armatos ad ædes expugnandas redituros. Sed
 hic tumultus militibus potissimùm obsistētibus, tum etiam aliquot ex au-
 dacissimis seditiosissimisque de rupe Tarpeia præcipitatis, tandem sedatus
 est. Alij dum ad inuestigandos percussores passim per urbem hanc illac fe-
 runtur, Heluium Cinnam quendam Tribunum plebis Cæsari amicissimû
 fortè obuium, errore nominis decepti, quòd Cornelium Cinnam Præto-
 rem esse crederent (qui proiecta purpura in Cæsarem inuectus fuerat) cru-
 delissimè trucidauere: ita vt ipso in plurimas partes per summam immani-
 tatem discerpto, ne membrum quidem integrum ad sepulturâ colligi po-
 tuerit. Caput autem hastæ infixum ad aliorum terrorem circumtulere.
 Hinc Consules omnibus armorum gestatione interdixere, solis militibus
 exceptis. Magna etiam pars populi per totam noctem ad rogam pernocta-
 uere. Posteaq; eo loco quo rogas fuerat in rostris aram populus posuit: ad-
 dita postea & ab Antonio columna .xx. pedum ex lapide Numidico soli-
 da, cui inscripserat: PARENTI PATRIÆ OPTIME MERITO: apud quam po-
 pulus aliquãdiu sacrificare ipsi tanquam Deo, vota suscipere, & controuer-
 sias etiam concepto per Cæsarem iureiurando dirimere perseuerauit. Sed
 hæc ara cum columna haud multò post à Dolabella Consule disturbata &
 solo æquata est. Reliquiæ autem corporis & cineres cremati à libertis col-
 lecti, in monumentum ipsius familiare repositi sunt. Alij ab Antonio in
 sublimi solidæ columnæ collatos tradunt. Cæsar autem postea ab Augu-
 ſto in Deorum numero relatus est. Quumq; ludis, quos Augustus ipsi con-
 secratos edebat, sidus crinitum per septem dies continuos fulsisset, vulgus
 quòd hanc animam Cæsaris esse sibi persuaderet, etiã cælo receptum con-
 ſtanter credidit. Quin & Sol ipse toto eo anno pallidior eluxisse traditur.
 Nec multò post pro ara & columna à Dolabella disiecta, templum ipsi in
 in foro, eodem ferè loco Augustus constituit: & simulachrû Cæsaris cum
 stella crinita in vertice in eo dedicauit: versòq; in locum & tempus cædis
 opprobrio, Curia in qua occisus fuerat, tanquam locus infaustus & scelera-
 tus, obstrui iussa est. Idusque Martias Parricidium appellari placuit: cau-
 tum

ARA CAESARIS.

IDUS MARTIAE PARRICIDIUM DICTAE.

tumq; ne eo die tamq; nefasto posthac Senatus haberetur. Hunc itaq; A
vita cursum, hunc finem sortitus est Caesâr, quarto antequàm in Parthos
constituerat proficisci die, annos natus sex & quinquaginta, summa in Re
publica potestate vsus annos tres, menses plus minus sex, siue vt alij malue
re, supra annos iam dictos menses quattuor, dies quinq;. Qui verò à primo
secundi Consulatus die, imperij ipsius initium constituunt, vsque ad diem
cædis annos quattuor, menses duos, & dies quindecim computant. For
ma autem & statura, aliisq; corporis dotibus excelluisse traditur: fuisseque
colore candido, teretibus membris, ore paulò pleniore, nigris vegetisq; o
culis, capite tamen caluitio nonnihil deformato. Valetudine autem firma
fuit, eaque prospera ferè semper vsus est: nisi quòd capitis doloribus subin
de vexaretur, & extremo tempore repentinis animi deliquis infestaretur:
bis etiam inter res agendas morbo comitiali correptus. Circa cultum cor
poris plus aliquatò curæ quàm tantum virum deceret impendebat, etiam
maior iam natu, adè vt vel hinc maximè inimicorum obtreçtationes tan
quàm mollis atq; effeminatus incurreret: quò non solùm tonderetur dili
gentiùs & raderetur, sed & velleretur. Et quòd ad Venerem genus suum re
ferret, ab ea natiuam quandam formæ venustatem sibi adesse videri vole
bat. Ad dissimulandam caluitij deformitatem, capillum deficientem à ver
tice reuocare consueuerat: hinc ex omnibus honorib. sibi à Senatu popu
loq; Ro. concessis, non aliud aut libentiùs aut frequētius vsurpauit, quàm C
ius laureæ perpetuò gestandæ. Veste quoq; laxiore & cinctura fluxiore e
tiam à puero vti solitum tradunt. Quod & à Sulla in eo olim notatù, dum
pro ipso instantibus aliquando respondit, Cauerent sibi à malè præcincto.
Cicero etiam post cladem Pharsalicam, Non putabam inquit, vnquã fore,
vt Pompeius à tam malè cincto vinceretur. Reliquo autem cultu notabi
lis, lato clauo ad manus fimbriato vti consueuerat, vesteq; sublimiori & ru
bra more priscorum Regum Albanorum, ad quos propter Iulum se perti
nere iactabat. Annulo autem Venerem armatam insculptam gestabat.
In victu minimè fastidiosus, alium sibi q̄ cuius cõuiuarum panem aut re
liqua cibaria apponi nolebat: appositoq; fortè in conuiuio ad quod voca
tus fuerat oleo condito pro viridi, aspernantib. ceteris solus etiam largiùs ex D
eo comedit. In potu vini parcissimus fuisse perhibetur. Hinc illud M. Ca
tonis, vnum ex omnib. Cæsarem sobrium ad euertèdam Remp. accessisse.
Inter vina autem Mamertinum, quod prope Messanam in Sicilia nascere
tur, præcipuè commendauit: atque hoc epulis publicis plerunq; præbuit.
In prouinciis autem assiduè duobus tricliniis cõuiuabatur: vno quo sagati
palliatiq;, altero quo togati cum illustriorib. prouincialium discumberet.
Et hæc quidem ad corpus pertinent. Animi verò vigore & ingenij acri
monia præstantissimù fuisse certum est, quò simul & scribere & legere, au
dire

dire & dictare solitus sit: epistolasque de rebus etiam maximis quaternas, nonnunquam & septenas simul dictasse tradatur, incredibili memoriae & sensuum praesentia. Eloquentia & arte dicendi ita excelluit, ut post Dolabellae accusationem praecipuis patronis adnumeratus sit: & Cicero ipse oratores enumerans dicat, se non videre cui Caesar debeat cedere. Scripsit inter cetera belli Gallici civilisque; contra Pompeium commentarios, duos etiam de Analogia libros, & totidem quos Anticatores inscripsit, contra librum quem Cicero in laudem Catonis Uticensis defuncti, cui titulum Cato fecerat, conscripserat. In reliquis animi dotibus sublimitate omnium capace supra humanam naturam euectus, magnitudinique; cogitationum respondebat conficiendi celeritas: ut quemadmodum mens, sic & manus ad impossibilia ferè semper ei suffecerint: ita tamen ut voluntas intra potestatem consisteret. Hinc nemo modestius, prudentius aut clementius victoria unquam usus est, quam ipse tot ac tantis: adeo ut propria sibi quodammodo ac peculiari clementiae laude omnes longo intervallo vicerit. Quam Cicero tanti fecit, ut eam omnibus ipsius rebus gestis, quae tamen omnium aliorum ducum atque Imperatorum, exterarumque; gentium & Regum facta facile superarent, non dubitet anteponere: imò ne conferenda quidem illa cum hac putet. Fuit enim Caesar animo alioqui perquam facili & leni non in amicos solum, sed & inimicos supra quam credi posset: adeo ut offensas etiam maximas facillimè remitteret, vindictaeque; minimè cupidus ultionem facile negligeret: nullasque; simultates tam graues unquam susceperit quas occasione oblata non lubens deponeret. Hinc inter cetera Valerium Catullum poetam, qui famosissimis versibus famam ipsius prosciderat, ita ut eius carminibus perpetua sibi stigmata quodammodo iniusta haud ignoraret, purgantem se eodem die coenae adhibuit, nec hospitio patris ipsius consueto uti desijt. Imò & post bella civilia, quum penes ipsum esset omnium rerum arbitrium, si quae in se grauius aut dicerentur aut cogitarentur, inhibere maluit, quam vindicare: detectasque; coniurationes & conuentus contra se nocturnos, satis habuit edicto ostendere sibi notos, acerbiusque loquentibus pro concione ne perseverarent, denunciare. Quod attinet ad rem disciplinamque militarem, armorum atque equitandi vel à prima adolescentia peritissimus, laboribusque; assuetus, quosuis etiam patientissimè pertulit: saepius pedibus quam equo aciem antecedens, longissimas vias incredibili celeritate cofecit, aliquando rheda meritoria expeditus centum in singulos dies milia. Si iter facienti flumina obstarent, ipse vel nando vel vtribus inflatis innixus eadem traiciens, saepe etiam nuncios aduentus sui praue nit. In expeditionibus non minus cautus quam audax, nunquam exercitum per itinera insidiosa duxit, nisi prius locum speculatus. In praeliis ca-

sæpe nonnunquam etiam maximis procellosissimisque; tempestatibus pugnam committere non dubitaret, quum hostis minimè expectaret. Extremo tamen tempore maximè bello Africano, cunctantior in dimicando fuit. Vix unquam hostem prælio vicit, quin & castris eum exueret; neque enim profligatis ullum se colligendi spacium dabit. Ancipiti prælio ferè equos dimittebat. Ipse potissimum ex equo descendens, pedes rem gerebat. Equum habebat sibi peculiarem, filis in modum digitorum ungulis pedes humanos referentem. Hunc apud se natum pronunciantibus aruspibus imperium orbis terrarum domino protendere, summa cura ali iussit: quumque sefforem non admitteret, ipse primus in eum ascendit: postea simulachrum ipsius pro æde Veneris Genetricis dedicauit. Aciem inclinatam non semel solus restituit, fugientibus se opponens, singulosque; manu iniecta retrahens, & contortis aliquando faucibus in hostem obuertens. Militem non tam moribus aut facultatibus, quam à viribus probabat: in eundem nunc seuerior nunc indulgentior: disciplinæ tunc grauissimus exactor, quum hostis in proximo esset: ita ut nec prælij nec itineris tempore denunciato, in omnem euentum singulis horis & momentis paratum & intentum esse iuberet: & quod eum cõtinuis laboribus exercitatioem redderet, sæpe sine causa etiam festis & pluuiis diebus, repente iter ingredi iubebat, nunc subtrahens nunc augens iter, tam nocte quam interdiu, quod seriùs subsequentes defatigaret, admonens subinde se obseruandum à militibus. Famam verò hostilium copiarum, non ut alij ferè duces minuere solebat, sed sæpius etiam amplificando confirmabat. In coercendis delictis remissior ad pleraque; conuiebat: in seditiosos tamen & desertores seueriùs semper animaduertit. Post victoriam autem aut laboriosa prælia, militibus omnem lasciuiendi licentiã permittere solebat, iactans suos etiam unguentatos fortiter pugnare: habebatque; tam cultos, ut armis auro argentoque; conspicuis eos ornaret, quum ad speciem, tum ut vel metu damni pro victoria maiore studio & sollicitudine contenderent. Pro concione non milites, sed cõmilitiones semper appellabat. In summa usque ad eos diligebat, ut audita clade Tituriana, barbam capillumque; summisserit, nec antea sibi demi iusserit quam vindicasset. Hinc vicissim & ab illis ita diligebatur, sibi que deuotos habebat, ut bellum ciuile suscepturo Centuriones cuiusque; legionis singulos equites è viatico suo offerrent, & vniuersi milites gratuitam, & sine frumeto stipendioque; operam, locupletioribus tutelam tenuiorum in se recipientibus: nec quisquam tanto tempore ab ipso desciuit. Plerique; capti etiam vitam sub conditione si aduersus ipsum militare vellent concessam recusarunt. Famem, frigus, ceteraque; bellorum & profectioem incommoda & tardia animis æquissimis & admirabili constantia pro ipso semper & vbi que sustinere. Seditioem quoque; nullam bellis Gallicis expertus est, ciuilibus paucas: sed ita ut celeriter ad

A officium redirent, neq; id tam ducis indulgentia q̄ auctoritate: neq; enim tumultuantibus vnquã cessit, sed semper restitit. His militibus, hac disciplina vsus, quinquagies signis collatis dimicauit, ferè semper felici euentu: & præter eos, qui bellis ciuilibus occubuere, quos annotari noluit, vndecies centum nonaginta duo hostium milia cecidisse memoratur. Addunt quidam mille vrbes vi captas, regiones trecentas subactas, ita vt merito Cicero de eo prædicasse videatur: Omnes etiam clarissimorum Regum res gestas, nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec dissimilitudine bellorũ cum ipsius rebus posse conferri, nec quenquam citius passibus disiunctissimas terras

B peruagaturũ fuisse, q̄ ipsius non cursibus sed victoriis illustratæ fuerint.

Ceterũ huic tanto viro, & sua fuere vicia: nam in prima adolescentia propter Nicomedis Regis contubernium pudicitia prostratæ opinionem & dedecus incurrit. Quæ res ipsi & à pluribus & per omnem ætatem sæpius exprobrata est. Certum est & complures etiam illustres matronas tam in vrbe quàm in prouinciis corrupisse: nec à Reginarum quarundam amoribus abstinuisse: profusissimisq; largitionibus illarum amorem vel conciliasse vel retinuisse. Romæ autem has potissimũ adamasse traditur, Posthumiã Ser. Sulpitij, Lolliã A. Gabinij, Tertullã M. Crassi, & Mutiam Cn. Pompeij, sed præ omnibus Seruiliã Catonis sororem, ex qua & M. Brutum principem coniurationis suscepisse creditur, cui margaritam HS sexagies mercatus fuerat, & bello ciuili præter alias donationes amplissima prædia ex auctiõib. hastæ minimò addixerat. Ex Reginis Eunoën Mauram Bogudis vxorem dilexit, cuius maritum plurimis immensisq; donationibus prosequutus fuerat. Sed Cleopatram magis, cuius consuetudine diu familiariter vsus filium ex ea sustulit, sibi perq̄ similem, quem de suo nomine Cæsariõne dici passus est. Quæ eius in Venerem propensio quum neminem lateret, vt qui vel quinquagenarius etiam pluriũ consuetudine vteretur, ferunt inter cetera ei permissum, vt cum quibuscunq; vellet feminis rem haberet. Diuitias quoq; & pecunias æquè impotenter appetiisse traditur, vsq; adeò vt in Gallia, & alibi ne à fanis quidem sacrisq; donarijs abstinerit: & oppida quædam non tam ob delictum, q̄ propter prædam diruerit. Hinc & primo suo Consulatu è Capitolio tria milia pondi auri abstulisse, tantundem inaurati æris reposuisse traditur. Alij prodidère, ærario expilato laterum aureorum. xxv. milia, & in numerato pondi ccc. abstulisse: societates etiam & regna pretio vendidisse, ablatis vni Ptolomæo suo & Pompeij nomine sex talentorum milibus: postea verò manifestissimis rapinis & sacrilegijs bellorum ciuiliũ onera, & triumphorũ ac munerum impendia sustinuisse. Gemmas, toreumata, signa, & tabulas operis antiqui animosissimè comparauit: seruitia etiam recentiora

politioraq; immenso precio coëmīt: adeò vt ipsum pueret, & summas ijs A
 rebus impensas rationibus inferri vetaret. Lauticiarum munditiarumq;
 alioqui studiosissimus, in expeditionibus tessellata & sectilia pauimenta
 circumtulit. Villam in Nemorensi à fundamentis inchoatam, magnoque
 sumptu absolutam, quia non per omnia animo ipsius satisfaciebat, quan-
 quàm tenuis adhuc tum temporis & obæratu totam diruit. Habitauit
 primùm in Suburra modicis ædibus, Pontificatum verò Maximum iam
 adeptus, in via sacra domo publica. Vxores habuit quattuor, quarum
 prima Cossutia locuples admodum prætextato etiamnum desponsata, po-
 stea ab eodem .xvii. annos nato dimissa est. Altera Cornelia Cinnæ qua-
 ter Consul filia, ex hac Iuliam filiam suscepit, Pompeio postea desponsa- B
 tam: hanc quum in vita plurimùm amasset, mortuam pro rostris laudauit.
 Tertiam Pompeiam Q. Pompeij filiam, L. Sullæ neptem, quam propter
 adulterium cum P. Clodio in templo Bonæ Deæ repudiauit. Postrema fuit
 Calpurnia L. Pilonis filia ipsi superstes. Quidam suspicati sunt, ipsum
 pertæsum vitæ, quòd valetudine minùs prospera iam vteretur, diutiùs vi-
 uere noluisse, ideoque & religiones & vaticinia de exitu ipsius, imò & ea

quæ amici de coniuratione renunciarant, neglexisse: nec periculum
 quod sibi instare intelligebat, euitare voluisse. Hoc certè constat
 dicere solitum, non tam sua quàm Reipublicæ interesse, vt
 quàm longissimè viueret: se enim satis diu vel naturæ vel
 gloriæ vixisse, sed Rempublicam, si quid sibi eueni-
 ret, neq; quietam fore, & aliquantò deteriore con-
 ditione bella ciuilia subituram. Hoc etiam a-
 pud omnes indubitatum est, ipsum mor-
 tem repentinam & subitam, qualis
 ipsi contigit, non semel exo-
 ptasse, lentam & præmedi-
 tatam aspernatum
 & exhor-
 ruisse.

165

A COMPENDIOSA EORVM QVAE
 POST CAEDEM C. IVLII CAESARIS VSQVE
 AD TRIVMVRATVM GESTA SVNT,
 NARRATIO.

Dostquam Cæsaris interfecti manibus Senatus Populusq; Romanus parentasset, è percussoribus D. Brutus in Galliam Cisalpinam, Trebonius in Asiam, Tullius Cimber in Bythiniam, prouincias sibi iam antè à Cæsare decretas, profecti sunt. Cassius verò & Brutus id temporis Prætores, quos Cæsar in annum sequentem Syria & Macedonia præfecerat, Senatui præ ceteris grati, vt ea quæ sui muneris essent procurarent, ad urbem remansere: militesq; quibus Cæsar agros assignauerat, metu nouorum tumultuum in colonias diuisere: concessio ipsis extra ordinem inter cetera, vt portiones suas quibus vellent statim vendere liceret: quod lex hætenus post vigesimum demùm annum fieri permittebat. Per id tempus Amatius quidam qui se Marij filium videri & credi volebat, excitata ara eo loco quo Cæsar crematus fuerat, plebem aduersus percussores concitabat. Hunc Antonius comprehensum indicta causa occidi iussit. Dolabella autem Consul aram Cæsari dicatam cum columna, cui iussu Antonij inscriptum fuerat, PARENTI PATRIAE OPTIME MERITO, euerit, locumq; complanari & sterni iussit. Quæ res quanquam Senatui Brutoque & Cassio non ingrata, plebis tamen & militum qui se Amatio iunxerant, animos aduersus Antonium inflammauit. Quumque ea res ad maiores motus spectaret, superuentu militum Antonianorum, plerisque è seditiosissimis comprehensis & occisis (è quibus serui quidem suspensi, ingenui verò de saxo præcipitati sunt,) tandem is tumultus sedatus est: ita tamen vt hinc plebis in Antonium beneuolentia in odium conuerteretur. Antonius autem de reuocando ex Hispania Sex. Pompeio Magni filio, & festertium quingentes ipsi ex publico pro bonis paternis in ærarium delatis persoluendo, classisq; atque oræ maritimæ imperio ipsi vti patri prius decernendo, ad Senatum rettulit. Quæ res Patribus imprimis grata effecit, vt permittente Senatu contra plebis sibi offensæ metum, è veteranis lectissimos quosq; & rei bellicæ peritissimos corporis custodes ad sex milia sibi constitueret. Qui numerus quum Senatui suspectus esset, monereturq; Antonius vt in certum modum eum contraheret, respondit se id facturum, quamprimùm plebs ad pristinam quietem rediisset. His itaq; Antonius munitus præsidijs, ex commentarijs actorum Cæsaris quæ penes ipsum erant, nihil non pro suo arbitrio gerebat: delerisq; quibusdam alia in eosdem referebat & supponebat: ita vt alia alijs pro luto suo tanquam ex præscripto & mandato Cæsaris vel adimeret vel tribueret: inter hæc

B

C

D Regibus & Dynastis prouincias & regna, ciuitatibus & populis libertatem, immunitatem, ius ciuitatis, & alia eiusmodi, etiam contra Senatusconsultum, quo cautum fuerat, ne qua tabula vilius decreti vel beneficij Cæsaris post Idus Martias figeretur. Atq; hæc etiam in columnas æneas incidi, & publicè proponi curauit. Inter cetera M. Lepidum, quod & illum sibi deuinciret, Pontificem Maximum in locum Cæsaris constituit, translata à populo ad collegiū Pontificum eius sacerdotij electione: eidemq; filiam suam nuptui dedit. Quæ omnia haud satis æquo animo ferentes Brutus & Cassius, quum non nisi ipso oppresso Rempublicam saluam fore persuasum haberent, D. Brutum, Trebonium, & Tullium Cymbrum clam per litteras de pecunia & exercitu sibi prospicere monent: simulq; & ipsi quamprimùm in prouincias sibi decretas proficisci constituunt, bello necessaria comparaturi. Ceterum ne nondum finito Præturæ anno prouinciam ante tempus ambi-

M. LEPIDVS
 PONTIFEX
 MAX.

tiosius inuadere, aut metu Antonij fugientium specie vrbe excedere viderentur, annonæ conuehendoq; in urbem frumento à Senatu præfecti, urbem egressi sunt. A quorū discessu Antonius Syriam quidem & bellum Parthicum cum legionibus ad id bellum à Cæsare comparatis & iam in Macedoniam præmissis, rogatione ad populum lata, Dolabellæ collegæ à populo suffragijs tributis decerni impetrauit: Macedoniam verò ipse à Senatu obtinuit, nulla habita aut Bruti aut Cassij, quibus ex prouinciæ à Cæsare prius decretæ fuerant, ratione: ita tamen vt Senatus vicissim loco illarū ab Antonio M. quidem Bruto Cretam, Cassio Libyam siue Cyrenem peteret: quanquam alij Cassio Cretam & Cyrenem, Bruto verò Bithyniam decretam tradidēre. atque hæc quidem tum in vrbe agebantur.

Octavius interea annos natus plus minus duodeuiginti, qui à Cæsare ad bellum Parthicum præmissus, Apolloniæ, quæ ad mare Ionium est, dum bello necessaria cōparantur, inter litteras operam dabat, simul in re militari erudiebatur, sexto postquam eò appulerat mense, de cæde Cæsaris intelligit: communi ne totius Senatus auctoritate & populi consensu, an verò paucorum aduersariorumq; inuidia & audacia incertum. Postea intellecto priuatorum id fuisse facinus, quanquam quamplurimis Tribunorum, qui ad ipsum ex Macedonia confluxerant, ad cædis ultionem hortantibus, L. tamen Philippo vitrico, & Attia matre per litteras ex vrbe contrà suadentibus, dilato vindictæ proposito, maximè quòd ignarus esset tam testamēti, quàm eorum quæ eadem subsequuta fuerant, in Italiam traiecit. Quumq; de legionum quæ Brundisij erant voluntate incertus, Brundisium petere dubitaret, Lupiam oppidum maritimum haud longè Brundisio distans appulit: ibique postquam se testamento à Cæsare adoptatum, pariterq; hæredem scriptum, quamque eadem cædes populo parū grata, tum cetera pleraq; quæ post eadem accidēre intellexit, animum statim ad cædis ultionem adiecit: ita tamen vt interim dissimularet, dum militum & amicorum studia periclitaretur. Factusq; mox certior de militum Brundusianorum in se animo, Brundisium properè profectus ab vniuerso exercitu obuiam progresso tanquam Cæsaris filius exceptus est: Cæsariq; ex eo tempore appellari cœptus. Quumq; hic maximus omnium generis & conditionis hominum concursus ad ipsum vti Cæsaris filium fieret, omnibus operam suam & studium, eamque pecuniam & reliquum belli apparatus, qui ad bellum Parthicum comparatus in Macedoniam Brundisio transmittebatur pollicētibus, hinc factus cōfirmatior, magno cum comitatu, quòd noui quotidie hinc inde potissimum veterani è colonijs affluerent, ad urbem proficiscitur. Quumq; Terracinam peruenisset ad quinquagesimum ab vrbe lapidem, tam de Syria & Macedonia Bruto & Cassio ademptis, & Pompeio ex Hispania adscito, quàm de reliquis quæ haud ita pridem in vrbe gesta erant, cognoscit. Paucis igitur comitatus habitu priuati quasi folius hæreditatis adeundæ gratia, urbem ingreditur: vocatosq; ad se sub noctem amicos rogauit, vt in diem sequentem frequētes sibi præstò esse vellent. Cum quibus pōstridie in forum progressus, C. Antonium Marci fratrem (qui tum pro Bruto absente Præturam vrbānam administrabat) ex more adiens, adoptionem se Cæsaris accipere professus est: hinc ad Antonium progressus, oratione vsus modesta, patremq; Antonium subinde appellans, ex hæreditate paterna, quæ vniuersa penes Antonium erat, tantum pecuniæ sibi reddi petijt, quantum ad præstanda populo legata sufficere existimaret, reliqua preciosiora se æquo animo ipsi relinquitur. Qua Cæsaris libertate offensus Antonius quum durius respondisset, pecuniamq; petitam restituere recusaret, vt ex qua nihil penes se reliquum esset, simulq; ab adeunda tam graui hæreditate Cæsarem deterreret, adoptionem Octauij omnimodo impugnare studuit, dum per Tribunos plebis promulgationē legis Curiatæ (secundum quam ipsum in familiam Cæsaris adoptari oportebat) impediri, & in aliud tempus extrahi curauit.

Quibus contumelijs accensus Octavius implorato populi contra Antonij iniurias auxilio

lio, quum non esset vnde legata populo persolueret, bona Cæsaris venum proposuit: iussitq; præcones omnia quamminimò addicere. Quumque ne hæc quidem persoluedis omnibus legatis suffectura viderentur, vniuersum etiam patrimonium, materna quoque bona & Philippi vitrici, imò & hæreditarias Pedij Pinarij; portiones vendi iussit: & omnem pecuniam quæ ex rebus diuenditis cõficiabatur, tributim vt quisq; primus petebat in persolutionem legatorum erogabat: iniecta interim etiam aliarum maiorum donationum spe, non minore cum liberalitatis laude quàm Antonij inuidia. Brutus interim & Cassius postquam viderunt se spe demerendæ plebis per spectacula & ludos, quos Brutus absens per C. Antonium sumptuosissimos ediderat, frustratos, constituerant in Syriam & Macedoniam prouincias sibi decretas quamprimùm proficisci. Sed Dolabella hac de re certior factus, prior in Syriam proficiscitur, qui dum per Asiam, quam Trebonius tum obtinebat, in Macedoniã properat, capta per noctem Smyrna, Trebonius à Dolabellianis in cubiculo deprehensus obruncatus est: caputq; eius postridie iussu Dolabellæ spectaculo omnibus in sella pratoria in qua ius dicere solebat propositum ludibrioq; habitum, corpus verò reliquum nullis non contumelijs affectum est. Hic primus percussorum Cæsaris parricidij pœnas luit. Antonius autem vsus oportunitate famæ, qua nuntiabatur Getas Macedoniam incursionibus vastare, legiones Macedonicas sex cum reliquò equitatu & sagittariorum multitudine à Senatu aduersus Getas prouinciam suam infestantes sibi concedi petijt: depectusq; cum Dolabellæ amicis, vnam se ipsi legionem traditurum pollicitus est. Quò autem Patribus atque Senatui omnem de se suspicionem affectatæ dominationis eximeret, de Dictatura, quæ vim regis potestatis obtinebat, funditus è Republica tollenda rettulit: ita vt si quis eum magistratum etiam oblatum recepisset, à quo uis impunè occidi posset, præmio insuper percussori constituto. Ita in hanc sententiam summo omnium cõsensu factum Senatusconsultum, quod Antonius ipse à se descriptum domo attulerat: ipsoque Antonio verbis amplissimis collaudato actæ à Senatu gratiæ, tanquam Republica per ipsum non solùm regno, sed etiam regni timore liberata: traditisque legionibus eodem Senatusconsulto Macedonici exercitus Imperator appellatus, tanquã cui iam tutò propter Dictaturam abolitatem credi posset, C. fratrem cū Senatusconsulto statim in Macedoniam præmittit. Sexto quoque Pompeio, qui maximas in Hispania copias contraxerat, eodem tempore ex Antonij sententia impunitatem à Cæsare concessam Senatus confirmauit: decretumque vt quæ ex bonis paternis pecuniæ in ærarium delatæ erant, restituerentur: nam prædia & fundos Antonius vili precio redemptos occupabat. Quibus cõditionibus postea à Lepido, qui Hispaniæ citeriori præerat, ad Sextum perlatis, Sextus iisdem acceptis dimissoque exercitu Hispania excessit. Haud multò post quum exploratores in Macedoniam præmissi, intellecturi an ea quæ de Getis fama spargebantur vera essent, negarent quidem Getas intra Macedoniam cõspectos, verùm si exercitus inde deducatur, metuendum ne in prouinciam irrumpant, Antonius quum non videret qua potissimùm occasione exercitum è Macedonia in Italiam transportaret, apud Senatum egit, vt permutatis prouincijs pro Macedonia Gallia Cisalpina, quam D. Brutus tum obtinebat, ipsi decerneretur. Sed Senatus intellecto insidioso Antonij consilio, maximè quòd legiones Macedonicas non in Italiam, sed in Galliam transferre cogitaret, tanquam ibi arcem belli constituturus, tantum absuit vt Galliam decerneret, vt insuper Macedoniam concessisse pœniteret: quidamq; ex eo ordine scriptis ad D. Brutum litteris, vt prouinciam constanter retineret, militibusq; & pecunijs conficiendis diligenter incumberet, admonerè. Quare Antonius quum se à Senatu nihil impetraturum intelligeret, sciretque Cæsare prius eandem prouinciam, à populo obtinuisse, vt & Syriam nuper Dolabella, rogationem ad plebem de Gallia tulit: simulque vt Patribus metum in-

DICTATURA
SVBLATA.

ANTONIVS
IMPERATOR

iiceret,

iiceret, Caium Fratrem cum legionibus Brundisium traicere iubet. Hoc ferè tem- **A**
 pore Cæsar ludos Latinos propter dedicationem templi Veneris Genetricis celebravit:
 quumq; fellam Cæsaris auream & coronam gemmis distinctam in theatrum inferre para-
 ret, (vti ipsi S. C. inter ceteros honores concessum fuerat) ab Antonio prohibitus est.
 Per eos dies & Cometes quotidie inter Septentrionem & occasum effulsit, quem vel ani-
 mam Cæsar in cælum recepti & immortalitate donati, vel sidus peculiare Cæsari sacrum
 vulgus credit. Hinc & Cæsar statuam æneam cum huiusmodi stella vertici ipsius immi-
 nente in templo Veneris consecrauit. Ceterum quum Antonius non obscuris indicijs
 atque argumentis conceptum in Cæsarem odium quotidie magis ac magis proderet, &
 Cæsar ipse siue metu Antonij, siue ad augendam inuidiam publico abstineret, animosque
 multitudinis & veteranorum sibi quoquo modo conciliaret, deque Antonij in se iniurijs
 apud eosdem itentidem expostularet, Antonius intelligens se hoc nomine indignationem
 populi incurere, primum Cæsari interminatus est. Sed quum minæ ipsæ in vulgus elata **B**
 omnium animos in Antonium magis etiam accenderent, monentibus cum Tribunis co-
 hortium prætorianarum, qui olim sub Cæsare militabant, tum alijs quibusdam vt Cæsari
 reconciliaretur, cessit Antonius: seque cum Cæsare in gratiam redire velle professus est,
 modò & ille fiat modestior: idque eò lubentiùs sibi persuaderi passus est, quòd Cæsar,
 qui apud plebem gratia valeret, operam ad Galliam à populo obtinendam magno sibi
 vsui esse posse intelligebat. Deducti igitur hinc inde à Tribunis ad colloquium, post mul-
 tas altercationes quum alter alteri nihil de suo cõcederet, odium mutuum & simultatem
 non tam deposuere, quàm ad tempus dissimulauere. Facta itaq; recõciliatione, Antonius
 suffragante potissimum Cæsare, & Tribunis plebis, quos Antonius corruerat ne interce-
 derent, silentibus, Galliam citeriorem inuicis Patribus per plebiscitum à populo impetra-
 uit, Bruto pro Gallia Macedoniam accepturo: additumq; plebiscito, vt ni Brutus provin- **C**
 cia decedat, licere Antonio illum bello persequi: & si Getæ nihil noui moliantur, exerci-
 tum contra illum in Italiam transportare. Cæsar vicissim quum & ipse mutuam ab Anto-
 nio gratiam expectaret, comitijsque tribunitijs in locum Heluij Cinnæ per tumultum à
 plebe occisi, cui nondum successum fuerat, Tribunus plebis fieri affectaret, quanquam pa-
 ratis in id vniversæ ferè plebis suffragijs: quoniam tamen id Senatus minùs probabat, An-
 tonius iam voti compos, contempta recenti Cæsaris amicitia, vt Senatui propter Galliam
 à populo impetratam sibi offenso quoquo modo gratificaretur, contentus præsentis Tri-
 bunorum numero, ne Cæsar Tribunus fieret, comitia sustulit, non sine graui tum plebis
 tum ipsius Cæsaris indignatione: ita vt statim in colonias ad veteranos, quibus agri à pa-
 tre Cæsare assignati fuerant, de Antonij in se iniurijs cõquesturos mitteret: simul & alios
 Brundisium ad Antonij exercitum cum muneribus, qui etiam Antonianorum animos
 tentarent. Itaque quanquam in speciem reconciliati, dum tamen vterque sibi ab altero
 insidias strui credit, occultas inter se inimicitias exercebāt: & licet postea subinde opera **D**
 intercessioneque Tribunorum militum sibi reconciliati, fieri tamen non potuit, quin o-
 dium iam altius conceptum mox aliquando erumperet. Et Antonius quidem potentia &
 viribus præstabat, ceterum Cæsar tam populi quàm militum studia atque animos sibi ad-
 dictiores habebat, cum propter recentem patris memoriam, tum propter legata populi
 partim iam præstata, partim adhuc præstanda, & spem insuper aliorum etiam maiorum in-
 iectam. Nec multò post huiusmodi ferè initijs res in apertum bellum erupit. Cæsar enim
 postquam intellexit Antonium Brundisium ad legiones esse profectum, tum etiam ex ijs
 quos in Campaniam ad colonias paternas miserat, veteranos indignè ferre cædem Cæ-
 saris inultam remanere, veritus ne ab Antonio cum exercitu superueniente opprimeretur,
 ipse quoque nihil cunctatus cum quantis poterat maximis pecunijs in Campaniam
 ad

A ad veteranos properans, plerasque coloniarum, Calatiam imprimis & Casilinum, ad se pertrahit: repræsentatisque quingentis in singulos sestertijs, siue vt Dion auctor est, duobus milibus nummum, & plura pollicitus, tumultuariam decem milium è colonis euocatorum manum cogit, ac sub vno signo ducit: non tam aduersus Antonium, vti videri volebat, ipsis vsurus, quàm ipsorum opera Antonio reconciliandus, & eadem patris vturus. Et quanquam Romæ intellecto vtriusq; exercitus aduentu, ab vtroque metus esset, opera tamen & persuasione Canutij Tribuni plebis, qui Antonio inimicus partes Cæsaris fovebat, effectum est, vt Cæsar, qui prior ad urbem venit, à plebe gratis animis exciperetur: indignantibus tamen initio militibus, potissimum veteranis, qui aliquando sub Antonio meruerant, sibi aduersus Antonium Imperatorem quondam suum & nunc etiam Consulem, contra quàm putarant, arma capienda: ita vt plurimi pœnitentes causationibusque vsi pedem referrent, domumque se reciperent. Cæsar autem quanquam quid ipsi in animo haberet satis intelligeret, dissimulata tamen in præsens indignatione, quum verbis potius & obsequiis quàm vi retinendos censeret, laudatos quòd se deduxissent, donatosque à se dimisit: addito tamen, quando ipsorum tanquam paternorum amicorū opera, quàm aliorum quauis in necessitate vti mallet, si quando opera ipsorum in posterū vtendum foret, longè vberiorē gratiam & maiora præmia donaturum: ita ex decem milibus mille tantum vt quidam, vt alij tradunt, tria milia permansere. Sed hi qui iam recesserant, partim spe præmiorum illecti, partim quòd militiae lucra agriculturæ laboribus præferrent, haud multo post mutata sententia, simulantes se pro armis tantum petendis, vti prætexuerant, domum regressos, cum armis ad Cæsarem reuersi sunt: qui tum fortè nouorum delectuum causa in Etruriam profectus fuerat, Rauennamque & propinqua loca cum alia pecunia obibat, milites & copias, quas tum cogebat, Aretium conuenire iubens. Antonius autem inuentis Brundisij è quinque Macedonicis legionibus quattuor, postquam apud milites verba fecisset, exercitumque se in Galliam prouinciam sibi decretam ducturum pronunciaisset, centum viritum, vt quidam tradidère, siue vt alij. CCC. singulis sestertios pollicitus est. Quæ Antonij in promittendo parcitas à militibus ampliora longè ab Antonio, utpote locupletiore, quàm à Cæsare expectantibus. primò risu excepta est: postea molestè id ferente Antonio grauis etiam sequutus est tumultus & seditio: factaq; ex militari instituto decimatione, Antonius in partem eorum, forsitan trecentos (in quibus & Centuriones aliquot fuere) etiam præsentē vxore & familiaribus capitaliter animaduertit: Tribunosq; ferè omnes siue ob seditionem, siue suspicans eos à Cæsare sollicitatos, mutauit: nihilque priori donatiuo addens, alios post alios per oram maritimam Ariminum præmisit: constitutaq; prius ex præstantissimis quibusque robustissimisq; cohorte prætoriam, qua ad corporis custodiam vteretur, antequam legiones Ariminum subsequeretur, satellitio suo stipatus Romam profectus est: eandemq; cohortem postea in quattuor vigilias distribuit, dataq; castrensi more tessera, quandiu Romæ fuit per noctem etiā excubias in armis ante ædes suas agere iussit. Irritatis igitur exasperatisq; ex iis quæ iam dicta sunt militum animis, instigantibus maximè Cæsarianis, qui Antonianis immixti Antonij tum sauitiam tum auaritiam exaggerare non cessabant, postea orto in itinere dum in Galliam proficiscuntur tumultu, haud procul ab urbe præter alios non paucos ex Antonianis, primùm Martia legio tota conuersis signis ab Antonio ad Cæsarem transit: quam mox & Quarta legio sequuta est. Quos Cæsar vti & priores donatiuo prosequutus, hac sua liberalitate plures etiā postea in suas partes pertraxit: interim & elephantis Antonij ex itinere interceptis. Quibus ad Antonium perlatis, quum præcipuam defectionis causam fuisse donatiui exilitatem sibi persuaderet, quò reliquas legiones in officio contineret, quingenos viritum sestertios ad ipsas misit: deducentibusque cum vniuerso ferè Senatu & maxima equitum parte etiam

COHORS
PRAETO-
RIA ANTO-
NIANA.

praestantissimis quibusq; è plebe (qui omnes sacramèto ipsius vltro adacti polliciti fuerant^A se in fide permanuros) cum iis quas secum habebat copiis Tybur profectus est, Tybure vero Ariminum ad legiones, inde in Galliam Cisalpinam exercitum contra D. Brutum ducturus, quòd prouincia ipsi cedere nollet. Caesar autem intellecto Antonij discessu, Senatu quod copiarum suarum robur esset significat: quo nuntio lætus Senatus quanquam legiones ad se quàm ad Caesarem transisse mallet, collaudata tamen cum Caesaris tum militum voluntate, Senatusconsultum de rebus gerendis pollicetur, vbi primùm Consules designati magistratum miissent. Quumq; exercitus Caesari imperium Proprætoris cum securibus & licioribus vltro obtulisset, non solùm imperium & honorem recusauit, sed & legatos ea de re ad Senatum mitti noluit: sperans scilicet ea mox minore cum inuidia à Senatu ipso, quàm in præfens à militibus accepturum. Ceterùm laudatis militum studiis, duabus legionibus quæ nuperrimè ad se transferant, alteros quingenos festertios viritim donauit, quinque milenos pollicitus victoribus, si certamine opus foret: statimq; Antonium^B cum suis copiis subsequutus est. Et quanquam Brutum vtpote vnum è percussoribus patris meritò odisset, quum tamen Antonium priùs armis opprimendum, quàm sibi de vltione cogitandum putaret, nec sibi roboris satis adesse intelligeret, quò distractis viribus vtrumque simul persequeretur, reiecto in aliud & commodius tempus vindictæ proposito, ad Brutum mittit, qui ipsi studium & operam suam bellique societatem offerrent, modò is Antonium non recepisset. Antonius contra missis quibusdam è suis, Brutum populo parere, prouinciaque decedere, atque in Macedoniam transire iubet: additque ni intra diem præfinitum decedat, pro hoste iudicandum. Sed Brutus caussatus se litteras in aliam sententiam habere à Senatu, cuius apud se potior auctoritas quàm populi esset, diem intra què prouincia decederet, proferri postulauit: quumq; videret Antonium interim vrbes plerasq; præfidiis suis occupare, veritus ne tandem omnibus excluderetur, simulans se à Senatu adscitum ad urbem cum exercitu properare, Mutinam ex itinere occupat, constituens ibi obsidionem & extrema quæque exspectare, cõmeatu & reliquis quæ vel diutinæ obsidioni sufficerent abundè instructus. Quod vbi primùm Antonius intellexit, Mutinam statim obsidione cinxit. Romæ autem suffragantibus potissimùm Tribunis plebis, tam Mutinensibus qui excluso Antonio Brutum admisisset, quàm militibus qui ad Caesarem transferant honores & præmia decreta sunt: exeunteque iam Consulatus Antonij anno, Senatus auctore Cicerone (qui Antonio infensissimus Caesaris tum partes fouebat) quòd in posterum tutius in rem præsentem consuleret, curiam armatorum præfidio munire constituit, vt Senatus non nisi militibus septus haberetur. Kalendisq; Ianuarijs C. Vibius Pansa, A. Hir-^Ctius COSS. designati, inito Consulatu sacris operati, Senatum in templum conuocarunt: habitoq; per triduum Senatu, de Antonio ex Ciceronis sententia hoste iudicando, potissimùm actum & deliberatum est: quòd scilicet inuito Senatu Galliam armis occupasset, exercitumq; aduersus Getas ipsi traditum, in Italiam contra Senatum traduxisset: quodq; non sine euidentibus affectata dominationis argumētis, armatorum satellitio vteretur, eosdemq; per noctem accepta tessera pro ædibus suis excubias agere iuberet. Ob quæ Cicero præ ceteris acri vehemenuq; oratione in Antonium eiusq; actiones inuectus, hostem iudicandum censuit. Sed intercedente primùm Saluio Tribuno plebis, postea etiam oratione L. Pisonis & Q. Fufij Caleni, qui prolixè contra Ciceronem pro Antonio verba fecere, effectum quidem est ne Antonius hostis iudicaretur: ceterùm quum factio eorum qui Bruti & Caesaris caussam agebant, præualeret, s. c. factum est, quo D. Brutus laudatus est, quòd Antonio non celsisset: aequatumq; Hir-^Dtio & Pansæ cum Caesare in legiones & reliquas copias imperium. Ipsi autem Caesari, quòd priuato consilio armà contra Antonium sumpsisset, statua equestris aurea decreta est, concessumq; vt Senator esset, & sententiam loco Prætorio

BELLVM MV
TINENSE.

C. PANSA,
A. HIRTIUS
COSS.

STATVA
CAESARI
DECRETA.

Atorio diceret: & ne imperij dignitas minueretur, additū decreto, ne quis ipsum deinceps Puerum nominaret: solutusque lege annali, non solum reliquos magistratus, sed & Consulatum decennio ante legitimam ætatem petere posset: utque legionibus quæ ad ipsum transferant, donatiuum quod post victoriam Cæsar de suo pollicitus fuerat, id ex arario publico persolueretur: ijs autem qui vel ab Antonio descuerant, vel à Cæsare nuper conscripti fuerant, uti confecto bello vacatio militiæ daretur, agriq; diuiderentur. Parte alia legati ad Antonium missi sunt, L. Piso, L. Philippus, & Ser. Sulpicius, qui non tam ex Senatus, quam Ciceronis sententia ipsum Mutinæ obsidionem relinquere, atque intra diem præstitutum Gallia excedere, dimissoque exercitu in Macedoniam prouinciam sibi antea decretam proficisci iuberent: militibusque ipsis edicerent, ni intra diem certum domum quisque suam discederent, hostium loco habendos. Interim & quibus prouinciæ ab Antonio datæ erant, ijs ademptæ sunt: & Dolabella propter Trebonium interfectum, & post mortem ludibrio expositum, hostis à Senatu iudicatus est. Ceterum necdum expectato dum legati responsum ab Antonio reportarent, importunis Ciceronis contentionibus effectum est, ut Senatus censeret iustitium in vrbe indici, tumultum decerni, mutatisq; vestibus pro togis saga sumi debere: bellumque contra Antonium Consulibus & Cæsari cum potestate Prætoria mandandum: utque M. Lepidus qui in Hispania erat, & L. Munatius Plancus qui in Gallia Transalpina, ijs se iungerent. Antonius autem quanquam superiora Senatus mandata iniquè admodum & molestè ferret, quum non ignoraret nō tam à Senatu quam à Cicerone profecta, postquam & de Senatu & de Cicerone ipso multa grauius cum legatis exposulasset, protestatus se obliuionem siue amnestiam decretam, quando ea contenti esse nollent, irritam esse facturum, ut causam belli à se in Senatum reuiceret, & ne Senatus auctoritatem contemnere videretur, missis vicissim legatis, nunciavit iis se conditionibus paratum quæ Senatus mandaret exequi, quas certò sibi persuadebat, Senatum non esse accepturum. Quæ ubi ad Senatum perlatæ, statim hostis iudicatus est: simul & exercitus ipsius, ni intra diem constitutum Antonium relinqueret. sagaq; statim in vrbe ab iis qui domi remanserant sumpta sunt: custodiaque vrbs Coss. mandata: factum s. c. cui non nisi difficillimo Reipub. tempore locus esse solet: Darent operam Consules, ne quid detrimenti Respub. caperet. eodemque Senatusconsulto Macedonia M. Bruto reddita est, donec constitueretur Respub.: Cassio autem Syria, & bellum contra Dolabellam decretum: additumque ut quicquid prouinciarum exercituumq; ab Ionio mari orientem vsque esset, Cassij Brutique subesset imperio. Quanquam hæc s. c. non omnibus æquè accepta fuere, maximè iis qui rebus Antonij impensius fauebant: è quibus quidam etiam Tribuni plebis & Prætores ad Antonium transire: alij statim vestem nō mutauere. Inter quos cum Fufius Calenus tum alij quidam censuerunt legatos iterum ad Antonium mittendos, & in his Ciceronem. Sed quum Cicero metu Antonij eam prouinciam suscipere detrectaret, alij quoq; proficisci recusarunt. Factis itaque superiorib. decretis,

D è Consulibus Pansa habitis per Italiam delectibus auxilia & copias parabat. Hirtius verò ad Cæsarem (qui hactenus sub armis Foro Cornelij hiemauerat, ita tamen ut ante bellum decretum à rebus gerendis abstineret) profectus est: partitisq; cum Cæsare copijs, & duabus legionibus, quæ nuper ab Antonio ad ipsum transferant (ut clam ipsi à Senatu mandatum fuerat) à Cæsare haud inuito acceptis, in sua quisq; hiberna concessere. In vrbe autem absente utroq; Consule Cicero omnia pro suo arbitratu administrabat, quotidianisq; apud populum concionibus agens, arma, pecunias, & reliqua bello necessaria haud segniter comparabat, Antonianosq; potissimum grauisimis exactioibus vexabat: donec superuentu P. Ventidij Antonio amicissimi cum duabus veteranis legionibus, quas è proximis Cæsaris colonijs deduxerat, ut Ciceronem comprehenderet, vrbe profugere coactus

ANTONIUS
HOSTIS IV
DICATUS.

est. Quumq; multum inclinata iam hieme, Hirtius & Cæsar intellexissent Brutum ar- A
cta ab Antonio obsidione & commeatum inopia premi, veriti ne aut vi expugnaretur,
aut fame stimulante deditionem faceret, Bruto se quamprimum cum auxilio adfuturos
nuntiant: coniunctisq; copiis ad Brutum liberandum profecti, Bononiam præsidio desti-
tutam ex itinere recipiunt: atque inde Mutinam procedere pergunt. Quorum aduentu
intellecto, Antonius relicto ad Mutinam L. Antonio fratre, ipse Hirtio & Cæsari obuiam
progressus est. Ceterum quum illi constitutum haberent tantisper iusto prælio abstinere,
dum Pansa cum auxiliis & reliquis copiis superuenisset, leuib; tantum equestribus præ-
liis concursum est. è quibus vno Antonius non sine magna Cæsarianorum clade supe-
rior euasit, quòd Germani equites qui paulò antè cum elephantis intercepti fuerant, dum
prælium committitur conuersis signis rursus ad Antonium transfrent. Antonius itaque
superiori victoria inflatus, postquam Pansam cum Carfuleio, quem Hirtius & Cæsar cum
legione Martia Pansæ obuiam miserant, appropinquare intellexisset, parte copiarum ad B
expugnationem castrorū relicta, cum reliquo exercitu contra Pansam & Carfuleium per
noctem proficiscitur: insidiisq; loco palustri inter arundineta dispositis, cæsa maiori exer-
citus Vibiani parte, reliquis verò vel intra vallum, quod Torquatus Hirtij quæstor infeli-
cem prælij euentum præuidens perfecerat, vel in fugam compulsis, ipse Pansa Consul fer-
ro illa traiectus, Bononiam ex pugna delatus est. Sed Hirtius accepta suorum strage, re-
licto ad castra Cæsare, cum legione altera & parte exercitus Antonianis ex itinere & præ-
lio defatigatis atque inopinatis obuiam factus, non sine magna tamen suorum clade, &
conclisa maiori exercitus Cæsariani parte Antonium intra vicum proximum Forum Gal-
lorum dictum fugere coëgit. Quam ob victoriam præter Hirtium & Pansam, ipse etiam
Cæsar, qui superioribus præliis non interfuerat, tam à Senatu quàm à militibus Imperato-
res appellati sunt: & Cicerone sententiam dicente decretū, vt qui eo prælio cecidissent, C
publicè sepelirentur: liberisq; & parentibus ipsorum præmia quæ ipsi superstites accepturi
fuerant darentur. Ex hoc quum Antonius immunito non parum exercitus sui robore, præ-
lio abstinere constituisset, sperans scilicet Brutum vel sola fame coactū, breui deditionem
facturum, Hirtius ex aduerso & Cæsar auctis animis quum Antonium prælium detrectare
intelligerent, castra Antonij prætergressi, copias propius Mutinæ mœnibus tanquam vi
irrupturi admouent. Hinc Antonius veritus ne Mutina ab aduersariis occuparetur, pro-
ductis duabus legionibus reliquas quoque copias immittere parabat: ita conuerso à Mu-
tina in Antonium Cæsarianorum agmine, diu acre atque anceps prælium commissum est:
accedentibusque tardius reliquis Antonianorum, Cæsariani tandem superiores euasere.
Sed Hirtius cum in castra Antonij irrupisset, fortiter circa Prætorium Antonij pugnam
capessens cæsus est. Cæsar tamen è vestigio cum suis accurrens corpore Consulis simul &
Antonij castris potitus est. Sed eodem ferè momēto ab Antonio repulsus, per noctem quæ D
proximè insequuta est, ipse pariter & Antonius in armis pernoctauere. Postridie Antonius
accepta tanta clade, metuens ne Cæsar, quod pridie tentarat, Mutinam irrumperet, aut
ipse circumuentus in extremum discrimen deduceretur, spe auxiliorum à P. Ventidio, qui
cum tribus legionibus in Piceno erat, & à Lepido & Planco, qui in Gallia erant, obtinen-
dorū, relicta Mutina iter versus Alpes instituit. Decimus autem intellecto Antonij disces-
su metu obsidionis liberatus, quum à Cæsare, quem sublato Consulum altero, altero verò
ex vulnere accepto animam Bononiæ agente, solum superesse sciebat, propter cædem pa-
tris sibi metueret, missis trans flumen quod Mutinam præterfluit ad Cæsarem quibusdam
è suis, primū gratias ipsi tanquam seruatori agit: colloquiumq; arbitris ciuib; postulat,
de cæde scilicet se purgaturus. Sed Cæsar responso asperius dato, negauit se colloquium
admissurum, quòd id præter pietatem videretur: ceterum quandiu Senatui & Magistrati-
bus

A bus videretur, ipsum incolumem esse passurum: quando solum Antonium hostem hoc bello sibi persequendum censisset. Quo accepto responso, Brutus ad aduersam fluminis ripam progressus, in clamato Cæsaris nomine, recitatoq; clara voce, ut exaudiri posset, Senatusconsulto quo Galliam acceperat, professus se ad Antonium persequendum sufficere, ne transitu flumine prouinciam suam Cæsar intraret, denunciauit. Hinc Cæsar Bononiam ad Panfam profectus, ea quæ gesta erant, scriptis ad Senatum litteris nunciauit. Quibus Romam perlatis, censente Cicerone, primum ex s. c. vestis mutata est: decretæq; ob prostrigatū Antonium sexaginta dierum supplicationes: bonisq; publicatis quotquot cum eo militassent hostes iudicati. Hirtij autem & Panfæ Consulū corpora publica sepultura honorata sunt: factiq; iam tum Patres alienioribus à Cæsare animis, quod vel primos eius successus suspectos haberent, ipsumq; veluti legitimum dominationis Cæsarianæ successorem odisse inciperent, honores Cæsari debitos vnà cum triumpho D. Bruto decreuerunt: collaudatisq; militibus Brutianis, præmiisq; quæ Cæsarianis debebantur, in ipsos collatis, imperium soli Bruto bellumq; contra Antonium conficiendum decernunt: additis insuper quum aliis tum ipsius etiam Panfæ legionibus, votisq; pro victoria ipsius publicè nuncupatis: simulque Lepidum, Plancum & Asinium, quos etiamnum sibi fidos existimabant, Antonio per litteras vnà cum Bruto bellum inferre iubent. Quotquot autem Cæsaris inimicos credebāt, eos vel muneribus vel prouinciis concessis honorarūt. E quibus Sex. Pompeium classis atque oræ maritimæ, administrandæq; rei nauali præfecerunt. M. verò Bruto Macedoniam, Cassio Syriam & bellum contra Dolabellam decreuerunt. Ceterum quum exercitum, maximè legiones veteranas quas Cæsar à Panfa moribundo acceperat, Cæsari adimere non auderent, quod militum erga Cæsarem studia perspecta haberent, astutia quadam vsi, distracta mutua inter ipsos concordia, inutiles Cæsari reddere conati sunt. Præteritis enim quibusdam ex his & neglectis, alios collaudatos honoribus & præmiis prosequuti sunt. Quæ tamè decreti calumnia, quum nec Cæsarem nec milites ipsos lateret, quod non tam ad paucorum quàm ad vniuersorum ignominiam pertinere videretur, militum in Cæsarem studia etiam magis accendit. Cæsar autem quanquam Senatus in se iniuriis offensus, dissimulara tamen in præsens indignatione, triumphum ob rem feliciter gestam à Senatu petiit. Sed Senatus quum maiora quàm pro ætate postulare videretur, negato triumpho, ne nihil ei tribuere videretur, ornamiēta Consularia ipsi decreuit, simul etiam ius & locum sententiæ inter Consulares dicendæ. Quæ quum à Cæsare tanquam longè infra ipsius merita negligenterentur, additum est, ut proximè Prætor, deinde & Consul crearetur. Quibus omnibus quum sibi necdum satisfactum Cæsar existimaret, sciretq; non tam ex animo quàm metu militum, quorum propensa in se voluntas Senatū minime latebat, hæc ita decreta: præterea & hoc molestissime ferens, quod propter immaturam ætatem quasi per contemptum puer subinde vocaretur, in armis votorum summam sibi collocandam censuit. Utque maius robur sibi adiungeret, Antonio quoquo modo clam reconciliari studuit. Primum enim si quos ex ipsius ducibus aut militibus captiuos habebat, eos vel in suorum numerum allegebat, vel ad Antonium redire permittebat, ut per hos Antonius Cæsaris in se animū cognosceret. Postea etiam internuntiorū in hoc opera vsus, expositisq; per litteras Lepido Asinioq; Senatus in se cōtumeliis, eosdem in speciem Senatui quidem parere hortatur, ceterum sui Antonijq; exemplo motos securitati propriæ consulere: ac potius dum licet vel cum Antonio cōspirare, se enim non defuturum. Quumq; lege annali solutus ad Consulatus petitionem admitteretur, pro triumpho, cuius repulsam proximè passus fuerat, ad Consulatum aspirans, ut Consul in locum interfectorum crearetur, tum per alios tum per Ciceronem obnixè elaborabat. Quod eo maiori studio Cicero Senatui persuadere conatus est, quod speraret se ipsi collegā adiun-

D. BRUTVS
IMPERA-
TOR.

SEX. POMP.
PRÆFECT.
CLASSI ET
ORAE MAR-
TIMÆ.

gendum, vt ipsi Cæsar pollicitus fuerat. Sed quum Cicero homo alioquî ambitiosissimus A
 Senatum in hoc minimè falleret, metuerentque plerique ne Cæsar Consulatum adeptus
 eadem patris vlcisceretur, dilatis in aliud tempus propter varias causationes comitiis,
 Cæsar Consul creatus non est. Interim Antonius superatis Alpibus, conuiuente ni-
 mirum Culeone, qui à Lepido custodiæ Alpium prapositus erat, in Galliam descendit, &
 iuxta flumen vbi Lepidus castra habebat, in aduersa ripa castra fecit, missisq; crebris vltro
 citroque nuntiis quanquam Lepido primùm detrectante, propensis tamen vtrinque in re-
 conciliationem militum animis, ita vt iunctis ponte fluminis ripis quotidiana etiam con-
 temptis Tribunorum imperiis colloquia inter ipsos fierent, ipsisq; adeò Lepidi militibus
 instantibus, Antoniumq; intra vallum inscio Lepido receptum deducuntibus, tandem fa-
 ctum est, vt Lepidus & Antonius in gratiam redirent. Atque ex eo tempore imperij qui-
 dem titulus & nomen penes Lepidum fuit, summam tamen rerum Antonius administra-
 bat. Quod postquam Romæ intellectum, maxima est insequuta rerum atque animorum B
 commutatio. Et Senatus quidem Cæsarem hactenus contemptui habitum metuens, ne is
 quoque Antonio se & Lepido iungeret, missis clam ad Brutum & Cassium in Græciam
 duobus ex suo ordine, Cæsarem (quem Antonij societatem affectasse etiamnum ignora-
 bat) interim pari cum Decimo potestate bellum contra Antonium administrare iubet: Le-
 pidumq; sicut paulò antè Antonium, hostem iudicat. Cæsar itaque simulans se ad bellum
 Antonio inferendum proficisci, videns Senatum prolatis identidem comitijs vota sua &
 expectationem de cōsulatu frustrari, adactis prius sacramento militibus, ipsos contra nul-
 lum exercitum qui sub Cæsare meruisset arma sumpturos, quadringentos è suis cum Tri-
 bunis aliquot & Centurionibus in urbem ad Senatum mittit, qui tum pecuniam sibi ini-
 tio belli contra Antonium decreti promissam (quinquies scilicet mille sestertia) tum con-
 sulatum Cæsari peterent. Ceterum quum Legati acceptis iniquioribus à Senatu respon-
 sis ad Cæsarem reuerterentur, milites indignati haud prius destitère, quam Cæsari persua-
 derent, vt quamprimùm ad urbem adducerentur: se vel priuatis comitijs etiam inuito Sena-
 tu ipsum Consulem esse creaturos. Ita Cæsar motis castris, traiectoq; Rubicone, octo
 legiones propius urbem admouet, monitis interim Antonio & Lepido vt & ipsi quampri-
 mum accederent. Hinc omnia in vrbe plena pauoris & tumultus: consternatoq; præ ce-
 teris Senatu, Legati statim ad Cæsarem missi sunt, qui Cæsari etiam absenti consulatum,
 legionibus autem amplius donatiuum nomine Senatus offerrent. Sed postquam duæ le-
 giones ex Africa accitæ in portum applicuisse nunciatæ sunt, sumpta fiducia abolitoque
 priore decreto, auctore Cicerone, qui à primo aduentus Cæsaris die hactenus latuerat,
 mutatum est Senatusconsultum, & saga pro togis sumpta sunt: distributisq; tum in Iani-
 culo, tum per alias vrbis regiones præsidijs, constitutoq; etiam vi Cæsarem repellere, vrbis
 custodia Præ oribus mandata est: militibusq; Cæsarianis interdictum ne propius urbem D
 accederent, sed ultra. XCIII. milia passuum ab ea abessent. Cæsar autem postquã mutatam
 in contrariam Senatus sententiam intellexit, dimissis à se non sine pudore legatis, præmis-
 sisque equitibus suis plebem bono animo esse iussit: occupatoq; quicquid circa collem
 Quirinalem esset, alia iterum in vrbe successit animorum mutatio: ita vt nõ tantum pro-
 miscua plebeiorum multitudo, sed & maior Senatorum pars portis effusa obuiamq; pro-
 gressa, aduenientem exciperet: salutatumq; nullo non officiorum genere prosequeretur,
 & in urbem deduceret: ipsaq; adeò tres legiones, quæ ad vrbis custodiam admittæ erant,
 ad ipsum transfrent. Ad hunc modum occupata sine certamine vrbe, exercitumq; in campum
 Martium adducto, habitis per duos proconsules, qui in id à Prætoribus urbano creati erant, co-
 mitis, Cæsar vixdum viginti natus annos cum Q. Pedio cohærede Consul creatus est.
 Consul itaque iam factus, militum in se studiis, quos sibi mirè addictos habebat, fretus: pri-
 mum

CAESAR O-
 CTAVIANVS
 Q. PEDIVS
 COSS.

A mium Dolabellam, qui hostis à Senatu iudicatus fuerat, lege lata absoluit. Mox & ad vltiscendam patris cædem conuersus, ne non tamiure quàm vi agere videretur, aliam quoq; legem tulit, de quæstione habenda in eos per quos Cæsar occisus fuerat: dictoq; per Præconem omnibus die, constitutisq; etiam in absentes iudiciis, accusati condemnatiq; sunt quamplurimi: quidam ex his non tam socij quàm conscij facinoris: damnatisq; aqua & igni interdictum est, bonaq; ipsorum publicata. Postulati hac lege M. & D. Bruti, C. Cassius, P. Seruius Casca, & ipse quoq; Sex. Pompeius, non tam quòd particeps & conscius cædis, quàm quod hostis fuerat. Accusatoribus autem præmia constituta ex bonis damnatorum, honoresq; & magistratus concessi, præterea vacatio à militia pro se & liberis nepotibusq; ipsorum. Ab hoc Cæsar quum intelligeret M. Brutum & Cassium decem & septem, siue vt Appianus scribit, viginti legiones habere, quum se solum aduersus tantos non sufficere intelligeret, seriò de Antonio sibi adiungendo cogitare cœpit: Senatuiq; **B** per Pedium collegam persuasit, vt antequàm factionum odia fierent immedicabilia, cum Lepido & Antonio in gratiam rediretur. Ita Senatusconsultum quo Lepidus & Antonius eorumq; exercitus hostes iudicati fuerant, induceretur antiquareturq;: litteraq; pacificæ ac beneuolæ tam à Senatu quàm à Cæsare ad Antonium mitterentur, & vicissim ab Antonio rescriberetur. Antonio itaq; Brutum persequuturo, statim se cum duabus legionib. iunxit Asinius Pollio, qui Hispaniâ prouinciam habebat. Accessit mox & Munatius Plancus, qui Galliæ Cisalpinæ cum tribus legionib. præerat, Bruti partes paulò antè sequutus: copiasq; vterq; suas Antonio tradidère. Hinc Brutus se desertum videns, quanquàm decem adhuc penes se legiones haberet, quòd tamen quattuor ex his veteranæ ex inedia Mutinensi etiã num laborarèt, reliquæ verò tyronum essent, ad Brutum in Macedoniã cum suis legionib. infueto & pedestri itinere, (scilicet traiecto Rheno per Germaniã & Illyricum, quòd propter Cæsaris metum solitis vti itineribus prohiberetur) proficisci cõstituerat. sed deterritis primò insolita & ignota itineris difficultate tyronibus qui præmissi fuerant, atq; hinc ab ipso deficientib., mox insequutis etiã quattuor veteranis legionib., postea & ab omnibus, etiam quos ad corporis custodiã adhibuerat, destitutus est, decem tantum exceptis: sumptoq; habitu Gallico & sermone vsus Gallico, relicto viarum dispendio Aquileiam petiit. Sed captus in itinere à latronibus, deductusq; ad Capenum Sequanum, qui illi regiõni præerat, primò humaniter exceptus, sed postea Antonio ab eodem proditus est: submissisque ab Antonio percussoribus interfecto caput præcisum atque ad Antonium delatum. **C** Bruto ad hunc modum interempto, paceq; inter Cæsarem & Antonium confecta, locum congressui & colloquio deligi placuit ad confluentes inter Perusiam & Bononiam: præmissoque Lepido qui locum ipsum & ne quid insidiarum lateret inspiceret, Cæsar & Antonius singuli cum quinque hinc inde legionibus, vt pactum fuerat, eò conuenire: relictoq; comitatu & amicis extra insulam, tres soli in insulam transeuntes, media ferè insula loco omnibus conspicuo, confidentes, protractoque in biduum ferè de summa Reipub. & diuisione imperij colloquio, iunctis tandem dextris sub specie tollendæ ciuilibus dissensionis ordinandæq; Reipub., feralis funestissimiq; fœderis est inita societas, nouusq; atque hætenus inauditus Reipub. constituendæ consulari potestate triumuiratus, quem tres illi pari & æquali inter se imperio in quinquennium administrarent: additunq; vt Cæsar deposito consulatu P. Ventidium sibi substitueret, vrbanosq; Magistratus annuos in proximum quinquennium designarent: factaq; prouinciarum diuisione conuenit, vt vniuersa Gallia tam Cisalpina quàm Transalpina, excepta Narbonensi, Antonio cederet: Narbonensis autem cum Hispania Lepido: Cæsar autem cum Africa Sardiniam, ceterasq; insulas circumiectas obtineret. Nam de Asia & transmarinis prouinciis, quòd eas Brutus & Cassius occuparent, non est actum: bellum autem contra Brutum & Cassium

TRIVMIRA
TVS REIPV.
CONSTITV-
ENDAE IN
QVINQVEN-
NIVM INI-
TVS.

LEPIDVS
COS. DE-
SIG. ITER.

PROSCRI-
PTIO.

vt Caesar & Antonius administrarent : ad vr̄bis autem custodiam, vti Lepidus Consul in annum insequentem pro D. Bruto designatus, cum tribus legionibus relinqueretur. Et ne ad bellum longinquum profecturis domi ab aduersariis aut amulis potentia ipsorum periculum esset, placuit ipsos prius e medio tolli, reuocarique, quanquam repugnante aliquandiu & pro Ciceronis salute obnixius decertante Casare, pessimum Syllanae proscriptionis exemplum. Quae quum ipsi inter se iuramento sanxissent, conuocatis militibus quos testes & conscios esse volebant, Caesar pro officio suo utpote Consul, pro concione omnia de scripto recitauit, solo proscriptionis exemplo suppressio : habitaque commoda pro ratione temporis ad milites oratione, praeter alia victoriae praemia & donatiua, coloniarum .xviii. urbium Italicarum ipsis promissae, praediaque ipsarum tam urbana quam rustica, non secus ac bello ab hostibus capta, diuidenda attribuendaque. Orationem sequuta alacris militum acclamatio, mutuaque dextris iunctis more militari salutatio. Per haec tempora dira atque horrenda tam in vr̄be quam in agro portenta & prodigia calamitates instantes haud obscure denunciauere. His itaque sic constitutis, primo Caesar, postea reliqui duo, singuli interiectis diebus, cum sua quisque praetoria cohorte & vna legione urbem ingressi, nihil prius habuere, quam vt quae ipsi constituissent, latis legibus opera Tribunorum plebis (imprimis autem P. Titij) sancirentur. Et postquam pro ipsorum in urbem aduentu Dijs sacrificatum, initium statim dominationis a proscriptione & caedibus, propositis duabus tabulis, quarum vna Senatores, altera promiscuam reliquorum omnis generis hominum turbam contineret : In quibus descripti fuere, non solum cum quibus iusta intercedebat odiorum aut inimicitiarum causa, sed & hi qui leuius offensus, vel qui amicorum inimici essent, aut etiam ipsorum inimicorum necessarij vel amici : vel denique si qui propter potentiam & praecipuam in Rep. dignitatem aut gratiam suspecti essent : imo & qui opibus & diuitijs antecellere credebantur, nullam aliam ob causam aut offensam, quam quod bona ipsorum publicata ad bellorum impensas & praemia militibus persoluenda, multum conferre posse intelligerent. Quibusdam etiam vel sola domus splendidior exitio fuit. Hinc nec quibusdam ex infima plebe, nec pluribus mulieribus, imo ne impuberibus quibusdam paritum : proditaque etiam coniunctissimorum salute, homicidia homicidiis, & parricidia parricidiis permutata & compensata sunt : negante scilicet vno Triumvirorum proscriptionem & caedem amici aut necessarij qui collega inimicus esset, nisi vicissim is alium aliquem e suis concederet. Sic Antonius L. Caesarem auunculum suum Casari proscribendum permisit, vt ipse in locum eius Ciceronem acciperet : & Lepidus similiter fratrem suum Paullum impiè trucidandum proposuit. Feruntque Senatorum quidem primum. cxxx., postea. cl., equitum vero bis mille nomina in haec tabulas relata, diuersisque passim vr̄bis regionibus proposita, additis subinde alijs vel recenter damnatis, vel per errorem forte aut studio antequam proscriberentur occisis : constitutoque indici iuxta atque interfectori praemio in singula capita, ingenuo quidem vicenis quinque milibus sestertium, seruis autem cum libertate & iure ciuitatis denis milibus : capitibusque occisorum, vt numerus constaret, ad Triumuiros referri iussis, poena quoque ex aduerso iis qui proscriptum exciperent, occultarent, aut apud se inquiri varent, proposita est. Hinc omnia primo in vr̄be plena caedibus & tumultu, discurrentibus & noctu & interdium per loca sacra & profana, publica & priuata, hinc percussoribus, & dum prosriptos persequuntur, vel abditissima quaeque & secretissima scrutantibus, & inuestigantibus : illinc miserando cum fletu & ululatu miserae plebeculae omnis generis & sexus proscriptorum latebras quaerentium turba. Nec dissimilis fuit rerum facies tam in agris quam in alijs omnibus. per vniuersam ferè Italiam vr̄bibus & municipiis : passim enim vel fuga vel caedes. E proscriptis autem qui se praesenti exitio eximere poterant, non pauci ad Brutum & Cassium in

Gra-

A Græciam, alij in Africam ad Cornificium fuga se recepêre. Certissimum autem vti & breuissimum plurimis fuit perfugium Sicilia ad Sex. Pompeium, cuius tunc singularis fuit in miseris ciues pietas: dum non solùm classe haud procul Italia in statione constituta, trimibusq; oras legere iussis fugientes nauibus exciperet, vestibusq; & alijs rebus necessarijs iuuaret: sed & dimissis Romam & ad alias passim vrbes præconibus omnes ad se proscriptos inuitans, tutum cunctis hospitium, pecunias & quauis necessaria, imò honores & præfecturas offerret: præmiaq; ijs qui aliquem è proscriptis seruasset, duplicaturum se promitteret. E Triumuiris autem nemo crudeliùs Antonio ac citra omnem misericordiam proscriptionem exercuit: cuius tanta fuit immanitas, vt etiam inter epulas occisorum capita ad se deferri iuberet, eorumq; aspectu, tanquam iucundissimo spectaculo, afficeretur, & vix tandem exsatiaretur. Inter cetera nullum maiori cum voluptate quàm Ciceronis aspexit. quod & Fulvia vxor ipsius arreptum vtraque manu, diutiusq; in sinu super genua detentum, postquam ad fatietatem intuita esset, tandem pluribus atq; amarulentis opprobrijs illudens & conspuens, crebris acus icibus compunxit. Sed Lepidi minor fuit sæuitia, Cæsaris autem minima, qui etiam non paucis ignouit: tum quòd ipse vtpote nuper admodum ad Remp. accedens cum paucioribus simultatum atque inimicitarum causas haberet, tum quòd natura minimè crudelis esset, paternaq; æmulator clementiæ. Hinc solis patris percussoribus contentus, plurimos è reliquis proscriptorum seruabat, grauius etiam in eos statuens qui dominos atq; amicos prodidissent, vti vicissim in eos qui eosdem protexissent beneficus. Sub hæc tempora mortuo in magistratu Q. Pedio Cæsaris in consulatu collega, & Cæsare consularum, quem tam impotenter paulò antè expetierat, abdicante, COSS. in eorum locum facti sunt C. Carrinas & P. Ventidius Bassus, deposita prætura quam tum fortè gerebat. Eodem tempore ex Hispania triumphauit Lepidus III VIR, vti & L. Munatius Plancus ex Gallia, qui Lugdunum oppidum in Gallia Narbonensi ad confluentis Araris & Rhodani còdidit, deductis eò ciuibus Romanis, qui ab Allobrogibus quondam Vienna expulsi fuerant. Atque hæc ferè sunt, quæ in Italia à cæde Cæsaris gesta sunt. Brurus autem & Cassius, postquam sub specie procurandæ annonæ urbem egressi, quò tandem ea quæ in vrbe gererentur euaderent exspectantes, in Campania durante etiamnum prætura aliquandiu sublitissent, finito magistratu in Græciam transiêre: ibique ab omnibus ferè ciuitatibus magno cum honore excepti, ab Atheniensibus etiam statuis æreis honorati sunt: quæ ipsis tanquam tyrannicidis, ob facinoris affinitatem iuxta Harmodium & Aristogitonem positæ fuêre. Ceterùm postquam intellexêre res Cæsaris magna quotidie incrementa accipere, Creta & Cyrene siue Bythinia (quæ prouinciæ in locum Syriæ & Macedonia ipsi decretæ fuerant) quòd minoris momenti viderentur contemptis, Syriam & Macedoniam quæ priùs concessæ, postea ademptæ fuerant, vt opulentiores copiosioresq; & bello quod imminere videbatur gerendo magis oportunas, inuadere constitutum habebant: pecuniasque in id & militem quoquo modo poterant, comparabant. Et Cassium quidem Syriam petere placuit, Brutum verò Græciam & Macedoniam cum Illyrico proximo tenere. Brutus itaque vniuersa mox Græcia nullo ferè labore occupata, in Macedoniam transiens haud maiore negotio & hac potitus est: Q. quidem Hortensio qui eam hætenus tenuerat, & quòd iam successorem exspectaret dilcissum parabat, non solùm facile cedente, sed & suis partibus accedente: C. verò Antonio, quem M. frater eò miserat, quiq; tum fortè eò aduenerat, Dyrrachiumq; cum Vatinius occuparat, dum à suis desertus proditur, cum ipso Vatinius in suam potestatem redacto, exercitibusque ipsorum adiunctis: ita tamen vt C. Antonium relictis prætorijs ornamentis in ocio viuere permetteret. Ad hunc modum Brutus recepta iam vniuersa Epyro & Macedonia cum finitimis plerisque prouincijs, lit-

C. CARRINAS
P. VENTIDIUS
COSS. SVFF.

LEPIDI EX
HISPAN.
TRIVMPLVS.
MUNACII
PLANGI EX
GALLIA
TRIVMP.
LUGDVNVM
CONDITVM.

M. BRUTVS
IMPERATOR.

teras hac de re Romam ad Senatum mittit : interim se & exercitum Senatui permit- A
tens. Hinc collaudato imperium in omnes illas prouincias confirmatum est. Vnde in
spem adductus Brutus se Cæsarem quoque sibi deuincturum, qui & ipse Antonio æquè
infensus erat, scriptis & ad ipsum litteris, vti Antonium communem inimicum bello
persequi pergeret, & secum in gratiam rediret persuadere conatus est. Sed cognito
postea Cæsarem summa rerum penes se existente de vindicanda patris cæde consilia ce-
pisse, deposita reconciliationis spe, bellum etiam grauius sibi instare intellexit : seda-
taque seditione quam C. Antonius dum Brutianos ad defectionem sollicitat, in exercitu
ipsum mouerat, ipsoque Antonio Apolloniæ inscijs militibus relicto, & C. cuidam Clodio
in custodiam tradito, cum validissima exercitus sui parte in interiorem Macedoniam, inde
in Asiam proficiscitur : & dum auxilia subinde quacunq; transibat, & pecunias contra-
hit, insidijs à L. Gellio Poplicola peritus est, alioqui sibi amicissimo : vti & frater ipse
Gellij M. Messalla Cassio erat coniunctissimus : cui ipsi idem Gellius postea exitium mo- B
litus est : sed indicio insidiarum à Poplicolæ matre Cassio factò, matri in præmium de-
retractarum insidiarum condonatus, à suis benefactoribus ad Cæsarem & Antonium defe-
cit. Submissis autem à M. Antonio qui Caium fratrem è custodia eriperent, C. Clo-
dus siue proprio consilio, siue iussu Bruti, Antonium interfici iussit. Brutus autem in-
tellectis M. Antonij conatibus, & cæde C. Antonij, nouos metuens tumultus, relicta A-
sia, Europam quamprimùm repetijt : receptaque ex itinere Bessorum regione Impera-
toris nomen accepit. confugienteque per id tempus ad ipsum Polemocratia Reguli cu-
iusdam vxore, quæ occiso ab hostibus marito, filium suum puerum, cui ab iisdem hosti-
bus metuebat, in fidem ipsius cum vniuerso thesauro tradidit : inuentaque eodem in the-
sauro maxima auri argenti que copia, pecuniam ex ea signauit, propria imagine numis-
mati impressa, additoque cum duobus pugionibus pileo, in argumentum libertatis sua
& Cassij opera Reipublicæ restitutæ Cæsare interfecto. Et hæc quidem à Bruto gesta C
sunt. Cassius autem cessante Dolabella, rebusque alibi gerendis intento, prior in
Syriam venerat : sumptisque imperatorijs insignibus legiones veteranas, quæ olim sub
Cæsare meruerant, ibi inuentas (quarum alijs Sex. Iulius à Cæsare decedente ibi relictus
cum Cecilio Basso præerat, alijs L. Staius Murcus, quibusdam etiam M. Minutius Cris-
pus) sacramento suo adegit : receptaque vniuersa Syria in Iudæam transgressus, eademque
minimo negotio à se occupata, litteras & is ad Cæsarem de reditu in gratiam & recon-
ciliatione, & ad Senatum de rebus à se gestis, vti Brutus iam antea fecerat, mittit : ac-
ceptisque iisdem quæ Brutus de Cæsare nuntijs, imperium ipsi vti & prius Bruto à Senatu
confirmatum est, bellumque contra Dolabellam, qui ob Trebonium Smyrnæ cæsum ho-
stis iudicatus fuerat, decretum. Dolabella autem intellecto iam antè Senatusconsulto
contra se factò, dilato Syriæ adeundæ proposito, in Asia remanere constituerat : qua occu- D
pata & classe per L. Figulum à Rhodijs, Lycijs, Pamphilijs, Cilicibusque mercede con-
ducta atque apparatu bellico instructa, eaque per L. Figulum in Syriam præmissa, ipse ter-
restri itinere in Ciliciam transiens, Tarsum Cæsari bellis superioribus fidam vltro se de-
dentem recepit : pulsisque præsidijs Cassianis quæ AEgis erant, Syriam inuasit. Sed ab
Antiochia depulsus, Laodiceam in peninsula sitam occupauit, Laodicensibus, qui &
ipsi quoque Cæsaris rebus fauerant, deditione sponte facta, se ipsius fidei permittentibus.
Dumque à Laodicea cum classe Aradum trajicere parat, Cassio è Palestina reuertenti
obuiam cum exercitu factus, naualique prælio superatus, Laodiceam refugere coactus
est. Vbi à Cassio obsessus aliquandiu, sapiusque à terra oppugnatus, alioque prælio na-
uali semel atque iterum commisso, primò quidem dubio Marte, altero infeliciter, tan-
dem obstructis à L. Statio Murco, qui classi Cassianæ præerat, portus faucibus, nec mi-
nus

M. BRUTVS
IMPERATOR.

BRUTI NV-
MISMA.

C. CASSIVS
IMPERATOR.

A nùs arctè à Cassio terra circumfessus, subuectione rerum necessariorum vtrinque interdu-
sus, facta eruptione iterum in oppidum compulsus, plerisque; è suis Centurionib. per munera
corruptis, qui minoribus portis apertis Cassium admiserant, videns se à suis destitutum, ne
viviùs in hostium manus veniret, satelliti se feriendum præbuit. Alij propriis manibus con-
cidisse tradunt, & M. Octavium legatum ipsius, item Marsum sibi manus intulisse. Sic
Cassius Laodicea in potestatem redacta atque direpta, exercitum; Dolabellæ sacramento
suo adacto, Cleopatrx offensus propter auxilia sibi ab ipsa denegata & Dolabellæ præsti-
ta, tum quòd intelligeret eam comparata magna classe constituisse ad Cæsarem & Anto-
nium nauigare, Aegyptum milite vacuam propter legionum cum Alieno discessum pe-
tere constituerat: facile se eam occupaturam sperans. Sed Brutus intellecto de Trium-
uiratu inter Cæsarem, Antonium, & Lepidum inito, constituisseque Cæsarem & Anto-
nium ad bellum sibi inferendum mare traicere, Cassium alia meditantem crebris litteris
B ad se reuocare non cessabat. Quare Cassius rebus omnibus posthabitis, depositoque AE-
gypti potiundæ proposito, ad Brutum in Asiam quamprimùm properauit: ipsoque Smyr-
næ inuento, & inita etiam arctiore societate, consilioque super his quæ in posterum agen-
da viderentur habito, primò quidem statim Macedoniam petere placuit: ceterùm quòd
existimarent Triumuiros rebus vrbis, atque alijs in Italia constituendis multùm tempo-
ris impensuros, obitis interim tum per se tum per legatos prouincijs, copias, auxilia, & no-
uas societates contrahere constituunt. Quumque reliquis ferè omnibus in partes acceden-
tibus, soli Rhodij, Lycij, & Ariobarzanes societatem detrectarent, hos ante omnia vel ar-
mis debellandos, vel alia quauis ratione sibi adiungendos constituere. Et Cassius quidem
in Rhodios missus est, apud quos litteris Græcis & disciplinis aliquando operam dederat,
simulque Ariobarzanes debellandi negocium ipsi datum. E quibus Ariobarzanes quidem
per equites suos, quos in Cappadociam miserat, repente oppressum captumque; occidi ius-
sit, immensa pecuniæ copia reliquoque apparatu inde ad se relato: Rhodij autem tum
C ad Myndum tum ad Rhodum ipsam opera Statij Murci prælio nauali superatis, Archilao
(quo dum ibi ageret præceptore vsus fuerat) frustra pro ciuib. suis deprecante, Rho-
dum ipsam terra marique aliquandiu oppugnatam, tandem per prodicionem, vti credi-
tur, cepit: coactaque ingenti præda L. Varo ibi præsidio relicto, Statio autem Murco
cum legione vna, sagittarijs, & sexaginta nauium classe circa Tenarum Peloponnesi pro-
montorium in statione manere, & Cleopatram cum maxima classe, magnoque apparatu
ad Cæsarem & Antonium nauigare parantem obseruare, & si posset intercipere iusso,
reliquas Asiæ prouincias & ciuitates obiens, decem annorum tributa imperabat, & sine
remissione exigebat. Brutus autem in Lycios profectus, primùm profligato Lycio-
rum exercitu sibi obuio, castrisque ipsorum potitus, atque alijs pluribus oppidis statim
in potestatem acceptis, Xanthum oppugnare aggreditur: factaque ab oppidanis per
D noctem excursionem, atque incendio operibus machinisque suis quibus oppidum oppu-
gnabat iniecto, ipse quoque Brutus non minimum vitæ suæ discrimen adiit. Sed Brutiani
facto in Xanthos etiam per medias flammam impetu, ijsque; in oppidum repulsis, simul cum
ipsis irrumpunt. Hinc Xanthij urbem suam captam videntes intra aedes quisque suas con-
fugientes, quanquam Bruto conditiones pacis offerente, omnibus suis & charissimis qui-
busque coniunctissimisque, qui vel vltro iugulum præbebant, contrucidatis, atque in ro-
gos compositis, flammaque subiecta, & ipsi tandem proprijs manibus iugulati concidere:
centum tantùm & quinquaginta mulierculis, quibus percussor defuerat, præter manci-
pia, vt quidam tradidère, reliquis. Ab his Pataram aggressus, dubitantibus primò oppi-
danis, sed postea Xanthiorum exemplo & Bruti clementia permotis, deditionemque fa-
cientibus, & hac potitus est: Myra quoque interim per Lentulum in potestatem redacta.

RHODVS
CAPTA.XANTHVS
CAPTA.PATARA ET
MYRA RE-
CEPTA.

Post quæ vniuersa mox Lyciorum gens missis legatis Bruti se fidei permittens, imperata **A** deinceps se obituros nuntiant. His rebus gestis Brutus iussa classe Abydum versus cursum dirigere, eodem terrestri itinere vniuersas copias duxit: constituens ibi Cassium operiri, vt simul traiecto Helleponto in Europam & Macedoniam transfirent. Qui postquam & ipse cum suis copiis aduenit, mutuis hinc inde salutationibus excepti, vterque à suo exercitu Imperator appellatus est: institutoq; remotis arbitris colloquio, depositis quas ex amicorum aliorumq; hinc inde calumniis & delationibus contra se inuicem conceperant finistris suspicionibus, in Macedoniam festinare constituunt. Iam enim C. Norbanus & Ceditius Saxa à Cæsare & Antonio præmissi, occupato vniuerso eo qui à mari ad Pangæum vsque montem est tractu, superatisq; propter compendium Turpilorum Salapæorumq; montibus & saltibus, ad Philippos castra posuerant. Murcus autem postquam intellexit Cleopatram vi tempestatis non sine naufragio in Laconicam esse reiectam, ne tanta cum classe inutilis esset, traiecto mari Ionio insulam Brundusio obiectam occupare festinat: transitum in Macedoniam exercitusq; & cōmeatum subuectionem Antonio Cæsariq; vt sperabat, interclusurus. Cæsar autem & Antonius cognito Brutum & Cassium rebus contra Rhodios & Lycios gerendis intentos, diutiusq; id bellum protrahum iri suspicati, nec proinde sibi festinandum, Norbano & Saxa præmissis, ipsi se mature & in tempore subsequuturos credebant. Et Cæsar quidem cōstituerat Sex. Pompeium iam Italiæ oras infestantem prius debellare, ipsiq; cum classe occursum Rhegium perierat. Antonius autem Brundusij consistebat, bello simul & nauigationi necessaria comparans & expediens, interim & cum Murco naualibus subinde prælijs cōtendens. Ceterum postquam Brutus & Cassius longiori vsi circuitu, superatis duce Rascupolide Regio apud Thraces sanguine orto, maximis itinerum locorumq; angustijs & difficultatibus, & ipsi Philippos peruenissent: quumq; castra locis editis octodecim à Philipporum oppido stadijs inter se diuisa, valloq; & fossa contra se munita vno tamen ambitu comprehensa metati, Norbano & Ceditio quod viribus impares essent, pugnam detrectantibus, quotidianis incurrationibus & equestribus prælijs negocium facefferent, atque hinc Norbanus & Ceditius Antonium cum Cæsare quamprimum accedere hortarentur, Antonius vicissim Cæsarem relicto Sexto & Sicilia ad se properare iussit. Qui vbi Brundusium aduenit legionibus aliquot ad Italiæ præsidium relictis, maiori tamen parte in naues imposita, vento vsi secundo nequicquam obsistente Murco in Macedoniam traiecere: ita tamen vt Murcus accedente sibi post Cæsaris & Antonij discessum Domitio Ahenobarbo cum alia legione, sagittarijs & quinquaginta nauibus, totum illum traiectum infestum teneret: vt nec tyrones nec comæatus, nec alij apparatus ex Italia subuehi possent. Antonius autem Cæsare propter aduersam valetudinem Dyrrachij relicto, Amphipoli quam Norbanus præsidio munierat ex itinere occupata, relictoq; ibi Pinario, Philippos perueniens loco plano octo ab hoste stadijs castra posuit: prælioq; semel infeliciter commisso, postquam id Cæsar intellexit, metuens ne se absente Antonius aut vinceret aut vinceretur, quanquam valetudine affecta decimo post die se ad Antonium deferri iussit. Ceterum hic erat castrorum vtriusque partis situs, vt Cæsar quidem & Antonius cum aquatione & lignatione difficiliore utpote in loco plano & à flumine remoto, tum etiam cōmeatibus minus explicatis vterentur: quod obsessio tam à Sex. Pompeio quam à Murco & Ahenobarbo vniuerso mari quod Italiam & Epyrum & Siciliam interiacebat, comæatus mari comportari non possent, neque iterum ab AEgypto, quæ ipsa fame premebatur, aliqua spes esset: ideoq; quum à sola Macedonia & Thessalia tantus aleretur exercitus, exhausta iam ferè Macedonia Thessalia non diu suffectura videbatur. Brutus verò & Cassius locis editioribus confidentes propter vicinitatem siluarum & fluminum tam Strymonis quam Gangetis, qui castra præterfluebat, maiores **B** **C** **D** ha-

A habebant aquationis lignationisq; commoditates. Tum etiam quòd imminenti sibi à tergo mari AEgeo, portum Neapolitanum ipsamq; Thasum insulam centum stadiis à continenti distitam in sua potestate haberent, commeatus facilè tam ex insula proxima veluti horreo quodam, quàm vniuersa Asia nullo impedimento subministrabantur. Quæ res vti Bruto Cassioq; bellum ducendi occasione dabat, sperantibus scilicet hostem etiam sine sanguine vel sola commeatum inopia atque annonæ difficultate fatigatū in potestatem venturum: ita Cæsarem & Antonium maioribus aliquantò instructos copiis, vt rei summam prælio quamprimùm cõmitterent incitabat, metuentes ne si bellum in longum protrahi contingeret, ipsi commeatibus destituerentur: simul etiam Sex. Pompeius, vti iam Sicilia, ita & Italia per ocium occupata, mari transmissò, Bruto se Cassioq; iungeret. Quapropter pluribus diuersisq; operibus & munitioibus hinc inde contra se inuicem effectis, præliisq; aliquot equestribus per velitationem commissis, Cæsare quidem & Antonio omnes prælij occasiones captantibus, Bruto verò & Cassio propter eas quæ dictæ sunt rationes detrectantibus, imprimis autem Cassio infaustis quibusdam ostentis & præfagiis deterrito, milites tandem vltiorem moram non ferentes, seq; hostibus qui castris operibusq; tantum non insultabant contemptui esse indignantes, ni ad prælium educantur, se vel discessuros, vel etiam inuitis Imperatoribus pugnam capessituros minitabantur: ita vt quidam iam defectionem pararent, alij non expectato imperio ad pugnam prorumperent. Qua militum alacritate ita vt retineri non possent perspecta, partim etiam metu defectionis, Brutus & Cassius signum pugnae quanquam inuiti proponunt: ordinibusq; instructis, suos vtraque pars hinc inde ad pugnam educit. Brutianis LIBERTAS pro tessera fuit: & dextrū quidem cornu Brutus ducebat, in quo & Messalla erat: alterū Cassius. Ex aduerso autem Cassio Antonius se opposuerat, Bruto Cæsar: qui quamuis per aduersam valetudinem minùs firmus esset, infausto tamen Arterij medici in somnio territus, quo castra ipsius capi visâ fuerant, castris excesserat: lecticaq; elatus, quantum valetudo patiebatur ducis munia obibat. Vbi ad manus ventum, acriterq; aliquandiu seruatim ordinibus concertatum, adeò vt vtraque pars nec vinci nec vincere videretur, tandem conuulsis ordinib. distractisq; legionibus, dextra Bruti acies, impulsis atq; in fugam versis Cæsarianis, acriùs instans eodem impetu, non sine magna cæde tam fugientium quàm eorum qui castris præsidio relictis erant, etiam ipsis Cæsaris castris potitur. Alia ex parte Antonius facta in Cassianos hætenus immotos impressiõne, aliisq; cum ipso Cassio in loca superiora compulsis, aliis fugam castra versus capessentibus, magna celeritate insequutus, occisis iis qui ad custodiam castrorum remanserant, ipse vicissim vndique per portas & per vallum in Cassiana castra irrupit. Ita cum æquo vtrinque Marte certatum fuisset, vtrique se victos pariter & victores credidè. Cassius autem qui in altiorum tumultum euaserat, vnde castra sua capta conspiceret poterat, de Bruto sollicitus Titinium euocatū qui de Bruti euentu cognosceret mittit. Is quum in itinere in equites quos Brutus vicissim ad Cassium mittebat incidisset, agnitus ab iis & non sine gaudio & amplexibus exceptus, vnâ cum iis gressu composito ad Cassium reuertebatur. Quod vbi ex loco superiori Cassius vidit, existimans hostilem equitatum esse, qui capto Titinio ad se pergeret, in interius tabernaculum se recipiens, sagoq; caput obuoluens Pindaro liberto cervicem extensam feriendam præbuit: quanquam alij non inuento nec alibi postea conspecto Pindaro, ab iniussò vtrò cæsum credidè. Titinius autē reuersus, tabernaculumq; ingressus, nuntium scilicet de Bruti salute allaturus, conspecto Cassij capite, tarditatis poenas à se exigens, ipse quoque in gladium incubuit. Brutus intellecto Cassij interitu, casum tantū viri non sine lachrymis deplorans, primum atque vltimum Romanorū subinde appellauit: corpusq; ipsum exornatum ne ex aspectu ipsius & luctu militum animi conciderent, clam in Thasum insulam per amicos honesto funere sepeliendum misit: transiensq; in Cassiana

CLADES PHILIPPENSIS.

castra, quòd còmodiori oportunioreq; loco quàm sua sita viderentur, Cassianos ad se rece- **A**
 ptos verbis & donatio consolatus est: interim & milites increpans, quòd non exspectato
 imperio ad prælium prouolassent. Feruntq; quidam Lacedemonè & Thessalonicà in præ-
 dam militibus pollicitū, si proximo prælio victores reuerti contigissent. Constituto tamen
 iusto prælio de cetero abstinere, quòd aduersarios necessitatibus etiamnū conflictari non
 ignoraret, suos subinde castris educens, quæcunq; per occasionem poterat nonnunquam
 etiam nocte damna intulit: inter cetera flumine auerso hostium castra inundatione reple-
 uit. Quo die prælium in campis Philippicis cõmitti contigit, eodem & Ionio in mari
 naues onerariæ, quæ duce Domitio Caluino cum triremib; aliquot duas legiones, è quibus
 altera Martia, & Prætoriam decem milium cohortem, alasq; equitum quattuor, atq; aliam
 selectorū multitudinem à Brundusio Cæsari uehebant, à Murco & Ahenobarbo cum cen-
 tum triginta nauibus occurrentibus, partim captæ, partim dissipatæ & in fugam disiectæ **B**
 sunt, quibusdam ex his etiam quinq; dierum obsidionem tollerantibus, famemq; interim
 velis rudentibusq; manducatis solantibus, picemq; madidam lingentibus. Quæ ubi Cæsar
 & Antonius intellexere, quum aliundè auxilia non exspectarent, maximaq; rerum necessa-
 riarum inopia, aliisq; difficultatibus & incòmoditatibus ingruente iam hieme premeren-
 tur, antequam & ad Brutum eius cladis nuncius perferretur, prælio de summa rerum expe-
 riri constituunt: copiisq; in aciem productis, Brutum detrectantem & in proposito perti-
 naciùs persistentem, cõuitiis & cauillis ad præliū prouocare, & quoquo modo irritare non
 desinūt: donec tandem Brutus partim victus suorū conuitiis & importunis flagitationibus,
 ipsis potissimū ordinum ductoribus Tribunisq; & Centurionibus alacritatem militum, vt
 certissimū victoriæ augurium extollentibus, nec eo tempore negligendam inculcantibus,
 partim etiam maiorem defectionem metuens, maximè ab his qui olim sub Cæsare milita-
 rant, (iam enim pleriq; ab ipso ad Cæsarem transferant) quanquā inuitus ipse quoq; suos **C**
 ante munitiones in aciem produxit, sedulo monēs ne longiùs à tumulo quodam proximo,
 quem præsidio munierat, progredierentur: quò & receptus esset facilius, & hostem è loco
 superiori impeterent. Dum igitur vtriq;, hi quidem fame stimulante, illi verò iusto pudore
 incitati, pari animorū contentione ad prælium se comparant, sub horam diei nonam Sole
 iam inclinante aquilæ fortè duæ mēdio ferè inter vtrosq; spacio inter se concertauere. In
 quam rem quum vtraq; acies animis oculisq; intenta, etiam dilato cõcurso summoq; cum
 silentio, tanquam auguriū captantes, euentū illius certaminis exspectarent, tandem aquila
 quæ à parte Brutianorū pugnabat, victa cessit & fugit: statimq; à Cæsarianis facta concla-
 matione signa illata sunt: concursumq; pariter & à Brutianis, sed minori cum alacritate,
 maximè equitum. Ita postquā aliquandiu primò eminè postea cominūs vario euentu pu-
 gnatum, occisis hinc inde non paucis, Cassianisq; primum in fugam versis, postea vniuersa
 Bruti acies victa cessit: portaq; castrorū à Cæsarianis vti imperatum erat occupata, hi ad **D**
 mare, illi ad montes, alij verò aliò diffugere, persequentibus Cæsarianis, ita tamè vt à cæde
 abstinerent, contenti iterum coeundi facultatē Brutianis ademisse. Brutus ipse transmissis
 flumine quodam per noctē in tumulum quendam munitū, arboribusq; densis cõsitum cum
 amicis centurionibusq; aliquot se recepit: cognitoq; occupatis ab hoste castris, factaq; ma-
 iorem partem suorum deditione, paruum aut nullam salutis spem esse reliquam, quanquā
 amicis hortantibus vt aut fugeret, aut pacem expeteret, reiectis amicorū consiliis vt se in-
 dignis, ne viuus in manus hostium veniret, Stratonè Epyrotam AEgeatem rhetorē amicū
 suum & familiarem rogauit, vt manum sibi morienti cõmodaret: læuq; brachio in caput
 reiecto, quo pectus nudaret, dextra mucronē gladij, quem Strato oculis auersis ne morien-
 tem anicum videret subiciebat, sub manumilla sinistra, ea parte qua cor palpitat, admouit:
 corpusq; impellens transfixus expirauit. Antonius corpore potitus, purpurea inuolutum
 veste

A veste cremari iussit: reliquiasq; & cineres matri ipsius Seruiliæ & Portiæ vxori Româ misit. Dion scribit caput tantum Româ missum: obortaq; in traiectu tempestate in mare proiectum. Exercitus autem Brutianus intellecto Imperatoris sui casu, missis ad Cæsarem & Antonium legatis, veniaq; impetrata inter ipsos diuisus est. Ex illustriorib. autem & primi nominis viris qui Brutum sequuti fuerant, quidam dimicantes cecidere: alij seipos interimere: pauci verò Cæsaris aut Antonij se fidei permisere: nonnulli capti postea interfecti sunt: pleriq; etiam mari se committentes ad Sex. profugere. Cæsar autem & Antonius sublatis è medio potentissimis aduersariis, sacris pro tanta victoria operati, actisq; militi gratis, quum Lepidus tanquam parum fidus, partibus apud ipsos criminatus in suspitione venisset, neglecto præteritoq; Lepido, occupatisq; prouinciis quas ipsi iam antea adsignauerant, nouam inter se partitione faciunt: ita vt Hispania & Numidia Cæsari, Gallia atq; Africa Antonio cederet: ea tamen lege, vt si postea Lepidum per calumniam accusatum constaret, pro Gallia Narbonensi Hispaniaq; adeptis Africam acciperet. De Sicilia autem, deq; Sardinia, & transmarinis prouinciis nihil inter ipsos actum: quod hæc quidem necdum pacata essent, illas verò Sex. Pompeius occuparet. Hac imperij diuisione facta, placuit vt Antonius ad reliqua quæ in Asia alijsq; transmarinis prouinciis restabant bella conficienda, tum ad cogendas pecunias & tributa indicenda, vnde militibus præmia persoluerentur, relinqueretur. Cæsar autem in Italiam reuerteretur, Lepidum si quid ille moliretur oppressurus, bellumq; contra Sex. Pompeium gesturus, & militibus veteranis in colonias deductis, agros assignaturus. Quibus sic constitutis, Antonius quidem in Asiam proficisci constituit, Cæsar in Italiam iter auertit: correptusq; difficili & periculoso dum mare traiecit morbo, Brundisij subsistere coactus, Romæ aliquandiu decessisse creditus est: restitutus tamen aliquantò post P. Seruilio & L. Antonio (qui ob singularem pietatem in Marcum fratrem Pietas cognominatus fuerat) consulatum gerentibus,

C ad urbem reuersus est, cognitoq; Lepidum siue metu sui siue timiditate quadam & ignauia rebus nouis abstinere: proinde quum falso apud se delatum crederet, sua sententia absoluit, Africamq; vt conuenerat, restituit. Hinc milites in colonias deducere, agrorumq; assignationem & diuisionem facere paranti, maximæ statim se obiecere difficultates, auctoribus potissimum Fulvia Antonij coniuge focu ipsius, inquieti acrisq; ac plusquam virilis animi femina, & L. Antonio Consule: postulantes scilicet vt vel in Antonij aduentum differretur coloniarum deductio agrorumq; diuisio, vel saltem Antonianos milites ipsi Antonij nomine deducerent, contra quam ab ipso Antonio concessum fuerat. Ita vt L. Antonius concitatis & in partes receptis populis, quorum agri militibus diuidendi erant, bello Cæsarem laceffere pararet, Fulvia ubiq; præsentem, nec consilio tantum, sed & manu cepta promouente: adeo vt occupato Preneste oppido gladio accincta inter armatos versans, non solum militis, sed & Imperatoris munera usurparet: ipsosq; Cæsarianos milites pecunia ad defectionem vel ad seditionem sollicitaret.

D Missisq; sæpius vltro citroq; legatis, quum res obsistente semper Fulvia componi nullo modo posset, in manifestum tandem bellum erupit: ita vt Cæsar in Nursinos & Fontinates exercitum duceret, Antonius autem pulso Lepido, qui cum duabus legionibus à Cæsare urbi præsidio relictus fuerat, urbem ipsam occuparet: Imperatorq; à populo saluaretur. Accedentibusq; mox cum suis copiis Asinio quoq; & Ventidio ducibus Antonianis, difficillimum atrocissimumq; bellum impendere videbatur, ni Cæsar L. Antonium in Galliam proficiscentem intra Perusiam compulsum, frustra q; sæpius erumpere conantem, tandem fame compressum ditionem facere coegisset. Cæsar itaq; bello citra sanguinem confecto, mortuoq; fortè Caleno, qui cum legionibus aliquot Galliam nomine Antonij tenuerat, quum de Antonij in se animo propter ea quæ proximè contra Fulviam & L. Antonium gesta erant, dubitaret, Caleni legiones ad se traducit: Galliamq; ipsam Antonij prouinciam occupat, simul & Hispaniam. Romamq; reuersus, Lepidum in Africam cum sex legionibus Antonianis sibi suspectis ire iubet: (Africam

P. SERVILIUS
L. ANTONIUS
CONSS.

BELLUM PE-
RVSIIVM.

cam autem Sestius haecenus tenuerat, pulsus inde Cornificio & D. Laelio: sed is Lepido accedenti haud grauatim cessit) L. autem Antonium cum Peduceio & Luceio legatis Cæsar in Hispaniã mittit.

Antonius interim dum in Asiam cum vniuerso exercitu proficiscitur, Græciam transiens L. Censorinũ eidem præficit. Ephesumq; veniens, ab occurrentibus sibi Baccharum habitu & gestu mulieribus, à pueris verò & viris in Panes & Satyros transformatis exceptus est: vrbeq; ipsa hedera & thyrsis passim exornata, Dionysius ab omnibus appellatus & salutatus. Hinc Ciliciam ingressus est, quò Cleopatram prius euocarat, exoptulaturus cum ea de auxiliis Cassio præstitis. Ceterum conspecta Cleopatra, permotusq; tum cultu eius lugubri, tum sermonis & morũ venustate captus, non solũ iustissimas Cleopatrx se purgantibus excusationes, vt quæ non tantũ Cassium non iuuisset, sed Dolabellæ insuper quattuor legiones submisisset, classẽq; instructissimã ad ipsum adducere parata fuisset, æquis auribus admisit: sed & in ipsam iuueniliter statim exarsit, ita vt deinceps omnia quasi ex Cleopatrx præscripto ageret: pecunias interim per vniuersam Asiam partim per se contrahens, partim per alios: exactis acerbissimè etiam plurium annorũ tributis, & ditionibus, libertatibus, immunitatibusq;, atq; aliis passim tam publicis quàm priuatorũ bonis diuenditis: quò scilicet suppeteret, vnde pecuniã militibus promissam præstaret, quòd singulis quinq; drachmarũ milia pollicitus fuerat. Cleopatra autem in AEGYPTũ præmissa, postquam Asiam vniuersam proximasq; regiones circumiisset, indictis passim grauissimis tributis, instante iam hieme Planco in Asia, Decidio Saxa in Syria relicto, ipse quoq; Alexandriam apud Cleopatram hiematurus se contulit. Vbi dum Antonius oblitus suæ dignitatis depositisq; vnà cum imperij insignibus, curis & cogitationibus. tanto imperio dignis, sumptaq; pro patrio habitu stola quadrangula calciamentoq; Græcanico, otio luxuriq; deditus, amoribusq; inseruiens, conuiuissq; non sine maxima prodigalitate in plures dies & noctes continuatis, tempus cum Cleopatra turpiter terit, Parthi duce Labieno & Pacoro Orodii Parthorum regis filio Syriam inuadunt, Phœnicem subigunt, Saxaque quem Antonius ibi decedens reliquerat superato & profligato Apamæam per deditionem capiunt: post hæc & Antiochiam à Saxa desertam. Saxaque qui in Ciliciam fugerat à Labieno persequente occiso, Pacorus vniuersam mox Syriam sola Tyro excepta occupat. Hinc in Palestinam transiens, & hanc sui iuris facit. Parte alia Labienus qui ad Saxam persequendum in Syriam profectus fuerat, Ciliciam vniuersam, omnesq; Asiæ ciuitates in continentisitas, præter Stratoniceam nullo ferè negotio ac sine bello subigit, præter Mylissam & Alabanda, quæ per vim in potestatem venere. Hinc Labienus contractis vndique pecuniis, maximaq; præda etiam è templis alijsq; locis sacris ditatus, Parthorũ se Imperatorem appellari voluit. Quæ vbi Antonio sunt nuntiata, vix tandem à Cleopatrx amplexibus diuulsus, imminente iam vere, Alexandria Tyrum proficiscitur, tanquam suppetias contra Parthos latens. Ceterum intellecto proxima quæque in Parthorum potestatem venisse, acceptisque eodem tempore à Fulvia vxore (quæ statim à Perugia capta Puteolos vnà cum liberis fugiens, inde Brundisium perueniens, Athenas nauigarat) litteris, quibus & de Perusina obsidionis euentu certior fiebat, & ab vxore non sine lamentis reuocabatur, per mare Cyprium & Rhodium Asiam præteruectus Athenas adnauigauit: vbi præter vxorem etiam Iuliam matrem repperit, quam in Siciliam confugientem Sextus eò miserat, quò Antonij gratiam & studium sibi contra Cæsarem conciliaret. Instituto igitur cum vxore & matre colloquio, intellectisque plenè iis quæ in Italia gesta erant, victus tum Fulviæ Cæsari infestissimæ persuasionibus, tum Iuliæ matris pro Sex. Pompeio deprecationibus, accedentibus etiam L. Libone Pompeij socero & Saturnino cum aliis quibusdam quos Pompeius cum Iulia ad Antonium miserat Pompeio recõciliatus vnà cum illo bellum Cæsari inferre constituit. Digressusq; Athenis, Fuluiamq; malè affectam

BELLVM
PARTHI-
CVM DV-
CE LABI-
ENO.

LABIENVS
PARTHO-
RVM IMPE-
RATOR.

BELLVM IN-
TER ANTO-
NIVM ET
CÆSAREM.

A Sycione relinquens, ipse cum ducentis nauibus Corcyra soluens, Brundisium appulit. Ceterum Brundisinas portas ipsi pracludentibus, Brundisium statim vallo & fossa à reliqua continenti intercludit: relictaque ad obsidionem expugnationemque parte exercitus, parte alia ad loca maximè oportuna in illa ora occupanda missa, Sipontem capit: & Pompeium Sicilia exitum quamprimum Italiam inuadere, littoraque opposita infestare hortatur: qui missa cum duabus legionibus in Sardiniam, quã Cæsar tum tenebat, Mena liberto, ipse Thurios & Consentiam obsidere pergit. Cæsar autem, qui, vt supra dictum est, sub id ferè tempus è Gallia redierat, intellectis ijs quæ ab Antonio gerebantur, P. Seruilium Rullum ad Brundisium tuendum, Agrippam verò ad Sipontem tuendam mittit. Neque interim cessatum ab utroque, quin sedulo oppida & colonias & veteranos quoquo modo sollicitarent, & in suas quisque partes pertrahere studerent. Quæ dum vtrinque pari contentione fiunt, suspensis hinc inde & ducum & militum animis, cõmodum nuntiatur Fuluiam Sycione decessisse. Face itaque belli iam exardescens per mortem Fuluiæ extincta, non prius aut ab amicis alterutrius (inter quos & ipsa Iulia mater Antonij erat) aut à militibus ipsis cessatum est, quàm Cæsar & Antonius depositis armis in gratiam redirent. Quæ pax vt aliquo arctiori affinitatis vinculo confirmaretur, Octauia Cæsaris soror natu maior, non tamen eadem matre genita, mortuo non ita pridem Marcello marito, postulantibus pacis auctoribus atque applaudente felixque ac faustum acclamante vniuerso exercitu, à Cæsare Antonio despondetur. Factaque tertia imperij diuisione conuenit, vt Cæsar Sardiniam, Dalmatiam, Italiam, & Galliam obtineret: reliquas verò trans Ionium mare prouincias Antonius: termino vtriusque ditionis constituto Codropoli, quod est oppidum in intimo Adriatico sinu. Vt scilicet quicquid continentis siue insularum ab eo oppido versus orientem vsque; ad Euphratem interiaceret, Antonio cederet: versus occidentem vsque; ad Oceanum Cæsar imperaret: addito tamè vt vtrique; delectus in Italia habere liberum esset. Et Sexto Pompeio communi hoste declarato, bellum contra ipsum Cæsar suscepit, Parthicum verò Antonius. Quibus rebus ita constitutis, deducuntur militibus ouantes, propter eam pacem inter se factam, urbem ingressi sunt: ibique nuptiæ Antonij cum Octauia celebratae, decretoque Senatus confirmatae. Et quanquam plebs propter Cæsaris & Antonij in gratiam reditum, metu noui belli ciuilibus liberata, primum quidem gauderet, postea tamen multò etiam magis indignabatur, Pompeium non esse in fedus receptum, quando non minora vrbi mala ab illo, quàm ab Antonij & Cæsaris dissidio vrbi impendere intelligerent, quòd is intellecta Antonij & Cæsaris reconciliatione, relicta Italia in Siciliam quidem se recepisset, nihilominus oras & littora per suos crebris populationibus infestaret, occupataque Sicilia, Corsica, & Sardinia, totoque adeò mari quod Italiam circumaluit, consuetas frumentationes intercluderet: ita vt dum neque ex Africa, neque ex occidente cõmeatus aut frumenta subuehi possent, vrbs in summa annonæ caritate etiam fame premeretur. Hinc plebs non prius etiam seditiosius tumultuari destitit, disiectis Antonij & Cæsaris statuis, magistratusque; & Cæsare ipsum in publicum prodeuntem lapidibus incessens, quàm Cæsarem & Antonium compellerent, vt ad pacem etiam cum Pompeio faciendam vrbe excederent. Baias itaque profecti sunt, institutoque; apud Misenum promontorium cum Pompeio colloquio, ipsis quidem in continenti consistentibus, Pompeio verò ex aduerso in aggere circumfluo, in hoc ipsum aggesto, praesente hinc vniuerso exercitu, illinc tota classe, certis conditionibus, quas antè per internuntios depacti fuerant, pax inter ipsos conuenit. Et postquam dextras iunxissent, conuiuissive sese mutuis excepissent, postridieque eius diei Consules in quadriennium designassent, inter hos Antonium, Cæsarem, & Pompeium, hunc quidem in vnum annum & primum, illos verò etiam in duos vtrumque; annos iterum & tertium. His ita transactis, Pompeius quidem in Siciliam, Cæsar verò & Anto-

PAX INTER
CAESAREM
ET ANTONIUM.

IMPERII
DIVISIO.

CAESARIS
ET ANTONII
OVATIO.

PAX CUM
SEX. POMPEIO
FACTA.
ANTONIUS
COS. DES.
ITER. ET
TERT.

nus ad urbem reuersi, faustis acclamationibus atque incredibili omnium ordinum lætitia excepti sunt. Vbi postquam aliquandiu in ocio summa inter se concordia egissent, Cæsare in Galliam nonnihil turbatam profecturo, Antonius abducta secum Octauia ad bellum Parthicum in Asiam discessit: approbatis prius à Senatu omnibus actis ipsius, simulq; ijs quæ ipse deinceps acturus vel decreturus esset. Qua autoritate fretus, pleraque suo arbitratu postea constituit: inter cetera Reges aliquot, vti Darium Pharnacis filium, Michridatis nepotem Ponti, Idumeorum verò Samaritarumq; Herodem, atque alios aliarum gentium. Instante autem sub discessum ipsius hieme, exercitu in diuersa hiberna distributo, ipse Athenis hiemare constituit: vbi non secus quàm Alexandriæ prius fecerat, relicto imperatorio cultu palliatus & cothurnatus priuato prorsus habitu paucis admodum comitatus, fortè vno atque altero amico & famulo, professores & alios recitatores auditurus in publicum subinde procedebat: sapiusq; conuiuia Græcorum more agitabat: solennibusq; epulis & festis magna cum Octauia voluptate intererat: constitutusq; Atheniensium gymnasiarcha, inter ceteros honores etiam Bacchum ab Atheniensibus se alterum appellari passus est: desponsaq; sibi tanquam Baccho ab Atheniensibus Minerua, cum dote HS quadragies matrimonium approbavit. Interim P. Ventidius, quem Antonius contra Parthos præmiserat, dum ipse in Græcia otiosus hæret, Labienum ex Asia versus Syriam refugere coëgit: fugientemq; vsque ad Taurum montem consequutus, vltèrius progredi prohibuit: Parthorumq; exercitum haud multò post superuenientem similiter in fugam conuersum, vsq; ad Ciliciam persequutus est: captoq; Labieno, qui in Cilicia aliquandiu latuerat, Ciliciam vniuersam recepit. Hinc ad Amanum montem conuersus, per cuius angustias (quæ Aniani portæ dicuntur) ex Cilicia in Syriam transitus est, Pharnabatem Orodus Regis præfectum Pacori legatum eum transitum custodientem ex improviso aggressus, quanquam numero longè impar, cæsa cum magna Parthorum manu ipso Pharnabate, Syriam à Parthis desertam præter Aradum insulam, vniuersam citra prælium recepit. Post hanc & Palestinam recuperauit, fugiente præ metu Antigono, quem mox vti & Antiochum & Malchum Nabatheorum Regem, propter auxilia Pacoro præstita, magna pecuniarum summa multauit. Ob quæ quidem, quòd Antonij auspicijs gesta erant, Antonius ipse à Senatu laudatus, supplicationesq; ipsi decretæ sunt. Antonius autem hoc nuntio Athenis accepto, epulum Græcis dedit, ludosq; publicos instituit. Per hæc tempora Antonio etiamnum Athenis agente, Pompeius rupto pacis fœdere iterum maria infestabat, misso insuper in Italiam Menecrate liberto, qui pleraq; Campaniæ loca popularetur & deuastaret, caussatus quòd Cæsar quidem Mænam libertum suum ad se fugientem classemq; & exercitum tradentem recepisset, monitusq; ad se remittere recusaret: Antonius verò Peloponnesum & Achaiam prouinciam sibi nuper in fœdere concessam, vexaret. Hinc Cæsar Antonium & Lepidum quamprimùm accedere iubet: sed Lepido cunctante & differente, Antonius quamprimùm Athenis Brundisium nauigauit: sed non inuento ibi Cæsare, siue prodigio territus, quòd lupo prætorium ipsius ingressus aliquot ex militibus ipsius dilaniasset, siue alia quauis de causa, bellum Parthicum caussatus, iterum in Græciam abnauiganit. Hinc Cæsar coniecturam fecit se ab Antonio contra pacta desereri: & Pompeius ipsarum rumoribus Cæsaris caussam Antonio minimè probari, maiori etiam studio in id bellum incubuit: ipseq; in Italiam traiiciens, cuncta hostili animo gessit, rem interim naualem Menecrati & Apollophani libertis suis cõmittens. Cæsar autem ab utroq; collega destitutus, opera potissimùm Caluissij Sabini & Mænae liberti, qui nuper à Pompeio profugerat, usus est: prælijsq; aliquot mari infeliciter cõmissis, accepta etiam non leui propter tempestatem maximam subito exortam clade, qua plus quàm dimidia nauium pars perierat, effecit vt Pompeius verè Neptuni filius crederetur, tanquàm Neptuno à partibus ipsius

P. VENTIDI
DII CON-
TRA PAR-
THOS RES
GESTÆ.

BELLVM
SICVLVM
CVM SEX.
POMPEIO

stante

A stante, & pro ipso contra Cæsarem decertante. Quod quū & ipse Pompeius ita videri vellet, pro purpureo paludamento ceruleo deinceps uti cœpit: & tanquam Neptuno sacrificans, equos & viros viuos in fretum coniecit. Cæsar autem subductis quæ restabant nauibus, ad nouam classem comparandam, aliosq; apparatus, in Campaniam recessit: missoq; Mecænate Antonium iterum ad propulsandum communem hostem & belli societatem euocat. Vere itaq; ineunte Antonius cum trecentis nauibus Tarentum accessit: vbi obortis nouis inter ipsos suspitionibus, ita ut Cæsar ad ipsum accedere recusaret, Antonius autem in Syriam reuerti pararet, Octauia ad Cæsarem profecta ipsi persuasit, ut in colloquium cum Antonio veniret: sic post mutuas exostulationes, denuò inter se reconciliati sunt. Quumq; Antonius necessariò sibi ad bellum Parthicū proficiscendum caussaretur, bello Pompeiano se interesse posse negauit, nisi Cæsar mallet id in annum sequentē differri, naues tamen & reliquum apparatus lubenter traditurum. Ita Cæsar acceptis ab

B Antonio CXX. nauibus, ipsi vicissim viginti legionariorum milia ex Italia missurum pollicitus est. Et exeunte iam primo Triumviratus quinquennio, in aliud quinquennium sibi eandem potestatem prorogarunt: Pompeioq; hoste iudicato, consulatum & auguratum nuper inter ceteras pacis conditiones concessum, adimerunt. Quibus ita constitutis, Antonius ad bellum Parthicum in Syriam vnà cum Octauia profectus est: sed hanc mox à Corcyra remisit. Inde per Asiam in Syriam profectus, misso in Aegyptum Fonteio Capi tone, pro Octauia ablegata Cleopatrá accersit, venientemq; ad se magna cū beneuolentia magnificoq; apparatu exceptam, Phœnicia, Celestria, Cypro, magna etiam Ciliciæ parte, eaq; Iudææ parte quæ Balsamum profert, tota deniq; Arabia quæ ad Oceanum pertinet & Nabatheorum dicitur, donat: liberisq; suis, quos vno partu geminos Cleopatra ipsi ediderat, quorū vni Alexandro, alteri Cleopatrá nomen erat, Solis & Lunæ cognomina addidit. Vixdum aut digressio Antonio quū Manas homo dubiæ fidei, iterū à Cæsare ad Pompeium transisset, bellum statim aduersus Pompeium instauratū est: præfectoq; classi loco Manæ

C M. Agrippa, Cæsar à Lepido quanquā inuito impetrauit, ut & ipse sua cum classe Siciliam inuaderet. Sed is amisso cū tempestate tum prælio magno nauium suarū numero, ad Lilybæum appellens, ibiq; diutiùs cōsistens, à rebus gerendis abstinuit. Hinc apud Cæsarem in suspitionem veniens, occulta cum Pompeio iniuisse consilia creditus est: statimq; obortum inter ipsos dissidium: indignate Lepido, quòd Cæsar se qui parem haberet potestatem, nō uti collega æquato imperio, sed quasi legato tantum uti vellet, atque hinc ad Pompeiū clam inclinante. Quod Cæsar impræsentiarum dissimulandum ratus, quia videlicet Lepidum clandestinum quam apertum hostem habere mallet, antequam & hinc Pompeianis rebus aliquid roboris accederet, aut Pompeius pecunia & cōmeatibus quibus destituebatur, instrueretur, quamprimū prælio decertare cōstituit. Omnibus igitur ad prælium expeditis, Pompeium prope Messanam etiamnum imparatū terra simul & mari aggreditur: ita

D ut Cæsar ipse pedestres copias duceret, M. aut Agrippa mari rem gereret: & post longam & dubiam hinc inde dimicationem, Pompeiani terra mariq; profligati, fugientes Messanā & alia loca petiere: ipse verò Pompeius amissa classe & Demochare classis præfecto mortuo, alijsq; plurimis ad Cæsarem profugientibus, rebus iam desperatis, filia atq; amicis cū pecunijs & reliquis rebus preciosioribus in naues (quæ XVII. duntaxat ex vniuersa classe reliquæ erant) impositis, noctis tenebris adiutus, nemine insequente, ad Antonium fugit: sperans scilicet quòd matrem ipsi incolumē remisisset, inuicē & ab ipso in gratiam recipiendum. Lepidus interim admotis propius Messanā copijs (quò & M. Agrippa à Cæsare submissus haud multò post aduenerat) Plemmio, qui cum octo legionib. statim post Pompeij discessum eò venerat, in fidem recepto, militibusq; eius cum salute etiam direptione vrbis cōcessa, quanquā reclamante & inuito Agrippa, qui Cæsare expectandum censēbar:

TRIVMVI-
RATVS REIPVB.
CONSTITV-
ENDAE ITE-
RVMINITVS.
POMPEIVS
HOSTIS IV-
DICATVS.

auctusq; accessione Pompeianorū vsque ad numerum viginti legionum, occupataq; Messana, etiam de vniuersa Sicilia retinenda cogitauit: vt quæ sibi iure deberetur, quòd prior in eam descendisset, pluresq; eius ciuitates in fidem recepisset. Sed Cæsar hoc intellectu postridie accedens, facile milites à direptione abstinere, ipsum autem Lepidum vrbe excedere, collemq; proximum castris suis occupare compulit. Ortaq; primùm inter ipsos per internuntios disceptatione, non sine multis expostulationibus, Lepido quidem de Cæsaris in se iniuriis prouinciisq; sibi ademptis conquerente, Siciliamq; sua potissimùm opera receptam sibi vendicante, Cæsare verò nihil aut pauca ad hæc respondente. Qui postquam quosdam è Lepidianis maximè è Pompeianis qui pridie ad ipsum transferant corrupisset, cum equitibus vsque ad vallum castrorum Lepidi progressus, castraq; ipsa cum paucis ingressus, & milites alloquutus, obtestatusq; se inuicem ad bellum protrahi, postea cum vniuersis accedens copiis, castra Lepidi obsedit: cōmissioq; leui prælio, deficientibus primùm ad ipsum Pompeianis, reliqui quoque Lepidi milites metuentes ne & ipsi in potestatem redigerentur, paulatim alij post alios, Lepido nequiquā obsistente & fidem ipsorū implorante, ad Cæsarem defecere, parati etiam Lepidum interficere ni Cæsar vetuisset. Ita Lepidus ab omnibus desertus, pullatus ad Cæsarem procedens, se genibus ipsius submisit. Sed Cæsar assurgens, dextra porrecta subleuatum, supplicem sibi fieri passus non est: imperioq; adempto, relicto tamen Pontificatu Maximo, ad urbem redire iussit. Sextus autem à Messana fugiens, in Lesbum insulam delatus, Mytilenæ (vbi olim patre Pompeio aduersus C. Cæsarem bellum gerente cum matre egerat) substitit: quumq; se fidei Antonij permittere decreuisset, legatosq; in id ad Antonium misisset, intellectu postea infelici rerum Antonianarum aduersus Medos successu, ad occupandam continentem Lesbo obiectam animum adiiciens, nauesq; & classiarios interim comparans, Parthis etiam se iungere studuit: missisq; clam ad Thraciæ Pontiq; reges & Dynastas legatis, suam contra Antonium operam, vt prius Labienus, obtulit. Quibus Pompeij conatibus ad Antonium perlatis, quanquam prius Pompeiū in amicitiam recipere decreuisset, M. Titium qui prius à Pompeio ad ipsum defecerat, cum classe contra Pompeium proficisci iubet, cum mandato, vt siquidem classem & se dedere vellet, Pompeium honorificè ad se deduceret: sin minùs, ipsum bello persequeretur & quoquo modo opprimeret. Titius igitur Pompeium adhuc Nicomediæ imparatum deprehendens, pacem iterum ab Antonio per legatos petentem, ita tamen vt nec se nec classem tradere paratus esset, posteaq; in Mediterranea Bithyniæ se recipientem, Armeniamque petentem, Mindaij circumuentum & in potestatem redactum, postea per litteras ab Antonio iussus interfici curauit: quanquam Antonium ipsum postea eius poenituisset ferunt. Cæsar autè intellecta Pompeij cæde, factis ob id ludis equestribus, Antonio currum apud rostra & statuam in templo Concordiæ posuit. Atque hæc quidem in Sicilia & alibi contra Pompeium gesta sunt. Pacorus autem Orodis Parthorum regis filius Ventidio rebus in Syria nuper à Parthis recepta cōstituendis intento, Antonioq; Alexandria luxui & amoribus dedito, cum valido exercitu iterū Syriam inuaserat. Sed Ventidius maturè cum legionibus, quæ Parthus minimè putabat occurrès, in agro Cyrrestico Parthos castra sua edito loco posita aggredi ausos, facta subito eruptione nō sine maxima strage concidit: ipsoq; Pacoro duce cæso profligatos partim in Mediam & Mesopotamiam vnde venerant, partim in Comagenem ad Antiochū celeri se fuga recipere compulit: capiteq; Pacori per omnes Syriæ ciuitates circumlato, Syriam vniuersam, quæ Pacorū propter summam eius iustitiam & clementiam vnice obseruabat, euentumq; eius belli sollicitè expectabat, mox pacatā reddidit: receptisq; quæ defecerant ciuitatibus, in Antiochum conuersus, & hunc intra Samosata cōpulsus oppugnare aggressus est: deditioemq; facere, & pacem mille talentis redimere paratū, Antonij propediem adfuturi ad-

IMPERIVM
 LEPIDO AB-
 ROGATVM.

SEX. POM-
 PEII CAE-
 DES.

BELLVM
 PARTHI-
 CYM.

A aduentū exspectare, aut legatos ad ipsum de pace mittere iussit: ne solus scilicet sibi omnē rerum gestarum gloriam vsurpare velle videretur: quōd sciret Antonium rebus à se feliciter gestis iam tum inuidere. Postquam autem Antonius post dies haud multos superuenit, quum res à Ventidio suis auspiciis gestas haud satis æquo animo ferret, quōd gloriam non in solidum suam fore intelligeret, Ventidium in ordinem redactum abrogato imperio exercitum sibi tradere iubet: eiusq; opera & tunc temporis & postea vti recusauit. Hinc ad Antiochum cōuersus, quum nec oblatas pacis aut deditiois condiciones admitteret, nec rursus versa in fortitudinē desperatione diutiùs obsessum sæpiusq; oppugnatū in potestate redigere posset, victus tædio, vidensq; tempus frustra consumi, suspicatusq; milites ob affectum iniuria Ventidiū animis in se esse alienioribus, acceptis pro M. talentis quæ priùs offerebantur. CCC. tantū, & duobus duntaxat obsidibus, pacem Antiocho dedit: solutaq; obsidione, & constitutis vtcunq; rebus Syriacis, Athenas reuersus est. Decretoq; tam sibi quàm

B Ventidio, ob res cōtra Parthos gestas, triumpho & supplicationib., quanquā indignatus honores sibi cum Ventidio cōmunicatos, Ventidiū tamen collaudatū ad triumphū in urbem remisit: qui & solus & primus hactenus de Parthis triumphauit. Nec multò post Antonius quoq; Romā venit. Per id tempus C. Sosius Syriæ Ciliciæq; ab Antonio præfectus Aradios, qui soli se Ventidio opposuerat, fame & longa obsidione pressos in potestate redegit: Antigonumq;, qui præsidium Romanorum interfecerat, prælio superatum; Hierosolimisq; quò confugerat obsessum, tandem in ipso templo vi expugnatum, viuum cepit: confirmatoq; Herodi Iudæorum regno, quod ipsi Antonius concesserat, Antigonum cruci affixum virgisq; cæsum, demum securi percussit. P. quoque Canidius Crassus circa Armeniæ fines ab Antonio relictus, superatis diuersis prælijs Pharnabazo Hiberorum, & Zibere Albanorum Regibus, ad Caucasum vsque montem Romana protulit arma. Interea Antonio Romæ diutiùs hærente, ita vt sub finem demum anni in Syriam reuerteretur, Phraates alter Orodis filius, cæso in prælio à Ventidio fratre suo Pacoro, acceptoq; à patre regno, sublatis è medio per dolum fratribus, quos ex Antiochi filia Orodes susceperat, ipsum quoq; Orodem patrem ob tantum scelus meritò sibi offensum, interimere nō dubitauit: simul & quoscunq; ex nobilissimis aliquando auctoritate apud patrem valuisse, aut nunc etiam plurimū posse intelligebat. Hinc plurimi & præcipui crudelitatem hominis metuentes, ipso relicto alij aliò fugiebant: ex his aliquot ad Antonium, in quibus fuit Monefes quidam. Quo recepto Antonius quum is se ducem belli fore, facileq; bonam Parthiæ partem occupaturum polliceretur, adiunctis sibi Pharnabazo & Zibere Regibus, paulò antè à Canidio subactis, expeditionem contra Phraatem parabat. Ceterum Phraates defectione suorum potissimū autem Monefes turbatus, missis ad Monefem legatis, data fide ad se reuerti iubet. Quod quanquam Antonius haud satis æquo animo ferret, spe tamen pacis recipiendorumq; pro Monefe ciuium Rom. & signorum sub Crasso amissorum, Monefem redire permittit: simul etiam legatos mittit, qui si signa & captiui redderentur, pacem cum Partho conficiant. Ipse interim validissimis instructus copijs, Cleopatra, quæ tum fortè aderat, Alexandriam renūssā, ad bellum se comparabat: speransq; Regem propter spem pacis securiùs agentem ex improviso posse opprimi, ad Euphratem vsq; processit. Verum postquam Euphratem valido teneri præsidio intellexit, ab Artanasse maioris Armeniæ Rege sibi confæderato accitus, monitusq; Medo ad auxilia Parthis præstanda longiùs profecto, Mediam facillè posse inuadi, auerso itinere, relictoq; post se cum impedimentis, machinis, & bona exercitus parte, Statio Oppiano, & se quamprimū subsequi iusso, ipse magnis itineribus ad Phraaspa vsque regiam Medorum urbem, in qua erat vxor Regis cum quatuor liberis, peruenit: oppidumq; obsidione cinctum statim oppugnare cepit. Quæ quū Medum & Parthum minimè laterent, obuiam progressi, fatigatumq; ex itinere de impro-

VENTIDII
DE PARTHIS
TRIUMPHVS.

C. SOSII RES
GESTAE.

uifo adorti, vniuersis ad vnū cæsis, solo Polemone Ponti rege capto, omnibus impedimen-
 tis machinisq; bellicis potiuntur. Quod vbi Artanaldes Armeniæ Rex intellexit, quasi re-
 desperata, cum suis se copiis subtrahens in Armeniã quamprimùm reuersus est. Antonius
 autem à Statianis celeriter accitus, ad suppetias suis ferendas relicta Phraasporū obsidione
 profectus, quum præter cadauera nihil inuenisset, postremū barbarorum magna celeritate
 se recipientiū agmen insequutus, cōmisso prælio, nullaq; ferè edita strage, quòd ab Arme-
 nio desertus esset, ad Phraasporum obsidionem reuertitur. Ceterum quum machinis desti-
 tutus sapius oppugnando nihil proficeret, diuersis cladibus à Parthis qui haud procul abe-
 rant illatis, absumptisq; omnibus quæ circa urbem erant cōmeatibus, dum suos longiùs fru-
 mentatū mittere cogitur, subornatis à Phraate, qui inter frumentationē Romanis immixti
 familiarisq; compellantes, Antonium in spem pacis facile impetrandæ adducerent, missis
 iterum de pace legatis, signa & captiuos, vti prius, repetit. Parthus autem signorū & capti-
 uorum mentione reiecta, si Antonius exercitum abducat, & Medorum finibus excedat, pa-
 cem se concessurum respondit. Quo responso Antonius securior iam factus obsidionē sol-
 uit: & dum pacis cōpositionem exspectans ad iter se profectiōemq; comparat, Medi eru-
 ptione facta, machinis operibusq; negligentius tanquā pace iam facta custoditis flammæ
 iniiciunt, aggeresq; & vallum disturbant. Parthi alia ex parte Antonianos aliud agētes
 adorti, cladem non paruam intulēre. Antonius ergo se deceptū videns, quum sibi non esse
 vltiùs de pace cogitandum videret, duce Marido quodam, instituto per montes & angu-
 stiora loca itinere, ne exercitum suum armis grauem per loca plana & patentia Parthis sa-
 gittariis obiiceret, copias suas in Armeniam reduxit: ita tamen vt magnis interim confi-
 ctatus itinerum difficultatibus aliisq; incommodis, tum propter cōmeatum & aquæ alio-
 rumq; per loca auia & deserta inopiam, tum propter crebra vario euentu prælia, occurren-
 tibus sibi subinde Parthis, cum quibus octies decies ex itinere dimicasse traditur, desidera-
 tis è suis amplius viginti quattuor milibus, post septem & viginti demum dies in Armeniã
 peruenerit. Vbi dissimulato suo in Artanaldem animo, quòd se ab ipso desertum indigna-
 retur, vltionemq; iam animo concepisset, quia tamen & pecunia & aliis rebus necessariis
 destitutus, humanitatē atq; hospitium Artanaldis sibi perquam necessaria intelligeret, ho-
 minem blandè ac benignè alloquutus, tandem impetrauit vt sibi cum exercitu in regno
 ipsius hibernare liceret, quòd primo vere alteram in Medos expeditionē fuscipere consti-
 tuisset. Ceterum postquam aliquandiu in Armenia subsistens, suos à proximis incōmodis
 & molestiis nonnihil refecisset, hieme necdum exacta, Cleopatræ desiderium non ferens,
 quòd propius ad ipsam accederet, per hiemen & niues exercitum in Phœniciam reduxit: lo-
 coq; medio inter Berytū & Sidonem ad mare consedit, Cleopatram quam eò venire iusse-
 rat exspectans, & subinde ad littus procurrens, num fortè illam aduentantē videret: donec
 illa vestem militarem quamplurimā & pecuniam militibus Antonianis distribuendam ad-
 ferens, tandem aduenit. Pecuniam tamē ab Antonio subministratā, sed Cleopatræ ab ipso
 imputatam, quò militibus gratiorē redderet, quidam prodidēre. Pecuniis itaq; quas Cleo-
 patra attulerat, in milites distributis, centenis scilicet quadragenis in singulos sestertiis,
 aliisq; rebus constitutis, Antonius cum Cleopatra in AEGyptū reuertitur. Per id tem-
 pus orta inter Phraatem Parthum & Medum de præda & spoliis diuidendis contentione;
 Medus metuens ne à Partho regno exueretur, Polemonem nuper à se captum cum legatis
 ad Antoniū mittit: & si bellum Parthis inferre velit, suam ad id operam & auxilium polli-
 ceretur. Antonius itaq; acceptis iis quæ offerebantur cōditionibus, paceq; cum Medo facta,
 promittit se ad Araxem flumen quod Mediam ab Armenia diuidit, suo cum exercitu ven-
 turum, coniunctisq; copiis Parthum inuasurum. Interim quum Artanaldis desertoris
 perfidiã sibi quoquo modo vindicandam cōstituisset, quò minore id molestia conficeret,

A comprehensumq; interficeret, primum tanquam amico & bene de se merito gratias pro acceptis ab eo beneficiis repensurus, in Aegyptum ad se accedere hortatur. Qui cum verbis Antonij parum fidens aliud caussatus non veniret, Antonius sperans dum per Armeniam in Parthos exercitum ducit, se facile incautum oppressurum: tanquam ad bellum Parthicum ex Aegypto in Syriam proficiscitur. Verum intellecto haud multo post Octaviam aduentare, litteras ad Octaviam mittit, significans se ad bellum Parthicum proficisci, proinde ipsam vel Athenis subsistere, vel si ita videatur, domum reuerti iubet. Octavia quanquam facile suspicaretur, non tam propter Parthicam expeditionem, quam Cleopatram se remitti, munera tamen & dona, quae plurima & splendidissima Roma secum attulerat, (in quibus praeter vestem, pecunias & iumenta, duo erant selectorum militum milia) Antonio misit. Quidam crediderunt Octaviam a fratre Caesare missam fuisse ad Antonium, aliquam scilicet iusti belli occasionem captante: quod non ignarus amorum & consuetudinis Antonij & Cleopatrae, certo sibi persuaderet illam aut non admittendam, aut si admitteretur negligendam, praelata ipsi pellice. Cleopatra autem si quando alias tum certe Antonij se amore incensam simulans, nihil intentatum relinquebat, nihilq; sibi ad questus, blanditias & illecebras reliquum faciebat, quod & Octavia ab Antonio arceret, & Antonium a Parthica expeditione retraheret: ita ut Antonius relicto omni apparatu, neglectaq; tam oportuna rei gerendae occasione, in Aegyptum reuersus bellum Parthicum in tempus aliquod distulerit. Postea tamen profectus, vindictae quam in Artavasdem Armenium conceperat memor, ad aliam doli rationem conuersus, & simulans se filiam ipsius filio suo Alexandro in uxorem expetere, missis semel atq; iterum legatis, Artavasdem ad se pertrahere conatus est. Qui quum sapientius euocatus non veniret, quod sibi male conscius Antonio non satis fideret, Antonius subito Artaxata progressus, ubi regiam suam habebat Armenius, non prius destitit, quam partim minis partim pollicitationibus sociorumq; persuasionibus, scriptis pariter & factis amicum se simulans, regem ad colloquium in sua castra pertraxit: ubi comprehensum per totum regnum & vniuersa castella circumducens, thesauros regio sibi monstrare compulit. Verum postquam hi qui gazae & thesauris praerant, Artaxam filiorum Artavasdae maximum Regem constituisent, iniectis Artavasdae argenteis catenis, victoq; in praelio Artaxa & ad Parthos fuga dilapso, vniuersam breui Armeniam partim vi partim deditione subegit: impetrataq; a rege Medo Iotape filia in coniugem filio suo Alexandro, & exercitu suo in Armenia relicto (quo postea adiutus Medus Parthum & Artaxam in se irruentes superauit) cum magna praeda in Aegyptum reuersus est: Artavasdemq; cum uxore & liberis captiuos ducens, in gratiam Cleopatrae Alexandriae more Romano triumphans ingressus est. Ipsumq; regem Artavasdem postea aureis oneratum catenis, adductumq; ad Cleopatram in media populi corona in argenteo tribunali sella aurea sedentem, supplicem ipsi fieri voluit: datoq; populo Alexandrino epulo & visceratione, uti Romae post triumphos fieri consuevit, assidentibusq; sibi Cleopatra & liberis ipsius habita ad populum concione, Cleopatram Reginam Regum, Ptolomaeum autem Caesariorem Regem Regum appellauit: Aegyptumq; his, & Cyprum, ut prius Caesar, iterum addixit: suis autem ex Cleopatra liberis (quibus praeter duos gemellos supra memoratos accessit tertius Ptolomaeus dictus Philadelphus) Alexandro quidem Armeniam atq; alias trans Euphratem usq; ad Indiam regiones, non secus ac si iam & eas suae ditionis fecisset, Cleopatrae Cyrenaicam, Ptolomaeo vero Syriam, omnesq; cis Euphratem usq; ad Hellepontum regiones attribuit: non dubitans etiam Romam haec perscribere, postulans ut eadem Senatus decreto suo confirmaret: addiditq; paratum se Magistratu decedere, omniaq; Senatui & populo Romano permittere: quod speraret se hac ratione effecturum, ut Caesar, qui ad urbem erat, prior arma deponere cogeretur: aut si id facere recusaret, in inuidiam adduceretur. Post haec ad Araxem usq; flumen progressus, quod & Medus e suo regno processerat, foedere cum Rege inito, parteq; Armeniae nuper occu-

ARMENIA
SVBACTA

ANTONII DE
ARTAVASDE
TRIVMPHVS

patre

patæ concessa, filiam vicissim Iotapen filio suo desponsam, signaq; Statiano cæso perdita à Rege recipit, Polemonem verò Ponti Regem à Medo nuper captum, Armenia minore donat. Et hæc quidem sunt, quæ ab Antonio in Syria alijsq; transmarinis populi Romani prouincijs & finitimis regionibus hætenus gesta sunt. Quum autem deuictò occisoq; Sex. Pompeio, Lepido verò in priuatorū ordinem redactò, Parthisq; ab vna parte, ab altera verò gentibus quæ contra Cæsarem bella mouerant perdomitis, penes Antonium & Cæsarem rerū omnium summa esset, omnibusq; vtcunq; vbiq; pacatis nullum aliunde grauius bellum imminere videretur, bellum subitò ciuile inter Antonium & Cæsarem exarsit: cuius hæc ferè exstitère causæ & initia. Cæsar offensus Antonij in Octauiam sororè iniurijs, Antonium apud Senatum accusabat, quòd AEGyptum prouinciam sine sorte inuasisset: quòd Artauasda Rege Armenia per fraudem capto & in vincula coniecto, magnā nomini Romano iniuriam & contumeliam conciliaffet: quòd præcipuas Po. Ro. prouincias, tum Cleopatæ & liberis ipsius, tum alijs pro arbitrio dedisset. Antonius vicissim obieciebat, quòd Lepido collegæ se inconsulto magistratū abrogasset, Lepidiq; & Sexti cū prouincias, tum exercitus sua auctoritate sibi vendicasset: quòd naues quas ipsi cōmodato dederat, nō restituisset: quòd vniuersos ferè per Italiam agros militibus suis nulla habita militū Antonianorū ratione diuisisset. hæc atq; alia tam apud Senatū quàm per litteras sibi mutud exprobrabant, & vicissim se purgabant: Cæsar quidem coram per se, Antonius verò per litteras, legatos, aut internuntios, potissimum aut per C. Sositium alterum è Consulibus, qui Antonij causam magno studio atque contentione defendebat, & Cæsarem impugnabat, edictum etiam contra Cæsarem propositurus, ni Tribunus plebis vetuisset: qui & postea cū collega. & plurimis Senatorum ad Antonium transijt, causatus nō licere Consulib. liberè de Rep. agere, quòd Cæsar satellitio stipatus, amicisq; pugiones sub veste occultantibus comitatus in Senatum veniret. Pro quibus alij non pauci postea ab Antonio ad Cæsarem se cōtulère, & in his M. Titius & Munatius Plancus: habitoq; hinc inde Senatu, quū alter alterum criminari & accusare nō cessaret, Antonius repudiata Octauia, prior bellū Cæsari denunciassè visus est. Inuento autē Romæ apud Vestales Antonij testamento, eoq; palam in Senatu recitato, quo inter cetera Cæsariionè legitimū Cæsaris filium declarabat: relictisq; tam ipsius Cleopatæ, quàm suis ex Cleopatra liberis immensis inofficiosissimisq; legatis, Alexandria se cōmuni cū Cleopatra sepulchro cōdi petebat. factum est vt & ea quæ vulgò de ipso spargeretur, de imperio Alexandriam transferendo, deq; Roma ipsi Cleopatæ donanda, facile crederetur: animiq; ferè omnium, etiam eorum qui prius rebus ipsius studuerant, ab ipso alienarentur. Adempto igitur ipsi cōmuni Senatus decreto consulatu, reliqua etiam potestas abrogata est. Et quū Senatus propter amicos ipsum hostem iudicare nō auderet, impunitate tamē & præmio ijs qui partes Antonij reliquissent proposito, sumptisq; sagis bellum Cleopatæ indictū est. Et postquā magno vtrinq; studio delectus habitus, eaq; quæ ad bellum necessaria videbantur comparata, Antonius paratior & ab omnibus Cæsare instructior, primū cū Cleopatra Ephesum venit, quò copias maritimas omnes cōuenire iusserat. Et quanquā à Domitio monitus Cleopatram relinquere constituisset, victus tamen precibus & lachrymis ipsius Cleopatæ, Canidioq; quem Cleopatra subornarat, instante, collectis omnibus copijs, assumptaq; secum Cleopatra, Samum peruenit. Vbi postquam dies aliquot in summo luxu, nullisq; nō interim voluptatib. indulgens peregisset, Athenas venit. Commoratusq; & ibi aliquandiu, postea Corcyram perueniens, intellectu naues Cæsaris speculatorias apud montes Ceraunios in statione esse, suspicatus vniuersam Cæsaris classē eò cōuenisse, in Peloponnesum reuectus, omniq; exercitu suo in hiberna distributo, Patris hiemauit: magno Cæsaris cōmodo, qui ab omnib. imparatus, intellectu Antonij celeritate & copiarū magnitudine, magno perè metuebat ne ante hiemem pugnare cogeretur.

BELLVM CI
VILE INTER
CAESAREM
ET ANTONIUM.

CONSULTVS ET IMPERIVM ANTONIO ABROGATVM.

A retur. Omnibus igitur per oclū cōparatis, Cæsar vere inito Brundusio soluens, Actium, vbi maior Antonianarū nauū pars in statione erat, vniuersas copias ducit: copijsq; pedestrib. ad Ceraunios montes expositis, occupataq; Corcyra præsidio destituta, & nauibus ibi in statione constitutis, Actium inde cū vniuersa classe prouectus, nemine nec ad pugnam nec ad colloquiū exeunte, in aduersa sinus Ambracij partē loco sublimi, vnde & Actium ipsum & mare subiectum & sinus interior despici poterant (quo loco postea Cæsar Nicopolim condidit) castra posuit. Antonius autē quem supra Patris hiemasse relatū est, postquam Cæsarem Actium peruenisse intellexit, & ipse quamprimū eō contendit: castraque haud procul à Cæsare constituit: cōmissisq; ibi leuib. aliquot terra mariq; prælijs, suis ferē semper inferioribus, & præter Leucadem insulam pleriq; etiam Peloponnesi vrbibus à M. Agrippa receptis, plurimisq; quotidie cōfœderatis Regibus à se ad Cæsarem transeuntibus, castra in oppositam sinus partem transtulit. Vbi dum se commeatibus interclusum videt, periculumq; esse, ne si diutiùs bellum trahatur sui fame premantur, variantibus sententijs super eo quod faciendum videretur, quanquam Canidio & alijs quā plurimis suadentibus. vt Antonius remissa in Ægyptum Cleopatra, mariq; cedens, exercitu & bello in Thraciam vel Macedoniam translato, terrestri potiùs prælio, quo Cæsarem longē superare videbatur, rem committeret, vicit tamen Cleopatraz sententia, quæ vel iam de fuga cogitans (quā sibi mari quā terra faciliorem paratioremq; sciebat) nauali prælio concurrendum, aut quod tutiùs videbatur, dispositis per loca oportuna præsidijs in Ægyptum recurrendum inculcabat. Antonius igitur quum maior classiariorum pars per hiberna dispersa nondum aduenisset, plurimisq; occisis, non pauciores ad Cæsarem transissent, reliquis omnibus nauibus flamma studio iniecta concrematis, sexaginta optimas ex omni numero elegit: quas velis etiam secum assumptis, impositisq; viginti milibus militum sagittariorumque duobus milibus, ad fugam pariter & prælium instruxit: è quibus præter paucas triremes, reliquæ omnes maiores erant, à quaternis scilicet vsq; ad denos remorum ordines, omnesq; turritæ: vt tanquam de muro ex iis depugnaretur. Dextrū quidem classis cornu cum Antonio Gellius Poplicola ducebat, sinistrum M. Octavius, mediam verò aciem Cælius. Gubernatoribus autem præceperat Antonius, vt paulatim progressi, in ipsis sinus faucibus & angustijs hostium impetum exspectarent. Cæsar autem postquam Antonianos ad pugnam paratos in acie consistere cognouit, educta & sua classe dum videt hostem immotum tanquam in anchoris consistere, octo fermè à statione hostium stadijs ipse quoque suos continuit: donec procedentibus primò Antonianis, qui magnitudine & firmitate nauium suarum confisi vltiorem moram non ferebant, Cæsarianis quoque propiùs accedentibus atque impetu inuectis, res ad prælium deuenit. Ita vt dum tres quattuorue aut plures Cæsaris naues singulas Antonianarum, quæ vastitate sua arcium potiùs quā nauium speciem præbebant, oppugnantes circumstunt, non tam mari quā terra circa oppidum aliquod prælium committi videretur. Et postquam inclinante in neutram partem victoria, diu acriter pugnatū fuisset, tandem turbata media Antonij acie, Cleopatra, quæ post eas naues quæ pugnam capebant hætenus in anchoris steterat, inter spem metumq; dubia, quum aduersum magis prælij euentum metueret, quā felicem speraret, dato signo, passis velis, directoque versus Peloponnesum cursu, etiam non præmonito Antonio se cum suis in fugam dedit. Quos quū Antonius non tam metu periculi, quā accepta iam clade fugere crederet, ipse quoq; attonitus nec plura percunctatus, in quinquerem insiliens, paucis comitantibus, deserta classe Cleopatraz fugientē insequutus est. Reliqui Imperatoris sui fuga cōsternati, abiectisq; omni vltiùs dimicandi proposito, proiectisq; omnibus quæ cursum remorari possent, ipsi se quoq; ad fugam expediunt. Quos quū Cæsariani velis destituti assequi non possent, eos qui nondum euaserant eminens cominusq; oppugnando aliquandiu remorati, quū propter

PUGNA
NAVALIS
ACTIACA.

molem nauium expugnari posse diffident, mutato consilio, faces, iacula ignita, atq; ollas carbonib. piceq; & sulphure plenas coniecere. Hinc quum statim flamma apprehendisset, deficiente aqua incendio restinguendo idonea, bona Antonianarum nauium pars incendio mediis in fluctibus miserè periit. Cleopatra autè postquam Antonium subsequi intellexit, signo statim è nauis sublatò ad quod ille cursum teneret, postea ad se delatum in nauem suam recepit. Ceterum quidam tradidere, Antonium siue pudore, siue ira, capite in utramq; manum demisso per triduum in prora nauis consedisse, ita ut Cleopatram ne aspiceret quidem, neq; se ab ea in faciem conspici pateretur: donec tertio post die ad Tenarum promontorium appellentes, opera mulierum quæ Cleopatram comitabantur in colloquium reducti, simul & cœnarent & cubarent. Antonius intellecto ibi classem quidem amissam, verum terrestres copias quibus Canidius præerat sibi saluas, litteris ad Canidium missis iubet eum per Macedoniam in Asiam exercitum ducere: dimissaq; à se quanquam inuitò admodum in Aegyptum Cleopatra, amicis quoq; nauem multo auro & argento plenam largitus, hos quoq; qua quisq; poterat salutem querere hortatur, Theophilo cuidam qui Corintho præerat eisdem commendans, ut donec veniam à Cæsare impetrassent, tutum ipsis per fugium aut latebras præstaret. Ipse verò præmissis quibusdam è suis ad Pinarium Scarpum qui Africam cum exercitu obtinebat, sperans se ab ipso recipiendum, Paretonium postea appulit. Plutarchus auctor est, Cleopatram cum Antonio Paretonium profectam, & à Paretonio demum in Alexandriam remissam. Dion autem tradit Cleopatram veritam ne tanta clades nouis apud suos tumultibus, causam præberet, simulata victoria prorsusq; nauium coronatis non sine cantionibus & tiliarum cœntu Alexandriam inuectam. Ceterum quum Pinarius Antonium recipere recusaret, occisis etiam quos Antonius ad ipsum miserat, Antonius primò de morte sibi consciscenda cogitasse traditur: sed ab amicis prohibitus, ipse quoq; Alexandriam se ad Cleopatram contulit: quæ tum fortè Isthmum illum trecentorum ferè stadiorum, qui mare Aegyptium & sinum Arabicum interiacet, perfodere parabat, classe scilicet in mare rubrum cum vniuerso thesauro & valida suorum manu traducta, bellum & seruitutem fugiens, nouas per ignotas regiones sedes quaesitura. Sed intellecto Antonij aduentu relicto opere iam incepto, sat habuit portus & littora dispositis munire praesidiis. Antonius autè domo quadam in mari ipso iuxta Pharum aedificata, quam Timoniam appellauit, constituerat exemplo Timonis illius Atheniensis, qui vniuersum genus humanum perosus fuerat, omni hominum consuetudine deinceps abstinere: quod se ab amicis desertum & proditum caussaretur, proinde posthac fidem nulli habiturum. Ceterum postquam Antonius copias etiam terrestres deletas intellexit, & regem Herodem quondam sibi fidum & amicum cum plurimis alijs ad Cæsarem defecisse, ipsumq; Cæsarem expeditionem contra se parare, è domo illa Timonia Alexandriam reuersus, abiecta cum spe salutis omni simul cura & sollicitudine, voluptatibus conuiujsq; & luxui deinceps cum Cleopatra totum se dedidit: quod vitæ genus ipsi Comorientes appellarunt. Amicisq; in cœtum illum suum Comorientium receptis, conuiuia & commensationes in orbem continuato circuitu cum ipsis celebrabant. Interim contractis vndiq; copiis tam terrestribus quam navalibus, auxilijsq; populorum regumq; vicinorum imploratis, Antyllum Antonij ex Fulvia, & Cæsariem Cleopatrae ex Cæsare filios emancipatos toga virili donarunt: qui si quid ipsis humanitatis accidisset, rei summæ praesent. Et ne quicquam intentum relinqueret, legatione insuper etiam sapius ad Cæsarem missa, Cleopatra quidem regnum sibi cum filiis relinqui petiit, Antonius autè vitam priuatam Athenis: constituentes nihilominus si non impetraret, aut alia necessitas vrgeret, in Hispaniam, Galliam, aut etiam ad mare Rubrum fugam facere, omnibus etiam in eum euentum comparatis & adornatis. Sed Cæsar nunc reiectis Antonij postulatis, nunc nullo responso dato, Cleopatrae palam quidem interminabatur propter Antonium, sed clam omnia pollicebatur, si illa Antonium interfici curaret, vel regno quamprimùm expelleret, misso etiam Thyrsò quodam liberto qui eloquentia plu

A plurimum valebat: & quò Cleopatraz facilius quaz vellet persuaderet, pecunijsq; & reliquo rerum preciosissimarū thesauro quoquo modo potiretur, se quoq; amore ipsius captum famulabat. Antonius autem quū nihil se à Cæsare impetraturum intelligeret, quamuis missio inter ceteros etiam cū magno auri pondere Anthyllo filio suo, intellecto Cornelium Gallum accepto à Scarpo exercitu Paretonium occupasse, sperans se Gallum, quem iam olim propter cōmunem militiam beneuolum sibi credebat, facillè pecunijs & pollicitationib. ad se tradeturū, Paretonium adnauigauit: sed prohibitus milites alloqui, acceptoq; & terra & mari incōmodo, nuntioq; de Pelusio à Cæsare capto ad se perlato, Alexandriam repetit. Cæsar enim Antonio iam digresso, nō tam vi quān proditione Cleopatraz (quaz Cæsarem sibi quoquo modo demereri studebat) Pelusiu tradente Seleuco haud inuita Cleopatra receperat: inde exercitu propius Alexandria admoto, castra in Hippodromo posuerat. Sed Antonius superueniens, quū equitatū Cæsaris etiamnū ex itinere fatigatū fudisset, sumpta hinc fiducia etiam pedestri certamine postea cōcurrere ausus, victus ad classem confugit: quòd cōstituisset, aut praelio nauali de summa rerū contendere, aut in Hispaniā se recipere. Sed Cleopatra consiliorū Antonij conscia, Cæsari & in hoc gratificari studens, effecit, vt naues ad Cæsare transfugerent. Quod Antonius è tumulo conspicatus, amens in urbem se prorupit, clamitās à Cleopatra se proditū illis, quibus in ipsius gratiā hostē se fecerat. Vnde Cleopatra Antonij indignationē & furorē metuens, in monumentū siue Mausolazū, quod illa sibi iuxta Isidis templū sumptuosissimè exadificarat, cum Eunuchō & duabus ancillis se abdidit: demissisq; cataractis claustrisq; obfirmatis ad Antoniū mittit, qui nunciaret ipsam sibi manus intulisse: sperans scilicet, vt quidam tradidēre, Antoniū intellecta morte ipsius, sibi quoq; mortē esse consciturū. Nec falsa est sua opinione. Antonius enim accepto statim mortis ipsius nuntio, in cubiculū irrumpēs, deposito thorace, Erotē seruū, qui sibi pridem hoc officij si quādo res postularēt pollicitus fuerat, promissa exequi, & se interficere iubet. Sed quum is ferro in propria viscera adacto, ad pedes domini moribundus procidisset, Antonius rapto itidem ferro ventrē sibi percussit, seq; in lectū demisit. Quumq; exorto hinc per urbē tumultu Cleopatra è monumenti fastigio despiciens id quod acciderat intellexisset, populusq; conspecta Cleopatra quam mortuam credebat altiùs inclamasset, Antonius intellecta causa tanti clamoris quòd Cleopatra etiamnum viueret (quod & Diomedes à Cleopatra missus haud multò post nunciauit) pereos qui tum aderant proprio rogatu ad monumentū delatus est. Sed quū Cleopatra fores aperire vel nollet vel nō posset, funibus & catheris per fenestrā ab ipsa Cleopatra & duabus illis mulierib. in sublime attractus, atq; intra Mausolazū receptus, potu vini hausto, postquā Cleopatraz vt sibi rebusq; suis consuleret, & ex iis qui Cæsari aderāt Proculeio potissimū fideret monuisset, inter muliebres euiatus & lamentationes Cleopatraz haud multò post exspirauit. Cleopatra autem mortuo iam Antonio, quū se Cæsari nondū credere auderet, sepulchro adhuc se cōtinebat: ceterū ea quaz acciderāt ipsi quamprimū nunciari curauit: sperans se non vitā solū, sed & regnū iis quas immensas penes se habebat opibus redempturā: constitutū interim habēs, si regnū ipsi relinquere Cæsar recusaret, admotis sibi, vt ferunt, aspidibus, quas in id secū habebat, iniectoq; thesauris suis igne, quem & ipsum in illum euentū secū intulerat, simul sibi vitā quam nullā potius q̄ priuatā malebat, eripere: & Cæsare pecuniarū expectatione frustrari. Cæsar econtrā quum hoc vnū in votis haberet, vt thesauro eius omni integro & ipsa viua potiretur, quò eam in triumphū duceret, Proculeiū cum mandatis ad Cleopatraz mittit, iubens eam ad se adducere si quā fieri posset. Qui quum non admissus in monumentum pro foribus Cæsaris mandata exponeret, iubens Cleopatraz optima quazq; de Cæsare sperare, seq; & sua omnia Cæsari permittere, re infecta ad Cæsarem reuersus est. Postea submissio alio, qui vti prius Proculeius fecerat, sermonem pro foribus cum Cleopatra protraheret,

PELVSIUM
A CAESARE
RECEPTUM.

ANTONII
MORS.

Proculeius subsequutus ad motis scalis, per eam fenestrâ qua Antonius receptus fuerat, cū Epaphrodito liberto monumentū ingressus est. Quem altera mulierū quæ intus erat conspicata, quū subito exclamasset, Infelix Cleopatra viua caperis: Cleopatra exterrita arrepto cultro seipsam interfectura erat, ni Proculeius eam in tempore continuisset. Ferro igitur adempto, omnibusq; iis quibus sibi mortem inferre posset procul remotis, vesteq; insuper excussa, num quid sub ea occultaret veneni, Proculeius Cleopatram cum Epaphrodito, cui ipsius custodia à Cæsare cōmissa fuerat, dies aliquot dum Antonij corpus regio & patrio more condiret, ibi manere permisit: hoc enim Cæsar ipsi cōcesserat, pluribus tam regibus quàm priuatis corpus Antonij ad sepulturâ poscentibus. Postea autem in regiam traducta, permittente adeoq; hortante Cæsare, cultu & comitatu solito vti non destitit. Quumq; vt sibi Cæsarem alloqui liceret petiisset, Cæsar vt pollicitus fuerat, post dies aliquot accedens, inuenit in conclauī ornatissimo in lectulo decubentem, veste indutam abiecta & quæ luctū testaretur, affixisq; & iuxta positis pluribus Iulij Cæsaris imaginibus, plurimas etiam Cæsaris ad se litteras, & quasdam ex his amatorie scriptas sinu tenentē. Quumq; in sella preciosissima quæ iuxta lectū posita fuerat, consedisset, & Cleopatram lectulo exilientem sibiq; ad genua procidentem in lecto assidere iussisset, instituta prolixiori cum regina oratione, illa nunc se purgante, causamq; errorū in necessitatem & Antoniū reiiciente, nunc ad preces & verba ad cōmiserationē mouendam cōposita recurrente: Cæsar ea quæ sibi videbatur redarguens & refellens, interim etiam de thesauris percunctans, auriq; & argenti rationes exigens, tandemq; reginā bono animo esse iubens, vt nihil mali passuram, imò maiora quàm speraret accepturā, ab ea discessit. Cleopatra dolens Cæsarem, neq; se familiaris aspexisse, neq; iterū de amore vllum verbum fecisse, quū tamē se à Cæsare amari crederet, quum omnino mori in animum induxisset, verita ne arctius custodita & obseruata ea quæ animo conceperat exequi prohiberetur, simulat se & vitæ longioris, & Romæ adeundæ visendæq; cupidam. Cuius rei quum ferè iam & Cæsari, & iis qui ipsam obseruabant fidem fecisset, minùs attentē custodita est: impetratoq; à Cæsare, vt sibi Antonio parentare liceret, sepulchrum ingreditur: ibiq; persolutis Antonio inferiis, iussu sibi balneo apparari, lora vestemq; omnium elegantissimā cultumq; regium induta prandiū sumpsit. A prandio tabellas obsignatas ad Cæsarem mittens, quibus cōmuni se cum Antonio sepulchro recondi postulabat, easdem tanquā aliud continentes Epaphrodito deferendas tradidit, vt sic eum à se remoueret: quo digressō, reliquis etiam à se dimissis ianuā sepulchri claudit. Cæsar perlectis tabellis, id quod euenerat suspicatus, mittit qui inspicerent quid gestum esset. Qui valuis apertis introgressi, inueniunt Cleopatram aureo in lecto, & cultu regio exanimem iacentem: ex mulieribus autem vnā ad pedes dominæ mortuā, alteram femianimem diadema capiti reginæ adaptantem: huic Charimo nomē erat: quam quum quidam inclamās interrogasset, Pulchra ne sunt hæc Charimum? Pulcherrima respōdit, & tot Regū prolem decentia: simul expirauit. Mortis genus aut ratio in incerto est, nisi quòd apparentibus in brachio duabus puncturis siue notis exiguis, verisimile videbatur, eam admota brachio aspide interiisse: maximè quòd aspidem eo ipso die à quodam qui rure venerat, inter flores & fructus vt custodes fallerentur illatā ferunt: alij verò aliter periisse existimant. Mortua est autē annos nata triginta nouem. Antonium verò quidam annos quinquaginta sex, alij tres & quinquaginta vixisse tradunt. Cæsar autem disiectis omnib. Antonij statuis, acceptis, vt Plutarchus auctor est, ab Archiuio quodam Cleopatræ amico mille talentis, reginæ statuas intactas reliquit. Et quanquam mortem ipsius ægrè admodum ferret, propter ereptum sibi vnicum ferè triumphī sui decus, miratus tamen mulieris constantiam ac fortitudinem, regio funere ipsam cum Antonio sepiliri iussit.

CLEOPATRÆ
 MORS.

PARS FASTORVM MAGISTRATVVM
ET TRIVMPHORVM ROMANORVM
AB ANNO VRB. COND. DCLXVII.
VSQVE AD ANNV M DCCXXII.

- VII L.CORNELIVS L.F.L.N. CINNA II C. MARIVS C. F. /. NEPOS VII
IN MAG.MORT.EST INEIVS LOC.FACT.E.
L. VALERIVS L.F. L.N. FLACCVS II
CENS.L.MARCIVS Q.F.Q.N.PHILIPPVS. M.PERPERNA M.F./NEPOS LVS.FE.LXVII
- VIII L.CORNELIVS L.F.L.N. CINNA III CN.PAPIRIVS C.F.C.N. CARBO
- IX CN.PAPIRIVS CN.F.CN.N.CARBO II L.CORNELIVS L.F.L.N. CINNA IIII
SOLVS CONSVLATVM GESSIT. QVVM ABDICASSET OCCISVS EST.
- DCLXX. L. CORNELIVS L.F.L.N.SCIPIO ASIATICVS C.NORBANVS / . F. / . N. FLACCVS
- I C. MARIVS C. F. C. NEPOS CN. PAPIRIVS CN. F. C. N. CARBO IIII
IN MAG. OCCISVS EST IN MAG. OCCISVS EST.
L. CORNELIVS L.F.P.N. SVLLA FELIX DICTAT. REI PVBL. CONSTITVEND.CAVSSA
L. VALERIVS L. F. L. N. FLACCVS MAG.EQ.

VIII PRAETORES FACTI

- II M. TVLLIVS M.F.A.N. DECVLA CN. CORNELIVS L. F. L. N. DOLABELLA.

L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX.
DICT.

EX GRAECIA ASIA PONTO
ET REGE MITHRADATE
PER BIDVVM
IIII ET III K. FEBRVAR.

CN.POMPEIVS CN. F. SEX. N.MAGNVS
PRO PR.

DE HIARBA MAVRITANIAE REGE
EX AFRICA
PRIMVS EQVES ROMANVS

//////////

- III L. CORNELIVS L.F.P.N.SVLLA FELIX II Q.CAECILIVS Q.F.L.N.METELLVS PIVS

L.LICINIVS P.F. / . N. MVRENA
PRO PR.

DE REGE MITHRADATE
EX PONTO

//////////

- IIII P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER
QVI POSTEA ISAVRICVS APPELLATVS EST

- V M.AIMILIVS Q.F.M.N.LEPIDVS Q.LVTATIVS Q.F.Q.N.CATVLVS

- VI D. IVNIVS D.F.M.N.BRVIVS MAM.AIMILIVS MAM.F.M.N.LEPIDVS LIVIANVS.

CN. CORNELIVS L. F. L. N. DOLABELLA

PRO COS.

EX MACEDONIA

///.////

- VII CN. OCTAVIVS M. F. CN. NEPOS C. SCRIBONIVS C. F. / . N. CVRIO

- VIII L. OCTAVIVS CN. F. CN. NEPOS C. AVRELIVS M. F. / . N. COTTA

- IX L. LICINIVS L. F. L. N. LVCVLLVS M. AVRELIVS M. F. / . N. COTTA

P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA ISAVRICVS

II PRO COS.

DE ISAVREIS EX CILICIA

//////////

DCLXXX M. TERENTIUS M. F. / . N. VARRO LVCVLLVS C. CASSIVS L. F. / . N. VARVS.

BELLVM SERVILE SPARTACINVM.

I L. GELLIVS L. F. / . N. POPLICOLA CN. CORNELIVS CN. F. / . N. LENTVL. CLODIAN,
C. SCRIBONIVS C. F. / . N. CVRIO
PRO COS.

DE THRACIBVS DARDANEIS
EX MACEDONIA

//////////

II CN. AVFIDIYS CN. F. / . N. ORESTES P. CORNELIVS P. F. P. N. LENTVL. SVRA

M. TERENTIUS M. F. / . N. VARR. LVCVLLVS
PRO COS.

DE THRACIBVS DARDANEIS
ET BESSEIS

EX MACEDONIA

//////////

M. LICINIYS P. F. M. N. CRASSVS
PRO PR.

DE SERVEIS GLADIATORIBVS FVGITIVEIS
ET GRANICO SPARTACO QVE DVCIBVS

//////////

Q. CAECILIYS Q. F. L. N. METELLVS PIVS
PRO COS.

EX HISPANIA

III KAL. IANVAR.

CN. POMPEIYS CN. F. SEX. N. MAGNVS II
PRO COS.

EX HISPANIA

PRID. K. IANVAR.

III C. POMPEIYS CN. F. SEX. N. MAGNVS M. LICINIYS P. F. M. N. CRASSVS (LXIX
CENS. CN. CORNELIVS CN. F. / . N. LENTVL. CLODIAN, L. GELLIVS L. F. / . N. POPLICOLA L. F.

III Q. HORTENSIVS L. F. / . NEPOS Q. CAECILIYS L. F. Q. N. METELLVS
QVI POSTEA CRETICVS APPELL. E.

M. PVPIYS M. F. / . N. PISO FRVGI
CALPVRNIANVS PRO COS.

EX HISPANIA

//////////

V L. CAECILIYS L. F. Q. N. METELLVS Q. MARCIYS Q. F. / . N. REX
IN MAG. MORT. EST SOLVS CONSVLATVM GESSIT

BELLVM CRETICVM.

VI C. CALPVRNIYS L. F. / . N. PISO FRVGI M. ACILIYS M. F. M. N. GLABRIO

BELLVM PIRATICVM.

VII M. AIMILIYS / . F. / . N. LEPIDVS L. VOLCATIVS Q. F. / . N. TVLLVS

VIII P. CORNELIVS SER. F. P. N. SVLLA P. AVTRONIVS L. F. / . N. PAETVS

AMBITVS DAMNATI

NON INIERVNT

INEORVM LOCVM FACTI SVNT

L. AVRELIYS M. F. / . N. COTTA L. MANLIYS L. F. / . N. TORQVATVS

CENS. Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS M. LICINIYS P. F. M. N. CRASSVS

DISSENSIONE INTER SE ORTA

ABDICAVNT

PARS FASTORVM MAGISTRATVVM

- IX L. IVLIVS L. F. L. N. CAESAR C. MARCIVS C. F. C. N. FIGVLVS
CENS. L. AVRELIVS M. F. / . N. COTTA Q. CAECILIVS Q. F. L. N. METELLVS PIVS
ABDICAVIT IN MAG. MORT. EST
- DCXC M. TVLLIVS M. F. M. N. CICERO C. ANTONIVS M. F. / . NEPOS
L. LICINIVS L. F. L. N. LVCVLLVS
PRO COS.
EX PONTO CAPPADOCIA ARMENIA
DE REGIBVS MITHRADATE
ET TIGRANE
//////////
- I D. IVNIVS M. F. / . N. SILANVS L. LICINIVS L. F. / . N. MVRENA
Q. CAECILIVS L. F. Q. N. METELLVS
CRETICVS PRO COS.
EX CRETA INSVLA
KAL. IVN.
- II M. PVPIVS M. F. / . N. PISO FRVGI CALPVARNIAN. M. VARELIVS M. F. M. N. MESSALLA NIGER
CENS. P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA ISAVRICVS MAM. AIMILIVS MAM. F. M. N. LEPIDVS LIVIAN.
(L. F. LXIX)
CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS III
PRO COS.
EX ASIA PONTO CRETA CILICIA PAPHLAGONIA
CAPPADOCIA SYRIA IVDAEA ALBANIA IBERIA
ARMENIA PIRATEIS
DE REGIBVS MITHRADATE ET TIGRANE
PER BIDVVM
III PRIDIE KAL. OCTOBR.
- III L. AFRANIVS A. F. / . NEPOS Q. CAECILIVS Q. F. Q. N. METELLVS CELER
III C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR M. CALPVARNIVS L. F. / . N. BIBVLVS

BELLVM GALLICVM TRANSALPINVM.

- V L. CALPVARNIVS L. F. L. N. PISO CAESONIN. A. GABINIVS A. F. / . NEPOS
VI P. CORNELIVS P. F. / . N. LENTVLVS SPINTER Q. CAECILIVS Q. F. Q. N. METELLVS NEPOS
VII CN. CORNELIVS P. F. P. N. LENTVL. MARCELLIN. L. MARCIVS L. F. Q. N. PHILIPPVS
VIII CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS PIVS II M. LICINIVS P. F. M. N. CRASSVS II

BELLVM PARTHICVM.

- CENS. M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA NIGER M. CALPVARNIVS L. F. / . N. BIBVLVS L. F. LXX.
IX L. DOMITIVS CN. F. CN. N. AHENOBAREVS AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER
C. PONTINIVS A. F. / . NEPOS
PRO PR.
DE ALLOBROGIBVS
EX GALLIA
PRID. KAL. NOVEMBER.
- DCC CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS M. VALERIVS C. F. / . N. MESSALLA
I CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGN. PIVS III Q. CAECILIVS Q. F. Q. N. METELLVS PIVS SCIPIO
PRIMVS SINE CONLEGA EX A D. V. K. MART. EX K. SEXTIL.
- II SER. SVLPICIVS Q. F. / . N. RVFVS M. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS
L. CORNELIVS P. F. / . N. LENTVLVS SPINTER
PRO COS.
EX CILICIA
//////////
- III L. AIMILIVS M. F. / . N. PAVLLVS C. CLAVDIVS C. F. M. N. MARCELLVS (LXXI
CENS. AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER L. CALPVARNIVS L. F. L. N. PISO CAESONIN. L. F.
III C. CLAVDIVS N. F. M. N. MARCELLVS L. CORNELIVS P. F. / . N. LENTVLVS CRVS

ET TRIUMPHORVM ROMANORVM.
BELLVM CIVILE CAESARIS
ET POMPEII.

201

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. COMITIOR. HABEND. ET FERIAR. LATINAR. CAUS.
SINE MAG. EQ.

V C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR II P. SERVILIUS P. F. C. N. VATA ISAVRICVS

HOC ANNO EX A. D. XIII KAL. SEXTIL.

VICTO AD PHARSALVM CN. POMPEIO MAGNO

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

CVM ANNO DICTATVRA TRIBVNICIAM POTESTATEM
IN PERPETVVM ACCEPIT.

EX A. D. //// K. NOVEMBR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. II IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS MAG. EQ.

VI Q. FVFIVS Q. F. C. N. CALENVS P. VATINIVS P. F. / NEPOS EX //// EMBR.

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS

PRO PR.

EX HISPANIA CITERIORE

/// //

X PRAETORES IN SEQVENTEM

ANNVM DESIGNATI

VII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS

HIC ANNVS QVINDECIM MENSIVM FVIT.

HOC ANNO AFRICA RECEPITA

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

DICTATOR IN DECENNIVM ET PRAEFECTVS MORIBVS
CENSORIA POTESTATE IN TRIENNIVM

CREATVS EST

EX A. D. // // // // // SEXTIL.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. III IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA
M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS MAG. EQ.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

DICT. III COS. III

DE GALLES ET GERMANEIS

/// // // // // BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR II

DICT. III COS. III

EX AEGYPTO DE REGE PTOLEMAIO

/// // // // // BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III

DICT. III COS. III

DE PHARNACE PONTI REGE EX ASIA

/// // // // // BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR IIII

DICT. III COS. III

EX AFRICA DE REGE IVBA

/// // // // // BR.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

PRAEFECTVS MORIBVS CENSORIA POTESTATE

SINE CONLEGA CENSVM VICATIM EGIT.

LYSTRVM NON FECIT.

Cc

EX

PARS FASTORVM MAGISTRATVVM

EX //////////// QVINTIL.

VIII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR IIII SINE CONLEGĀ. DICTATVRAE HONORE
CONTENTVS //// // OCTOBR. ABDICAVIT

EX A. D. //////////// SEXTIL.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. IIII IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS MAG. EQ. II

/// OCTOBR. ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS MAG. EQ. II

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR V

DICT. IIII COS. IIII

EX HISPANIA

/// //// OCTOBR.

EODEM ANNO EX /// OCTOBR.

COSS. SVFPECTI ET HONORARII PRIMVM CREARI COEPTI

Q. FABIVS Q. F. Q. N. MAXIMVS C. TREBONIVS C. F. / . N. ASPER

XIIII PRAETORES FACTI

Q. FABIVS Q. F. Q. N. MAXIMVS

COS.

EX HISPANIA

III IDVS OCTOBR.

HOC ANNO HISPANIA RECEPTA

OB OMNIA BELLA CIVILIA CONFECTA ET SINGVLAREM
IN CIVIS CLEMENTIAM

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

LIBERATOR PARENS PATRIAE ET DICTATOR PERPETVVS
APPELLATVS EST PRIMVS Q. IMPERATORIS PRAENOMEN ACCEPIT.

Q. PEDIVS M. F. / . NEPOS

PRO COS.

EX HISPANIA

IDIBVS OCTOBR.

C. CANINIVS C. F. C. N. REBILVS EX PRID. KAL. IANVAR.

IX C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR V M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS

XVI PRAETORES FACTI

AEDILES CERIALES PRIMVM CREARI

COEPTI

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. PERP. IMPER. CONSTIT. CAVSSA

C. OCTAVIVS C. F. C. NEPOS QVI

POSTEA C. IVLIVS CAESAR APPEL. EST MAG. EQ.

VT QVM N. LEPIDVS PALVDATVS EXISSET INIRET

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS MAG. EQ.

IN INSEQVENTEM ANNVN DESIGNATVS ERAT NON INIIT

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR VI

DICT. PERP. COS. V

OVANS EX MONTE ALBANO

VII K. FEBR.

EODEM ANNO IDIBVS MART.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

A BRVTO ET CASSIO CVM CONIVRATIS IN CVRIA OCCISVS EST
IN EIVS LOCVM COS. FACTVS EST

P. CORNELIVS P. F. / . N. DOLABELLA

BELLVM CIVILE MVTINENSE.

DCCX C. VIBIVS C. F. C. N. PANSA. A. HIRTIVS A. F. / . NEPOS
 IN MAG. OCCIS. E. IN EIVS L. F. E. IN PROELIO OCCIS. E. IN EIVS L. F. E.
 C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR OCTAVIAN. Q. PEDIVS M. F. / . NEPOS
 QUI POSTEA IMP. CAESAR AVGVSTVS IN MAGISTRAT. MORTVVS EST
 APPEL. EST ABDIC. IN EIVS L. F. E. IN EIVS LOCVM FACTVS EST
 C. ALBIVS C. F. / . N. CARRINAS P. VENTIDIVS P. F. / . N. BASSVS
 IDEM QUI PRAETOR ERAT

EODEM ANNO EX A. D. V. KAL. DECEMBR.
 AD PRIDIE KAL. IANVAR. SEXTAS

TRIVMVIRI REI PVBLICAE CONSTITVENDAE
 REM PVBLICAM TENVERVNT

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS
 PRO COS.
 EX GALLIA
 III KAL. IANVAR.

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II
 III VIR R. P. C. PRO COS.
 EX HISPANIA
 PRIDIE KAL. IANVAR.

I M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

BELLVM CIVILE PHILIPPENSE
 CVM BRVTO, CASSIO, ET CONIVRATIS

EODEM ANNO

A. POSTVMIVS A. F. A. N. ALBINVS BRVTVS
 IN SEQVENTEM ANNVN DESIGNAT. ERAT
 LEGE PEDIA DAMNATVS NON INIIT
 IN EIVS LOCVM FACTVS EST
 M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS
 CENS. L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS P. SVLPICIVS P. F. / . N. QVIRINVS L. N. F.

P. VATINIVS P. F. / . NEPOS
 PRO COS.
 DE ILLYRICO
 PRID. KAL. IANVAR.

II M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

P. SERVILIVS P. F. C. N. VATIA ISAVRICVS L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS

BELLVM CIVILE PERVSINVM.

L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS
 COS.

PARS FASTORVM MAGISTRAT. ROM.

EX ALPIBVS

K. IANVAR.

III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS II C. ASINIVS CN. F. / N. POLLIO
 ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST
 EX KAL. DECEMBR.

L. CORNELIVS P. F. / N. BALBVS P. CANIDIUS P. F. / N. CRASSVS

C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

III VIR R. P. C.

OVANS QVOD PACEM CVM M. ANTONIO FECIT

//// // //

M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS

III VIR R. P. C.

OVANS QVOD PACEM CVM C. CAESARE FECIT

//// // //

III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

L. MARCIUS L. F. / N. CENSORINVS C. CALVISIVS C. F. / N. SABINVS

L. MARCIUS L. F. C. N. CENSORINVS

COS.

EX MACEDONIA

K. IANVAR.

HOC ANNO

TRIVMVIRORVM REI PVBLICAE CONSTITVENDAE

ACTA A SENATV POPVLOQVE ROMANO

RATA ESSE IVSSA SVNT

EX /// // // Q. SALVIUS / . F. / . N. RVFVS

C. ASINIVS CN. F. / N. POLLIO

PRO COS.

EX PARTHINEIS

VII KAL. NOVEMBR.

V M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 QVI HOC ANNO IMP. ANTONIVS APPEL. E.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

AP. CLAVDIVS C. F. AP. N. PVLCHER C. NORBANVS C. F. / N. FLACCVS

EX /// // // SEX. TAEDIUS / . F. / . N. AFER

ANTEQVAM INIRET MORTVVS EST

P. VENTIDIUS P. F. / . NEPOS

PRO COS.

EX TAVRO MONTE ET PARTHEIS

V K. DECEMBR.

VI M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS II III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN. II AD PRID. KAL. IANVAR. QVINTAS
 QVI IN HOC HONORE IMP. CAESAR APPELL. EST

BELLVM CIVILE SICVLVM

CVM SEX. POMPEIO CN. F.

EODEM ANNO

	M. VIPSANIVS L. F. / . N. AGRIPPA EX III // // // //	L. CANINIUS L. F. / . N. GALLVS T. STATILIVS T. F. / . N. TAVRVS
VII	L. GELLIUS L. F. L. N. POPLICOLA ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST	M. COCCEIVS M. F. / . N. NERVA ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST
	L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS II	P. SYLPICIIVS P. F. / . N. QVIRINVS

HOC ANNO

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS III VIR R. P. C. II.

COACTVS A CONLEGA IMP. CAESARE DIVI F. OCTAVIANO ABDIC.

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS

PRO COS.

EX HISPANIA

XVI. KAL. SEXTIL.

IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. II

III VIR R. P. C. II

OVANS EX SICILIA

IDIB. NOVEMBR.

VIII L. CORNICIIVS L. F. / . NEPOS SEX. POMPEIVS SEX. F. / . NEPOS

IX IMP. ANTONIVS M. F. M. NEPOS II L. SCRIBONIVS L. F. / . N. LIBO

KAL. IANVAR. ABDIC. IN EIVS L. F. E.

L. SEMPRONIIVS L. F. L. N. ATRATINVS

BELLVM ILLVRICVM.

BELLVM MARSICVM.

T. STATILIVS T. F. / . N. TAVRVS

PRO COS.

EX AFRICA

PRIDIE KAL. IVL.

EX K. IVLIS PAVLLVS AIMILIVS L. F. M. N. LEPIDVS

EX K. IVLIS C. MEMMIIVS C. F. / . NEPOS

C. SOSIVS C. F. T. NEPOS

PRO COS.

EX IVDAEA

III NON. SEPTEMBR.

C. NORBANVS C. F. / . N. FLACCVS

PRO COS.

EX HISPANIA

IIII IDVS OCTOBR.

EX K. NOVEMB.

M. HERENNIIVS / . F. / . NEPOS

SEX. POMPEIVS CN. F. CN. N. MAGNVS PIVS

IN SEQVENTEM ANNVN DESIGN. ERAT

ANTEQ. INIRET HOSTIS IVDICAT. OCCIS. R.

IN EIVS LOC. FACT. EST

Cc ij

DCCXX IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. II L. VOLCATIVS L. F. / N. TVLLVS
 KAL. IANVAR. ABDIC. IN EIVS L. F. E.
 L. AVTRONIVS P. F. L. N. PAETVS
 EX K. MAIS L. FLAVIVS C. F. / N. SAEVINVS
 EX K. IVLIS M^r. ACILIVS / . F. / . NEPOS
 EX K. IVLIS C. FONTEIVS C. F. / . N. CAPITO
 EX K. SEPTEMB. L. VINICIVS / . F. / . NEPOS
 EX K. OCTOBR. L. LAENONIVS / . F. / . NEPOS
 I CN. DOMITIVS L. F. CN. N. AHENOBARB. C. SOSIVS C. F. T. NEPOS
 EX K. IVLIS PAVLLVS AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
 EX K. IVLIS L. CORNELIVS / . F. / . NEPOS
 EX K. NOVEMB. N. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA

CN. DOMITIVS L. F. CN. N. AHENOBARB.

PRO COS.

EX HISPANIA

///////

IMP. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III
 IN SEQVENTEM ANNVN DESIGNAT. ERAT
 HOSTIS IVDICATVS NON INIIT
 IN EIVS LOCVM FACTVS EST

II IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. III M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA CORVINVS

BELLVM CIVILE AD ACTIVM

EX K. MAIS M. TITIVS M. F. / . N. RYEVVS

HOC ANNO EX A. D. IIII NONAS SEPTEMBR.

VICTO AD ACTIVM M. ANTONIO M. F.

QVI IIIVIR R. P. C. FVERAT

IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIANVS

REM PVBLICAM SOLVS TENVIT

IN ALIQVOT FASTORVM PRAECEDENTIVM LOCOS

ANIMADVERSIONES.

QVONIAM in hac Fastorum Consularium parte non per omnia aliorum Fastos sequuti sumus, sed pleraq; in iis à nobis addita sunt, alia verò transposita, aut alio quouis modo immutata, ne non tam probabili aliqua ratione, quàm temeritate quadam aut studio ab aliis dissentiendi, id à nobis factum videri possit, operæ precium me facturum credidi, si in quibus à Fastis hæctenus publicatis recessimus, sigillatim consilij mei rationes atq; auctoritates exponerem.

A N N V S V R B . C O N D . D C C V .

*De annua Cæsaris dictatura & Tribunitia potestate ei decreta,
& victoriæ Pharsalicæ tempore.*

Hoc anno quo Cæsar . II . cum P. Seruilio consulatum gessit, perlata Romam cæde Pompeij, confirmatoq; victoriæ Pharsalicæ nuntio, tradidit Dion inter ceteros honores, secundam Dictaturam eamq; annuam Cæsari fuisse decretam : Consulatum item in quinquennium, & Tribunitiam potestatem in perpetuum ipsi concessam: sed recusato quinquennalis consulatus honore reliqua duo admisisse . Quæ quum præter exemplum concessa, prima extiterint futuræ Cæsaris monarchiæ quasi rudimenta siue tyrocinia, haud alienum putavi à præsentis instituto, si & hoc ipsum in Fastos referretur, quanquã ab aliis præteritum. Interim hîc mihi Lector monendus est, diem . XIII . Kal. Sextiles, qui hîc adscriptus est, non ad tempus honorum Cæsari decretorum referri debere, qui seriùs aliquantò decreti sunt, sed ad victoriã Pharsalicam . vt scilicet intelligas, eo anno victo ad . XIII . Kal. Sextiles ad Pharsalum Pompeio, eos honores Cæsari decretos. Additusq; est is dies ex Calendario mar moreo perantiquo, quod Romæ in ædibus Cardinalis Maphæi seruari & spectari solet, quodq; eo die victoriã Cæsaris celebrat: quam ex rerum à Cæsare gestarum serie, non est verisimile fuisse aliam, quàm Pharsalicam: quæ vti prima fuit, quam contra ciues obtinuit, ita vel potissima & præ ceteris memorabilis. Nec multum ab hoc abhorret, quod Plutarchus in Bruto scribit, pugnam Pharsalicam media ferè ætate commissam, caloremq; tum fuisse intensissimum: qualis nimirum exorto caniculæ sidere esse solet. Idem auctor & alibi tradit, Pompeium tempore messis ad Pharsalum fuisse superatum. Et certè si minùs dies ipse, tempus tamen victoriæ Pharsalicæ alia quoq; ratione intelligi potest . Nam quum ipse Cæsar lib. iij. belli ciuili scribat, se in Græciam traiecisse prid. Non. Ianuarias: Iterum eodem post libro addat, plures menses transiisse, & præcipitasse iam hiemem, antequam Antonius cum reliquo exercitu Brundisio ad Cæsarem venisset, hinc colligitur tres menses vel duos vt quàm minimum effluxisse, Ianuarium videlicet Februarium & Martium, antequam Antonius in Epyrum traiceret: ex quo primùm tempore, scilicet post Antonij traiectionem, Cæsar circa Dyrrachium rem contra Pompeiũ gerere cæpit. His adde quod scribit Suetonius in Cæsare: Cæsarem in Macedoniam transgressum, Pompeium per quattuor penè menses maximis obsessum operibus ad extremum prælio Pharsalico fudisse. Nunc si quattuor hos menses, siue tres cum dimidio, iungas priorib. illis tribus siue duobus cum dimidio, qui iam præterierant à tempore quo Cæsar in Epyrum venit, antequã Antonius reliquum exercitũ traiceret, inuenies septem menses: eritq; mensis Quintilis septimus, quo mense Kalendarium antiquũ victoriã Cæsaris celebrat, qua in re eò prolixiores fuimus, quòd nec diem nec tempus ipsum tam insignis victoriæ apud vllum idoneũ scriptorẽ hæctenus legisse memini.

De

De secunda Cæsaris dictatura.

Sicuti Fasti Capitolini videntur annum sequentem. DCCVI. cum ipsa secunda Cæsaris dictatura inchoare, ducta scilicet linea inter secundum Consulatum & hanc Dictaturam, ita & quicumq; eos supplerunt, vel commentati sunt, idem constituunt anni illius & secundæ dictaturæ initiū. Sed nos auctores probatæ fidei, Dionem imprimis sequuti, maluimus secundam dictaturam collocare sub hoc anno DCCV. tanquam iam tum decretam & gerceptam: ita tamen ut quum ea annua fuerit, non negem pro maiori parte gestam anno sequenti, scilicet DCCVI. In hanc sententiam me pertraxere, primū ipsa Dionis verba, qui scribit: Populum Romanum audita Pompeij morte, statim inter ceteros honores, annuam ipsi dictaturam decreuisse, eamq; Cæsarem statim iniisse, etiamnum extra Italiam existentem. Tum id quod Plutarchus in Antonio tradit: Cæsarem post Pharsalicā pugnam Dictatorem fuisse factum. Ceterū idem Plutarchus in eo quod de M. Antonio subiicit hallucinari videtur: addit enim, quum Cæsar Pompeium persequi instituisset, Antonium à Cæsare cum Tribunatu in urbem remisisse, eamq; potestatem si præsens sit Dictator, secundam esse: si absens, primam ac fermè solam: hæc enim de potestate Magistrum equitum potius intelligenda videntur. Nam Cæsarem in secunda sua dictatura Magistrum equitum habuisse Antonium constat. Et Cicero ipse Philipp. II. auctor est, M. Antonium Cæsare ignaro quum ille Alexandria esset, beneficio auunculi Magistrum equitum esse constitutum. Hinc Dion tradit, quum ipso anni sequentis initio omnium ferè Magistratum in vrbe solitudo esset, atq; hinc omnia plena tumultu, M. Antonium Magistrum equitum cum veste purpurea & sex licitoribus in publicum progressum & comitiis interfuisse. Superioribus accedit, quod Dion scribit, Cæsarem quum de Ptolomæi & Cleopatrx causa cognosceret, quod fuit primo statim ipsius ad Alexandriam accessu, dictaturam gessisse. Alexandriam autem peruenisse traditur triduo post interfectum Pompeium, ipsis scilicet primis mensis Octobris diebus. Nam Pompeium quidam pridie, alij postridie eius diei casum prodidère, quo de Mithridate olim triumpharat, qui fuit pridie Kal. Octob. Cæsarem autem tam maturè secundam hanc dictaturam iniisse, non expectatis Kal. Ianuariis, minùs mirum videbitur, si consideremus Dictatorem quouis anni tempore creari solitum, eumq; Magistratum utpote extraordinarium non Kalendis Ianuariis, aut alio aliquo certo & statuto die aut tempore, ut Consulatus & alios plerosq; Magistratus iniri solitū, sed quodcumq; res hoc exigeret, aut ex vsu Reipub. videretur. Vti autem dies ipse, quo Cæsar hanc Dictaturam iniit, incertus est, ita sub Id. Nouemb. iniisse probabile, intercedentibus scilicet à primo eius ad Alexandriam appulsu ad Id. Nouemb. quadraginta diebus, quod tempus sufficere potuisse videtur, cursui & recursui Alexandria Romam, & rursus Roma Alexandria conficiendo, nuntiisq; vltro citroq; perferendis: maximè quando in tanto negotio cessatū haud sit verisimile, sed omnia quammaxima celeritate hinc inde constituta, & vltro citroq; perlata.

ANN. DCCVI.

In aliorum Fastis hic annus ascribitur secundæ Cæsaris Dictaturæ, cuius Dictaturæ initiū quum à me in annum præcedentem reiectum sit, annum Consulibus adscripsi, ut in superioribus annis factiratū est. quanquam hi Consules ferè admodum, & sub exitum ipsius anni creati sunt, post Cæsaris à bello Alexandrino & Pontico in urbem reditū. Nam quum inter ceteros honores & prærogatiuas, qui Cæsari post victoriam Pharsalicam decreti fuerant, etiam ius comitiarum omnium ferè Magistratum ipsi concessum fuisset, dilatis in aduentum ipsius comitiis, seriùs hi Coss. creati fuère. Cæsarem autem seriùs ad urbem rediisse, vel hinc intelligi potest, quod tradit Appianus: Rebus ad Alexandria & in Aegypto, gerent-

gerendis, haud minus quàm nouem menses impendisse : quos si ab eo tempore quo Cæsar Alexandriam appulit (quod fuit sub initium mensis Octobris) computare incipias inuenies Cæsarem sub mensem demùm Quintilem bello Alexandrino ceterisque rebus in AEGYPTO constituendis finem imposuisse. Nunc quum bello Pontico aduersus Pharnacem, ceterisque; postea rebus, atq; ipsi itineri conficiundo, plures menses impensos esse certū sit, vix est, vt ante mensem Nouembrem Cæsar Romam redire potuerit. Quin & Plutarchus testatur, Pharnace deuicto sub exitum istius anni, quo secundum Dictator fuit, Romam reuersum. Quòd tamen non minùs mensis quàm dies initi Consularis istius anni in incerto sit, locum vacuum relinquentes, hoc solùm adscripsimus E M B R. siue Nouember mensis ille fuerit, siue December.

De decem Prætoribus designatis.

Istud ex Dione addidimus, qui tradit Cæsarem post suum ad urbem reditum, quò pluribus gratiam referret, in insequentem annum decem Prætores designasse : simulq; numerum eorum qui sacris præessent, auxisse. Pomponius tamen I. C. cap. 11. de origine iuris, auctor est : Sullanis temporibus decem Prætores creatos, adiectis ab ipso Sulla quatuor, supra numerum sex, qui prius creari solebant.

A N N. D C C V I I.

Hic adscripsimus hunc annum quindecim mensium fuisse, quod & Suetonius scriptum reliquit. Nam quum Fasti vitio & incuria Pontificum ita corrupti & turbati essent, vt feriarum confusis temporibus in contrarias anni partes caderent, Cæsar eos correxit : annumq; qui hætenus C C C L V. tantum dierum fuerat, ad rationem cursus solaris accommodans, sublato mense intercalari, qui ex antiquo Numæ instituto quarto quoquo anno intercalabatur, deinceps sexaginta quinque diebus constare voluit, additis in singulos annos decem diebus : & pro mense illo intercalari, quarto quoque anno diem vnum intercalari iussit, vbi mensis antea solebat : scilicet ante quinq; nouissimos Februarij dies, idq; bissexturna voluit appellari, quia bis diceretur. VI. Kal. Martias, scilicet XXIIII. & XXV. die mensis Februarij. Et quò ex Kalendis Ianuariis proximis temporum ratio deinceps congrueret, quo anno hæc constituebat, inter Nouembrem & Decembrem duos alios menses interiecit : ita vt quum fortè in eundem annum mensis quoque intercalaris incidisset, hic annus quindecim mensium esset. Et secundum hæc intelligi debet quod dicit Cicero libro Famil. VI. in epistola ad Q. Ligarium. 11. vbi scribit se venisse ad Cæsarem ad. 11. Kalendas intercalares priores.

De Dictatura Cæsaris decennali, & Præfectura morum.

Auctor est Dion, Scipione & Iuba rege debellatis, Africaq; subacta, Cæsarem inter ceteros honores Dictatorem in decennium creatum, & Præfectum moribus in triennium, quod Censoris nomen infra dignitatem eius, & haud satis honorificum videretur. Hinc & Cicero in Epist. alicubi Præfectum moribus eum appellat. Tranquillus etiam inter ceteros honores ipsi concessos Præfecturam morum enumerat.

De tertia Cæsaris Dictatura.

Tertiam hanc Dictaturam alij sequenti primùm anno collocant, Fastos Capitolinos in hoc sequuti, qui ducta inter tertium Cæsaris consulatū & hanc Dictaturam linea, videtur annū istius Dictaturæ initæ ab anno tertij consulatus Cæsaris distinguere : adduntq; Dionē, Tranquillum, & ipsum Hircium qui putarit Cæsarem vtrumq; Magistratū Dictaturam & Consulatum hoc anno tertium gessisse, à Fastis dissentire, proinde falli & errare. Sed ego (quod cum pace & saluo ipsorum honore dixerim) tum aliis rationibus permotus, tum potissi-

mum antiquorum numismatū auctoritate, quam non inferiorem, imò vel potioremi existimo, quam sit Fastorum Capitolinorum vel aliorum, aliter censeo. nimirum Cæsarem tertiam Dictaturam cum tertio Consulatu simul & eodem anno gessisse. Nec proinde labi Dionem aut reliquos supra scriptos, utpote qui cum nummis consentiant: licet ipsis cum Capitolinis tabulis minùs conueniat. Et Dion quidem de tertio hoc Consulatu & Dictatura, ipso libri .XLIII. initio sic habet: Sequenti anno Cæsar Dictaturam Consulatumq; tertio vtrumque Magistratum, collegaq; Lepido gessit. Idem postea eodem libro, in oratione quam Cæsar statim post suum ex Africa aduentum, post Dictaturam decennalem aliosq; honores sibi decretos in Senatu habuit, inducit Cæsarem sic loquentem: Se in omnibus quæ Reipub. causa agenda forent, Consulem & Dictatorem: in lædendo quopiam priuati loco futurum. Eodem postea libro dicit, Lepidum Magistrum Equitum, Cæsarem bello Hispanico aduersus Pompeij liberos (quod sequenti demum anno gestum est) intentum, conuocato eius rei gratia populo, Consulem illius anni creasse: quem titulum Magistri Equitum Lepidus anno præcedenti Consul, sibi contra maiorum instituta sumpserat. Et hæc Dion de tertia Cæsaris Dictatura & tertio Consulatu. Suetonij verò de iisdem Magistratib. verba hæc sunt: Tertium & quartum Consulatum titulo tenus gessit, contentus Dictaturæ potestate cum Consulatibus simul decretæ. Hircius autem libro de bello Hispaniensi tradit, Cæsarem Africa recepta, quum expeditionem in Hispanias aduersus Pompeios iuuenes pararet, Dictatorem fuisse tertium, designatum. IIII. Receptam autem Africam ipso Cæsare. III. & M. Lepido COSS. in confesso est. Horum sententiæ accedere videtur & Eutropius in epitome, dum ait, Cæsarem Pharnace deuicto Romam regressum tertium se Dictatorem & Consulem fecisse cum M. AEmilio Lepido. Ex quibus verbis satis constat, quæ fuerit illorum auctorum, Dionis nimirum, Suetonij, Hircij & Eutropij sententia, Cæsarem videlicet eodem anno, quo tertium Consul fuit, simul & tertiam suam Dictaturam gessisse. Quos uti minimè falli crediderim, ita neque eos à vero aberrare puto, qui tradunt Cæsarem tertiam suam Dictaturam anno sequenti cum quarto Consulatu gessisse. Ceterum si qui in ea sunt opinione, ut putent Cæsarem cum tertio Consulatu statim & tertiam iniisse Dictaturam tanquam simul cum Cōsulatu decretam, (quod Suetonius & Eutropius sensisse videntur) hos nō minùs errare existimo, quam eos qui putant Cæsarem tertiam Dictaturam quarti ipsius Consulatus anno, qui est. DCCVIII. proximè sequens, primùm iniisse: quæ videtur fuisse Fastorum Capitolinorum sententia, aliorumq; doctissimorum virorum, qui eos hætenus vel supplerunt, vel commentati sunt. Sed ego ut aliter sentirem, præter cetera effecere numismata aliquot antiqua, è quibus primum quod in Capite .IX. numismatum Iulianorum primum locum obtinet, ab vno latere habet caput Cereris cum litteris DICT. ITER. COS. TERT. in parte verò auersa, quæ proximè sequitur in eadem tabula, sunt insignia Auguralia Pontificaliaque & litteræ AVGV. PONT. MAX. Ex aliis verò vnum est, cuius caput est inter capita Cæsaris loco. XXIX. cum his litteris CAESAR. IMP. QVART. pars verò auersa Capite nono loco. XVII. nihil præter has litteras continens AVGV. PONT. MAX. COS. QVART. DICT. QVART. Alterum verò cuius caput siue pars auersa spectatur inter capita Cæsaris loco. XXXIII. cum litteris CAESAR. AVGV. IMP. QVINT. COS. QVAR. pars auersa Capite nono loco. XIII. cū Tripode & signis Pontificalib. & litteris DICT. QVAR. PARENS PATRIAE. E quibus nummis primo in quo legitur DICT. ITER. COS. TERT. docemur Cæsarem non quidem simul Dictatorem iterum fuisse, & Consulem tertium, quando secunda illa Dictatura, quæ annua fuerat Cæsari post victoriam Pharsalicam decreta, anno præcedenti quo Q. Calenus, P. Vatinius COSS. fuerant, iam expirauerat, sed tertium Consulatum, quem

quem Kalendis Ianuariis ex more inierat, aliquandiu gessisse antequam tertium Dictator fieret. Quandoquidem tertia Dictatura post victoriam demum Africanam ipsi decreta fuit, idque in decennium: ita ut primis aliquot tertij Consulatus mensibus, non nisi titulum secundæ Dictaturæ, quam anno præcedenti gesserat, usurpare potuerit. Reliqui duo nummi, in quibus notatur COS. QVART. DICT. QVART. clarè ostendunt, Cæsarem durante etiamnum quarto Consulatu quartam quoque Dictaturam gessisse: scilicet ab eo tempore, quo tertiæ Dictaturæ annus (qui primus fuit decennalis Dictaturæ Cæsari post victoriam Africanam decretæ) expirauerat: nec proinde potuisse Cæsarem tertiam illam Dictaturam eo anno iniisse, quæ incidente in eundem annum quarta Dictatura, annua non fuisset. Neque iterum videri potest, quarta hæc Dictatura ipso statim illius anni initio inita: nam quando ex primo illo nummo satis apparet, tertiam Dictaturam non fuisse initanam, nisi post aliquot anni tertij Consulatus menses, necesse est, tantum temporis ex quarti istius Consulatus anno decidi ad implendum annum tertij istius Dictaturæ spacium, quantum præcedenti anno seriùs inita deerat. Quando igitur ex his quæ iam dicta sunt planum est, tertiam hanc Cæsaris Dictaturam neque cum ipso statim tertio Consulatu, neque iterum ipso quarti Consulatus anni principio initanam, quartamque Cæsaris Dictaturam in quarti Consulatus annum incidisse, relinquatur, ut extraordinarium tertiæ Dictaturæ Magistratum medio aliquo tertij Consulatus anni tempore inierit Cæsar: quam anno sequenti eo tempore quo præcedenti anno inita fuerat finitanam, quarta exceperit Dictatura. Et quemadmodum tertia illa Dictatura diuersas duorum annorum partes occuparat, posteriorem scilicet tertij Consulatus & priorem quarti Consulatus, sic etiam necesse est, in eundem Consulatum scilicet quartum duas incidisse Dictaturas: ita ut Cæsar in titulis suis scribere potuerit, CONSVL TERTIVM. DICTATOR TERTIVM. & rursus DICTATOR. III. COS. IIII. iterum sic COS. IIII. DICT. IIII. uti in non vno nummo antiquo videre est. Rectè proinde tradit Dion, Cæsarem hoc anno Consulatum & Dictaturam tertio vtrumque Magistratum collega Lepido gessisse: non tamen ob id intelligere videtur, simul & eodem tempore vtrumque Magistratum iniisse: quod vel ex eo colligi potest, quod idem Dion postea scribit, M. Lepidum iam antea Consulem contra maiorum instituta postea etiam Magistri Equitum titulum sibi sumpsisse: scilicet Cæsare tertiam iam Dictaturam sibi post victoriam Africanam decretam ineunte. Nec perperam Hircius scribit, Cæsarem Africa recepta, quæ bellum aduersus Pompeij liberos in Hispaniam adornaret, tertio Dictatorem fuisse. Id enim fuit sub exitum anni DCCVII. quo tertium consulatum vnà cum Lepido gerebat: quo tempore ipsum tertiam iam iniisse Dictaturam credendum est, ut postea docebimus. Ceterum quod idem Hircius dicit, tùm Dictatorem designatum. IIII. id ita accipiendum, non quod peculiariter in eum annum designatus fuerit, sicut Consules designari solebant, sed quod concessa sibi decennali Dictatura, in decem quodammodo annos proximos designatus videretur. Quod autem Suetonius dicit tertiam Dictaturam simul cum tertio consulatu Cæsari decretam: & Eutropius, Cæsarem post victum Pharnacem Romanam reuersum, tertio se Dictatorem & Consulem fecisse, & inde in Africam profectum, quam sit à veritate alienum, ex iis quæ supra adnotauimus facile est intelligere: maximè quum certum sit, tertiam illam Dictaturam post victoriam demum Africanam Cæsari decretam: quanquam Consulem fuisse tertium anteq̃ in Africam traiceret, non est dubium. Nec magis verum videtur, quod idem tradit Suetonius, Cæsarem in tres vltimos tertij huius cōsulatus menses alios duos sibi substituisse: cum nec in Fastis id reperiatur, nec alius quisquã id scriptum reliquerit. Nec verisimile est Dionem qui singula vel exactissimè persequutus est, id fuisse omissurum. Hæc eò fusius aliquantò & fortassis non sine fastidio deduximus, quod videam viros hæc

tempestate doctissimos, omnisq; rei antiquariæ peritissimos, non satis sese his difficultatibus explicuisse: quod non tam imperitia ipsorum aut incuria accidisse existimo, quàm quòd religiosè veriti sunt, Fastorum antiquorum, quos ipsi interpolandos susceperant, auctoritati in aliquo derogare. Quod ad diem tertiæ Dictaturæ initæ attinet, vt is incertus est, ita tempus vel mensẽ non improbabilibus coniecturis assequi possumus. Nam quum scribat Hircius in bello Africano, Cæsarem Africa recepta Idibus Iuniis Vticæ classẽ conscendisse, & tertio post die Caraleis in Sardiniam peruenisse. Item ante diem. IIII. Kal. Quintil. nauem ascendisse, & à Caralibus per tempestates vndetrigesimo die, hoc est, circa. VI. Kal. Sextiles Romam venisse: præterea quum dubium non sit, honores ipsi propter victoriam Africanam decretos, inter quos fuit & decennalis hæc Dictatura, ipsi quàm primùm nuntiatos, vel ante ipsius ex Africa discessum, quod satis ostendit Dion, dum dicit, Cæsarem animo tum ob rerum à se gestarum splendorem, tum ob Senatusconsulta de se facta elato, Sardinia Romam petiisse: non est etiam dubitandum, quin Cæsar vt primùm ad urbem venit, Dictaturam inierit, siue id fuerit ante Kal. Sextiles, siue ipso statim mensis Sextilis initio: quod & ipsum Dion satis testatur, dum inducit Cæsarem in oratione quam statim post suum ad urbem reditum in Senatu habuit, dicentem, Se in omnibus quæ Reipub. causâ agenda forent Consulem & Dictatorem, in lædendo priuati loco futurum. Hinc supra ipsam Dictaturam adscripsimus *SEX TIL.* quod tam ad finem mensis Quintilis, quàm ipsius Sextilis initium referri potest: diem ipsum in vacuo reliquimus.

De quattuor Cæsaris triumphis.

Hi quattuor Cæsaris triumphi à Sigonio viro doctissimo tertiæ Cæsaris Dictaturæ præponuntur. De his etiam sic Eutropius: Post annum inde Cæsar Romam cum quattuor triumphis ingressus. Sed nos tum propter eas rationes, quas ex iis quæ proximè adnotauimus facillè est intelligere, tum quod Dion diligentissimus obseruator scribit, Cæsarem post orationem tam in Senatu quàm ad populum de suo imperio, honoribusq; sibi decretis habitam, ceteris omnibus rebus magnificè adornatis vti par erat tot tantisq; victoriis partis, quattuor continuis diebus singulos triumphos duxisse: quattuor hos triumphos tertiæ Dictaturæ subiecimus. Suetonius autem dicit actos quidem eodem mense, sed interiectis diebus.

De Censu à Cæsare actò.

Onuphrius Panuinus vir non minùs eruditus quàm sagax omnis antiquitatis lustrator & obseruator, putat Censum à Cæsare anno sequenti, quarto scilicet ipsius Consulatu actum. Carolus autem Sigonius, & noster Pygius hoc anno: quorum opinioni quum & Dion & Appianus accedere videantur, maluimus & nos recensionem populi à Cæsare factam hoc loco constituere. Dion enim tradit factam statim post triumphos ante professionem ipsius in Hispaniam, quod & Appianus prodidit.

A N N. D C C V I I I.

De quarto Cæsaris Consulatu.

De quarto Cæsaris Consulatu sic habet Eutropius: Post annum inde Romam Cæsar cum quattuor triumphis ingressus, quartò Dictator & Consul creatus, disposito reparatoq; Reipub. statu continuo in Hispaniam contra Pompeij filios profectus est. Appianus item sic: Cæsar iam quartum Consul expeditionem contra iuniorem Pompeium fecit in Hispaniam. Plutarchus autem in Cæsare dicit, Cæsarem quartò Consulem designatum, aduersus Pompeij liberos expeditionem fecisse. Ceterum quum Dion apertè tradat, Cæsarem Consulatum hunc serius & sub exitum demùm anni iniisse, finito iam bello Hispaniensi

mensi, falsò scriptum reliquit Eutropius, statim post triumphos quartum Dictatorem & Consulem designatum. Similiter Plutarchus & Appianus quartum Consulem, hoc est, inito iam consulatu eam expeditionem fecisse. Quanquam alioqui verum sit, eo anno quo quartum consulatum gessit, Pompeij liberos in Hispania vicisse. Dionis autem de quarto Cæsaris consulatu verba ferè hæc sunt, primùm in indice qui libro præfigitur: Caius Julius Cæsar Dictator IIII. A Emilio Lepido Magistro Equitum, & Consul IIII. solus. Tum in ipso historię contextu: Eo autem tempore (*scilicet quo relicta Corduba ad Arteguam obsidendam se conuertit, quæ postea .xi. Kal. Martias in deditioem venit*) Cæsar Dictaturam gerebat, (*nimirum tertiam, ut ego interpretor*) & sub exitum demùm anni Consul (*scilicet quartum*) creatus fuit, conuocato eius rei gratia populo per Lepidum, qui tum Magister Equitum erat. Item postea de eodem quarto consulatu: Consulatum continuò (*scilicet postquam intellexit se Consulem sine collega opera Lepidi sui Magistri Equitum creatum*) etiam antequam urbem intraret, occepit, non autem toto anno gessit. Sed postquam in urbem venit, eo se abdicauit, Consulesq; fecit Q. Fabium ac C. Trebonium: Fabioq; extrema Magistratus die mortuo, in residuas horas C. Caninium Rebilum substituit. Hac in re dupliciter præuaricatum est à Cæsare contra instituta maiorum, quòd consulatus non toto anno, nec reliquo anni tempore (*scilicet antequam Consulatum iniisset*) gestus est. Sed ipse uiuus ac neque legibus patriæ, neque edicto quodam iussus eo se abdicauit, aliumq; subrogauit. Hæc Dion. Nos itaque manifestam Dionis sententiam sequuti, adscripsimus Cæsarem consulatum quartum iniisse sub mensem Quintilem, coniecturis vsi non tam necessariis, quàm probabilibus. Neque enim videri potest, diu ante illud tempus iniisse, quum dicat Dion, sub exitum demùm anni Consulem creatum: mensis autem Quintilis quum septimus sit, haud absurdè dicitur annus tum ad exitum tendere. Neque iterum multò post illud tempus, quum vel ipso mense Aprili Cæsar bello Hispanico finem imposuerit: & victoria Cæsaris Hispanica Romam nunciata fuerit pridie Parilium, hoc est, xii. Kal. Maias: qua intellecta, verisimile est consulatum illum statim Cæsari decretum, populo per Lepidum Magistrum Equitum eius rei gratia conuocato. Dicit etiam Dion consulatum statim iniisse, antequam urbem intraret. Addidimus in hac quarti consulatus tabella, Dictaturæ honore contentum sub mensem Octobrem abdicasse, quod præter Dionem & Suetonius prodidit. Dion enim, eo quem supra adduximus loco, sic habet: Consulatum non toto anno gessit, sed postquam in urbem venit, eo se abdicauit: Consulesq; fecit Q. Fabium ac C. Trebonium. Venisse autem in urbem mense Octobri refert Paterculus. Suetonius verò auctor est, Cæsarem Dictaturæ honore contentum, in ternos nouissimos quarti consulatus menses, binos Consules sibi substituisse. Hinc suffectum & trimestrem Consulem vocat Fabium, qui alter substitutorum fuit. ita Cæsar haud multò amplius quàm duos menses aut tres ad summum hunc consulatum gessit.

De quarta Cæsaris Dictatura & Magistris Equitum.

Ex iis quæ supra ad tertiam Cæsaris Dictaturam verbosius aliquantò commentati sumus, intelligi potest, quare quartam hanc Dictaturam hoc loco statuamus. Nam quum annum tertie Dictaturæ præcedentis primum fuisse in confesso sit eius decennij, in quod Cæsari annua Dictatura decreta fuerat, quumq; tam ex ipsis nummis antiquis, quàm scriptorum antiquorum testimoniis ostenderimus, Cæsarem tertiam Dictaturam sub mensem Sextilem anni præcedentis quo & III. COS. fuit iniisse, necesse est vt tertiam illam Dictaturam eodem tempore huius anni quo IIII. COS. fuit finitam, statim exceperit quarta Dictatura, sub eundem scilicet mensem Sextilem: ita vt Cæsar simul & eodem anno IIII. COS. & IIII. Dictator fuerit: vt videre est ex ipsis illis duobus nummis, qui supra in con-

firmationē huius nostræ sententiæ adducti sunt. Hinc rectè Dion in indice lib. XLIII. præfixo, Cæsarem. IIII. Dictatorem & IIII. Cōsulem simul prodit. quod & Eutropius sensisse videtur, dum dicit: Cæsarem cum quattuor triumphis ingressum. IIII. Dictatorem & Cōsulem fuisse creatum. Fasti tamen Capitolini & qui eos sequuti sunt, quartam hanc Cæsaris Dictaturā cum anno sequenti quo Cæsar. v. C. OS. fuit cum M. Antonio incipiunt. Sed apud me potior fuit tam numismatū quàm antiquorū scriptorū auctoritas, quam hīc sequi maluimus: & hæc de quarta Cæsaris Dictatura. Quod ad Magistrū Equitum attinet, Fasti tam Capitolini quàm Colotiani produnt, Magistrū Equitum hoc anno Cæsari fuisse M. Emiliū Lepidum: in qua sententia & ipse Dion fuisse videtur: nam in indice cuius supra sæpe meminimus, sic habet: C. Iulius Cæsar Dictator. IIII. AEmilio Lepido Magistro Equitum. Quanquā tamen in ipso historiæ cōtextu aliter videatur sensisse, scilicet primū quidem M. Antonium sibi Magistrū equitum assumpsisse, & postea in eius locum M. Lepidum substituisse, quod Antonius consulatū anni sequentis gesturus esset. Appianus autē sic disertè tradit: Cæsar acceptis ceteris honoribus, absq; decennali consulatu, in annum sequentem designauit Consules, seipsum & M. Antoniū suum Magistrū equitum, Lepido iusso in Antonij dignitate succedere, qui tum per amicos administrabat Hispaniā prouinciā. Cicero quoq; Philipp. II. videtur Antonio obicere, quod quum Magister equitū esset, Cæsari ex Hispania redeunti occurrent, consulatum in proximū annum rogaturus, vt ipse loquitur. Et verba quidem Ciceronis hæc sunt: Ex omnibus omniū flagitiis nullum turpius vidi, nullum audiui, quàm quod qui Magister equitū fuisse tibi viderere, in proximum annum consulatum peteres, vel potius rogares. Item paulò post: Cæsari ex Hispania redeunti obuiam longissimè processisse, *scilicet Consulatum in proximū annum petiturus*. Mox etiam de eodem Antonio: His igitur rebus (inquit) præclare cōmendatus iussus est renunciari Consul. & quidem cum ipso, *scilicet Cæsare*. His cū Ciceronis & potissimū Dionis & Appiani verbis adductus, tum etiā quod assumpto sibi in præcedenti tertia Dictatura Magistro equitum M. Lepido, verisimile non sit eundem eam dignitatē in bienniū cōtinuasse, maximè cū ea prius ex antiquo instituto semestris esse tantū soleret, quumq; Lepidum Galliæ Narbonensī & Hispaniæ citeriori iam præfecisset, facillè mihi persuadeo Cæsarem in quarta hac Dictatura non Lepidum, sed M. Antoniū sibi Magistrū equitum adsciuisse: quem & ipsum Cæsar plurimi faciebat, cuiq; pro ipsius in se meritis & studio, non minus quàm alij cuiquā gratiam referre & satisfacere studebat. Ceterū postquā M. Antonius Consul in insequentē annū designatus, eum Magistratū deposuisset, credendum est, M. Lepidum iterū in eius locum esse factū. quod & hīc adnotauimus: Sed quia videtur Fasti Dictaturam Cæsaris cum anno demū sequenti incipere, M. Lepidum Magistrum equitum constituunt, qui iam in locum Antonij tum Consulis successerat.

De triumpho Cæsaris ex Hispania.

Hunc Cæsaris ex Hispania triumphū præposuimus Consulib. suffectis, quod credendū sit Cæsare prius cum triumpho Romā ingressū, q̄ deposito consulatu alios sibi substituerit.

De Consulibus suffectis siue honorariis & XIII. Pratoribus primū creatis.

Hīc ex Dione annotauimus Cōsules suffectos siue honorarios & XIII. Pratores hoc anno primū creatos. addit Dion & quadraginta Quæstores esse factos: quod eò à Cæsare factū tradit, quod aliā nō haberet rationē præstandi ea quæ promiserat. Vt igitur suppeteret materia vnde pluribus gratificaretur & satisfaceret, fidemq; plurib. obstrictā q̄ vt per se soluen- do esset liberaret, non solum sacerdotiorū numerū auxit, sed & alios honores multiplicauit.

De honoribus Cæsari post victoriam Hispaniensem decretis.

Appianus, Dion, & alij qui honores Cæsari post victoriam Hispaniensem decretos enumerāt, inter primos recensent, quod P A R E N S P A T R I A E appellatus sit: quo titulo

& aliis plerisque, in nummis insignitur, præter illum qui in Fastis nostris hoc loco adpictus est: ut illo qui inter capita Cæsaris. *xxxj.* loco conspicitur, in quo legitur, CAERAR PARENS PATRIAE: tum illo qui Capite nono. *xij.* locum obtinet, primus scilicet tabulae secundae illius Capitae, qui sic habet: DICT. QVART. PARENS PATRIAE. Præterea & hoc addunt quòd LIBERATOR sit dictus, eoq; nomine in Fastos relatus: quod apud Dionem est. quod IMPERATORIS prænomen primus accèperit. deniq; quòd DICTATOR PERPETVVS & Consul in decennium creatus sit.

De Caninio Rebito COS. suffecto.

Hunc Caninij consulatū, quem extremo anni die in paucas tantum horas gessit, hic in fine ipsius anni subtexuimus. Quæ de hoc consulatu tum apud Ciceronem, tum apud alios scriptores leguntur, diligenter adnotarunt Sigonius & Onuphrius.

A N N. D C C I X.

Quia supra in iis quæ ad quartam Cæsaris Dictaturam commentati sumus, tum ex antiquis numismatibus, tum ex ipsis auctoribus ostendimus, Cæsarem eam Dictaturam iniisse quarto suo consulatu, nos hic annorum numerum quinto Cæsaris consulatui adscripsimus, Dictaturæ initio in annum præcedentem reiecto.

De. XII. Prætoribus & Aedilibus Cærialibus primùm creatis.

Ex Dione hic adscripsimus hoc anno Prætores sedecim, & Aediles Cæriales primùm creari cæptos. Nam quum quattuor prius tantum creari soliti essent, iij; plebei, duo scilicet Aediles plebis, duo item Curules, Cæsar duos ex Patriciis adiecit: quos quia annonæ & rei frumetariæ præessent, Cæriales vocavit. De Aedilibus Cærialibus. à Cæsare adiectis tradit & Pomponius I. C. de origine iuris. cap. II. Sedecim tamem Prætores scribit ab Augusto primùm cõstitutos: quod ego puto intelligi debere, quòd occiso eodem hoc anno Cæsare, vocatisq; in dubium eius actionibus & decretis, Augustus postea ut & alia pleraq; à Cæsare sancita, hos quoq; xvj Prætores cõfirmavit. hinc Iurisconsultum prodidisse ab Augusto primùm cõstitutos.

De perpetua Cæsaris Dictatura.

Dion tradit Cæsarem hoc anno Dictatorem fuisse. v. conlega adsumpto M. Antonio: quod ego miror. Nam ut maximè verum sit Cæsarem quartam Dictaturam iniisse & gessisse anno præcedenti, quum tamen sub mensem demum Sextilem eam inierit, ut supra à nobis demonstratum est, eaq; non minus quam præcedentes annua esse debuerit, cumq; Cæsar interfectus sit Idibus Martiis, hoc est, menses duos cum dimidio post quintum consulatū initum, & tres ut quàmminimū menses ante finitū quartæ dictaturæ annū, quintæ Dictaturæ titulo uti nullo modo potuit. Quare putarim in exemplari Dionis incuria librariorum mendam irrepsisse, & perperam pro Consul scriptum Dictator, maximè cum dicat, cum conlega M. Antonio. Certum est enim Magistrum equitum non dici conlegam Dictatoris, sed conlegas tantum appellari eos, qui æquali potestate simul funguntur, ut Consulium, Prætorum, Aedilium, Censorum, alter alteri conlega est. Magister autem equitum secundus potius à Dictatore, ipsiusq; quasi vicarius. idq; eò magis suspicor, quòd index sapius nominatus ponat Cæsarem Dictatorem cum M. Lepido Magistro equitum: Consulem autem. v. cum M. Antonio. Cuius consulatus in ipso contextu nulla alioqui fit mentio, nisi in fine ipsius libri, ubi dicit, Cæsarem Dolabellam pro se Consulem esse iussisse, Antonio cõsularum ad finem eius anni gesturo, quum tamen prius nusquam dixerit, Consulem eo anno cum Cæsare fuisse creatum aut designatū. Quare hic legendum existimo, Cæsarem anno sequente COS. v. fuisse, adsumpto conlega M. Antonio: quum certum sit M. Antonium hoc anno non fuisse Magistrum equitum. Rectius Fasti Capitolini & Colotiani produnt, Cæsarem Dictatorem IIII. cum M. Lepido Magistro equitum. Nam quanquãverum sit, Cæsarem eam Dictaturam hoc anno non iniisse, certum est tamen eam nondum fuisse absolutam, imò ne iis quidem

quibus

quibus Cæsar interfectus est, Idib. Martiis. Quinobrem nos quinto huic Cæsaris Consulatu Dictaturam Cæsaris Perpetuam subiecimus, antiquorū scilicet numismatū auctoritatem sequuti, quibus Cæsar non semel COS. V. DICTATOR PERPETVVS appellatur. Veluti primū duobus illis qui inter capita Cæsaris loco xxxiiij. & xxxvj. expressi sunt, quorum vni sic inscribitur CAESAR AVGV. IMP. SEXT. COS. QVINT. & parti ipsius auersæ quæ est Cap. ix. loco. xxij. inscriptū est, PONT. MAX. DIC. PERP. Alteri verò sic, CAESAR COS. QVINT. DIC. PERP. Deinde in duobus aliis qui sunt eodem Cap. ix. loco. xx. & xxiiij. sic legitur, CAES. AVG. PONT. MAX. COS. V. DIC. PERP. & C. CAESAR COS. QVINT. IMP. SEX. DIC. PERP. Nam quum vt supra à nobis relatum est, & Appianus tradidit, Cæsari sub finem anni præcedentis ex Hispania Romā reuerso, confectis iam omnibus bellis ciuilibus, præter alios honores Dictatura Perpetua cum Consulatu in decēnium decreta esset, delatis ad se ab vniuerso Senatu præeuntibus COSS. Q. scilicet Fabio & C. Trebonio (quos sibi suffecerat) honorificentissimis Senatus decretis, præter Consulatū in decēniū reliquos honores admisit: seq; in annum sequentē cum M. Antonio COS. V. designauit: relictoq; cum quarto Consulatu quartæ Dictaturæ titulo, quanquā nondum absoluto quartæ illius Dictaturæ anno, & reuera adhuc. IIII. Dictator, statim tamen cum ipso quinto Consulatu Dictatoris Perpetui titulo vt cœpit: sicuti nummi à me adducti planum faciunt. Magistros autem Equitū duos adscripsimus, tum ex Fastorum Capitolinorū, tum ex Dionis sententia, tradentis, Cæsare qui duobus annis quibus se Parthici belli causa abfuturum credebat, Dictaturā gesturus erat, hoc scilicet præsentis & sequenti, in locum M. Antonij qui Consulatū toto eo anno gesturus erat, & M. Lepidi cui paludato in Galliam Narbonensem & Hispaniā citeriore prouincias sibi à Cæsare decretas proficiscendū erat, duos alios Magistros Equitū suffecisse: Octauiuū scilicet nepotem ex sorore in annum præsentem, vt cum M. Lepidus paludatus exisset, iniret: alterum Domitium Caluinum in insequentem annum, qui Octauio succederet. Sed is interfecto Cæsare non iniit.

De ouatione Cæsaris.

Quia ex Fastis Capitolinis certū est, Cæsarem ouantem ex Albano monte urbem inuectū VII. Id. Februar. inito iam quinto Consulatu, sumptoq; iam Perpetui Dictatoris titulo, vt iam ostendimus, scripsi Cæsarem Dictatorem perpetuū & COS. V. ouasse. Ceterū quum auctor Fastorum Capitolinorū videatur maiorem rationem habuisse Dictaturarū Cæsaris quàm Consulatum, neglecto cōsulatu solū adscripsit, Dictatorē quartū ouasse: quòd putauit sufficere ad intelligendū quo anno ouarit, maxime quum videatur omnes Cæsaris Dictaturas cum ipso anni initio incipere, quanq̄ alioquin verū sit Cæsare etiam nū IIII. Dictatorē ouasse, quòd nondū finitus erat quartæ Dictaturæ annus, vt superius annotauimus.

De cæde Cæsaris.

Quia in superiorib. ferè omnibus Fastorum consulatib. adscriptū videmus, si quando quis in Magistratu aut mortuus, aut occisus est, visum est & hîc cædem Cæsaris proponere, quòd ea non magis q̄ alterius alicuius Consulis aut Magistratus mors videbatur prætereunda. Et hæc quidem erant, quæ ad hos Fastorū locos mihi videbantur adnotanda. Ceterū quia ratio Consulatuū Dictaturarūq; Cæsaris videtur intricatior, antequā manum de tabula tollam, placuit seriem atq; ordinem Consulatum Dictaturarūq; Cæsaris, sicuti ego existimo eam se habere, hîc subiicere, sumpto à prima eius Dictatura initio.

Anno itaq; DCCIII. Cæsar à M. Lepido Prætorē absens DICTATOR sine Magistro Equitum creatus est, comitorū habendorū, & feriarum Latinarū causa: quam Dictaturā postq̄ Romā venit, statim iniit: habitisq; comitiis, designatisq; in insequentē annū COSS. se ipso & P. Seruilio Isaurico, vndecimo postquam inierat die Dictatura se abdicauit.

Anno igitur sequenti DCCV. qui vndecimus fuit post primū ipsius consulatū, CAESAR COS. ITERVM fuit, cum P. Isaurico. Eodemq; anno postq; Pompeiū apud Pharsalū vicisset, intellecta Romæ cæde Pompeij DICTATOR ITERVM in annum integrū creatus est, quam Dictaturā ipse ante finem illius anni extra Italiam adhuc rebus circa Alexandriam gerendis intentus iniiit, assumpto Magistro Equitum M. Antonio.

Anno DCCVI. Cæsar secundā illam Dictaturā gessit, quam anno præcedenti inierat, vsq; ad annū Dictaturæ completū: & sub exitū ipsius anni à bello Alexandrino & Pontico Romā reuersus, habitis comitiis COSS. creauit, in reliquum anni tempus Q. Fusium Calenum & P. Vatinius: in sequentem autem annum se III. & M. Lepidum designauit.

Anno itaq; DCCVII. CAESAR III. cum M. Lepido Consul fuit: eodemq; anno Africa recepta Dictator in decenniū creatus, sub mensem Sextilem Romā ex Africa reuersus, tertiam Dictaturam iniiit, assumpto sibi Magistro Equitum M. AEmilio Lepido, & sub finem eiusdem anni in Hispaniam aduersus Pompeij liberos profectus est.

Anno DCCVIII. Cæsar post victoriā Hispaniensem opera Lepidi sui Magistri Equitum COS. IIII. sine conlega creatus est: quem consulatū serius, & maiori anni parte iam exacta iniiit: eodemq; anno sub mensem Sextile finito iam tertiæ Dictaturæ anno, Dictaturā quartā iniiit, M. Antonio Magistro Equitū sibi adsumpto: reuersusq; Romam ex Hispania mense Octobri, Dictaturæ honore cōtentus, Consulatu se abdicauit, suffectis in locū suū Q. Fabio Maximo & C. Trebonio Aspro. Quumq; in insequentem annū se v. & M. Antoniū COSS. designasset, Lepidū in locum M. Antonij Magistrū Equitū esse iussit: defunctoq; extremo anni die Q. Fabio altero COSS. C. Caniniū in reliquas anni horas cōsulatū gerere permisit: eodemq; hoc anno post victoriā Hispaniensem DICTATOR PERPETVVS creatus est.

Anno DCCIX. Cæsar v. & M. Antonius COSS. fuere: eodemq; anno Cæsar Dictatoris Perpetui titulo cum ipso statim consulatu vti cœpit. Cumq; eo anno in Parthos proficisci cogitaret, M. Antonio Consulatū in totum annū gesturo, & quòd M. Lepido in Galliam Narbonensem & Hispaniā citeriorē prouincias sibi à Cæsare decretas proficiscendū esset,

C. Octauiū in locum Lepidi sibi Magistrū Equitū in hunc annū adsciuit: in insequentem autem annum Cn. Domitium Caluinum Magistrum Equitum designauit. P. autem Dolabellam sibi in Consulatum substituit.

NOTARVM ET LITTERARVM SINGV- larium, dictionumq; contractiūs & per compendium tam in ipsis nummis q̄ adiuncta Fastorum parte scriptarum explicatio.

A. Aulus.	AP.F.AP.N. Appij filius Appij nepos.	C.F.C.N. Caij filius Caij nepos
A.A.A. F.F. Auro, Argēto, Aere, flando, ferundo.	A.P. Antonij Prætoris. Antonio cap. x. Num. primo.	C.F.M.N. Caij fili⁹ Marci nepos
ABDIC. Abdicauit.	A.P.F. Auro, siue Argento publico ferundo.	CAECIL. NIGR. Cæcilio Nigro
AED. CVR. Aedilis Curulis.	AR. AR.	CAEP. Cæpio.
Æ. AET.	APXIEP. MET. ἀρχιεπισκοπος	CAES. Cæsar.
A. F. Auli filius.	N. AV.	CASSI. Cassius.
A.F.A.N. Auli filius Auli Nepos	AVL. AVL.	CENS. Censores.
ALEXANDR. AEGYPT.	NG. AVG. Augur. Augusta.	CEST. Cestianus.
Alexandria Aegypti.	AYTOK. AYTOKPA, αὐτοκρατορ	C.I.V. Colonia Iulia Valētia, siue Victoria. Cæsare cap. iij. N. xij.
AN. AN.	A.XL. In Antonio cap. xj. Num. j.	CLOVI. Clouius.
AN. ANO. ANON. Antonius	AT. AT.	CN. Cneus. (pos)
ANT. AVG. Antonius Augur.	B. Αὐτοπορ.	CN.F. CN.N. Cnei fili⁹ Cnei nepos
AN. XV. PR. H. O. C. S. Annorū quindecim prætextatus hostē occidit, ciuem seruauit. Vel, Hostē occiso ciuem seruauit.	BRVT. Brutus.	CN.F. SEX N. Cnei fil. Sexti nepos.
Lepido capite, v. Nummo primo.	BER. Berytus.	COHORT. PRAET.
AP. Appius.	C. Caius.	Cohortis Prætoris.
	C.F. Caij filius.	COL. IVL. BER. Colonia Iulia Berytus.
		COL. IVL. COR. Colonia Iulia

lia Corinthus.	L. F. Lucij filius.	PROQ. Proquæstor vel proquæstore.
COR. Corinthus.	L.F.C.N. Lucij filius Caij nepos.	PROQ. P. Proquæstor prætorius, vel Prætoris.
COS. Consul.	L.F.L.N. Lucij filius Lucii nepos.	P.V.A. Prætorij vrbanj Antoniani. <i>Anton. cap. viij. N. ij. & xj. xij.</i>
COS. DES. Consul designatus.	L.F.P.N. Lucij filius Publii nepos.	Q. Quintus vel Quæstor.
D. Decimus.	L.F.Q.N. Lucij fili ⁹ Quinti nep.	Q.F. Quinti filius.
D.F.M.N. Decimi filius Marci ne	L. F. vel LVST. FEC. Lustrum fecit vel fecerunt.	Q.F.L.N. Quinti fili ⁹ Lucij nep.
DAC. Dacicus. (pos	LEG. Legatus, vel Legio.	Q.F.M.N. Quinti filius Marci nepos.
DES. Designatus.	LEG. PRI. Legio prima.	Q.F.Q.N. Quinti filius Quinti nepos.
DIC. DICT. Dictator.	LEN ^{VS} . VS. Lentulus.	Q. DES. Quæstor designatus.
DOMIT. Domitius.	LEP. LEPI. LEPID. Lepidus.	Q. P. Quæstor prætorius, siue prætoris.
EID. MR. Eidus vel Idus Mar-	L. GELL. Lucius Gellius.	Q. PROCOS. Quæstor prætoris.
E. ET. (tia.	LV. LV.	Q. VAR. QVART. Quartum.
EX. A. D. Ex ante diem.	M. Marcus.	QVIN. QVINT. QVIN ^{VS} Quintus.
EXERCIT. EXERCITVM.	M. F. Marci filius.	REF. Refecta.
Exercituum.	M.F.M.N. Marci filius Marci nep.	REG. Regni vel Regis.
EX. S. C. Ex Senatusconsulto.	M.F.Q.N. Marci filius Quinti ne	<i>Lepido cap. iij. Num. iij. & vj.</i>
F. Filius.	MAN. Manius. (pos.	R. G. C. Rei gerundæ causa.
F. F. Flando, feriundo.	MAN. F. Manij filius.	R. P. C. Reipublicæ cõstituendæ.
FLAV. Flavius.	MAN. F. MAN. N. Manij filius Manij	R. R. RVM.
G. Gaius.	MA. MA. (nep.	SAL. Salus.
Γ. Γειτορ.	MAG. EQ. Magister Equitum.	S. C. Senatusconsulto.
Γ. Γαιος.	MAM. Mamerus.	SER. Sertius.
GERMAN. Germanus.	MAM. F. M. N. Mameri filij Mar	SER. F. P. N. Seruij filius Publij
GER. Germanicus.	MR. MAR. (ci nep.	SEST. Sestius. (nepos
GELLI. Gellius,	MP. MP.	SEX. Sextus.
HIRTI. Hirtius.	MNI. Munatius.	SEX. F. SEX. N. Sexti filius Sex-
H. O. Hoste occidit, siue hoste oc-	MVSSIDI. Mulfidius.	ti nepos.
ID. IDIB. Idus. Idibus. (cilo.	N Numerius.	SEX. SEXT. Sextum.
II. Secundum.	N. NA vel AN.	SPINT. Spinter.
III. Tertium.	NE. NE.	T. Titus.
IIII. Quartum.	N. NT.	TA. TA.
IMP. R. P. C. Imperator Reipub.	O. occidit, vel occiso.	TE. TE.
constituendæ.	OCCIS. occisus.	TER. TERT. Tertium.
IMP. CONST. CAVSS. Imperij	OPT. optimo.	T. F. Titi filius.
constituendi causa.	P. Publius.	T. F. L. N. Titi filius Lucij nepos
IN M. M. E. IN E. L. F. E. vel	P. F. Publii filius.	TI. Tiberius.
IN MAG. MORT. EST IN E-	P. F. M. N. Publij filius Marci nep.	Θ. forsan ΘΕΩ. <i>Casare cap. x.</i>
IVS LOC. FACT. EST. In Ma-	P. F. P. N. Publij filius Publij nep.	V. Quintum. (Num. ij.
gistratu mortuus est, in eius lo-	PAR. Parthia vel Parthica.	VA. VA.
cum factus est.	PAZL. Paullione. <i>Casare cap. vj.</i>	VENTIDI. Ventidius.
IOV. OPT. MAX. SACR. Ioui	Num. ij.	VIC. AVG. Victoria Augusta,
Optimo Maximo sacrum.	P. CI. Prætor Ciliciæ forsan.	vel Augusti,
II VIR. Duumuir.	<i>Antonio cap. pr. Num. 26. & 31.</i>	VL. VL.
III VIR. Triumuir.	PERP. Perpetuo.	VR. VR.
IIIV. R. P. C. vel IIIVIR R. P. C.	PHIL. Philippi vel Philippenfis.	VM. VM.
Triumuir Reipub. cõstituendæ.	PLAET. CEST. Pletori ⁹ Cestian ⁹	X. Decimum.
IIIVIR A. A. A. F. F. Triumuir au-	P. M. vel PONT MAX. Pontifex	XIV. Decima quarta.
ro, argeto, ære flando, feriundo.	P. P. Pater patriæ. (Maximus.	XIIX. Decima octaua.
IIIVIR. Quattuoruir siue	PR. Prætor.	XXIV. Vigesima quarta.
Quartumuir.	PRAEF. Præfectus.	XXIIX. Vigesima octaua.
IIIVIR. A. A. A. F. F. Quattuoruir	PR. VRB. vel PRAEF. VRB.	
auro, argeto, ære flando, feriundo.	Præfectus vrbi.	
IIIVIR A. P. F. Quartumuir ar-	PRID. Pridie.	
gento, siue, auro publicè feriundo.	PROCOS. Procõsul v ⁹ Procõsule	
IV. Quartum.	PROPR. Proprætor vel p prætor.	
IVL. Iulia.	PR. A. Prætoria Antonij.	
K. KAL. Kalendis vel Kalendas.	<i>Anton. cap. x. Num. x.</i>	
L. Lucius.		

219

DICTIONVM ET INSCRIPTIONVM
Græcarum quæ in nummis passim leguntur
interpretatio.

In Casare Cap. primo.

Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ. C. Iulij Cæsaris Imperatoris. *Nummo. vij.*

ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Cæsar Imperator. *Nummo. ix.*

Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. C. Cæsar Imperator Pontifex Maximus. *Num. xij. & xv.*

Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β. C. Cæsar Imperator Consul iterum. *Num. xx.*

ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β. Caius Iulius Cæsar Imperator Dictator iterum. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ. C. Iulius Cæsar Consul tertium. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡΟΣ C. Iulij Cæsaris Imperatoris Dictatoris. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ. C. Iulius Cæsar Deus, siue Diuus. *Num. lix.*

Cap. II.

ΙΛΙΩΝ ΒΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Iliensium nouo hominū cætu secundo frequentatorum, vel deductis nouis colonis secundo frequentatorū. ΒΙΣ pro ΔΙΣ. & ΚΟΡΟΣ inter cetera hominum cætum siue multitudinem significat. *Num. ij.*

Cap. IIII.

ΚΟΙΝΟΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. Communis siue Communitas Alexandrinorum.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. Thessalonicensium. *Num. ij.* (*Num. pri.*)

ΠΟΥΒΑΙΟΣ ΣΟΥΠΙΚΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ. Publius Sulpicius Rufus. *Num. iij.*

Cap. V.

ΚΟΥΙΝΤ. ΚΙΚΕΡΩΝ. Quintus Cicero. *Num. xj.*

Cap. IX.

ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ. Pontifex Maximus Augur. *Num. xv.*

In Lepido Cap. pri.

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. M. Lepidus Imperator Triumuir. *Num. ij.*

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. M. Lepidus Pontifex Maximus. *Num. v.*

Cap. V.

ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Triumuir. *Num. xj.*

Cap. VI.

ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΩΝ. Communitas Alexandrinorum. *Num. iij.*

Cap. VII.

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓΑΣ. M. Lepidus Triumuir Imperator Pontifex Maximus. *Num. v. & vij.*

In Antonio. Cap. pri.

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. M. Antonius Imperator tertium. *Num. xvij.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Antonius Imperator Triumuir. *Num. xx.*

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

M. Antonius Imperator Augur Triumvir. *Num. xxv. xxvij. xxxiiij. & .xliij.*

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

M. Antonius Imperator tertium Triumvir. *Num. xxxvj.*

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤ. ΚΑΙ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ.

Antonij Imperatoris & Cleopatraz Reginaz. *Num. xl.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΩΜΗΣ. Antonius. Romaz. *Num. xliij.*

Μ. ΑΝΤ. ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΚΑΤΑΔΟΥΛΩΣΗΣ.

M. Antonius Armenia deuicta. *Num. lvj.*

Cap. IIII.

ΕΦΕΣΙΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ. Ephesiorum nouo hominum cœtu, *vel deductis*
nouis colonis frequentatorum. *Num. viij.*

Cap. V.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΟΔΙΩΝ. Antonius. Rhodiorum. *Num. vij & ix.*

Cap. VII.

ΚΟΙΝΟΝ. ΠΡΟΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ.

Communitas prima Tripolitanorum. *Num. pri.*

ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. Communitas Tripolitanorum. *Num. iij.*

Cap. X.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΑΡΜΕΝ // // // // //.

Regina Cleopatra Armen // // // // // *Nummo. iij.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. Reginaz Cleopatraz. *Num. vj.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗΡΑ. Regina Cleopatra
omnium *sive* vniuersi seruatric. ΟΣΣΑΝ *quasi dicas* ΟΣΣΑ ΑΝ. *Num. vij.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗΡΑΣ. Reginaz Cleo-
patraz omnium *sive* vniuersi seruatricis. *Num. ix.*

ΝΙΚΟΠ. ΗΡΩΔΗΣ. Nicopolis. Herodes. *Num. xij.*

Cap. XI.

ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. Cæsareensium. *Num. ij. & xj.*

ΚΑΙΣΑΡΕΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. Cæsareaz Metropolis. *Num iij.*

ΑΥΤΟΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Imperator Antonius Augur Triumvir. *Nummo. vj.*

TITVLI CAESARIS, LEPIDI, ET ANTONII,
qui diuersis in nummis sparsi & diuisi leguntur.

Cesaris.

- CAESAR. *Cap. pr. Num. 2. & alijs.*
 CAESAR IMPERATOR. *Cap. pr. Num. pr. 3. 6. & alijs.*
 ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 9.*
 C. CAESAR IMPERATOR. *Cap. pr. Num. 12.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 7.*
 CAESAR IMPERATOR PONTIFEX MAXIMVS. *Cap. pr. Num. 14.*
 Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. *Cap. pr. Num. 13. & 15.*
 C. CAESAR C. F. IMPERATOR ITERVM. *Cap. 3. Num. 7. & 10.*
 CAESAR IMP. TERTIVM. *Cap. 5. Num. 4.*
 CAESAR DICTATOR. *Cap. pr. Num. 16. 17. 18. & alijs.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 24.*
 C. CAESAR IMPERATOR CONSVL ITERVM. *Cap. 4. Num. 8.*
 Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β. *Ca. pr. Num. 20.*
 ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β. *Ca. pr. Nu. 22*
 CAESAR DICTATOR ITERVM. *Cap. 3. Num. 12.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ. *Cap. pr. Num. 23.*
 C. CAESAR COS. TERTIVM. *Cap. pr. Num. 26.*
 CONSVL TERTIVM DICTATOR ITERVM AVGV PONT.
 MAX. *Cap. 9. Num. 1. & 2.*
 C. CAESAR DICTATOR TERTIVM. *Cap. 5. Num. 2. Cap. 9. Num. 10.*
 CAESAR DICTATOR TERTIVM PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 25.*
 CAESAR AVGV PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 27.*
 CAESAR IMP. AVGV PONT. MAX. *Cap. 9. Num. 6.*
 ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ;
Cap. pr. Num. 9. & Cap. 9. Num. 15.
 CAESAR PONT. MAX. DICT. TERTIVM. *Ca. pr. Num. 28.*
 CAESAR IMP. QVARTVM. *Cap. pr. Num. 29. Cap. 9. Num. 12.*
 CAESAR IMP. III. DICT. III. *Cap. 5. Num. 10. & 8.*
 CAESAR DICT. QVART. *Cap. pr. Num. 32.*
 CAESAR IMP. QVART. AVGV PONT. MAX. COS. QVART.
 DICT. QVARTVM. *Cap. pr. Num. 29. & Cap. 9. Num. 17.*
 CAESAR PARENS PATRIAE. *Cap. pr. Nu. 31.*
 C. CAESAR PARENS PATRIAE. *Cap. 10. Num. 3.*
 CAESAR AVGV IMP. QVINTVM COS. QVART. DICT.
 QVART. PARENS PATRIAE. *Ca. pr. Nu. 33. & Cap. 9. Num. 13.*
 CAESAR DICTATOR PERPETVO. *Cap. pr. Num. 35. 38. & 41.*
 C. CAESAR DICT. PERPETVO. *Ca. pr. Nu. 37.*
 CAESAR COS. QVINT. DICT. PERPETVO. *Cap. pr. Num. 36.*
 CAESAR AVGV IMP. SEXTVM COS. QVINT. PONT. MAX.
 DICT. PERPETVO. *Cap. pri. Num. 34. & Cap. 9. Num. 22.*
 C. CAESAR COS. QVINT. IMP. SEXT. DICT. PERPETVO. *Ca. 9. Nu. 24.*
 CAESAR AVGV PONT. MAX. COS. V. DICT. PERPETVO. *Ca. 9. Nu. 20*
 DIVVS IVLIVS. *Cap. pr. in fine pluribus locis.*
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ. *Cap. pr. Num. 59.*

Lepidi.

- M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS PRAEFECTVS VRBIS. *Ca. 2. Nu. 5.*
 M. AIMILIVS M. F. Q. N. PROPRAETOR. *Cap. 5. Num. 5.*
 LEPIDVS. *pluribus locis.*
 M. LEPIDVS IMPERATOR. *Cap. pr. Num. pr.*
 LEPIDVS IMP. PONT. MAX. *Cap. 4. Num. 2.*
 M. LEPIDVS TRIVM VIR REIPVBLICAE CONSTITVENDAE.
Cap. pr. Num. 3. & 4.

M. LEPIDVS PONT. MAX. III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 6. 7. 9. & Cap. 7 Num. 11.*

M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ *Ca. pr. Nu. 5 & Ca. 5. Nu. 11.*

M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 8. & 12.*

M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. *Cap. 7. Num. 5. & 7.*

M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Num. 2.*

M. LEPIDVS IMP. ITERVM. *Cap. 6. Num. 9.*

(*& 17.*)

M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. III VIR R. P. C. *Cap. pr. Nu. 15. 16.*

M. LEPID. IMP. ITER. PROCOS. III VIR R. P. C. *Cap. 5. Num. 8. & 7.*

M. LEPIDVS PONT. MAX. III VIR R. P. C. COS. ITER. *Cap. pr. Num. 18.*

M. LEPIDVS PONT. MAX. IMP. ITER. COS. ITER. III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 20. & Cap. 7. Num. 9.*

M. LEPIDVS PONT. MAX. III VIR ITER. R. P. C. *Cap. pr. Num. 19.*

LEPIDVS P. M. IMP. ITER. III VIR ITER. R. P. C. *Cap. 7. Num. 8.*

M. LEPIDVS PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 22. 24.*

LEPIDVS PONT. MAX. *Num. 23.*

Antonij.

M. ANTONIVS. *Cap. 2. Num. pr. & alijs pluribus.*

ANTONIVS IMP. *Cap. pr. Num. 7. Cap. 2. Num. 8 & alijs.*

M. ANTONIVS IMP. *Cap. pr. Num. 1. 2. 3. & alijs.*

ANTONIVS IMP. AVGV R. *Cap. 3. Num. 5.*

M. ANTONIVS IMPERATOR REIPVBLICÆ CONSTITVENDÆ.

Cap. pr. Num. 9. 10. 11. 12.

M. ANTONIVS III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 18. 21. & alijs.*

M. ANTONIVS IMP. III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 19. 22. 24. Cap. 5. Num. pr.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚ. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Num. 20.*

ANT. AVGV R IMP. III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 28.*

M. ANTONIVS IMP. AVGV R III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 26. 29. 30 & alijs.*

M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Cap. pr. Num. 25. 27. & 42.

M. ANTONIVS IMP. ITERVM. *Cap. pr. Num. 13.*

M. ANTONIVS IMPER. III. *Cap. pr. Num. 15. & 16.*

M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. *Cap. pr. Num. 17.*

M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr.*

ANTONIVS AVGV R IMP. III. *Cap. 6. Num. 4.*

(*Num. 36.*)

ANTONIVS AVGV R IMPERATOR TERTIVM COS. DESIGNATVS ITERVM ET TERTIVM III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 46.*

ANTONIVS AVGV R COS. DES. ITER. ET TER. IMP. TERTIO III VIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 37. & Cap. 7. Num. 4.*

M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER. ET TER. III VIR R. P. C.

Cap. pr. Num. 38. 43. & 45. Cap. eod. Num. 41. & Cap. 7. Num. 7. & alijs.

M. ANT. IMP. AVG. COS. DES. ITER. ET TER. III VIR R. P. C. *Ca. pr. Nu. 39.*

M. ANTON. M. F. M. N. AVG. IMP. TER. COS. DESIG. ITER. ET TER. III VIR R. P. C. *Cap. 4. Num. 12. & 5. Cap. 5. Num. 6. & 3.*

M. ANTONIVS M. F. M. N. AVGV R IMP. TER. III VIR R. P. C. COS. DESIG. ITER. ET TERT. *Cap. 5. Num. 8. & 10.*

ANTONIVS AVGV R IMP. III. COS. DES. III. III VIR R. P. C. *Ca. pr. IMP. ANTONIVS. Cap. pr. Num. 5. 7.*

(*Num. 48.*)

ΑΥΤΟΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. 11. Num. 6.*

IMP. ANT. AVGV R III VIR R. P. C. IMP. III. *Ca. pr. Nu. 50. & Ca. 7. Nu. 6. 10. 12.*

IMP. ANTONIVS AVGV R III VIR ITER. R. P. C. *Cap. pr. Num. 52. 54. 55. & 57. & Cap. 4. Num. 3.*

IMP. ANTONIVS AVG. COS. ITER. DES. TER. III VIR ITER. R. P. C. IMP. TERTIO. *Cap. pr. Num. 49. & Cap. 7. Num. 10. & 12.*

IMP. ANTON. AVGV R COS. DES. III. IMP. III. *Cap. 6. Num. 6.*

IMP. ANTON. AVG. IMP. III. COS. DES. III. III VIR II. R. P. C. *Cap. pr. Num. 51.*

PARTES AVERSAE NUMISMATVM QVAE 223
hoc opere continentur suis quæque capitibus attributæ.

In Cæsare.

Caput Primum his litteris inscriptum, CAESAR IMP.

A parte auersa siue posteriori, Venus victrix, & litteræ, M. METTIVS. *Cap. 2. Nummo. 13.*

Cap. II. CAESAR.

Caput M. Antonij, M. ANTON. IMP. *Cap. 8. Num. 4.*

III. CAESAR IMP.

Nomen Triumviri monetalis decussatim descriptum. L. LIVINEIVS. C. F.

REGVLVS III VIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 10.*

III. CAESAR.

Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda siue pertica agri mensoria,

TI. SEMPRONIUS GRACCVS. Q. DES. *Cap. 6. Num. 4.*

V. nullis inscriptum litteris quàm S. C.

Huic capiti plura & diuersa subiiciuntur symbola, & primùm Cæsar togatus ramulum tenens in sella sedens, cui Victoria à tergo lauream imponit capiti.

CAESAR IMP. TER. *Cap. 5. Num. 4.*

Item illud quod proximè præcedenti Cap. III. subiicitur, Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda. TI. SEMPRONIUS GRACCVS Q. DES. *Cap. 6. Num. 4.*

Tertiò, Sacerdos agens iugum bouum sulcum aratro ducens. TI. SEMP. GRACC. Q. DES. *Cap. 6. Num. 9.*

Quartò, Gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus & albogalerus, siue pileus flaminis. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 9. Num. 16. & 18.*

VI. CAESAR IMP.

Venus Genetrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 21.*

VII. Γ. ΙΟΥΑΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ.

Elephas cum litteris peregrinis incognitis siue Punicis vt quibusdã videtur. *Cap. 2. Num. 4.*

VIII. nullis inscriptum litteris.

Venus Galeam & Clypeum tenens astans aræ cum aquila signo militari.

CAESAR DIC. PERP. *Cap. 2. Num. 12.*

Venus Fœlix caduceum tenens. L. FLAMINIUS. III VIR. *Cap. 2. Num. 23.*

Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda. TI. SEMPRONIUS GRACCVS Q. DESIG. *Cap. 6. Num. 6.*

Sacerdos agens iugum bouum & sulcũ aratro ducens. C. CAESAR IMP. TI. SEMP. GRAC. Q. DES. EX S. C. *Cap. 5. Num. 7.*

Nomen III viri monetalis decussatim scriptum. L. FLAMINIUS T. F. L. N.

III VIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 3.*

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS Q. DESIGN. *Cap. 8. Num. pr.*

Gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus, Pileus flaminis.

L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 9. Num. 16.*

Lituus, Patella, Capeduncula, CAES. AVG. PONT. MAX. COS. V.

DIC. PERP. *Cap. 9. Num. 20.*

IX. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ.

Tripus. ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. *Cap. 9. Num. 15.*

X. sine litteris.

Taurus. L. LIVINEIVS REGVLVS. *Cap. 8. Num. 10.*

XI. CAESAR IMPER.

Venus victrix. M. METTIVS. *Cap. 2. Num. 15.*

XII.

XXVIII. CAESAR P. M. DIC. TER.

Nomen iiii viri monetalis decussatim descriptum. Q. TVLLIVS M. F. CICERO.

IIII VIR. A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 8.*

Caput Lepidi. M. LEPIDVS IMPER. *Cap. 8. Num. 7.*

XXIX. CAESAR IMP. QVART.

AVGV R PONT. MAX. COS. QV AR. DIC. QV AR. *Cap. 9. N. 17.*

XXX. Velatum nec vllis inscriptum litteris.

Sella cui impositæ sunt binæ laureæ inter quas vrnula. C. CAESAR COS.

QVINT. IMP. SEX. DIC. PERP. *Cap. 9. N. 24.*

XXXI. CAESAR PARENS PATRIAE.

Nomen iiii viri monetalis decussatim scriptum. C. COSSVTIVS MARIDI-

ANVS IIII VIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 5.*

XXXII. CAESAR DICT. QVART.

Pallas siue Bellona in bigis. M. METTIVS. *Cap. 5. Num. pr.*

L. MVNATI. PLANCVS PRAEF. VRB. *Cap. 8. Num. 5.*

Bos coronatus immolandus ad aram. IOV. OPT. MAX. SACR. *Cap. 9. N. 8.*

XXXIII. CAESAR AVGV R IMP. QVIN. COS. QV AR.

Capeduncula, Securis, Tripus, Vrnula. DICT. QVART. PARENS PATRIAE.

Cap. 9. Num. 13.

XXXIIII. CAESAR AVGV R IMP. SEXT. COS. QVINT.

Sella cui imposita est laurea, & fasces hinc inde. PONT. MAX. DIC. PERP. *Cap. 9. N. 22.*

XXXV. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus victrix. C. MARIDIANVS. *Cap. 2. Num. 24.*

XXXVI. CAESAR COS. QVINT. DICT. PERP.

Venus Genetrix. M. METTIVS. *Cap. 2. N. 12.*

XXXVII. C. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus assistens arx galeam & hastam tenens. C. COSSVTIVS MARIDIANVS. *Cap. 2. N. 10.*

Caesar Togatus in sella confidens cui Victoria coronam à tergo capiti admouet.

Ex s. c. *Cap. 5. Num. 6.*

XXXVIII. CAESAR DICT. PERP.

Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*

XXXIX. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus insidens clypeo orbe pedibus subiecto. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 17.*

Venus victrix stans. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. N. 19. & 22.*

Nomen iiii viri monetalis decussatim descriptum. L. MYSSIDIVS LONGVS

IIII VIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 12.*

Caduceus & Fascis decussata, securis, orbis, & dextræ iunctæ. L. BVCA. *Cap. 9. N. 19. & 21.*

XLI. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus Genetrix. L. BVCA. *Cap. 2. N. 18.*

Dextræ iunctæ, fascis & Caduceus decussata, Orbis & Securis. L. BVCA. *Cap. 9. Num. 21.*

XLIII. DIVI IVLI.

Venus victrix. L. AEMILIVS BVCA. *Cap. 2. N. 16. & L. BVCA. N. 18.*

Caesar triumphans in quadrigis elephantum. *Cap. 5. Num. 3.*

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS. *Cap. 8. Num. 3.*

XLIIII. DIVO IVLIO.

Cæsar sedens ante aram Martis Victoriolam palma sinistra tenens. *Cap.2. Num.8.*
 Templum Iulij cum simulachro ipsius. P. LENTVLVS MARCELLIN.
 AED. CVR. *Cap.10. Num.pr.*

XLV. DIVI IVLI.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS Q. DESIGN. S. C. *Cap.8. Num.pr.*

XLVI. DIVVS IVLIVS.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.14.*

L. MVNATI. PLANCVS PRAEF. VRB. *Cap.8. Num.5.*

XLVII. DIVO IVLIO.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS. *Cap.8. Num.3.*

XLVIII. DIVVS IVLIVS.

Cæsar sedens ante aram Martis victoriam palma sinistra tenens. *Cap.2. Num.8.*

XLIX. Capita Cæsarum & Augusti aduersa.

DIVOS IVLIVS. DIVI F.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap.4. Num.4.*

M. AGRIPPA L. F. COS. DES. *Cap.10. Num.7. &*

M. AGRIPPA COS. DESIG. *Num.9.*

L. nullis inscriptum litteris cum astro supra verticem.

Caput M. Antonij. M. ANTON. IMPER. III. *Cap.8. Num.6. &*

M. ANTO. IMP. R. P. C. *Num.9.*

LI. Capita Cæsarum & Augusti aduersa.

DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Navis turrata. C. I. V. *Cap.4. Num.12.*

LII. DIVOS IVLIVS.

Sydus Iulium siue Cometes. *Cap.10. Num.6.*

LIII. DIVO IVLIO.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.19.*

LIIII. DIVI IVLI.

Nomen IIII viri monetalis. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS. IIIIVIR

A. A. A. F. F. *Cap.7. Num.12.*

LV. DIVVS IVLIVS.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap.4. N.4. & 6.*

Cometes. *Cap.10. N.5.*

LVI. nullis inscriptum litteris cum astro supra verticem.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.14.*

Cometes. DIVI IVLI. *Cap.10. Num.8.*

LVII. DIVVS IVLIVS.

Victoria cum caduceo in dextra & serpente ante pedes. IMP. CAES. TRAIAN.

AVG. GER. DAC. P. P. REST. *Cap.10. Num.11.*

LVIII. Capita Cæsarum & Augusti aduersa.

DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Prora navis. *Cap.4. Num.10.*

LIX. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ.

Stella. *Cap.10. Num.4.*

LX. Capita Cæsarum & Augusti aduersa. DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Prora navis. *Cap.4. Num.10.*

In Lepido.

Caput primum. M. LEPIDVS IMPER.

Concordia. C. VIBIVS VARVS IIIIVIR A. P. F. *Cap.2. Num.3.*Caput Iulij Cæsaris. CAESAR P. M. DIC. TER. *Cap.2. Num.11.*Statua Lepidi equestris. S. C. *Cap.5. Num.10.*

II. M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput foeminae turritum. ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. *Cap.6. Num.3.*

III. M. LEPIDVS. IIIIVIR R. P. C.

Mars hastam dextra, gladium siue Parazonium sinistra tenens. M. MVSSIDIVS.

T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap.2. Num.10.*Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap.3. Num.7.*

III. M. LEPIDVS IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap.3. Num.7.*

V. M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ.

Nauis siue Triremis siue alia. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap.5. Num.11.*

VI. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Statua Lepidi equestris togata. Ex. S. C. *Cap.5. Num.12.*

VII. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR. R. P. C.

Caput Augusti. CAESAR IMP. IIIIVIR. R. P. C. *Cap.3. Num.9.*

VIII. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Tria signa militaria. Ex S. C. *Cap.5. Num.9.*

IX. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. CAESAR IMP. IIIIVIR. R. P. C. *Cap.3. Num.9.*

X. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Dextræ iunctæ caduceū tenentes. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F.

XI. nullis inscriptum litteris. (*Cap.5. N.12.*)Concordia. C. VIBIVS VARVS. *Cap.2. Num.pr.*

Vrnula, Lituus, Capeduncula, Culter victimarius. M. LEPIDVS PONT. MAX.

IIIIVIR R. P. C. *Cap.7. Num.11.*

XII. M. LEPIDVS IMP: PONT. MAX: IIIIVIR: R. P. C.

Caput Antonij: M. ANTONIVS IMP. AVGV. IIIIVIR: R. P. C. *Cap.3. N.4.*

XIII. M. LEPIDVS: PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Antonij. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. L. GELLI Q. P. *Cap.3. N.6.*Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap.4. N. pr.*& C. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. eod. N.3.*

XIIII. nullis inscriptum litteris, & velatum.

Equi duo decurrentes. P. SEPVLLIVS MACER: *Cap.2. Num.8.*Lepidus habitu Pontificali astans Tripodi. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.7. Num.2.*

XV. M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT: MAX: IIIIVIR R. P. C.

Mars. P. CLODIVS M. F. *Cap.2. Num.12.*Lituus, Tripus, Capeduncula. Ex S. C. *Cap.7. Num.pr.*

XVI. M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Equi duo decurrentes. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.8.*

Statua Lepidi Equestris loricata & paludata. SALVS PROVINCIARVM

AFRICAЕ S. C. *Cap.6. Num.2.*

XVII. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Vesta. L. REGVLVS IIIIVIR A. P. F. *Cap.7. Num.6.*

XVIII. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. COS. ITER.
Concordia. C. VIBIVS VARVS. *Cap. 2. Num. pr.*

XIX. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C.
Dextræ iunctæ caduceum tenentes. SAL. GENERIS HVMANI. *Cap. 3. N. pr.*
Caput M. Antonij. IMP. ANTONIVS AVGV. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. N. 5 & 8.*
Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. N. 10.*
& IMP. CAESAR DIVI F. PONT. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. eod. N. 12.*

XX. M. LEPIDVS PONT. MAX. IMP. ITER.
Sella cui fulgur incumbit siue Puluinar Iouis. COS. ITER. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 7. N. 9.*

XXI. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C.
Tripus inter duos fasces. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. Num. 3.*

XXII. M. LEPIDVS PONT. MAX.
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 8.*

XXIII. LEPIDVS PONT. MAX.
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 8.*

XXIII. M. LEPIDVS PONT. MAX.
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 5.*
Lepidus habitu Pontificali Tripodi astans. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. N. 2.*

In Antonio.

Caput Primum. M. ANTONI. IMP.
Caput Augusti. C. CAESAR IMP. *Cap. 4. Num. 11.*

II. M. ANTON. IMP.
Caput Iulij Cæsaris. CAESAR. *Cap. 2. Num. 4.* & CAESAR DIC. *Cap. eod. N. 6.*

III. M. ANTONIVS IMP.
Caput cum quinque spicis in vertice. CAESAR D. F. *Cap. 4. Num. 2.*
III. IMP.

Caput Solis radiatum. M. ANTONIVS IIIIVIR R. P. C. *Cap. 5. N. 12.*
V. ANTONIVS. IMP.

Tria signa militaria. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 8. Num. 4.*
VI. IMP.

Aquila fulmini insistent. C. SOSIVS. *Cap. 5. N. 2.*
VII. ANTONIVS IMP.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. *Cap. 4. Num. 11.*
VIII. Capita Antonij & Augusti auersa. IMP. DIVI F.
Prora nauis. *Cap. 7. Num. 11.*

IX. ANTON. IMP. R. P. C.
Caput Iulij Cæsaris. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

X. M. ANTONIVS IMP. R. P. C.
Caput Iulij Cæsaris. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

XI. M. ANTO. IMP. R. P. C.
Caput Iulij Cæsaris. CAESAR DIC. *Cap. 2. N. 6. & iterum N. 7. nullis inscriptū litteris.*

XII. M. ANTONIVS IMP. R. P. C.
Cornucopia. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 6. Num. 11.*

XIII. M. ANT. IMP. ITER.
Duo Togati in substructione rotunda siue septis consistentes sortes ex urnis educentes.
L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 6. Num. 2.*

XIIII. nullis inscriptum litteris.

Caput Caduceus. ANTONIVS IMP. *Cap. 2. Num. 8.*

Caput Caduceus inter geminū Cornucopiæ. M. ANT. IMP. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 2. N. 10.*

Caput Capeduncula, Culter victimarius, Lituus, Vrnula, Patella.

IMP. ANT. AVG. IIIIV. ITER. R. P. C. *Cap. 4. Num. 3.*

Caput Solis radiatum. M. ANTON. IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 5. Num. pr.*

IMP. ANTON. AVGVRCOS. DES. III. IMP. IIII. *Cap. 6. Num. 6.*

XV. M. ANTON. IMPER. III.

Caput Iulij Cæsaris. *Cap. 2. Num. 7.*

XVI. M. ANTONI. IMPER. III.

Caput Iulij Cæsaris. CAESAR. *Cap. 2. Num. 4.*

XVII. M. ANTONΙΩΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Γ.

Caput Cleopatrx. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ////////////// ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. *Ca. 10. Num. 6*

XVIII. M. ANTONIVS IIIIVIR R. P. C.

Caput Diui Iulij. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

Mars. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 6. Num. 1.*

Cornucopiæ. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 6. Num. 11.*

XIX. ANTONIVS IMP. IIIIVIR R. P. C.

Antonij, Augusti, & Lepidi Triumvirorum capita. IIIIVIR C. MARIVS PR. Q.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 7.* (*Cap. 2. Num. 5.*)

XX. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚ. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Figura capite turricto cū Cornucopiæ & clauo gubernaculi. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. *Ca. 11. N. 2.*

XXI. M. ANTONIVS IIIIVIR. R. P. C.

Mars. P. CLODIVS M. F. *Cap. 6. Num. 3.*

XXII. ANTONIVS IMP. IIIIVIR. R. P. C.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 7.*

XXIII. M. ANTONIVS IMP. IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

XXIIII. ANT. IMP. IIIIVIR R. P. C.

Concordiæ simulachrum. CONCORDIA PRAETORIANORVM P. V. A.

Cap. 8. Num. 11.

Prora nauis. CN. DOMIT. AHENOBARBVS IMP. *Cap. 10. Num. 8.*

XXV. Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩ-
ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Cleopatrx. ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗ-
ΡΑΣ. *Cap. 10. Num. 9.*

XXVI. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C.

M. BARBAT. P. CI.

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. COS IIIIVIR R. P. C. *Ca. 3. Nu. 7. 6*

CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. eod. Num. 9.*

XXVII. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΟΙΩ-
ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Sarapidis siue Osiridis. ΡΟΔΙΩΝ. *Cap. 5. Num. 9.*

XXVIII. ANT. AVG. IMP. IIIIVIR R. P. C.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 9.*

XXIX. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. A. NERVA PROQ. P.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

- Caput L. Antonij. L. ANTONIVS COS. *Cap. 6. Num. 5.*
 XXX. M. ANTONIVS IMP. AVGV. IIIIVIR R. P. C.
 Caput Lepidi. M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. *Ca. 3. N. 4.*
 Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 9.*
 XXXI. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. M. BARBA. P. C. I.
 Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*
 XXXII. ANT. IMP. AVGV. IIIIVIR R. P. C. L. GELL. Q. P.
 Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 11.*
 XXXIII. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. M. BARBAT. Q. P.
 Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 11.*
 Caput L. Antonij. L. ANTONIVS COS. *Cap. 6. Num. 5.*
 XXXIII. M. ANTONIOΣ ΑΥΤΟΚΡ. ΟΙΩ-
 ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.
 Tripus. ΕΦΕΣΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Cap. 4. Num. 8.*
 XXXV. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. L. GELL. Q. P.
 Caput Lepidi. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 6.*
 Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 9.*
 XXXVI. M. ANTONIOΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙ-
 ΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.
 Caput Cleopatraz. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΣΣΑΝ ΣΟΤΗΡΑ. *Ca. 10. N. 7.*
 XXXVII. ANTONIVS AVGV. COS. DES. ITER. ET TER.
 M. SILANVS AVG. Q. PROCOS. *Cap. 6. Num. 8.*
 Thiara Parthica cum arcu & sagitta. IMP. TERTIO IIIIVIR R. P. C. *Cap. 7. Nu. 4.*
 XXXVIII. Antonij & Cleopatraz capita aduersa. ANTON. IMP. COS.
 DESIG. ITER. ET TER. IIIIVIR R. P. C.
 Navis Antonij Prætoria, siue Triremis, siue alia maior. L. GELL. L. F. POPLICOLA.
 M. OCTAVI. Q. //////////////// PRAETORI. ANT. *Cap. 10. Num. 3.*
 Duæ naues. M. BARBAT. PROP. PR. A. *Cap. 10. Num. 10.*
 XXXIX. M. ANT. IMP. AVG. COS. DES. ITER. ET TER. IIIIVIR R. P. C.
 Dextræ iunctæ signū militare nauale tenentes. CONCORD. EXERCIT. *Ca. 3. Nu. 5.*
 XL. Capita Antonij & Cleopatraz. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤ. ΚΑΙ
 ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ.
 Victoria insistentis proræ navis. ΚΟΙΝΟΝ. ΠΡΩΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. *Ca. 7. N. pr.*
 & iterum, ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. *Cap. eod. Num. 3.*
 XLI. M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER. ET TER.
 Ara rotunda inter duos angues. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 7. Num. 7.*
 XLII. Capita Antonij & Cleopatraz. Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑ-
 ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.
 Duæ nauium proræ, alteri insistent Victoria. ΝΙΚΟΠ. ΗΡΩΔΗΣ. *Cap. 10. N. 12.*
 XLIII. Capita M. Antonij & Cleopatraz. Μ. ΑΝΤΟΝ. IMP. COS. &
 DESIG. ITER. ET TER. IIIIVIR R. P. C.
 Navis Antonij Prætoria. P. CANIDIVS CRASSVS LEG. A. P. *Cap. 10. N. pr.*
 XLIII. Capita Antonij & Cleopatraz. ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΩΜΗΣ.
 Caput Casarionis Casaris ex Cleopatra filij. //////////////// ΚΑΙΣΑΡΩΣ. //////////////// *Ca. 10. Nu. 11.*
 XLV. Capita Antonij & Cleopatraz. ANT. IMP. COS. DESIG.
 ITER. ET TER. IIIIV. R. P. C.

Nautis Antonij Pratoria. P. CANIDIVS CRASSVS LEG. A. P. *Cap.10. Num. pr.*
 Dux naues. M. BARBAT. PROPR. P. R. A. *Cap.10. Num.10.*

XLVI. ANT. AVG. IMP. TER. COS. DES. ITER.
 ET TER. III VIR R. P. C.

Tria signa militaria. CONCORDIA EXERCITVVM. *Cap.8. Num.6.*

XLVII. Capita Antonij & Cleopatrx. M. ANTONIVS IMP.
 COS. DESIG. ITER. ET TER.

Simulachrum muliebre insitens arx rotundæ inter duos angues. III VIR. R. P. C.
Cap.7. Num.9.

XLVIII. ANTON. AVG. IMP. III. COS.
 DES. III. III VIR R. P. C.

ANTONIVS AVG. IMP. III. *Cap.6. Num.4.*

Victoria. PAR. *Cap.7. Num.2.*

XLIX. IMP. ANTON. AVG. COS. ITER. DES.
 TER. IIIV. ITER R. P. C.

Trophæum. IMP. TER. *Cap.7. Num.10.&12.*

L. IMP. ANT. AVGV R III VIR R. P. C.

Victoria in bigis. P. VENTIDI. P. F. PR. COS. *Cap.7. Num.5.*

Thiara Parthica cum arcu & sagitta. IMP. TER. *Cap.7. Num.6.*

Trophæum. IMP. TER. *Cap.7. Num.10.&12.*

LI. IMP. ANTON. AVG. IMP. IIII. COS.
 DES. III. III VIR II. R. P. C.

Palma arbor in corona hederacea. ALEXANDR. AEGYPT. *Cap.10. Num.5.*

LII. IMP. ANTONIVS AVGV R III VIR ITER. R. P. C.

Caput Lepidi. M. LEPIDVS PONT. MAX. III VIR ITER. R. P. C. *Ca.4.N.4*

Victoria. PAR. *Cap.7. Num.2.*

LIII. ANTONI. ARMENIA DEVICTA.

Caput Cleopatrx. CLEOPATRAE REGINAE REGVM FILIORVM
 REGVM. *Cap.10. Num.2.*

LIIII. IMP. ANTONIVS AVGV R III VIR ITER. R. P. C.

Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. III VIR ITER. R. P. C. *Cap.4. Nu.7*

LV. IMP. ANTONIVS AVGV R III VIR ITER. R. P. C.

Caput Lepidi. LEPIDVS PONT. MAX. III VIR ITER. R. P. C. *Cap.4. Num.6*

Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. III VIR ITER. R. P. C. *Ca.4. Num.7*

& iterum, IMP. CAESAR DIVI F. PONT. III VIR ITER, R.P.C. *Ca. eod. Nu.9*

LVI. M. ANT. ARMENIAS KATAΔΟΥΛΩΣ. // // // //

Caput Cleopatrx. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΑΡΜΕΝ. // // // // ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. *Cap.10.N.4*

LVII. IMP. ANTONIVS AVG. III VIR ITER. R. P. C.

Victoria Trophæo astans. *Cap.7. Num.8.*

LIX. Caput Antonij in medio Laureæ coronæ nullis inscriptum litteris.

Mulier capite turrata Cornucopiæ & ramum dextra tenens. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ.

Cap. 11, Num.11.

AD LECTOREM.

Quia inter numismata Caesaris, quae praesens tibi liber exhibet, quaedam aliter à nobis atq. ab Aenea Vico in primo illo ipsius Imperatorum numismatum libro sunt expressa, ne quis ignorantia quadam aut incuria id putet esse factum, potius q̄ studio aut certo iudicio, quod scilicet in ipsis archetypis illa ita spe demur, visum est eos nummos hinc subijcere, qui à nobis fidelius aliquando quàm ab Aenea redditi sunt. Quod eo magis animo, quàm aliena carpendi libidine à me fieri, candidè lector, credas velim. Interim Aeneae nostri errores non tam insculptae aut negligentiae imputans, quàm eundem facile excusans: quod in nummos vetustatis iniuria detritos, mutilatos, aut alioqui minus integros ipsum incidisse mihi perquam libenter persuadeo.

Primum Capite primo, loco. xxvj. est facies Caesaris capite velato, siue toga in caput adducta. qui est habitus Pontificum & Sacerdotum peculiaris, prominente supra frontem laurea cum hac inscriptione: **C. CAESAR COS. TER.** uti in quàm plurimis aureis huius notae nummis à me diligenter obseruatum est, è quibus vnus etiam nū Brugis est apud M. Laurinum. Aeneas verò hoc caput inter partes auersas Tabula tertia Nummo quinto expressit: non quidem vt Casarem ipsum referret, sed infantem aut foeminam capite obuoluto, & in titulo qui caput ambit, pro **COS. TER.** manifesto errore scripsit **COS. ITER.** additq̄ in suis ad illum nummum commentarijs caput illud esse Pietatis.

Iterum eodem capite, loco. xxxj. est caput Caesaris prorsus simile praecedenti, sic inscriptum, uti & in omnibus alijs quos vnquam videre mihi contigit, **CAESAR PARENS PATRIAE.** Aeneas autem Tabula prima loco quinto, quo idem caput constituit, sic: **CAESAR PATER PATRIAE.**

Deinde Capite tertio, loco quarto, est caput Veneris Genetricis cum Cupidinis alati iuncula ad cernicem, uti & in pluribus Caesaris nummis spectatur. Pro quo Aeneas Ta. 3. nu. 7. substituit caput quidem ferè simile, verù pro Cupidine alato, solam alam ceruici appinxit, additq̄ in cõment. suis esse caput Victoriae.

Postea Capite quarto, loco vndecimo, exprimitur Neptunus Siculus, peculiare Siciliae symbolum dextra tenens, dextro item pede prore naui insistentis, quo gestu & in plurimis passim aliorum Imperatorum nummis conspicitur. Aeneas verò expressit muliebri simulachrum, subiungens in commentarijs esse Siciliae prouinciae imaginem.

Præterea Capite sexto, nummo secundo & elegantissimo, in quo spectatur Bellerophon contra Chimæram monstrum depugnans inscripta sunt nomina Duumvirorum, à quibus sub Casare Corinthus colonia deducta fuit, in hunc modum: **Q. CAECIL. NIGR. C. HEIO PAUL. II. VIR.** Hoc est: **Q. Caecilio Nigro. C. Heio Paullione Duumviris.** Pro quibus Aeneas, primum loco **Q.** literæ substituit infantem nudum brachijs extensis in aëre suspensum: pro reliquis clementis, nescio quæ literarum vestigia, ex quibus nihil certi colligi potest. Hic nummus est apud M. Laurinum.

Item Capite sexto nummus sextus inter cetera nobis exhibet Decempedam, siue agri mensuram perticæ decem pedum notis quibusdam siue punctis singulos pedes à se exactè distinguentibus. Sed Aeneas pro Decempeda substituit nescio quem baculum no. losum tanquam clauam: additq̄ in commentarijs suis, sceptrum illud esse, quo præter Deos, etiam Reges, & Imperatores, & Consules, exercituumq̄ Praefecti, & Praetores uti soliti sint. Quod ego nondum in authoribus obseruaui.

Rursus eodem capite loco. xj. est alter nummus coloniae Corinthi cum Bellerophonte similis superiori, sic inscriptus, **COL. IUL. COR.** hoc est: Colonia Iulia Corinthus. Vti ego exactè & ex non vno antiquo nummo descripsi. Aeneas autem sic scripsit, **COL. L. IUL. COR.** inserta perperam **L.** littera, & interpretatur: Colonia Latinorum Iulia Corinthus. Cui errori causam praebuit scabrities quaedam & asperitas, quam nummus ille quem Aeneas imitatus est, eo fortè loco quo **L.** inseruit ex æruginis contraxerat: uti in eo ipso archetypo, mihi ante annos aliquot cum Venetijs essem, à Clarissimo Doctissimoq̄ Andrea Lauredano Patricio Veneto cum alijs aliquot nummis minime vulgaribus donato, manifestò deprehendi, dum me vnà cum M. Laurino, cui illa Aeneae interpretatio miris satisfaciebatur, & **L.** illud insertum suspectum erat, nummum ipsum curiosius inspicente, adnota leuiter cultelli cuspi. de scabrities illa æruginosa dissiliit. Quæ nobis dudum intuentibus, quum **C.** potius quàm **L.** littera figuram referre videretur, effecit, vt aliquandiu legendum censeremus, Colonia Caii Iulij Corinthus. donec tandem dissiliente, vt iam dixi, asperitate illa, apparuit primitus nihil fuisse scriptum, quàm **COL. IUL. COR.**

Postremò Capite .ix. nummo primo est caput Cereris cui inscripsimus, uti & in meo & in omnibus antiquis huius notae numismatibus legitur: **COS. TERT.**

DICT. ITER. pro quo Aeneas perperam scripsit:

COS. TERT. DICT. TERT.

Index rerum memorabilium & propriorum nominum, quæ in numif-
matibus spectantur & leguntur: qui vice cōmentarij esse queat.

A

Ægyptus capta Pag. x. Num. 4. 6.
 Ægypti typus x. 4. 6.
 Aeneas Anchisem patrē & palladiū portās. vij. 1. 3.
 L. Æmilius Buca. viij. 16. xj. 8.
 L. Æmilius Q. F. Buca. IIIvir. A. A. A. F. F. xiiij. 1.
 M. Æmilius M. F. Q. N. Lepidus p̄fest⁹ vrbis. xxix. 5.
 M. Æmilij Lepidi p̄pr. triūphus de Hispa. xxxij. 5.
 Aimilia refecta. xxix. 6.
 Africæ fertilitas quadrupl. spica desig. xxxiiij. 11.
 Africæ typus equus & scorpis. xxxiiij. 7. 9.
 Africa Lepido in Triumviratu obtigit. xxxiiij.
 M. Agrippa L. F. Cos. designatus. xvij. 7. 9.
 Alexandria Ægypti. liiij. 5.
 Alexandria simulachrum. xxxiiij. 1. 3.
 Αλεξανδρείωρ κοινόν. x. 1.
 Alexandrinorum numisma. x. 1.
 Albinus Bruti filius. xxij. 1. 2. 3. 4.
 Albogalerus cum Tutulo Pontificatus insigni
 capiti Cæsaris additus iij. 27. 31. & alibi.
 Albogalerus, Pontificalis pileus. xv. 4. 6.
 xvj. 16. 18. xxxj. 2. 7. 9. xliiij. 1. 3. 8.
 A. Allienus procos. Siciliae x. 11.
 Amaltheæ cornu, abundantiae typus. xiiij. 2. 7. 9.
 Anchises ab filio Ænea humeris ex incendio
 Troiæ elatus. vij. 1. 3.
 Anchisen circa Idam montem Venus congreg-
 sura accedit. vij. 5.
 Antoninus & Verus Augg. nummos Anto-
 nij restituerunt. Lij. 34. 36.
 L. Antonius Consul. xlvij. 5.
 L. Antonius Pietas cognominatus Cōsul. xlvij. 7. 9.
 M. Antonius M. F. M. N. xlv. 12. xlvj. 6. 8.
 M. Antonius Augur. xxxj. 11. xxxix. 30. 32. & aliis
 passim locis. xliiij. 5. xlv. 3. 12. xlvij. 4. 6. liij. 32. 35.
 ΑΥΤΩΝΙΟΥ ΔΙΩΝΙΣΗΣ. xxxix. 25. 27. 34. xl. 42. lv. 6.
 Antonius Cōsul designatus iterū & tertiu. xl. 37
 38. & aliis pluribus ibi nūmis. xlv. 5. xlvj. 3. 10.
 Anton. Cōsul iterū, desig. tert. xlj. 49. 51. xlvij. 6.
 Antonius Consul tertio. xlvj. 4.
 Antonius Imperator. xliiij. 4. xxxj. 4. 6. 11.
 xxxvij. 1. 2. 3. & plurib. aliis ibid.
 ΑΥΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. xxxviiij. 17. 20.
 xxxix. 25. 27. 34. xl. 40. 42. lv. 6.
 Antonius Imperator iterum. xxxviiij. 13.
 Antonius Imperator tertio. xliiij. 6. xxxviiij. 15.
 16. xlv. 12. xlviiij. 4. 6. 10. 12.
 ΑΥΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. siue ΤΡΙΤΟΥ.
 xxxviiij. 17. xxxix. 36.
 Antonius Imperator Quartum. xlvj. 4. xlvij. 6.
 Antonius Imperator Reip. constituendæ.
 xliiij. 9. xxii. 9. xxxvii. 9. 10. 11. 12.
 Antonius Triumuir Reip. cōstituendæ. xxxviii.
 & sequent. omnibus ferè nummis. xxx. 10.
 xliiij. 3. 5. 10. xlv. 1. xlvj. 1. 3. 10. 11. 12. xlviii. 4.
 7. 9. xlix. 4. 8. l. 2. lii. 32. 35. liii. 38. lv. 8.

(34. 36. xl. 42. lv. 6.

ΑΥΤΩΝΙΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. xxxviiij. 20. xxxix. 25. 27.
 Antonius Triumuir iterum Reipub. constitu-
 endæ. xli. 49. 51. & aliis xlv. 3.
 Antonij Laureæ fascia addita, quæ erat insigne
 Regum. xxxix. 34. 36. xl. 40. 41. 42. 44. 47.
 Antonius Armeniam deuicit. xli. 53. 56.
 Antonius habitu augurali. xlvj. 8.
 Antonii caput galeatum. xxxvii. 5.
 Antonii effigies cū Cleopatra. xl. plurib. nūmis.
 Antonii & Cæsaris Augusti capita eo-
 dem nummo expressa. xxxvii. 8.
 Antonii sedentis simulachrum siue statua. lv. 6.
 Antonii trophæa. xlviii. 8. 10. 12.
 Antonii nummi ab Antonino & Vero re-
 stituti. lii. 34. 36.
 Apollinis caput. xxiii. 4. xxxiii. 10. 12.
 Aquila fulmen tenens. xlvi. 2.
 Aquilæ & signa militaria legionū Roman. xi. 11.
 xii. 4. 6. xxxii. 9. xlix. l. li. lii. passim ferè.
 Aquilæ & vexillum coloniis deducendis ad-
 hibebantur. xii. 4. 6.
 Ara. vii. 8. 12. xv. 8. xxii. 6.
 Aratri antiquorum forma. xii. 4. 6.
 Aratro in deducendis coloniis sulcus duce-
 batur à Sacerdote. xii. 5. 7. 9.
 Aratrum & decempeda cum vexillo & aquila
 coloniarum deductarum, & agrorum mili-
 tibus distributorum typus. xii. 4. 6.
 Armenia deuicta. xli. 53.
 ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΚΑΤΑΔΟΥΛΩΣΗΣ. xli. 56.
 Αρχιερέως μέγας. ii. 13. 15. xxv. 5. xxxiii. 7.
 Ascanius siue Iulus sacra portans patrem Æ-
 neam comitatur. vii. 3.
 Asiae typus. xlviii. 7. 9.
 Aspergil. sacrific. xv. 2. 4. 6. xxxj. 2. 7. 9. xliiij. 1. 3. 8.
 Auguratus insigne, Pullus, Vrceolus & Lituus.
 xxxi. 4. 6. 11. xliiij. 5. 10. 12.
 Auguris habitus. xlvi. 8.
 Augusti & Iulii capita. v. 49. 51. 58. 60.
 Auro, argento, ære flando feriundo Triumui-
 ri & Quatuoruir. xlii. pluribus nummis.

B

M. Barbatus Prætor Cilicię. Pag. xxxix. Num. 26. 31
 M. Barbatus Quæstor, Prætor. xxxix. 33.
 M. Barbatus Proprætor. liiij. 10.
 Bellerophon pegaso insidens contra chimęram
 depugnans, Corinthiorum insigne. xii. 2. 11.
 Bellona in bigis. xl. 1.
 Bellum ciuile Mutinense inter D. Brutum
 & Antonium. xxii.
 Bellum ciuile Philippense contra Brutum
 & Cassium. xxliiij.
 Berytus colonia Iulia. xii. 5.
 Bis pro Ais. vii. 3.
 Bos vittatus & coronatus immoland⁹ ad aram.
 Gg (xv. 8.

INDEX IN NUMISMATA.

- Brutus. xxi. 2. 5.
 Brutus Imperator. xxi. 1. 3. 4. 6. xxij. 1. 3. 7.
 Brutus Proconsul. xxj. 9. 10. xxiii. 8.
 Bruti effigies. xxi. 1.
 Bruti trophæa. xxiii. 3. 4.
 Bruti victoria naualis. xxiii. 7.
 L. Buca. vij. 7. viii. 18. 20. x. 5. xvj. 19. 21. xvij. 1. 5.
 Buca Æmiliorū cognomen. vij. 7. viii. 16. xiii. 1.
 L. Buca IIIIVIR A. A. A. F. F. xij. 1.
 C.
 Cabe Africæ ciuitas. Pag. xxxij. Num. 8.
 Caduceus inter geminum cornucopiæ orbe
 subiecto, typus felicitatis orbis cum om-
 nium rerum abundantia. xliij. 10.
 Caducei. j. 10. xvj. 16. 18. 19. 21. xxij. 3. 4. 7. 8. xxij. 1.
 xxx. 1. 3. 10. 12. xliij. 1. 3. 8. 10. 12. xlv. 10. xlvj. 2.
 Cæsar. j. 2. 4. xliij. 4.
 C. Cæsar C. F. ix. 10.
 Cæsar Imperator. j. passim.
 Καῖσαρ ἀντοκράτωρ. j. 7. 9. ij. 13. 15. 20. 22. 24.
 Cæsar Imperator iterum. ix. 7.
 Cæsar Imperator tertio. xj. 4.
 Cæsar Imperator quartum. ij. 29. xj. 10. xv. 12.
 Cæsar Imperator quintum. ij. 33.
 Cæsar Imperator sextum. ij. 34. xi. 12. xvi. 2. 4.
 Cæsar Augur. iii. 27. 33. 34. xv. 2. 6. xvj. 17. 20.
 Καῖσαρ δίκωνισκός. xvj. 15.
 Cæsar Pontifex Maximus. ij. 14. ij. 25. 27. 28.
 xv. 2. 6. xvj. 17. 20. 22. xxix. 11.
 Καῖσαρ ἀρχιερέως μέγας. ij. 13. 15. xvj. 15.
 Cæsar Consul iterum. x. 8.
 Καῖσαρ οὐπάτης B. ij. 20.
 Cæsar Consul tertium. ij. 26. xv. 1.
 Καῖσαρ οὐπάτης τρίτου. ij. 23.
 Cæsar Consul quartum. ij. 33. xvj. 17.
 Cæsar Consul quintum. ij. 34. 36. xvj. 20. 24.
 Cæsar Dictator. ij. 16. 17. 18. xliij. 6.
 Cæsar Dictator iterum. ix. 12. xv. 1.
 Καῖσαρ δυνκτάτωρ B. ij. 22.
 Cæsar Dictator tertium. iii. 25. 28. xj. 2. 8. xv. 10. xxix. 11.
 Καῖσαρ δυνκτάτωρ Γ. ij. 24.
 Cæsar Dictator quartum. iii. 32. vij. 11. xj. 7. 9. xvj. 17.
 Cæsar Dictator perpetuo. iii. 35. 36. iiii. 37. 38. 39.
 41. vij. 12. xii. 12. xiii. 9. xiiii. 8. xvi. 20. 22. 24.
 Cæsar Diuus. iiii. v. passim.
 Καῖσαρ θεός. v. 59.
 Cæsar elephanto cæso dictus. vii. 4.
 Cæsaris trophæa. ix. 3. 5. 8. 10. 12.
 Cæsaris triumphus. xi. 3. 10. 12.
 Cæsar Idibus Martiis occisus. xx. 1.
 Cæsar recaluus fuit. v. 51. 57.
 Cæsar ex privilegio lauream perpetuo gestabat,
 per totum caput primum.
 Cæsaris laureis fascia non est addita, quæ insigne
 regium erat, per totum caput primum, excep-
 ptis Græcis aliquot numismatibus.
 Cæsar Diuus cum corona radiata quæ Deorum
 erat, propria addita fascia, quod Regium in-
 signe erat. v. 59.
 Cæsar capite velato habitu Pontificali.
 iii. 26. 28. 30. 31. 33. 35. xxix. 11.
 Cæsaris statua togata protensa dextera, qui
 habitus Pacificatoris dicitur. xi. 8.
 Cæsar sedentis & togati simulachrum siue
 statua. vii. 8. xi. 4. 6.
 Cæsar sedentis statua siue simulachrum
 habitu diuino. xvii. 2.
 Cæsar templum cum statua ipsius. xvii. 1.
 Cæsaris sidus siue comeres. xvii. 4. 6. 8.
 Cæsar nummus à Traiano restitutus. xvii. 11.
 Cæsarion Cæsar & Cleopatrarum filius. liii. 11.
 C. Cæsar Diui filius. v. 4. 9. xxii. 10. xlv. 2.
 C. Cæsar Diui filius, Imperator. xxx. 7. 9.
 xxxi. 1. 2. 3. xliii. 2. 3. 7. 8. 9. 11. xlv. 11.
 Cæsar Diui filius Pontifex. xxxi. 1. 2. 3. 12.
 xliii. 7. 8. 9. 11. xlv. 9.
 Cæsar Diui filius Consul. xliii. 7.
 Cæsar Diui F. Triumuir Reipub. constituendæ.
 xxx. 7. 9. 10. xxxi. 1. 3. xliii. 1. 3. 5. 11. xliii. 2. 7. 9. 11.
 Cæsar Diui F. Triumuir iterum Reipub.
 const. xxxi. 10. 12. xlv. 7. 9.
 Q. Cæcilius Niger Duumuir coloniarum Corinthi
 deducendæ. xii. 2.
 Q. Cæpio Brutus Imperator. xxiii. 4.
 Q. Cæpio Brutus Irosos. xxi. 9. 10. xxiii. 8.
 Cancer marinus & rosa, Rhodiorum typus. xxiii. 5.
 Capeduncula, vasculum sacrificale, post capita Cæ-
 saris & Lepidi Pontificum, Pontificatus insigne.
 i. 1. 3. & aliis ibi locis. xv. 2. 4. 6. xvi. 13. 20. 23.
 xxvi. 23. xxxi. 2. 7. 9. xxxiii. 1. 2. 6. 11. xlv. 3. 12.
 Cassilinum colonia. xii. 8.
 C. Cælius. xxii. 2.
 C. Cælius Imperator. xxi. 3. 7. 9. xxiii. 5. 6.
 Καῖσαρ ἑώρα. lv. 2. 11.
 Cæsarientium nummi. lv. 2. 4. 11.
 Καῖσαρ ἑώρα μητροπόλις. lv. 4.
 Cæsaræ simulachrum stans. lv. 2. 11.
 Cæsaræ simulachrum sedens cum Iordane
 fluuiio pedibus subiecto. lv. 4.
 Cereris caput. xv. 1.
 Cetra clypeus rotundus Hispanorum. ix. 5. xxix. 5.
 Chimæra à Bellerophonte interfecta, Corin-
 thiorum symbolum. xii. 2. 11.
 Chortes, p. cohortes, chortium, p. cohortium. xlix. 7. 9.
 Q. Cicero. xi. 11. xiii. 8.
 Ciconia pietatis typus. xv. 3. xlvii. 7. 9.
 Clementiæ caput & figura. xvii. 5.
 Clementiæ Cæsaris templum dedicatum. xvii. 3.
 Cleopatrarum effigies. liiii. 2. 4. 6. 7. 9.
 Cleopatra in nummis cum Antonio expressa.
 xl. pluribus locis.
 Κλεοπάτρα βασίλισσα. xl. 40. liiii. 4.
 Cleopatra regina regum. liiii. 2.
 Κλεοπάτρα αὐτῶν σατράρα βασίλισσα. liiii. 7. 9.
 Clypei Germanorum & Gallorum. ix. 1. 3. 8. 10.
 Cloacina Venus. xiiii. 2. 8. xlvii. 2.
 P. Clo-

INDEX IN NVMISMATA.

P. Clodius M. F.	xxix.12. xlvii.3	Εφῆσιαι νεωκόροι.	ibidem
P. Clodius M. F. Prætor	xvi.23	Equus effrenis & scorpius Africę typ.	xxxiii.7.9
C. Clonius Præfectus	xi.5	Exercituũ fides & cõcordia.	xliv.1.3.5.6.10.12
Cohors speculatorum	xliv.9	F	
Cohortes Prætorię.	xxiii.10. xlv.7	Falcati currus.	Pag. ix Num. 10
Coloniis deducendis fulcus ducebatur aratro		Fasces Magistratum.	xvi.22 xxxiii.3.7
à Sacerdote iugum boum agente	xii.5.7.9	Festina lentę, symbolũ percussorũ Cæs.	xxi.8
Colonia Casilinum.	xii.8	Fides Exercituũf	xliv.3
Colonia Iulia Corinthus	xii.2.11	Fides Prætorianorum.	xliv.10.12
Colonia Iulia Berytus.	xii.5	L. Flaminius III VIR.	viii.23
Concordiæ typus, caduceus inter duas dextras iunctas.	xxx.1.3.10.12. xliii.1.3	L. Flaminius T. F. L. N. III VIR A. A. A. F. F.	xiii.3
Concordiæ simulachrũ siue caput velatum	xxx.2.11. xliii.2.11	C. Flavius Hemis legat. Proprætor.	xxiii.4
Concordia exercituũ.	xliv.1.5.6	Fluuius Iordanes.	lv.4
Concordia prætorianorum.	xliv.2.11	Fluuius Rhenus.	x.9
Concordia percussorum Cæsaris.	xxii.3.4.7.8	Fulminis figura.	xliii.9. xlv.10. xlv.12
Corinthus colonia.	xii.2.11	G	
Cornu Amaltheę, abundantię typus.	xiii.2.7.9 xvi.16.19. xxxiii.5. xliii.10. xlvii.11	Γαίϑ Ιούλιϑ Καϊσαρ.	Pag. ii. Num. 22
Corona hederacea cum racemis.	xl.41 liiii.5	Gallicum trophæum Cæsaris.	ix.1.3.10
Corona laurea cum baccis.	x.2. xlv.8	Gallinaceus Auguratus insigne.	xxxj.4.6.11. xliii.5.10.12
Corona longa.	vii.8. xv.8. xxii.6. xlv.5	Gallorum & Germanorũ clypei.	ix.1.3.8.10
Corona myrtea.	xvi.20	Gallorum & Germanorum captiuorũ tro-	
Corona oleagina.	xiii.2. xv.11. xxxiii.5. xlviii.2	L. phæis astantium cultus & figura.	ix.1.3.10
Corona spica	xxii.2	L. Gellius L. F. Poplicola.	liiii.3
Corona ilignia	ix.9	Gellius Quæstor Prætorius.	xxxix.32.35
C. Cossutius Maridianus	vii.10	Germanicum Cæsaris trophæum.	ix.8
C. Cossutius Maridianus A. A. A. F. F.	xiii.5	Germanus.	x.9. xliii.12
Costa Bruti legatus.	xxiii.3	H	
Crocodylus Ægypti typus.	x.4.6	C. Heius Paullio II VIR colonię Corinthi deducendę.	Pag. xii. Num. 2
Κοινόρ Αλεξανδρείαρ.	x.1	Herculis caput cum exuuiis leonis in capite & claua.	xxxiii.8
Κερίντϑ κικίρωρ.	xi.11	Helperus Veneris stella imagini Cæs. addita.	i.6
Culter victimarius siue sacrificialis, quibusdam secespita.	xv.6.8. xxi.5. xxxiii.11. xlv.3	A. Hirtius A. F.	xxii.6 (xliii.7)
Cupidinis imaguncula Veneris Genetricis pectori & humeris affixa.	ix.4.6.11. x.5	A. Hirtius Prætor.	xvi.14
D		Hispanicum trophæum Cæsaris.	ix.5
Decempeda agrimenforum.	Pag. xii Num. 4.6	Hostiæ immolandę infulis & corollis ornataę	Ηρώδης. liiii.12. (xv.8)
Delphinus & anchora	xxi.8	I	
Denarii nota ✕	xxxii.2	Idibus Martiis Cæsar occisus à cõiuratis.	xxi.1
Dextrę iunctę fidei & cõcordię typus.	xvi.19.21 xxii.3.4.7.8. xxx.1.3.10.12. xliii.1.3.12. xlv.1.3.5.10	Illicium numisma.	vii.3
Dianę templum.	xxix.4. (12)	Ιλιοι βίς νεωκόροι.	vii.3
Dianę effigies.	ibidem.7	Imperator Antonius.	xli.49.50. & aliis ibi locis
Diuos pro Diuus.	v.52	Impar. Cæsar Diui F.	v.51.58.60. xxxi.10.12.
Diuus Iulius.	iiii. v. passim. xxx.5.8. xliii.9	Iordanes fluuius Cęsarę si-	(xlv.7.9)
Cn. Domitius Ahenobarbus Imp.	liiii.8	mulachri pedibus subiectus.	lv.4
Δουκάραρ.	ii.22	Iouis Ammonis caput.	xxxiii.5. xlv.4.6
Duumviri coloniarũ deducendarum.	xii.2	Iouis sella cum fulgure.	xxxiii.9
E		Γ. Ιούλιϑ Καϊσαρ.	i.7. ii.23.24. v.59
Eidus pro Idus.	Pag. xxi. Num. 1	Isidis caput.	xxi.4
Elephas litteris Punicis inscriptus.	vii.4	Iulii Cæsaris & Augusti capita.	v.49.51.58.60
Elephas Punicę Cæsar dictus, à quo interempto Cæsaris. nomen inditum.	vii.4.6.11. xv.5	Iulius Diuus.	iiii v. passim.
Elephant. & dracon. inimicitię & pugna.	vii.11	Iulus patrę comitans Deos penates Troia effert	
Elephanti ad Cæs. currũ iuncti.	xi.3. (xv.5)	Iulium fidus.	xvii.4.6.8. (vii.3)
Ephesiorum nummus.	xlv.8	Iupiter in quadrigis	xxxj.5
		L	
		Laurum triumphantes manu gestabant.	xi.3.10
		Legionum triginta catalogus cum aquilis & lignis militariibus	li. liij

INDEX IN NUMISMATA.

Legio prima antiqua	liii.37	C. Marius Proquaestor	xliii.5
Legio duodecima antiqua	ibid.39	Martis simulachrum	vii.8
Legio. xvij. classica	ibid.41	Martis vltoris simulachrū.	xxix.10.12. xlviij.1.3
Legio. xvij. Lybica	ibid.44	M. Mettius	viii.13.15.21.1
Legio. xx. Hispanica	ibid.47	L. Munatius Plancus Praefect vrb.	xliii.5. xv.7.9
Legiones cum vexillo & aquila & signis in colonias deducebantur	xii.4.6	L. Mussidius T. F. Longus.	xii.1. xliii.8. xvi.16.18. xxx.11. xlviij.11.
P. Lentulus Marcellinus Aedilis curulis	xvii.1	L. Mussidius T. F. Longus IIIIVIR. A. A. A. F. F.	xliii.12
Lentulus Spinter	xxi.5.6.7	L. Mussidius T. F. Longus IIIIVIR. argento, auro publico feriundo	xxix.10. xxx.12. xlviij.102.
Leo in numismate Antonij	lv.1.3.7.9	N	
M. Lepidus	xxix.6. xxxii.1.3	Naues turritae	Pag. x. Num. 10.12
M. Lepidus Aedilis curulis	xxix.4	Naui praetoria Antonij	liiii.1.3.10
Lepidus Praefectus vrbis	xxix.5	Nauium rostratarum prorae	x.1.3.10.12 xxxii.7.9. xlviij.1.3. 11. liiii.8.12
Lepidus Proprator	xxxij.5	Nauium diuersarū triremiū & aliarū cum suis velis gubernatorib. & remigib. gubernaculo & acroteriis formę & figurę.	x.12. xxliii.9. xxxii. 11. xlix.8. l.2. lii.32.35. liii.38. liiii.1.3.10
Lepidus Proconsul	xxxij.8	Neώκεροι	vij.3. xlv.8
Lepidus Imperator.	xliii.7. xxv.1. xxx.3. xxxi.7.9. xliiii.1.8	Neptunus redux siue Siculus	x.11
M. Λέπιδος ἀντοκράτωρ.	xxv.2. xxxliii.7.	Neptuni caput	xxliii.7
Lepidus Imperator iterum	xxvi.15.16.17.20. xxxliii.9.10. xxxliiii.8	A. Nerua Proquaestor praetorius	xxxix.29
Lepidus Pont. Max.	xxv. xxvi. passim ferē xxxi.2. xxxliii.4.6.11. xxxliiii.8. 11. xliiii.8.	Νικόπολις	liiii.12
Λέπιδος ἐσχηκευός μέγας	xxv.5. xxxliiii.7	O	
Lepidus Triumvir Reipub. constituendae	xxv. xxvi. passim ferē. xxx.10. xxxii.7. xxxliiii.9. 11. lxii.5.	M. Octavius Quaest. Praetorius	liiii.3
Λέπιδος τριῶν ὀνδράων	xxv.2. xxxliiii.5	Οἶων σῆς.	xvi.15. xxxix.25.27.34. xl.42. lv.6
Lepidus Triumvir iterum Reip. constit.	xxvi.19.21. xxxliiii.11. xxxliiii.8	Οὐπατες	11.20.23
Lepidus Consul iterum	xxvi.18. xxxliiii.9	Orbis in iustitia, pace, & concordia, feliciter gu- bernati typus	xvi.19.21. xliiii.12
Lepidus tutor Regis Aegypti	xxxliii.4.6	Orbis in rerum omnium abundantia, pace, & religione, gubernati typus	xvi.16.18
Lepidi caput velatū habitu Pontif. xxvi.14.17.20		Osiridis caput in Rhodiorum nummis.	xlvi.9
Lepidi caput galeatum	xxv.5.8	P	
Lepidi statua togata habitu Pontif.	xxxliiii.2	Pallas τροπαιοφόρος cum serpente Erichtonio sub pedibus	xi.5
Lepidi statuae equestres. xxxii.1.3. 10.12. xxxliiii.2		Palladis victricis simulachrum.	xxxliiii.4
Lepidi triumphū ex Hispania	xxxii.5.8	Palladium Aeneas manibus tenet	vii.3.
Lepidi victoria naualis	xxxii.7	Palmia, Aegypt. siue Alexand. typus.	v.58. liiii.5
Lepidi trophæum nauale	xxxii.9	Panos caput	xxii.1
Libertatis typus. pileus	xxi.1	C. Panfa C. F. C. N.	xxii.5.7
Libertatis nota Caesare interfecto nummus si- gnatus. xxi.2.3.7.8.9.10. xxii.3.5.8. xxliii.3.5.6		Parentis patriae cognomentū Caesari à Senatu delatum	iii.31. xvii.3
Libertas in quadrigis	xxliii.2	Parthica thiaia	xli.53. xlviij.4.6
Litui militares inter spolia Gallica in tro- phaeis.	ix.1.3	Parthica victoria	xlviij.2
Litui militares	xxii.1.	Parthica trophæa	xlviij.8.10.12
Lituus Augural. passim Caesaris, Antonij & Lepi- di capitib. additus, insigae auguratus, item fol. xv.2. 11. xvj.14. 20. 23. xxj.5. 6.7. xxxj.11. xxxliii.1. 11. xliiiij.5.12. xlv.1.3.12.		Parthicus arcus cum sagitta	xlviij.4.6
L. Liuius Regulus.	xliii.10	Parthicus triumphus Ventidij	xlviij.5
L. Liuius C. F. Regul. IIIIVIR. A. A. A. F. F. xliij.10.		Patera siue patella sacrificalis	xvi.20.23. xlv.3
Lugdunum.	lv.13	Pegasus Bellerophontis equus	xii.2.11
Lya siue testudo Apollinis.	xxj.9.10. xxliij.4.	Philippensis victoria	xxliii.10
M		Pietatis caput.	xv.3. xxij.4.6. xxliij.8. xxix.9. xxxij.4.6.
Macer Sepulliorum cognomen	viii.14.17	Pietatis simulachrū.	xlviij.7.9.
M. Marcellus Aedilis curulis	xxix.4	Pileus, libertatis typus	xxi.1. xxliii.2
Maridianus	viii.24	Plancus	xliii.5. vide Munarius
Maridianus Cossutorū cognomen.	vii.10. xliii.5	L. Plancus Imperator iterum	xlvi.10
		L. Platorius Cestianus	xxi.1.4

INDEX IN NOVISMATA.

Ponticum trophæum Cæsaris de Pharnace rege, & victoria.	ix. 12	M. Seruius legatus Cassij	xxiii. 5. 6.
Pontificatus & religionis varia insignia, sacrificaliaq; vasa & instrumenta, hæc videlicet, Albugalerus, Capeduncula, Aspergillum, Securis, Lituus, Secelpira siue culter, Patera, Urceolus.	xv. 2. 4. 6. 7. 9. 11. xvj. 14. 20. 24. xxj. 2. 4. 5. 6. 7. xxxj. 2. 4. 6. 7. 9. 11. xxxiiij. 1. 11. xliij. 1. 3. 5. 8. 10. 12. xlv. 1. 3. 11. 12.	L. Sestius Proquæstor	xxiii. 8.
Pontifices Maximi velati, per totam ferè paginam.	xxvi. 14. 17. 20	Siciliæ Trinactiæ dictæ typus, tria femora.	x. 11
Pontifex Maximus ad tripodem libans & sacra faciens.	xxxiii. 2.	Sidus in vertice Iulii.	v. 53. 56.
Porticus Æmia.	xxix. 6.	Sidus Cæsaris.	xvii. 4. 6. 8.
A. Postumius Albinus Cos.	xxij. 2.	Signa naualia laureata	xxiii. 9.
Πρόβλιϑ Σουλπίκιϑ Ρούφϑ	x. 3.	Signa triginta Legionum Rom.	l. li. lii
Prætoriana nauis Antonij, velis expansis.	liij. 1. 3. 10	M. Silanus Augur, Quæstor, Procos.	xlvi. 8
Proquæstor prætorius	xxxix. 29.	Solis caput.	xlvi. 1. 3. 7. 10. 11. 12. lii. 35
Pugiones siue gladioli quibus interfectus est Cæsar.	xxj. 1.	Solis templum	xlvi. 11
Pulli pascentes sub tripode, Auguratus insigne.	xvj. 13. xxxiiij. 1. xlv. 12	C. Sotius	xlvi. 2
Pullus & Urceus, Auguratus typus.	xxxix. 4. 6. 11. xliii. 5. 10. 12.	Π. Σουλπίκιϑ Ρούφϑ	x. 3
Puppis nauis cū gubernaculo & acroteriis.	liiii. 12	Suffragiorum sortitio	xliii. 8. xlvii. 2.
Q		P. Sulpicius Rufus classi à Cæsare præf.	x. 3.
Quadrigæ elephantorum.	Pag. xi. Num. 3.	T	
Quattuorviri auro, argento, ære, flando, feriundo.	xiii. 1. 3. 12.	Templum Iulij	pag xvii. num. 1.
Quattuorviri argento siue auro publico feriundo.	xxix. 3. 10. xxxiii. 4. 6. xlvii. 1. 2.	Templum Clementiæ & Cæsaris	xvii. 3.
Quæstor prætorius.	xxxix. 32. 33. 35	Templum Dianæ.	xxix. 4.
R		Templum Solis	xlvi. 11.
Regulus Liuienorū cognomen.	pag xiii. nū. 10.	Θεωραλονικέωρ nummus	x. 2.
L. Regulus. iiii. v. argento publ. ferundo.	xxxiii. 6	Thiara Parthica	xli. 53. xlviii. 4. 6.
Rhenus fluuius	x. 9.	Traianus Cæsaris nummum restituit.	xvii. 11.
Rhodiōrū insigne, cancer marinus & rosa.	xxii. 5	Tridens siue fuscina Neptuni	xxiii. 7.
Ρούφιωρ nummus	xlvi. 9.	Tripodes sacrificiorum	xvi. 13. 15.
Romæ caput	xxiii. 2. xxix. 2.	xxiii. 8. xxxiii. 1. 2. 3. xlv. 8. 12	
Ρώμη. xl. 44		Tripod cum angue Æsculapii.	xxxiii. 1.
S		Tripolitanorum nummus	xlvi. 1. 3.
Sacerdos iugum bouum agens aratro sulcum ducebat, pomerij coloniæ deducendæ ergo.	pag. xii. Num. 5 7 9.	Τριπολίτωρ κοινωνία.	xlvi. 1. 3.
Sacrificiū Imperatoris Rom. altante puero siue flaminico acerrâ tenente cum togatis duob. cum hastis laureatis lemnificatisq;	xxii. 6.	Triremis	xliv. 8. l. 2. lii. 32. 35
Salus prouinciarum Africæ	xxxiii. 2.	Triumviri auro, argento, ære, flando, feriundo.	xiii. 8. 10
Scarpus Imperator	xlvi. 5.	Triumphantium currus	xi. 3. 10. xxxii. 8.
Scorpius, Africæ typus	xxxiii. 7. 9	Triumphantes laurum manibus & capite gestabant	xi. 3. 10
Securicula sacrificialis.	xv. 4. 6. xvi. 13. 14. 23. xxxi. 2. 7. 9. xliii. 1. 3. 8.	Triumviratus Lepidi, Antonii, & Cæsaris, Reip. const.	xxx. xliii.
Securis listorum quæ fascibus illigari solet.	xvi. 19. 21. 22. xxi. 2. 3. 4. 5. 6. xxxiii. 3. 8. xliii. 12.	Triumviratus iteratò initus.	xxx. xliii. xlv.
Sellæ curules.	xvi. 22. 24. xxxiii. 7. 9. xlv. 5.	Triumvirorum Lepidi Cæsaris & Antonii simul vno in nummo capita signata	xliii. 5.
T. Sempronius Gracchus Quæstor designatus, & iterum	xii. 4. 6. 7. 8. 9.	Trophæa	ix. 1. 3.
P. Sepullius Macer	viii. 14. 17. 19. 21. 22. xxix. 8. xxx. 2. xxxiii. 2. 3.	Trophæa diuersa Cæs. Lepidi, & Antonij.	ix. 1. 3. 5. 8. 10. 12. xxiij. 3. 4. xxxii. 9. xlvij. 8. 10. 12. xlix. 4
		Q. Tullius. M. F. Cicero. A. A. A. F. F.	xiii. 8.
		V	
		Valentia	xiii. 7
		Veneris caput	vii. 2. 7. 9. ix. 4. 6. 7. 9. 11. x. 5. 8. xii. 1. 3. 10. 12. xiii. 4. 6. 11. xliii. 2. 11
		Venus armata	vii. 10. 12
		Venus cælestis siue felix	viii. 23
		Venus Genetrix	viii. 13. 17. 20. 21
		Venus Victrix	viii. 14. 15. 16. 18. 19. 22. 24
		Venus ad Anchisen in Ida monte decumbentem cum eo congressura deducitur à Mercurio	vii. 5
		P. Ventidij P. F. Procos. de Parthis triumphus.	xlviii. 5
		Vestæ caput	ix. 2
		Vestæ simulachrum	xxxiii. 6

INDEX POSTERIOR.

Vexillū in agris diuidendis militib. in colonias de-			
C. Vibius Varus. xxix. 1.	(duētis. xii. 4. 6)	Victoria in bigis	xi. 12. xlviii. 5
C. Vibius Varus inuir argēto publico feriūdo. xxix. 3		Victoria Ventidij de Parthis	xlvi. 5
Victoria Antonij. xli. 5.	(xxxi. 4)	Victoria caput	xi. 2. 7. 9. xv. 10. 12. lv. 5. 8
Victoria Antonij naualis	xlvi. 1. 3. liii. 12	Vitis centurionalis, militaris discipl. typus. xxxiii. 5. 6	
Victoria Antonij Parthica	xlvi. 2. 8	Vitulus	xliii. 1. 3
Victoria Bruti	xxiii. 4. Naualis. ibid. 7	Q. Voconius Vitulus Quæst. defig.	xliii. 1. 3
Victoria Cæsaris naualis	x. 1	Vrceolus sacrificialis	i. 12. ii. 16. xv. 2. 7. 9. 11. xvi. 13. 14. 23. 24. xxi. 7. xxvi. 14. 21. xxxi. 4. 6. 11. xxxliii. 11. xxxix. 26. 35. xliiii. 5. 10. 12. xlv. 1. 3. 10
Victoria Cæsaris Pontica	ix. 12	Vrceus & pullus, auguratus infigne	xxxi. 4. 6. vide supra Pullus
Victoria Cæsarem coronans	xi. 4. 6	Vrta suffragiorum	xliii. 8. xlvii. 2
Victoria Lepidi naualis	xxxii. 7		
Victoria Philippenfis	xxxiii. 10		

INDEX EORVM QVAE RELIQUO IN opere memoratu & obseruatione digna leguntur.

Acarmania recepta	70 C	Alexand. & Aegyp. subacta	102 D	Anton. Amphipolim occupat.	180 C
Achillas	83 C. 93 B	Alexandrini leues & perfidi	100 A	Antonius Artanaldem Armenium dolo circūuenit & capit	191 A B
Achillæ cædes	96 D	Alexandrinus Cæs. triumph.	128 C	Anton. Athenien. Gymnasiar.	186 B
Acilla recepta	115 C	Alexia Mandubiorum	33 B	Antonius Augur.	40 B
AV. Acilius	68 A	Alexia capta	35 B	Ant. Bacch ⁹ ab Atheniēsis. dict.	186 B
M. Acilius	89 D	A. Allienus Siciliae præf.	64 D	Antonio tanq̄ Baccho Minerva ab Atheniensib. cū dote despo. dō.	186 B
P. Accius Varus	47 B. 49 A. 60 C	Allienus Prætor	111 B	Antonio Brundisium obsidet.	185 A
Accius Varus cæsus	137 B	Amagetobria	8 C	Antonius Cæsarem regem salutat & diadema offert	147 C D.
Acco Gallus	27 C	Amani montis portæ	186 B	Antonius & Cæsar pacem cum Sex. Pompeio faciunt	185 D
Aetium	193 A C	Amatini	66 B	Antonius & Cæsar per Octauiam sibi mutuo recōciliati	187 A
Adrumetum	111 A	Amatius Pseudomarius	165 B	Antonij clades à Parthis	190 B
Adrumetum receptum	125 A	Amatii cædes	165 B	Anton. Cleopat. amore capt.	184 A
Adra Belgarum dux	10 D	Ambiani	11 D. 36 C	Antonius Cleopatram diuersis pu- uinciis donat	187 B
Adra Britannus	20 C	Ambiorix	21 B. 22 B	Ant. & Cleop. luxus & cōmes.	194 D
Aduatici	12 B. 22 B. 25 A	Ambiuariti	16 C	Anto. & Cleopatrem cōmor.	194 C D
Aduaricorum clades	12 C	Amisēni libertate donati	108 B	Anton. Cos. designat.	142 C. 202
Aedes Veneris genetricis vota.	77 D	Amisēni opp.	104 C	Anton. Cos. designat. iterum & tertium	185 D. 205. 206
Aedes Veneris genet. dedicata.	129 C	Amnestia	156 D	Antonio consulatus & omnis po- testas abrogata.	192 C. 206
Aedes Telluris	156 C	Annus Cæsaris	160 C	Antonij crudelitas	177 A
Aediles sex creati	142 D	Annul. Pompeij	92 C	Anto. Dionysius appel. ab Athenien.	
Aedil. Cerial. primū creati.	142 D. 202	Annus. xv. mensium	130 C. 209	Anto. dom ⁹ Timonia.	194 C. (184 A)
Aegyptus à Cæs. subacta	102 D	Annus emendatus	130 B. 209	Anton. Ephesij tanq̄ Bacchū excip.	
M. Aemilius Lepidus. vide Lepidus		Anicalites	20 D	Antonii mors.	195 C. (184 A)
L. Aemil. Paullus Cos. defig.	41 D. 200	Ancona recepta	47 B	Antonii fuga à Mutina	172 D
Aerarium Gallicum	91 A	Andes	12 D	Antonii cum Medorum rege fœdus & pax.	190 D. 192 A
Aerarii administratio à Quæstorib. ad Aediles translata	142 B	Androsthēnes Thessaliæ præf.	75 D	Antonius signa à Medo recipit.	192 A
Aestimatio possessionū.	46 C. 109 A. 131	Antigonus	186 C	Anton. signa à Crasso amissa & capti uos à Partho repetit.	189 C. 190 A
Aetolia & Acarnania recepta	70 C	Antigonus Hierosolimis obsessus		Anton. hostis iudicatus	171 C. 206
Aetoli	70 B	captus in crucem actus	189 B	Anto. Italiae. p̄ diuisq̄; Italicis p̄f.	51 B
Africanus	52 C. 55 D. 89 C	Antiochia à Parthis capta	184 C	Ant. Macedonici exercit. Imp.	167 C
Africanus Cæsaris triumph.	128 D	Antiochus	186 C	Antonius Lupercus	147 C
Africa à Cæsare Lepido restit.	183 C	Antiochus in Samofatis à Venti- dio obsessus	188 D	Antonij & Lepidi recōciliatio.	174 A
Agar oppidum	120 A	Antipater Iudæus	100 D		
Agenticum	32 D	Antipatri virtus	101 A		
Ager Campanus	5 B	Antipater ciuis donat & Iud. p̄f.	105 C		
Agri militib. à Cæsare diuisi	5 B	L. Antistius Tribunus pleb.	6 B		
Agri militib. adsignati	110 C	Antistius Medicus	154 A		
M. Agrippa classi à Cæsare p̄fect.	187 C	M. Anto. acta à Senatu approbata	186 A		
Alabanda	184 C	Antonij ætas	196 D		
Alauda legio	6 C	Antonius Alexandria proficiscitur,			
Alba	1 B	ibiq̄; se ocio & luxui dedit	184 B		

INDEX POSTERIOR.

Antonius liberis suis ex Cleopatra puincias & regna diuidit. 191.D	Aradus insula. 178.D.186.C	Bellouaci 11.A.36.B
Anto.L.Cæs.aunnculū p̄scrib.176.C	Arar flu. 7.D	Bellouaci cū finitimis subacti. 37.C
Anto.ludos pub.Athenis instit.186.C	Araricus pons. 8.A	Bellum Africanum. 111.D
Antonius Magister equitū. 91.B.201.	Araxes flu. 190.D	Bellum Alexandrinum. 94.D
Ant.Mag.eqt.iterū.139.C.202.208.214	Arduenna sylua. 26.B.D	Bellum Aquitanicum. 14.D
Antonij mater Iulia. 184.D	Aretium. 47.B	Bellum Aruernicum. 28.B
Antonius Mediam inuadit. 189.D	Aretium receptum. 47.B	Bellum Belgicum. 10.C
Antonij cū Octauia matrimon. 185.C	Ariminum receptum. 46.C	Bel.cū Bellouacis Belgisq; finit.36.B
Antonius Octauia repudiat. 192.C	Ariobarzanes. 103.C.108.C	Bellum ciuile cōtra Anton.D.Bruto & Cæsari Octau.decretū. 174.B
Antonij & Cæsaris simulata reconciliatio. 168.B	Ariobarz. à Cassianis oppressi. 179.B	Bellum ciuile inter Antoniū & Cæsarem Octavianū. 184.D
Antonij ouatio. 185.C	Ariouistus Germanorū Rex. 8.B	Belli ciuilis inter Antonium & Cæs.Octau. causæ & initia. 192.A
Anto.pacem cū Antiocho facit.189.A	Armoricæ ciuitates. 24.A	Belli ciuilis inter Cæsarem & Cn.Pomp.initium. 45.D.201.
Antonius Quæstor. 35.D	Armenia minor. 103.C	Bellum ciuile Hispaniense contra Cn.Pomp.Legatos. 52.C
Anto.reges diuersar.regio.instit.186.A	Armeniam Antonius occupat. 191.B	Bellum ciuile Hispaniense contra Sex.& Cn.Pompeios. 132.B
Antonij Satellitium. 165.C	Armenia subacta. 191.C	Bellum ciuile Mutinense.170.C.203.
Antonius Sexto Pōp.recōcil. 184.D	Arfaces. 82.D	Bellum ciuile Perusinum. 183.D.203.
Antonius sepulchro regio simul cū Cleopatra honorat ⁹ à Cæsare.196.D	Arfinoë. 94.C.96.A	Bellum Philippense. 180.A.203
Antonio ob Brutum interfectum statua & currus à Cæsare posita.188.C	Artanafdes Armeniæ maioris Rex Antonio confederarus. 189.D	Bel.ci.Siculū cū Sex.Pōp.186.C.205
Antonij testamentum. 192.C	Artanafdes Anroniū deserit. 190.A	Bellum Cleopatrar̄ indictum. 192.C
Antonius tribunus plebis. 45.A	Artanaf.ab ⁹ Anto.p fraud.capt ⁹ .191.C	Bel.Gal.duce Vercingetorige Aruerni German.occasio. 8.B (32.D)
Antonius Triumphū ducit de Artanafde Armenio Alexandria. 191.C	Artanafdes cum vxore & liberis in triumphum ductus. 191.C	Bellum Germanicum. 8.B
Anto.triūph.decret ⁹ de Parthis.189.B	Artaxas Artanafdis filius ab Antonio prælio superatus. 191.C	Bellum Germanicū alterum. 15.C
Anton.triūuir Reip.cōstit.175.D.203	Artemidorus Gnidius Rhetor hospes Cæsaris. 152.B	Bellum Helueticum. 7.A
Ant.triūuir iterū Reip.cōst.187.B.205	Arterius medicus. 181.C	Bellum Massiliense. 52.B
Ant.Timonis vitam æmulati insti.	Aruerni. 8.C.28.A	Bellum aduersus Neruios. 11.D
C.Antonius. 51.B (194.C)	Asander 104.D.106.B	Bellum Parthicum cōtra Labienum & Pacorum. 184.C
C.Ant.à Bruto í potestaté redact.177.B	Asculum receptum. 48.A	Bellum Parthicum. 188.D
C.Antonij cædes. 178.B	Ascurum opp. 113.D	Bellum Ponticum. 103.C.105.C
C.Antonius pro M.Bruto præturam vrbanam administrat. 166.D	Asinius Pollio. 81.B.175.B	Bellum Veneticum. 13.D
L.Antonius pietas Cos. 183.B.203.	Asparag ⁹ Dyrrachinorū portus.70.A	Beneficiarij. 56.A
L.Antonius Imperat. salutat. 183.D	Alprenas proconsul. 122.A	Berenyce opp. 90.B
L.Anto.à Cæsare in Hispa.missus.184.A	Attalia Pamphylia. 82.C	Berytus colonia.143.C
Antuates. 13.B	Attegua. 133.D	Betis flu. 88.B (tio.95.B)
Antyll ⁹ Anto.ex Fulua filius.194.D	Arregua recepta. 134.D	Bibliothecę Ptol.Philadel.cōflagra-
Antyll.& Cæs.toga virili donati.194	Athenæ & reliquæ ciuitates Græciæ receptæ. 85.B	Bibrax Heduum opp. 11.A.35.C
Apamea à Parthis capta. 184.C	Athlanticum pelagus. 17.A	M.Bibulus Ædilis. 3.B
Q.Aponius. 132.C	Atreates. 12.A.36.A	M.Bibulus Cos. cū Cæsare. 4.C.200
Appollodor ⁹ Sicul.Cleopatrar̄ fami-	Q.Atrius. 20.A	M.Bibul ⁹ Præf.classi & orę marit.65.B.D
Appollonia. 66.C (liaris.93.D)	P.Atrius. 120.B	M.Bibuli mors. 68.B
Appollonia recepta. 66.D	Auaricum Biturigum. 29.B	C.Biotius Æginus. 120.B
Appol.Cæs.literis operā dabat.166.A	Auaricum captum 29.D	Bituriges. 28.D
Apfus flu. 67.A	Aulerci. 12.D.36.C	Biturigum vrbes xx. 29.B
Q.Aquila. 119.B	L.Aurūculeius Corta Legat ⁹ . 11.C.17.D	Bocchus Rex. 63.D.135.B
Aquilæ legionū fulminibus aureis insitebant. 135.B	Ausetani. 54.D. (21.D)	Bođuognatus Neruius. 12.A
M.Aquinius Catonis filius. 125.C	Auximum receptum 47.B	Bogud Rex. 63.D.88.B.135.C
Ara lapidea p̄ trophæo in montib. Pyrenais à Cæsare posita. 60.A	Axona flu. 11.A	Boij. 7.A
Ara Cæsaris. 159.C	B	Bononia recepta. 172.A
Ara & columna Cæsaris à Dola-bella disiecta. 159.D.165.B	Bacenis sylua. 26.A	Bosphorus Cimmericus. 103.C
Arabia Nabatheorum. 187.B	Bacilus Prætor. 140.C	Britannia. 17.A
	Bagrada flu. 61.A	Britāni ex Eshedis pugnant. 20.B
	Belgæ. 10.C	
	Belgium. 39.D.40.C	
	Bellidenses. 66.D	

INDEX POSTERIOR.

- Britāni subacti veſtigalesq; facti. 21. A
 Brundufij oppugnatio. 49. C
 Brundufium receptum. 50. A
 D. Brutus. 52. B. 64. D
 Brutus claſſi præfectus. 14. A
 Brutus cōſul designat. 144. D. 149. C
 Brutus Galliæ Tranſalpinæ præ-
 fectus. 109. B
 Brutus nauali prælio Maſſilien-
 ſes ſuperat. 57. A. B.
 Brutus Cæſati intimus. 151. D
 Brutus Mutinam occupat. 170. C
 Bruto triumphus decretus. 173. A
 Brutus Imperator. 173. B
 Bruti cædes. 175. C
 M. Brutus adoptatus à Q. Seruilio Cę-
 pione, Q. Cępio Brutus appel. 148. B
 M. Brutus prætor. 142. C. 148. B. 165. A
 Brutus Galliæ Ciſalpin. præſect. 109. B
 Bruti & Caſſij res geſtæ. 177. C
 Bruto & Caſſio ſtatua inter Tirāni-
 cidas ab Athenienſib. cōſtituta. 177. C
 Brutus & Caſſius annonæ & rei
 frumentariæ præfecti. 166. A
 Brutus Græciam occupat & Ma-
 cedoniam cum Illyrico. 177. D
 Brutus Imperator dictus. 178. A. B
 Brut⁹ pecuniâ ſua imaginē ſignat. 178. C
 Brutus Beſſes ſubegit. 178. B
 Brutus contra Lycios exercitum
 ducit. 179. C
 Bruti exitus voluntarius. 182. D
 Butrotus. 68. A
- C
- Cadurci. 28. A
 Cæcilius Baſſus. 178. C
 Cæcilius Niger. 138. B
 M. Cæcilius Prætor. 91. B
 T. Cæcilius Centurio primipili. 53. C
 Cælius. 193. C
 Cælius Vinitianus. 108. B
 Q. Cæpio Brutus. 82. A
 Q. Cæpio Brutus Prætor. 148. B
 Cæſaris in Africam expeditio con-
 tra Iubam & Scipionem. 111. A
 Cæſ. ex Africa ad urbē reditus. 127. C
 Cæſar Alexandriam peruenit. 92. B
 Cæſaris ad Ariouiſtum Legati. 9. A
 Cæſaris auſpiciis hoſtiū cæſorū &
 urbium captarū numerus. 163. A
 Cæſar Bætim ponte traicit. 133. D
 Cæſaris Bella, vide Bellum & Res.
 Cæſaris in Britannia nauigatio. 17. A
 Cæſ. in Britan. ſecunda nauig. 20. A
 Cęſaris cū Cleopatra cōſuetud. 103. A
 Cęſar congiarium populo dat. 129. B
 Cæſar epulo dato populum ſibi
 conciliat. 129. B
 Cæſ. ex Gallia in Italiā reditus. 40. C
 Cæſaris in Hiſpaniam contra Afra-
 nium, Petreium, Varronem, Pom-
 pei Legatos expeditio. 51. C
 Cæſaris ex Hiſp. ad urbē redit⁹. 139. B
 Cæſaris Leges. 64. C. 130. C
 Cæſaris Lex agraria. 5. A
 Cæſar Ludos Circenſes facit. 129. D
 Cæſaris in Macedoniā traiecit. 65. D
 Cæſaris Manubiæ. 129. A
 Cæſar Marij Trophæa reſtituit. 3. B
 Cæſar natatu periculū euadit. 99. B
 Cæſaris opera publica. 129. C
 Cæſar ouans ex monte Albano.
 146. D. 202. 216.
 Cæſaris in Pharnacem Ponti re-
 gem expeditio. 105. C
 Cæſaris prima militia. 2. C
 Cæſari Prouinciæ decreta. 6. A
 Cæſar à pyratibus captus. 2. C
 Cæſar Rhenum pontē iunctum
 tranſit. 16. B. C
 Cæſaris ad Rhodum ſeceſſus. 2. C
 Cæſaris ad Senatum literæ. 45. A
 Cæſaris in Sullâ Dictat. iocus. 148. A
 Cæſaris Templū & Clemētiæ. 141. C
 Cæſaris Triumphi. 128. B. 139. C.
 201. 202. 212. 214.
 Cæſaris Trophæa. 108. A
 Cæſaris Victoriæ. 170. D
 Cæſaris in urbem aduentus. 50. B
 Cæſaris ad urbem reditus. 108. D
 Cæſar Ædilis. 3. A
 Cæſar Augur. 210
 Cęſari Cenſura ppetua decreta. 141. B
 Cæſar Conſul. 4. C. 200.
 Cæſar Conſul iter. 64. B. 201.
 Cæſar Cōſul deſig. tert. 110. D. 201. 210
 Cæſ. Cōſul ſine cōlega. 139. B. 202. 212
 Cæſar Conſularu ſe abdicat. 139. D.
 Cæſar Cōſul. v. deſig. 142. C. 202. 207.
 Cæſar Conſul in decennium. 215.
 Cæſar Dictator. 60. B. 64. A
 Cæſar Dictator iterum. 91. B. 207.
 Cæſar dictaturam ſecundam quan-
 do inierit. 208
 Cæſar Dictator tertiu. 128. A. 201. 209
 Cæſar Dictator quar. 139. C. 202. 213
 Cæſar Dict. in decen. 127. C. 201. 209
 Cæſar Dict. perpetuū. 141. B. 202. 215.
 Cæſar flamen Dialis. 2. B
 Cęſari honores à S. P. Q. R. deſerri &
 exhibiri. 9. A. 127. D. 141. A. 145. A. 157. D
 Cæſari imagine propria pecuniam
 ſignandæ poteſtas data. 141. C
 Cæſari Imperium quinquennale
 decretum. 6. B
 Cæſari Imperium in alterum quin-
 quennium prorogatum. 13. B.
 Cæſar Imperator dictus. 141. B. 202
 Cæſar Imperator ſalutatus Atte-
 gua capta. 134. D
 Cæſar Liberator. 141. B. 202
 Cæſar parens patriæ. 141. B. 202. 214
 Cæſar Pontifex Maximus. 3. C
 Cæſar Præfect. moribus cenſum
 vicatim egit. 131. A. 201.
 Cæſar Rex ſalutatur. 146. D
 Cæſar Semideus dictus. 127. D
 Cæſar Tribunus Militum. 2. D
 Cæſari Tribunitia poteſtas in per-
 petuum conſeſſa. 145. A. 201. 207.
 Cæſaris amica. 163. B
 Cæſar annum & faſtos corrigit.
 103. A. 209.
 Cæſar Antiquitatū ſtudioſus. 163. D
 Cæſaris ara. 159. C
 Cæſar Aſtronomiæ ſtudioſus &
 peritus. 103. A.
 Cæſaris auaritia. 163. C
 Cæſaris audacia. 67. B
 Cæſaris cædes. 153. C. 216
 Cæſar cæſus à Iudæis lugetur. 159. A
 Cæſaris celeritas in ꝑfectionib. 6. D
 Cæſaris clementia. 48. D. 56. A. 74. C
 80. D. 82. A. 125. B. C. D. 140. A. 161. B
 Cæſaris columna. 159. C
 Cæſaris concubina. 164. B
 Cæſaris domus. 164. A
 Cæſar elegantiarū ſtudioſus. 163. D
 Cæſaris eloquentia. 161. A
 Cæſaris facilitas in militum iocis
 & Poëtarum famoſis carminib.
 perferendis. 161. C. 129. B
 Cæſaris filius. 163. C
 Cæſaris funus. 157. D
 Cæſaris Genealogia. 197.
 Cæſaris hæredes. 157. C
 Cæſares vnde dicti. 1. D
 Cæſones vnde dicti. 1. D
 Cæſaris liberalitas in milites.
 35. D. 42. A. C.
 Cęſaris libido & incōtinentia. 163. B
 Cæſaris mater. 2. A
 Cæſar militari ſcientia & diſci-
 plina clarus. 161. D
 Cæſar morbo comitiali obnox. 123. B
 Cæſaris natiuitas & ortus. 2. A
 Cæſ. natalis publicè celebrat⁹. 145. B
 Cæſaris pater. 2. A
 Cæſaris roſus. 158. D
 Cæſaris ſella aurea cum corona
 laurea. 145. C
 Cæſaris ſimulachrum cum ſtella
 crinita in vertice. 159. D. 168. A
 Cæſari ſupplicatio decreta. 13. A. 19. A

I N D E X P O S T E R I O R.

Cæſaris teſtamentum	157 c	Canopus.	100 c	Chara radix.	71. c
Cæſaris valetudo.	160 B	Cantium.	21. A	Cherſoneſus Alexãdrina.	97. B. 101. D
Cæſaris victus in prælio.	137. A	Cantij reges quattuor.	21 A	Q. Cicero	21. c. 22. B. 26. D
Cæſaris villa.	157 c. 164 A	L. Canuleius.	71 A	M. Ciceronis cum alijs Senatoribus ad Pompeium tranſitus	51. c. 89. c
Cæſaris vicia.	163 B	Canurius Trib. pleb.	169 A	Cicero Antonio inſenſus,	
Cæſaris vxores.	2. A. 6 A. 164 A	Cappadocia.	103 c	Cæſari amicus	170. c
Cæſariõ Cæſaris ex Cleop. F. 103 A. 163 c		Capua colonia Iulia felix.	5. B	Cicero proſcribitur	176. c
Cæſarianorum militum in Africa clades.	63 A	Caput Pomp. Cæſari oblatum.	92 B	Ciceronis cæſi caput ad Antonium delatum.	177. A
Cæſarianorum militum licentia & inſolentia.	122. D	Caput Pacori per vniuerſam Syriam circumfertur.	188. D	Cinna Prætor	155. A
Cæſarianorũ militum patientia.	71 c	Capys conditor Capuæ.	150. D	Cinga fl.	53. c
L. Cæſar.	46 D. 124 D. 125. c	Carales	127 B	Cingentorix Treuir	19. c
L. Cæſar filius.	60. c	C. Carinas & P. Ventidius coſs. ſuffecti.	177 B. 203	Cingentorix Cantij Rex	21. A
Sex. Cæſar	59 D	Caritas annonæ in exercitu Cæſaris		Cingetorix princeps Treuirorũ.	25. D
Cæſar Octau. annali lege ſolut ⁹ .	171. A	Carmonenſes	59 c (54 A	Cingulum receptum	48. A
Cæſar Oct. cõſularũ petit.	173. D. 174 c	Carnutes.	12 D. 24 B. 25 A	Cirta	114. B
Cæſaris Octauiani & Cleopatræ colloquium.	196 A	Caroceli pop.	7. c	L. Cilpius	120. A
Cæſar Octauianus Conſul cum Q. Pedio.	174. D	Carſuleius.	172. A	Ciuitates Achaicæ receptæ	72. D
Cæſar Octau. Gallia & Hispaniam prouincias Antonij occupat.	183 D	Carteia.	137 D	Clades Tituriana in Eburonib.	22. A
Cæſar Octauianus & Antonius in Macedonia traiciunt.	180. c	Carthago colonia.	143 A	Clades Mundenſis	137. B
Cæſar Octau. Imperator appel.	172 B	Caruilius Cantij Rex.	21. A	Clades Mutinenſis	172. D
Cæſaris Octau. liberalitas in milites.	170 A	Cafinum colonia.	143 c. 169. A	Clades & præliũ Philippenſe.	181. c
Cæſar Octau. Patribus ſuſpect.	173. A	Caſſius mons	83 B	M. Claudius M. F. Marcellus coſ. cum Ser. Sulpicio Rufo	41. c. 200
Cæſaris Octauiani ouatio.	185. c	L. Caſſius Longinus.	70 B	C. Claudius C. F. Marcellus coſ. deſig. cum L. Aimilio Paulo	41. D. 200
Cæſari Octauiano ſtatua equeſtris aurea decreta.	170 D	Q. Caſſius Longinus.	45 B. 87 A	C. Claudius M. F. Marcellus coſ. cum L. Cornelio Lentulo	45. A. 200
Cæſar triũphi repulſam patitur.	173 c	Q. Caſſius Trib. pleb.	59. B	Cleopatra	83. B. 163. c
Cæſar Octauianus Triumuir	175 D	Q. Caſſius Gadibus præfectus.	60 A	Cleopatræ aſtutia	94. A
Cæſar Octau. Triumuir iterũ.	187 B	C. Caſſius.	65 B. 89 D. 90 c	Cleopatrem cũ Cæſare colloquiũ.	94. A
Reliqua vide in Octauius.		Caſſius prætor.	142 c. 148. D. 165. A	Cleopatra prouincijs diuerſis donatur ab Antonio	187. B
L. Cæſetius Flauus Trib. pleb.	146 c	Caſſius Cæſari ſuſpectus.	150 B	Cleop. & Ptolomæi coniugiũ.	102. D
Cæſonius Cn. Pomp. interficit.	139 A	Caſſius Imperator.	178. c.	Cleopatræ ſtatua	129. D
Calaguritani.	54. D.	Caſſio imperium confirmatũ.	178. c	Cleopatra Romã cũ fratre venit.	131. D
Calatia.	143. B. 169 A	Caſſius in Rhodios expeditio-nem facit.	179 B	Cleopatra Regina Regum	191. D
Caleci & Luſitani à Cæſ. domiti.	4 B	Caſſius Syriam & Iudæã occu.	178 c	Cleopatræ in Antoniũ amor.	191. B
C. Calenus.	39 A	Caſſij exitus voluntarius.	181 D	Cleopatræ fuga	193. D
Calenus.	148 D. 183. D	Caſſiullaunus.	20. c	Cleopatra clam rebus Cæſaris ſtudet	195. B
Caleri.	36. C	Caſſiullauni oppidum.	20 D	Cleopatræ monumentum, ſiue maſolæum	195. B
Calpurnia Cæſ. vxor.	6 A. 150 B. 164 B	Caſtra Corneliana.	60. D	Cleopatræ & Cæſaris Octauiani colloquium	196. B
C. Caluiſius Sabinus.	70. B. 186 D	Cataſcopus.	114. D	Cleopatræ exitus	196. c.
Camelopardalis Romæ primũ viſus	(129 D	Catiuulcus Eburo.	21 B	Cleopatræ ætas	196. D
Campania à Milone & Cæcilio concitatur	91 c	M. Cato	3 D. 5 c. 89 c. 111 A	P. Clodius.	5 D
Camulogenus Aulercus.	32 c	Catonis p. deſerta Syrtiũ præſect.	90 c	P. Clodij cædes.	27 D
Candauia.	66 c	Catonis Vticenſis exitus.	125 A	C. Clodius.	72. D
P. Canidij Cræſſi res geſtæ.	189 B	Caturiges.	7. c	Clupea opp.	60. c. 111. c
C. Caninius.	38. B	Cæditius Saxa.	180 A	Cohors prætoriana Antoniana.	169 D
Caninius Rebilus	60 D. 49 D	Celtiberia	55 A. 137 D	Cohortes vibanę M. Antonij.	109 D
C. Caninius Rebilus Conſul in paucas horas ſuffectus.	142 C. 202. 215.	Cenomani.	20 D	Colonia deductæ.	143. B
Caninius Rebilus Procoſ.	123 B	L. Cenſorinus ab Antonio Syriæ præfectus.	184 A	Colonicæ cohortes.	59. c
Canopicum Nilũ oſtium.	100. c	Cenſura perpetua.	141 B	Colloquiũ inter Antonium & Octauianum.	175. c
		Cenſus populi actus.	131 A		
		Centrones.	7. c. 22. B		
		Ceraunij montes.	193 A		
		Cercina recepta.	115 D		
		Certamina quinquennialia.	145 c		
		Cetratorum cohortes.	55. B		

INDEX POSTERIOR.

Columna Cæsaris.	159. c	M. Cotta.	50 B	Dolabellæ exitus.	179. A
Cômoriètes Antonij & Cleop.	194 D	Cothon Adrumetinorû portus.	119 B	L. Domitius prætor.	6. B
Communis tumulus cæforû pu-		Cotuatus	28 A	L. Domitius Ahenobarbus.	45. D.
gna Pharfalica	81 c	Cotus Heduus	30 A	48. A. 52. B. 180. c	
Commentarij actorum.	156. B	Crastinus euocatus	78 D	L. Domitius cæsus.	81 B
Cometes Iulij.	168	Crastinus cæsus	81 c	Cn. Domitius Calvinus Cõsul.	41 A. 200
Comius Atrebas Rex. 17. c. 18. A.	34 A	M. Crassus	4 D	Cn. Domitius Calvinus.	70. B
Comius Atrebas Bellouacus	36. B	M. Crassus Consul iterum cum		103. D. 123. c. 149. D	
Condrusij & Eburones	15. D	Cn. Pompeio.	13. B. 200.	Cn. Domitius Calvinus Mag. Equitû	
Congiaritû populo à Cæs. datû.	129. B	P. Crassus	12 D. 13 D. 14 D	in dictatura perpetua Cæsaris in	
Conetodunus	28. A	Crispus Sallustius Cercinam		locum Ostatiij	144. D. 202. 216.
Consentia	185. A	intulam capit.	115 D	Cn. Domitius Ahenobarbus	180 c
C. Confidius	112. A. 115. c. 126. c	Curia Iulia	143 D	Domus Timonia Antonij	194 c
C. Confidus Longus	60. D	Curia Pompeiana.	149 D	Donatium militum	129 c
Conspiratio in cædem Cæsaris.	149. c	Curiosolitæ	12 D	Drapes Senon.	38 B
Consul vterq; paludatus ad bellum		Q. Curius	4 A	Drapes captus.	38 B
proficiscitur	45. D	Q. Curio Trib. pleb.	50 B. 63 c	Drapetis mors.	39 c
Consulatus Cæsaris cum M. Bi-		C. Curio Trib. pleb.	41. c	Dumnacus	38 A
bulo.	4. c. 200	C. Curio.	43 B. 51 B. 60 c	Dumnorix Heduus.	7. c. 19. D
Consulatus quinquennalis Cæ-		C. Curio Imperator.	61 A	Duumuiri municipiorum.	50 B
sari decretis	91 A	Curiones arte oratoria & elo-		Dyrachium.	67 A
Consulatus & Auguratus Sex.		quentia clari	61 c	E	
Pompeio adeptus	187 B	Curionis cædes in prælio	63 B	Eburones.	14 c
Consules suffecti in partem anni		Cultus corporis Cæsaris	160 B	Eburones & Condrusi.	15. D
primûm creari cepti.	139. D. 202. 214	Cyrene.	90 B	Ebulus insula.	114 A
Consules in quadrienniû desig.	185 D	D		Egesaretus Thessalus.	70 c
Consulum ex vîbe fuga	47 D	Daci.	144 A	Egymurus.	117. c
Contentio inter Phraatim Parthum		Damassippus.	126 D	Elauer fl.	30 B
& Medû de præda & spoliis.	190 D	Darius Ponti Rex.	186 A	Elephas in numis Cæsaris.	1. D
Controuersia inter Ptolomæum		Decimatio.	159 c	Epaphroditus Cæsaris libertus.	196 A
& Cleopatram	93 A	Decius.	115 D	Epinactus Aruernus	39 D
Conuentus	19 B. 27 c	Decumani.	110 B	Epidaurus	86 c
Conuentus Cordubensis	59 c. 88 A	Decuriones.	48 D	C. Epidius Marullus Trib. pleb.	146 c
Conuictolitanes Heduus	30 A	Dedicatio templi Veneris Ge-		Epirus recepta.	66. D
Q. Coponius	63 B	netricis	168 A	M. Eppius.	125 c
Corbei Bellouaci cædes	37 c	Deiotarus.	103 c. 106 A	Eporedorix Heduus.	31 A
Corduba	133 A	Delphi.	72. D	Epulum populo Cæsar præbuit.	129 B
Corduba recepta.	138 A	Delta.	101. c	Equi desultorij	129 D
Corcyra	65. D. 89 B. 192 D	Dictatura annua.	91 A	Equi Marti consecrati.	150 D
Corfinium	48 A	Dictatura perpetua.	141 B	Equites Numidæ sine frenis.	117. D
Corfinium receptum.	48 c	Dictatura abolita.	167 B	Equus Cæsaris Veneri dicatus.	162. B
Corinthus colonia	143 A	C. Didius.	127 B. 132 c. 138 D	Essedarij Britanni.	18. c
Cornelia	164 A	Dies cædis Pompeianæ.	83 D	Esseda Britannorû in præliis	20 c
Cornelia Cinne filia Cæsaris vxor.	2 A	Diomedes.	195 c	Estui.	21 B
Cornelia Pompeij vxor	82 c	Dioscorides	94 D	Eunoe.	163 c
P. Cornelius Dolabella	63 D	Diffidium inter Cæsarem &		Euphranor.	98 A
P. Cornelius Trib. pleb.	91 D	Lepidum.	187 c	Euphranoris interitus.	100 D
P. Cornelius Scipio euocatus	120 D	Diuisio imperij & prouinciarum		Euphrates fl.	189 D
Cn. Cornelius Dolabella à Cæsare		tertia inter Cæsarem & Anto.	185 B	Exauctorati.	56. D
accusatus	2 c	Dinitiacus Heduus.	9. A	Expeditio Cæsaris in Hispaniam	
L. Cornelius Lentulus cos.	45 A. 200	Dolabella clasi præfectus.	51. B	contra Cn. & Sex. Pompeios.	132. B
Cornelius Balbus	142 B	P. Dolabella Trib. pleb.	91 D. 105. A	F	
Cornelius Gallus	195 A	P. Dolabella ad consularum præma-		C. Fabius.	52. c. 53. A
Q. Cornificius Quæstor	85 c	ture prouectus.	108 D	C. Fabius in Morinos missus.	24. A
Collutia	164 A	P. Dolabella cos. Iuff.	144 D. 203	L. Fabius.	31. c
L. Cotta	19 A	P. Dolabella	155. B	Q. Fabius Maximus.	132. D
L. Cotta interfectus in prælio	22 A	Dolabella hostis à Senatu iudicatus		Q. Fabij Maximi ex Hispania tri-	
L. Cotta XV VIR.	149 A	Dolabella absolutus	175 A. (171 A	umphus.	139. c. 202.

INDEX POSTERIOR.

Legio. xxxvi.	104 B	Q. Ligarius.	149 D	Menapij subacti	25 B
Legio xxxvii.	97 A	Ligeris fl.	14 B. 32 B	Menecrates Sex. Pomp. libert ⁹ .	186 C
Legio Martia ab Antonio ad Cæsarem transit.	169 D	Lingones	33 A	Menecrates & Appollophanes	
L. Lentulus Consul	45 A. 46 D	Litanicus Heduis	30 D	Sex. libert. rei nauali præfecti.	186 D
L. Lentulus	82 C	L. Liuius Regulus	125 B.	Menedem ⁹ Macedon. princeps.	70 B
L. Lentuli mors	84 A	Lollia A. Gabini j à Cæsare adamata	(163 B.	Mensis Iulius	145 B
P. Lentulus	82 C	Luca.	13 A	Mensis intercalaris	130 B. C
P. Lentulus Spinter	48 A. 154 D	C. Lucrerius	49 A	Mensis intercalaris sublatu.	209
Lentulus Marcellinus	73 B	L. Lucullus	5 D	M. Messalla	178. B. 123. C.
M. Lepidus Hispaniæ Præfectus	64 D	Lusterius Cadurcus	38 B. C	E. Messius	115 C
Lepidus Præfectus vib.	92 B	Lusterius captus	39 C	Merellus Nepos Trib. pleb.	3. D
Lepidus Magister Equitum Cæsaris.	128 A. 155 D. 201. 214	Ludi Circenses facti	129 D	L. Metellus Trib. pleb.	51. A
Lepidus Magister Equitum in locum Antonij	142 C. 202. 214	Ludi funebres	158 B	Q. Metellus Pius Scip. focer Pom.	45 B
Lepidus Cæsare ab Antonio rege salutato ingemit	147 D	Ludi Latini	158 A	Metropolis Thessaliæ	75 D
Lepidus Pontifex Max.	165 D	Lugdunum conditum	177 C	Metropolis reliquæq; Thessaliæ ciuitates receptæ.	75 D
Lepidus Cos. desig.	110 D. 201	Lupia opp.	166 B	Militaris seditio	109 C
Lepidus Procos.	88 D. 203	Lutetia Parisiorum	32 C	Milites Antoniani host. iudic.	173 A
Lepidus Consul desig. iter.	176 A. 203	Lyffus	69 B	Milites à Bruto & Cassio in Cœlonias diuisi	165 B
Lepidus hostis iudicatus	174 B	Lyffus recepta	69 D	Milicium in Cæsarem triumphantein dicacitas & licentia.	129 A
Lepidus HIRIV reip. const.	175 D. 203	M		Milo exulâs Campaniâ cõcitat.	91 C
Lepidus HIRIV iterû reip. constituend.	187 B. 205	Macedonia recepta	70 C	Milonis cædes	91 D
Lepidus & Antonius per Cæsarem Octauiu Senatui reconciliati.	175 B	Macedonia prouincia Dolabellæ decreta	166. A	L. Minutius Bassilius	26 B
Lepidus Paullum fratrem suum proscibit.	176 C	Macedonia D. Bruto pro Gallia decreta.	168. B	Minutius Silo.	87 C
Lepidi ex Hispania triumphus	110 D. 177 B. 204. 203	Magistri Equitum Cæsaris in dictatura perpetua.	142 C. 202. 216	L. Minutius Flaccus.	134 B
Lepidus Cæsari & Antonio suspectus.	183 A	Cn. Magius Præfect. Fabrûm.	49 C	M. Minutius Crispus	178 C
Lepidus in Siciliam ex Africa traicit.	187 C	Malaca	89. A	Mithridates Mennei filius Pergamenus	100 D. 101 B. 108 B
Lepidus Messanam receptam diripit & incendit	188 A	Malchus Nabeorum Rex	186 C	Monefes Parthus.	189 C
Lepidus Siciliam vniuersam sibi vendicat	188 A	Manubiæ Cæsaris	129. A	Moneta & vectigalibus serui præfect	140 D
Lepidus Cæsari supplex	188 B	M. Marcellus Consul	41 C. 200	Molo Rhodius Rhetor	2 C
Lepido imperiû ademptû.	188 B. 205	C. Marcellus Consul	41 C. 200	Melodunum Senonum opp.	32 C
Leptis recepta	112 A	M. Marcellus Rhodiis nauibus à Pompeio præfectus.	65 B	Montes Coronei	65 D
Lesbus	82 C	M. Marcellus Æfermius	88 A	Morini	17 B C
Leuaci	22 B	M. Marcello reditû Cæs. cõcessit.	128 A	Morini subacti	18 D
Leucas insula à M. Agrip. recep.	193 A	Marcomanni	10 B	Morinorû syluæ & paludes.	15 B. 18 D
Lex Cæsaris agraria	5 A	Marij tropicæ à Cæs. restituta.	3 B	Morinorum portus	17 D
Lex de Comitij & iure Magistr.	41 B	Marfi mors	179 A	Mosa fluius	16 C
Lex sumptuaria	130 C	Martia legio ab Antonio ad Cæsarem transit.	169 D	Motus in Gallia rebui	35 C
Lex curiata	166 D	Martius	60 D	Motus & tumultus vrban.	104 D
Lexouij	14 C	Marullus & Cæsarius Trib. pleb.	155 C	Munatius Plancus	175 B
Libera, pars Macedoniae	70 B	Massiliæ oppugnatio	58 A	L. Munatij Planci triumphus ex Gallia.	177 B. 203.
Liberi Antonij & Cleopatras Sol & Luna vocati	187 B	Massiliæ deditio	59 A	L. Munatius Planc. & M. Titius ab Antonio ad Cæs. Octauianû transeûit.	192 C
LIBERTAS, Brutianis pro telera fuit	181 B	Massilia recepta	60 B	Munda recepta.	137. C
Libri Sibyllini	146 B	Mauretania	113 D	Mundense prælium	136. A
Licinius Crassus.	51. B	Mazaca opp.	106. A	Murus gladiatorium	129. D
		Meccenas	187	Murus ad lacum Lemanum.	7. B
		Medici aliarumq; liberalium artium professores ciuitate donati.	131. B	Mutia Cn. Pompeij à Cæsare adamata.	163 B
		Medus Antoniu ad bellum Parthis inferendum sollicitat	190 D	Mutina ab Antonio obsessa.	170. D
		Megareses	85 C	Myliâ	184. C
		C. Memnius Prætor	6 B	Myra recepta.	179. D
		Mena Sexti Pompeij libertus.	185 A	Mytilena.	82. C
		Menapij	15 B. 19 A. 25 B. 26 D		

N

INDEX POSTERIOR

- Narbo 28.B.39.D
L. Nasidius 57.C
 Nasidius 127.B
 Natalis Cæsaris 145.B
 Naues Britannicæ 54.B
 Nauiû Antonianarû magnitudo. 193.C
 Naumachia. 130.A
 Neapolis. 111.C
 Neapolita. portus ad mare Egeû 181.A
 Nemesis siue indignationis sacellû.
 Nemetes 10.B (92.C
 Nemetocerna 39.D.40.B
Ti. Nero. 100.C
 Neruij 11.D.22.B.25.B
 Neruiorum paludes, æstuaria, &
 syluæ. 11.D
 Neruiorum cædes. 12.B
 Nicomedes Bythinus. 106.A
 Nicopolis à Cæs. condita in aduer
 sa sinus Ambracij parte. 193.A
 Nicopolis Armeniæ. 104.A
 Nomina Imperatorum scutis mi-
 litum inscribi solita 88.B
 Nonius Niger Quæstor 4.A
 Norba. 89.A
C. Norbanus. 18.A
 Noricus Rex. 48.B
 Nouæ tabulæ. 64.B.109.A
 Nouiodunum. 11.C
 Nouiodunum Biturigum. 29.A
 Nouiodunum Heduarum. 32.A
 Nouocomum colonia 41.C
 Numerus hostium auspiciû Cæ-
 saris cætorum. 163.A
 Numidia prouincia à P.R. facta. 127.A
- O
- Oceanus. 17.A
 Oceani simulachrum aureum
 in triumpho Cæsaris 128.B
 Octacilius Crassus. 69.B.
 Octauæ pro decimis multæ no-
 mine imperatæ 127.B
 Octauia. 19.B.
 Octauia Cæsaris neptis. 42.D
 Octauia Cæsaris soror Antonio
 desponsatur 185.B
M. Octavius. 63.D.65.B.85.C.
M. Octauij Legat. mors voluntar. 179.A
M. Octavius in pugna Actiaca sinistrû
 classis cornu ducit. 193.C
C. Octavius & Cn. Domitius Mag.
 Equit. suff. 144.D.202
 Octavius ad bellum Parthicum
 à Cæsare præmissus. 144.C
C. Octavius. 89.D.154.D
 Octavius à Cæs. testamêto adopta-
 tus & hæres scriptus. 166.B
 Octauij Cæsare interfecto in Italiam
- traiectus. 166.B
 Octauij ad urbem reditus. 166.C
 Octauij à Cæsare adoptio. 166.D
 Octa. Cæs. ex sorore nepos. 144.B.216
 Octauij liberalitas in præstan. Cæ-
 saris legatis 167.A
 Octauij Tribunatû pleb. petit. 168.C
 Octodurus. 13.C
 Opera publica Cæsaris. 129.C.143.C
 Orchomenus. 72.D
 Orgetorix Heluetius. 7.A
 Oricum receptum. 66.D
 Orientis Imperium Cassio &
 M.Bruto à Senatu decretum. 171.C
 Ornamenta cõsularia Cæsari Octa-
 uio decreta. 173.C
 Oscenses. 54.D
 Ouatio Cæs. ex môte Albano. 146.D
- P
- Pacorus Syriam & Palest. occu. 184.C
 Pacorus iterû Syriam inuadit. 188.D
 Pacorus cæsus 188.D
 Panis è chara radice 71.C
 Panfa Consul vulneratus 172.B
 Parada opp. 123.C
 Pareconium 194.B.195.A
 Pasiij. 28.A
 Parchini capti. 70.D
 Parchini. 89.B
 Parthi Antiochiam capiunt. 184.C
 Parthi Apameam capiunt. 184.C
 Parthi duce Labieno & Pacoro
 Syriam inuadunt 184.C
 Patara recepta. 179.D
 Patræ 90.A
 Pax inter Cæsarem Octanium &
 Antonium. 185.D
 Pax cum Sex. Pompeio facta. 185.D
 Pecunia imagine Cæs signata. 141.C
Q. Pedius. 10.D.11.C.132.D
Q. Pedij ex Hisp. triumph. 139.D.202.
Q. Pedius & Cæsar Octavianus
 coss. creati. 174.D.203
 Sex. Peduceius. 64.D
 Pelusium. 83.B
 Pelusium captum. 101.A
 Pelusium à Cæsare captum. 195.A
 Peneus amnis. 82.C
 Percussores Cæs. capitol. occup. 154.D
 Percussorum Cæsaris cum M. An-
 tonio reconciliatio. 157.B
 Percussores Cæs. q̄tione habita
 condemnati. 175.A
 Petra. 71.A
M. Petreius 31.D.52.C.55.D.113.C
 Petreius Thessalus 70.C
 Petronius 121.C
 Pharnabatus Hyberorû rex 189.B
- Pharnabates Pacori legatus cum
 exercitu cæsus 186.B
 Pharnaces Mithridatis filius. 103.B
 Pharnaces victus. 107.C
 Pharsalia. 65.C
 Pharsal. pugnæ dies & temp. 81.A.207
 Pharsalus. 76.B
 Pharus capta. 98.C
 Philip. Codrus Põp. Libertus 84.A
 Philo 138.B
 Photinus Eunuchus 83.C.93.B
 Photini & Achillæ in Cæsarem
 conspiratio 93.C
 Photini cædes. 96.B
 Phraaspa regia Medorum vrbs ab
 Antonio oppugnata 189.D
 Phraares Orodus filius. 189.C
 Phraatis in patrem & fratrem
 impietas & parricidia 189.C
 Pictones. 28.B
 Pietas Pomp. militaris tessera. 137.B
 Pinarius 180.D
 Pinarius Scarp⁹ Africâ obtineb. 194.B
 Pindarus Calsij Libertus 181.D
 Pireum 85.B
 Piruste 19.B
 Pisaurum receptum 47.B
L. Piso 6.A
L. Piso Cæsaris socer 156.D
 Placentia 64.A
L. Plancus. 53.A
L. Plancus cos. designatus. 144.D.203.
 Plemmius. 187.
 Pletorius Cestianus. 127.A
 Pleumosij. 22.B
 Pola Istriæ, Pietas Iulia dicta. 143.C
 Polemocratia. 178.B
 Polemon Ponti Rex. 190.A
 Polemonem Antonius Armenia
 maiore donat. 192.A
 Pomerium vrbs ampliatur 143.C
 Pompeia 164.D
 Pompeia Cn. Pompeij filia 125.C
Cn. Pompeius Magnus Cos. iterum
 cum M. Crasso 13.B.200.
 Pomp. Cos. tertium. 41.A.200
 Pomp. Cos. sine cõleg. pri. 41.A.200
 Pompeij ex vrbe excessus 47.C
 Pompeius Imperator. 74.A
 Põpeius p cõtumeliâ à militib. Aga-
 memnõ & Rex regum appell. 77.A
 Pompeij fuga. 80.C
 Pompeius Ptol. Regis tutor. 83.B
 Pompeij cædes 83.D
 Pompeij & Sullæ imagines
 dissectæ. 91.A
Cn. Põp. Põpeij Magni F. 70.C.89.C.113.D
Cn. Pomp. Hispaniam occupat. 132.A

Cn. Pompeij post Mundensem cladem fuga. 137 D. 138. D
 Cn. Pompeij iunioris cædes. 139. A
 Sex. Pomp. Pompeij Magni F. 82. C
 Sex. Pompeius Hispaniã occupat. 132 D
 Sex. Pomp. pfect. claf. & oræ marit. 173. B
 Sex. Pomp. post clad. Mund. fuga. 137. D
 Sex. Põp. inter pcul. Cæf. cõdemn. 175 A
 Põpeij in ciues pscript. pietas 177 A
 Pompeius Italiam inuadit 185 A
 Pompeius cos. defig. 185 D. 205
 Põp. pace fracta bellũ reparat. 186 C
 Põp. clades ppe. Mellanã & fu. 187 D
 Pompeius accepta extrema clade in Mytilenam appellit. 188. B
 Pompeius legatos ad Anton. mittit vt ab ipso recipiatur. 188 B
 Pomp. à M. Titio cap. & occif. 188. C
 Pompeius Rufus. 122. D
 C. Pomponius. 65. B
 M. Pomponius. 84. D
 Pons in Arari 8
 Pons in Ligeri 28 D
 Pons in Rheno 16 B
 Pons alter in Rheno. 25 D
 Pons Rhodani 7 B
 Pontica Cæf. victoria. 107 D. 201
 Ponticus Triumphus 128 D. 201
 Pontius Aquila 149 D
 Pontus à Pharnacõ occupatus. 104 C
 Pontus receptus 108. A
 Popillius Lenas. 152. D
 Porta Decumana in castris. 73. C.
 Portus Alexandrini obftructio. 95. D
 Portus Iccius. 19. C
 Portus Morinorum. 17. D
 Portus Nymphæus 69 B
 Posthumia Cæfaris amica. 163 B
 Præfecti vibis sex. 132 B
 Prælium ad Alexiam 34 B
 Prælium Mundense 136 A
 Prætores. x. designati 109 B. 201. 209
 Prætores. xiiij. facti. 140. C. 202. 214
 Prætores creati 142 C. 202. 215.
 Prætorialia cohors Antonij 169 C
 Prætorium in castris 56 A
 Primus haftatus. 53. C
 Proculæus. 195. C
 Proculæus Cæfarianus. 195. C
 Prodigia. 81. C
 Prodigia cõdẽ Cæf. denũciantia. 150 C
 Prodigium. 135. B
 Proferiptio 176. A
 Proferiptorum numerus 176. C
 Proferiptorum fuga. 176. D
 Prouincia. 33. A
 Prouinciæ Cæfari decretæ. 6 A. 144 B
 Prouinciæ decretæ 51 B. 64 D

INDEX POSTERIOR

Prouinciæ percufforib. decretæ. 157 B
 Ptolomæus 83 A
 Ptolomæi testamentum 93 A
 Ptolomæi & Cleopatrarẽ recõciliatio. 94 C
 Ptolomæus Iunior. 94 C (94. C
 Ptolomæi regis interitus. 102 C
 Ptolomæi Philadelphi Bibliotheca confagrata. 95 B
 Ptolomeus Cæfariõ rex regũ. 191 D
 Pugna Pharfalica 79 A
 Pugna ludicra 130 A
 Pugna naualis ad Actium inter Cæfarem & Antonium 193 C
 Pyrrhica faltatio 130 A
 Q
 Quadrigæ in Capitolio Cæfari decretæ. 127. D
 Quadrigæ falcatæ. 107. C
 Quæftores. xl. creati. 140. C. 214.
 Quindecimviri primi Maffiliẽ 51 D
 Quintani. 123. A
 Quintanorũ infignia, elephãti. 123. B
 Sex. Quintilius Vãrus. 48. D. 61. B
 Quiritũ nomine milites à Cæf. appellati, pudore Iuffufi funt. 110. A
 R
 Rauraci 7 A
 Res à Cæfare in Gallia gẽftæ. 39 D
 Res in Africa à Curione gẽftæ. 60 D
 Res à Caninio, Fabioq; cum Pictonibus finitimisq; popul. gẽftæ 38 A
 Res à Cn. Domitio contra Pharnacem gẽftæ. 103. C
 Res ad Dyrrachium gẽftæ 72 A
 Res in Eburonibus gẽftæ 26 C
 Res cũ Neruijs, Eburonib., Aduaticis, finitimisq; populis gẽftæ. 21 B
 Res in Hispania vltiore contra Varonem gẽftæ. 59. B
 Res in Hispan. citeriore contra Petreium & Afranium gẽftæ. 52. D
 Res cum Neruijs & finitimis pop. gẽftæ duce Q. Cicerone. 22. B
 Res ad Maffil. terra mariq; gẽftẽ 57 A
 Res apud Parisios duce Labieno gẽftæ 52. C
 Res in Theffalia inter Cæfarem & Pompeium gẽftæ. 77. B
 Res aduerfus Treuiros duce Labieno gẽftæ. 24 B
 Rhedones. 12. D
 Rhemi. 23. D. 36. B
 Rhenus fl. 8. A. 15. C
 Rhenus ponte iunctus. 16. B
 Rhenum Cæfar fecundõ traicit. 25 D
 Rheni simulachrum aureum in triumpho Cæfari. 128. B
 Rhodanus fl. 7. B

Rhodani simulachrum aureum in triumpho Cæfari. 128. B
 Rhodus. 98. A
 Rhodus à Caffio capta & direp. 179. C
 Rhodii prælio nauali à Caffianis fuperari. 179. C
 Rhuteni. 28. B
 Rogus Cæfari. 158 D
 Roscellus, Ægus, fratres Allobroges. 73. A
 L. Roscius. 21. B. 24. A
 L. Roscius prætor. 46. D
 Rubico fl. Galliarẽ & Italiarẽ terminus. 46. B
 L. Rubrius. 48. D
 Rubrius Rex. 149. D
 Rufina recepta. 112. A
 S
 Sabis fl. 12. A
 Sabura Iubæ Regis Præfectus. 62. B. 126. D. 117. D
 Sacerdotes Iulij. 145. D
 Saguntus. 133. B
 Samarobrina. 21. B
 Samarobrinarẽ Cæf. hyberna. 24. A
 Salone. 66. A
 Salonenses. 66. A
 C. Salustius Crifpus. 109 C
 Salustius Numidiarẽ Proconful. 127. A
 Saltus Pyrenæi. 52. D
 Sardinia. 50. B
 Sarfura opp. 120. D
 Sarfura capta. 120. D
 P. Saferna. 112. C
 Scæua Centurio 72. C
 Scæuarẽ Centurionis mors. 74. A
 Scaldis flu. 26. D
 Scapula. 89. C
 T. Scapula. 132. C
 Scapulæ mors voluntaria. 138. A
 Scipio. 70. A 89. C. 111. A
 Scipio Imperator 90. D
 Scipionis mors fpontanea. 127. A
 Scotius mons. 107. A
 Scotuffa opp. 77. C
 L. Scribonius Libo. 63. D. 65. B
 Seditiones vibanæ. 91. B
 Sedulius Lemouicum princeps. 35. A
 Seduni. 13. B
 Sedufij. 10. B
 Segni. 26. C
 Segonax Cantij Rex. 21. A
 Segontiaci pop. 20. D
 Segufiani. 33. A
 Sella aurea Cæfari cum corona aurea. 145. C
 Seleucus. 195. A
 Senatorum ex vrbe fuga. 47. D

INDEX POSTERIOR.

Senatorū numerus ampliatus.	140. c	Supplicatio. xx. dierum decreta.	35. c	L. Torquatus.	66. D. 126. D
Senatus suppletus.	131. c	Supplicationes propter Antonium		Torquatus Quæstor.	172. B
Senatusconsultum de decretis		profligatum decretæ.	173. A	Traiectus in Britanniam breuissi-	
Cæsar	165. D	Supplicationes decretæ ob res		mus ex Morinis.	17. B
Senones.	24. B. 25. A. 28. A	prospere gestas à Ventidio		Traiectus ex Britannia.	18. D
Septemuiris epulonū vnus additus.		contra Parthos.	186. c	Traiectus Cæsar	
L. Septimius. 83. c.	(140. c	Syrrium deserta:	90. c	in Britanniam	
Sequani. 8. c. 33. A		T		secundus.	20. A
Serapion.	94. D	Tabulæ proscriptorum.	176. B	C. Trebatius.	142. B
Q. Sertorius.	15. A	Tamensis flu.	20 c	L. Trebellius	91. D
Seruilia Catonis soror à Cæsare		Tarraconenses.	54. D	Trebellius Trib. pleb.	105. A
adamata.	163. B	Tarcondimotus.	150. D	C. Trebonius Legatus Cæsaris Britan-	
Serulia M. Bruti mater.	148. D	Tartius.	105. D. 178. D	nos in fugam vertit.	20 c
P. Seruilius Isauricus.	2. c. 64. B	Taurus insula.	86. c	C. Trebonius Legatus.	26. D 27. B
Seruilius Consul.	91. c. 201	Taximagatus Cantij Rex.	21. A	C. Trebonius cum duabus legionib.	
P. Seruilius Casca.	149. D. 153. c	Tegea opp.	121. B	Genabi hybernar.	36. B
P. Seruilius & L. Antonius coss.	185. B	Templum Cæsaris & Clementiæ.		C. Trebonius cum tribus legionib. ad	
B. Seruilius Rullus. 185. A.	(203	140. B. 141. c		oppugnandam Massiliam à Cæ-	
Sesunij.	12. D	Templum Concordiæ.	141. c	sare relictus.	52. B. 57. B
Sex præfecti vrbis.	132. B. 203	Tencliteri.	15. c. 16. c	C. Trebonius Procos.	89. A
T. Sextius.	36. D	Terracina.	166. c	C. Trebonius Asper Consul suffectus.	
Sextius Maso.	149. D	Tessera militaris Cæsarianorum		139. D. 202. 213.	
Sicambri.	16. D	pugna Pharfalica, Venus Ge-		C. Trebonius ante fores Curiæ Anto-	
Sicambrorū siluæ & solitudines.	16. D	netrix.	81. D	niū detinet, quò minus Cæsari	
Sicilia recepta.	60. c	Tessera militaris Pompeianorum		interficiendo adfit.	150. A. 153. A
Sicoris fl.	53. D	pugna Pharfalica, Hercules in-		C. Trebonij cædes.	167. A
Simulachrum Cæsaris cum stella		uictus.	81. D	Treuiri.	9. B. 19. c. 25. c
crinita in vertice.	159. D. 168. A	Tessera Cæsarianorum militaris		Treuiri subacti.	37. D
Sinope opp.	107. D	pugna contra Scipionem, Feli-		Treuironum clientes.	15. D
Sinus Ambracius.	193. A	citas.	122. B	Treuironum factio duplex.	19 c
Sipons.	185. A	Tessera militaris Cæsarianorū præ-		Triboces.	10. B
P. Sirtius.	114. B. 116. A	lio Mundeni, Venus.	137. B	Triarij.	37. B
Sontiates.	189. B. 14. D	Testamentum Cæsaris.	157. c	C. Triarius.	65. A. 79. A
C. Sosij res gestæ.		Thapsus.	121. c	Tribunitia potestas Cæs. cōcessa.	145. A
C. Sosius cos. cum collega ad Anto-		Thasus insula.	181. A	20. D	
nium transit.	192. B. 206	Thebe.	72. D	Triumphus Cæsaris quatuor.	128. B 201
Spurinna Aruspex	150. D. 152. c	Thebenna recepta.	121. A	Triumphus Cæs. ex Hispan.	159. c. 202
Statilius.	124. c	M. Thermus.	2. c	Triumphus D. Bruto decretus.	173. A
L. Staius Murcus.	68. A. 173. c	Thermus Prætor.	47. B	Triumuiratus Reip. cōstituendq̄ inter	
Staius Oppianus.	189. D.	Thessali.	70. B	Lepidū, Antoniū & Cæsare.	175. D. 203
Statua Cæsaris cum astro in ver-		Thessalia recepta.	70. c	Triumuirorū ad vibē ingressus.	176. B
tice.	159. D. 168. A	Thessali immunitate donati.	82. B	Triumuiratus Reip. cōstituendæ in	
Statua equestris aurea Cæsari		Theodotus Samius Rhetor. 83 c.	92. B	alterū quinquenniū initus.	187. B. 205
Octauiano decreta.	170. D	Theophilus Corinthus.	194. B	Troia ludus puerorem.	130. A
L. Straberius.	66. D	Theopompus Gnidius.	84. c	Trophæum Cæsaris Ponticum.	108. A
Strato Rhetor Bruti familiaris.	182. D	L. Thorius.	88. A	Troph. Mithridatis de Triario.	108. A
Strymon flu.	180. D	Thurij.	185. A	Tubero.	3. A. 50. B. 60. c
Suessiones.	11. c. 36. B	Thyrus Libertus Cæsaris.	194. D	Tulingi.	7. A.
Suetii.	9. B. 10. B	Tignium.	47. B	Tullius Rufus.	122. D
Sulla dictator Cæsari infensus.	2. B	Tignium receptum.	47. B	L. Tullius Cimber.	149. D. 153. B
Sullæ & Pompeij statuæ à Cæsare		Tidra recepta.	116	Tumultus in Heduis.	30. D
restitutæ.	142. D	Titinius euocatus.	181. c	Tumultus & seditiones legionum	
P. Sulla.	72. A	Titinij mors voluntaria.	181. D	in Hispania.	87. A
Sulchitani.	127. B	M. Titius & L. Munatius Plancus ab		Turones.	12. D.
Sulmonenses recepti.	49. A	Antonio ad Cæsare transeunt.	192. c	V	
P. Sulpitius Rufus.	17. D	Q. Titurius Sabinus.		Valerius Catullus Poeta Cæsarem	
P. Sulpitius Prætor.	85. A	11. A. 14. c. 17. c. 19. A. 21. D		carmineb. profcindit.	161. c
Supplicatio Cæsari decreta.	13. A	Q. Titunius Sabinus interficitur.	22. A	M. Valerius Procellus.	10. B
				M. Valerius Messalla Consul.	41. A. 20. D

INDEX POSTERIOR

Q. Valerius.	50. B. 51. B.	Ventidius Parthos in agro Cyrrhe-	Vnellorum.	14. C
Valerudus Cæsaris.	160. B.	stico magna clade afficit.	Vicia in Cæsare notata.	163. B
Vangiones.	10. B	Ventidius primus & Iolus de Par-	Villa opp.	88. C. 133. A
M. Varro vltiori Hispan. à Pomp. pfe-		thi triumphat.	Vnelli.	12. D. 14. C
A. Varro. 68. D.	(Ætus 52. C	Venus Victrix, tessera militaris	Vinum Mamertinum.	160. D
Varro traditis legionib. cū rationib.		Cæsarianorum.	Vocontij.	14. D
publicis se ad Cæsare cōfert.	59. A	Venus, Cæsarianorū tessera pugna	C. Volusenus.	17. B
Varroni homini sui seculi doctissimo		Mundenf.	C. Volcatius Tullius.	26. B. 72. A
bibliothecæ digerendæ cura à Cæ-		Venus armata annulo Cæsaris inscul	Vota solemnia p salute Cæsaris.	145. B
sare mandata.	143. D	Veragri.	Vrbium à Cæsare captarum nu-	
Varus.	132. D	Vercingetorix.	merus.	163. A
Varus fl. Galliâ Narbon. diuidit.	56. D	Vergasillaunus.	Vsipetes.	15. C. 16. C
P. Vatinius.	68. C. 86. B	Vergiliæ.	Vtica.	111. A
P. Vatinius Consul.	110. D. 201	Veromandui.	Vtica recepta.	125. C
Vatuca castellum.	26. C. 27. A	Vertico Neruius.	Vticenses.	62. A
Vbij.	16. B	Vertiscus Bellouacorū Princeps.	Vxellodunum.	39. A
Vcubis opp.	135. A	Vesontio.	Vxellodunum captum.	39. C
L. Vectius.	4. A	C. Vibius Pansa Cos. desig.	Vxores Cæsaris.	164. A
Veij.	143. C	Vibo.	Vzita opp.	118. B
Velocassij	36. C	L. Vibull ⁹ Rufus.	Vzita recepta.	125. B
Veneri.	12. D	Victoria Massiliensis.		
Veni, Vidi, Vici.	107. D	Victoria Pharsalica.	X	
P. Ventidius Prætor.	142. C	Victoria Cæsaris insignis.	Xanthiorum memorabile & cflu-	
P. Ventidius Antonio amicus cū dua-		Vienna.	dele facinus.	179. D
bus legionib. vrbem intrans Cice-		Viginti viri agris diuidendis.	Xanthus capta.	179. D
ronem fugere cogit.	171. D	Villa Cæsaris.	Z	
P. Ventidius & C. Carrinas Coss.		C. Virgilius.	Zama opp.	125. D
suffecti.	177. B. 203	C. Virgilius Petronius.	Zama capta.	126. C
Ventidius Ciliciam recipit.	186. B	Virodomarus Heduus.	Zela opp.	106. C
Ventidius Palestinam recipit.	186. C	Virodonix Lexouiorum Dux &	Zetta capta.	120. B
			Ziber Albanorum Rex.	189. B

ERRATA SIC CORRIGITO.

a iij verso, linea 17, lege inuito.
 ibid. post versu 34 Sulcata inuadit littora.
 interfere hoc distichon,
 Stat fixum, nec fluxa retrò sententia nutat,
 Fatali contans numine,
 b verso, linea 4, lege, A te pende-
 bunt spicula cum frameis.
 K verso, linea 21, lege amitino.
 Pag. 39. versu 29. lege Lucærius
 pag. 53. versu 25. lege Cæcilius
 pag. 88. versu 7. lege Thorius
 pag. 95. versu 12. lege Philadelphi
 pag. 96. versu 7. lege getturi
 pag. 117. versu 2. lege receptui
 pag. 120. versu 17. lege Biotio
 pag. 122. versu 40. lege Ruso
 pag. 137. versu 11. lege Accius
 pag. 140. versu 25. lege Bacilo
 pag. 143. versu 21. lege Calatiam
 ibid. versu 39. lege Anienem
 ibid. versu 40. lege Circeum
 pag. 144. versu 30. lege Albinum
 pag. 145. versu 27. lege thenfa
 pag. 147. versu 4. lege brutos
 ibid. versu 14. lege debebat
 pag. 148. versu 15. lege Capione
 pag. 187. versu 16. lege ademertunt
 ibid. post vltimum versum omiffa sunt

hæc verba,
 Intra Messanam receptus, vrbē incensam suis pari-
 ter & Pompeianis militib. diripiendâ cōcessit.
 pag. 189. versu 41. lege Artaualde
 pag. 190. versu 2. lege Artauafdes
 ibid. versu 26. lege Artauafdem
 ibid. versu 28. & 46. lege Artauafdis
 pag. 191. versu 32. lege Artauafdemque
 pag. 197. versu 17. lege Sex. Iulius Libo
 ibid. versu 28. lege C. Marius Cos. An. DCLXXI
 ibid. versu 33. lege Ancharia
 pag. 198. versu 9. & 10. lege CN. PAPIRVS CN. F.
 C. N. CARBO
 ibid. versu 50. lege ISAVRIEIS
 pag. 199. versu 33. lege CRETICVS (POS
 pag. 200. versu 5. lege C. ANTONIVS M. F. C. NE-
 ibid. versu 12. lege D. IVNIVS M. F. L. N. SILANVS
 ibid. versu 46. lege P. CORNELIVS P. F. / N
 LENTVLVS SPINTER
 pag. 212. versu 31. lege Panuinius
 pag. 218. in colum. secūda versu 17. lege Marci F.
 ibid. in colum. secūda versu 42. lege PAX.
 bb verso, in colum. prima versu 42. lege Calbius
 bb ij verso, in col. secun versu 22. lege Teueninus
 eadem col. versu 31. lege Landreuilla
 cc verso, in col. secun. versu 18. lege Androuetius
 cc iij versu 25. lege sunt. eodem lege Acursius
 ibidem versu, versu 40. lege esse.

ILLVSTRISSIMIS CLARISSIMISQVE PER
 ITALIAM, GALLIAS, ET GERMANIAS VENERANDAE
 ANTIQVITATIS PATRONIS, ALIISQVE IBI
 EIVSDEM STVDII CVLTORIBVS
 HVBERTVS GOLTZIYS HERBIPOLITA

S. D.

VVM semper animi esse ingenui existimatum sit, Patroni multò
 colendissimi, quæ quis ab alio acceperit beneficia, quibusq; adiu-
 tus præsidijs ad præclaras actiones contenderit, prolixè libenterq;
 profiteri: mihiq; ipse probè conscius sim, quàm luculentas vestra
 benignitate ad Antiquitatis cognitionem progressionem fecerim,
 (quo me ita totū deuinxistis, vt quoad viam, nullam me partem
 meritorum vestrorum posse consequi existimem) vt me non im-
 memorem beneficij, aut ingrati esse animi, hoc primo meo à vestro
 digressu opere testificarer, & in are vestro non subdolum

illum aut latitantem, sed simplicem atq; apertum vobis animum approbarem meum, statui
 nomina vestrorum omnium, quorū opera, fide, atq; humanitate singulari, non in hac solūm
 C. Iulij Cæsaris historia cōcinnanda, sed itidem alijs in libris me vehementer adiutum re-
 cordabar, hic honoris gratitudinisq; ergò describere & recensere. In quo quidē id etiam
 ad ampliorem gratitudinis testificationem profiteor, me vestra opera non adiutum solūm,
 vt iam dixi, sed ita adiutum fuisse, vt sine illa, tota operis ratio profectò mihi cōstare nulla
 potuisset: aut isthuc saltem profectiois minimè perduci, vt laudem atq; honorem aliqūe
 laboris auctoramentū retulissim. Hoc nempe illud erat, quod mihi crebrò in ipsis statim
 primis conatibus ante operis aggressioem instillare solebat patronus ille meus singularis
 Marcus Laurinus Dñs à VVatervliet, vir nō generis tantūm & fortunæ splendore, sed etiam
 doctrinæ & ingenij dotibus ornatissimus, atq; in omni antiquitatis cognitione vix vlli se-
 cundus, vt scilicet antequā huic operi manus admouerē, plura & instructiora musæa, atq;
 numismatarchia (vt ita dicam) hominū illustrium, aliorumq; præstantium virorū, qui huic
 antiquitatis studio accumulandisq; atque asseruandis id genus antiquitatis monumentis
 sese dedidēre, apud exteris quoq; nationes, Italiam potissimūm, Germaniam, & Gallias
 obire, perlustrarem, atque excuterem: quò collecta mihi vberiore ac copiosiore materia
 tantæ molis opus, vt maiore cum fiducia aggredi, ita & certiore cuni laudis spe ad finem
 perducere possem: nec destitit vsq; dum perperelleret. Vicit enim ratio & monitoris assidui
 tas. Et quemadmodum neq; illum consilij, ita nec me obsequij pœnituit: vsque adeò vt la-
 bores omnes, quos hac de causâ, tum varijs longissimisq; & difficillimis peregrinationib.,
 tum alijs rebus impendi, indignos meritò iudicem, quorum vel meminisse debeam: præfer-
 tim cum hac instituti operis ratione spes mihi iniecta sit haud dubia, planè effecturum me,
 partim vt fidem existimationemq; nonnullam de me vestram non vanis rerū experimentis,
 vt arbitror, concitatum, non modò retineam, sed augeam quoque: partim etiam vt videar
 & ipse tandem aliqua ex parte beneficium reponere, benignitatiq; singulari, quam mihi
 certatim omnes prolixèq; exhibuistis, satisfacere: dum scilicet vel hinc haud difficilè erit
 intelligere, me laudem & gratiam, quæ ex huius & subsequentiū operum editione exspe-
 ctari poterat, mihi vobiscum communia esse voluisse. Quæ cerrè nolim quis credat me vs-
 que adeò spectasse, aut hisce meis laborib. quæsiisse, vt non putet potiore apud me fuisse
 publicæ utilitatis rationem, communisq; desiderij satisfactionem, eorum qui per omnes
 Christiani orbis plagas, ad quos has nostras lucubratiunculas peruenire continget, vene-
 randæ antiquitatis studiū complectuntur. Qui quidem omnes, dum & apud ipsos nomina

vestra innotescant, haud obscure cognoscent, non tam quid mihi hoc nomine debeant, quam quanto vobis beneficio sint obstricti, quantasque & vobis ab ipsis haberi gratias par sit: quippe qui reclusis ditissimis copiosissimisque, antiquorum monumentorum thesauris, per me publici quodammodo iuris effecistis, ac vniuerso penè orbi spectanda exhibuistis, ea quæ hæcenus singulorum fuere propria: quæque priuatis inclusa parietibus, vix millesimo cuique eorum qui hisce spectationibus capiuntur, spectanda concedebantur: idque adeò non sine permagna temporis iactura, vt interim alias ærumnas, impendia, atque infinita penè itinerum discrimina præteream. Quare tanta ista Viri Clarissimi vestra humanitate, non desiderio tantum nostro, omniumque; mecum antiquariorum abundè satisfecistis, sed & conceptam spem, atque extremam votorum summam longè superastis: multum profectò diffidentes ab illis (quos etsi existere non dubito, in nullos tamen, aut certè perquam paucos incidi) quorum alij in luculenta, alij in mediocri copia talium antiquitatis reliquiarum, vti sunt numismata & similia, ipsi verum ipsorum usum & fructum ignorantes, aliis præclariùs edoctis eas iniuste simul & crudeliter inuident. Qui quidem vt vobis valde dissimiles, ita cum sua hac maleuolentia draconi illi Poëtico, quam cani AEsopico tantò similiores, quantò plus habent affinitatis antiqua numismata aliaque; id genus antiquitatis monumenta cum aureis Hisperidum malis, quam cum fæno iumentorum pecorumque; pabulo. Quæ quidem sua inuidentia ipsi aliud nihil efficere possunt, quam vt miseri nummi apud illos meritò deteriore aliquantò dici possunt sepulti esse conditione, sicut alidi, ærugine exesi, omnique; semper luce carentes, quæ tum erant, quum terræ visceribus, velut sinu matris quodammodo fouerentur, producendi certè in lucem aliquando cum id fors tulisset. Quæ cum ita sint, egregios hosce antiquarios, qui hoc pacto existimant etiam sese antiquitati decus atque existimationem allaturos, iure optimo gigantibus Aloidis non dissimiles esse iudicari: quippe qui Martem à se cathenis vincitum, & in compedibus detentum, stultè tamen sacrificiorum honore colebant. Neque enim aliud hoc suo præpostero iudicio studioque; agere & conari videntur, quam vt reuiuiscantis hac tempestate antiquitatis honorem altiore obliuionis iniuria obruant: memoriamque; veterem, quantum in ipsis est, penitus extinguant: non paulò, vt dixi, tollerabiliùs in publica commoda peccaturi, si iterum ea, vnde emerferant, profundis terræ recessibus mandarent: vnde spes esset consimili quo priùs fortuna erui aliquando atque in lucem educi posse: sicuti multis variisque; modis sæpe usu venire quotidie videmus. Vti vel nuper in hac nostra Belgica, reperto in agro Duacensi opulentissimo plurimorum aureorum antiquissimorumque; numismatum thesauro, è quibus ne vnus quidem infra tempora Vespasiani fuit, sed omnes superiorum Imperatorum Cæsarumque; ad Vespasianum usque; Quo fortunæ beneficio perquam oportune ad huius operis exornationem usi sumus. At quantum Deum immortalem inter vos & istos interest? quantum à deterrima horum hominum conditione remoti estis? Et hoc sanè nomine gratiæ vobis debentur multò maximæ, quas nec viui nec posterius pro vestro merito exsoluere valebunt. Roma quin & ipsa iam grauis annis, & Cæsarum Romanorum, virorumque; principum manes, eodem hoc nomine se vobis perpetuò obstrictos haud inuiti agnoscunt. Ac Roma quidem dum senectutem suam repubescere ac renouari, imò dum aspirante conatibus meis aura benignitatis vestræ, feliciore se aliquantò conditione hoc non infæcundo sæculo renasci sentit, quæ sub quibusdam olim principibus, quos tamen publicatis cusisque; hoc argumento numismatibus, laudem restitutæ renascentisque; sub se vrbis vindicare non puduit. Vti quum in Galbæ, tum in aliorum principum numismatum symbolis, in iis qui à me vti spero deinceps edentur libris, videre licebit. Illorum verò manes, quòd vestro potissimum studio & fauore, vestro isto tam præsentis auxilio & beneuolentia, memoria eorum, quæ ab ipsis bello paceque; fortiter & magna cum laude gesta sunt, à me in lucem reuocantur. Quare Patroni plurimum obseruandi, vos hinc vehementer oratos velim, vt hoc meum institutum tam gratis animis amplecti

plecti dignemini, quàm ego me illud animo minimè ingrato, & in vos propenso, suscepisse ipse mihi testis sum. Quod si facitis, vos quidem rem minimè & à spe mea, & à vestro candore ac humanitate alienà feceritis: at ego interea omnes percupidè exspectabo & captabo occasiones, quò possim aliquando vestrorum amplitudinem beneficiorum, re ipsa prolixius demereri. Id quod nunc non ineptè aut malignè prolato à me Iulio Cæsare cœptum, progressus, uti spero, feliciores fortietur in posterù: quādo nihil mihi priùs aut potius est, vnumq; hoc ago, & totum me quantus quantus sum iam dedi, ut quantū diligentia, industria & labore cōsequi poterò, vestræ de me opinioni satisfaciam, quam in meo à vobis discessu ex promissis meis conceptā, nondum, uti arbitror, abiiecistis. Quod superest, antequam ad recensenda nomina vestra accingar, si quos ex vobis vel genus, vel fortuna, vel alia merita in sublimiori dignitatis gradu collocarunt, eos obnixè rogatos cupiam, ne in peiorem partem interpretari libeat, aut iniquius ferant, si nomina sua cum iis qui vel fortuna, vel meritis longè inferiores erunt, coniuncta videbunt: quasi eo pacto omnium conditionem vel merita ipsa exæquare studuerim. Quin potius ita ut est, rem reputent, non me potuisse aliter texendo nominum catalogo, omnibus pro ratione meritòrum satisfacere, quibus me esse vnicuique vestrūm deuinctum profiteri debeo. Nam tametsi, singulatim si expendas, ipsa copix atq; vtilitatis ad me inde deriuatæ magnitudo dispar extiterit, pari tamen propensionis atque studij contentione certatum est vbiq; & ab omnibus: ita ut si qui in ope mihi præstanda, paria cum alijs non fecerint, non voluntatis sed facultatis defectio existimanda sit. Proinde rem me facturam iniustam videbam, si dissimulanter aliquorum nomina prætermissem, qui ad hoc institutum meum promouendum, qualemcunq; operam promptam certè ac fideliem contulissent. Nec prorsūm omnino quicquā est, Patroni illustrissimi, cur hac in parte de singulari vestra humanitate diffidam. Ordo autem qui à me hoc in catalogo, sine nomenclatura seruetur, non dignitatis erit, sed temporis, hoc est, is qui in peregrinationibus ad conquirenda numismatū exemplaria susceptis se mihi obtulit, sumpto ab Antuerpia, quæ mihi prima quietis sedes annis plus minùs. xii. fuit, initio, tum quòd hunc putem instituto meo quàm cōmodissimum, tum quòd vel hac potissimū ratione sperem euitaturum me, periculosa simul & odiosa comparationis, temerariaq; prælationis inuidiam. Quanquam hac inæqualitate meriti & conditionū proposita, si qui vestrūm sunt, (ut sunt profectò plurimi) qui vel exuberantia quadam meritòrum vel nominis & dignitatis eximia celebritate ampliolem & præcipuam aliquam gratiæ relationem iure suo à me postulare atque exigere posse videantur, eos ego hoc quidem in tempore etiam atq; etiā rogo, sic mecum agere dignentur, ut cum nominib. suis, non malis illis quidem, sed iusta aliqua necessitate seu occupatis seu tardatis nō admodum sæpè grauata decidere solent, induciasq; tantisper modò indulgeant, quousque prolixior huius rei occasio atq; oportunitas extiterit: quam spero nec fore longinquam, nec me negligenter habiturum, si mihi Deus Opt. Max. huic vitæ & desideratissimis studiis spacia & otium concesserit: me vestræ interea benevolentix commendans tradensque. Valete.

Brugis Flandr. Nonis Decembr. anno incarnatæ salutis M. D. LXXII.

ANTVERPIÆ.

Gaspar Schetz, Regi Hispaniarum à
Thesauris, Dñs à Grobbendonck.
Melchior Schetz, Dñs à Rumpst.
Balthazar Schetz, Dñs ab Hoboken.
Chuonradus Scherz, Dñs à Bornhem.
Ioannes Carlius de Affectatis, Italus,
Dñs Ghistellæ.

Gerhardus Gramayen, Quæstor Militū.
Antonius de Taxis, Præfectus equis dispositis per Germaniam inferiorem.
Maximilianus à Valscappel, vtriusq; traiectionis ad Rhenū & ad Mosam Canonius Iustus Laureins. (cus.
Abrahamus Ortelius, Geographus & Chorographus.

Cornelius Scribonius Graphæus, Poëta.
Joachimus Polices, I. C. Archigraphia-
rius.
Alexander Scribonius Graphæus, I. C.
Scriba.
Hieronymus de Dada, Italus, Lucensis.
Segerus Cobligerius, Medicinæ Doctör.
Nicolaus Mafius.
Saluius Monerius.
Nicolaus Meisterus.
Ioannes Singer, Hombergensis.
Christophorus Volckmar.
Stephanus Geltenhouen, Augustanus,
Dñs à Bradellis.
Petrus Quicchelberger.

III. NONAS APRIL. ANNO M. D.
LVI. DECESSI ANTVERPIA.

MECHLINIAE.

Iacobus Sufius, Dñs à Grisenort.
Petrus Vastelius, I. C. & Senatus Mech-
liniensis assessor.
Ioannes Calimbrotius, Dñs de Becker-
zele.
Hæredes Philippi, Dñi ab Immerzelles.
Hæredes Aegidij Buslidij.

BRUXELLIS.

Imp. Cæsar Carolus Austrius, v. Augustus
Philippus Rex Hispaniarum, Caroli .v.
Aug. F.
Eleonora ab Austria, Regina Lusitaniæ,
& Franciæ, vidua.
Maria ab Austria, Regina Hungariæ, &
Bohæmiæ, vidua.
Christierna, Regis Daniæ filia, Ducissa
Mediolani, ac Lotharingiæ.
Antonius Perrenotus, Cardinalis Gran-
uellanus, Primus Archiepiscopus Mech-
liniensis.
Lamoraldus ab Egmôt, Princeps Gauriæ,
Comes Egmondanus. &c. Guberna-
tor Flandriæ.
Ferdinãdus Gonzaga, Dux Oriani, Princ.
Malfetti, Gubernator Ducatus Me-
diolanensis.
Gonzalus Rodericus à Salamanca, Præ-
fectus Alexandriæ apud Insubres.
Alphonfus à Mendoza, Hispanus.

Ferdinandus Carillius, Hispanus.
Carolus de Affectatis, Dñs Ghistellæ,
Ioannis F.
Lazarus à Schwendy.
Viglius Zuichemus, Phrisius, Præses Se-
creti Consilij.
Christophorus ab Affonulla, Regi Phi-
lippo à Secretiori Consilio.
Ioachimus Hopperus, Phrisius, Regi Phi-
lippo à Secretiori Consilio.
Iacobus Mafius, Iuris V. Doctör, Con-
siliarius Cancellariæ Brabantiaë.
VWolfgangus Haller, rerum Imperialium
Latinarũ & Germanicarũ Secretarius.
Antonius Morillonius, Cardinalis Gran-
uellani à Secretis.
Stephanus Viuandus Pighius, Cardinalis
Granuellani à Secretis.
Ioannes Goropius Becanus, Medicus
Doctör.
Ioannes Vorthusius.
Ioannes Martinus Corderius, Hispanus.

LOVANI.

Maximilianus Morillonius, Præpositus
Ariensis.
Vulmarus Bernardus, Iuris Canonici
Professor.
Elbertus Leoninus, Bommelenfis, LL.
Professor primarius.
Perrus Vanderanus, Professor Iuris.
Cornelius Gemma, Doctör Medicus.
Andreas Balenus, Professor Hebraicus.
Theodoricus Langius, Professor Græcus.
Petrus Nannius Alcmarianus, Professor
Latinus.
Guntherus Fridericus à Kurtzel.
Ambrosius de Mariszala, Italus, Doctör
Theologus.
Iustus Merendalus, I. C.
Rolandus Velinaus, Theologiæ Licen-
tius.
Aluarus Cordez, Hispanus, Theologiæ
Licentius.

TVNGRIS.

Gotfridus Mereel.

LEODII.

Robertus à Bergis, Episcopus Leodiensis,
Dux Bullionensis. &c.

Liui-

Liuius Torrentinus, Archidiaconus
Brabantiae.
Arnholdus à VVachtendunck, Canonicus
S. Bartholomei.
Philibertus Vrsinius, Canonicus.
Carolus Langius, Canonicus.
Dominicus Lampsonius, Brugenfis, Epifc
opos Leodiensî ab Epistulis.
Lambertus Lombardus, Philosophus,
& Pictor.

TRE VIRIS.

Ioannes à Leyhen, Archiepifcopus Treui
renf. Princeps Elector, Sacri Rom. Im
perij per Galliam & Regnum Arela
tense Cancellarius.
Eberhardus, Comes à Manderfchei, &
Blanckenhaim, Archidiaconus Tre
uirenfis & Leodiensîs.
Ioannes à Metzenhaufen.
Rochus ab Harberstein.
Ioannes Schertzius, Patrius Treuirenfis.
Gedeon Zwaichpurger, Iuris V. Doctor.

LVTZENBURGI.

Adalbertus, Baro ab Eytzing.
Volbertus Remfchieuer.

MASERIAE.

Vincentius Ambillonus, I. C.
Claudius Quillerus.

CAMERACI.

Maximilianus à Bergis, Epifcopus, &
Dux Cameracensîs.
Liuius Pietus, Medicinæ Doctor.

BAVACI.

Simon Tambiletius.

VALENCIENSIS.

Iacobus Doutermannus, I. C.
Nicolaus Viuianus.

BOSSVTI.

Ioannes ab Hennin, Dñs à Bossu, Supre
mus Præfectus Stabulo Imp.

MONTIBVS HANNONIAE.

Seruatius Nobellerius, V. Iuris Doctor.

TORNACI.

Ludouicus de Bolonia, Canonicus Diuæ
Virginis.
Laurentius de Prez, Canonicus Diuæ
Virginis.
Ægidius Iolytus.

INSVLIS FLANDRIAE.

Augerius à Busbeke, Ferdinandi Impera
toris apud Solimannum Turcarū Im
peratorem Orator.
Alexander de Blanc, Dñs à Meurcyn.
Ioannes Baratius, Præfectus rationibus
Philippi Regis.
Franciscus de Bauffermes.

IPRAE.

Gislenus Curtius, Rationibus Flandricis
per agrum Iprensen Præfectus.
Ioannes à Lichtervelden, Dominus
à Beaurouaert.
Michael Henemannus.
Balduinus Verbuemels, Medicus.

MIDDELBURGI ZELANDIAE.

Matthias Gallomontanus, Abbas Diui
Martini.
Baptista Fauolia.

BERGIS AD ZOMAM.

Ioannes Marchio à Bergis, Comes in
VValhein, Baro in VVesele.
VWilhelmus Rouchius, Iunior.

BREDAE.

VWilhelmus à Nassau, Princeps Aurangiae;
Comes à Catzenelenbogen, Vienna
Lutzenburgica & Dietz, Dñs à Breda.
Hæredes Thomæ Vincidoris de Bono
nia, Pictoris Itali.

BVSCODVCIS.

Ioannes Thomas.
Thielmannus VValtfermer.

BOMMEL.

Arnestus Landersfort.

DORDRACI.

Rainholdus ab Lodongen.
Tobias Scharlentalus.

ROTODAMI.

Isaac Bramershem, I. C.

DELPHIS.

Timothæus Merdung.

HAGAE COMITIS.

Cornelius Susius, Dñs à Riswyck, Præfes
Hollandiae.

Spinter Hargenius, Dñs ab Osterwyck.
Cornelius Iongius, Dñs à Barfwyck, à ra
tionibus Hollandicis.

Florentius Heremalius, Canonicus Ultra
aa iij (iectinus. Arn

- Arnhouldus Sasbout, Confiliarius Hollandiæ.
 VVilhelmus Zenocarus, Brugensis, Confiliarius Hollandiæ.
- LEIDAE.
 Cornelius Claffonius, Aquanus.
- HARLEMI.
 Hadrianus Iunius, Hornanus, Medicinæ Doctor.
 Iofrancus Ofufius, Philofophus, Mathematicus.
- AMSTERDAMI.
 VVilhelmus Thiedericus, Præfectus Amsterdami
 Hanno Hermanius, Phrifius, Doctor Medicus.
 Iodocus Simonffonius, I. C.
 Helizeus Maflelortanus.
 Petrus Zomerus.
- TRAIECTI AD RHENVM.
 Hippolytus Perfinius, Præfes.
 Ioannes Caucius.
 Ioannes Schorlius, Canonicus D. Mariæ.
 Antonius Lapidanus, Montfortenfis.
 Maternus à Gradick.
- AMERSFORTI.
 Baruch Scharnbontius, I. C.
- DAVENTRIAE.
 Egbertus ab Hortzen.
 Ioannes Voerthufius, Zutphanienfis, Prapofitus Dauentrienfis.
 Affuerus Bredeling, I. C.
- ARNEMII.
 Hadrianus Marius, Nicolaius, Præfes.
 Ioannes à Stalbergen, Venlonienfis, Iuris V. Doctor, Confiliarius Geldriæ.
 Alhardus à Damerfwalden.
- NEOMAGI.
 Stephanus Smetius, Scholafter.
 Mainhardus Thilgending, I. V. Doctor.
- In ZANTEN, quæ olim CASTRA VETERA.
 Henricus Rifwich, Canonicus.
 Ioannes VVinther, Canonicus.
 Henricus Græuenslain.
- MVRSÆ.
 Hermannus à Nuenaar, Comes à Murfa. &c. Dns à Bedburg.
- DVIVSBV RGI.
 Vrbanus à Darffelt.
- In KAISERSVVERD, olim COLONIA TRAIANA.
 Caspar Flodel, Iuris V. Licentiatus.
 DVSSELDORPII.
 VVilhelmus, Dux Cliuen. Iuliacen. & Bergen. Comes Marchiæ, & Rauenspurgi, Dñs à Rauenſtein.
 Iacobus Omphal, vtriuſq; Iuris Doctor.
 Fredericus Barmel, Medicus Doctor.
- NOVESII.
 Quirinus Hufinger, I. C.
- IULIACI.
 Thiederichus VVerfart.
- VENLONIAE.
 Leonhardus à Stalbergen, V. I. Doctor.
 Antonius Imhaufius, Iuris V. Doctor.
 Thomas Rhæmer, Iuris V. Doctor.
 Rutgerus Goltzius, Herbipolitanus, Pictor Venlonienfis, Auctoris Pater.
- RVREMONDAE.
 Sebastianus à Lindelt.
- DIESTI.
 Romboldus Lauendilflo.
- LYRAE.
 Ioannes Flamingius.
 Nicolaus Credick.
- VII. IDVS IVLII EODEM ANNO REVERSVS SVM ANTVERPIAM.
- ANNO M. D. LVIII. XIX. KAL. SEPTEMBR. ANTVERPIA BRVGAS VENI, IBIQUE SEDES FIXI.
- BRVGIS FLANDRIAE.
 Marcus Laurinus, Dñs de VVatervliet.
 Iacobus à Flandria, Dñs à Prato. &c.
 Carolus à S. Odomaro, Dñs à Dranoutre.
 Guido Laurinus, I. C.
 Matthias Laurinus, Franconatum Senator perpetuus.
 Francifcus Haloinius, Dñs à Sueueghem, Franconatum Senator Perp.
 Ioannes Haloinius, Dñs à Foxvrye.
 Cornelius Scepperus, Dñs ab Eeck ad Scaldim.
 Martinus Smetius.
 Guilielmus Pantinus, Doctor Medicus.
 Francifcus VVolfius, Canon, D. Mariæ.
- Ioan-

Ioannes VVijtsius, I. C. Præposituræ
Donatianicæ Brugenfis ab actis.

Ægidius VVijtsius, I. C. & ciuitati
Brugensi à consilijs.

Adolphus Mekerchus, I. C. Franconarum
Pensionarius à consilijs.

Iacobus Cruquius, Messinius, bonarum
literarum Publ. Brug. Professor.

Iacobus Rauardus, I. C.

Franciscus Nansius, Isenbergensis,
Flander, I. C.

Alexander Colonæus, I. C.

Franciscus Balzanus.

Laurentius à Villauicentio, Beticus, Fra-
ter heremita ordinis S. Augustini.

EODEM ANNO XIII. KAL. DE-
CEMBR. ABII BRVGIS.

GANDAVI.

Franciscus ab Helfaut, Abbas Diui Petri.

Ioannes Gualterius, Consiliarius Fland.

Marcus Sterckius, Canonicus, & Thesau-

Cornelius Gualterius. (rarius.

Petrus Osterlingius, Medicus.

Ioannes Damalius.

Leuinus Theffelius I. C.

ALDENARDI.

Hæredes Ioannis ab Huerne.

Henricus Tesselius.

ALVSTI.

Nicolaus Chunnibæus.

TRAIECTI AD MOSAM.

Adolphus Schornacius, Canonicus.

Goswinus à Menderhem.

AQVISGRANI.

Ioannes Vlatten, Præpositus Aquisgrānen-
sis, Cranenbergensis, & Carpenfis.

Ludolphus à Rhofenthal.

Ioannes ab Altenburg, I. C.

DVRNOMAGI, siue MARCODVRI.

Siegbertus Bermolt.

COLONIAE AGRIPPINAE.

Ioan. Gebhardus à Mansfelt, Archiepi-
scopus Colonienf. S. R. Imp. per Ita-
liam Archicancellar. Princ. Elector,

Dux VVestphaliæ & Engern.

N. Abbas Brulensis.

Ioannes Helmannus, Patricius Colo-
nienfis.

Christianus Ethaler, V. Iuris Doctor.

Georgius Cassander.

Fridericus Furius Cæriolanus, Hispanus.

Cyprianus Vomel, Poëta.

Panthaleō Gradling, Doctor Theologus

Erasmus Schenck Herbipolensis.

BONNAE.

Rudolphus Spalther, Medicinæ Doctor.

ANTVRNACI.

VVolfhardus à Spendel.

Lutfriedus Sallinger.

CONFLVENTIBVS.

VVilhelmus Halber, ab Hergern, locum-
tenēs Baliuatus Confluentiæ, & Com-
mendator Coloniae Agrippin.

Albertus Raitzpurger.

Mauritius Thriner.

BODOBRIGAE.

Philippus ab Eckē, Præfectus Bodobrigæ.

Gotschalculus Vontler.

BACCHARACI.

Othmarus VVieling, Iuris V. Doctor.

BINGII.

Chuonradus Dhemer.

MAGVNTIAE.

Daniel Brendel ab Homburg, Archiepi-
scopus Mogunt. S. R. I. per Germa-
niam Archicancellar. Princ. Elector.

Arnholdus à Bucholtz, Scholaster Magun-
tiæ, & Archidiaconus Leodij.

Noah Fridericus à Drachenfeltz.

Stephanus Leliebaum, Canonicus D. Ste

Ioannes VValch. (phani.

Georgius VValch.

Laurentius Faustus.

Nicolaus Gæwer.

Ioannes Freuntzreb, Myropola.

FRANCOFORDIAE.

Hieronymus Zumlam, Iuris V. Doctor.

Richardus Morisinius, Anglus.

Caspar Medler, Iuris V. Licentiatus.

Theobaldus VVedel.

זכריאם בן שלמה

Zacharias Salomonis filius, Medicus.

ASSIBVrgi.

Henricus Zahblinger.

HERBIPOLI.

Fridericus à VVirnsberg, Episcopus Herbi-
polen-

- polensis, & Dux Franconiæ Orientalis.
 Ioannes Zobel, Cubicularius Episcopi
 Herbipolensis hæreditarius.
 VVolfgangus Thiederichus ab Hutten,
 Archidiaconus Herbipolensis.
 Eberhardus ab Ehingen, Commendator
 Prouincialis Baliuatus Franconiæ, &
 Commendator Herbipolis.
 Michael Peuther, Mathematicus, &
 vtriusque Iuris Doctor.
 Ioannes Sinapius, Iuris V. Doctor.
- BAMBERGÆ.**
 Burghardus Stepfer.
- NORIMBERGÆ.**
 VVilibaldus im Hoff, Patricius
 Norimbergensis.
 Georgius Chanler, Eques Diui Marci
 Veneti, Iuris V. Doctor.
 Hæredes Georgij Rhæmer, Patricij
 Norimbergensis.
 Sebaldus Zilinger, Theologus.
 VValbertus Pfrauner.
 Eustachius Molber.
 Fridelinus Bandel.
 Rutgerus Bremling.
- VVEISSENBVRGI.**
 אֵשָׂא בֶן־חֵזְקִיָּאל
 Esaias Ezechielis filius, Blaisfeltensis.
- NORLINGÆ.**
 VVolfgangus Vogelmann, I. C. Archigra-
 DANVVERDAE. (phiarius.
 Hartmannus Stensler.
 Hæredes Sebastiani Franck.
- AVGVSTAE VINDELICORVM.**
 Imp. Cæsar Ferdinandus Austrius Augu-
 stus, qui hoc anno pridie Kal. Ianuar.
 eò ad Comitiam Imperij venerat.
 Ferdinandus, Archidux Austriae. &c.
 Ferdinandi Aug. F.
 Carolus, Archidux Austriae. &c.
 Ferdinandi Aug. F.
 Otho Truchses, Cardinalis, Episcopus
 Augustanus, et. S. Mariæ Transiberim.
 Ioannes Iacobus Fugger, Comes à Kirch-
 berg, & VVeisshorn.
 Georgius Sigismundus Seldius, Iuris V.
 Doctor, Vicecancellarius Cæsaris.
 VVolfgangus Lazius, Medicinæ Doctor,
- Historiographus Cæsaris.
 Ioannes Henricus Herbart, Patricius
 Augustanus.
 Carolus Peutinger, Senator Augustanus.
 Raimundus Fugger, Patricius Augustanus.
 Lucas Rem, P. A.
 Christophorus Rœchlinger, P. A.
 Marcus VVelzer, P. A.
 Bartholomæus May, P. A.
 Adolphus Occho, Medicinæ Doctor.
 Hupertus Rhiedorpffer, V. Iuris Doctor.
 Samuel Quicchelberger, Iuris V. Doctor
 Degenhardus à Laubenthal.
 Antiochus ab Haltern.
 VVendelinus Albertus à Blawen.
 Sampson à Pfinzingen.
 Lutholdus Ferer, Iuris V. Doctor.
 Caspar Zartlinger, Iuris V. Doctor.
 Martinus Adelhaimer, I. V. Licentiatus.
 Sumpertus Bronling, V. I. Licentiatus.
 Vdalrichus Lantzer, I. C.
 Gangolphus Reitzberger, Theologus.
 Eduardus Hackfart, Anglus.
 Vladislaus Vliscon, Pannonius.
- MEMMINGÆ, olim DRVSOMAGI.**
 Chuonradus Strempurger.
 Ioachimus Rhtler.
- CAMPODVNI.**
 Folckhardus Pflintzer, Medicus.
- LINDAVIÆ.**
 Vlrichus Pendeling.
- CONSTANTIAE.**
 Sigismundus Arnestus, ab Herdingen.
 VVigpertus Hallinger, Iuris V. Doctor.
 Ioannes VVelzing, Iuris V. Licentiatus.
- TIGVRI.**
 VValtherus à Schwiedel.
 Otho à Thumben.
 Bernhardus Rainholdus à VViltzen.
 Fridericus Leenber, Iuris V. Doctor.
 Ludouicus Mongalonius, Gallus, I. C.
- BASILEAE.**
 Sebastianus Munster, Mathematicus, &
 Cosmographus, Linguae Hebraicæ Pro-
 fessor
 Leopoldus Erhardus à Bremel. (fessor
 Matthæus à VValdeck.
 Augustinus ab Hadersberg.
 Lazarus à VVandelhaim.

Staniffaus Zellinger, Iuris V. Licentiat.
David Lodinger, Medicinæ Doctor.
Audebertus Molterius, Gallus, I. C.
Poncianus Haquilonius, Gallus, I. C.
Claudius Dreuinerius, Gallus.
Bruckhardus Stockmert, Anglus, I. C.

COLMARIÆ.

Helias Brintzel, Iuris V. Doctor.

SELESTADII.

Bertoldus VValtpurger.

ARGENTORATI.

Richardus Strein, Baro à Schwartzenu.
Franciscus Hotomanus, I. C.
Ioannes Sturmus Orator.
Georgius Fabricius, Chemnicensis.
Volrhadus Relinger, Iuris V. Doctor.
Manfredus Pfeimler.
Eucharis Bertonus, Gallus.
Thomas Mertwick, Anglus.
Hæredes Casparis Hedion Doctoris
Theologiæ.

BADENI INFERIORIS.

Carolus Marchio Badensis, & Hochber-
gensis, Comes Spanhaimensis, &c.

SPIRÆ.

VWilhelmus wernher⁹, Comes à Zimbern,
Dñs in VViltenstein, Præfes Spirensis.
Philippus Cæbel vtriusq; Iuris Doctor,
Assessor Sacri Romani Imperij.
Gereon Glaberstain, Iuris V. Doctor.
Bernhardus Reutzlin.
Simon Heuring, Doctor Medicus.

HEIDELBERGÆ.

Otho Henricus, Comes Palatinus Rhe-
ni, Dux Bauariæ, S. R. Imp. Archida-
pifer, Princeps Elector.
Nicolaus Cifner, Iuris V. Doctor.
Franciscus Balduinus, Atrebatensis, I. C.
Petrus Lotichius, Professor Medicus.
Luthardus Empfinger, Iuris V. Doctor.
VVolphelinus Schwadler, Iuris V. Licen-

HAILPRVNI.

Caspar Horringer.

STVCGARDIÆ.

Christophorus, Dux VVirtembergæ, &
Teckæ, Comes Montbelgardæ, &c.
Hieronymus Gerher, Iuris V. Doctor.
Ioannes Brentz, Doctor Theologus.

ESLINGÆ.

Salomon Lutler.

TVBINGÆ.

Ewaldus à VVesternach.
VVenceslaus Herflinger, Iuris V. Doctor
Ioannes Cesselius Brachto, Theologus.
Marcomirus VVinzel, Iuris V. Licentiat.
Iob Tringelburger, Iuris V. Licentiat.
Dagobertus Freistetter, Doctor Medicus

VLMAE.

Ruthardus à VVendingen.
Hermannus Selinger.
Siegfridus Galer.

DILINGÆ.

Abel Blongarter, Iuris V. Doctor.

NEOBVRGI.

Emundus Stralberger.

INGOLSTADII.

Arnulphus Volbertus ab Arppel.
Ericus à Naupurg.
Gregorius Gladenbach, Iuris V. Doctor.
Vitus Enuerlinger, Iuris V. Doctor.
Israel Lawinger, Medicinæ Doctor.
VVernherus Seler, Iuris V. Licentiat.
Huldericus VVelfinger, Iuris V. Licentiat.

RATISPONAE.

Oswaldus ab Eck, Baro.
Caspar à Neidprug.
Sigismundus Bender, Decanus Antiqui
Sacelli.
VVeichardus Zuchlinger, Iuris V. Doctor.
Gotschalculus Mindelitz.

LANTZHV TI.

Casimirus Rupertus Atzpurger, Vtriusq;
Iuris Doctor.

FRVXINI.

Mauritius ab Hutten, Episc. Freisingensis.
Sebastianus Pemmerlain, Cancell. Freisin-

MONACI.

(gensis.
Albertus, Comes Palatinus Rheni, Dux
Bauariæ, &c.
Ludouicus Muller, Iuris V. Doctor.
VVigelius Hundt, Iuris vtriusq; Doctor.
Ludouicus Schrenckh, I. C.
Vradislaus Hassinger.
Bartholus Stulcher.

OENIPONTE.

Principes Austriæ, Imp. Ferdinadi Augusti
bb Wolf.

VVolfgangus Vlrichus ab Empzelstain.
Godhardus Thalwailer, Iuris V. Doctor.
Diethpertus Holtzstetter, Iuris V. Li-
centiatus.

TRIDENTI.

Christophorus Madrutzius, Cardinalis,
Episcopus Albanensis.
Paullus Caligarius.

MANTVAE.

Guilielmus Gonzaga, Dux Mantuae.
Caesar Gonzaga.
Annibal de Sancto Benedicto.
Hieronymus Piperarius.
Ludouicus Paniza.
Ioannes Baptista, Sculptor.
Haeredes Iulij Romani.
Haeredes Friderici de Rallis.
Hieronymus Organista.

VERONAE.

Iulius à Turri, Comes.
Haeredes Comitis Francisci Iusti.
Balthasar Sannazarius.
Ioannes Baptista Mondella.
Haeredes Hieronymi Veritatis.

VINCENTIAE.

Antonius Scroba, Eques.
Thomas Riccius.
Ioannes Antonius Saracenus.

VENETIIS.

Laurentius Priolus, Dux Venetiae.
Ioannes Grymanus, Patriarcha Aquilei-
ensis.
Daniel Barbarus, Patriarcha desi-
gnatus.
Antonius Zantanus, Comes &
Eques.
Andreas Lauredanus, Patricius Venetus.
Sebastianus Erizius, P. V.
Stephanus Magnus, P. V.
Franciscus Barbius, P. V.
Franciscus Venerius, P. V.
Antonius Calbins, P. V.
Alexander Contarenus, P. V.
Aloisius Rainerius, P. V.
Hieronymus Leonius, P. V.
Benedictus Cornelius, P. V.
Bernardinus Lauredanus, P. V.
Ioannes Lauredanus, P. V.

Haeredes Gabrielis Vendramini, P. V.
Carolus Sigonius, Mutinensis, bona-
rum literarum Professor.
Onuphrius Panuinius, Veronensis, Fra-
ter eremita Augustinianus.
VValtherus Schotus, Flander.
Petrus Ramez, Hispanus.
AEneas Vicus, Parmensis.
Ioannes Chiarletta Barbatus.
Rinaldus Odonius.
Vincentius Bufonius de Gallo.

TARVISII.

Thomas à Cornu.
Haeredes Dñi Sixti Zucati.
Constantinus N. Frater in Monasterio
Diui Nicolai.

PATAVII.

Torquatus Bembus, Abbas, Bembi Car-
dinalis haeres.
Marcus Antonius Bonauitus, Mantua-
nus, Legum Professor.
Constantius Landus, Complani Comes.
Tiberius Decianus, Vtinenfis.
Antonius Capodiuacca, Foroiulienfis.
Alexander Bassanus.
Marcus Antonius Maximus.
Scipio Buzaccarenus.
Florius Philomelo, Torquati Bembi à
Secretis.
Ioannes Sambucus, Pannonius, Tirna-
niensis.
VVaramundus Schelberger, Germanus,
Iuris V. Doctor.

FERRARIAE.

Hercules Estensis, II. Dux Ferrariæ.
Alphonfus Estensis, Princeps Ferrariæ.
Lailius Gregorius Gyraldus.
Marcus Antonius Mamarus.
Aquillius de Plangola.
Ioannes Baptista Ronchegallius, I. C.
Augustinus Richinius, Franciscanus.

RAVENNAE.

Gratianus de Petrablanca.
Antigonus Sauiolius, I. C.

FORO LIVII.

Sulpicius Andoranus.
Ambrosius de Rigiis.
Carisius Candidalus.

FORO CORNELII.

Marquinius Pindezza.
Iulius Calderona.

BONONIAE.

Clearchus Achillinus.
Americus de Americis.
Franciscus Robortellus, bonarum literarum & vtriusque Linguae Professor.
Scipio Fabius Doctor Medicus.
Leander Albertius, Dominicanus.
Atilius Tamofanus.
Carolus à Schwendy, Germanus.
Vesselus Stranlinger, Iuris vtriusque Doctor, & Mathematicus.
Gomez Morzadaz, Hispanus, I. C.
Domitianus Sanella.
Iacobus Scarpetta.

SCARPARIAE.

Silvius Horandalus.

FLORENTIAE.

Cosmus Medices, Dux Florentiae. (næ.
Laurétius Strotius, Cardinalis, tt. s. Balbi.
Franciscus Medices, Princeps Florentiae.
Garzia Medices, Princeps Florentiae.
Paullus Iordanus, Romanus.
Euerardus Medices.
Angelus de la Stufa.
Ioannes de la Stufa.
Georgius Vafarius.
Flaminus Albiolanus.
Bacchius Bandinellus, Pictor & Sculptor

ARETII.

Christophorus de Monte, Cardinalis, tt. s. Praxedis.
Augustinus Forchessius.
Octavianus de Coralliis.
Sixtus Campinella.
Balbinus Pontolonius.

CORTONAE.

Fabius de Geminianis.
Matthias Guastranius.

CASTILIONE.

Marcellus de la Bera.

PERUSII.

Fulvius Corneus, Cardinalis, tt. s. Stephani in Caelio Monte.
Camillus de Sancto Petro.
Laurentius della Corffa.

Alexander de Mazelinis.
Honorius Catalus, I. C.
Caruilius Melondanus, I. C.
Heraclius Dorida, I. C.

FVLGINII.

Scipio Lugarella cremita.
Ioannes Euangelista del Gardo.
Vincentius Condilanus.

HISPELLI.

Pompilius Visanus.

SPOLETI.

Berengarius Dannesius, Petilianus.
Conradinus de Bassenella.
Sempronius Sabbatius.

TVDERTI.

Gregorius Strascara, I. C.

INTERAMNIAE.

Marcus Curtius Carmelitanus.
Virgilius Guardinus.

NARNIAE.

Demetrius de Monte Fortino.

ORCRICVLI.

Titianus Asquina.

ARINIANI.

Glabrio de Turinis.

ROMAE.

Pius III. Pontifex Maximus.
Alexander Farnesius, Romanus, Cardinalis, tt. s. Laurentij in Damaso, S. R. E. Vicecancellarius.
Guido Ascanius Sfortius de s. Flora, Ro. Card. tt. s. Mariae in Via lata, s. R. E. Camerarius.
Rainutius Farnesius, Romanus, Cardinalis, tt. s. Angeli in Piscina, maior Penitentiarius.
Rudolphus Pius, Carpenfis, Cardinalis, Episcopus Portuensis.
Fridericus Caesius, Romanus, Cardinalis, Episcopus Praenestinus.
Hercules Gonzaga, Mantuanus, Cardinalis, tt. s. Mariae Nouae.
Hippolytus Estensis, Ferrariensis, Cardinalis, tt. s. Mariae in Acquiro.
Ioannes Hieronymus Moronus, Mediolanensis, Cardinalis, Episc. Sabinensis.
Carolus Borromeus, Mediolanensis, Cardinalis, tt. ss. Viti & Modesti.

Thadæus de Gaddis, Florentinus, Cardinalis, tt. s. Siluestri.
 Ioannes Medices, Florentinus, Cardinalis, tt. s. Mariæ in Dominia.
 Innocentius de Monte, Aretinus, Cardinalis, tt. s. Onuphrij.
 Nicolaus de Sermoneta, Romanus, Cardinalis, Caretanus tt. s. Eustachij.
 Carolus Caraffa, Neapolitan. Cardinalis.
 Alphonsus Caraffa, Neapolitanus, Cardinalis, tt. ss. Ioannis & Pauli.
 Hæredes Ioannis Saluiati, Florentini, Cardinalis, Episcopi Portuensis.
 Hæredes Nicolai Rudolphi Florentini, Cardinalis, tt. s. Mariæ in Via lata.
 Antonius Altouitus, Florentinorum Archiepiscopus.
 Maximus de Maximis, Amelfitanorum Archiepiscopus.
 Antonius Augustinus, Hispanus, Ilerdensium Episcopus. (scopus
 Bartholomæus Capranica, Calenori Episcopi
 Sebastianus Gualterius, Viterbiensium Episcopus.
 Hadrianus Fusconius, Aquinati Episc.
 Antonius Floribellus, Lauellinati Episc.
 Iulius Cananus Hadriensium Episcopus.
 Petrus Ioannes Foroliuensi Episcopus.
 Romulus Valens, Conuersanori Episc.
 Ludouicus Cæsius, Romanus, Clareuallensis Abbas.
 Marcus Antonius Colona, Romanus.
 Ludouicus Vrsinus de Petiliano Romanus.
 Iulianus Cæfarinus, Romanus.
 Ludouicus Comes Tedescus, Placētinus.
 Achilles Maffei, Basilicæ Diui Petri Canonicus.
 Angelus Gabriëlius, Basilicæ Diui Petri Canonicus.
 Stephanus Buffalus, Basilicæ Diui Petri Canonicus.
 Benedictus Aegius, Spoletinus, Diui Petri Basilicæ Beneficiarius.
 Gentilis Delphinus, Lateranensis Basilicæ Canonicus.
 Fuluius Vrsinus, Lateranensis Basilicæ Beneficiarius.
 Georgius Ticinus, Polonus, Polonorum

Regis in vrbe Roma Prolegatus.
 Octauus Panragathus.
 Hieremias Bononius, ordinis Diui Francisci generalis Procurator.
 Annibal Carus, Eques Hierosolymorū.
 Hieronymus Garimbertus, Parmensis.
 Gabriel Faërnus, Cremonensis. (tor
 Fabricius Lazarius, Cardinalis Cæsij Audi
 Verginius Buccatius, Caufarū Patronus.
 Alexander Coruinus, Romanus.
 Thomas Cauallerius, Romanus.
 Iatinus Iuuenalis, Romanus.
 Alexander de Grandibus, Ferrariensis.
 Aurelius Grimaldus, Ianuensis.
 Pyrrhus Ligorius, Neapolitanus.
 Hieronymus Papparonus, Romanus.
 Attius Arcionius, Romanus.
 Pompeius Iustinus, Romanus.
 Ioannes Celsus, Nepefinus.
 Franciscus Diaz, Hispanus.
 Alphonsus Diaz, Hispanus, I. C.
 Clemens Teneuinus, Lotharingus, Litterarum Apostolicarum abbreviator.
 Nicolaus Florëtius, Batauus, Harlemensis
 Michael Angelus Bonarotus, Florentinus, Pictor & Sculptor.
 Rigaldus de Sancto Marcello, Gallus, Scriptor Apostolicus.
 Hieronymus Firimburtus, Papiensis.
 Dulcius Gaciolus, Amerinus.
 Mercurius de Landrenilla, Bodiensis.
 Nicolaus Iustus, Lucensis.
 Theodoricus ab Thresingen, Germanus.
 Mauritius Breulin, Germanus, Iuris V. Doctor.
 Adamus Redinger, Germanus, Vratislau
 Ladislaus Buda, Pannonius. (ensis.
 VELITRIS.
 Odofredus Campifanus.
 PRIVERNI.
 Pomponius Andilonus.
 TERRACINAE.
 Iulius Petramontius.
 Ioannes Baptista Boronius, Frater in Monasterio Diui Angeli.
 FUNDIS.
 Bonifacius Gambrinus.
 Hector Fulgonius, Borgettanus.

Sebastianus Modreua.

CAIETAE.

Aurelianus de Maximiniis.

Blasius Ada.

PVTEOLIS.

Raphael Roscatius, Siculus.

NEAPOLI.

Ferdinandus à Toletò, Dux Albæ, Marchio Coriæ, Comes Saluæterræ, Neapol. Prorex.

Philippus à Lannoy, Princeps Sulmonen. Illustriss. N. Caraffa, Dux Magdaluni.

Vespasianus Gonzaga.

Horatius à Lannoy, Eques.

Pyrrhus Gonzaga.

Ioannes Franciscus Caraffa.

Hadrianus de Guilelmiis.

Antonius de Rogerijs.

Alphonfus Sanchez, Hispanus, Quæstor Regius.

Franciscus Antonius Villanus.

Annibal Maluissinus, Hispanus.

Antonius Vincentius de Bucchis.

Iacobus de Bucchis.

Ferdinandus de Cardinez, Eques.

Petrus Antonius Albertinus.

Ioannes de Bodoi.

Eligius de la Marra.

Bernardus Valdaura, Flander, Brugensis.

Antonius Afeltrius.

Fratres de Montealto.

Franciscus de Sumaia.

Paullus Bozutius.

Octavianus Galiota.

Alphonfus Cambius.

Ioannes Angelus, Romanus, Medicus.

Marcus Marzatus.

Ioannes Thomas Coppula.

Gabriel Zerbius, I. C.

Bernardus Paziffelinus.

Antonius Caponius.

Hieronymus Granata.

Carolus Noiella.

Marcus Terentius de Camera.

Sigismundus Cutillius.

Ioannes Dominicus de Tanga.

Scipio Fontanius, Præfectus Monetæ feriundæ.

Antonius Pizullus, Sacerdos.

Petrus Portius.

Vincentius Amatus.

Ambrosius Aurifaber.

Ioannes Franciscus Paternius Carus.

Ioannes Hieronymus Famatus.

Ioannes Dominicus, Sculptor.

Gotschalculus Ericus à Merlern, Germanus

Gaspar Zwierlinger, Germanus, Iuris V. Doctor.

Claudius Floryus, Gallus, I. V. Licetiatius.

NOLAÆ.

Peregrinus Maceratus.

Laurentius de Cassara.

Manlius Siluatus.

CAPVAÆ.

Polydorus de Coriliis, Beneuentanus.

Cicero de la Griffa.

Paullus Benignius de Mazza.

Ioannes Baptista Galanius.

Marcus Longinius Zerallus.

CALENI.

Anchises Euerdinius.

SVESSAÆ.

Dionysius de Afcis.

Quinctilius Lomberanus, I. C.

FREGELLIS.

Arcadius de Turba.

CIPERANI.

Victor Angelus Odena.

FERENTINI.

Donatianus Fortanius.

ANAGNIAÆ.

Bonauentura Andalanius.

Antonius Nigolinius, Medicus Doctor.

Iulius de Breffanijs.

PVLIANI.

Ioannes Caraffa, Dux Puliani.

Alexandrinus de Sancto Feliciano.

PRAENESTE.

Augustinus Vigorius.

TIBVRI.

Ioannes Alnosius, Flander, Brugensis, Me

Marius Tandaletus. (dicus.)

VITERBII.

Licinius de Maternijs.

Marcus Antonius Mascara.

Hoftilius Castranus.

- Priamus Medola.
- FALISCI.**
 Beatus Cafarelius.
- VVLSINII.**
 Hæredes Constantini Ferratti.
- CLVSII.**
 Metellus Tarrinas.
 Hieronymus Ciuitalius.
- SENI.**
 Æmilius Carlus, Patricius Senensis.
 Dominicus Ifellanius.
 Hadrianus Zarletius Mandolanus.
 Marcellinus de Monte.
 Iustinianus de Marta.
 Furius Gualdonius.
 Cornelius Anuillanus.
- VOLATERRIS.**
 Ioannes Zachius, Patricius Volaterrensis
 Sebastianus Tolontinius.
 Marcus Marcellius, de Sancto Laurentio
 Damafus Vrfelinus.
- PISAE.**
 Lucas Martinius, Duci Florentinorum
 à Thefauris.
 Gabriel Angelus de Gelua.
 Hortensius Dondalus.
 Crispinianus Malafca.
 Sigismundus Fridericus Fugger, Ger-
 manus, Augustanus.
 Vitalis Gmelch, Germanus, I. C.
- LVCAE.**
 Franciscus Bendralanius.
 Cæcilius Hafcatus.
 Constantinus Mornonius.
- SARAZANAE.**
 Alexander Naldius.
- MASSAE.**
 Troilus Borcanifius.
- PONTEREMVLI, olim APVAE.**
 Andreas Colzana Barbatus.
 Iulius Perginus.
- MVTINAE.**
 Sertorius de Sertoriis, Comes.
 Hugo Antonius Robertus, Comes.
 Ioannes Grilinzonius.
 Petrus Grilinzonius.
 Ioannes Camarinius, Vasco.
 Camillus Niza.
- Nicolaus Botollus.
 Ioannes Baptista Tezonius.
- CARPIS.**
 Ludouicus Senensis, Comes.
 Nicolaus Conzapannius.
- REGII LEPIDI.**
 Alexander Bonfanus.
 N. de Bebbi.
 Ioannes Antonius Signiorettus.
- PARMAE.**
 Octavianus Farnesius, Dux Parmensis, Pla-
 Franciscus Baiardus, Eques. (ceti. &c.
 Hæredes Bartholomæi de Prato.
 Ioannes Fridericus Bonzagnius.
 Ioannes Iacobus Bonzagnius.
- PLACENTIAE.**
 Seruilius Glazarus.
 Leo Maffetta.
 Efras Valkerchius, Batauus, Doctor Me-
 Quiricus Campitona. (dicus.
- CREMONAE.**
 Hieronymus Ragazola.
 Antonius de Odis, I. C.
 Petrus de Mana, I. C.
 Marcus Antonius Barbus, I. C.
 Iacobus Taffius.
- BRIXIAE.**
 Hæredes Ioannis Andreæ Aueroldi.
 N. Calinius Eques.
 Marthæus Forerius.
 Alexâder de Sancto Alexâdro, Ordinis N.
 Hieronymus à Cruce.
 Aloisius Mondella, I. C.
 Ioannes Maria, Sculptor.
- BERGOMI.**
 Traianus de Pornis.
 Hieronymus Zucholtius, I. C.
 Nicander de la Valla.
- CREMAE.**
 Hæredes Afcanij Botti.
 Iosephus Organista.
- LAVDE POMPEIA.**
 Galeacius Maximilianus de Montefredo
- MEDIOLANI.**
 Ioannes Baptista Guastaldo, Comes,
 Patricius Mediolanensis.
 Guicciardinus de Guicciardiniis, Pa-
 tricius Mediolanensis.

Bartholomæus Marlianus, Patricius
 Mediolanensis.
 Carolus Caponeus, Patricius Mediolan.
 Petrus Pazius, Patricius Mediolanensis.
 Ferandus Adduensis, I. C.
 Calpurnius de Modestis.
 Antonius Spatafora.
 Marcus Horatius Parevallus.
 Ioannes Maria Branchatius.
 Iulius Maximius Canda.
 Franciscus Micaldius.
 Ambrosius Struffata.
 Titus Philippinus Dazius.
 Ferdinandus Maradaz, Hispanus.
 Gonzaluis Vallez, Hispanus.
PAPIAE.
 Franciscus Maria de Zarago.
DETONAE.
 Theodosius Barnotius.
IANVAE.
 Clemens Olera, Cardinalis, rt. s. Ma-
 riæ in Ara Cæli.
 Andreas de Oria, Patricius Ianuensis,
 Princeps Melphitanus.
 Cyprianus Palauicinus, Patricius Ianuen.
 Adamus Centurio Patricius Ianuensis.
 Ioannes Baptista Spinula, Patric. Ianuen.
 Baptista Nigronius Vialis, Patricius Ian-
 uensis.
 Ioannes Fregosius, Patricius Ianuensis.
 Cassander de Geriandis.
 Longinus de Dezza.
 Sebastianus Biscottius.
 Serapion Triginus, I. C.
 Hadrianus Sinornus.
 Benignus Gallanta.
 Postumus Mascatus, Langula.
 Bernardinus de Sancto Cassiano.
 Rodericus Minoza, Hispanus.
 Hildebrandus Zuimer, Germanus, Iu-
 ris V. Doctor.
SAVONAE.
 Flavius Dandromera.
NAVLII.
 Augustinus Massigorius, Medicus.
 Aurelius de Triffra.
ALBINGAVNI.
 Raphael Angelus Dulcianus.

ONELIAE.
 Collatinus de Marcha.
ALBINTEMELII.
 Gregorius Pelonnellus.
MONOECI.
 Alexander Forondalius Scorfa.
NICEAE.
 Emanuel Philibertus, Dux Sabaudia,
 Princeps Pedemontanus, &c.
 Margaretha Valesia, Francisci Regis Fran-
 cia filia, Principis Pedemontani vxor.
 Octavianus de Saziis.
 Marcus Antonius Zagrada.
ANTIPOLI.
 Hieronymus Metinius, Sacerdos.
FORO IULII OCTAVIANORVM.
 Angelbertus Bauellerius.
 Robertus Hugettius.
TOLONE.
 Theodorus Dertinius.
AQVIS SEXTIIS.
 Ioannes Minerius, Dñs à Dopeda, Præfes.
 Ludouicus Tourcius, Contiliaris.
 Seuerinus Dolietus, I. C.
 Marcellus Grosillonius, I. C.
 Germanicus Talognius.
MASSILIAE.
 Claudius Dedanyus, Præfectus oræ ma-
 ritimæ, & classis.
 Rupertus Getenius.
 Desiderius Colchartus.
In S. CHAMAS, olim Salium sedibus.
 Pancratius Belinus.
ARELATI.
 Blasius Dauxius, Doctor Theologiae.
 Valerianus N. Medicinae Doctor.
 Anselmus Molimartus, Canonicus.
 Valentinus Gobilletius, I. C.
 Carolus Strignerius, I. C.
 Albinus Cargletus.
AGATHOPOLI.
 Amandus Sonterius.
NARBONAE.
 Priscus Bertausius, I. C. & Canonicus.
 Maximinus Torletius, Theologiae Licen-
 Oliuerius Moneranus, I. C. (tius.
MONTE PESSVLO.
 Andreas ab Exea, I. C.

- Guilielmus Rondeletius** Profefſor Medicus & Cancellarius Vniuerſitatis.
Arneſtus Zwipurger, Germanus, Doctor Medicus.
Sebaldus Melinger, Germanus, Doctor Medicus.
Balduinus Golletius, Doctor Medicus.
Philippus Præfollerius, Doctor Medicus.
- NEMAUSI.**
Ioannes Vicecomes Iocoſæ, Præfectus Prouinciæ Narbonenſis.
Ioannes Poldus Albenas.
Bernardus Vallytus.
Cyriacus Serlonius.
Iſidorus Aſſyrius.
- AVENIONE.**
Iacobus Medonius, Theolog. Commendator Prouincialis, Orator Apoſtolicus, cum poteſt. Leg.
Auguſtinus Ranſingonallus, I. C. Secretarius rerum Apoſtolicarum.
Albertus Madrettius, I. C. Protonotarius Sedis Apoſtolicæ.
Quinætinus Morlæus, Canonicus.
Ioannes Ariuinius, Canonicus.
- ARANGIAE.**
Michael Salleriſinus.
Seruatius Torbonius.
- VALENTIAE.**
Rogerus Soluinus, Doctor Theologus.
Tiburtius Haſcronius, I. C.
Hilarius Angilletus, I. C.
Victor Garyus, Theologus Licentiatus.
Hugo Mandinius, Doctor Medicus.
Chuonrardus à Klingerbach, Germanus.
Felix Peſcheranus, Phriſius, Iuris V. Doctor.
- VIENNAE.**
Lotharius Eullonus.
Natalis Hollerius.
- LVGDVNI.**
Franciſcus Laurétinus, Dn. Sancti Yreici.
Guilielmus Caulius, Præfect. Montanorū.
Chriſtophorus Neiter, Germanus, Patricius Auguſtanus.
Anacletus Tangelofius, Canonicus.
Martinus Ballebertus, Canonicus.
Dionyſius Equilmontius, Canonicus.
Ioannes Caulius, Guilielmi F.
- Ludouicus Miræus**, I. C.
Petrus Pitheus, I. C.
Marcus Vetranius Maurus, I. C.
Henricus Gemellus, I. C.
Scipio Azzone, Italus.
Carolus à Porten, Germanus.
- GEBENNAE.**
Claudius Chaulotus.
Saphorinus Graſſyus.
Nicaſius Ronſolletus, Medicus.
Matthias Laffrayus, Doctor Medicinæ.
Clemens Carmolinus.
- CABALLIONE.**
Nicolaus Mollerius, I. C.
- BORBONII.**
Ludouicus à Borbon, Princeps Condæi, Dux Borbonij, &c.
Eleonora de Roye, Princip. Condæi vxor.
Magdalena de Mailly, Domina de Roye, euſdem Eleonoræ mater.
Athanaſius Teſartus, I. C.
Vincétius Charbonus, Profeſſione ordinis (Benedictini).
- MOLINI.**
Lancilotus Sauillonius, I. C.
- NIVERNAE.**
Franciſcus à Cliuia, Dux Niuernéſis, &c.
Rambertus Atoniſinus, Theolog. Doctor.
Apollinaris Beaufortius, I. C.
Manardus Caſtelletius.
- BITVRIGIBVS.**
Iacobus Cuiacius, Iuris V. Doctor, & Legum Profeſſor primarius.
Ludouicus Ruſſardus, I. C.
Hugo Donellus, I. C.
Sylueſter Niſollerius, I. C.
Andreas Eligius Bacherus, Flander, Gandauenſis, I. C.
Antonius Contius, I. C.
Simon Abaullerius, Medicinæ Doctor.
Thietmarus à VVermel, Germanus.
Theophilus Krafftler, Germanus, vtriuſque Iuris Doctor.
- Apud LEMOVICES.**
Guido Barilettius, Canonicus.
Ioſephus Olongnius.
- CADVRCI.**
Antonius Goueanus, I. C.
Robertus Pinartius.

Godouardus Mauilleus.

MONTE ALBANO.

Rainhardus Tironæus, Canonicus.

Maturinus Ofgetius, Theologiæ Licen-

TOLOSÆ.

(tiatus.

Ioannes Corafius, Confiliarius.

✓ N. Corniardus, Confiliarius.

Stephanus Forcatulus, I. C.

Isebrandus Schallerius, I. C.

Fabianus Cantillonus, I. C.

Antonius Guibertius, I. C.

Franciscus Londetius, Medicus.

CONDONAE.

Carolus à Pisseleu, Episcopus Cōdonensis

BAIONAE.

Antonius à Borbon, Rex Nauarræ, Dux

Vendocin. & Borbonij, &c.

Ioanna de Albret, Regina Nauarræ, &c.

Ioannes Fraxinæus, Archiepisc. Baionensis.

Renatus Cambilinius, I. C.

Clemens Habillonus, I. C.

Gulielmus Banterius, Doct̃or Medicus.

BVRDEGALAE.

Andreas Tiraquellus, Praes.

N. de la Chastagne, Confiliarius.

Iacobus Traullerius, I. C.

Germanicus Hallyus, I. C.

Ingelramus Marquetus.

Apud SANTONES.

Matthæus Gomboutius, I. C.

Polycarpus Meluinius, Canonicus.

Henricus Gliterius.

PICTAVII.

Laurentius Higlonus, I. C.

Hadrianus Mompinius, Iuris V. Licētiat.

Apud TVRONES.

Remigius Lauilæus, Canonicus.

Lambertus Aretinius, Canonicus.

Ioannes Brechæus, I. C.

Paschalis Malignyus.

AMBOSIAE.

Franciscus Valefius II. Francorum Rex.

Carolus à Lotharingia, Cardinalis, Ar-

chiepiscopus, & Dux Remensis, tt.

s. Apollinaris.

Carolus à Borbon, Cardinalis, Archie-

piscopus Rothomagensis,

tt. s. Grifogoni.

Franciscus à Turnone, Cardinalis, Episc.

Ostiensis, & Veliternensis Decanus.

Odetus de Castillon, Cardinalis,

tt. s. Hadriani.

Georgius de Arnuniaco, Cardinalis,

tt. s. Laurentij in Lucina.

Claudius de Giury, Cardinalis,

tt. s. Agneris in Agone. (Priscæ.

Ioānes Reumanus Vasco, Cardinalis, tt. s.

Franciscus à Lotharingia, Dux Guisfæ,

primarius Oeconomus, & supremus

Cubicularius.

Iacobus ab Albon, Marschalcus de San-

cto Andrea, &c.

Gaspar de Coligni, Dñs à Chastillon,

Admiralius Franciæ.

Claudius à Lotharingia, Dux Aumalius.

Franciscus de Coligni, Dñs à Dandelot.

Guido de Schabot, Dñs de Iarnac.

Ludouicus Gózaga, frater Ducis Mantuæ

Marcus Antonius de la Melza, Italus.

Ioannes Philippus, Rheni Comes.

Fridericus à Reiffenberg, Germanus.

Christophorus à Perwel, Germanus.

Damianus Dorgonius, I. C.

Rufinus Ratenius, I. C.

Cornelius Londarinus, I. C.

Cyrillus VVolfgangus Dietler, Germa-

nus, vtriusq; Iuris Doct̃or.

Albertus Millerius, Medicinæ Doct̃or.

BLOSII.

Diana Pictaviensis, Valentinatū Duciffa.

Valerianus Forassius.

Arfenius Borineus.

Gysbertus Allonnius.

AVRELIAE.

Ana Burgius, Iuris V. Doct̃or, & Legum

Professor primarius.

Ioannes Gracchus, I. C.

Gregorius Cortenius, I. C.

Antonius Foquelinus, I. C.

Archelaus Abretinius, I. C.

Hugo Chambletonus, I. C.

Ioannes Robertus, I. C.

Godefredus Lisignyus, I. C.

Philippus Molinetius, I. C.

Claudius Retierus, I. C.

Anastafius Retierus, Doct̃or Medicus.

- Baptista Angelus Oglinóza, Italus, I. C.
 Vlrichus à Braitenbach, Germanus.
 Sigismundus V Verlinger, Germanus,
 Iuris V. Doctor.
 Carolus Billartius.
- IARGOLII.**
 Iustinus Rosilletius.
- GENNABI.**
 Seuerus Vallytius.
- Apud SENONES.**
 Ludouicus à Guiffa, Cardinalis, Archiepis.
 Senonensis, et. s. Thomæ in Parione.
 Stephanus Penonius, I. C.
 Crispinus Lamborinius.
 Iacobus Vterius, Doctor Medicinæ.
- NEMVRCI.**
 N. à Sabaudia, Dux Nemurcensis.
 Medardus Harigerius.
- FONTE BELLAE AQUAE.**
 Catharina Medices, Regina Franciæ,
 vidua, Regis mater.
- ESTAMPES.**
 Lucianus Rifettius, I. C.
- CARNVTIBVS.**
 Marcellus Corybrifius, Canonicus.
 Henricus Bouallius.
- PARISIIS.**
 Ioannes Grollierius, Quæstor Regis.
 Michael Hospitalius, Cancellarius
 Regni Franciæ.
 Emarus Ranconetus, Præfes.
 Bartholomæus Fayus, Confiliarius.
 Gulielmus Abotius Iunior, Confiliarius.
 Iulius Calistanus, Italus, Parmensis.
 Gabriel Symeon, Italus, Florentinus.
 Hadrianus Turnebus, Græcarum litte-
 rarum Professor.
 Ioannes Auratus, bonarū litterarū Profes.
 Dionysius Lambinus, bonarū litterarum
 Professor.
 Alexius Sanguius, Doctor Theologus.
 Philibertus Augonius, Doctor Theolog.
 Valerius Ladorlaus, Theologiæ Licétiat.
 Sanctius Dongez, Hispanus, Theologiæ
 Licentiatus.
- Carolus Molinæus, I. C.
 Iacobus Labittius, I. C.
 Barnabas Briffonius, I. C.
 Ludouicus Charondas, I. C.
 Hadrianus Pultæus, I. C.
 Nicolaus Gruchius, Rothomagēsis, I. C.
 Theodolphus Hartmannus à Schirfel,
 Germanus.
 Georgius Albertus à Thungé, Germanus.
 Lutgerus ab Hedorff, Germanus.
 Gebehardus Linsinger, Germanus, vtri-
 usque Iuris Doctor.
 Otho Stepfinger, Germanus, vtriusque
 Iuris Licentiatus.
 Augustinus Poignerius, Medicus Doctor
 & Mathematicus.
 Gulielmus Morlayus.
 Iacobus Andronetius, de Cherceau.
- IN ESCOVAN.**
 Annas Dux Montmorensianus,
 Conestablius Franciæ.
- CLAROMONTE.**
 Germanicus Borginaus.
- BELLOVACI.**
 Paulinus Grantanus, Doctor Theolog.
 Lotharius Sallyus, Canonicus.
 Crispus Mangilonus, I. C.
- AMBIANIS.**
 Gilbertus Carolomontius, Medicus.
 Florianus Aullerius.
- ATREBATICIS.**
 Hieronymus Ruffaldus, Abbas Diui Veda
 Carolus Clusius Doctor Medicus. (sti.
 Antonius Villerius, Statuarius.
- DVACI.**
 Ioannes Venduilius, Iuris V. Doctor, &
 Legum Professor.
 Hadrianus Peuffus, Iuris V. Doctor, &
 Legum Professor.
 Ioannes Ramus, Iuris V. Doctor, &
 Legum Professor.
 Boëthius Epos, Phrisius, I. V. Doctor, &
 Professor.
- CVRTRACI.**
 Raynerus à Milgenuoort.

HVBERTI GOLTZII HERBIPOLITAE

H O D O E P O R I C V M .

Diuerſis ſtudijs hominum mens apta ſequendis
 Naturæ varias tentat, inique vias.
 Illum agit extremos animus mercator ad Indos,
 Vt permutandis mercibus æra paret.
 Illum AEGYPTIACIS diuinum quærere in oris,
 Et iuuat in longas pro Sophia ire vias.
 Illum ſola oculos paſcendi cura fatigat
 Extremis Aſiam ſollicitare fretis.
 Me clarum ingenij votum, & mens conſcicia veri,
 Edocuit veteres ire per historias,
 Et varia Auſonij monumenta inquirere regni,
 Si qua iacent claras ſparſa per orbis opes.
 Hinc etiam effigies, veterumq; numiſmata Regum,
 Cura fuit doctis ſculpere in ære notis.
 Iſtis audacem in rebus me fecerat eſſe
 LAVRINVS prompto promptus in officio,
 LAVRINVS Phœbi lauro tam dignus, vt inde
 Traxerit excellens nominis augurium.
 Ibam per varias Germani ſyderis oras,
 Subuectus fluuio Rhene vetuſte tuo.
 Hic ego Romanosque duces, Romanaque bella,
 Et veterum exſculpti clara trophæa patrum.
 Nilq; adeo viſu dignum, antiquumq; notabam,
 Quod non in ſimiles iret ab arte notas.
 Hinc noſtram Herbipolim qui præterlabitur amnis,
 Excepit flauis aduena Mænus aquis,
 Qui me vitiferi deductum Neccaros vnda,
 Impoſuit magni flumine Danubij.
 Hic quoque conſimili ſtudio, aſſuetamq; per artem
 Omnigenas hauſi poſteritatis opes.
 Sic mihi deſcriptis Germano ex orbe tabellis,
 Auſonias vrbes viſere cura fuit.
 Hic demum fœcunda iſtis ſunt omnia ſignis,
 Hic demum iſtorum copia larga iacet.
 Hic videas ſculptum, veteri de more, Senaturn,
 Plenaque Romanis atria Cæſaribus.
 Quinetiam ex iſtis ſurgunt ibi mœnia ſignis.
 O infauſta huius copia luxuriæ?
 Hoc tamen ignoſci poterat, ni inſtrata platais
 Sordenti populus ſtringeret illa pede.
 Hic ego quidquid erat vetus, antiquumq;, notabam
 Aſſimulans doctis ſigna reperta notis.
 Quodq; alij ingenio clari, & virtute politi
 Ducebant nullo poſſe iuare more,
 Illud ego legique illis, fecique probari.
 Tantum iſta felix vſus in arte valet.

Sic tandem Italicae peragratis finibus ora,
 Gallica ab Alpinis collibus arua peto.
 Hic etiam quidquid tota regione videndum
 Effet, id ætatis scripsimus in tabulis:
 Inlus Alpinis quæ gessit Cæsar in oris,
 Quæq; olim à Gallis ille trophæa tulit.
 Hæc ubi victuris inscripsi singula chartis,
 In patrios abij, nil remoratus, agros.
 Lauriniquæ domum, & bene nota patatia visens,
 Castra VVatervleti nomine clara peto.
 Hic ego Phœbaeum vatem prope Theridos æstus
 Inueni ambiguo stringere prata pede.
 Ut vidi obstupui, lacrymasque in gaudia verti,
 Hæc referens grato dulcia verba sono:
 LAURINE Aonij celeberrima gloria cœtus,
 Idemque ingenio nobilis, ut Genio,
 Accipe maturos propria tibi ab arbore fructus,
 Accipe ab officijs nomina ducta tuis.
 Hæc tibi ab antiquis expressa numismata signis,
 Pro accepto reddit GOLTZIVS officio.
 Suscipe pacato tibi debita munera vultu,
 Sic faciat Pylium te tua laurus auum.
 His ego tum verbis multum gratantibus vsus,
 Talibus accepi laurea dicta sonis:
 GOLTZI animo dilecte meo, dilecte Camænis,
 Cuius Apellæa certat in arte manus,
 Tam mihi gratus ades, quam vel mihi gratus abibas,
 O bene pro meritis officiose meis?
 Plus etiam voto effecit tua dextera nostro,
 Dextera sculpendis ingeniosa notis.
 Quod desiderium vxori, natisque, mihi que
 Addideras, longis per freta vectus aquis,
 Illud idem à reditu viuusq; vidensq; reducis,
 Nosque iubes curis inuigilare nouis.
 Vna tibi est tanti solamen nata pericli
 Filia, cui nomen rapta Sabina dedit.
 Illa statim discet non visum noscere patrem,
 Teque adeò risu commodiore sequi.
 Tu modò quem tantis iam subduxisse periclis
 Diuini voluit Numinis arbitrium,
 Viue diu felix, Pyliosque abiture sub annos
 Nomen ab æterna posteritate trahe:
 Et veteres tabulas, clarorum nomina Regum,
 Sumptibus in lucem protinus ede meis:
 Ut bona posteritas antiquæ Numina Romæ,
 Sumptaq; cum varijs gentibus arma legat,
 Et Romam in Flandris discat mirarier oris,
 Ingenuoque illos laudet ab ingenio.

Hæc

Hæc mihi LAVRINVS : tu lector Iulia vultu
Gesta verecundo suscipe, & ore lege.
Sic tibi, sic doctis post me se commodet alter,
Seque tibi adiungat pluribus officijs.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΛΔΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΟ

πρὸς τὸν φιλισοροῦντα.

ΠΟΙ δὴ πολυπτύχων ἑρασὰ βιβλίων,
Περὶ τῶν παλαιῶν πράξεων γεγραμμένων;
Ἐφ' ᾧ πεποιδῶς ἐκτροπαῖς μακραῖς λόγων,
Ἐν ποικίλοις διατρίβεις συντάγματι,
Τοῖς ξυμπλακεῖσι πολλάκις πολλοῖς γνώφοις;
Τῶν ἰσορουμένων ἔρωτικῶς ἔχεις,
Καὶ πλεῖστα βούλει συντόμως μαθεῖν σάφα;
Ἐξαρέσαι σοὶ ῥαδίως δυνήσεται
Τῶδ' ἔμπλεω νομισμάτων συγγράμματι,
Ἐνταῦθα τεχνικῇ τυπωθέντων χερὶ,
Πολλῶν ὁ μὲν τις ἂν ἀνὴρ ἀντάξιός,
Ὅν λανθάνει δὴτ' οὐδ' ἐν ἰσοριῶν μέρος,
ΟΥΒΕΡΤΟΣ ὄντως χρυσεός γ' ὁ ΓΟΛΤΖΙΟΣ,
Πάμπολλά σ' εὖ τούτοις διδάξον ἐκτύποις,
Συνελὼν ὑπερφυῶς ἅπανθ' ὧδ' εἰς βραχὺ
Πολλοῖς παρ' ἄλλοισιν διεσκεδασμένα,
ὑπερμέτρως μακρηγοροῦσιν ἄλλοτε:
Ὡς οὐκ ἀνάγκην ἔμμεναί ποθ' ὕψερον
Ἀνελιττέμεν πολλὰς βίβλους ἀπορούμενον.
Ὅς μὲν παρορμηθεὶς ἔκουσίως ποτέ,
Ἐπειτα δ' ἄρ' ΛΑΤΡΙΝΕ τῆ σου προτροπῇ,
Ευβουλίας τέ σου σφόδρ' ἐσηρηγμένος,
Πολὺν χρόνον συχνὰς τε καὶ σκληρὰς ὁδοὺς
Ἡδ' ἐγκόπους ἐυγνωμόνως ἐπορεύετο,
Πολλὸν θ' ἰδρώσας, καὶ κόπον παθῶν μέγαν,
Πράγματα τε πολλὰ καὶ ὀχλήσεις μυρίας.
Πᾶσαν δ' ἐπῆλθεν ζητέων Γερμανίαν,
Καὶ τὴν ἀνωτέραν γε καὶ κατωτέραν,
Φλάνδρων, Βαταύων, καὶ Βραβάντων τὴν χθόνα,
Χῶραν Σικαμβρῶν καὶ Μεναπίων εὐρέων,
Ἡδ' οὐς περικύβει ἡ θάλαττα, καὶ βρέχει
Ρήνου βαθύρρου, καὶ θοῦ Δανούβειως,
Μοινοῦ τε καὶ τοῦ Νεικάρου τὰ ρεύματα:
Εἴτ' Αὐσόνων πόλεις ἀγαυῶν τὰς ὕλας,
Ρώμην ἀρήϊόν τε καὶ Νεάπολιν:
Τέλος δὲ τῶν Κελτῶν μέρη τὰ τέτταρα:
Καὶ ταῦτα ΛΑΤΡΙΝΟΥ γέ δαπάνη τοῦ κλυτοῦ,
Ὅν φοῖβος ἔσειψ' ἀξίως δάφνης κλάδοις.
Καὶ τὸ μὲν ὄλον, πόνου ἐφείσατο μηδενός,
Ὡς ταῦτά σοι τὰ συλλεγένητα πάντοθεν,
Πάρος διασπασθέντα καὶ πεφυρμένα,
Νῦν δ' εὖ τεθέντα τῇ μεγίστῃ φροντίδι,

Εὐχρηστ' ἄν τις χρῆσιν διδῶ κειμήλια,
 Τῶν γνωρίμων περιπέκοντα Καισάρων,
 Τάξει πρεπώδει καὶ καλῶς ἠρμοσμένη,
 Βίους, πρόσωπ', ἀριωρεπῆ τε πράγματα:
 Τὴν δ' ἦτα Ρωμαίων ὅλης τῆς συγγραφῆς
 Αναγραφὴν ἄλλων ἀπασῶν ἔξοχον,
 Ἡ ποτνίας Ρώμης ἀνέζησεν καλῶς
 Ἀλκῆ, κλέος τε, χ' ἡ πάλαι μοναρχία.
 Παντὸς μὲν ἔργον ἄξιον καὶ τίμιον,
 Οἶον γερμὴν μέλιττα τοῦ θέρους πονεῖ,
 Καθήμενι πᾶσιν μὲν ἐν βλασήμασι,
 Μόνον δ' ἕκαστα λαμβάνουσα χρήσιμα,
 Γλύκισά τ' εὐώδη τε καὶ μελίπνοα:
 Ἡδ', ὡς ἔπος γ' εἰπεῖν, Ἀμαλθείας κέρας,
 Ὡδ' ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρον.
 Δεῦρ' οὖν φίλιζε, μὴ πάρελθ' ὀνήσιμον,
 Μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον νέον τὸ βιβλίον:
 Ὡ σοι τόσος θησαυρὸς ὧδ' ἀνοίγνυται,
 Οὐ χρημάτων μὲν μεσδὸς, ἀλλ' ἀμεινόνων,
 αἷς' οὐδὲν εἶναι τοῦδε τιμιώτερον.

AEGIDII WIITSII BRUGENSIS I. C.
 ad Hubertum Goltzium Herbipolitam Antiquarium vicinum & amicum suum, contra illud
 Philippi Beroaldi senioris:

*Veras esse imagines ex litteris, vanas & ociosas
 ex numismatib. CARMEN.*

C V M tua tam multi studia admirentur, amentque
 Signa, quid infami hic carmine signa notat?
 Non hic qui ante diem, teneris nempe occidit annis,
 Haud etenim hic scripto notus in orbe libro est.
 Sed tibi narro hominē doctum celebremq; Philippum,
 Et clarum eulogijs inclyta Roma tuis.
 Quæ illum caussa mouet? multis è milibus vnus
 Carpit mordaci cur simulachra sono?
 Pascere tantum oculos sine fruge numismata dicit,
 Et negat antiquis commoda inesse notis.
 Nil, ait, vnus habent depicti in imagine vultus:
 Pondus inest scriptis vtilitasque libris.
 Quare agè pro fictis veras viuasque figuras
 Accipe, sit studium pagina scripta tuum.
 Effigies hæ solæ animum mentemque recludunt,
 Et referunt veterum fortia facta patrum.
 Nosse cupis caussam cur picta coloribus ora
 Non amet? in promptu est optima caussa mihi.
 Velle suum cuique est, & agit sua quemque libido,
 Nauigat & ventis in freta quisque suis.

L. Quis pote
 rat. & Ad Se-
 natusc. Treb.

Non

Non regit vna omnes ratio, nec idem quoque pectus:

Nec simplex anima est omnibus, atque eadem.

*c. Quia diuer-
sitate. de cō-
cess. prebend.* Sed cuique vt mens est & forma, ita sentit agitque:
Hinc capit ex studijs commoda quisque suis.

Hinc petit hoc, aut illud: amat desueta Philippus
Verba, placet multis prisca moneta magis.

Rancida Sydonij, proauitaque lingua Apulei
Nempe fuit studijs vnica norma suis.

Tu mage amas pictos vultus monstrasse priorum,
Signaque Musæo composuisse tuo.

Ille bibit fraces, vappamque, flocesque propinat,
Apludam scriptis inseruitque suis.

Nempe ita Romanæ calcata vocabula linguæ
Diligit, vt pulchras non amet ipse notas.

Tu magè rancidulis pro verbis, tecta figuris
Ora, & pro vano flamine pectus amas.

Diligis antiquos (non prisca vocabula) ritus,
Non linguam, antiquas sed magè reliquias.

*Gell. lib. xj.
cap. vij. &
lib. j. cap. x.* Atqui vnum hoc doctos habuit semper coryphæos,
Huic studio celeri dant sua ferta pede.

Quippe voluptatem quæ scripsit habere Philippus
Signa, negans vllis illa iuuare modis:

*L. Numisma-
tū. & de vsuf.
& quemad.
quis vtatur.* Illa operæ precium, fructumque nomismata habere
Lex ait, & gemmis comparat eximij.
Non tantum cum sint prisca, vt Accursius inquit,
(Quod capiant iusti pignoris illa vicem)

*c. Cum causs.
Eibi scribet.
De probat. et
L. Statuæ &
imagines. &
de vsufructu* Aut speciosa ornant vt cuncta monilia corpus,
Verum est & pictas commoda habere notas.

Ecce dat ars oculos, atque ora simillima veris,
Quid rogo de viuo plus Cicerone feras?

AEthere quæ summo est animæ diffusa per artus
Effigiem æthereo fomite corpus habet.

*c. Cū de tua.
De corp. vit.* Exteriusque notis animi secreta reuelat
Natura, in vultum pectora sensus agunt.

Et quæ sunt oculis subiecta fideliter, aure
Demissa, alterna cognitione iuuant.

*L. j. & .iij. de
vete. nom. po-
test. C. li. xi.* Quare agè viuaces facies, formasque perennes
Cæsareas, varijs pingere perge modis.

Pinge acies, loca, regna, situs: penetralibus effer
Quæ tibi parturiunt nunc vada nunc scopuli:

Simpuua, & depesta Numæ, nigrosque catinos,
Et reliqua in tenebris quæ iacuere suis.

Nec te hominum præceps moueat censura: trahuntur
Pectora disparibus mirificisque modis.

Despiciunt tabulas, fragmenta, & marmora, & arcus,
Cum illarum assidua ritè iuuentur ope.

*Lamprid. in
vita Alexan-
dri. & Laert.
in vita Mened.* Nempe hinc Romuleæ gentis generosa propago
Noscitur, hincque fidem magnam habet historia.

Hinc

Viuendum
morib. præ-
teritis, lo-
quendū ver-
bis præsen-
tibus.

Nomisma-
ta vetera gē-
marū vicem
implent.

Animi mo-
res corpo-
ris tempe-
raturam se-
quuntur.

Tacit. Ann.
lib. xj. & Pla-
tina in vit.
Pontif. Gre-
gorij. 1. &
Pauli. 11.

Hinc è fornicibus, magnis sub molibus urnas,
Signaque (quæ certis composuisse locis
Creditor, auspicijs seclis fugientibus, ætas
Prisca) iuuat venis elicuisse cauis,
Atque cauernosas veterum penetrasse lacunas,
Equè feri medio signa tulisse maris.
Cum tibi sint curæ hæc GOLTZI, cum signa fatiges
Abdita, vix ipsis inuenienda feris:
Cumque eadem incisis præstes depicta figuris,
Inque oculos prisca temporis acta voces,
Quis tua non laudet studia, admiretur, ametque
Artificesque manus, articulosque; leues.

Fundamentis
ædificiorum no-
nismata iniij-
ciebantur, vt
hodie adhuc.

EIVSDEM.

Quum GOLTZI eximios laudat mea Musa labores,
Et calamo infami carmina scripta notat,
Carmina quæ quondam fellito splene Philippus
Lusit compositis in simulachra iocis:
Vna etiam LAVRINI animum, mentemque; celebrat,
In signa, antiquis sculpta nomismatibus.
Laus capit vna duos, debetur maxima vtrique
Gloria, fert operas alter, & alter opes.
Vox, manus, ingenium, veterum vt monumeta Quiritum
Palladis extrema perpoliantur ope,
Signaque quæ varijs iacuere sepulta ruinis
Vt posthminio conspicienda sient.
Et breuiter, quicquid seculo inuidiosa vetustas
Abstulit, vt prisca hoc induat artis opus.
Iam pridem (hoc meminisse iuuat) communia in vsum
Communem studia hæc composuere sua.

EIVSDEM,

*Nomina licet simplicem tantum designationem personarum,
non substantiam & naturam significant, respondere ta-
men plerunque rebus vnde sunt derivata.*

- L. Ad recog. Nomina significare nihil, sed prodita tantum
C. de inge. Vt designentur corpora, iura docent.
manumissis. Scilicet vt nihil interfit, si corpora noris
L. Si in nomi- Qua appelles cunctos voce, vocesque homines,
ne. C. de test. Non si fœniculum, vel capre vocentur, vt olim
Platina in vi- Pontifici lætus carcere clausus ait.
ta Pauli. 11.
L. Vnica. C. Nomina pro arbitrio fas est recudere, nec non
de muta. no. Fingere: iudicium Maximiane tuum est.
Vnde fit vt penè horum operosa industria possit
Vana videri, aliquid qui tribuunt etymis.
Plato in Cra- Ast verum est animi mores genitiua referre
tyl. seu de re Nomina, & indicium singula habere suum.
Et nominu- Numen & omen habent, neque enim sine numine Diuum
impositione. Cyp. epi. 63 Nomina dant, rebus consona nempe suis.

Ad-

Genes. 27. & Adprimè hoc multi vita docuère priores,
1. Reg. 25. Aut quibus infame, aut nobile nomen erat.

L. j. nu. 71. de Ne tibi Marsilium Lector narrem aut Benedictum,
Questio. cap. Res est euentis sæpe probata suis.

Reinut. verbo. 1. nu. 52. Vnde fit, vt nequeat mihi non semper celebrari

de Testa. G O L T Z I V S, ex auri nomine nomen habens.

Cuius & hubertas præconia nominis implet,

Nam huberiùs nulli prouenit ista seges.

A V R E V S illi animus, mens aurea, & aurea forma,

Hubertum H V B E R T O G O L T Z I O & ingenium.

Ergo quid est mirum, quum nomina ducat ab auro,

Auro si donet quæ preciosa magis.

Maçtè H V B E R T E, tuum nomen post fata manebit,

Nam tua tam fructus, quàm bona Floris habent.

GVIDONIS LAVRINI BRVGENSIS I.C.

In thesaurum antiquorum aureorum numismatum sub

Vespasiano Aug. depositum, Anno M. D. L X I. in

Aubrocicourt pago Flandriæ repertum,

Plutonis & Telluris dialogus.

PLVTO. Q V I D me tot sæclis cariem, tenebrosaq; passum

Terra parens orbi restituisse iuuat!

Scilicet hoc voluit, qui me tibi credidit, atque

Inuoluit cæcis, heu miserum, tenebris!

TELLVS. Iudaicis quondam cùm Roma superba trophæis

Te ferus his miles sedibus occuluit,

Cùm Flauij imperium leuibus toleraret habenis,

Vindice quo pœnas gens recutita dedit,

Hinc te secreti cura seruauimus omni,

Iussimus integris & superesse locis:

Pressaq; barbarie quum Roma caduca lateret,

Nolebam indoctis te rapier manibus.

At nunc quando omnes Romæ monumenta vetustæ

Scriptis ac nummis marmoribusque colunt,

Nec non H V B E R T V S Romam, Fastosque celebres,

Fascesque augustos restituit Latio,

Tungriq;e, Attrebatesque, & Belgica castra, Bauaci,

Romanas certent prodere reliquias.

Et pater Oceanus refugis se fluctibus abdens,

Iam retegat Batauis castra Britanna feris.

Certè ego, vt in meriti partem laudis que venirem,

Nolebam inuiso te retinere sinu.

Et cùm Dis totus sis A V R E V S, obsecro quæ nam

Vnquam te meliùs prodere sæcla queant,

Quàm cùm te totus tractaret nomine, & actu

A V R E V S, ingenio G O L T Z I V S, arte, manu?

PLVTO. Si verùm est quod ais, Tellus, quid nunc vetat ergo

Quin totus latebris effodiar Stygijs?

dd

IOAN.

IOAN. DAMASII GANDENSIS

*In laudem M. Laurini Domini de VWatervliet, &
Huberti Goltzij Herbipolitæ Antiquarij.*

ROMA potens, mecum quoties tua fata reuoluo,
Vix teneo lachrymas : miror sub Sole perenne
Esse nihil : nam quis duratas frigore gentes,
Ignotasq; prius, post tot tantosq; triumphos
Struxisse excidium imperio, turpemq; ruinam,
Crederet ? hoc timuit dudum præfaga futuri
Diuini mens Scipiadae, cum feruere flammis
Aemula tecta tuis vidit Chartaginis altæ.
At ne pone animos, scriptis tua gesta leguntur
Tot celebrata virum, neque quid longæua vetustas
In te iuris habet: iam prisca numismata terræ
Condita visceribus promptit, cælumque tueri
Germanus dedit HUBERTVS, cognomen ab auro
Cui fecit dia Herbipolis, quod sacra redire
Aurea sub tali præfaga videret alumno,
LAURINI auspicijs, quo Mecœnate triumphat.
Iam vultusque ducum, iamque ora minantia cernis
Pugnacis Iuli, generique in bella ruentis.
Ecce etiam, ne quæ sunt digna labore relinquat,
Ille tuos recolit fastos, quo quæque geruntur
Consule dinumerat : felix cui præmia digna
Cælicolæ optatum dederunt contingere finem.
Hoc erat, hoc tota cupidus quod mente petebat,
Cum varias gentes latè, & te matre superbum
Tenderet ad Latium, tandem & tua mœnia linquens
Parthenopen, qua se felix Campania iactat,
Viferet, illa viri dedit ædes cernere docti, *Hadrianus*
Cui vel adoptiuus Traiani Cæsaris hæres, *Gulielmi.*
Vel superi dedit ora maris memorabile nomen.
Qui multa antiquis saxi insculpta reuelat,
Qui Venerem Cypro profugam post tempora longa
Hospitio exceptit, diuumque Oenotria tellus
Praxitelis nunc cernit opus, præbetque videndum
Hospitibus: certè hæc illi non parua voluptas,
Cum bene præclarum HUBERTO cessisse laborem,
Et te qua potis es, rediuuiam Roma videbit.

IN IDEM,

MELCHIORIS BARLAEI ANTVERP.

FATA viros Decios, Fabios, acresq; Metellos,
Abstulerat Paulos, Cæsara, Scipiadas.
Exierat gelido grauis ex Aquilone procella,
AEncadum strarant barbara tela genus.
Iam Gothus, iniecto fremuit iam Vandalus igne:
Corruit vrbs tandem Martia mole sua.

Cæle-

Cælestes pauor vnus agit, non tartara Plutum;
 Consum aqua, defendunt nec satis astra Iouem.
 Equæ Palatino bellans ter magnus Apollo,
 Sensit vt vlteriùs spicula posse nihil,
 Fugit & ipse, petens montem viridantis Olympi:
 Sed minimè tutos præbuit iste lares.
 Vidit enim Graio suspensa tonitrua cælo,
 Atque locus castris mons Heliconis erat.
 Barbara Thessálicas violarant fulmina lauros,
 Non erat vnde suum protegeretque caput.
 At miserè Europæ tota regione vagatum
 Suscepit tandem Belgica terra Deum.
 Hic vbi in occasum vergit gens Flandrica, Clodi
 Cui dedit hoc Regis nomen habere nepos:
 Hic vbi suppositæ Zephyri felicibus auris
 Occiduum Bruga prospiciuntque mare,
 Luxuriabatur gleba præduitis agri
 Laurus apud ripam lenifluentis aquæ.
 Tum Deus, alta Rhodos, Tenedos, Gortyna, Terapnæ,
 Et valeat tellus est vbi Daphnis, ait:
 Hæc mihi pro multis laurus datur vnica, nobis
 Ista diu cinget spicula, scuta, lyram:
 Crescito, Romanis ducibus deberis, habebis
 Auro qui cingat teque, tuasque comas.
 Cedet Peneus, Permessus, Heraclea, Phocis,
 Et Sicion plantæ quicquid olentis habet.
 Fons tuus argenti signatum pondus, & auri,
 Flumine Romanos vberiore vehet.
 Cedent Pactolus, Ganges, Tagus, Hebrus, Iberus,
 Amnibus hic cunctis clarior vnus erit.
 Audin' habes LAVRINE tuæ præfagia famæ.
 Audin' & hæc GOLIZI te sacra verba petunt.
 Vos rem Romanam egregiè curatis: Iulo,
 Penè intercisis prospicitisque viris.
 Iam redeunt magni AEncadæ: iam pristina virtus,
 Ordine procedunt signa Latina suo.
 Plus sibi vicinam Rhenus magis horruit urbem,
 Territus exemplis Ariouiste tuis.
 Cæsare iam nihil intereà mutatus ab illo
 Rursum Caius aquas contabulare studet.
 Occupat Hercinios noua contrepidatio saltus.
 Mosâ, Visurgis, Arar, diriguere gelu.
 Vos manet ob Romam laus indefessa reductam,
 Facta quòd est similis scilicet illa sui.
 Res, nisi visâ, mihi, neque cuiquam credita, tantum
 Coniunctis possunt viribus Ars & Opes.

EXEMPLA PRIVILEGIORVM,
Pontificis Maximi, Imperatoris Cæsaris, Catholici Regis Hispaniæ,
& Christianiff. Gallorum Regis.

PIVS .IIII. PONT. MAX.

MOTV proprio. &c. Cùm sicut accepimus, dilectus filius noster Hubertus Goltzius Herbipolensis numismata antiqua, quæ in varijs Principum & antiquitatis studiosorū musæis reperiuntur, tanta diligentia, arte, & industria hinc inde ab vtraq; parte penicillo expresserit, nouoq; cōmento representauerit, vt numismata ipsa ante oculos posita videantur, eaq; in ordinē suis quæq; locis redacta, & in plures libros distributa, in æs referre & incidere cœperit, & eadem additis pro cuiusq; varietate historiarū argumentis, & explanationibusq; ad publicam vtilitatem excudi facere, ac in lucem edere intendat, & iam primū librum sub titulo: *Historiæ Imperatorum Cæsarumq; Romanorum ex antiquis numismatib. restituta: additis illorum numismatum q̄ verissimis exactissimisq; delineationib. edere, ac insuper alios ex ordine Imperatorum, tum etiam Consularium, ac Græcorum numismatum libros edere præparet, Nos ne ipse post immensos huiusmodi labores atq; expensas, libri ipsi postquam editi fuerint, ab alijs excipiantur, ac etiam in vulgus edantur, ipseq; proinde calcographi fructu, in magnam sui iacturam priuetur, eius indemnitatē consulere volentes, motu simili, & ex certa scientia eidem Huberto concedimus, quòd intra decennium post singulorum eorundem librorum impressionem & editionem, nullus nisi dictus Hubertus in toto vel in parte, vbiq; per vniuersam Italiam imprimere, aut alibi impressos venum exponere, habere, vel tenere, vel transmittere, seu mutare possit, districtiùs inbibentes vniuersis Impressoribus, Bibliopolis, ac quibuscunq; alijs, quocunq; privilegio suffultis, tam in alma vrbe, ac alijs ciuitatibus, terris, & prouincijs, ditioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiectis, quàm quacunque alia parte totius Italiæ, sub excommunicationis maioris lata sententia, alijsq; sententijs, censuris. &c. Et vterius quoad eos qui nobis mediatè vel immediatè subiecti sunt in temporalibus, vt præfertur, tam conuinctim q̄ diuisim sub pœnis quingentorū ducatorum auri de Camera, pro vna Camera Apostolicæ, & alia medietatib. ipsi Huberto, vel ab eo causam habentibus applicandis, ac distractionis & perditionis omnium librorū, toties quoties contrauentum fuerit, absq; alia declaratione incurrendis, ne per decem annos præfatos, ab eo tempore quo singuli libri ipsi imprimetur & edentur, dictos libros aut quamuis huiusmodi operis partem, etiam sub nomine præfati Huberti imprimere, excudere, vel imitari seu imprimi aut imitari procurare, vel ibi aut alibi impressos & excusos transferre vel aduehere, seu præmissa aut quauis alia inscriptione, additione, transpositione, mutatione, vel alia excogitata via edere, habere, vel producere audeant quoquomodo seu præsumant, ac mandantes vniuersis venerabilib. fratribus nostris Archiepiscopis & Episcopis eorumq; vicariis in spiritualib. generalibus, & in statu temporali S. Ro. Ecclesiæ, etiam Legatis & vicelegatis sedis Apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, quatenus ipsi quoties pro ipsius Huberti parte fuerint requisiti, Eidem Huberto ac pro eo agentib. efficacis defensionis præsidio assistentes, ad executionem præmissorum etiam manu regia procedant, inobedientes & rebelles per prædictas aliasq; censuras & pœnas ceteraq; iuris & facti remedia quacunque appellatione remota compescendo, easq; sæpiùs aggravando, inuocato. &c. secularis. Non obstantibus præmissis ac consuetudinib. & ordinationibus Apostolicis, necnon similibus vel dissimilibus, ac quibuscunq; alijs specialibus vel generalibus privilegijs & indultis quibuslibet in contrarium quomodocunq; concessis & concedendis, ceterisq; contrarijs quibuscunq;.*

Et quia difficile esset presentes ad qualibet loca quibus opus erit deferri, volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quòd earum transsumptis vel exemplis etiam in ipsis operibus impressis, plena & eadem prorsus fides vbiq; tam in iudicio quàm extra adhibeatur, quæ presentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ: ac etiam volumus, quòd presentis nostræ cedula motus proprii, etiam absque illius registratura, sola signatura sufficiat, & vbiq; fidem faciat, in iudicio & extra illud, regula in contrarium edita non obstante. Datum Romæ anno à natiuitate Domini M. D. LXII. Indictione quinta, die verò .XII. mensis Maij, Pontificatus nostri anno tertio.

Placet motu proprio. I.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augu-
 stus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia, Sclauoniæ. &c. Rex, Insans Hispania-
 rum, Archidux Austria, Dux Burgundiæ. &c. Marchio Moraviæ. &c. Comes Tirolis. &c. Recogno-
 scimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis, quòd quum nobis humillimè significandum curau-
 rit noster & sacri Imperij fidelis dilectus Hubertus Goltz wirtzburgensis, pictor & incola oppidi Bru-
 gensis, se parare editionem Historiæ Imperatorum Casarumq̃, Romanorum ex antiquis numismatibus
 restituta: additis quoq̃, verisimis ipsorum numismatum delineationibus, quas summo labore, periculo, &
 sumptu, peragratis diuersis prouinciis, consequutus sit, à diuersis tam Reuerendis. Sanctæ Ro. Ecclesiæ
 Cardinalibus, q̃ nonnullis Illustriss. Principibus Italia, alijsq̃, nobilibus atque præclaris viris, qui per
 vniuersam Germaniam, Galliam, Neapolim, & inter primarios Illustriss. Reip. Venetæ homines, hoc
 excellenti studij genere delectentur, & propterea nobis supplicauerit, vt dignaremur ipsum Casareo ac
 firmo rescripto munire contra artes & imposturas emulorum. Nos sanè qui hoc eius institutū honestum
 esse animaduertimus, id non modò clementer probandum, verumetiam auctoritate nostra Casarea promo-
 uendum esse duximus. Itaq̃, scienter & animo bene deliberato, atq̃, ex auctoritate nostra Casarea disertè
 vetamus omnibus iis, qui in sacro Romano Imperio imprimendis vel vendendis libris, seu quacunq̃, alia
 ratione librariam negociationem exercent, ne quis prædictum opus intra decem annos ab editione nume-
 randos, intra fines sacri Imperij, absque consensu & voluntate dicti Huberti auctoris cudere seu impri-
 mere, impressum vendere vel distrabere ausit palàm vel occultè. Quisquis verò aliter fecerit, & inter-
 dictum hoc nostrum neglexerit, is debet non modò priuari libris contra hoc nostrum interdictum im-
 pressis, quos etiam dictus Hubertus aut heredes eius, siue mandatum ab alterutro habituri, per se ipsos
 apprehendere & sibi vendicare poterūt, verum insuper etiam decem marchis auri puri nostro Imperiali
 fisco, & parri læsæ eò æquo soluendis & numerandis multari. Proinde mandamus vniuersis & singulis
 nostris, & Sac. Ro. Imp. subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, cuiuscunq̃, gra-
 dus, ordinis, status, conditionis, & dignitatis extiterint, præsertim verò iis, qui in magistratu constituti
 sunt, vel superiorum suorum, aut suo ipsorum nomine ac loco iuris & iustitiæ administratione exercent,
 ne quenuquã hoc priuilegium seu interdictum nostrum impunè violare, spernere, vel negligere patiantur,
 sed si quos contumaces cõpererint, præscripta pœna plecti, & quibuscunq̃, rectè fieri modis cõerceri curent,
 quatenus & ipsi grauissimam indignatione nostram ac eandem multam incurrere noluerint. Quòd enim
 hac rata & firma sient, hisce litteris nostris testatum esse volumus, quas dedimus manus nostræ subscri-
 ptione, & sigilli nostri appensione roboratas, in arce nostra Regia Pragæ die. xviii. mensis Martij Anno
 Domini M. D. LXII. Regnorum nostrorū Romani tricesimo secundo, aliorum verò tricesimo sexto.

Ferdinandus.

Ad mandatum sacræ Casaræ Maiestatis proprium.

Vr. feld.

M. Singkhmoser.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, de Nauarre, de Naples,
 de Secille, de Maiorcque, de Sardaine, des Isles, Indes, & terre ferme de la mer Oceane: Archiduc d'Au-
 strice, Duc de Bourgoigne, de Lothier, de Brabant, de Lembourg, de Luxembourg, de Geldres, & de
 Milan: Conte de Habsbourg, de Flandres, d'Arthois, de Bourgoigne: Palatin de Haynault, de Hol-
 lande, de Zelande, de Namur, & de Zutphè: Prince de Zwaue: Marquis du sainct Empire: Seigneur
 de Frize, de Salins, de Malines, des cites villes & pays d'Vtrecht, Oueryssel, & Groeningen: & Domi-
 nateur en Asie & Afrique. A tous ceulx qui ces presentes verront, Salut. Scauoir faisons Nous auoir
 receu l'humble supplication de Hubert Goltz wirtzburger, demourant en nostre ville de Bruges, conte-
 nant comme à son grand trauail, estude, & despence, il a composé & fait certain œuure en Latin, conte-
 nant la vie des Emperours Romains, commençant des Iulius Casar premier d'iceulx, prinse tant hors
 des histoires que medailles antiques desdictz Emperours, Les desseingz desquelles medailles en confir-
 mation de ladicte histoire ledict Hubert à grand paine & industrie taille en cuyure, & adionste en son
 dict œuure, les digerant en tel ordre que le cours de l'histoire le requeroit, selon le temps & la diuersité des

matieres. Lesquelles medailles par ce qu'elles estoient en grand & quasi inestimable nombre, mesmement dispersées quasi par tout le monde entre les mains d'vnchascun, a esté besoing audit Hubert se transporter en plusieurs lieux & places, mesmement es pays loingtains, qui ordinairement de telles antiquitez sont le plus pourueux, que n'estoit le lieu de sa residence, comme es pays & Royaulme des Gaules, es Allemagnes tant haulte q̄ basse, es Itales, mesmement es pays de nostre Royaulme de Naples, s'absentant à ceste occasion de sa maison & demeure ordinaire par l'espace de deux ans, chemināt tousiours de pays en pays, & ville en ville, non sans grandz despens, trauaulx, perilz, & dangiers de sa personne, prenant par tout avec vne diligence extreme copies & dessaingz de toute sorte des medailles antiquies, d'or, d'argent, & de cuyure, qu'il a peu rencontrer esditz pays, mesmes es cabinetz & estudes des antiquaires, gens scauans de toute sorte de profession & qualité, iusques aux Princes mesmes, grandz personnages: Hors desquelles medailles, ensamble hors des escriptz des plus anciens & approuuez histoires, ledit Hubert apres son retour desditz voiaiges, à grand estude & trauail tant de corps que d'esprit, a fait ledit recueil de ladite histoire ou vie desditz Emperours, avec la vraye molure desditz medailles, le quel œuure sera intitulé: *Historia Imperatorum Caesarumq; Romanorum ex antiquis numismatibus restituta*. Toutefois d'autant que le volume seroit trop grand & excessif en despens, qui le voudroit mettre tout en vn liure, ledit œuure sera diuise en plusieurs liures, selon que le cas & la matiere le requerra, desquelz ledit Hubert pour le present pour vn comencement est d'intention de mettre en lumiere le premier liure qui sera intitulé *Iulius Caesar*, premier desditz Emperours, contenant sa vie & histoire, avec toutes ses medailles qu'il a esté possible de recouuer, lequel sera imprimé en nostredite ville de Bruges par ledit Hubert, en vertu de noz lettres d'Octroy par luy à ceste fin obtenues. Mais par ce que ledit Hubert Goltz craint, que contre tout droit & equité il pourroit demeurer frustré de ses labeurs misés & vacations, ensamble du prouffit & vtilité que à bonne raison il attend de ce present œuure en recōpensé & soulagemēt de sesdites paines & despenses, si (cōe il aduient souuent) quelque autre sur le double & exemple de sesditz liures les vouloit ou faisoit semblablement contreimprimer & contrefaire, ou que ailleurs ainsi contreimprimez & contrefaitz les apportast en noz pays de pardeça, pour illec les vendre, ou à quelque autre intention, à ceste cause & à fin que par autres pratiques & moyens directement ou indirectement il ne luy soit fait quelque preiudice à son bon zele, estude, & labeur qu'il a prins au prouffit & bien publicque de tous vrays amateurs de l'antiquité, il nous a supplié sur ce pourueoir de remede conuenable. Pource est il q̄ nous ces choses considerées, audit Hubert Goltz suppliant, inclinans à sadite requeste, auons octroyé, permis & consenty, octroyons, permettons, & consentōs par ces presentes, qu'il puist & pourra imprimer ou faire imprimer par autre Imprimeur iuré son œuure & liure cy dessus mentionné, & icelluy vendre & distribuer en & par tous noz pays de pardeça, là & ainsi que bon luy semblera, sans mesprendre. Et à fin qu'il ne soit frustré du guerdon & prouffit de son labeur, auons dessendu & interditt, dessendons & interdisons par cesditz presentes bien à certes & estroitement à tous noz subiectz & autres de quelle qualité ou condition qu'ilz soient, tant Libraires & Imprimeurs, que autres Marchans, que nul ne s'auance de cōtreimprimer ou cōtrefaire lesditz œuures & besoingues du Hubert en nosditz pays de pardeça, ne en iceux apporter, vendre, ne distribuer lesditz liures ailleurs cōtrefaitz & imprimez directement ne indirectement, publicquement ne secrettement, en aucune maniere, par l'espace & terme de dix ans prochainement venans, à compter des la date de cestes, sans le sceu & consentemēt dudit Hubert, à paine & confiscation desditz liures, sculptures, & impressions, & par dessus ce de dix Carolus d'or pour chascun d'icelles en particulier, applicables par prompte execution moitié à nostre prouffit, & l'autre moitié au prouffit dudit Hubert ou ses aians cause. Pourueu que ledit Hubert se riglera & obseruera en ce que dessus noz ordonnances faites sur le fait de l'Imprimerie. Si mandons à noz amez & feaulx les chief Presidens, & gens de noz priuē & grand conseil, President & gens de noz conseil en Lūxembourg & de Geldres, ensemble de noz conseil en Flandres, Arthois, Haynault, Hollande, Zelande, & Namur, & à tous autres noz officiers & subiects cui ce appertendra, qu'ilz facent, seuffrent, & laissent ledit Hubert de nostre presente grace & octroy par la forme & maniere que dit est, plainemēt & paisiement ioyr & user. Et le cas auant procedez promptement à l'execution des amendes & paines dessusdits, reallēmēt & de fait, sans dissi-

mulacion & toutes cōtradictions cessans. Car ainsi nous plaist il. En tesmoing de ce nous auōs fait mettre nostre seel à ceslāts presentes. Donnē en nostre ville de Bruxelles, le .xiiij. iour de Iuillet, l'an de grace M. D. LXIII. de noz regnes, assauoir des Espaignes, Secille, le huietiēme, & de Naples le dixiesme. Dessoubz estoit escript: Par le Roy en son Conseil.

De Langhe.

CHARLES par la grace de Dieu Roy de France, Au Preuost de Paris, Seneschal de Lyon, & à tous noz autres Baillifz, Seneschaulx, Iuges, & Officiers, qu'il appertendra, & chascun d'eux salut. Nostre bienaymé Hubert Goltz Alleman nous a fait entendre q̄ avec grand peine, trauail, fraiz, & despens il a recherché toutes les medailles des anciens tant Grecs, Consuls, & Empereurs Romains, que autres. Et pour cest effect s'est transporté p̄ toutes les Allemaignes, Italles, & nostre Royaume, ou il a fait grāds despens fraiz & misēs. Et estant de retour à Bruges en Flandres, il les a mesmes taillez & grauez en cuy ure. Lesquelles medalles ledit Hubert Goltz desireroit voluntiers pour le bien publicq les mettre en lumiere euidente, avec la declaration d'icelles, & des histoires anciennes en faisant mention: Mais il doubte q̄ les ayant imprimées, plusieurs autres personnes les voulsissent semblablement contrefaire & imprimer, qui seroit p̄ ce moyen le frustrer de sesdites peines, labeurs, fraiz, & despens: sil n'auoit sur ce noz lettres, qu'il nous a fait humblemēt supplier & requerir luy impartir. Nous à ces causes, ne voulans les labeurs fraiz & despens que ledit Hubert a fait pour le recouurement desdites medailles & histoires anciens, luy estre tolluz & ostēz, & le releuer de pertes & dōmaige, A icelluy pour ces causes, & autres à ce nous mouuans, auons permis & octroyé, & de noz grace speciale, plaine puissance, & auctorité Royal, Permettons & octroions, que pendant & durant le temps & terme de dix ans ensuiuās consecutifz, à cōmancer du iour & date qu'il aura acheuē d'imprimer, il puisse & luy soit loisible faire lesdites medailles imprimer, avec lesdites histoires anciennes, par telles personnes que bon luy semblera, les mettre en vente & distribution pendant & durant ledit temps. Durant lequel nous auons deffendu & deffendons à toutes personnes de quelque estat, qualité, ou condition qu'ilz soyent, d'icelluy ny lesdites histoires & empreintes imprimer, sur peine de confiscation d'iceux, & d'amende arbitraire. Si voulons, & vous mandons, que de noz presentes grace, permission, & cōtenu cy dessus, vous faites ledit Hubert Goltz ioyr & vser plainemēt & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens au cōtraire, Car tel est nostre plaisir, Non obstant quelconques lettres, restruictions, mandemēs, deffences, & lettres à ce cōtraires. Donnē à S. Germain en Laye, le .xij. iour de Feburier, l'an de grace M. D. LXII. & de nostre regne le deuxiesme.

IMPERATORI MAXIMO FERDINANDO AVGVSTO

IOAN. SAMBVCVS PANNONIVS TIRNAVIENSIS.

QVANTA sit monumentorū vetustatis vtilitas, atq; etiam voluptas, non solū memoria litterarum, sed quoq; antiqui operis numerum studium, & cum historijs contentio satis ostendit. Quot enim historiae & praeclara exempla aut valde obscura essent, aut nisi horū testimonio ac lumine accenderentur, profus laterent? vt meritō ἀντίστροφος cognitio τῶν ἱστορίαι; esse videatur. Ea re T. M. in cogendis omnis generis numismatum, nō leuem curam, maximos sumptus ponit, multosq; suo exemplo ad has cogitationes indies excitat. Quos inter hic Hubertus Goltzius est, homo Germanus, sed voluntate ac industria, media in Roma natus: qui ingenio, longinquis itineribus, singulari industria, manuum facilitate, vsūque, plurimū est consecutus. Offert T. M. specimen illustre, & (nisi me indulgens amor fallit) hoc in genere adhuc praecipuum, longeq; maiora daturus est, si vita illi, tuarūque M. gratia, ad quam hoc suo opere nititur, commodē suppetat. Variū est studium & amplissimū, sed quod à priuatis, nisi T. M. similes accedant, sustineri vix queat. Commendo igitur M. T. Goltzium, vtq; patrociniū iusto comprehendat, supplico: ac spondeo, multis partibus rem ac inuestigationem antiquitatis Hubertum breui cumulatū, cuius ego sensus, & conatuum indicia non pauca nuper Brugis apud nobilissimū & vetustatis amanissimū Marcum Laurinum Dn. à Watervliet, ipse vidi. Tuam M.

Deus nobis conferuet, vtque perpetuus sit erga τὰ παλαιὰ καὶ ἀξιωματικόνετα fauor,
Deum comprecor. Datum Brugis .IIII. Idus Septemb. M. D. LXIII.

ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRVGENSIS
in symbolum Huberti Goltzij, siue Aurei.

ΓΟΛΤΖΙΟΣ ἄμψ' ἀνέγειρεν Αμαλθείας κέρασ ἀγρός:
Aurea nunc ætas, en pleno Copia cornu
Fundit opes: hæc nostri HVBERTAS AVREA SÆCVLI.

HVBERTAS AVREA
SÆCVLI

BRVGIS FLANDRORVM
Apud Hubertum Goltzium Herbipolitam
Venlonianum,
Mense Septembri An .Sal.
M. D. LXIII.

RARE 20-B
FOLIO 9011

